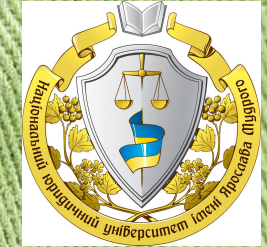

Міністерство освіти і науки
України

Національний
юридичний університет
імені Ярослава Мудрого
кафедра
трудового права

МАТЕРІАЛИ

X - і наукової інтернет-конференції
студентів і аспірантів

**«РЕАЛІЗАЦІЯ ПРАВА НА
ПРАЦЮ І БЕЗПЕКА ЛЮДИНИ
В СУЧАСНИХ УМОВАХ
ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ»**

25 – 26 квітня 2019 року

м. Харків

Міністерство освіти і науки
України

Національний
юридичний університет
імені Ярослава Мудрого

кафедра
трудового права

МАТЕРІАЛИ

X - і наукової інтернет-конференції
студентів і аспірантів

***«РЕАЛІЗАЦІЯ ПРАВА НА ПРАЦЮ І
БЕЗПЕКА ЛЮДИНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ
ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ»***

25 – 26 квітня 2019 року

м. Харків

Матеріали X-ї наукової інтернет-конференції студентів і аспірантів Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого «Реалізація права на працю і безпека людини в сучасних умовах життєдіяльності», 25 – 26 квітня 2019 р. – Х.: Нац. юрид. ун-т, 2019. – 600 с.

У збірнику наукових праць конференції розміщено матеріали 123 тез доповідей (статей) 128 учасників (студентів, курсантів, здобувачів вищої освіти, аспірантів і практичних працівників) та їх 43 наукових керівників з 14 навчальних закладів України.

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ КОМІТЕТ

Гетьман Анатолій Павлович – голова організаційного комітету, доктор юридичних наук, професор, проректор з наукової роботи Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого; академік Національної академії правових наук України

Ярошенко Олег Миколайович – співголова організаційного комітету, доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри трудового права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого; член-кореспондент Національної академії правових наук України

Ковжого Сергій Олексійович – заступник співголови організаційного комітету, кандидат хімічних наук, доцент, доцент кафедри трудового права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого; академік Міжнародної Академії культури безпеки, екології та здоров'я; заступник начальника штабу Цивільного захисту Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

Карманний Євгеній Вадимович – науковий секретар конференції, кандидат технічних наук, доцент, доцент кафедри трудового права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого; академік Міжнародної Академії культури безпеки, екології та здоров'я; керівник студентського наукового гуртка з цивільної безпеки; співробітник штабу цивільного захисту Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого; член Харківської обласної громадської організації «Спілка фахівців із безпеки життєдіяльності людини»

Зенін Андрій Петрович – член організаційного комітету, кандидат технічних наук, доцент, доцент кафедри трудового права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого; співробітник штабу цивільного захисту Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого; член Харківської обласної громадської організації «Спілка фахівців із безпеки життєдіяльності людини»

Матеріали конференції друкуються у авторській редакції, мовою оригіналу. Відповідальність за фактичні помилки, достовірність і точність інформації, автентичність цитат, плагіат, правильність фактів та посилань несуть автори.

© Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого, 2019 р.

© Колектив авторів, 2019 р.

Авдієнко Ірина Андріївна, студентка санітарно-технічного факультету, 2 курс група Е-22,

Юрченко Валентина Олександрівна, завідувача кафедри безпеки життєдіяльності та інженерної екології, доктор технічних наук, професор Харківський національний університет будівництва та архітектури, м. Харків

КОНСТАНТИ НІТРИФІКАЦІЇ В ПРИРОДНІЙ ВОДОЙМІ

***Анотація** В роботі розглянуто розрахунок біокінетичних констант першої фази нітритифікації (константи Міхаеліса та максимальної швидкості) в двох річках Харківського регіону - р. Сів.Донець та р. Уди, необхідних для визначення рівня ризику накопичення нітритів в цих природних водоймах.*

***Ключові слова:** нітритифікація, біокінетичні константи, природні водотоки, нітрити, екологічні ризики.*

Актуальність. Процес нітритифікації - друга після азотфіксації важлива ланка в циклі трансформації азотовмісних речовин. Визначив кінетичні показники нітритифікації в природних водоймах, ми можемо оцінити небезпеку цього процесу.

Постановка завдання. Визначення кінетичних показників нітритифікації в природних водоймах: у водоймі що використовується для питного водопостачання м. Харкова (р. Сів. Донець) і у водоймі, яка приймає скид стічних вод м. Харкова (р. Уди), для оцінки загрози накопичення нітритів.

Основна частина. В 1890-1892 рр. С.Н. Виноградський визначив, що нітритифікація протікає в дві фази, за кожен з них відповідальні свої збудники.

Першу фазу - окислення солей амонію до солей азотної кислоти - здійснюють представники родів *Nitrosomonas*, *Nitrosococcus*, *Nitrosolobus*, *Nitrospira* і *Nitrosovibrio*.

Другу фазу окислення нітритів в нітрати здійснюють нітритні бактерії з родів *Nitrobacter*, *Nitrospina*, *Nitrococcus*.

Процес нітритифікації в кругообігу азоту в природі має як позитивні, так і негативні сторони для людини. З однієї сторони він зумовлює «самоочищення» природних водойм від сполук амонійного азоту, а з іншої сприяє збідненню ґрунту азотом. За стандартом, в 1 дм³ питної води може міститись до 50 мг нітратів і до 9 мг нітритів - найтоксичнішої серед мінеральних азотвмісних сполук, які контролюють у питній воді. В надмірних кількостях в організмі нітрити погіршують імунітет, засвоєння вітаміну А, порушують діяльність щитоподібної залози, серця, центральної нервової системи й викликають метгемоглобінемію захворювання, викликане поєднанням сполук Нітрогену з гемоглобіном крові і блокуванням перенесення кисню по організму. Розвиток хвороби може закінчитися летальним результатом. При метгемоглобінемії хвороба у немовлят проявляється у вигляді посиніння ділянок біля рота, рук і на

ступнях, тому цю хворобу ще називають «блакитний синдром у немовлят». При хронічному впливі нітрати і нітрити в кислому середовищі шлунка поєднуються з амінокислотами, утворюючи канцерогенні речовини – нітрозозаміни.

Об'єктом дослідження були проби води, що відбирали з р. Сів. Донець на ділянці водозабору та з р. Уди (500 м до та 500 м після скиду очищених стічних вод (СВ) м. Харкова). В першому варіанті досліду в воду не додавали ніяких реагентів, в другому - додавали сіль амонію - субстрат нітрифікації. Експозицію обох варіантів виконували протягом 31 доби у темному місці при температурі 19°C в нещільно закоркованому посуді для забезпечення доступу кисню. Протягом інкубування контролювали у воді колориметрично концентрацію: амонійного азоту (з реактивом Неслера), нітритів (з α -нафтиламіном), нітратів (з саліцілатом натрію). Біокенетичні константи (Міхаеліса та швидкість видалення N-NH₄) визначали шляхом лінеаризації за методом Уокера-Шмідта.

Живі організми можуть існувати лише завдяки їх здатності кінетично контролювати хімічні реакції і тим самим пригнічувати прагнення к досягненню термодинамічної рівноваги. Важливу роль тут грають біологічні каталізатори - ферменти. Біокінетика - наука, яка вивчає на молекулярному рівні закономірності розвитку біологічних процесів. У біокінетиці кількісний опис біологічних процесів на молекулярному рівні заснований на базових законах хімічної кінетики. Один із найважливіших біокінетичних параметрів — константа Міхаеліса (K_m), що характеризує швидкість ферментативних реакцій при напівнасиченні субстратом. Поняття K_m запровадили нім. вчені Л. Міхаеліс та М. Ментен (1913) на основі вивчення впливу концентрації субстрату на швидкість ферментативної реакції []. Чим менше значення K_m, тим вища спорідненість субстрата з бактеріальним ферментом і тим вища швидкість (V), з якою він перетворить субстрат. Простим виміром концентрацій точно визначити біокінетичні константи неможливо. Для цього використовують лінеаризацію експериментальних даних - один з методів наближеного подання нелінійних систем, при якому дослідження нелінійної системи замінюється аналізом лінійної системи, в деякому розумінні еквівалентної початковій.

Динаміка концентрації N-NH₄ в обох варіантах експерименту з водою з р. Сів. Донець представлена на рис.1, а лінеаризація результатів у варіанту без провокації на рис. 2.

Дані за варіантом без провокації NH₄Cl характеризують стан нітрифікації у водоймі, а за варіантом з провокацією NH₄Cl – потенційну здатність до нітрифікації. У варіанті досліду без провокації, спостерігається зменшення концентрації N-NH₄ до 0 вже на 4 добу інкубації. У варіанті досліду з провокацією відмічено деяке підвищення концентрації N-NH₄ на 4 добу, що зумовлено амоніфікацією азотовмісних органічних сполук. При подальшій інкубації відбувається швидке зменшення концентрації N-NH₄ до 0.

При лінеаризації методом Уокера-Шмідта $\operatorname{tg}\alpha$ (кута нахилу прямої до осі абсцис)=1/V, а відрізок, що ця пряма відсікає на осі ординат, дорівнює K_m/V. У нашому випадку $\operatorname{tg}\alpha=1/V = 4,63$, $V = 0,22$; $K_m/V=0,377$, а $K_m=0,08$.

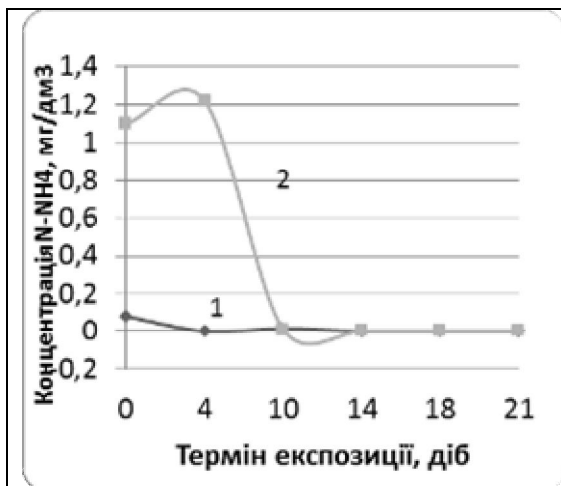

Рис.1 Динаміка концентрації N-NH₄ в дослідях без провокації (1) та з провокацією (2)

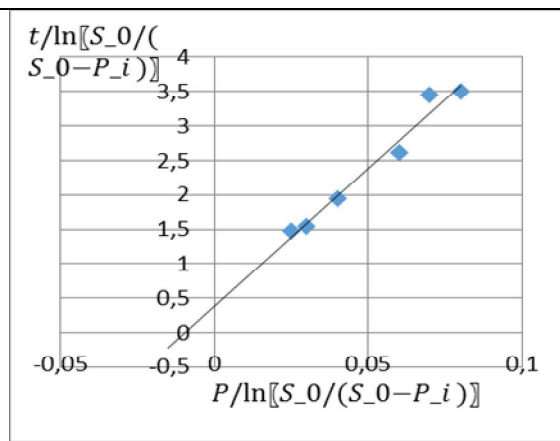

Рис.2 Лінеаризація методом Уокера-Шмідта (варіант без провокації)

Одержані дані свідчать про високу активність нітрифікації першої фази в дослідженій водоймі. Безпека води за вмістом нітритів залежить від активності другої фази нітрифікації.

Динаміка концентрації N-NH₄ в обох варіантах експерименту з водою з р.Уди (для прикладу наведені данні лише ділянки нижче скиду стічних вод) представлена на рис.3, а лінеаризація результатів у варіанту без провокації на рис. 4.

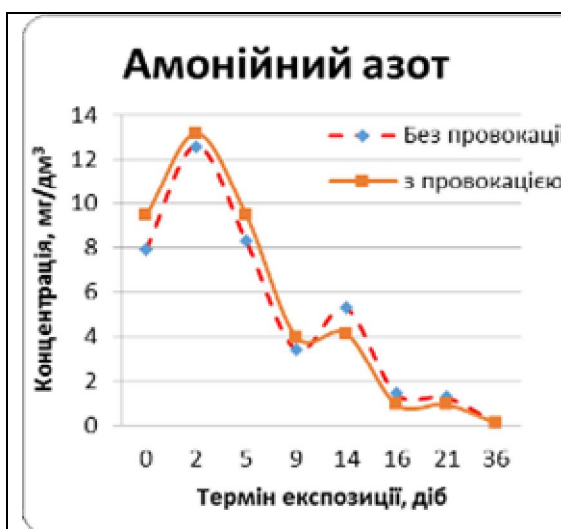

Рис.3 Динаміка концентрації N-NH₄ в дослідях без провокації (1) та з провокацією (2)

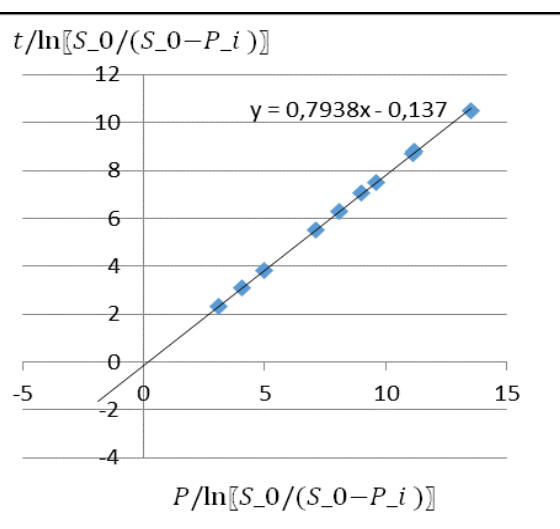

Рис.4 Лінеаризація методом Уокера-Шмідта (варіант без провокації)

На 2 добу експозиції спостерігалось зростання концентрації N-NH₄ через амоніфікацію сполук органічного азоту. Друге зростання концентрації N-NH₄ відбулось на 14 добу культивування. Падіння концентрації амонійного азоту спостерігалось з 2 по 9 добу, а також з 14 по 16 добу. При лінеаризації даних методом Уокера-Шмідта tgα (кута нахилу прямої до осі абсцис)=1/V =0,8, а відрізок, що ця пряма відсікає на осі ординат (Km/V) =1,25, а Km=0,17. Одержані дані свідчать що активність нітрифікації в р.Уді на дослідженій ділянці

нижче скиду стічних вод вища, ніж в р. Сів. Донець.

Результати розрахунків біокінетичних констант для усіх варіантів дослідів представлено в табл. 1.

Таблиця 1. Біокінетичні показники нітрифікації в водній товщі р. Сів.Донець.

Водний об'єкт	Без провокації		З провокацією	
	Конст. Міхаеліса, мг/дм ³	V нітр., мг/(дм ³ добу)	Конст. Міхаеліса, мг/дм ³	V нітр., мг/(дм ³ добу)
Сів. Донець	0,01	0,025	0,08	0,2
Уди вище скиду СВ	1,7	0,48	0,87	0,87
Уди нижче скиду СВ	0,17	1,25	1,5	1,37

Як видно, в р.Уди на усіх досліджених ділянках константа Міхаеліса першої фази нітрифікації значно вища, ніж в р. Сів. Донець, що можна пояснити значно вищою вихідною концентрацією N-NH₄ в воді з р.Уди. Причому на ділянці до скиду СВ константа Міхаеліса першої фази нітрифікації в 10 разів вище (варіант дослідів без провокації) ніж після скиду СВ. А швидкість першої фази нітрифікації на ділянці після скиду СВ збільшується.

Проте на жодній з досліджених ділянок рр. Сів.Донець та Уди не відмічено концентрації нітритів, що перевищували рівень екологічної безпеки – 0,09 мг/дм³.

Висновки:

- із збільшенням концентрації N-NH₄ в воді природного об'єкта константа Міхаеліса першої фази нітрифікації здебільше зростає;
- скид стічних вод у р. Уди підвищує швидкість нітрифікації в цій природній водоймі (водотоці), що кореспондується з даними науково-технічної літератури, мабуть внаслідок виносу нітрифікуючої мікрофлори;
- концентрація нітритів в досліджених водоймах не перевищує екологічно безпечний рівень, що свідчить про те, що швидкості нітрифікації першої фази не перевищує швидкість нітрифікації другої фази.

Список використаних джерел

1. Espejo-Herrera N., Cantor K. P., Malats N., Silverman D. T., Tardón A., García-Closas R., Serra C., Kogevinas M., Villanueva C. M. Nitrate in drinking water and bladder cancer risk in Spain. *Environmental Research*. 2015. 137. С. 299–307.
2. Nitrate and Nitrite in Drinking: A Toxicological Review / Water California Environmental Protection Agency. Oakland, CA, USA, 2011. С. 139–145.
3. Волкова Н.В. Гигиенические значения нитратов и нитритов в плане отдаленных последствий их действия на организм / Н.В. Волкова // Вильнюс, 1990. –252 с.

Авдиенко І.А., Юрченко В.А.

КОНСТАНТЫ НИТРИФИКАЦИИ В ПРИРОДНОМ ВОДОЕМЕ

Аннотация. В работе рассмотрены расчет биокинетических констант первой фазы

нитрификации (константы Михаэлиса и максимальной скорости) в двух реках Харьковско-го региона - р. Сев. Донец и р. Уды, необходимых для определения уровня риска накопления нитратов в этих природных водоемах.

***Ключевые слова:** нитрификация, биокинетически константы, природные водотоки, нитриты, экологические риски.*

Avdiyenko I.A., Yurchenko V.O.

NITRIFICATION CONSTANTS IN A NATURAL RESERVOIR

***Abstract.** The calculation of the bi-kinetic constants of the first phase of nitrification (the constant of Michaelis and maximum speed) in the two rivers of the Kharkiv region - Siv. Donets and the Udy river, necessary for determining the level of risk of accumulation of nitrites in these natural reservoirs, is considered.*

***Keywords:** nitrification, biokinetic constants, natural watercourses, nitrites, ecological risks.*

Акименко Альона Андріївна, студентка механічного факультету,
5 курс, група ММ-51-18,

Богатов Олег Ігорович, професор кафедри метрології та безпеки
життєдіяльності, кандидат технічних наук, доцент
Харківський національний автомобільно-дорожній університет, м. Харків

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ В АВТОМОБІЛЬНІЙ ГАЛУЗІ

***Анотація.** В статті розглядаються різні види палива для автомобільного транспорту проводиться їх порівняльний аналіз щодо екологічності.*

***Ключові слова.** Автомобіль, шкідливі речовини, екологія, автотранспорт, біопаливо.*

Актуальність. Число транспортних засобів (ТЗ), що спалюють нафтове паливо (бензин, дизельне паливо, гас та ін.) наближається на планеті до мільярда. Використовують вони близько 1,5 млрд. т нафти з 5,2 млрд. т, що добуваються щорічно.

Виходячи з результатів отриманих під час досліджень, основний вклад в забруднення атмосфери вносять автомобілі, що працюють на бензині [1]. За приблизними оцінками, в США на їх частку доводиться 75% викидів. У вихлопних газах автомобілів з двигунами внутрішнього згорання є присутніми окис вуглецю (чадний газ) СО, окис азоту, залишки незгорілого палива і інші шкідливі речовини. Основну масу вихлопних газів складає діоксин вуглецю - вуглекислий газ СО₂. Збільшення кількості СО₂ в атмосфері призводить до так названого. парникового ефекту: сонячне випромінювання без особливих перешкод проникає крізь шар повітря, а витікаючи від земної поверхні інфрачервоне (теплове) випромінювання значною мірою затримується. В результаті підвищується температура навколосемного шару, що сприяє глобальному потеплінню і може привести до катастрофічних наслідків.

Таким чином, дослідження і пошук зменшення негативного впливу автотранспорту на навколишнє середовище та здоров'я людини на сьогоднішній день є найбільш актуальними. Дані негативні впливи можуть бути зменшені

не тільки за рахунок масштабного будівництва підземно-наземних транспортних розв'язок у найбільш напружених місцях, поліпшення організації дорожнього руху, оптимального розміщення об'єктів обслуговуючих автотранспорт, але і за рахунок застосування альтернативних видів палива для двигунів внутрішнього згоряння.

Постановка завдання. Метою статті є вивчення різних альтернативних видів палива, які використовуються для автотранспорту та оцінка їх впливу на екологічну безпеку.

Основна частина. Загальний вміст вуглецю в земній корі оцінюється в $6,5 \cdot 10^{16}$ тонн, в т.ч. пальні копалини - 10^{13} тонни. Карбонатні гірські породи складають близько 1,7% маси земної кори. У атмосфері у вигляді вуглекислого газу міститься, приблизно, $6 \cdot 10^{11}$ тонн вуглецю, в гідросфері - близько 10^{14} тонн. Щорічно, завдяки процесам біосинтезу, має місце приріст біомаси в лісах - приблизно на 80 млрд. т, в савані і степах - на 18 млрд. т. і оброблених полях 9 млрд. т, всього 117 млрд. т. Накопичена біомаса оцінюється в 1800 млрд. т, що еквівалентне 640 млрд. т нафти.

Порівняємо ці цифри з розмірами видобутку нафти - $5,2 \cdot 10^9$ т і газу - близько $2 \cdot 10^9$ м³. Цифри, принаймні, на два порядки менше вмісту вуглецю в атмосфері. Таким чином, є доцільним вважати, що вплив діяльності людини на хід природних процесів, в т.ч. на глобальне потепління, іноді сильно перебільшується. Проте було б неправильно стверджувати, що викид в атмосферу продуктів згорання органічного палива в процесі діяльності людини не шкодить йому самому і довкіллю.

Кращим же способом підтримки чистоти повітря на планеті було і залишається збереження і розширення зелених насаджень, і, в першу чергу, тропічних лісів.

З вересня 2009 р. в 27 країнах ЄС введений екологічний стандарт Євро 5. Новий стандарт передбачає скорочення вмісту твердих часток у вихлопних газах дизельних двигунів з 25 міліграмом/км (Євро 4) до 5 міліграма/км, скорочення змісту CO і NO_x на 20%, а у бензинових двигунів на 25%. Нормується склад вихлопних газів двигунів в період їх запуску. Істотне підвищення ефективності використання палива було досягнуто під час переходу від карбюраторних двигунів до двигунів з уприскуванням палива. Запропонований ряд каталізаторів і пристроїв, сприяючих поліпшенню сумішоутворення (паливо + повітря) в циліндрах, що забезпечують тим самим повніше згорання палива [2].

Видається дуже принадним отримання автомобільного палива не з нафти, а з поновлюваних природних джерел, зокрема, з рослин. Використання такого палива - етилового і метилового спирту, біодизеля, біогазу зазвичай не вимагає істотної переробки ДВЗ. Відомо, що перші двигуни дизеля працювали на рослинній олії.

Етиловий спирт (етанол) отримують з цукрової тростини, біомаси, кукурудзяних відходів та ін. органічних продуктів. Найбільший виробник етанолу для паливних потреб - Бразилія. У 2005 р. на етанол перероблялося 55% усього урожаю цукрової тростини, що привело до підвищення цін на

цукор (Бразилія - один з основних його експортерів).

У Англії було проголошено, що до 2010 року автомобілі працюватимуть на суміші, яка включає 5% біопалива, що виготовляється з цукрової тростини і рапсу. У 2004÷2005 р. площі під рапс збільшилися з 100 тис. до 1,5 млн. га. У США виробництво біопалива було визнане кілька років тому одним з найважливіших національних завдань. Нині в країні виробляється близько 7,5 млн. м³ паливного етанолу в рік. За планом, розробленим президентом Бушем, через 10 років чверть усіх об'ємів палива повинна виготовлятися з не вуглеводневої сировини. Перепрофілювалися сільгоспугіддя під вирощування "енергоносіїв", передусім кукурудзи.

У Європі планувалося довести до 2020 року рівень використання біодизеля до 10 відсотків від загальної кількості споживаного пального. Як результат, вже зараз в Німеччині з 12 млн. гектарів земельних угідь 2 млн. віддано під рапс, оскільки сировиною для біодизеля служить рослинна олія (рапсове в Європі і соєве в США).

Метанол, на відміну від етанолу, в основному, роблять з "нехарчової" сировини - природного газу, кам'яного вугілля, деревних відходів. У Європі в 2003 р. вироблялося близько 20 млн. т метанолу і відтоді його виробництво виросло. Використовують його, в основному, в суміші з бензином - від 6 до 15%. Але продається і паливо E85, що містить 85% метанолу.

Відомі приклади виробництва спиртового пального і біодизеля з відходів на невеликих установках. Вихід етанолу з 1 т крохмалю на таких установках близько 650 л. Якщо прийняти зміст крохмалю, цукру і гідролізованої клітковини в сухій масі початкової сировини 60%, а вологість його також 60%, то потреба в сировині складає близько 7 т на 1 т етанолу.

Використання біопалива - один з важливих шляхів зниження залежності від постачань нафти і, до певної міри, оздоровлення екологічної обстановки [3]. Проте біопаливо, що виготовляється з харчової сировини, на наш погляд, не може бути магістральним шляхом економії нафтопродуктів. Недолік продуктів харчування - важливіша проблема для подальшого розвитку цивілізації, чим нафтова залежність. Крім того, велика кількість прісної води і енергії, що витрачається на вирощування і переробку продовольчих культур, часто не окупають переваг біопалива. Виробництво ж біопалива з нехарчової сировини і відходів, які ще належить вивчити, повинне зіграти певну роль в зниженні потреби в нафтовому паливі і оздоровленні екологічної обстановки.

Як моторне паливо можна використовувати зріджений нафтовий газ (ЗНГ) - пропан або суміш пропану і Бутану і природний газ, що перебуває на 95%÷99% з метану.

ЗНГ є одним з продуктів, що отримуються при переробці нафти, а також при видобутку нафти і природного газу. При кімнатній температурі ЗНГ зріджується при тиску від 6 до 15 атм. Для його використання не вимагається переробки двигуна, процес заправки машин на газонаповнювальних станціях нескладний. Зберігається і транспортується газ в циліндрових балонах.

Безпосереднє використання природного газу в автомобільних двигунах

досить заманливе: підвищується потужність двигуна, зменшуються викиди шкідливих речовин в атмосферу, зменшується шум і знос двигуна [4]. Однак, на відміну від ЗНГ, існують великі труднощі у транспортуванні і зберіганні газу. При атмосферному тиску метан зріджується при температурі - 161°C. Тому зазвичай метан зберігається в стислому газоподібному вигляді при тиску 200 ÷ 250 атм. Зараз на зміну сталевим балонам приходять балони з вуглеволокна, що дозволяє значно зменшити їх вагу. Однак, для отримання рівної кількості енергії обсяг зрідженого газу повинен бути в 4 ÷ 5 разів більше обсягу бензобаку, крім того, певне місце займають самі балони. Тим не менше, кількість автомобілів, що працюють на газі, безперервно збільшується в т.ч. автобусів і вантажівок. За оцінками, вчених до 2020 року кількість машин, що працюють на газі, досягне 10 ÷ 15% світового парку.

Водень - екологічно чисте паливо, при його згорянні утворюється тільки вода [5]. Модифікація двигунів для роботи на водні, в принципі, не відрізняється від двигунів, що працюють на газі. На одиницю маси водень виділяє більше тепла, ніж інші види палива. Водню багато в природі: він входить до складу води, органічних речовин та інших з'єднань. Отримують його електролізом води, на що необхідна електроенергія, виділяють з природного газу. Є й інші способи отримання водню.

Крім спалювання в звичайному двигуні, водень може бути використаний в так званих паливних елементах. У них відбувається реакція, зворотна електролізу: водень і кисень, з'єднуючись, утворюють воду і при цьому виділяють електрику. Паливні елементи відрізняються високим ККД: від 60 до 70% енергії "палива" безпосередньо перетворюється в електрику. Паливних елементи безшумні, довговічні, оскільки у них немає рухомих елементів.

Автомобілі з електродвигуном, які отримують енергію від акумуляторів, з'явилися раніше автомобілів з двигуном внутрішнього згорання (ДВЗ). Електромобіль (ЕМ) - екологічно чистий транспортний засіб, зручний в управлінні, має гарні динамічні характеристики, що особливо важливо при їзді з частими зупинками, неминучими в міських умовах, не споживає бензину [6]. Однак недостатня ємність акумуляторів, що викликає необхідність їх частой підзарядки, і відносна дешевизна бензину (у той час) призвели до того, електромобілі не отримали широкого поширення, хоча і випускалися в окремі періоди невеликими серіями.

Зараз в автомобільній промисловості говорять про майбутній бум у виробництві ЕМ і гібридів, які включають одночасно ДВЗ і електропривід. Оптимісти вважають, що вже у цьому десятилітті ЕМ і гібриди складуть більше 10% усього автомобільного парку.

Невеликі електромобілі для поїздки по місту можна заряджати безпосередньо від розетки побутової електромережі. На ринку сімейних автомобілів зміцнюються позиції машин з гібридними силовими установками, що включають ДВЗ, електродвигуни (ЕД) та акумуляторні батареї.

Останнім часом у ЕМ і гібридних автомобілях стали використовувати літій-іонні акумулятори. Літій-іонні акумулятори, основним електродним

матеріалом яких є кобальт літію (LiCoO_2), виробляють у великих кількостях для мобільних пристроїв. Але для ЕМ необхідні акумулятори великої ємкості і з великим розрядним струмом. У таких умовах кобальт літію, як електродний матеріал не підходить, тому що схильний до самозаймання. Безумовним фаворитом для ЕМ на сьогодні вважаються батареї на основі розробленого в США феррофосфату літію (LiFePO_4). Для цих батарей істотний прогрес було досягнуто при зменшенні розмірів окремих часток LiFePO_4 до ста нанометрів, завдяки збільшеній в тисячі разів площі активної поверхні і поліпшенню електропровідності за рахунок введених обволікаючих добавок.

Батареї з катодом з наноструктурованого LiFePO_4 перевершують звичайні кобальтові по струмів розряду в десять разів, кількість робочих циклів батареї зростає більш ніж у десять разів - до 7000, батареї стали працездатними на морозі. Серійний випуск таких батарей освоєно у Китаї. Російським вченим вдалося створити унікальну технологію приготування фосфатно-вуглецевим суміші, де кожна з наночастинок покрита рівномірним шаром активізуючого компоненту, що вдвічі збільшило питому ємність феррофосфатних літій-іонних акумуляторів. Найбільший завод з виробництва таких акумуляторів будується під Новосибірськом спільно з китайською компанією Thunder Sky.

Висока вартість тягової акумуляторної батареї (ТАБ) та елементів електропривода стримує масовий перехід до гібридних автомобілів і електромобілям. А як же бути з мільйонами автомобілів з ДВС, як і раніше забруднюють навколишнє середовище? Один із шляхів підвищення екологічної безпеки запропонований в ХНАДУ – розроблено варіант конверсії автомобіля з ДВС у гібрид, який підзаряджається від мережі. Базовий автомобіль «Таврія-пікап» після конверсії при експлуатації в місті має витрату палива в три рази менше, ніж до переробки [7]. Мала витрата палива обумовлений тим, що частина шляху автомобіль проходить на електричній енергії, запасеної в ТАБ з мережі під час нічної стоянки, а також за рахунок енергії запасеної при рекуперативному гальмуванні. Відповідно і шкідливі викиди автомобіля скорочуються не менш, ніж утричі. Для того, щоб розмістити електропривод під капотом разом з ДВС у ХНАДУ було розроблено вентильний електродвигун (ВЕД) на основі синхронної електричної машини з електромагнітним збудженням - автомобільного генератора Г290. Разом з електронною системою управління цей електродвигун має масу всього 26 кг. Потужність ВЕД 10 кВт. Цього достатньо, щоб відмовитися від руху на ДВС на перших трьох передачах і від роботи ДВС на холостому ході. Рух з місця і розгін автомобіля до швидкості 40 км/год проводиться за допомогою ВЕД при зупиненому ДВС і нейтральній передачі. При швидкості близько 35-40 км/год водій вмикає четверту передачу, при цьому автоматично запускається ДВС, за допомогою якого і здійснюється подальший розгін і рух. При русі в пробках з низькими швидкостями використовується, як правило, електропривод, який не забруднює навколишнє середовище. При конверсії використані герметизовані

свинцеві акумулятори з нерухомим електролітом (6 шт С112/60) масою 132 кг. Кращі результати будуть при використанні залізо-фосфатних літій-іонних акумуляторів TS - LFP90АНА масою 64 кг. Але навіть зі свинцевими акумуляторами автомобіль істотно знижує витрати на експлуатацію та підвищує екологічну безпеку.

Висновки. Таким чином, щоб підтримати світову економіку, не перевантажувати довкілля і економно витратити непоновлювані запаси нафти, треба поступово переходити як можна "чистіші" автомобілі, які застосовують альтернативні види палива для двигунів внутрішнього згорання.

Оптимальне поєднання електроприводу та ДВЗ, - від "чистого" ЕМ до автомобіля з ДВС і електротрансмісією, - дасть змогу найбільш повно задовольнити різноманітні вимоги, які пред'являються до автомобілів різного призначення. Можна припускати, що ці автомобілі визначать найближче майбутнє автомобільної промисловості.

Список використаних джерел

1. Денисов В. Н., Рогалев В. А. Проблемы экологизации автомобильного транспорта. - СПб.: МАНЭБ, 2003. 213 с.
2. Гутаревич Ю.Ф., Зеркалов Д.В. та ін. Екологія та автомобільний транспорт: Навчальний посібник PDF 2-ге вид., перероблене та доповнене. - К.: Арістей, 2008. -296 с.
3. Материали V Международной конференция "Альтернативное топливо-2010". 15 октября 2010, Киев, Украинский Дом. сайт: www.fuelalternative.com.ua.
4. Гурьянов Д.И. Экологически чистый транспорт: направления развития. // Инженер, технолог, рабочий. № 2, 2001. – стр. 12-14.
5. Обзор: Козин, Л. Ф. и Волков, С. В., Vodorodnaya Energetika i ekologiya (vodородная энергетика и экология"), Киев: Наукова думка, 2002, 336 стр.
6. Управление энергетической информации. 2005 год. Ежегодный обзор энергии 2004 года. Вашингтон, Округ Колумбия: Министер. энергетики. 397 стр.
7. Бажинов А.В., Двадненко В.Я., Сериков С.А. Повышение экономичности и экологической безопасности транспортных средств с гибридными силовыми установками. Наукові нотатки. Міжвузівський збірник. Луцьк - 2010 –Випуск 28 (травень, 2010). - С 40 – 45.

Акименко А.А., Богатов О.И.

ПУТИ ПОВЫШЕНИЯ ЭКОЛОГИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ В АВТОМОБИЛЬНОЙ ОТРАСЛИ

Аннотация. В статье рассматриваются различные виды топлива для автомобильного транспорта и проводится их сравнительный анализ по экологичности.

Ключевые слова: автомобиль, вредные вещества, экология, автотранспорт, биотопливо.

Akimenko A.A., Bogatov O.I.

WAYS TO IMPROVE THE ENVIRONMENTAL SAFETY IN CAR INDUSTRY

Abstract. In article various kinds of fuel for motor transport are considered and their comparative analysis on ecological compatibility is carried out.

Keywords: car, harmful substances, ecology, motor transport, biofuel.

Акчуріна Стефанія Русланівна, студентка факультету
літакобудування, третій курс, 139 група,

Клесівська Валерія Леонідівна, старший викладач кафедри хімії,
екології та експертних технологій
Національний аерокосмічний університет ім. М. Є. Жуковського
«Харківський авіаційний інститут», м. Харків

ЗАХИСТ БІОСФЕРИ У СУЧАСНОМУ СВІТІ

***Анотація.** Розглянуто основні заходи захисту фауни та флори в умовах підвищеного антропогенного навантаження на навколишнє природне середовище. Запропоновано шляхи реалізації цих методів.*

***Ключові слова.** Антропогенний вплив, навколишнє природне середовище, захист біосфери, екологічне мислення, екологічні громадські акції.*

Актуальність. Постановка завдання. На сьогоднішній день в умовах науково-технічного прогресу значно ускладнилися взаємини суспільства з навколишнім природним середовищем. Поступове розширення міських кордонів, «захоплення» і змінення природних ландшафтів – споконвічних місць проживання багатьох видів тварин, птахів, а також рослинного світу: суспільство в процесі своєї господарської діяльності змінило природні процеси та оволоділо майже всіма можливими відновними та невідновними природними ресурсами, разом із тим вносячи все більше забруднювальних речовин та відходів власної діяльності, зовсім не замислюючись над можливими наслідками таких руйнівних дій.

Взаємовідносини суспільства і природи включають у себе два основних взаємопов'язаних аспекти: чинник економічного зростання – трудові ресурси та засоби виробництва, та природні ресурси, що використовуються для розвитку промисловості та задля задоволення власних потреб суспільством. Розвиток науково-технічної революції значно змінив стосунки людини із природою, створив нові умови існування суспільства та спричинив істотний вплив на життєдіяльність усіх живих організмів у біосфері. Наслідком тривалої вирубки лісів є поступове замулювання прилеглих територій, зменшення рівня води в річках та інших водоймах. Вказане, в свою чергу, призвело до зміни існуючого мікроклімату на більш посушливий, який не є придатним для життєдіяльності багатьох представників фауни та флори, що мешкають в даному середовищі. Проте час, коли ненормоване та неконтрольоване використання природних ресурсів разом із трансформацією вільних територій під господарські угіддя ще не завдавали непоправної шкоди, минув, як і самовідновлювальна здатність природного середовища протидіяти загарбницькій експансії людства.

Особливості негативного впливу промислового виробництва на навколишнє природне середовище визначаються сукупністю типових для конкретної виробничої галузі технологічних процесів. Наприклад, місцевий (локальний) концентрований вплив хімічного забруднення атмосфери внаслідок природного кругообігу речовин переноситься на регіональний рівень, де поступово розповсюджується у просторі та поєднується із впливом від інших джерел, переходячи на глобальний рівень. Кожний привнесений забруднювач впливає на природний кругообіг живої речовини, порушення якого призводить до не-

поправних змін у всіх складових біосфери.

Основна частина. Природокористування має загальний характер, оскільки будь-який вид антропогенної діяльності викликає зміни природного середовища у відповідь. Сучасна екологічна ситуація має стихійний характер: досягнення поставлених науково-технічним прогресом цілей та задоволення власних потреб людиною призвели до непередбачуваних, а іноді – катастрофічних, наслідків як для суспільства, так і для довкілля.

Антропогенне та техногенне навантаження в Україні продовжують зростати щороку, це призводить до розораності сільськогосподарських угідь, неконтрольованого споживання водних ресурсів разом із забрудненням їх стічними водами та побутовими стоками, вирубки лісів, що спричинює поступову ерозію ґрунтів та зміну місцевого ландшафту. На сьогоднішній день в Україні близько 15% від усієї території, на якій мешкає близько 10 млн осіб, знаходиться у критичному екологічному стані, а 70% поверхневих та підземних вод не можуть використовуватись як джерело питної води. Ускладнення взаємозв'язків у природних, виробничих і соціальних сферах викликають необхідність їхнього регулювання задля подальшого функціонування системи «людина-природа» без нанесення непоправної шкоди останній.

Охорона та захист навколишнього природного середовища, а також раціональне використання природних ресурсів – невід'ємна частина процесу суспільного та економічного розвитку української держави. Природоохоронні заходи мають ґрунтуватися на наукових дослідженнях природних умов і ресурсів з урахуванням глобальних і місцевих прогнозів їхніх природних змін, та змін внаслідок господарської, зокрема, виробничої діяльності. Однією із основних цілей екологічної політики більшості країн світу є підвищення рівня громадської свідомості, культурного рівня, інформованості місцевого населення та наявності достовірних відомостей стосовно екологічного стану у відкритому доступі. Пріоритетним завданням соціальних напрямів екологічної політики держави є також формування екологічного світогляду в молодого покоління, так званого, «екологічного мислення», спрямованого на дбайливе ставлення до оточуючого природного середовища та його подальше збереження.

Створення державної системи екологічного інформування населення, а також впровадження в засобах масової інформації науково-популярних програм, окремих навчальних рубрик із питань збереження довкілля, раціонального використання, відтворення та охорони природних ресурсів, правильного поводження з побутовими відходами згідно із вимогами європейських стандартів, інформування стосовно впливу на стан ґрунтів та сільськогосподарських культур пестицидів та агрохімікатів, що використовуються у рослинництві, є необхідною дією на перших етапах формування екологічно орієнтованого суспільства та суспільного мислення. Концепція безперервної екологічної освіти орієнтована на роботу із дітьми шкільного та дошкільного віку, та повинна включати в себе не тільки пасивне засвоєння інформації із стандартним навчальним курсом, а також має бути спрямована на її на реалізацію практичних заходів у позашкільних закладах екологічної освіти. Проведення культурно-

екологічних заходів, наприклад, очищення міських парків, лісових масивів, прибережних зон, висадження алей і клумб сприятиме формуванню патріотичних, екологічно орієнтованих молодих особистостей, а також розширюватиме масив знань поза межами навчального закладу. Проведення протягом останніх років всеукраїнських природоохоронних акцій, таких як «Первоцвіт», «Зелений паросток майбутнього», «День довкілля», «Чисте повітря», а також поступове озеленення житлових масивів групами небайдужих волонтерів формує принципово нові партнерські стосунки між громадянами та владою у реалізації заходів із благоустрою населених пунктів, формування «зелених зон» міста задля зниження концентрації забруднювальних атмосферних шкідливих речовин, а також поступове налагодження та гармонізацію співіснування техносфери із біосферою.

Інтеграція засад екологічної політики в усі напрямки діяльності є обов'язковою умовою переходу до екологічно збалансованого розвитку держави. Політика України у сфері екологічної безпеки має бути спрямована на забезпечення охорони навколишнього природного середовища, раціональне використання природних ресурсів, розвиток заповідної справи, безпечне поводження з відходами будь-якого типу, тобто охоплювати всі аспекти людської життєдіяльності у сучасних умовах підвищеного зростання промислового виробництва.

Удосконалення чинного вітчизняного екологічного законодавства та узгодження його з законодавством ЄС допоможе досягнути необхідних змін в державній правовій системі, започаткувати глобальну екологізацію всіх галузей економіки та із забезпечити сталий гармонійний розвиток України в майбутньому.

Висновки. Зростаючі потреби суспільства і промисловості сприяють подальшому прискоренню темпів розвитку науково-технічного прогресу, проте витрати матеріальних ресурсів на забезпечення достатнього рівня освіти, суспільної культури, для виробництва та експлуатації військової техніки, засобів зв'язку, транспорту, музичних інструментів та засобів повсякденного користування та власного комфорту, в наш час значно перевищують витрати на суто біологічні потреби людства. Негативні зміни довкілля та їхні подальші наслідки можна подолати лише шляхом проведення докорінних змін у межах розвитку самого суспільства, впровадження екологічного мислення у молодого покоління, а також зміни державної політики, що спирається на охорону та збереження навколишнього природного середовища, захист флори та фауни та встановлення спеціальних допоміжних заходів задля відтворення втраченого біологічного різноманіття.

Список використаних джерел

1. Сидоренко Л. І. Сучасна екологія. Наукові, естетичні та філософські ракурси. – К: Парапан, 2002. – 152 с.
2. Ситник, К. Біосфера і клімат: минуле, сьогодні і майбутнє [Текст] / К. Ситник, В. Багнюк // Вісник Національної Академії наук України. – 2006. – № 9. – С. 3-20.

Акчурина С.Р., Клеевская В.Л.

ЗАЩИТА БИОСФЕРЫ В СОВРЕМЕННОМ МИРЕ

Аннотация. Рассмотрены основные мероприятия по защите фауны и флоры в усло-

виях повышенной антропогенной нагрузки на окружающую природную среду. Предложены пути реализации этих методов.

Ключевые слова. *Антропогенное влияние, окружающая природная среда, защита биосферы, экологическое мышление, экологические общественные акции.*

Akchurina S.R., Kleyevska V.L.

PROTECTION OF THE BIOSPHERE IN THE MODERN WORLD

Annotation. *This article describes the main measures for the protection of fauna and flora in conditions of increased anthropogenic pressure on the environment and ways to implement these methods.*

Keywords *Anthropogenic impact, environment, protection of the biosphere, environmental thinking, environmental public actions.*

Аль-Дара Єлизавета Намірівна, студентка механічного факультету,
5 курс, група Ма-51-18,

Богатов Олег Ігорович, професор кафедри метрології та безпеки
життєдіяльності, кандидат технічних наук, доцент

Харківський національний автомобільно-дорожній університет, м. Харків

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ПРАЦІВНИКІВ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ

Анотація. *Розглянуто поняття безпеки в різних наукових ресурсах. Проаналізовано методи та заходи забезпечення безпечних умов праці правоохоронних органів та їх співробітників.*

Ключові слова. *безпека, закон, захист, небезпечні ситуації, правоохоронні органи.*

Вступ. Численні факти злочинних зазіхань на життя і здоров'я працівників правоохоронних органів під час виконання ними службових обов'язків (причому останні досить часто виступають безпосередньою метою нападу або ж перешкодою на шляху досягнення основної злочинної мети) потребують теоретичного аналізу і детальної розробки обґрунтованих науково-практичних рекомендацій щодо забезпечення їх особистої безпеки. Між іншим, проблема ця у сучасній спеціальній літературі практично не представлена, що зумовлює необхідність у визначенні та висвітленні її базових понять. Концепція безпеки визначає, що саме в діяльності правоохоронця потребує захисту, які перепони можуть виникнути на шляху здійснення завдань із забезпечення безпеки, які якості необхідно розвивати в майбутніх працівників для ефективного розв'язання поставлених завдань, який підхід до вивчення проблем безпеки повинен у деталях окреслювати кроки, що робить людина для забезпечення захисту особистості [1].

Аналіз публікації. У науковій літературі під безпекою розуміється [2]: 1) сукупність опосередкованих джерелами підвищеної небезпеки відносин, які регулюються юридичними, технічними та організаційними нормами, з метою запобігання та усунення загрози життю і здоров'ю людей, матеріальним цінностям та зовнішньому середовищу»;

2) відсутність небезпеки, наявність стану захищеності життєво важливих інтересів особистості, суспільства, держави від внутрішніх і зовнішніх загроз, посягань і небезпек;

3) система відносин, які виникають відповідно з правовими нормами при використанні об'єктів, що являють підвищену небезпеку для суспільства, або при настанні особливих умов у зв'язку з стихійним лихом чи іншими обставинами;

4) динамічно стійкий стан стосовно несприятливих впливів та діяльність щодо захисту від внутрішніх і зовнішніх загроз, щодо забезпечення таких умов існування, які гарантують можливість стабільного і всебічного прогресу суспільства і його громадян;

5) система урядових відомств та організацій, які мають право застосовувати силу або вживати спеціальні заходи для захисту незалежності та територіальної цілісності держави, конституційного устрою, життя й власності громадян, забезпечення законності й правопорядку.

Отже, аналіз наукових та нормативних джерел дозволяє зробити висновок, що безпека за своїм змістом передбачає, з одного боку, відсутність небезпеки, а з іншого – наявність стану захищеності життєво важливих інтересів особи, суспільства, держави від різних загроз (посягань, небезпек тощо). Під безпекою треба розуміти стан захищеності життєво важливих інтересів:

1) особи, що виявляються в її правах і свободах;

2) суспільства, які сконцентровані в його матеріальних і духовних цінностях, а виявляються у можливості громадян виступати єдиним джерелом влади;

3) держави, що виражені в її конституційному ладі, суверенітеті, територіальній цілісності та у праві здійснювати (реалізовувати) владу.

Мета та постановка задачі. Метою даної публікації є аналіз питання забезпечення безпеки правоохоронних органів та особистої безпеки їх працівників.

Основна частина. Правовою основою захисту працівників правоохоронних органів та їх близьких родичів є Конституція України, Закон України «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів», Кримінальний та Кримінально-процесуальний кодекси України, Кодекс України про адміністративні правопорушення, Митний кодекс України, закони України «Про статус суддів», «Про прокуратуру», «Про міліцію», «Про Службу безпеки України», «Про оперативнорозшукову діяльність», «Про Військову службу правопорядку у збройних Силах України», «Про Державну кримінально-виконавчу службу України» та інші акти законодавства України.

У теорії та практиці управління організацією стан безпеки її персоналу визнається у якості одного із важливих показників ефективно діючої організації. Відповідно діяльність у напрямку створення та збереження здорового та безпечного середовища для працівників розглядається як підсистема загальної системи управління організацією у цілому та управління персоналом зокрема. Головний принцип цієї діяльності формулюється таким чином: наскільки це можливо робота повинна бути пристосована до людей, а не навпаки. Надзвичайно актуальними ці положення є для правоохоронних органів України [3].

Іще одним управлінським заходом із забезпечення безпеки правоохорон-

них органів та особистої безпеки їхніх співробітників є підтримання в процесі професійної діяльності належного рівня професійних знань, навичок та вмінь. Справді, теоретичні знання мають тенденцію до застарівання. Щоб забезпечити належний рівень практичних навичок та вмінь (що стосуються насамперед фізичної, вогневої підготовки, тактики дій особового складу в типових і екстремальних умовах тощо), потрібне постійне тренування та вдосконалення. Саме тому вкрай потрібна організація безперервної системи професійної підготовки особового складу. Для цього в системі професійної підготовки передбачено і підвищення кваліфікації, і перепідготовку, і стажування. Велике значення має також самостійна підготовка. Доцільність викладеного пояснюється тим, що успішність підходів до управління безпекою правоохоронних органів та їхніх співробітників значною мірою залежить від знання та врахування чинників, що можуть підвищувати ймовірність виникнення небезпечних ситуацій, настання трагічних випадків під час виконання службових обов'язків, та головних причин, що сприяють їх виникненню (недостатня професійна підготовленість, недосвідченість; необережність; відсутність або неповнота необхідної інформації; інформаційні перешкоди та інформаційне перевантаження; обмеження часу на прийняття правильного рішення, адекватного ситуації; великі фізичні навантаження, що призводять до перевтоми, виснаження, втрати почуття обережності та здатності до самозахисту; агресивність оточення; страх дістати ушкодження; нестандартність ситуації; недостатня натренованість професійної поведінки в екстремальних ситуаціях) [4].

Висновки. Сутність управління безпекою персоналу правоохоронних органів можна визначити як здійснення системи заходів, спрямованих на зниження рівня професійного ризику до реально можливого мінімуму. У широкому розумінні ця діяльність виходить за межі суто відділів по роботі з персоналом і стосується всіх управлінських структур. Обов'язковою умовою ефективності цієї діяльності є урахування низки факторів, які у своїй сукупності визначають особисту безпеку працівників правоохоронних органів: специфіку умов, змісту та форм професійної діяльності; ступінь професійної захищеності працівника, в тому числі наявність спеціальних заходів матеріально-технічного, управлінського характеру, цілеспрямованої роботи з особовим складом в цьому напрямку; ступінь загальної підготовленості працівника та наявність у нього спеціальних знань та умінь щодо забезпечення особистої безпеки під час вирішення професійних завдань або у ситуаціях, які пов'язані з професійною діяльністю. Реалізація цього напрямку на практиці дає можливість реально покращити виконання працівниками своїх професійних завдань, змінити їх ставлення до професійних обов'язків, скоротити час втрат внаслідок професійних нещасних випадків, уникнути витрат, що пов'язані із кожним нещасним випадком або хворобою, а головне – зберегти життя та здоров'я працівників правоохоронних органів.

Список використаних джерел

1. Суббот А.І. Безпека правоохоронних органів та особиста безпека їх співробітників / А.І. Суббот // Держава і право. - 2011. - №54. - С.246-251.

2. Суббот А. Сучасні підходи до формування безпеки правоохоронних органів та особистої безпеки їхніх співробітників / А. Суббот // Віче. - 2012. - травень. - № 10.

3. Напрями та форми забезпечення особистої безпеки працівників правоохоронних органів [Електронний ресурс] // Сайт «Навчальні матеріали онлайн». - Режим доступу: https://pidruchniki.com/12920522/psihologiya/napryami_formi_zabezpechennya_osobistoyi_bezpeki_pratsivnikov_pravoohoronnih_organiv, вільний. - Загл. з екрану. (16.03.2019).

4. Вітик І., Костюк В. Діяльність служби безпеки України та соціальні права: науково-теоретичний аспект // Віче. – 2011. – № 21. – С. 23 - 26.

Аль-Дара Е.Н., Богатов О.И.

ОБЕСПЕЧЕНИЕ БЕЗОПАСНОСТИ РАБОТНИКОВ ПРАВООХРАНИТЕЛЬНЫХ ОРГАНОВ

Аннотация. Рассмотрено понятие безопасности в различных научных ресурсах. Проанализировано методы и мероприятия по обеспечению безопасных условий работы правоохранительных органов и их сотрудников.

Ключевые слова. безопасность, закон, защита, опасные ситуации, правоохранительные органы.

Al-Dara Ye.N., Bogatov O.I.

ENSURANCE OF THE SECURITY OF LAW ENFORCEMENT OFFICERS

Abstract. The concept of security in various scientific resources was reviewed. The methods and measures to ensure a safe working environment for law enforcement agencies and their employees were analyzed.

Keywords. security, law, protection, dangerous situations, law enforcement agencies.

Андрєєва Ангеліна Павлівна, студентка господарсько-правового факультету, 2 курс, група 02-17-01,

Сільченко Сергій Олександрович, доцент кафедри трудового права, кандидат юридичних наук, доцент

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, м. Харків

ОСОБЛИВОСТІ ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ НЕПОВНОЛІТНІХ ПОВ'ЯЗАНІ З ВІКОМ, З ЯКОГО ДОПУСКАЄТЬСЯ ПРИЙНЯТТЯ НА РОБОТУ: ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ

Анотація. Проаналізовано умови прийняття на роботу неповнолітніх в залежності від конкретного віку, з якого КЗпП дозволяється працевлаштування (14, 15, 16 років). Виявлено проблемні моменти, які у зв'язку з цим виникають, означені можливі шляхи їх вирішення. Наведено порівняльно-правову характеристику положень КЗпП (ст. 188) і Проекту Трудового Кодексу України № 1658 від 27 грудня 2014 р.(ч. 4, 5 ст. 19) стосовно віку, з якого допускається прийняття на роботу.

Ключові слова: молодь, неповнолітні, роботодавці, вік прийняття на роботу, умови працевлаштування неповнолітніх.

Актуальність. Постановка завдання. На сьогоднішній день, діти віком від 14 до 18 років складають особливий економічний ресурс, що використовується працедавцями, як правило, для здійснення роботи пов'язаної з обслуговування. Часто неповнолітніх працівників можна побачити у ролі кур'єрів,

офіціантів, баристів. У той же момент, законодавець встановив деякі особливості при прийнятті таких осіб на роботу, зокрема, в залежності від віку, з якого допускається такий прийом (14, 15, 16 років відповідно). Врахування цих обставин безпосередньо покладається на роботодавців і їх недотримання тягне за собою відповідальність, передбачену за порушення законодавства про працю. Саме тому доцільним постає окреслення умов, які мають виконуватися задля прийому на роботу неповнолітніх певного віку, а також проблемних питань, які постають у зв'язку з процесом працевлаштування, і шляхів їх вирішення.

Основна частина. Регламентації праці неповнолітніх у КЗпП присвячена окрема глава (XIII, «Праця молоді»), що вже свідчить про окремішність цієї категорії працівників. Одразу розмежуємо поняття «молодь» і «неповнолітні» за віковим критерієм, як це тлумачить Кодекс. Так, під працездатною молоддю розуміються громадяни віком від 15 до 28 років (ст. 197 КЗпП), при чому окреслюється ця дефініція у контексті їх права на надання першого робочого місця на строк не менше двох років після закінчення або припинення навчання, звільнення з військової служби. Щодо неповнолітніх, то, за загальновизнаним правилом, це особи, які не досягли 18 років (ст. 187 КЗпП), проте, зазначаємо, що у трудових відносинах можуть брати участь лише неповнолітні у віці від 14 до 18 років (ст. 188 КЗпП). Тобто категорії «молодь» і «неповнолітні» співвідносяться відповідно як родові і видові.

Зазвичай, на роботу можуть прийматися особи, що досягли 16-річного віку. Проте з цього правила є виключення: на роботу, за певних обставин, можуть прийматися і підлітки віком 14 та 15 років.

Особливість працевлаштування осіб, яким вже виповнилося 15 років, полягає у необхідності отримання згоди на це одного з батьків або особи, що його замінює, в чому має усвідомитися роботодавець. У якій саме формі отримується ця згода – усній чи письмовій, Кодекс не конкретизує, проте для певної надійності працедавця, наприклад, при проведенні перевірок інспекторами Держпраці або можливого шантажу з боку недобросовісних батьків неповнолітнього (чи осіб, які їх замінюють), вважаємо, що роботодавцеві ліпше наполягати на письмовій формі оформлення згоди.

По досягненні 14-річного віку, неповнолітні можуть працевлаштовуватися за наявності наступних умов (ст. 188 КЗпП):

1) *робота повинна мати за мету «підготовку молоді до продуктивної праці»*, тобто бути, свого роду, професійно-підготовчою. В той же момент, як зазначалося раніше, статтею 197 КЗпП гранично мінімальним віком для категорії «працездатна молодь» встановлено 15 років, що дещо суперечить наведеному положенню;

2) *до роботи допускаються учні загальноосвітніх шкіл, професійно-технічних і середніх спеціальних навчальних закладів*. Аналізуючи ЗУ «Про загальну середню освіту», звернемо увагу на ст. 4, згідно з якою систему загальної середньої освіти становлять заклади загальної середньої освіти всіх типів і форм власності, у тому числі для громадян, які потребують соціальної допомоги та соціальної реабілітації, навчально-виробничі комбінати, позашкільні

заклади <...> а також професійно-технічні та вищі навчальні заклади I-II рівнів акредитації, що надають повну загальну середню освіту.

І якщо загальноосвітні школи та професійно-технічні навчальні заклади охоплюються змістом цієї статті, то стосовно того, що саме розуміти під «середніми спеціальними навчальними закладами» є певна неоднозначність. Чи то (1) заклади фахової передвищої, вищої освіти та інші заклади освіти, зокрема, міжшкільні ресурсні центри (міжшкільні навчально-виробничі комбінації), котрі мають ліцензію на провадження освітньої діяльності у сфері загальної середньої освіти (ч. 3 ст. 9 Закону), або ж до цього переліку слід відносити (2) спеціалізовані мистецькі школи, професійні коледжі, наукові, військові, військово-морські ліцеї (ч. 4 ст. 9), чи взагалі (3) спеціальні школи як заклади загальної середньої освіти для дітей, які потребують корекції фізичного та/або розумового розвитку (ч. 2 ст. 9). Щодо другого вищезапропонованого переліку, то у Законі він визначається як відображення системи спеціалізованої освіти, що найбільше, на наш погляд, узгоджується із поняттям «середніх спеціальних навчальних закладів», запропонованим у КЗпП.

Примітно, що у ч. 4 ст. 19 Проекту Трудового Кодексу України (далі – ТКУ) № 1658 від 27 грудня 2014 р. міститься наступне положення: «для підготовки молоді до праці допускається прийняття на роботу учнів загальноосвітніх і професійно-технічних навчальних закладів», тобто таке поняття як «середні спеціальні навчальні заклади» взагалі виключено.

3) *робота має бути легкою, не завдавати шкоду здоров'ю, не порушувати процесу навчання і здійснюватися у вільний від навчання час.* Як бачимо, «процес навчання» законодавець розуміє у більш широкому значенні, ніж просто «навчання». Вважаємо, що наведене положення варто тлумачити так: (1) працедавець має забезпечити такий розпорядок роботи неповнолітньому працівникові, який не йтиме паралельно з часом його перебування у закладі освіти; (2) робота не вимагатиме здійснення вимушених прогулів занять неповнолітнім; (3) робота не буде настільки об'ємною, щоб погіршувати показники успішності учнем.

Законодавець не роз'яснює, що він має на увазі під «легкою роботою» [2, с. 300] і це створює підстави для дискреційних розсудів роботодавців. Наприклад, якщо робота з розповсюдження рекламних/агітаційних листівок або розклеювання оголошень сприймається як легка, то постає питання, чи можна так стверджувати про роботу прибиральника, посудомийника або ж будь-яку працю у сфері сільського господарства. Вважаємо, що цей момент потребує законодавчого уточнення. У Проекті ТКУ пропонується визначати і затверджувати перелік видів легкої роботи, до виконання якої можуть залучатися особи, які не досягли 15 років, центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сферах трудових відносин, соціального захисту населення (ч. 4 ст. 20).

Стосовно правила, згідно з яким робота має не завдавати шкоди, то воно є загальним для працевлаштування неповнолітніх не лише віком від 14 до 15, але й віком від 14 до 18 років [1, с. 183]. Так, відповідно до ст. 190 КЗпП забо-

роняється застосування праці осіб молодше 18 років на важких роботах і на роботах зі шкідливими або небезпечними умовами праці, а також на підземних роботах. Наказом МОЗ України № 46 від 31.03.94 було затверджено Перелік важких робіт і робіт із шкідливими і небезпечними умовами праці, на яких забороняється застосування праці неповнолітніх. Це, зокрема, такі професії як гірники, дробильники, електромонтери, пресувальники, слюсарі, машиністи, трактористи, ветеринарні санітари тощо. Також забороняється залучати осіб молодше 18 років до підймання і переміщення речей, маса яких перевищує встановлені для них граничні норми. Відповідні граничні норми були затверджені Наказом МОЗ України № 59 від 22.03.96. Водночас, відзначимо, що окремим пунктом наведеного акту встановлюється заборона призначення підлітків на роботи, які пов'язані *виключно* з підйманням, утриманням або переміщенням важких речей;

4) наявність згоди одного з батьків або особи, що його заміщує. Проектом ТКУ пропонується оформлювати таку згоду лише у письмовій формі як стосовно осіб, що досягли 14 років, так і щодо тих, кому вже виповнилося 15 років.

Привертає увагу й те, що Проект ТКУ визначає можливість приймати на роботу осіб, які не досягли чотирнадцятирічного віку, для участі в концертах, виставах, інших заходах, а також у створенні кінофільмів або інших творів мистецтва. Умовами прийняття таких осіб на роботу зазначаються: 1) письмова згода одного з батьків або особи, яка їх замінює; 2) незавдання шкоди здоров'ю, моральному розвитку і процесу навчання неповнолітніх осіб; 3) наявність дозволу служби у справах дітей за умови погодження умов праці та її оплати з цією службою (ч. 5 ст. 20). У своїй роботі Пузирна Н. С. наводить цікавий факт: таке положення Проекту дещо дублює ч. 4 ст. 63 Трудового Кодексу Російської Федерації, згідно з якою в організаціях кінематографії, театрах, театральних і концертних організаціях, цирках допускається за згодою одного з батьків (опікуна) і дозволу органу опіки та піклування укладення трудового договору з особами, які не досягли 14 років, для участі у створенні і (або) виконанні творів без шкоди їхньому здоров'ю і моральному розвитку [3, с. 71].

Висновки. Підсумовуючи вищенаведене, ми погоджуємось із пропозиціями авторів проекту Трудового Кодексу і вважаємо за необхідне на законодавчому рівні: 1) встановити за обов'язкову письмову форму згоди одного із батьків або особи, що його замінює, стосовно прийняття на роботу 14 або 15-літньої особи. Це може слугувати зменшенню потенційних ризиків роботодавців щодо претензій з приводу працевлаштування неповнолітніх; 2) уточнити, що мається на увазі під «спеціальними навчальними закладами» або взагалі прибрати це формулювання з Кодексу; 3) визначити перелік легких робіт для неповнолітніх віком у 14 років; 4) регламентувати питання роботи осіб, що не досягли 14 років у кінематографічній, театральній, концертно-видовищній та іншій творчій індустрії.

Список використаних джерел

1. Бублейник В. А., Голубко В. О. Проблеми працевлаштування молоді в Україні: теоретико-правовий аналіз // Науковий вісник Дніпропетровського державного університету

внутрішніх справ. – 2012. – № 2. – С. 178-185.

2. Маліновська Т. М., Дмитрієв В. О. Особливості експертного дослідження в галузі охорони праці та безпеки життєдіяльності неповнолітніх // Теорія та практика судової експертизи і криміналістики. – 2016. – № 16. – С. 297-304.

3. Пузирна Н. С. Особливості регулювання праці неповнолітніх: міжнародний досвід для України // Держава та регіони. – 2018. – № 4 (62). – С. 69-73.

Андреева А.П., Сильченко С.А.

ОСОБЕННОСТИ ТРУДОУСТРОЙСТВА НЕСОВЕРШЕННОЛЕТНИХ СВЯЗАННЫЕ С ВОЗРАСТОМ, С КОТОРОГО ДОПУСКАЕТСЯ ПРИЁМ НА РАБОТУ: ПРОБЛЕМНЫЕ ВОПРОСЫ

Аннотация. Проанализированы условия приёма на работу несовершеннолетних в зависимости от конкретного возраста, с которого КЗоТ разрешается трудоустройство (14, 15, 16 лет). Выявлены проблемные моменты, которые в связи с этим возникают, обозначены возможные пути их решения. Приведено сравнительно-правовую характеристику положений КЗоТ (ст. 188) и Проекта Трудового Кодекса Украины № 1658 от 27 декабря 2014 (ч. 4, 5 ст. 19) относительно возраста, с которого допускается принятие на работу.

Ключевые слова: молодёжь, несовершеннолетние, работодатели, возраст приёма на работу, условия трудоустройства несовершеннолетних.

Andriieva A.P., Silchenko S.O.

PECULIARITIES OF MINORITY'S EMPLOYMENT ASSOCIATED WITH AGE WHICH ARE APPROVED TO WORK: PROBLEM QUESTIONS

Abstract. The conditions for hiring minority are analyzed, depending on the specific age at which the Labor Code allows employment (14, 15, 16 years). Identified problem points that arise in this regard, indicated possible ways to solve them. Comparative legal description of the provisions of the Labor Code (Art. 188) and the draft Labor Code of Ukraine No. 1658 of December 27, 2014 (Part 4, Art. 19) is given relative to the age from which employment is allowed.

Keywords: youth, minority, employers, age of employment, employment conditions for minority.

Бірюкова Леся Дмитрівна, студентка видавничо-поліграфічного факультету, 4 курс, група СГ-51,

Мітюк Людмила Олексіївна, доцент кафедри охорони праці, промислової та цивільної безпеки, кандидат технічних наук, доцент

Національний технічний університет України

«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського», м. Київ

ФАКТОРИ ВПЛИВУ ПОЛІГРАФІЧНОГО ВИРОБНИЦТВА НА СТАН ДОВКІЛЛЯ. МЕТОДИ ВИРІШЕННЯ ПРОБЛЕМИ

Анотация. Розглянуто поліграфічне виробництво, як джерело забруднення навколишнього середовища. Проведений аналіз небезпечних токсичних елементів та сполук, що містяться у сировинних та витратних матеріалах для поліграфічного виробництва. Досліджено фактори екологічного ризику, пов'язаного з використанням матеріалів, що містять полівінілхлорид. Запропоновані шляхи екологізації поліграфічного виробництва.

Ключові слова: поліграфічне виробництво, екологізація, навколишнє середовище, хімічні елементи, полівінілхлорид, утилізація, шкідливі речовини, забруднюючі сполуки, екологія, правові норми, поліграфічні матеріали.

Актуальність. Постановка завдання. Розглянемо поліграфічне виробництво, як джерело забруднення навколишнього середовища. Проведемо аналіз основних небезпечних елементів та сполук, що містяться у сировинних та витратних матеріалах і впливають на життєві функції людини. Розглянемо можливі шляхи екологізації.

Екологізація виробництва – цілеспрямований комплексний процес постійного підвищення екологічної свідомості та культури, кваліфікації персоналу, запровадження інженерно-екологічних та економічних методів, екологічно спрямованого менеджменту й аудиту з метою запобігання забруднення навколишнього виробничого та природного середовища, підвищення екологічної чистоти життєвого циклу продукції, технологій виробництва й ефективності використання природних ресурсів.

Основна частина. Відповідно до Державного реєстру видавців, виробників та розповсюджувачів видавничої продукції в Україні, на сьогодні зареєстровано більше 3 тис. суб'єктів видавничої справи. Поліграфічна промисловість не відноситься до небезпечних галузей виробництва, малі та середні поліграфічні виробництва часто розташовують у житлових районах без будь-яких санітарних зон. Законодавча база поліграфії застаріла та відноситься в основному до охорони праці. Разом із тим матеріалами слугує продукція деревообробної та хімічної промисловості, яка не завжди є безпечною при обробленні, особливо при використанні новітніх технологій (використання нових покриттів, ультрафіолетового випромінювання для оброблення, тощо). Часто виробник повністю покладається на постачальника матеріалів, перекладаючи на нього відповідальність за вплив виробництва на навколишнє середовище [1]. У цьому аспекті варто згадати розширене використання матеріалів з полівінілхлориду (ПВХ). У розвинених країнах та ЄС проводиться широка анти-ПВХ кампанія, зумовлена шкодою навколишньому середовищу та складністю утилізації. Аналіз діяльності поліграфічних підприємств в Україні показав гостру необхідність негайного формування законодавчої і нормативної бази державного екологічного регулювання, екологічного менеджменту підприємств з урахуванням впливу виробництва на навколишнє середовище.

Матеріали, з якими працює поліграфічне виробництво, містять в собі досить багато токсичних елементів. Типографські фарби, лаки та клеї містять в собі такі небезпечні хімічні елементи, як свинець та кадмій. Їхньою характерною рисою є те, що вони досить стійкі в природних умовах [2]. Наведемо короткі характеристики найбільш токсичних елементів і сполук та їхній вплив на життєві функції людини.

Свинець Pb – впливає на кровотворну та нервову систему, шлунково-кишковий тракт та нирки. Викликає анемію а також енцефалопатію, зниження розумових здібностей, гіперкінетичні та агресивні стани, шлунково-кишкові розлади. Свинець накопичується в ґрунті, міститься у повітрі і воді в невеликих кількостях.

Кадмій Cd – відноситься до найбільш небезпечних не лише тому, що є високотоксичним, але й через його широке використання й розповсюдження в

сучасній промисловості. Потрапляє в організм разом із їжею та напоями. Може викликати нудоту, спазми шлунку, головний біль.

Хром – в організмі людини абсорбується в шлунково-кишковому тракті, накопичується у волоссі та печінці. Хром необхідний для стабільного рівня глюкози в організмі, проте у перебільшених дозах спостерігаються алергічні реакції, різні форми дерматиту, рак верхніх дихальних шляхів та легенів.

Цинк – при отруєнні цинком виникають металевий смак у роті, слинотеча, болі у череві, головний біль, судоми мускулів. Часто зустрічається в атмосферному повітрі густонаселених пунктів.

Полівнілхлорид (ПВХ) – часто використовується у виробництві (листи, самоклеїні плівки, формовочні плівки). При його використанні виділяється Вінілхлорид – безколірний газ із слабким запахом, який швидко виводиться з організму, проте при постійному контакті може викликати мутагенну активність, впливає на нервову систему, проявляє емоційні зміни, знижує працездатність, впливає на репродуктивні процеси, має ембріонноруйнівну дію. Великою проблемою є утилізація ПВХ, яка потребує спеціального фасування, дорогого обладнання й перешкоджає утилізації інших пластмас. Нажаль, більшість ПВХ-відходів просто спалюють на звалищах [3].

Усе вище сказане відображене в концепції національної інформаційної політики, серед завдань якої: сприяння науково-технічному розвитку пріоритетних напрямів видавничої справи; розробка вітчизняного комп'ютерно-технологічного забезпечення видавничих процесів; створення і застосування вітчизняних екологічно чистих поліграфічних матеріалів; використання вторинної сировини; впровадження новітніх технологій із випуску видань на паперових і електронних носіях інформації, удосконалення системи державних та галузевих стандартів.

Висновки. Аналіз небезпечних токсичних елементів та сполук, що містяться у сировинних та витратних матеріалах для поліграфічного виробництва, дає підставу зробити висновок про необхідність оцінювання характеристик екологічності сировинної бази. Для цього необхідно мати всю інформацію від постачальників про наявність шкідливих і токсичних речовин, що входять до складу матеріалів, а також про можливі викиди у повітря виробничої зони та атмосферне повітря при різних режимах обробки цих матеріалів. Залежно від цього виробник поліграфічної продукції має забезпечити виробництво таким обладнанням, яке б не допускало небезпечних викидів в атмосферне повітря, скидів в каналізаційну систему та забезпечило вимоги безпеки обладнання та технологічних процесів на виробництві. Крім того, необхідно вести чіткий облік складу і кількості твердих відходів та максимально контролювати їх утилізацію. Можливим рішенням може стати запровадження екологічних паспортів у цій галузі.

Список використаних джерел

1. Інженерна теорія: Підручн. З теорії і практики сталого розвитку За заг. ред. В.П. Бабака – К.: Книжкове вид-во НАУ, 2006. – 492 с.
2. Екологізація енергетики: Навч. Посібн. В.Я. Шевчук, Г.О. Білявський, Ю.М. Саталкін, В.М. Навроцький – К.: Вища школа, 2002. – 111 с.
3. Моргунський В.К., Шиманська Л.Я., Палоганюк Л.Г., Правила охорони праці для

Бирюкова Л.Д., Митюк Л.О.
**ФАКТОРЫ ВЛИЯНИЯ ПОЛИГРАФИЧЕСКОГО ПРОИЗВОДСТВА
НА СОСТОЯНИЕ ОКРУЖАЮЩЕЙ СРЕДЫ.
МЕТОДЫ РЕШЕНИЯ ПРОБЛЕМЫ**

Аннотация. Рассмотрены проблемы полиграфического производства, как источника загрязнения окружающей среды. Проведен анализ опасных токсичных элементов и соединений, содержащихся в сырьевых и расходных материалах для полиграфического производства. Исследованы факторы экологического риска, связанного с использованием материалов, содержащих поливинилхлорид. Предложены пути экологизации полиграфического производства.

Ключевые слова: полиграфическое производство, экологизация, окружающая среда, химические элементы, поливинилхлорид, утилизация, вредные вещества, загрязняющие соединения, экология, правовые нормы, полиграфические материалы.

Biryukova L. D., Mityuk L.O.
**FACTORS OF THE EFFECT OF POLYGRAPHIC PRODUCTION
ON THE STATE OF THE ENVIRONMENT.
METHODS FOR SOLVING THE PROBLEM**

Abstract. Polygraphic production is considered as a source of dirty dirt of the environment. The analysis of hazardous toxic elements and compounds contained in raw materials and consumables for printing production is carried out. The factors of environmental risk associated with the use of materials containing polyvinyl chloride have been studied. The ways of ecologization of printing production are offered.

Keywords: printing production, ecology, environment, chemical elements, polyvinylchloride, recycling, harmful substances, polluting compounds, ecology, legal norms, printing materials.

Бойко Станіслав Сергійович, курсант факультету № 1, 4 курс, група Ф1-15-404,
Шевченко Тихін Віталійович, старший викладач кафедри
тактичної та тактико-спеціальної підготовки
Харківський національний університет внутрішніх справ, м. Харків

**ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОСОБИСТОЇ БЕЗПЕКИ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО У РАЗІ
ВИНИКНЕННЯ НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ ТЕХНОГЕННОГО
ХАРАКТЕРУ**

Анотація. У роботі розглянуті основні ризики і небезпеки, з якими стикається поліцейські у разі виникнення надзвичайних ситуацій техногенного характеру та надані рекомендації для забезпечення особистої безпеки поліцейських в таких ситуаціях.

Ключові слова: Національна поліція, поліцейський, екстремальна ситуація, екстремальні умови, небезпеки, особиста безпека, професійно-психологічна підготовка, аварія, техногенна аварія, катастрофа, надзвичайна ситуація.

Актуальність. Постановка завдання. Відповідно до офіційної статистика Державної служби з надзвичайних ситуацій в Україні з початку 2018 року в Україні зареєстровано 128 надзвичайних ситуацій, які відповідно до Національного класифікатора «Класифікатор надзвичайних ситуацій» ДК 019:2010 розподілилися на: техногенного характеру - 48; природного характеру - 77;

соціального характеру - 3. Внаслідок цих надзвичайних ситуацій загинуло 168 осіб (з них 40 дітей) та постраждало 831 осіб (з них 401 дитина).

За масштабами надзвичайні ситуації, що виникли у 2017 році, розподілилися на: державного рівня - 2; регіонального рівня - 7; місцевого рівня - 56; об'єктового рівня - 73. За масштабами надзвичайні ситуації, що виникли у 2018 році, розподілилися на: державного рівня - 2; регіонального рівня - 6; місцевого рівня - 64; об'єктового рівня - 56.

Порівняно з 2017 роком загальна кількість НС у 2018 році зменшилася майже на 23%, при цьому кількість НС техногенного характеру зменшилася на 4%, НС природного характеру – на 28%, а НС соціального характеру – на 66,7%. Також, порівняно із 2017 роком, спостерігається зменшення кількості загиблих та постраждалих в НС на 2,3% та 6,9% відповідно.

Незважаючи на зменшення у 2018 році загальної кількості НС техногенного характеру, зафіксовано зростання на 12,5% кількості НС пов'язаними із аваріями на транспорті та на 10% - НС, пов'язаних із пожежами та вибухами, проте кількість загиблих та постраждалих в цих НС зменшилася, за винятком НС на транспорті, де кількість постраждалих збільшилася більше ніж у 2 рази.

Серед НС природного характеру зафіксовано зменшення кількості НС та постраждалих в них людей за усіма видами, натомість кількість загиблих збільшилася, через велику їх частку в НС, пов'язаних із отруєнням людей чадним газом та дикорослими грибами. Тобто, слід зазначити помітну тенденцію до зростання надзвичайних ситуацій та значну кількість постраждалих та розмір матеріальних збитків у наслідок таких ситуацій.

У свою чергу, відповідно до статті 18 закону України «Про Національну поліцію України» поліцейський зобов'язаний зокрема «надавати невідкладну, зокрема домедичну і медичну, допомогу особам, які постраждали внаслідок правопорушень, нещасних випадків, а також особам, які опинилися в безпорадному стані або стані, небезпечному для їхнього життя чи здоров'я», а також «Поліцейський на всій території України незалежно від посади, яку він займає, місцезнаходження і часу доби в разі звернення до нього будь-якої особи із заявою чи повідомленням про події, що загрожують особистій чи публічній безпеці, або в разі безпосереднього виявлення таких подій зобов'язаний вжити необхідних заходів з метою рятування людей, надання допомоги особам, які її потребують, і повідомити про це найближчий орган поліції».

У такому випадку забезпечення особистої безпеки поліцейського у разі виникнення надзвичайних ситуацій техногенного характеру є не тільки питанням ефективного виконання покладених на Національну поліцію обов'язків, а ще й питанням забезпечення особистої безпеки поліцейського як громадянина України який, у складній оперативній обстановці повинен виконати свої професійні обов'язки та забезпечити особисту безпеку собі та задіяному особовому складу.

Основна частина. Співробітники Національної поліції забезпечують несення служби та охорону на техногенних об'єктах тобто об'єктах, які під впливом природних (природних катаклізмів) та антропогенних причин (аварій, люд-

ської недбалості або тероризм) можуть спровокувати виникнення надзвичайної ситуації техногенного характеру (пожежі, хімічні забруднення, радіоактивне забруднення і т.д.). До таких можна віднести наступні об'єкти: атомної енергетики, хімічної промисловості, транспортної інфраструктури, склади зі зберіганням боєприпасів, склади зі зберіганням хімічних речовин, об'єкти комунального господарства, спортивна інфраструктура, міські об'єкти, де проходять масові заходи.

Надзвичайні ситуації становлять значний відсоток від загальної кількості (ситуацій) завдань, які стоять перед працівниками Національної поліції. До прикладів аварій на таких об'єктах можна віднести:

- Аварії які сталися стосовно атомної енергетики, найбільш суттєвою була аварія на Чорнобильській АЕС 26 квітня 1986 року.

На міліцію покладалися функції евакуації цивільного населення з найбільш забруднених територій, та безпосередня ліквідація наслідків аварії.

- Аварії стосовно хімічних забруднень, до однієї з яких можна віднести викид аміаку на «Стиролі». В результаті цього п'ятеро людей загинули, ще п'ятеро постраждали.

- Вибух на сховищах боєприпасів, в Лозовій у серпні 2008 року, вибух сховища військових боєприпасів на території військової частини А0829. Деякі райони міста були евакуйовані, частина будинків у кварталах, прилеглих до епіцентру вибухів, зазнали пошкоджень (зокрема одна зі шкіл міста).

- 23 березня 2017 року у м. Балаклеї Харківської області на території військового арсеналу Міністерства оборони внаслідок виникнення пожежі з подальшою детонацією боєприпасів та розльотом вибухонебезпечних предметів за межі арсеналу. За інформацією Міністерства охорони здоров'я 2 особи постраждали, яких госпіталізовано та 1 особа загинула.

Аварії на таких об'єктах спричиняють: порушення нормальних умов життєдіяльності, значні матеріальні збитки, чисельні смерті та травмування серед населення, зараження людей та тварин, велика кількість травм і смертей серед співробітників НП, швидкість перебігу подій.

Тому вони є дуже небезпечними, і потребують негайного втручання, злагоджених дій поліцейських. В умовах подібних надзвичайних ситуацій гостро стоїть питання забезпечення особистої безпеки поліцейських які задіяні до ліквідації наслідків. Подібний стан речей вимагає від держави вживати додаткових заходів для захисту життя і здоров'я усіх осіб, які приймають участь у їх ліквідації, у томі числі – працівників Національної поліції України.

Висновки. За для забезпечення особистої безпеки поліцейського у разі виникнення надзвичайних ситуацій техногенного характеру ми пропонуємо наступне:

1. Посилити контроль за засобами індивідуального захисту поліцейських, контролювати не тільки наявність засобів захисту, а й ще їх відповідність загрози та їх стан.

2. Проведення занять з використанням різних видів засобів захисту органів дихання в умовах максимального наближених до реальних з метою відп-

рацювання можливих екстремальних ситуацій в умовах надзвичайних ситуацій техногенного характеру.

3. Проведення додаткових занять з працівниками Національної поліції з надання першої медичної допомоги населенню, у томі числі у випадках отруєння різними видами хімічних речовин, а також у випадку опромінення радіоактивними речовинами.

4. Проведення додаткових занять з евакуації постраждалих та їх виявлення та звільнення з під завалів у таких випадках.

5. Проводити додаткові заняття з працівниками Національної поліції з використання засобів пожежогасіння, з акцентуванням уваги саме на практичному аспекті занять (використання вогнегасників різних типів та тушіння пожеж різних видів).

6. Проводити заняття з працівниками Національної поліції з використанням сучасних засобів дозиметричного контролю з відпрацюванням реагування на показники таких приладів, які виходять за рамки норми.

7. Проводити додаткові заняття з працівниками Національної поліції з використання з використання приладів хімічної розвідки та відпрацювання реагування на різні види хімічної загрози для працівників Національної поліції та населення.

8. Поповнення матеріальної бази Національної поліції сучасними засобами радіаційної та хімічної розвідки, а також засобами індивідуального захисту сучасних зразків та систем.

Список використаних джерел

1. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/go/580-19>.

2. Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 17 вересня 2008 №1244-р «Концепція забезпечення безпеки та правопорядку під час проведення в Україні фінальної частини Чемпіонату Європи 2012 року з футболу». Київ. 2008.

3. Постанова Кабінету Міністрів України від 29 червня 2004 р. № 823 «Про затвердження Порядку організації робіт із забезпечення громадського порядку та безпеки під час проведення футбольних матчів».

4. Кодекс цивільного захисту України. Відомості Верховної Ради (ВВР), 2013, № 34-35, ст.458.

5. Власенко І.В., Чміль М.О. Шляхи забезпечення особистої безпеки працівника ОВС. Вісник Національного університету внутрішніх справ. Випуск 24. –Харків. 2003. С. 60 – 63.

6. Власенко І.В. Удосконалення професійної підготовки працівників ОВС. Вісник Харківського Національного університету внутрішніх справ. Випуск 35. –Харків. 2006. С. 356 – 360.

7. Джафарова О. В. Щодо визначення категорії «Екстремальні умови проходження служби в органах внутрішніх справ» / О. В. Джафарова // Шляхи покращення системи професійної підготовки правоохоронців до дій в екстремальних умовах : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 18 грудня 2015 р.). – Х. : ХНУВС, 2015. – С. 73-74.

8. Власенко І.В. Проблеми особистої безпеки працівників правоохоронних органів. Матеріали науково-практичної конференції «Проблеми вдосконалення професійної майстерності працівників ОВС в бойовій підготовці». – Одеса. 2008. С. 11 – 13.

9. Власенко І.В., Чміль М.О., Федоров В.В. Ступінь впливу екстремальних умов на працівників міліції при використанні ними вогнепальної зброї. Право і безпека. Вип. №

4(46). – Х.: Харківський національний університет внутрішніх справ. 2012. - С. 335 – 338.

10. Шевченко Т. В. Забезпечення особистої безпеки працівників Національної поліції України під час ліквідації Наслідків аварій на техногенно-небезпечних об'єктах / Т.В. Шевченко, // Матеріали Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції молодих учених «Метрологічні аспекти прийняття рішень в умовах роботи на техногенно небезпечних об'єктах», 27-28 жовтня 2017 р. – Харків: ХНАДУ. 2017. – С. 189-191.

Бойко С.С., Шевченко Т.В.

ОБЕСПЕЧЕНИЕ ЛИЧНОЙ БЕЗОПАСНОСТИ ПОЛИЦЕЙСКОГО В СЛУЧАЕ ВОЗНИКНОВЕНИЯ ЧРЕЗВЫЧАЙНЫХ СИТУАЦИЙ ТЕХНОГЕННОГО ХАРАКТЕРА

Аннотация. В работе рассмотрены основные риски и опасности, с которыми сталкиваются полицейские в случае возникновения чрезвычайных ситуаций техногенного характера и даны рекомендации для обеспечения личной безопасности полицейских в таких ситуациях.

Ключевые слова: Национальная полиция, полицейский, экстремальная ситуация, экстремальные условия, опасности, личная безопасность, профессионально-психологическая подготовка, авария, техногенная авария, катастрофа, чрезвычайная ситуация.

Boyko S.S., Shevchenko T.V.

ENSURING PERSONAL SAFETY OF THE POLICE IN THE EVENT OF AN EMERGENCY SITUATION OF MANUFACTURED CHARACTER

Abstract. The paper considers the main risks and dangers encountered by police in the event of emergencies of anthropogenic nature and provides recommendations to ensure the personal security of the police in such situations.

Keywords: National police, police officer, extreme situation, extreme conditions, dangers, personal safety, professional psychological training, accident, man-made disaster, disaster, emergency situation.

Бондарчук Анастасія Володимирівна, студентка центру заочного навчання, 6 курс, група ХарМоОПР17-2з,

Скрипник Олена Сергіївна, старший викладач кафедри охорони праці та безпеки життєдіяльності, кандидат технічних наук

Харківський національний університет міського господарства імені О.М. Бекетова, м. Харків

ШЛЯХИ ТА СПОСОБИ ВДОСКОНАЛЕННЯ УМОВ ПРАЦІ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Анотація. Розглянуто умови праці на підприємствах малого та середнього бізнесу в Україні. Виявлені основні причини високого виробничого травматизму на малих та середніх підприємствах в Україні. Розглянуті заходи щодо поліпшення умов охорони праці. Виділено чотири основних напрямки по зменшенню чисельності виробничого травматизму і поліпшенню умов охорони праці на підприємствах. За підсумками дослідження зроблені висновки.

Ключові слова. Охорона праці, виробничий травматизм, малий та середній бізнес, покращення умов праці, умови праці.

Актуальність. Постановка завдання. Питання вдосконалення та покращення умов праці, умови праці.

щення умов охорони праці на підприємствах України займають далеко не останнє місце у списку пріоритетних напрямків розвитку економіки, а для малих та середніх підприємств це питання є найбільш гострим та актуальним.

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про охорону праці» від 14 жовтня 1992 року № 2694-ХІІ в редакції від 1 січня 2015 року, охорона праці – це система правових, соціально-економічних, організаційно-технічних, санітарно-гігієнічних і лікувально-профілактичних заходів та засобів, спрямованих на збереження життя, здоров'я і працездатності людини у процесі трудової діяльності [1]. Охорона праці – це найважливіший елемент політики держави, напрямком якої повинен бути направлений на покращення умов та якості праці на підприємствах, також на підприємствах малого та середнього бізнесу.

В економічно розвинених країнах кожен підприємець, в тому числі власник малої і середньої фірми, розуміє, що сприятливі та безпечні умови праці призводять не тільки до скорочення виробничого травматизму та хвороб, але і до підвищення виробництва та їх об'ємів. І навпаки, затрати, які пов'язані з недоліками в умовах праці на підприємстві, є наслідками захворювань та травматизму, обумовлених шкідливим виробництвом.

Основна частина. Існуюча на даний час в Україні система соціально-трудових відносин є перехідною. Колишня командно-адміністративна система, в якій діє монополія на встановлення взаємовідносин працедавцем (державою), все ще зберегла свої позиції. А ринкова система, в якій взаємовідносини повинні бути вибудовуватись за участю кваліфікованої думки представників працівників, працедавця та держави, ще не сформована остаточно.

Численні досвіди які були проведені за останні роки в Україні, показали, що підприємці в найменшій ступені зацікавлені в покращенні умов праці, особливо це стосується підприємств малого та середнього бізнесу [2]. Але, у той самий час немало було зроблено для розвитку і вдосконалення охорони праці, в тому числі і на підприємствах малого та середнього бізнесу. Розглянемо показники травматизму (на прикладі м. Харків) – табл. 1.

Як видно з таблиці, чисельність випадків виробничого травматизму постійно знижується. Порівняно з 2014 роком, нещасних випадків зменшилось в 1,5 рази. Якщо розглянути ситуацію за регіонами в цілому, то можна побачити схожі зниження нещасних випадків на виробництві. Але, на жаль, рівень порушень охорони праці і виробництво травматизму на малих та середніх підприємствах все ще залишаються високим в порівнянні з економічно розвиненими країнами. Тому дії до поліпшення умов з охорони праці на підприємствах потребують постійного удосконалення [3].

Серед літературних даних з охорони праці для підприємств малого та середнього бізнесу, а також серед наукових досліджень, присвячених цій проблемі, можна виділити причини високого виробничого травматизму: недотримання законів; відсутність або нестача методичних матеріалів з питань охорони праці; високий рівень корупції.

Держава повинна усіляким чином стимулювати працівників та роботодавців до дотримання охорони праці на підприємствах малого та середнього бізнесу.

Таблиця 1. Показники травматизму (на прикладі м. Харків).

№п/п	Показник	2014	2015	2016	2017	2018
1.	Середньооблікова чисельність працівників в організація, які надали відомості по травматизму, тис.чол.	1280	1424	1266	1232	1168
2.	Чисельність постраждалих від нещасних випадків, чоловік	2054	1943	1855	1681	1360
3.	жінки	650	571	584	510	425
4.	підлітки	3	3	1	0	0
5.	Чисельність постраждалих від нещасних випадків зі смертельним результатом	85	74	69	72	51
6.	Чисельність постраждалих від нещасних випадків на 1000 працюючих	1,7	1,53	1,51	1,42	1,19
7.	Чисельність постраждалих від нещасних випадків зі смертельним результатом на 1000 працюючих	0,059	0,061	0,053	0,057	0,042

Одним з найважливіших заходів, направлення на покращення умов охорони праці працівників, є атестація робочих місць за умовами праці. Така робота проводиться вже більш 15 років і на сьогодні це є захід в діяльності служби охорони праці. Він дозволяє більш цілеспрямовано планувати роботу з охорони праці, а також реалізувати право працівника на інформацію про умови праці, а також на отримання компенсації за несприятливі умови праці [4].

Слід звернути увагу на досвід економічно-розвинених країн. Особливість організації охорони праці в країнах з розвинутою економікою є те, що потреби держави нормують і контролюють умови праці, вся відповідальність за станом умов і охорони праці покладена на роботодавця. При цьому використовується широка участь недержавних організацій в роботі по технічному надзору за проведення досліджень технологій, обладнання, механізмів та автоматизації, матеріалів і сировини на відповідність їх безпечності для людини та інше. При цьому на державному та міждержавному рівні ведеться підготовка і реалізація програм з охорони праці. Ще одним найважливішим заходом з покращення умов з охорони праці на підприємствах малого та середнього бізнесу є соціальне партнерство [5].

Для малого та середнього бізнесу рекомендується пільгове оподаткування, яке дозволить стимулювати підприємців до покращення умов з охорони праці. В умовах кризи працедавець в більшості повинен знизити витрати, у тому числі і на охорону праці. І це негативно діє на діяльність підприємства, збільшуються випадки виробничого травматизму.

Висновки. Заходи з поліпшення умов охорони праці на малих та середніх підприємствах мають знаходитись в постійному удосконаленні з урахуванням

технологічного прогресу та часу. Спільний вклад держави, підприємців та працівників в поліпшенні умов праці ведуть до росту виробництва і приводять до покращення якості продукції, що є важливим для роботодавця та одночасно допомагає зберегти здоров'я працівника.

Список використаних джерел.

1. Про охорону праці : Закон України від 14 жовтня 1992 року № 2694-ХІІ в редакції від 25 березня 2019 року : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2694-15/page>
2. Гогіташвілі Г. Системи управління охороною праці: Навчальний посібник. – Львів: «Афіша», 2012. – 320 с.
3. Лесенко Г. Методика контролю стану умов та безпеки праці // Охорона праці. – №9. – 2014. – 40 с.
4. Москальова В. Основи охорони праці: Підручник. – Київ: ВД «Професіонал», 2011. – 672 с.
5. Лисюк М. Обов'язки посадових осіб підприємства з охорони праці // Справочник кадровика. К. – №2. – 2012. – 200 с.

Бондарчук А.В., Скрипник Е.С.
ПУТИ И СПОСОБИ УЛУЧШЕНИЯ УСЛОВИЙ
ОХРАНЫ ТРУДА НА ПРЕДПРИЯТИИ

Аннотация. Рассмотрены условия труда на предприятиях малого и среднего бизнеса в Украине. Выявлены основные причины высокого производственного травматизма на малых и средних предприятиях в Украине. Рассмотрены меры по улучшению условий охраны труда. Выделено четыре основных направления по уменьшению численности производственного травматизма и улучшению условий охраны труда на предприятиях. По итогам исследования сделаны выводы.

Ключевые слова. Охрана труда, производственный травматизм, малый и средний бизнес, улучшение условий труда, условия труда.

Bondarchuk A.V., Skrypnyk O.S.
WAYS AND ADJUSTMENTS TO THE PROTECTION
OF LABOR ON THE ENTERPRISE

Abstract. The conditions of work at small and medium enterprises in Ukraine are considered. The main causes of high industrial injuries in small and medium enterprises in Ukraine are revealed. Considered measures to improve the conditions of labor protection. There are fore main directions on reducing the number of occupational injuries and improving the conditions of labor protection at enterprises. Based on the findings of the study.

Keywords. Labor protection, occupational injuries, small and medium-sized businesses, improvement of working conditions, working conditions.

Брусник Вероніка Володимирівна, студентка санітарно-технічного факультету, 4 курс, група Е-42,
Левашова Юлія Станіславівна, доцент кафедри безпеки життєдіяльності та інженерної екології, кандидат технічних наук, доцент
Харківський національний університет будівництва та архітектури, м. Харків

ДОСЛІДЖЕННЯ ПАРАМЕТРІВ МІКРОКЛІМАТУ

Анотація. Робота присвячена актуальній проблемі охорони праці - дослідженню параметрів мікроклімату місць, де найбільше часу проводить молодь, бо тривала дія на організм людини несприятливих метеорологічних умов погіршує самопочуття, знижує продуктивність праці і часто призводить до різних захворювань і порушень стану здоров'я.

Ключові слова: параметри мікроклімату, торгові приміщення, спортивні та танцювальні зали.

Актуальність. Постановка завдання. В сучасних урбанізованих територіях гігієнічна класифікація праці необхідна для оцінки конкретних умов та характеру праці на робочих місцях великих мегаполісів. На основі такої оцінки приймаються рішення, спрямовані на запобігання, або максимальне обмеження впливу несприятливих виробничих факторів.

Суттєвий вплив на стан організму працівника, його працездатність чинить мікроклімат. Мікрокліматичні умови виробничих приміщень характеризуються такими показниками: температура повітря, відносна вологість повітря, швидкість руху повітря, інтенсивність теплового (інфрачервоного) опромінення, температура поверхні [1 - 3].

Не менш важливе значення має підвищена (знижена) аероіонізація повітря. Як показано значним числом вчених, невідповідність іонного режиму нормативним вимогам в повітрі може викликати різні захворювання дихальних шляхів, центральної і периферійної нервової і ендокринної системи; приводити до зниження опору до стресів, підвищеній втомлюваності, млявості, зниження швидкості зорових і слухових реакцій і як наслідок, зниження уваги і працездатності, що, в свою чергу, може бути причиною нещасних випадків. Значення нормативного вмісту аероіонів наведено в таблиці 1 [4-6].

Таблиця 1. Нормативи вмісту аероіонів.

Нормовані показники	Концентрації аероіонів, (іон /см ³)		Коефіцієнт уніполярності, П
	позитивної полярності, n ⁺	негативної полярності, n ⁻	
Мінімально допустимі	n ⁺ ≥ 400	n ⁻ > 600	0,4 < П < 1,0
Максимально допустимі	n ⁺ > 50000	n ⁻ ≤ 50000	

Основна частина. В ході виконання роботи були досліджені температура, вологість та концентрація іонів повітря як параметри мікроклімату торгово-розважальних та учбових центрів. Експериментальні дослідження проводилися при використанні детектора повітря КТ-401/Р - міні іонний тестер, газоаналізатора НТ-2000 та іонізатора повітря Airnasa KJF03.

Отримані дані наведені у вигляді таблиць 2 - 6 [7]:

Таблиця 2. Оцінка параметрів мікроклімату торговельно-розважального центру (зона відпочинку)

Параметр	Одиниці виміру	Оптимальне значення	Допустиме значення	Фактичне значення
Т	°С	21-23	18-27	25
φ	%	60-40	65 - при 26°С	50

Таблиця 3. Оцінка параметрів мікроклімату кіноконцертного залу

Параметр	Одиниці виміру	Оптимальне значення	Допустиме значення	Фактичне значення
Т	°С	22-24	17-25	23
φ	%	60-40	75	50

Таблиця 4. Оцінка параметрів мікроклімату спортклубу

Параметр	Одиниці виміру	Оптимальне значення	Допустиме значення	Фактичне значення
Т	°С	18-20	15-26	24
φ	%	60-40	75	70

Таблиця 5. Оцінка параметрів мікроклімату в учбовій аудиторії

Параметр	Одиниці виміру	Оптимальне значення	Допустиме значення	Фактичне значення
Т	°С	18-20	15-26	24
φ	%	60-40	75	50

Таблиця 6. Вміст аероіонів в приміщеннях, що досліджувались

Найменування приміщення	Концентрація іонів, іон/см ³
Торгівельно-розважального центру (зона відпочинку)	0.01 x 10 ⁴
Кіноконцертного залу	0.06 x 10 ⁴
Спортклубу	0.001 x 10 ⁴
Учбова аудиторія	0.04 x 10 ⁴

Висновки. За результатами вимірювань можна зробити висновки, що температура повітря в кіноконцертному залі знаходиться в межах оптимальних значень, а в торгово-розважальному центрі та у спортклубі температура знаходиться в межах допустимих значень. Вологість повітря у всіх приміщеннях знаходиться в межах допустимих значень.

Температура повітря та вологість у приміщеннях навчального закладу ходять в межах оптимальних та допустимих значень. Проведені експериментальні дослідження показали необхідність нормалізації іонного складу повітря. Для цього рекомендуємо застосовувати в іонізатори для збільшення концентрації легких від'ємних аероіонів.

Список використаних джерел

1. Державні санітарні норми та правила «Гігієнічна класифікація праці за показниками шкідливості та небезпечності факторів виробничого середовища, важкості та напруженості трудового процесу», затверджені наказом Міністерства охорони здоров'я України № 248 від 08 квітня 2014 року.
2. Гогіташвілі Г.Г., Карчевський Є.Т., Лапін В.М. Управління охороною праці та ризиком за міжнародними стандартами: Навч. Посіб. – К.: Знання 2007.- 367 с.
3. Катренко Л.А., Кіт Ю.В., Пістун І.П. Охорона праці. Курс лекцій. Практикум: Навч.посіб.- Суми: університетська книга, 2009. – 540 с.
4. Охорона праці в будівництві: Навч. посіб. Посібник за ред. Коржика Б.М., Іванова В.М. – Харків: Форд, 2010. – 388 с.
5. В.И. Жидецький, В.С. Джигрей, О.В. Мельніков Основи охорони праці.-Львів Афіша, 2000.
6. ДСН 3.3.6.042-99 «Санітарні норми мікроклімату у виробничих приміщеннях».
7. М.И. Купчик та ін. Охорона праці. Лабораторний практикум. - Київ, 1998.

Брусник В.В., Левашова Ю.С.

ДОСЛІДЖЕННЯ ПАРАМЕТРІВ МІКРОКЛІМАТУ

Аннотація. Работа посвящена актуальной проблеме охраны труда - исследованию параметров микроклимата мест, где больше всего времени проводит молодежь, потому что длительное воздействие на организм человека неблагоприятных метеорологических условий ухудшает самочувствие, снижает производительность труда и часто приводит к различным заболеваниям и нарушениям состояния здоровья.

Ключевые слова: параметры микроклимата, торговые помещения, спортивные и танцевальные залы.

Brusnik V.V., Levashova Yu.S.

STUDY OF MICROCLIMATE PARAMETERS

Annotation. The work is devoted to the actual problem of occupational safety - the study of the microclimate of places where the youth spend the most time, because prolonged action on the human body adverse meteorological conditions worsens state of health, reduces productivity and often leads to various diseases and disorders of health.

Keywords: microclimate parameters, commercial premises, sports and dance halls.

Бурлакова Анна Андріївна, студентка Інституту підготовки кадрів

для органів юстиції України, 2 курс, група 04-17-01,

Зенін Андрій Петрович, доцент кафедри трудового права,

кандидат технічних наук, доцент

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, м. Харків

ПРО КРИМІНАЛЬНІ НАСЛІДКИ НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ

Анотація. Сформульовано поняття «кримінальні наслідки надзвичайних ситуацій» в контексті юридичної практики та правових знань. Проаналізовано причинно-наслідкові аспекти судових справ і вироків 2-х відомих надзвичайних ситуацій. Обґрунтований висновок про корисність і доцільність для вдосконалення юридичних знань правників проводити аналіз процесів розслідування, судових справ та вироків надзвичайних ситуацій.

Ключові слова: наслідки надзвичайної ситуації, запобігання надзвичайним ситуаціям, кримінально відповідальність, судові вирок.

Актуальність. Постановка завдання. Безпека життя є головною потребою людини, є базовою умовою сталого розвитку суспільства. Тому забезпечення безпеки людини та суспільства є важливою спеціальною функцією держави. Важливою складовою забезпечення безпеки людини та суспільства є захист цивільного населення та територій країни від надзвичайних ситуацій, що реалізується функцією держави, яка має назву в законодавстві України «**цивільний захист**», а в міжнародному законодавстві - «**civil defence**».

Для реалізації функції цивільного захисту у більшості країнах створені та функціонують державні системи цивільного захисту під різними назвами. Але не зважаючи на функціонування державних систем цивільного захисту у світі постійно щорічно відбуваються тисячі надзвичайних ситуацій. В Україні навіть у нормальній мирній ситуації відбуваються щорічно 200 – 300 надзвичайних ситуацій різного характеру та масштабів, які призводять до загибелі великої кількості людей та значних матеріальних збитків, обсяги яких перевищують показники злочинності. Для запобігання надзвичайним ситуаціям необхідно виявити причини та умови їх виникнення з метою їх наступного контролю та не повторення. Серед таких причин та умов завжди є так званий людський фактор, який реалізується у формі неправильних або ненавмисних дій або внаслідок бездіяльності конкретних людей. Всі наслідки надзвичайних ситуацій за вимогами кримінального законодавства викликають розслідування причин та судові справи з вирокami покарання винних. З обліком великих масштабів подій надзвичайних ситуацій процеси їх розслідувань та судових справ мають велику складну та цікаву юридичну практику, аналіз та вивчення якої має велику користь для вдосконалення юридичних та професійних знань правників. Винесення судових вироків винним у виникненні надзвичайних ситуацій в результаті розслідування їх тяжких наслідків складає у сфері юридичної діяльності свої «кримінальні наслідки надзвичайних ситуацій» у вигляді виявлених причин ситуації та вироків кримінальних покарань винних в цих причинах. Тому для формулювання поняття «кримінальних наслідків надзвичайних ситуацій» проведемо аналіз результатів судових справ 2-х відомих надзвичайних ситуацій з обліком виявлених причин виникнення цих ситуацій.

Основна частина. Базовим поняттям державної функції захисту від надзвичайних ситуацій є поняття «надзвичайної ситуації», як найбільш небезпечного та масштабного явища з тяжкими наслідками. Законодавство України в багатьох законодавчих актах від Конституції України, Кодексу цивільного захисту України та багаточисельних нормативно-правових актах визначає поняття та заходи захисту у сфері надзвичайних ситуацій. З обліком складності, небезпечності та масштабів явища надзвичайних ситуацій, а також розвитку нових джерел небезпек та засобів захисту від них законодавство України у сфері захисту від надзвичайних ситуацій нараховує велику кількість актів та вимагає постійного вдосконалення. На сьогодні сучасний аналіз чинного за-

конодавства України у сфері цивільного захисту щодо поняття та характеристик надзвичайних ситуацій проведений доцентом Зеніним А.П. та професором Ярошенко О. М., який викладений у новій Великій українській юридичній енциклопедії, де в Томі 11 зазначено, що «надзвичайна ситуація - це небезпечна обстановка на окремій території чи суб'єкті господарювання на ній, яка характеризується порушенням нормальних умов життєдіяльності населення, спричинена катастрофою, аварією, стихійним лихом, пожежею, епідемією, епізоотією, епіфітотією, застосуванням засобів ураження або іншою небезпечною подією, що призвела (може призвести) до виникнення загрози життю або здоров'ю населення, великої кількості загиблих і постраждалих, завдання значних матеріальних збитків, а також до неможливості проживання населення на такій території чи об'єкті, провадження на ній господарської діяльності» [1].

Комплекс заходів реалізації захисту від надзвичайних ситуацій законодавство України визначає державною функцією «цивільного захисту», правове поняття та завдання якого за Кодексом цивільного захисту та іншими законодавчими актами також надано вченими Зеніним А.П. та Ярошенко О.М. у Великій українській юридичній енциклопедії наступним чином: «цивільний захист - це функція держави, спрямована на захист населення, територій, навколишнього природного середовища та майна від надзвичайних ситуацій шляхом запобігання таким ситуаціям, ліквідації їх наслідків і надання допомоги постраждалим у мирний час та в особливий період. Цивільний захист є важливою складовою національної безпеки України» [2].

Проведення розслідувань та виявлення причин надзвичайних ситуацій неможливо без знання їх основних видів та характеристик за класифікацією. Згідно ст.5 Кодексу цивільного захисту надзвичайні ситуації на території України класифікуються за характером походження подій, що можуть зумовити виникнення надзвичайних ситуацій, на 4 види: надзвичайні ситуації техногенного характеру, природного характеру, соціальні та воєнні надзвичайні ситуації [3, 4].

Визначальною характеристикою надзвичайних ситуацій для кримінальних проваджень та розслідування їх причин є характеристика їх наслідків за певними показниками людських втрат та матеріальних збитків. Тому залежно від обсягів заподіяних надзвичайною ситуацією наслідків, обсягів технічних і матеріальних ресурсів, необхідних для їх ліквідації, визначаються такі рівні надзвичайних ситуацій: державний, регіональний, місцевий, об'єктовий [3, 5]. В Постанові Кабінету Міністрів України № 368 до складу показників рівнів, що мають безпосереднє відношення до кримінальних проваджень, відносяться: кількість загиблих, кількість поранених та тих, хто зазнав шкоду здоров'ю, кількість евакуйованих, а також розміри матеріальних збитків із зруйнованих матеріальних техногенних об'єктів [5]. Саме факти таких наслідків є підставою кримінальних проваджень, які відкриваються при всіх надзвичайних ситуаціях згідно вимог кримінального законодавства України, з метою виявлення причин виникнення ситуації, а при наявності винних у цих причинах – їх

покарання. Кожна надзвичайна ситуація викликає відкриття складне розслідування та судовий процес. Особливістю таких судових справ є невизначеність причин та ненавмисний характер дій винних, які призвели до тяжких кримінальних наслідків. Розслідування судом справи та вирок мають на меті запобігання наступних надзвичайних ситуацій та їх наслідків. Такі судові справи є складними та тривалими, мають публічний резонанс, неоднозначні висновки, а також цікаву юридичну практику. Саме тому є доцільним та корисним для правників звернутися та проаналізувати результати судових справ деяких відомих надзвичайних ситуацій на підставі відкритої інформації в Інтернеті.

До таких справ відноситься трагедія з пожежею на Харківській ювелірній фабриці (ХЮФ), що класифікована як надзвичайна ситуація техногенного характеру та регіонального рівня за показником кількості загиблих. 8 січня 2014 року відбулася пожежа на Харківській ювелірній фабриці, розташованій на території заводу "Хартрон", що виникла через грубі порушення техніки безпеки. Встановлено, що порушення техніки безпеки на виробництві призвело до вибуху і займання легкозаймистих матеріалів. Через те, що евакуаційний вихід з приміщення цеху, де виникла пожежа, був неправильно закритий, працівники ювелірної фабрики були позбавлені можливості самостійно евакуюватися. Внаслідок пожежі загинули 8 осіб, 7 осіб постраждало.

На підставі трагічних наслідків із загиблими були розпочаті слідчі дії. З початку слідство розглядало дві основні версії пожежі на території ПАТ "Хартрон". Перша версія будувалася за ст. 270 Кримінального кодексу - порушення правил пожежної безпеки, яке спричинило загибель людей. Друга версія - порушення правил охорони праці, ст. 271 Кримінального кодексу. Ці статті передбачають як різні заходи покарання, так і різні суб'єктів відповідальності. В першому випадку суб'єктом відповідальності може бути будь-який громадянин, який досяг 16 років, а в другому випадку - службова особа, тобто керівник підприємства. В результаті попереднього огляду місця події було з'ясовано, що в осередку займання й вибуху не було евакуаційного виходу. Металеві двері були замкнені на великий комірний замок, і люди в цей момент були безпорадні, і стихія зробила свою страшну справу. Було встановлено, що якби були забезпечені евакуаційні виходи на випадок пожежі, то люди, які вистрибували у вікно, могли б урятуватися.

Кримінальна справа за фактом пожежі на ХЮФ розглядалася щодо трьох обвинувачених за ч.2 ст. 270 КК України «Порушення встановлених законодавством вимог пожежної безпеки», а саме директора, інженера комп'ютерних систем та начальника вахти. Кримінальне провадження стосовно начальника вахти, який відповідав за безпеку у тому приміщенні, було закрито внаслідок його смерті на цієї пожежі. Відповідно до п. 5 ч. 1 ст. 284 КПК України, кримінальне провадження закривається в разі, якщо помер підозрюваний, обвинувачений, крім випадків, якщо провадження є необхідним для реабілітації померлого. Заяви про необхідність подальшого провадження у

справі через необхідність реабілітації вказаної особи чи з інших підстав, до суду не надійшли.

Наступним кроком стало розгляд справи та винесення вироку 29 січня 2015 року Київським районним судом Харкова. Судовим вироком визнано винними двох посадових осіб підприємства, що розташовані на території НВО «Хартрон». Судовим вироком вони засуджені на 5 років кожен з відстрочкою виконання вироку за ч.2 ст.270 КК України. Так інженер ТОВ «Даймонд консалтинг» був засуджений до 5 років позбавлення волі з випробувальним терміном на 3 роки. Директор Харківської ювелірної фабрики також засуджений на 5 років з випробувальним терміном на 2 роки. Але за вироком цього суду було подано звернення до Апеляційного суду, який розглянувши справу 29.05.2015, призначив покарання за ч.2 ст.270 КК України у вигляді 6 років позбавлення волі та постановив стягнути солідарно на користь потерпілих 300000 грн моральної шкоди, на лікування потерпілих - по 3951,75 грн з кожного, за експертні послуги - по 21097 грн. Слід зазначити, що попередній вирок, винесений 29.01.2015 Київським районним судом м. Харкова був м'якший, оскільки покарання було визначено у вигляді позбавлення волі на 5 років з випробувальним строком (тобто умовне засудження). Переглядаючи вирок, Апеляційний суд врахував, що злочин є тяжким, адже наслідком пожежі стала загибель 8 людей і травмування 7, і не зважав на заяви потерпілих про пом'якшення вироку. Як завжди, крапку поставив Вищий спеціалізований суд України, який 07.04.2016 залишив без змін вирок Апеляційного суду Харківської області від 29.05.2015 [6].

Аналізуючи безпосередньо цей випадок або наводячи будь-який інший, необхідно звернути увагу на момент обрання обвинувачених, дії або бездіяльність яких власне і призвела до надзвичайної ситуації. Важливу роль у цьому процесі відіграє регіональна та місцева комісія з питань техногенно-екологічної безпеки і надзвичайних ситуацій. Відповідно до пункту 1 Типового Положення про регіональну та місцеву комісію з питань техногенно - екологічної безпеки і надзвичайних ситуацій, комісія з питань техногенно-екологічної безпеки та надзвичайних ситуацій є постійно діючим органом, який утворюється Радою міністрів Автономної Республіки Крим, обласною, Київською райдержадміністрацією, виконавчим органом міської ради, районною у місті та селищною радою для координації діяльності райдержадміністрацій, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій, пов'язаної із забезпеченням техногенно-екологічної безпеки, захисту населення і територій від наслідків надзвичайних ситуацій, запобігання виникненню надзвичайних ситуацій і реагування на них. Саме до завдань цієї комісії входить розгляд матеріалів розслідувань про причини і наслідки виникнення надзвичайної ситуації та внесення пропозиції щодо притягнення до адміністративної або кримінальної відповідальності посадових осіб, винних у її виникненні.

У справі про пожежу на Харківській ювелірній фабриці комісія з питань

техногенно-екологічної безпеки та надзвичайних ситуацій брала участь без винятку, висуваючи свою версію щодо винних у трагедії, яка і була взята за основу розслідування і не мала можливості для оскарження, оскільки саме інженер за своїми професійними обов'язками та директор фабрики, який відповідно до Кодексу цивільного захисту (стаття 55) зобов'язаний забезпечити пожежну безпеку суб'єкта господарювання, а також відповідно вимог Кодексу законів про працю був зобов'язаний створити належні, безпечні та здорові умови праці, були винні у незапобіганні виникнення небезпеки шляхом порушення правил пожежної безпеки та охорони праці.

Особливого правового аналізу на підставі особливої державної важливості розслідування їх причин мають правовий інтерес надзвичайні ситуації на стратегічних державних об'єктах, до яких відносяться військові арсенали зберігання боєприпасів. П'ять надзвичайних ситуацій, пов'язаних з вибухом та пожежею на військових арсеналах державного значення, свідчать про загадкову закономірність та важливість аналізу таких надзвичайних ситуацій! Тому проаналізуємо кримінальні наслідки ситуації з пожежею та вибухами боєприпасів на військовому арсеналі біля сел. Новобогданівка Мелітопольського району Запорізької області, яка відбулася у травні 2004 року. За класифікацією надзвичайних ситуацій вона відноситься до надзвичайних ситуацій техногенного характеру найвищого державного рівня.

В результаті вибухів загинули 5 осіб, пошкоджені будівлі в Новобогданівці та навколишніх селах, було припинено залізничне і автомобільне сполучення на прилеглих трасах. Військова база в Новобогданівці була заснована в 1955 році. На базі, крім радянської зброї, також зберігалася угорська і німецька зброя. Найновішим боєприпасам, що зберігалися на цій базі, було 25 років, але були й боєприпаси 1914, 1920, 1937-х років. Згідно з інформацією пресслужби Міноборони, на базі зберігалася на 800 вагонів з боєприпасами більше, ніж це передбачено нормативними документами. Саме вони й спричинили надпотужний вибух та руйнуючи масштаби надзвичайної ситуації! Внаслідок надзвичайної ситуації загинуло 5 чоловік, поранення різних ступенів отримали понад 10 осіб.

Військовий суд Дніпропетровського гарнізону 26 серпня 2006 р. завершив судове слідство за фактом вибуху на військових складах під селом Новобогданівка Запорізької області 6-9 травня 2004 р Судове слідство тривало два роки, за цей час в суді свідчили понад 2,3 тис. потерпілих від вибухів боєприпасів на військових складах і свідків трагедії. Згідно з рішенням суду, командир частини Сергій Ліловий засуджений до 6-ти років позбавлення волі відповідно до ст. 425 ч. 2 (недбале ставлення до військової служби), ст. 410 ч. 2 (розкрадання військового майна), ст. 366 ч. 1 (службове підроблення) Кримінального кодексу України. Рядовий Олег Селін засуджений до 6-ти років позбавлення волі відповідно до ст. 414 ч. 3 (порушення правил поведінки зі зброєю, а також боєприпасами, вибуховими, радіоактивними та іншими речовина-

ми і предметами, що становлять підвищену небезпеку для оточуючих, якщо це спричинило загибель кількох осіб чи інші тяжкі наслідки). Представник корпорації "Співдружність" на 275-й артилерійській базі Борис Курбатов засуджений до 2-х років 4-х місяців і 22-м днів позбавлення волі відповідно до ст. 366 ч. 1 (службове підроблення).

Військовим судом Дніпропетровського гарнізону було направлено окрему постанову Міністерству оборони з приводу ситуації, що склалася на артилерійській базі № 275 в цілому, щоб не допустити повторення її на інших військових об'єктах. Але після цієї катастрофи на теперішній час відбулося ще 4 подібних ситуацій з величезними вибухами боєприпасів на інших 4 арсеналах МО України, що вимагає подальшого та кращого розслідування причин та умов їх виникнення, а також аналізу судових справ для удосконалення юридичної практики розслідування та правової оцінки надзвичайних ситуацій!

Висновки. Надзвичайні ситуації різного характеру мають тяжкі та трагічні наслідки із загибеллю людей та великої кількості постраждалих, значних матеріальних збитків та руйнувань об'єктів. Тому, згідно законодавству, всі надзвичайні ситуації є об'єктами кримінальних розслідувань та гучних судових справ, що складає велику юридичну практику. Особливістю такої юридичної практики є складність, різноплановість та масштабність процесів розслідування та судових справ. Розслідування та судові розгляди мають на меті виявлення причин та покарання винних для запобігання виникнення таких ситуацій в майбутньому та зменшення тяжких наслідків. Аналіз процесів розслідування та судових справ надзвичайних ситуацій має дуже велику користь та цікавість для підготовки майбутніх правників у двох складових. Перша – це велика та складна юридична практика, яка охоплює багато правових процесів, що розвиває професійні компетентності правників. Друга – виявлення причин та винних у виникненні надзвичайних ситуацій формує культуру безпеки життєдіяльності, що має особливе значення для юристів, які приймають важливу участь у реалізації правових заходів запобігання надзвичайним ситуаціям.

Список використаних джерел

1. Зенін А.П., Ярошенко О.М. Надзвичайна ситуація. Велика українська юридична енциклопедія: у 20 т. – Харків: Право, 2016. Т.11: Трудове право / редкол.: С. М. Прилипка (голова), М. І. Іншин (заст. голови), О. М. Ярошенко та ін.; Нац. акад. прав. наук України; Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. – 2018. – С.344 – 348.
2. Зенін А.П., Ярошенко О.М. Цивільний захист. Велика українська юридична енциклопедія: у 20 т. – Харків: Право, 2016. Т.11: Трудове право / редкол.: С. М. Прилипка (голова), М. І. Іншин (заст. голови), О. М. Ярошенко та ін.; Нац. акад. прав. наук України; Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. – 2018. – С. 745 – 749.
3. Кодекс цивільного захисту України: Закон України від 02.10.2012 р. № 5403-VI (Редакція від 01.01.2018 р., підстава - 2246-VIII).
4. Національний класифікатор України ДК 019:2010 "Класифікатор надзвичайних ситуацій": Наказ Держспоживстандарту України від 11.10.2010 р. № 457 (Документ va457609-

10. Редакція від 11.10.2010 р.).

5. Про затвердження порядку класифікації надзвичайних ситуацій за їх рівнями: Постанова Кабінету Міністрів України від 24.03.2004 р. №368 (Документ №368-2004-п, редакція від 11.06.2013. підстава – 380-2013-п).

6. <https://vesti-ukr.com/harkov/101874-za-pozhar-na-hartrone-dali-po-6-let>

7. <https://www.unian.ua/society/1037920-u-harkovi-vinesli-virok-u-spravi-pro-pojeju-na-zavodi-hartron.html>

8. <https://www.11tv.dp.ua/news/dp/2008/12/02/15830.html>

9. <https://www.obozrevatel.com/ukr/crime/65280-siditi-za-vibuhi-v-novobogdanivtsi-budut-soldati.htm>

Бурлакова А.А., Зенин А.П.

О КРИМИНАЛЬНЫХ ПОСЛЕДСТВИЯХ ЧЕРЕЗВЫЧАЙНЫХ СИТУАЦИЙ

Аннотация. Сформулировано понятие «криминальные последствия чрезвычайных ситуаций» в контексте юридической практики и правовых знаний. Проанализированы причинно-следственные аспекты судебных дел и приговоров 2-х известных чрезвычайных ситуаций. Обоснован вывод о полезности и целесообразности для совершенствования юридических знаний юристов проводить анализ процессов расследования, судебных дел и приговоров чрезвычайных ситуаций.

Ключевые слова: последствия чрезвычайной ситуации, предотвращение чрезвычайных ситуаций, уголовная ответственность, судебные приговоры.

Burlakova A.A., Zenin A.P.

ABOUT CRIMINAL CONSEQUENCES OF EMERGENCIES

Abstract. The concept of "criminal consequences of emergencies" is formulated in the context of legal practice and legal knowledge. The causal aspects of court cases and sentences of 2 known emergencies are analyzed. The conclusion about the usefulness and necessity of conducting an analysis of investigation process, litigation and emergency sentences for improving the legal knowledge of lawyers was made.

Keywords: consequences of an emergency, emergency prevention, criminal liability, court sentences.

Бут Валерія Валеріївна, студентка Інституту прокуратури та

кримінальної юстиції 3 курс, група 01-16-21,

Свічкарьова Ярослава Віталіївна, доцент кафедри трудового права,

кандидат юридичних наук, доцент

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, м. Харків

ЩОДО ПИТАННЯ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ СІМ'Ї, ДИТИНСТВА, МАТЕРИНСТВА ТА БАТЬКІВСТВА В УКРАЇНІ

Анотація. В науковій роботі визначено сутність інституту соціального захисту сім'ї, дитинства, материнства та батьківства в Україні. Проаналізовано думки науковців та сучасний стан правового регулювання даного інституту. Зроблено пропозицію щодо необхідності прийняття комплексного нормативно-правового акту, в якому було б відображено базові принципи та характеристики соціального захисту сім'ї, дитинства, материнства та батьківства.

Ключові слова: соціальний захист, соціальні допомоги, соціальні послуги, соціальні пільги, сім'ї з дітьми.

Актуальність. Сім'я, як соціальний феномен, що склався у суспільстві, має для кожної окремої людини надзвичайно важливе значення і становить загально визнану соціальну цінність. Як особливий осередок, сім'я є одним із основних соціальних досягнень людства і відіграє важливу роль у житті суспільства та його стабілізації, саме тому сім'ї повинна надаватися охорона і сприяння, особливо у період формування.

Відповідно до ст. 51 Конституції України сім'я, дитинство, материнство і батьківство охороняються державою. Але, на жаль, практика реалізації цих положень у нашій країні є непослідовною та навіть суперечливою. З кожним роком в Україні збільшується кількість неповних сімей, все більше сімей з дітьми відносяться до категорії малозабезпечених.

Дослідження проблеми соціального захисту сім'ї, дитинства, материнства та батьківства є актуальним як з теоретичної, так і практичної точок зору. З одного боку, незважаючи на політичну та економічну нестабільність, держава намагається вживати заходи, спрямовані на захист даної категорії населення від багатьох соціальних ризиків. З іншого боку, належний рівень забезпечення сімей залишається недостатньо врегульованим на законодавчому рівні.

Питанням соціального захисту сім'ї, дитинства, материнства та батьківства приділяли увагу такі вчені-правознавці, як: В.М. Андрійів, В.С. Андреев, А.Г. Бірюкова, Н.Б. Болотіна, К.В. Бориченко, В.Я. Бурак, С.Я. Вавженчук, В.С. Венедіктов, С.В. Венедіктов, М.І. Іншин, М.М. Клемпарський, О.Л. Кучма, В.В. Лаврухін, О.Є. Мачульська, К.Ю. Мельник, В.І. Надрага, О.М. Потопахіна, П.Д. Пилипенко, С.М. Прилипко, В.І. Прокопенко, О.І. Процевський, В.М. Рошканюк, О.П. Сайнецький, А.М. Слюсар, С.М. Синчук, Н.М. Стаховська, Б.І. Шашків, О.В. Тищенко, Є.Г. Тучкова, Н. А. Чередніченко, М.В. Чічкань, О.Г. Чутчева, В.Ш. Шайхатдинов, В.І. Щербина, Є.П. Яригіна, О.М. Ярошенко тощо.

Хоча дослідження даної проблематики є досить поширеними у працях вищезазначених науковців, однак, всебічного комплексного дослідження соціального захисту таких вразливих верств населення як сімей з дітьми, багатодітних, неповних та малозабезпечених сімей, дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, осіб з інвалідністю з дитинства та дітей з інвалідністю майже немає, тому чимало питань у цій сфері потребують подальшого доопрацювання.

Постановка завдання. Визначення сутності інституту соціального захисту сім'ї, дитинства, материнства та батьківства в Україні, висвітлення існуючих недоліків в нормативно-правовому регулюванні та розробка пропозицій задля їх усунення.

Основна частина. На сучасному етапі розвитку суспільства одним із головних напрямів у формуванні соціальної політики держави є соціальний захист. Як зазначає Г. С. Лопушняк: «Початок його розвитку сягає особистої доброчинності, якою характеризувалося людське суспільство, починаючи з

доісторичних часів. Вияв добротності, з одного боку, був виразом природного співчуття й підтримкою особистого авторитету, а з іншого – адекватною відповіддю на суспільні потреби. З перших кроків цивілізації, коли родина, домогосподарство були основним виробничим осередком у суспільстві, цілком логічним було покладення турботи про непрацездатних та інших членів сім'ї, а в разі скрутного становища – цілої родини або самотньої людини на громаду. Захист нужденних здійснювався у формі індивідуальної та громадської благодійності в тих випадках, коли йшлося про виживання окремої людини чи цілої родини» [1, с. 277].

Варто зазначити, що соціальний розвиток і соціальний захист мають найважливіше значення для задоволення потреб і сподівань людей в усьому світі і для виконання обов'язків урядів і всіх секторів громадянського суспільства. Поняття «соціального захисту», на відміну від поняття «соціального забезпечення», є доволі новим, воно почало більш активно застосовуватись лише на початку ХХ століття. Тому в науці соціального забезпечення до сих пір ведуться дискусії щодо співвідношення цих двох категорій, а також немає одностайної думки щодо пріоритетності їх використання.

Під соціальним захистом сім'ї, дитинства, материнства та батьківства фахівці розуміють «...систему економічних, організаційно-правових, фінансових заходів, які спрямовані на забезпечення належного життєвого рівня для сімей з дітьми, багатодітних, неповних та малозабезпечених сімей, дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, інвалідів з дитинства та дітей-інвалідів, надання їм соціальної допомоги та соціальної підтримки, встановлення гарантій, пільг, компенсацій внаслідок виникнення відповідних соціальних ризиків (малозабезпеченість, сирітство, інвалідність, тощо), з метою їх подолання чи пом'якшення» [2, с. 48].

Соціальний захист сім'ї, дитинства, материнства та батьківства має комплексний характер, а отже, він об'єднує такі окремі блоки, як: 1) соціальний захист сімей з дітьми; 2) соціальний захист малозабезпечених сімей з дітьми; 3) соціальний захист неповних сімей; 4) соціальний захист багатодітних сімей; 5) соціальний захист безпритульних дітей, дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування; 6) соціальний захист осіб з інвалідністю з дитинства та дітей з інвалідністю.

Здійснивши аналіз Законів України «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні» від 21.03.1991 р. № 875-ХІІ, «Про державну соціальну допомогу інвалідам з дитинства та дітям-інвалідам» від 16.11.2000 р. № 2109-ІІІ, «Про державну допомогу сім'ям з дітьми» від 21.11.1992 р. № 2811-ХІІ, «Про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям» від 01.06.2000 р. № 1768-ІІІ, слід звернути увагу на те, що в них відсутні принципи соціального захисту сім'ї, дитинства, материнства та батьківства, що, на нашу думку, є недоліком чинного законодавства.

Оскільки принципи соціального захисту сім'ї, дитинства, материнства та батьківства є відповідними ідеями, основами такого соціального захисту, вони пронизують всю його систему, то без них реалізація соціального захисту вка-

заних суб'єктів стає просто неможливою.

На нашу думку, для вирішення цього питання слід звернутись до позицій фахівців у відповідній сфері. У науці соціального забезпечення панує думка про те, що «...попри відмінності в шляхах розвитку й особливостях організації, якості й обсязі послуг, а також у методах фінансування, всі системи соціального захисту функціонують на основі єдиних принципів, до яких належать: 1) принцип соціального страхування; 2) принцип соціального забезпечення; 3) принцип допомоги; 4) принцип соціальної солідарності» [3, с. 85]. Ми вважаємо, що така система найбільш повно і всебічно віддзеркалює основні засади, на яких ґрунтується соціальний захист.

Необхідно додати про види соціального захисту сім'ї, дитинства, материнства та батьківства, до яких відносяться:

1) соціальні допомоги (допомога у зв'язку з вагітністю та пологами, допомоги при народженні чи усиновленні дитини, допомога на дітей, над якими встановлено опіку чи піклування, які перебувають під опікою чи піклуванням, у дитячих будинках сімейного типу і прийомних сім'ях, допомога на дітей одиноким матерям, допомога малозабезпеченим сім'ям, одноразова грошова допомога Матерям-героїням, тимчасова державна допомога дітям, батьки яких ухиляються від сплати аліментів і не мають можливості утримувати дитину за місцем проживання, державна соціальна допомога особам з інвалідністю з дитинства та дітям з інвалідністю, одноразова допомога дітям-сиротам і дітям, позбавленим батьківського піклування, після досягнення 18-річного віку, щорічна допомога для придбання навчальної літератури дітям-сиротам та дітям, позбавленим батьківського піклування та ін.);

2) соціальні послуги (соціально-побутові, психологічні, соціально-педагогічні, соціально-медичні, соціально-економічні послуги, тощо, забезпечення продуктами харчування, засобами санітарії і особистої гігієни, засобами догляду за дітьми, одягом, взуттям та іншими предметами першої необхідності та ін.);

3) соціальні пільги (пільговий проїзд, пільгове забезпечення дітей ліками, пільгові довгострокові кредити на придбання житла, на здобуття освіти, пільги у житлово-комунальній сфері, пільги у сфері охорони здоров'я, у сфері освіти та ін.). До форм належать матеріальне забезпечення (надання відповідної грошової допомоги) і здійснення соціального обслуговування.

Проаналізувавши сучасний стан правового регулювання соціального захисту сім'ї, дитинства, материнства та батьківства в Україні, слід зазначити, що на нормативному рівні існує певна непорядкованість відповідних видів соціального захисту сім'ї, дитинства, материнства та батьківства, оскільки норми, які визначають допомоги, послуги і пільги для сімей з дітьми, багатодітних, неповних та малозабезпечених сімей, дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, осіб з інвалідністю з дитинства та дітей з інвалідністю та встановлюють соціальні гарантії реалізації їх права на соціальний захист, розосереджені в багатьох підзаконних нормативно-правових актах, що ускладнює застосування їх на практиці. Тому, на нашу думку, постає необхід-

ність систематизації чинного законодавства у сфері соціального захисту сім'ї, дитинства, материнства та батьківства та прийняття комплексного нормативно-правового акту, який врегулював би дані питання.

В останні роки в сфері соціальної політики України було здійснено спроби до активізації цільових соціальних програм та розробки нових підходів щодо системи соціального захисту населення, важливим компонентом якої є соціальні послуги. Зростаюча значущість соціальних послуг обумовлена заго-стренням соціальних проблем, що спричинили різку диференціацію населення за рівнем життя, і, як наслідок, стрімке зростання чисельності тих категорій громадян, які потребують допомоги від держави. Так, соціальні послуги є одним із видів соціального захисту сім'ї, дитинства, материнства та батьківства та відіграють важливу соціальну роль, оскільки тільки державні соціальні до-помоги не в змозі в повній мірі сприяти повноцінному розвитку і задоволенню необхідних потреб даних категорій громадян.

Незважаючи на активізацію уваги й зусиль нашої держави в напрямі по-ліпшення становища дітей, створення умов для «щасливого дитинства», кри-зові явища в Україні негативно впливають на становище сімей з дітьми. Часто не усвідомлюючи і не розуміючи причин життєвих негараздів, діти повною мірою відчувають їх наслідки. Економічні, соціальні, психологічні проблеми деструктивно впливають на соціальні настанови, руйнують життєві орієнтири, ускладнюють процес соціалізації дітей. Тому важливим напрямом державної соціальної політики щодо дітей в Україні є державна соціальна підтримка сі-мей з дітьми [4, с. 136].

Виховання дитини, її розвиток є складним процесом і таким, що потребує значних матеріальних затрат батьків. Саме тому одним із напрямів державної соціальної підтримки сімей з дітьми та її складовою є надання таким категорі-ям громадян державної соціальної допомоги. Державна соціальна допомога сім'ям з дітьми є одним із необхідних засобів поліпшення їх матеріального стану, підтримання і забезпечення життєвих потреб таких сімей. У зв'язку з економічною кризою підвищився рівень безробіття працездатного населення, значна частина сімей з дітьми в Україні опинилися за межею бідності та не в змозі самотійно подолати складні життєві обставини, в яких вони опинилися. У даній ситуації важливу роль відіграє саме державна соціальна допомога сім'-ям з дітьми, яка у більшості випадків виступає єдиним джерелом доходів сім'ї.

У цьому контексті є слушною думка Яригіної Є. П., що «...негативні процеси, пов'язані з трансформацією українського суспільства, ускладнюють становище сім'ї, негативно позначаються на основних її функціях – економіч-ній, репродуктивній та виховній. Це призводить до того, що дедалі більше сі-мей обирають бездітність або відкладають народження дітей чи обмежуються народженням однієї дитини, зменшується кількість зареєстрованих шлюбів, високим є показник розлучень» [5, с. 4]. Тому однією з умов успішного функ-ціонування сім'ї та виховання дитини, зниження соціальної напруженості в суспільстві є розвиток сфери соціальної підтримки сім'ї та дітей.

Висновки. Отже, виходячи із вказаного вище, можна зробити висновки

про те, що державна соціальна підтримка, одним із напрямків якої є соціальний захист, має важливе значення для забезпечення належного фізичного, психічного, соціального, інтелектуального розвитку дітей з багатодітних, неповних, малозабезпечених сімей, дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, осіб з інвалідністю з дитинства та дітей з інвалідністю, а також забезпечення належного матеріального забезпечення окремих сімей з дітьми. Зазначені категорії громадян є вразливими верствами населення, які потребують більшої уваги та допомоги як від держави, так і від інших недержавних організацій. З метою досягнення оптимального рівня впорядкованості у даній сфері вважаємо за необхідне прийняття комплексного нормативно-правового акту, який містив би загальні базові принципи та характеристики соціального захисту сімей.

Список використаних джерел

1. Лопушняк Г. С. Соціальний захист населення: теоретична концептуалізація та особливості державного управління. Теорія та практика державного управління. 2011. Вип. 2 (33). С. 277–284.
2. Бурлака О. С. Проблеми соціального захисту, сім'ї, дитинства, материнства та батьківства в Україні : дис. ... д-ра юрид. наук. Київ, 2017. 418 с.
3. Гончарова С.Ю., Отенко І.П. Соціальна політика: навч. посібник. Харків: ХДЕУ, 2003. 198 с.
4. Кривачук Л. Система державної соціальної підтримки сімей з дітьми в Україні. Державне управління та місцеве самоврядування. 2011. Вип. 4(11). С. 136-145.
5. Яригіна Є.П. Соціальне забезпечення сімей з дітьми: міжнародний досвід та українська модель: монографія. Харків: Монолит, 2016. 196 с.

Бут В. В., Свечкарева Я. В.

К ВОПРОСУ СОЦИАЛЬНОЙ ЗАЩИТЫ СЕМЬИ, ДЕТСТВА, МАТЕРИНСТВА И ОТЦОВСТВА В УКРАИНЕ

***Аннотация:** в научной работе определена сущность института социальной защиты семьи, детства, материнства и отцовства в Украине. Проанализированы мнения ученых и современное состояние правового регулирования данного института. Сделано предложение о необходимости принятия комплексного нормативно-правового акта, в котором были бы отражены базовые принципы и характеристики социальной защиты семьи, детства, материнства и отцовства.*

***Ключевые слова:** социальная защита, социальная помощь, социальные услуги, социальные льготы, семьи с детьми.*

But V.V., Svichkarova Ya.V.

PROBLEMS OF SOCIAL PROTECTION OF THE FAMILY, CHILDHOOD, MATERNITY AND PATERNITY IN UKRAINE

***Abstract.** The scientific work defines the essence of the institute for social protection of the family, childhood, maternity and paternity in Ukraine. The opinions of scientists and the current state of legal regulation of this institute are analyzed. A proposal was made for the necessity of adopting a comprehensive legal act, which would reflect the basic principles and characteristics of social protection of the family, childhood, motherhood and parenthood.*

***Keywords:** social protection, social assistance, social services, social benefits, families with children.*

Валько Кирило Сергійович, студент господарсько-правового факультету, 5 курс, група 02-18м-03,
Карманний Євгеній Вадимович, доцент кафедри трудового права,
кандидат технічних наук, доцент

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, м. Харків

ПРАВОВІ АСПЕКТИ КОНФЛІКТУ МІЖ УКРАЇНОЮ І РОСІЙСЬКОЮ ФЕДЕРАЦІЄЮ В АЗОВСЬКОМУ МОРІ ТА ШЛЯХИ ЙОГО ПОДОЛАННЯ

***Анотація.** Проаналізовані порушення з боку Російської Федерації щодо недотримання норм міжнародного права та ігнорування домовленостей з Україною, які стосуються руху морського транспорту в Азовському морі. Висвітлено конкретні факти, що підтверджують наявність неправомірної поведінки російських суден та неадекватної позиції державних органів щодо визначення морських кордонів між державами, а також реакцію українського та світового товариства.*

***Ключові слова:** агресія, агресор, держави, договір, морське право, кордони, прохід, транзит, переправлення, напад, воєнний стан, поведінка.*

Актуальність. Постановка завдання. Після революції 2014 року на українське суспільство лягла низка подій, котра наглядно висвітлила небажання Російської Федерації та проросійських шанувальників до асоціації України із Євросоюзом, боротьби громадян проти свавілля тодішньої влади та за самостійний розвиток держави. Початком слугує анексія Криму, далі – військовий конфлікт на територіях Донецької та Луганської областей, назва котрого змінилася з АТО (Антитерористична операція на Сході України) на ООС (Операція Об'єднаних Сил) у зв'язку із передачею управління від Служби Безпеки України до Штабу Збройних Сил.

Верховна Рада України 27 січня 2015 року визнала Російську Федерацію агресором, а перераховані вище події, до яких також входять військові навчання поблизу українського державного кордону, збройною російською агресією. Організація Об'єднаних Націй визнала неправомірним анексію Криму, тим самим вказуючи, що зазначена територія є частиною України. Відповідно до звіту Верховного комісара з прав людини, за період бойових дій на Донбасі, з 14 квітня 2014 року до 15 травня 2018 року, загинули щонайменше 2725 цивільних осіб, з яких 1568 чоловіків, 961 жінка, 93 хлопчики, 47 дівчат і 56 дорослих невідомої статі. За даними ЗСУ, втрати складають 10 тис. 710 військовослужбовців, із яких 2 тис. 333 особи загинули, а 8 тис. 377 осіб поранені та травмовані у результаті бойових дій [1].

25 листопада 2018 року військові кораблі Російської Федерації здійснили напад на українські судна в Азовському морі. За даними ЗМІ, шість членів екіпажу були поранені та захоплені, до цього часу перебувають на території Росії, де намагаються їх засудити за порушення кордонів морської зони, представляючи їх дії як «небезпечну провокацію з боку України». Наступного дня, 26 листопада 2018 року, в дію введено воєнний стан до 27 грудня 2018 року в 10 областях, розташованих уздовж російського кордону і придністровської ділянки українсько – молдовського кордону, а також вздовж узбережжя Чорного

і Азовського морів [5].

Вважаємо проблему щодо останньої події актуальною, так як вона виступає продовженням збройної агресії «східного сусіда», котра вказує на намір останнім втручатися у національні інтереси, знищити цілісність та кордони нашої держави. У своїй роботі я проводжу аналіз даного конфлікту, в якому висвітлю питання щодо порушення Російською Федерацією міжнародних нормативних актів, котрі закріплюють положення щодо розташування та пересування морських військових суден, а також встановлення морських кордонів між сусідніми країнами.

Основна частина. 25 листопада 2018 р. два українських малих броньованих артилерійських катери (МБАК) вітчизняного проекту «Гюрза-М» «Бердянськ» і «Нікополь», а також рейдовий буксир «Яни Капу» здійснювали перехід з порту Одеси до Маріуполя.

За ст.1 Договору між Україною та Російською Федерацією про співробітництво у використанні Азовського моря і Керченської протоки, Азовське море та Керченська протока історично є внутрішніми водами України і Російської Федерації. Азовське море розмежовується лінією державного кордону відповідно до угоди між Сторонами. Врегулювання питань, що відносяться до акваторії Керченської протоки, здійснюється за угодою між Сторонами [2].

Статтею 2 цього ж договору передбачено, що *«торговельні судна та військові кораблі, а також інші державні судна під прапором України або Російської Федерації, що експлуатуються в некомерційних цілях, користуються в Азовському морі та Керченській протоці свободою судноплавства»* [2].

У статті 44 Конвенції ООН з Морського права вказується: *"Держави, що межують з протоками, не повинні перешкоджати транзитному проходу і мають відповідним чином сповіщати про будь-яку відому їм небезпеку для судноплавства в протоці або прольоту над протокою. Не допускається ніякого призупинення транзитного проходу"* [3].

Про перехід російська сторона була заздалегідь поінформована відповідно до міжнародних правил, для забезпечення безпеки судноплавства. Керуючись вище зазначеними нормами, можливо зробити висновок, що Російська Федерація порушила не тільки правила, встановлені домовленістю з Україною, а й правила міжнародного морського права.

Важливе значення для встановлення «миру на Азовському морі» мало визначення морських кордонів, на чому найбільше наполягала Російська Федерація. Згідно ст. 12 Конвенції ООН з морського права, територіальні води повинні займати не більше 12 миль [3]. На противагу цьому «країна – агресор» заявила про інший розмір територіальних вод. Вказану позицію зображено на рис. 1.

Аналогічно в ЗМІ РФ («Комсомольская правда») підтвердили атаку на українські кораблі, також визначили, що межу територіальних вод було порушено, чим і висвітлили факт піратства на рис. 2 [7].

Слід зазначити, що у Конвенції ООН визначено, який прохід суден вважається порушенням. На підставі ч. 2 ст. 19 вище зазначеного акту, «Прохід іноземного судна вважається таким, що порушує мир, добрий порядок або

безпеку прибережної держави, якщо в територіальному морі воно здійснює будь-який з наступних видів діяльності:

а) загрозу силою або її застосування проти суверенітету, територіальної цілісності або політичної незалежності прибережної держави або будь-яким іншим чином на порушення принципів міжнародного права, втілених у Статуті Організації Об'єднаних Націй;

б) будь-які маневри або навчання із зброєю будь-якого виду;

с) будь-який акт, спрямований на збір інформації на шкоду обороні або безпеці прибережної держави;

д) будь-який акт пропаганди, що має на меті посягання на оборону або безпеку прибережної держави;

е) підйом у повітря, посадку або прийняття на борт будь-якого літального апарату;

ф) підйом у повітря, посадку або прийняття на борт будь-якого військового пристрою;

г) навантаження або розвантаження будь-якого товару або валюти, посадки або висадку будь-якої особи, всупереч митним, фіскальним, імміграційним або санітарним законам і правилам прибережної держави;

h) будь-який акт навмисного і серйозного забруднення всупереч цій Конвенції;

і) будь-яку рибальську діяльність;

ј) проведення дослідницької або гідрографічної діяльності;

к) будь-який акт, спрямований на створення перешкод функціонуванню будь-яких систем зв'язку або будь-яких інших споруд або установок прибережної держави;

l) будь-яку іншу діяльність, яка не має прямого відношення до проходу» [3].

Рис. 1. Зображення кордонів територіальних вод, які вважаються Російською Федерацією своїми.

Рис. 2. Зображення дій російських та українських військових із випуску російської газети «Комсомольська правда».

Вище перелічені дії українські моряки не скоювали, а реалізовували право на мирний прохід по морю.

Наступним кроком буде слушно розглянути самі дії військовослужбовців РФ. Перш ніж напасти на українські кораблі, російські силовики фізично перекрили Керченську протоку поставленим впоперек судном.

Російські ЗМІ намагалися пояснити своїй аудиторії, що ж саме сталося в Керченській протоці, чому українські кораблі вирішили «прокрастися» у «територіальні води РФ», через що в Україні ввели військовий стан, і як цим режимом «Київ покарає нелояльні регіони».

У Федеральній службі безпеки РФ заявили, що українські військові кораблі "неправомірно зайшли в тимчасово закрити акваторію територіального моря РФ" і продовжили рух до Керченської протоки [5].

Варто зазначити, що під час перехоплення звучить наказ атакувати українські судна. При цьому у радіоефірі росіянами використовується ненормативна лексика [5].

Окрім встановлення воєнного стану в Східних та Південних областях, реакція на вище зазначені події мала місце і на міжнародному рівні. Посол України у США Валерій Чалий повідомив, що «українська сторона негайно звернулася до американських партнерів з закликом про рішучу підтримку України

та чіткий сигнал з боку США агресору». У відповідь, написав він у фейсбуці: «Запевнено про пильну увагу до розвитку ситуації та підготовку реакції з метою недопущення подальшої ескалації. Неправомірне застосування сили з боку Росії щодо кораблів та персоналу ВМС ЗС України є провокацією, що виводить російську агресію проти України на новий рівень. Такі дії в Чорному та Азовському морях не тільки порушують міжнародно-правові норми, але й несуть в собі загрозу повномасштабного військового конфлікту та безпеці держав Чорноморського регіону» [4].

25 листопада стало відомо, що Україна звернулася до Ради безпеки ООН через напад російських кораблів на українські – про це повідомив постійний представник України при Організації Об'єднаних Націй Володимир Єльченко. «За дорученням президента Петра Порошенка негайно звертаємося до Ради безпеки ООН. Зухвалу поведінку агресора можна зупинити лише спільними скоординованими зусиллями!» – написав він у твіттері. Наразі не відомо, коли саме Рада безпеки може зібратися на зустріч із цього приводу [4].

Висновки. Азовське море стало останнім часом місцем численних провокацій із боку російських силовиків, у першу чергу прикордонників, які затримують судна, що прямують в українські порти або з них. Росія також помітно наростила своє військово-морське угруповання в Азовському морі. Україна у відповідь теж змушена перекидати туди додаткові наявні засоби своїх ВМС.

Провівши повний аналіз конфлікту за нормативно – правовими актами та інформацією як ЗМІ, так і представників органів державної влади та з боку Російської Федерації, можливо зробити такі висновки:

1. В черговий раз підтверджується курс «східного сусіда» на порушення цілісності української держави та недоторканості її території.
2. Додаткове встановлення зв'язку між останніми подіями в Україні та впливом на них Російської Федерації.
3. Посилюється курс боротьби світового товариства проти російського негативного впливу на міжнародні відносини.
4. Створюються передумови назрівання масштабного військового конфлікту.
5. Дана подія в котрий раз висвітлює слабкість «державних лідерів» Росії у мирних переговорах та дотриманні домовленостей.

На основі даних висновків, ми пропонуємо рішення даної проблеми, яка полягає у подальшій боротьбі за мир на Азовському морі та відстоювання власних національних інтересів: українська влада повинна боротися за своїх громадян, тим самим продовжуючи залучати світову спільноту, покращити озброєння на територіях, котрі межують з країною – агресором, а також долучити міжнародні установи, компетенцією яких передбачено розгляд конфліктів між двома та більше країнами. Останнім також домогтися, щоб дії військово-службовців розглядалися не судовими установами Російської Федерації.

Список використаних джерел

1. Втрати в АТО. Цифри військових не збігаються [Електронний ресурс] / Українська правда – 2017. – Режим доступу: <https://blogs.pravda.com.ua/authors/bratushchak/5992c0342b357/> - Назва з екрану
2. Договір між Україною та Російською Федерацією про співробітництво у викорис-

танні Азовського моря і Керченської протоки. // Україна, Російська Федерація; Договір, Міжнародний документ від 24.12.2003.

3. Конвенція Організації Об'єднаних Націй з морського права // ООН; Конвенція, Міжнародний документ від 10.12.1982.

4. На захоплених Росією українських кораблях поранені шість військових – ВМС [Електронний ресурс] / Радіо Свобода – 2018. – Режим доступу: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-vms-napad-poraneni-6/29620069.html> . – Назва з екрану.

5. Напад на українські кораблі в Азовському морі: опубліковано радіопереговори військових Росії [Електронний ресурс] / 24 канал. - 2018. - Режим доступу: https://24tv.ua/napad_na_ukrayinski_korabli_v_azovskomu_mori_opublikovano_radioperegovori_viyskovih_rosiyi_n1070088 – Назва екрану.

6. Про введення воєнного стану в Україні//Указ Президента України від 26.11.2018 р. № 393/2018.

7. Украинские моряки рассказали, что шли на провокацию намеренно [Електронний ресурс] / Комсомольская правда – 2018. – Режим доступу: <https://pda.crimea.kp.ru/daily/26912/3958704/> - Назва з екрану.

Валько К.С., Карманний Е.В.

ПРАВОВЫЕ АСПЕКТЫ КОНФЛИКТА МЕЖДУ УКРАИНОЙ И РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИЕЙ В АЗОВСКОМ МОРЕ И ПУТИ ЕГО ПРЕОДОЛЕНИЯ

Аннотация. Проанализированы нарушения со стороны Российской Федерации относительно несоблюдения норм международного права и игнорирование договоренностей с Украиной, касающихся движения морского транспорта в Азовском море. Освещены конкретные факты, подтверждающие наличие неправомерного поведения российских судов и неадекватной позиции государственных органов по определению морских границ между государствами, а также реакцию украинского и мирового сообщества.

Ключевые слова: агрессия, агрессор, государства, договор, морское право, границы, проход, транзит, переправки, нападение, военное положение, поведение.

Valko K.S., Karmanniy Ye.V.

LEGAL ASPECTS OF THE CONFLICT BETWEEN UKRAINE AND THE RUSSIAN FEDERATION IN THE AZOV SEA AND THE WAYS OF ITS SUBMISSION

Abstract. The violations by the Russian Federation regarding non-compliance with the norms of international law and ignoring of agreements with Ukraine concerning the movement of sea transport in the Sea of Azov have been analyzed. The specific facts confirming the existence of illegal behavior of Russian ships and the inadequate position of the state authorities regarding the definition of maritime borders between the states, as well as the reaction of the Ukrainian and world society are highlighted.

Keywords: aggression, aggressor, state, contract, maritime law, borders, passage, transit, transfer, attack, martial law, behavior.

Варданян Кристина Гамлетівна, студентка Інституту підготовки кадрів для органів юстиції України, 5 курс, група 04-18м-01,

Карманний Євгеній Вадимович, доцент кафедри трудового права, кандидат технічних наук, доцент

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, м. Харків

ПРОБЛЕМА ТЕРОРИЗМУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ НА ПРИКЛАДІ ПАРИЗЬКОГО ТА ХАРКІВСЬКОГО ТЕРАКТІВ

***Анотація.** В статті досліджуються особливості тероризму в сучасних умовах. Зокрема, визначено сутність тероризму, його сучасні ознаки та особливості тероризму в Україні та світі.*

***Ключові слова:** тероризм, терор, терористичний акт, війна, зброя, Донбас, загроза.*

Актуальність. Постановка завдання. У сучасний період поряд із проблемами війни та миру, екології, народонаселення, продовольчої, енергетичної, що вважаються «традиційними», загострилася проблема тероризму, який несе в собі всі ознаки глобального значення. Особливо проблема тероризму для нашої держави стала актуальною після початку проведення антитерористичної операції на території Донецької та Луганської областей з квітня 2014 року, коли терористичні організації ДНР та ЛНР окупували відповідні території.

Не минула проблема тероризму і Харків. Так, зокрема, 20 серпня 2018 року в центрі Харкові, біля міської ради озброєний чоловік намагався проникнути до міської ради та застрелив одного поліцейського, а іншому завдав тяжких поранень. Ці події змушують задуматися про те, що загроза тероризму надзвичайно сильно нависла над сучасною Україною, оскільки останні тенденції показують, зокрема, з середини 2015 року світ похитнули теракти в Стамбулі, Брюсселі, Парижі, Ніцці, Санкт-Петербурзі, що тероризм поступово впроваджується в сучасне життя, і результатом вчинення терористичних актів є загибель людей та руйнування різноманітних об'єктів. Враховуючи вищевикладене, дослідження тероризму в сучасних умовах є особливо актуальною темою сьогодення.

Основна частина. Варто зазначити, що тероризм вже наприкінці минулого століття набув глобального характеру, фактично ставши універсальним феноменом, що робить цю тему надзвичайно актуальною. Ще порівняно недавно тероризм мав локальний або регіональний характер, проте сьогодні він трансформується в наддержавні та світові глобальні структури, що мають змогу протистояти не лише окремим державам, а навіть світовому співтовариству [1, с. 160].

Варто зазначити, що сучасний тероризм характеризується наступними ознаками:

- тероризм є однією із форм організованого насильства;
- при тероризмі здійснюється примус більш широкої соціальної групи, ніж безпосередні жертви насильства;
- формування цілей у більшості випадків не пов'язане з конкретними проявами насильства, тобто між жертвами та метою, на яку спрямовують свої дії терористи, не має прямого зв'язку;
- тактична мета тероризму полягає в тому, щоб звернути увагу до проблеми, стратегічна – досягти певних соціальних змін (свобода, незалежність, звільнення з виправно-трудоустанов певного контингенту осіб, революція тощо);
- акти тероризму за своєю суттю становлять традиційні форми загальнокримінальних діянь;

- тероризм паралізує протидію з боку громадськості;
- знаряддям впливу є психологічний шок, який породжується усвідомленням того, що будь-хто може стати жертвою незалежно від того, до якого прошарку суспільства він належить;
- нехтування будь-якими правилами чи законами – жертвами актів тероризму можуть стати як дорослі чоловіки, так і жінки та діти;
- розрахунок робиться на ефект раптовості, неочікуваності та несподіваності;
- тероризм потребує негайного задоволення висунутих вимог, у противному випадку вдається до реалізації погроз та насильства;
- може бути використаний організаціями будь-якого політичного забарвлення;
- при вчиненні актів тероризму практично завжди терористична група бере на себе відповідальність за вчинені акти насильства, тому що вони є засобом досягнення мети, а не самоціллю;
- являє собою антитезу політичного вбивства;
- розрив між безпосередньою жертвою насильства та групою, яка становить об'єкт впливу [2, с. 29].

Отже, враховуючи вищезазначені ознаки, можемо констатувати, що теракти можуть бути абсолютно різноманітними.

20 серпня 2018 р. в Харкові досить схожою за своєю природою на теракт була наступна подія: озброєний чоловік відкрив вогонь по поліцейських та поранив одного із правоохоронців. Патрульні застосували табельну зброю і знешкодили зловмисника. Від отриманого вогнепального поранення патрульний помер у лікарні. Проте, за даним фактом правоохоронці відкрили кримінальні провадження за ч. 2 ст. 115 (умисне вбивство) та ст. 348 (посягання на життя працівника правоохоронного органу, члена громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону або військовослужбовця) Кримінального кодексу України [3]. (див. рис. 1).

Отже, незважаючи на те, що дане діяння кваліфіковано не як теракт, але така ознака як ефект раптовості, неочікуваності та несподіваності в Харкові 20 серпня 2018 р. чітко виражена.

Яскравим прикладом сучасного тероризму можемо назвати теракт в Парижі в п'ятницю 13 листопада 2015 р. Відповідальність за напад взяли на себе терористи «Ісламської держави». Терористичної організації № 1 в світі [4].

Рис. 1. Теракт біля будівлі міськради у Харкові: загинув поліцейський і стрілок.

В Парижі теракти відбулись у шести локаціях. Біля стадіону «Стад де Франс», де відбувався товариський матч між збірними Франції та Німеччини, сталися три вибухи. За матчем спостерігав тодішній президент Франції Франсуа Олланд, після теракту його негайно евакуювали зі стадіону. Потім були з «Стад де Франс» поступово евакуюють вболівальників евакуйовані й інші глядачі (див. рис. 2).

Рис. 2. Теракт в Парижі біля стадіону «Стад де Франс».

Разом з тим, одночасно з вибухами на стадіоні терористи взяли в заручники відвідувачів в концертному залі Bataclan, де відбувався концерт американського рок-гурту The Eagles of Death Metal. За деякими даними, в залі перебували до 1,5 тисячі осіб. Велику кількість глядачів терористи захопили в заручники, а потім почали розстрілювати всіх без розбору. Крім того, вони підірвали всередині зали кілька гранат. Унаслідок нападу загинуло 112 людей. Проте, після французька поліція завершила штурм концертного залу Bataclan, десятки загиблих штурму залу Bataclan поліція знищила трьох терористів.

Також розстріляли відвідувачів ресторану "Маленька Камбоджа", який розташований недалеко від редакції сатиричного журналу Charlie Ebdо, який зазнав нападу терористів «Аль-Каїди» в січні 2015 року. Внаслідок нападу у камбоджійському ресторані загинули 11 людей [4].

В результаті терористичних актів в Парижі за один вечір загинуло 130 людей. Отже, можемо констатувати, що паризькі теракти, ввійшли в історію «криваві теракти п'ятниці 13».

Варто зазначити, що проблема тероризму сьогодні є актуальною не тільки для Європи, але й для нашої держави. Так, для України постала особливо гостро після початку бойових дій на Донбасі. В умовах воєнного конфлікту на території Донецької та Луганської областей загроза тероризму виявилась на практиці в окупацію частини території України та створення на їх основні квазі держав Донецької та Луганської народних республік (ДНР і ЛНР).

За свідченням статистики терористична організація так званої ДНР є третьою найбільш небезпечною організацією у світі поступаючись лише сирійським терористичним організаціям – «Ісламська держава» та «Джебхатаннусра» та випереджаючи терористичні організації з таких держав, як Афганістан, Пакистан, Туреччина. При цьому, ЛНР недалеко відстала. Вона посідає 7 місце [5].

Діяльність терористичній організацій ДНР і ЛНР вже принесла нищівні

збитки нашій державі, проте це лише частина зі всього, що вони могли зробити. Наразі загроза національній безпеці не зменшується, а навпаки збільшується, оскільки передбачити, які саме дії планують вчинити вищезазначені терористичні організації невідомо. Визнання ДНР і ЛНР на законодавчому рівні терористичними організаціями, на нашу думку, має важливе значення в протидії ним, щоправда, це визнання відбулось фактично через два роки після перших подій, які відбулися на Донбасі.

На жаль, статистика показує, що рейтингу терористичної загрози за 2017 рік Україна – перша серед європейських країн. Крім того, наша країна посідає 17-те місце серед 163 країн світу. Ми обігнали за цим показником Францію (23-тє місце), Росію (33-тє) і Велику Британію (35-тє) [5]. Вищезазначена статистика свідчить про те, що виникає необхідність удосконалення нормативної бази по протидії тероризму.

Висновки. Таким чином, підсумовуючи вищевикладене, доходимо до висновку, що тероризм – це катастрофічна загроза суспільному розвитку, яка може призвести до катастрофічних наслідків, а саме загибелі великої кількості людей і потенційно переростання в війну певних ідеологій. На жаль, на сьогодні, проблема тероризму так і не вирішена. Тому, протидія тероризму не може бути ефективною без якісного нормативно-правового забезпечення, особливо у правовій галузі, оскільки в прийнятих останнім часом міжнародних конвенціях, присвячених проблемам боротьби з тероризмом, намітилася чітка тенденція до розширення сфери кримінально-правової заборони відносно будь-яких терористичних проявів і встановлення спеціальних складів злочинів в національних законодавствах. В зв'язку з вищезазначеним необхідно здійснити:

- нейтралізацію сепаратистських та екстремістських рухів і організацій;
- забезпечення державної безпеки у сферах боротьби з тероризмом, економічної, інформаційної, кібернетичної безпеки;
- розвиток спроможностей щодо запобігання і боротьби з тероризмом, а також спільної боротьби з тероризмом.

Список використаних джерел

1. Зелінський С.А. Тероризм як злочинна політика і політичний злочин // Наукове видання «Тероризм і боротьба з ним» / С.А. Зелінський; [під ред. А.І. Комарової, Ю.В. Землянського]. – К., 2000. – Т. 19. – С. 160–165.
2. Ліпкан В.А., Никифорчук Д.Й., Руденко М.М. Боротьба з тероризмом, – К., 2002. – 180 с.
3. У Харкові на міськраду скоєно напад: загинули поліцейський та нападник [Електронний ресурс] – Режим доступу : https://zik.ua/news/2018/08/20/u_harkovi_na_meriyu_skoieno_napad_zagynuv_politseyskyu_1389791 (дата звернення: 20.08.2018)
4. Що відбулося в Парижі в криваву п'ятницю, 13-го. [Електронний ресурс] – Режим доступу : <https://tsn.ua/svit/scho-vidbulosya-v-parizhi-v-krivavu-p-yatnicyu-13-go-533715.html> (дата звернення: 04.10.2018)
5. The Global TerrorismIndex 2017 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://report.if.ua/polityka/statystyka-proty-stereotypiv-chomu-ukrayina-persha-z-teroryzmu-v-evropi/> (дата звернення: 04.10.2018)
6. Актуальні питання протидії тероризму у світі та в Україні: аналіт. доповідь / [Резнікова О. О., Місюра А. О., Дрьомов С. В., Войтовський К. Є.]; за заг. ред. О. О. Резнікової. –

Варданян К.Г., Карманний Е.В.

**ПРОБЛЕМА ТЕРРОРИЗМА В СОВРЕМЕННЫХ УСЛОВИЯХ НА
ПРИМЕРЕ ПАРИЖСКОГО И ХАРЬКОВСКОГО ТЕРАКТОВ**

Аннотация. В статье исследуются особенности терроризма в современных условиях. В частности, определено понятие терроризма, его современные признаки и особенности терроризма в Украине и мире.

Ключевые слова: терроризм, террор, террористический акт, война, оружие, Донбасс, угроза.

Vardanyan K.G., Karmanniy Ye.V.

**PROBLEM OF TERRORISM IN MODERN CONDITIONS FOR THE
EXAMPLE OF PARIS AND KHARKIV TERRORIST ACTS**

Abstract. The article deals with the features of terrorism in modern conditions. In particular, the concept of terrorism, its current features and features of terrorism in Ukraine and in the world are defined.

Keywords: terrorism, terror, terrorist act, war, weapon, Donbas, threat.

Василенко Катерина Олександрівна, студентка фінансово-правового факультету, 5 курс, група 10-18м-01,

Карманний Євгеній Вадимович, доцент кафедри трудового права, кандидат технічних наук, доцент

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, м. Харків

**СУЧАСНІ АСПЕКТИ ТЕХНОГЕННО-ЕКОЛОГІЧНИХ
НЕБЕЗПЕК МІСТА МАРІУПОЛЯ: ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ**

Анотація. Проаналізовані причини та наслідки екологічної забруднення повітря в м. Маріуполь. Показано важливість моніторингу якості повітря. Запропоновані рішення щодо покращення екологічної ситуації.

Ключові слова: моніторинг, забруднення, екологія, військові дії, промисловість.

Актуальність. Постановка завдання. Актуальність проблеми забезпечення безпеки населення Маріуполя і територій міста від наслідків надзвичайних ситуацій природного, техногенного та військового характеру зумовлена тенденціями зростання шкоди територіям та населенню внаслідок бойових дій у безпосередній близькості до об'єктів підвищеної небезпеки, великим техногенним навантаженням на місто, природними явищами: підтопленнями, зсувами, ураганами, буревіями, сильними опадами, градом, ожеледдю, ожеледицею, обмерзанням тощо.

Маріуполь – промислове місто в Донецькій області. Чисельність населення Маріуполя – близько 445 тис. жителів. В місті розташовано 56 підприємств, серед яких два металургійних комбінати, коксохімічний завод, машинобудівні та інші підприємства. Маріуполь одне із найскладніших в екологічному сенсі міст України за забрудненням атмосферного повітря та морського середовища.

Найбільшими постачальниками забруднення компонентів природного се-

редовища м. Маріуполь є підприємства чорної металургії – ПАТ «Маріупольський металургійний комбінат імені Ілліча» («ММК ім. Ілліча») та ПАТ «Металургійний комбінат «Азовсталь» (МК «Азовсталь») [3], що обумовлює необхідність проведення комплексних еколого-геохімічних досліджень на регіональному та об'єктовому рівнях з метою оцінки забрудненості ґрунтового покриву важкими металами [1].

Основною причиною перебування міста на грані екологічної катастрофи є те, що розвиток промислових комплексів, сільського господарства відбувався без урахування природних умов території.

Основними речовинами, що забруднюють повітря в місті Маріуполь, є пил, діоксид азоту, аміак і формальдегід. Середньорічні концентрації цих речовин перевищують гранично допустиму концентрацію, а високий рівень забруднення зберігається впродовж багатьох років [2].

Отже, тема техногенно-екологічних небезпек міста Маріуполя є дуже актуальною на даний час та потребує доцільного вивчення.

Основна частина. За даними міністерства екології та природних ресурсів України, обсяги викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря в м. Маріуполь в 2017 році становили 288227,2 т.

Тему забруднення міста неодноразово підіймали жителі міста. Так, у січні й листопаді 2012 року в Маріуполі пройшли кількатисячні екологічні мітинги «Дайте кисню» та «Стоп, смог». 29 вересня 2018 року був проведений ще один екологічний мітинг, тому що Маріуполь визнаний першим в січні-червні 2018 року серед 39 міст України за індексом забруднення атмосфери, який враховує ступінь забруднення атмосферного повітря по п'яти пріоритетних забруднюючих домішок.

За технічними і технологічними особливостями у місті виділяються такі комплекси потенційно-небезпечних виробництв, які є джерелами надзвичайних ситуацій техногенного характеру:

- промислові підприємства чорної металургії, хімічної, харчової промисловості, машинобудування;
- системи життєзабезпечення населення і забезпечення функціонування господарського комплексу - енергетики, водо-, газо-, тепло забезпечення.

Потенційну екологічну небезпеку у разі загострення бойових дій можуть становити металургійні комбінати, розташовані у Маріуполі – «Азовсталь» та імені Ілліча. Наприклад, у випадку руйнування шламонакопичувачу «Азовсталі» небезпечні речовини можуть потрапити до Азовського моря. Також безпосередньо на березі Азовського моря розташовані золонакопичувач ТЕЦ та відвал шлаків доменного і конверторного виробництв. Азовське море, на березі якого знаходиться місто Маріуполь, стало екологічною проблемою східної частини Європи.

Підприємства, що знаходяться в прибережній зоні Азовського моря, скидають туди щорічно понад 1000 т сполук заліза, 300 т нафтопродуктів, 150 т фенолів, близько 70 т солей цинку, 200 т сполук міді та свинцю. Тільки підприємства Маріуполя скидають в Азовське море близько 800 тис. т шкідливих

речовин за рік. У морській воді ГДК нафтопродуктів перевищено в 2–7 разів, фенолів і сполук фосфору – відповідно в 5 і 10 разів.

Щороку підприємствами Маріуполя скидають в водойми (річки Кальчик, Кальміус, Азовське море) близько 900,0 млн м. куб. стічних вод (у тому числі 400 млн м. куб. забруднених стічних вод), з них 87 % припадає на Металургійний комбінат «Азовсталь» – найбільший забруднювач Азовського моря в межах Донецької області.

За час конфлікту відбувалися неодноразові порушення роботи систем і об'єктів водопостачання та водовідведення, зокрема такі, що супроводжувалися аварійними скидами забруднюючих речовин у водні об'єкти. Результати проведених досліджень показали підвищені концентрації азоту і фосфору у воді річок Сіверський Донець, Кальміус і Кальчик, що може інтерпретуватися як наслідок порушення роботи комунальних очисних споруд (рис. 1).

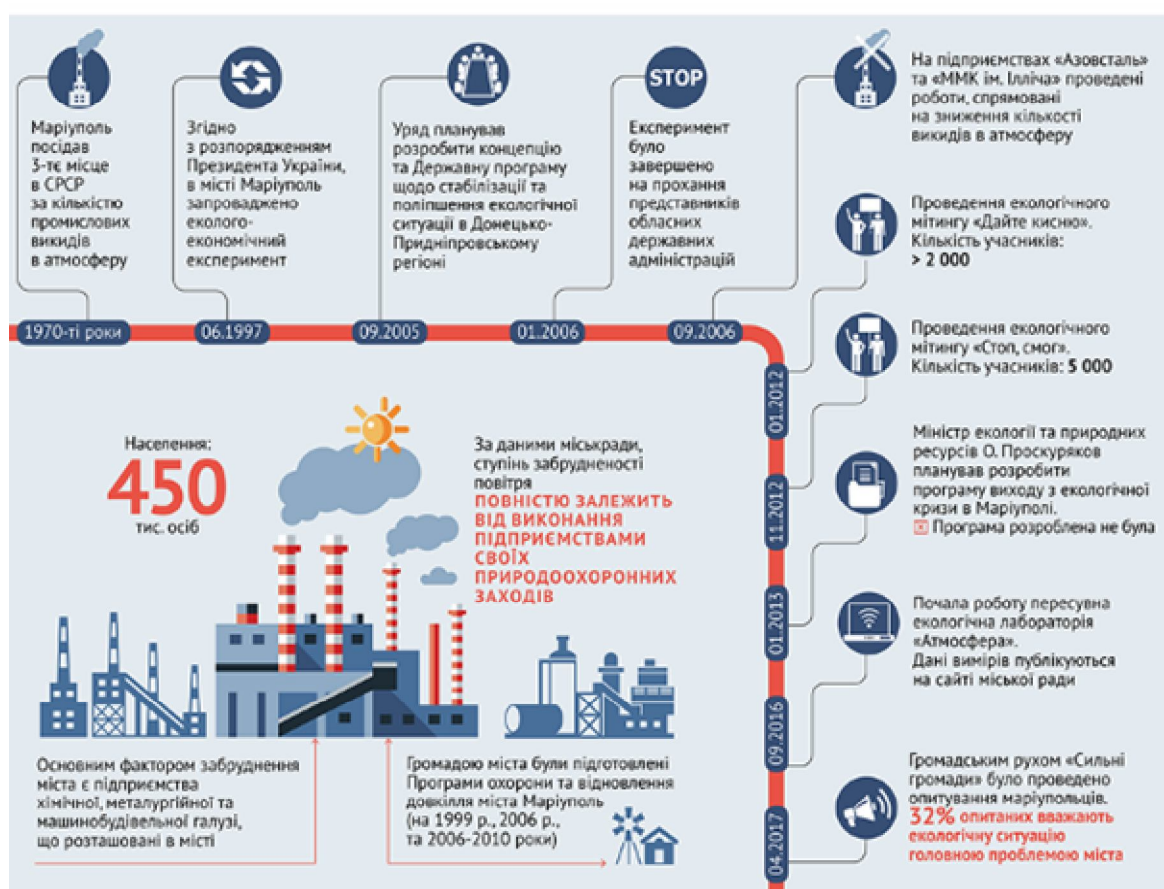

Рис. 1. Екологічна ситуація в м. Маріуполь.

Бойові дії в регіоні, застосування різноманітної зброї, відсутність екологічного нагляду, з об'єктивних причин, призводить до забруднення ґрунтів та вод регіону. Для здійснення аналізу був проведений лабораторний аналіз ґрунтів та ґрунтових вод на території вздовж лінії зіткнення і виявлено значне підвищення гранично-допустимих концентрацій шкідливих речовин.

В даний час в переліку національних інтересів України, як і в усьому світі, зростає значення безпеки [4]. Спектр даних проблем включає в себе енергетичну, екологічну, технологічну і інші види безпеки. При цьому високі темпи

економічного зростання в комплексі виступає як передумова та інструмент забезпечення національної безпеки. Тим часом, задачі забезпечення національної безпеки, і високих темпів економічного зростання часто сприймаються як взаємовиключні, принаймні, в коротко- і середньо- нетерміновій перспективі.

Якщо розглянути зарубіжний досвід, то можна побачити, що, наприклад, у Франції розробили регіональну систему Agia (рис. 2), що використовується для моніторингу якості повітря та складається з 3 моделей [5]:

- модель емісії (EMMA, TREFIC), призначена для управління всіма інвентарними даними та обчислює викиди експлуатації автомобілів;
- Метеорологічна модель (MM5), яка розраховує вітри, температури та турбулентність для декількох вбудованих 3D-сіток;
- модель дисперсії (CHIMERE), яка прогнозує концентрацію забруднювачів, кожен годину.

Рис. 2. VOC incinerator. Reducing pollution emissions from stationary sources.

Також, спеціалісти з мініатюрних датчиків CAIRPOL розробили мініатюрні датчики для виявлення найнижчої кількості забруднення атмосферного повітря: NO_2 , O_3 , H_2S та інше. Поєднання низької вартості установки з відмінним вимірюванням точності, ці датчики розроблені для індивідуального обладнання, а також для промисловості та офісного обладнання. Виділене мережею програмне забезпечення, також дозволяє візуалізувати вимірювання в режимі реального часу, що полегшує його експлуатаційні дані про забруднення.

Моніторинг за якістю повітря складається з 3 частин:

1. Контроль якості повітря. Контроль якості повітря є важливим інструментом в екологічній політиці на національному масштабі, який забезпечується органами влади та крупними промисловими компаніями. Контроль дозволяє зрозуміти і запобігати забрудненню повітря. Контроль також дозволяє ефективно проводити політику профілактики та оцінки.

2. *Пасивна вибірка.* Здійснюється за допомогою абсорбуючих картриджів, які експоновані протягом тривалості часу, що варіюються від кількох днів до декількох тижнів у стандартних умовах. Це недорого і може бути здійснено за декілька місяців, щоб вказати середній рівень забруднення. Він не може виміряти пікові рівні забруднення за короткі проміжки часу.

3. *Активні методи відбору зразків.* Повітря втягується для аналізу під час стандартних умов. Зібраний зразок зберігається у вакуумі. Розчинники також можуть бути поглинуті на активний субстрат і пил можна фільтрувати з попереднім гранулометричним відбором або без нього. Потім аналіз проводиться в лабораторії. Виміряна величина - це середнє значення за час вибірки.

Проаналізувавши зарубіжний досвід, ми дійшли до висновку, що треба запозичувати іноземний досвід, прискіпливо ставитися до моніторингу якості повітря та удосконалювати науково-технічну та ресурсну бази [3].

Висновки. Розв'язання проблеми забезпечення техногенної безпеки в місті Маріуполі полягає у комплексному поетапному вирішенні питань цивільного захисту населення, що досягається шляхом:

- підвищення ефективності управління та реагування з боку державних органів, які реалізують державну політику у сфері цивільного захисту населення, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій міста, громадських та інших зацікавлених організацій;
- зменшення ризику виникнення надзвичайних ситуацій та небезпечних подій шляхом їх попередження;
- досягнення гарантованого рівня захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій (НС) та небезпечних подій (НП), а також їх наслідків;
- накопичення міського матеріального резерву для виконання заходів, спрямованих на запобігання та ліквідацію надзвичайних ситуацій техногенного, природного та воєнного характеру;
- вжиття заходів щодо проведення ремонту та утримання в належному стані захисних споруд цивільного захисту та найпростіших укриттів в місті Маріуполі;
- забезпечення територіальних формувань цивільного захисту та населення засобами радіаційного та хімічного захисту;
- удосконалення системи підготовки фахівців з питань цивільного захисту та інше.

Список використаних джерел

1. Войтюк Ю.Ю., Кураєва І.В., Манічев В.Й., Кармазиненко С.П. Еколого-геохімічні дослідження ґрунтів в м. Маріуполь // Пошукова та екологічна геохімія. – 2014. - № 1-2. – С. 35-39.
2. Чіканенко А.А., Клеєвська В.Л. Екологічні проблеми в м. Маріуполь // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kpi.kharkov.ua/archive/Conferences>
3. Оденат А.А. Проблемы и перспективы управления экологическими рисками промышленных предприятий Донбасса // Економічний вісник Донбасу. – 2007. - № 2 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/17844/06-Odenat.pdf?sequence=1>
4. Національна доповідь про стан навколишнього природного середовища в Україні у

2010 році. – К. : Центр екологічної освіти та інформації, 2011. – 254 с.

5. French know-how in the field of air pollution prevention, Design and conception by: AXEL Client.com (www.axel-client.com) and Global21 Consulting (www.global21.eu) – January, 2011. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.pfvt.fr/en/>

Василенко Е.А., Карманний Е.В.

СОВРЕМЕННЫЕ АСПЕКТЫ ТЕХНОГЕННО-ЭКОЛОГИЧЕСКИХ ОПАСНОСТЕЙ ГОРОДА МАРИУПОЛЯ: ПУТИ ИХ РЕШЕНИЯ

Аннотация. Проанализированы причины и последствия экологического загрязнения воздуха в Мариуполе. Показана важность мониторинга качества воздуха. Предложены решения по улучшению экологической ситуации.

Ключевые слова: мониторинг, загрязнение, экология, военные действия, промышленность.

Vasilenko E.A., Karmanniy Ye.V.

MODERN ASPECTS OF TECHNOLOGICAL AND ECOLOGICAL HAZARDS OF THE CITY OF MARIUPOL: THE WAYS OF THEIR DECISION

Abstract. The causes and effects of environmental air pollution in Mariupol were analyzed. The importance of monitoring air quality is shown. Proposed solutions to improve the environmental situation.

Keywords: monitoring, pollution, ecology, military actions, industry.

Vashchenko Olha Mykolayivna, Student of Institute of printing and publishing, 4 year, Group SR–51,

Mityuk Lyudmila Olexiyivna, Associate Professor of the Department of occupational safety, industrial and civil security, Ph.D., Associate Professor
*National Technical University of Ukraine
«Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute»*, Kyiv

EVACUATION MEASURES ON PUBLIC OBJECTS FOR PREVENTION OF EMERGENCY SITUATION

Abstract. Description of types of emergencies, evacuation plans. Instructions for workers, visitors to public places during evacuation.

Keywords: emergency situation, evacuation, evacuation plan, evacuation cases, emergency exits, public places.

Topicality. In overcrowded public places dangerous situation can occur at any time. In order to protect people from possible injuries and accidents during the anthropogenic, social and other catastrophes, it is necessary to be aware of how to leave the premises quickly and without any problems.

In cities and other settlements where there is a high risk of danger and provision of protective structures is incomplete, the only way to protect the population is to evacuate people to safe places [1].

Setting objectives. With the development of cities with high buildings, shopping and entertainment malls and business centers, developers and architects sometimes forget about the safety of people who are direct users of these buildings. For instance, emergency exits are inaccessible, inconveniently located, and it is difficult

to find a scheme of evacuation plan, etc. Emergency exits may be closed or blocked with the dimensional objects by the fault of the management. That makes it impossible for safe evacuation.

The purpose of the work. To substantiate the expediency of developing instructions and schemes of evacuation plans for public places.

Main part. In normative documents the term of an emergency situation is outlined as follows: this is a situation on a separate place or a business entity or a water object characterized by violation of normal living conditions of the population, caused by a disaster, accident, fire, natural disaster, an epidemic, an epizootic, the use of means of defeat or other dangerous event that has led (may lead) to a threat to the life or health of the population, large numbers of deaths and injuries, the task of significant material damage in, as well as the impossibility of inhabiting the population on such place, object, and conducting of their economic activity [2].

Article 5 of the Code of Civil Protection of emergency situation on the nature of origin has the following classification: anthropogenic character; natural character; social; military.

Similarly, emergency situations are divided according to territorial distribution, volumes or expected economic losses:

- Emergency situations of object level - unfolding on the territory of the object or on the object itself and the consequences of which do not extend beyond the object or its sanitary protection zone;

- Local level - goes beyond the potentially dangerous object, threatens the spread of the situation itself or its secondary environmental impacts, neighboring settlements, engineering structures;

- Regional level - develops on the territory of two or more administrative districts;

- National level national level - develops on the territory of two or more districts [3].

It is more likely to get into an object-level emergency situation because an average person spends time on the workplace (office, institute), as well as in various entertaining establishments (cafes, restaurants), state institutions (theaters, hospitals), etc. Preparing a plan for evacuation will help to protect people from the negative consequences of the emergency situation.

The evacuation plan is a document that specifies the evacuation routes and exits, defines the rules of human behavior, as well as the order and sequence of actions of the personnel at the facility in the event of the emergency situation happened [4].

Places to be equipped according to the established procedure with emergency exit schemes:

- on objects with permanent or temporary stay of more than 100 person;

- at objects having at least one separate room with a simultaneous stay of more than 50 person;

- in houses and buildings (except for dwelling houses) with two floors or more in case of simultaneous stay on the floor of more than 25 person;

- for one-storey buildings in case of simultaneous stay of more than 50 person.

The plan should contain accurate information about the location of the rooms on the floor, evacuation exits (staircases, stairs etc.), evacuation routes, graphic indications, phone numbers for notification of the relevant authorities about the emergency.

In the event of a fire, terrorist attack, riot or any other unstable situation, it is necessary to move calmly without a panic in the direction of the exit from the building. Employees of the institution are obliged to inform the fire service on the phone number 101, the security guards responsible for the safety of the object about the situation.

Each enterprise should be assigned a person who is responsible for the safety of the workers. Regular training is also required for proper training of employees. For this, they work out all possible situations. Besides, the employer must provide training or guidance to the fire department on how to coordinate evacuation, including during fire drill practices [5].

Conclusions. The term of "emergency", "plan of evacuation" is outlined. The evacuation scheme is described as a pointer for safe evacuation using emergency exits.

References

1. Стеблюк М. І. Цивільна оборона та цивільний захист. 3-тє вид., К.: Знання, 2013. 487 с.
2. Про затвердження Інструкції з надання доповідей і донесень про події, кримінальні правопорушення, військові адміністративні правопорушення та адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією, порушення військової дисципліни та їх облік у Міністерстві оборони України, Збройних Силах України та Державній спеціальній службі транспорту: наказ. № 604; опубл. 29.11.2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1451-18/ed20181129#n24>
3. Березюк О.В., Лемешев М.С. Безпека життєдіяльності. Вінниця: ВНТУ, 2011. 204 с.
4. Толстенко А., Пількевич О. План евакуації та дії працівників у разі надзвичайної ситуації. Дов. спеціаліста з охорони праці. 2012. № 9. С. 61–68.
5. Occupational health and safety code 2009: explanation guide. Part 7 Emergency Preparedness and Response. P. 3.

Вашенко О.М., Мітюк Л.О.

ЕВАКУАЦІЙНІ ЗАХОДИ НА ГРОМАДСЬКИХ ОБ'ЄКТАХ ЗАДЛЯ ЗАПОБІГАННЯ НАДЗВИЧАЙНОЇ СИТУАЦІЇ

Анотація. Описано види надзвичайних ситуацій, подано план оформлення евакуації. Окреслено дії працівників, відвідувачів громадських місць під час евакуаційних заходів.

Ключові слова: надзвичайна ситуація, евакуація, план евакуації, еваковиходи, аварійні виходи, громадські місця.

Вашенко О.Н., Митюк Л.А.

ЭВАКУАЦИОННЫЕ МЕРОПРИЯТИЯ НА ОБЩЕСТВЕННЫХ ОБЪЕКТАХ ДЛЯ ПРЕДОТВРАЩЕНИЯ ЧРЕЗВЫЧАЙНЫХ СИТУАЦИЙ

Аннотация. Описаны виды чрезвычайных ситуаций, представлен план оформления эвакуации. Определены действия работников, посетителей общественных мест при эвакуационных мероприятиях.

Ключевые слова: чрезвычайная ситуация, эвакуация, план эвакуации, эваковыходы, аварийные выходы, общественные места.

Вишневська Інна Анатоліївна, студентка Інституту прокуратури та кримінальної юстиції, 5 курс, група 01-18м-11,

Ковжого Сергій Олексійович, доцент кафедри трудового права, кандидат хімічних наук, доцент

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, м. Харків

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ОСОБИ ЗА НЕДОТРИМАННЯ ВИМОГ ЩОДО ЗАХИСТУ ЛЮДИНИ ВІД НЕГАТИВНОГО ЕЛЕКТРОМАГНІТНОГО ВИПРОМІНЮВАННЯ НА ВИРОБНИЦТВІ

***Анотація.** У роботі проаналізовано нормативні акти, що регулюють відповідальність особи за недотримання вимог щодо норми електромагнітного випромінювання на виробництві та робочому місці. Було зазначено види відповідальності особи та безпосередньо санкції, які застосовуються до винної особи.*

***Ключові слова:** відповідальність, електромагнітне випромінювання, виробництво, робоче місце, працівник, роботодавець.*

Актуальність. Постановка завдання. Із впровадженням використання технічних приладів у виробництві суттєво збільшився електромагнітного випромінювання.

Електромагнітне випромінювання - електромагнітні хвилі, випромінювані зарядженими частинками, атомами, молекулами, антенами та іншими випромінювальними системами.

Можна виокремити 2 види електромагнітного випромінювання: природне та штучне, однак у рамках зазначеної теми, буде проаналізовано саме використання штучного електромагнітного випромінювання у виробництві. Джерелом такого випромінювання на виробництві можуть бути: комп'ютери, генератори, трансформатори, антени тощо.

Вплив електромагнітного випромінювання на організм людини може проявлятися у формі: підвищеної втомлюваності, розладу психіки, сонливості або інших симптомів. При підвищеному рівні електромагнітного випромінювання може спостерігатись порушення функцій серцево-судинної системи, зору, призводить до зміни складу крові, погіршує процес обміну речовин тощо.

ГОСТ 12.1.006-84 встановлює допустимі рівні електромагнітного впливу на людину на робочому місці та граничні значення в діапазонах частот.

Основна частина. Ст. 13 Закону України «Про охорону праці» на роботодавця покладається наступний обов'язок: «Роботодавець зобов'язаний створити на робочому місці в кожному структурному підрозділі умови праці відповідно до нормативно-правових актів, а також забезпечити дотримання вимог законодавства щодо прав працівників у галузі охорони праці» [1]. Отже, можна зробити висновок, що саме роботодавець повинен контролювати та вживати заходів щодо стабілізації рівня електромагнітного випромінювання на робочому місці працівника.

За порушення вимог щодо охорони праці, відповідно до ст. 44 зазначеного Закону України, винні особи можуть притягатись до наступних видів від-

повідальності: дисциплінарної, адміністративної, матеріальної, кримінальної.

Дисциплінарна відповідальність застосовується відповідно до ст. 147 КЗпП України: «За порушення трудової дисципліни до працівника може бути застосовано тільки один з таких заходів стягнення: 1) догана; 2) звільнення» [2].

Адміністративна відповідальність за порушення вимог охорони праці передбачена ч. 6 ст. 41 КУпАП України: «Порушення вимог законодавчих та інших нормативних актів про охорону праці, крім порушення, передбаченого частиною шостою цієї статті» [3].

Санкцією зазначеної статті передбачається застосування до працівника штрафу у розмірі від чотирьох до десяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян і на посадових осіб підприємств, установ, організацій незалежно від форм власності та громадян - суб'єктів підприємницької діяльності - від двадцяти до сорока неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Матеріальна відповідальність покладається на винну особу у тому випадку, якщо недотриманням вимог щодо охорони праці призвело до тяжких наслідків. До таких наслідків можна віднести професійне захворювання або загибель особи. Прикладом професійного захворювання внаслідок електромагнітного випромінювання є захворювання щитоподібної залози у оператора радіорелейного зв'язку.

Розділом X Особливої частини Кримінального кодексу України передбачена кримінальна відповідальність за злочини проти безпеки виробництва. Родовим об'єктом зазначеного розділу виступають суспільні відносини, які пов'язані з безпекою виробництва.

Проте, в контексті досліджуваної теми, необхідно більш детально розглянути ст. 271 КК України «Порушення вимог законодавства про охорону праці».

Об'єктивна сторона злочину за ч. 1 полягає у порушенні вимог законодавчих та інших нормативно-правових актів про охорону праці, яке заподіяло шкоду потерпілому. Ч. 2 ст. 271 КК України містить кваліфікуючі ознаки, а саме – якщо діяння спричинило загибель людей або інші тяжкі наслідки [4].

Особливу увагу потребує суб'єкт злочину. Відповідно до диспозиції статті, він є спеціальним та наділений рядом ознак: 1) є службовою особою підприємства, установи або організації; 2) на особу покладено відповідні обов'язки щодо охорони праці.

Якщо таке діяння вчинив працівник, на якого не було покладено зазначені функції, то дії або бездіяльність особи слід кваліфікувати за відповідною статтею Особливої частини Кримінального кодексу України.

Висновки. Отже, за недотримання вимог щодо захисту людини від негативного електромагнітного випромінювання на виробництві особа повинна притягатись до дисциплінарної, адміністративної, матеріальної або кримінальної відповідальності.

Список використаних джерел

1. Про охорону праці : Закон України станом на 20.01.2018 р. № 2694-ХІІ // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2694-12>
2. Кодекс України про адміністративні правопорушення : станом на 28.08.2018 р. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>

3. Кодекс законів про працю : станом на 25.07.2018 р. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08>

4. Кримінальний кодекс України : станом на 10.09.2018 р. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>

Вишневская И.А., Ковжого С.А.

ОТВЕТСТВЕННОСТЬ ЛИЦА ЗА НЕСОБЛЮЖДЕНИЕ ТРЕБОВАНИЙ ПО ЗАЩИТЕ ЧЕЛОВЕКА ОТ НЕГАТИВНОГО ЭЛЕКТРОМАГНИТНОГО ИЗЛУЧЕНИЯ НА ПРОИЗВОДСТВЕ

Аннотация. В работе проанализированы нормативные акты, что регулируют ответственность лица за несоблюдение требований по нормам электромагнитного излучения на производстве и рабочем месте. Были указаны виды ответственности лица и непосредственно санкции, которые применяются к виновным особам.

Ключевые слова: ответственность, электромагнитное излучение, производство, рабочее место, работник, работодатель.

Vishnevskia I.A., Kovzhoga S.O.

RESPONSIBILITY OF PERSONS UNDER NON-COMPLIANCE WITH REQUIREMENT FOR HUMAN PROTECTION FROM NEGATIVE ELECTROMAGNETIC RADIATION FOR PRODUCTION

Abstract. The paper analyzes normative acts that regulate the responsibility of a person for non-compliance with the requirements of the norm of electromagnetic radiation at the factory and the workplace. The types of liability of the person and the direct penalties that apply to the perpetrator were noted.

Keywords: responsibility, electromagnetic radiation, production, workplace, employee, employer.

Власов Олександр Олександрович, студент Інституту підготовки кадрів для органів юстиції України, 5 курс, група 04-18м-03,

Карманний Євгеній Вадимович, доцент кафедри трудового права, кандидат технічних наук, доцент

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, м. Харків

ВВЕДЕНИЯ ТА ПРАВОВА РЕАЛІЗАЦІЯ ЕЛЕКТРОННОЇ СЛУЖБИ РЕЄСТРАЦІЇ НАСЕЛЕННЯ У ЗАСОБИ СХОВУ ВІД ДІЇ ЗБРОЇ МАСОВОГО УРАЖЕННЯ

Анотація. Проаналізовано сучасний стан систем оповіщення населення та засобів схову. Досліджено досвід передових країн в сфері захисту населення. Показано необхідність модернізації систем оповіщення населення та засобів схову.

Ключові слова: Система оповіщення населення, засоби схову від зброї масового ураження, модернізація, портативність.

Актуальність. Постановка завдання. Із здобуттям Україною незалежності, перед державою гостро стало питання захисту своїх громадян. Більшість систем, знань та практики залишилось нам в спадок від радянських часів (Холодна війна, аварія на ЧАЕС), що до сих пір є основою для наступних поколінь. Але слід зазначити, що більшість із цих практик вже потребують

модернізації і для цього нам слід маючи спадок та новітні технології реалізувати проекти в однаковому темпі з науковими здобутками. Військовий конфлікт на Донбасі продемонстрував нам, що небезпека може бути набагато ближче ніж здається і тому треба бути готовими до будь якого розвитку подій. В цій роботі ми розглянемо введення електронної служби (системи) реєстрації населення до засобів схову від дії зброї масового ураження. Стан багатьох таких об'єктів є вкрай незадовільним, але ті що існують можуть функціонувати та зберегти життя (метрополітен та поодинокі бункерні комплекси для цивільного населення). Також слід зазначити, про застарілу систему оповіщення про небезпеку, адже телевізори та радіо вже минуле сторіччя, а існуючі гучномовці вже потребують, як мінімум, модернізації. Життя кожного українця є найвищою цінністю тому слід відповідати за свої слова діями.

Основна частина. За часів радянського союзу, а саме в період холодної війни масово будувалися підземні комплекси та бункери для військових та цивільних потреб в захисті від ядерної атаки (рис. 1). Але вони були розраховані на збереження обмеженої кількості громадян і представляли собою комплекси про які знали одиниці або працівники підприємства. Реальність доволі сурова, але в ті часи не так приділяли увагу життю людини скільки його важливості для держави як працівника, і в додаток до цього об'єм таких комплексів не дозволяв взяти багато людей [4].

Рис. 1. Приклад будинку із сховищем.

В наш час самою конституцією закріплено, що життя і здоров'я людини є найбільшою цінністю, і вона охороняється законом. Тому, на нашу думку, слід приділяти неабияку увагу забезпеченню безпеки громадян у надзвичай-

них ситуаціях та ситуаціях воєнного стану, тим паче, що це передбачено й іншими нормативно-правовими актами – Кодексом цивільного захисту України [1], Законом України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію» [2] тощо.

Наша ідея полягає в тому, щоб збудувати та організувати ресурси на евакуацію населення в бункерні комплекси. Бункерні комплекси можна використовувати як існуючі, так і занедбані (привести їх у належний стан) або збудувати нові. Наступним кроком провести реєстрацію цих сховищ на спеціальний ресурс (цивільний сервер або комплекс служб ДСНС). При ДСНС уповноважити окрему бригаду робити оцінку вже існуючих бомбосховищ по всіх критеріях (від загального об'єму сховища до необхідного спорядження). Дані оприлюднити на офіційних ресурсах у вигляді переліку з оцінками та окремим нотатком щодо недостатніх елементів в тому чи іншому сховищі. Або за вже існуючою системою, контроль за готовністю захисних споруд цивільного захисту до використання за призначенням забезпечує центральний орган виконавчої влади, який здійснює державний нагляд у сферах техногенної та пожежної безпеки (ДСНС України) спільно з відповідними органами та підрозділами цивільного захисту, місцевими державними адміністраціями.

Відповідно до наказу ДСНС [5] захисні споруди при перевірці стану їх утримання і експлуатації оцінюються як «готові», «не готові» або «обмежено готові» до прийняття осіб, що укриваються. «Готовими» вважаються захисні споруди, якщо їх огорожувальні конструкції та захисні пристрої відповідають вимогам ДБН В 2.2.5-97 [3], забезпечують захист від розрахункових уражаючих чинників, мають справні системи життєзабезпечення і обслуговуються навченими формуваннями. Проінформувати органи влади для прийняття заходів щодо фінансування та організації реставрації та будівництва сховищ. На мобільний телефон зробити спеціальний додаток (за аналогією Google Maps), що буде показувати найближчий до людини бункер. А в бункерах зробити спеціальні зчитувальні пристрої, що дозволять збирати інформацію про кількість в ньому людей. В додатку на час проведення евакуації буде відображатись ступінь наповнення того чи іншого бункера від зеленого кольору (пустий бункер) до червоного (заповнений), що забезпечить більшу оперативність у виборі собі місця схову. Так як основні удари ядерних боєголовок розраховані не стільки на знищення населення скільки на знищення військових та промислових об'єктів. То навіть якщо інформація потрапить до ворога, про ці бомбосховища, то це не буде основною їх ціллю. Проблема оповіщення можна вирішити доволі просто, при таких укриттях можна розробити модулі які будуть функціонувати за принципом сотових веж, але це буде державна мобільна служба і вона повинна бути вмонтована в мобільний пристрій, смартфон чи смарт-годинник. Технологія введення таких модулів державної служби оповіщення в смартфони функціонує в Японії (рис. 2). Жоден смартфон не може допускатись до продажу без цього модуля. Такий модуль не буде залежати від цивільних провайдерів у випадку їх відключення або від системи сот, але буде користуватися їх ресурсом у разі їх справності.

Рис. 2. Приклад плати телефону та вільного простору для вмонтування модуля.

На прикладі ще одної країни «гуру» в сфері побудови сховищ Швейцарії маємо, що на законодавчому рівні зазначено "Кожен житель повинен мати захищене місце, в яке можна швидко потрапити зі свого помешкання" і "власники багатоквартирних будинків зобов'язані будувати і обладнати притулки в усіх нових оселях" відповідно до статей 45 і 46 Федерального закону Швейцарії про цивільну оборону [7]. Ось чому більшість будівель, побудованих починаючи з 1960-х років (перші постанови з цього питання були прийняті 4 жовтня 1963 року) мають ядерні притулки (рис. 3). У 2006 році в швейцарських будинках, установах і лікарнях налічувалося 300,000 притулків, а також 5,100 громадських притулків, які забезпечують захист для 8,6 млн. Чоловік - що становить 114 відсотків населення країни. Зміни не торкалися цієї директиви до наших часів і функціонують дотепер.

Рис. 3. Одне із місцевих Швейцарських сховищ для цивільного населення.

Але є і ще ближче держава, що може похизуватися своїми здобутками у сфері цивільного захисту населення у надзвичайних ситуаціях, це Польща. Як вже було зазначено, моя ідея полягає в модернізуванні не тільки системи сховищ, а й систем оповіщення. Поляки активно використовують додатки, розроблені для всіх платформ (рис. 4). Крім того, що розсилають повідомлення, містять інструкції та роз'яснення щодо таких пунктів: евакуація, пожежі, повені і затоплення, епідемії та отруєння, екстремальні погодні явища, терор, стихійні лиха та інші [6].

Рис. 4. Приклад дизайну додатка на смартфон.

Слід звернути увагу на те, що вся ця справа не має сенсу без проведення повноцінних навчань, а не звичайну перевірку обладнання (перевірка сирен). Цілеспрямована та повноцінна евакуація раз на рік, з мобілізацією всіх служб та відточування дій та взаємодії цих служб із населенням. Перевірка гермо дверей існуючих метрополітенів. Також при кожному багатоквартирному будинку повинен бути назначений староста, не тільки та людина яка просто знає телефони служб, а у якого є відомості про вік і стан здоров'я людей в будинку, щоб у випадку неможливості особою самотійно покинути будівлю, була можливість організувати групу із здорових співмешканців і допомогти. Але на одному старості не слід зупинятися, слід організувати громадську організацію тих самих старост, в яких буде своя організація і які будуть відповідальні за своєчасну евакуацію та інформування по «бункерній лінії» про стан та кількість евакуйованих. В кожному сховищі слід вмонтувати засоби зв'язку між ними, для моніторингу кількості евакуйованих. Слід зауважити, що в кожному такому комплексі повинно бути передбачено мінімум зручності для нормального життя. Тобто повинні бути туалети, ліжко-місце, провіант та насоси і фільтри для води. В наш час перелічені елементи робляться швидко та з мінімальними витратами. Тому побудова бункерів розрахованих на 500-1000 осіб не повинні сильно «бити» по бюджету. Тим паче що більшість спадщини від СРСР зараз пустує або використовується не за цільовим призначенням.

Висновки. Спираючись на викладене маємо, що в сучасних реаліях розвитку зброї масового ураження будівництво та реконструювання існуючих за-

собів схову є вкрай важливим елементом збереження кожного громадянина України. Розвинута система оповіщення її компактність та захищеність, а також простота в її застосуванні, регулярні навчання населення набагато збільшують шанси кожного українця на порятунок. І сучасний стан речей нам доводить кожного дня, нехтувати безпекою не приносить нікому ніякої вигоди, а тільки забирає. Тому слід робити перші кроки до забезпечення захисту саме зараз, бо ніхто не знає що буде завтра.

Список використаних джерел

1. Кодекс цивільного захисту України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/go/5403-17>
2. Закон України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/3543-12>
3. ДБН В.2.2.5–97. Захисні споруди цивільної оборони. – К.: Держмістобудування, 1997.
4. Воскобійник О. П.. Захисні споруди цивільного захисту: стан і перспективи використання / О.П. Воскобійник, С.А. Дикань // Строительство. Материаловедение. Машиностроение. Серия: Безопасность жизнедеятельности. - 2016. - Вып. 93. - С. 66-72. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/smmbz_2016_93_11
5. Про затвердження Інструкції щодо утримання захисних споруд цивільної оборони у мирний час. Наказ МНС № 653 від 09.10.2006 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/go/z1180-06>
6. Як у різних країнах сповіщають про надзвичайні ситуації. / Інформаційне Агентство 112.ua. – 2016. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ua.112.ua/mnenie/yak-uzriznykh-krainakh-spovishchaiut-pro-nadzvychaini-sytuatsii-284182.html>
7. How ready is Switzerland for a nuclear disaster? / SWIswissinfo.ch – 2017. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.swissinfo.ch/eng/business/always-be-prepared_how-ready-is-switzerland-for-a-nuclear-disaster-/43570374

Власов А.А., Карманный Е.В.

ВВЕДЕНИЕ И ПРАВОВАЯ РЕАЛИЗАЦИЯ ЭЛЕКТРОННОЙ СЛУЖБЫ РЕГИСТРАЦИИ НАСЕЛЕНИЯ В СРЕДСТВА ЗАЩИТЫ ОТ ОРУЖИЯ МАССОВОГО ПОРАЖЕНИЯ

Аннотация. Проанализированы современное состояние систем оповещения населения и средств защиты. Изучен опыт зарубежных стран в сфере защиты населения. Показана необходимость модернизации систем оповещения населения и средств укрытий.

Ключевые слова: Система оповещения населения, средства укрытий от оружия массового уничтожения, модернизация, портативность.

Vlasov O.O., Karmanniy Ye.V.

INTRODUCTION AND LEGAL IMPLEMENTATION OF THE ELECTRONIC SERVICE OF REGISTRATION CIVILS IN THE MEANS OF PROTECTION AGAINST WEAPONS OF MASS DAMAGE

Abstract. Analyzed the current state of public alert systems and means of protection. Studied the experience of foreign countries in the field of civil protection. The need to modernize public warning systems and shelter facilities is shown.

Keywords: Alert system for civil, means of shelter from weapons of mass destruction, modernization, portability.

Гаврилишина Євгенія Ігорівна, студентка факультету біотехнологій,
5 курс, група БЕ-81мн,

Гусєв Аркадій Миколайович, доцент кафедри охорони праці,
промислової та цивільної безпеки, кандидат біологічних наук, доцент
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського», м. Київ

ПРОЕКТУВАННЯ ЗАХОДІВ БЕЗПЕКИ ВІД ЗЕМЛЕТРУСІВ НА ГІДРОТЕХНІЧНИХ СПОРУДАХ (ГТС) ТА ПЛАНУВАННЯ ЗАХОДІВ ПРИ НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЯХ НА ГТС, ВИКЛИКАНИХ ЗЕМЛЕТРУСАМИ

***Анотація.** Розглянуті питання впливу землетрусів на гідротехнічні споруди (ГТС) під час експлуатації та обслуговування цих споруд. Запропоновані конструктивні рішення для попередження прориву, руйнування ГТС та план дій при виникненні надзвичайної ситуації.*

***Ключові слова:** гідротехнічні споруди (ГТС), бетонні греблі, ґрунтові греблі, конструкції для сейсмостійкості, план дій при евакуації.*

Актуальність. Постановка завдання. Робота, яка пов'язана з експлуатацією та обслуговуванням гідротехнічних споруд несуть небезпечні ситуації, які відносяться до техногенного характеру. Помилки при проектуванні або природні лиха можуть призвести до руйнації і катастрофічних затоплень територій. В Україні потенційно небезпечними місцями є 12 гідровузлів та 16 дамб річок Дніпро, Дністер, Південний Буг та інші. Переважна частина гребель земляні (намівні або з місцевих матеріалів) і вони несуть реальну загрозу для життя людей, які живуть вниз за течією [1].

До обов'язкових елементів міжнародної та української систем нормативно-правового та нормативно-технічного регулювання проектування, будівництва та експлуатації гідротехнічних споруд (ГТС) належать такі положення:

По-перше, передбачається розмежування відповідальності власників та органів державного регулювання за наслідки аварії ГТС. Власник ГТС і експлуатуюча організація несуть відповідальність за прийняття належних заходів і наявність достатніх коштів для забезпечення безпеки в тому числі, відшкодовують збитки, завдані в результаті аварії або руйнування ГТС. На органи державної влади покладається відповідальність за забезпечення безпеки населення, що проживають в б'єфах гребель, шляхом прийняття норм та правил безпеки ГТС, якими повинен керуватися власник, і нагляду за діями власника в цьому напрямку.

По-друге, визначаються конкретні обов'язки власника ГТС і експлуатуючої організації щодо забезпечення норм і правил безпеки при їх проектуванні, будівництві, введенні в експлуатацію та експлуатації.

По-третє, роз'яснюються методи оцінки рівня безпеки ГТС і методи моніторингу і контролю, що застосовуються органами нагляду, включаючи інспекції, а також повноваження органів нагляду у відношенні до власників ГТС, що не виконують своїх обов'язків по забезпеченню безпеки об'єктів.

По-четверте, прописуються норми та правила технічного регулювання проектування, будівництва та експлуатації ГТС.

Руйнації (прориви) на ГТС є причинами гідродинамічних аварій та надзвичайних ситуацій, що пов'язані з ними. За останнє півріччя сталося понад 1000 аварій. Сейсмічна активність, руйнування підвалин, перевищення розрахункової максимальної скидної витрати, ставали причинами аварій.

Катастрофічні затоплення завдають найбільшої шкоди, наслідки якої ліквідують роками. Основними факторами катастрофічного затоплення є руйнівна хвиля прориву, водний потік та води, що затоплюють територію [1].

Мета роботи: запропонувати заходи безпеки на етапах проектування і експлуатації гідротехнічних споруд та під час землетрусів.

Основна частина. Під дією сейсмічних сил можуть виникати деформації, тріщини, пошкодження окремих елементів ГТС також змінюється гідродинамічний тиск води на споруду, що в свою чергу може призвести до прориву (рис.1).

Шляхи підвищення сейсмостійкості гребель:

- ✓ споруди бажано розміщувати далеко від тектонічного розлому, на скельному масиві;
- ✓ шар мулу, м'яко пластичної глини, тощо, у фундаменті видаляють, ущільнюють або закріплюють;
- ✓ для водно насичених нев'язких ґрунтів перевіряють можливість розрідження при сейсмічних і передбачають їх зміцнення або ущільнення [2].

Рис.1. Прорив греблі у Каліфорнії 2017 рік.

Конструктивні заходи підвищення стійкості можна поділити на:

- 1) зменшують сейсмічні впливи або їх вторинний ефект;
- 2) спрямовані на досягнення локального ефекту без зміни динамічних характеристик споруди;
- 3) підвищують сейсмостійкість зміною динамічних характеристик споруди.

Бетонні греблі. Відсутні відомості про їх руйнування під час землетрусів;

дуже рідкісним є сейсмічні пошкодження з частковим випорожненням водосховища.

Для зменшення сейсмічних впливів або їх вторинного ефекту пропонується:

- пневматичної завіси, які автоматично вводяться в дію під час землетрусу (через перфоровані труби на напірну грань подається стиснене повітря);

Для досягнення локального ефекту без та зі змінами динамічних характеристик споруди пропонується:

- правильний вибір форми споруди, розташування швів, компонування вузлів примикання до берега і ґрунтових гребель;
- застосування попередньо напружених і полегшених конструкцій гребель, пристроїв низько модульних прошарків у фундаменті та ін.;
- зведення, де це необхідно, гнучких споруд надувного типу, а також споруд з легких бетонів, введення амортизаційних елементів в основу гребель, полегшення при гребельній зоні;
- використання просторовості роботи гребель при спільній роботі секцій у вузьких ущелинах [3].

Ґрунтові греблі.

Для зменшення сейсмічних впливів або їх вторинного ефекту пропонується:

- пристрій пневмо завіси, спеціальної дренажної системи верхового скошу, що включається з першими поштовхами при цьому через фільтраційний потік з'являється притискна сила, що підвищує стійкість укосу;
- пристрій водонепроникного екрана, особливо для гребель малої та середньої висоти, що істотно знижує сейсмічне навантаження на укіс (закладення знижується до 1,5-1,8 при 1-9 балів і перешкоджає розрідженню ґрунту);

Для досягнення локального ефекту без та із змінами динамічних характеристик споруди пропонується:

- зменшення порогового та гідродинамічного тиску пристроєм дренуючих шарів у верховій призмі;
- ущільнення ґрунту важкими віброкатками, вибухами до щільності, яка виключає його сейсмічне розрідження;
- укріплення укосів кам'яною накидкою або залізобетонними плитами, при вантаженні камінням;
- використання сейсмоізоляції (сейсмо захисту) - установлення в основі греблі одного або декількох горизонтальних шарів ґрунту з динамічною жорсткістю в 1.5-2 рази менше, ніж основи греблі;
- застосування армованого ґрунту в греблях, підпірних стінках, особливо в спорудах з висотою до 30 м і більше (економія вартості 10-60%);
- на гребені дамб - використання сітчастого рулонного армуючого матеріалу (нейлонова сітка) [3].

Дії під час загрози аварії або прориву ГТС.

Оповіщення населення про виникнення надзвичайної ситуації відбувається-

ся на першому етапі заходів евакуації. Подається сигнал «Увага всім!» (короткотривалі сигнали сирен, транспорту) за допомогою каналів зв'язку та всіх засобів інформації (телебачення, радіочастоти, гучномовна апаратура, телефони, тощо) черговий пункту управління повідомляє населенню про прорив ГТС.

Оповіщення населення проводиться державною мовою та мові, що поширена у цьому регіоні. У повідомленні обов'язково зазначається, що трапилось та рекомендовані дії населення у цій ситуації [4].

Якщо часу для евакуації недостатньо то населення залишає місце перебування усіма типами транспорту за межі зон де можливе затоплення. У критичних випадках чекати транспортне обов'язково, евакуацію проводять самостійно, пересуваючись на місця з підвищеною висотою: дахи, громіздкі дерева, верхні поверхи будівель. За умови наявності проміжку часу (дві-три доби) до настання катастрофічного затоплення територій проживання, населення готується до виїзду, почувши інформацію про евакуацію. Першочергово відбуваються заходи захисту житла:

- вимкнення постачання газу, світла, води;
- на верхніх поверхах розташовують речі, що мають цінність;
- з двору прибирається або закріплюються речі, які можуть бути знесені або пошкодженні.

Рекомендовано з собою взяти документи, гроші, коштовності, предмети першої необхідності, одяг по сезону (дітям обов'язково теплі речі), запас води та харчування на 3 доби. Також, дітям в кишені кладеться (або пришивається на одяг) записка з інформацією про дитину та батьків.

Евакуація відбувається в один етап, від місця перебування до пункту тимчасового розміщення (в безпечних районах), де обов'язково проводять облік.

Населення, яке мешкає в районах, які підлягають затопленню, повинно знати:

- ймовірні терміни можливої повені;
- час, протягом якого йде підойм та спад води;
- місця, які затоплюються;
- найбільш небезпечні і безпечні місця;
- шляхи переходу на безпечну територію [5].

За допомогою транспорту підприємств відбувається вивезення майна, а при необхідності, виділяється додатковий транспорт. Майно, що залишається має бути міцно закріплене, а більш цінне – підлягає герметизації. В першу чергу евакуюють людей, у другу – худобу та матеріальні коштовності [6].

При перебуванні на вулиці, відкритих місцинах, необхідно зайняти підвищення або дерева. Можна переходити річку вброд, якщо глибина річки не перевищує 1 метра та швидкість течії до 1 м/секунду. Подібний перехід дозволяється тільки по групах та зі страхуванням один одного.

Для евакуації людей, які залишились у місці затоплення використовуються всі плавзасоби громадського та особового використання. При необхідності залучаються гелікоптери [6].

Розвідувальні групи, які діють на швидкісних плавзасобах та гелікоптерах визначають місця найбільшого скупчення людей. Невеликі групи людей ряту-

ють самостійно. Навіть після закінчення основних робіт з евакуації населення патрулювання рятувальників продовжується до кінця рятувальних робіт.

Висновки. Було проаналізовано надзвичайні ситуації, які можуть виникати на ГТС в наслідок землетрусів та рішення для унеможливлення виникнення НС і план дій при їх виникненні. Сюди входить конструктивні пропозиції для попередження прориву бетонних та ґрунтових гребель та план дій при можливості та неможливості евакуації з території затоплення. Вважається, що спеціальні захисні роботи та пристрої повинні в обов'язковому порядку проводитись та встановлюватися на різних конструкціях гребель.

Список використаних джерел

1. Благодарная Г.И. Конспект лекций по дисциплине «Гидротехнические сооружения» (для студентов 2 и 3 курсов дневной и заочной форм обучения направления подготовки 6.060103 – Гидротехника (Водные ресурсы) / Г.И. Благодарная, О.В. Булгакова; Харьков. нац. ун-т гор. хоз-ва им. А. Н. Бекетова. – Харьков: ХНУГХ им. А. Н. Бекетова, 2016. – 106 с.
2. ДБН В.2.4-3:2010. Гідротехнічні споруди.
3. Гидротехнические сооружения / Н.П. Розанов, Я.В. Бочкарев, В.С. Лапшенков; Под ред. Н.П. Розанова. – М.: Агропромиздат, 1985. – 432 с.
4. Основні положення. Положення «Про цивільну оборону України». Постанова Кабінету Міністрів України від 10.04.1994 р. № 29.
5. Закон України «Про захист населення і територій від наслідків надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру» від 08.07.2000 р. № 1809-111.
6. Порядок проведення евакуації у разі загрози виникнення або виникнення надзвичайних ситуацій. Постанова Кабінету Міністрів України № 905 від 30.11.2016 р. – Режим доступу [http:// zakon.rada.gov.ua/laws/show/841-2013-п](http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/841-2013-п)

Гаврилишина Е.И., Гусев А.Н.

ПРОЕКТИРОВАНИЕ МЕР БЕЗОПАСНОСТИ ОТ ЗЕМЛЕТРЕСЕНИЙ НА ГИДРОТЕХНИЧЕСКИХ СООРУЖЕНИЯХ (ГТС) И ПЛАНИРОВАНИЕ МЕРОПРИЯТИЙ ПРИ ЧРЕЗВЫЧАЙНЫХ СИТУАЦИЯХ НА ГТС, ВЫЗВАННЫХ ЗЕМЛЕТРЯСЕНИЯМИ

Аннотация. Рассмотрены вопросы влияния землетрясений на гидротехнические сооружения (ГТС) при эксплуатации и обслуживания этих сооружений. Предложены конструктивные решения для предупреждения прорыва, разрушения ГТС и план действий при возникновении чрезвычайной ситуации.

Ключевые слова: гидротехнические сооружения (ГТС), бетонные плотины, грунтовые плотины, конструкции для сейсмостойкости, план действий при эвакуации.

Havrylyshyna E.I., Husiev A.N.

DESIGNING THE SECURITY MEASURES AGAINST EARTHQUAKES IN HYDRAULIC ENGINEERING FACILITIES (HTS) AND PLANNING MEASURES IN EMERGENCY SITUATIONS ON THE HTS, WHICH ARE CAUSED BY EARTHQUAKES

Abstract. Discussed issues of the impact of earthquakes on the hydrotechnical structures (HTS) during the operation and maintenance of this structures are considered. The proposed constructive solutions to prevent a break through, the destruction of the HTS and an action plan in the event of an emergency.

Keywords: hydrotechnical structures (HTS), concreate dams, soildams, designs for seismic resistance, action plan for evacuation.

Гармаш Тетяна Володимирівна, студентка інституту підготовки кадрів
для органів юстиції України, 3 курс, група 04-16-01,
Встухова Ірина Анатоліївна, доцент кафедри трудового права,
кандидат юридичних наук, доцент
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, м. Харків

ЩОРІЧНІ ВІДПУСТКИ У ЗАКОНОДАВСТВІ ОКРЕМИХ КРАЇН

***Анотація.** Проаналізовано особливості щорічних відпусток у різних країнах світу. Розглянуто пропозиції щодо відпусток у проекті Трудового кодексу України.*

***Ключові слова:** щорічна основна відпустка, щорічна додаткова відпустка за роботу із шкідливими та важкими умовами праці, щорічна додаткова відпустка за особливий характер праці, тривалість, себетикл.*

Актуальність. Постановка завдання. Правове регулювання надання відпусток працівникам на законодавчому рівні є потребою кожного цивілізованого суспільства. У статті 24 Загальної декларації прав людини закріплено, що кожна людина має право на відпочинок і дозвілля, включаючи право на розумне обмеження робочого дня та на оплачувану періодичну відпустку [1]. Стаття 45 Конституції України запозичила цю норму в українське законодавство і встановила право кожної особи, яка працює, на відпочинок. Однією з нагальних потреб трудового законодавства є встановлення чіткого правового регулювання праці шляхом покладення на роботодавця обов'язку надавати працівникові час для відпочинку. Створення для громадян належних умов праці та відпочинку, задоволення їх потреб і запитів, забезпечення їх законних прав і пільг – завдання правової держави. У Кодексі законів про працю України від 10.12.1971 року (далі КЗпП) цьому питанню присвячена Глава 5 «Час відпочинку» [2], у Трудовому кодексі Республіки Білорусь – Глава 12 [3] (далі ТК РБ), а у країнах ЄС з цього питання діють Директиви.

Основна частина. Відпустки є важливим соціальним регулятором трудових правовідносин, оскільки саме вони дають можливість роботодавцям відновлювати працездатність працівника, а тому заслуговують на детальну та чітку законодавчу регламентацію. Зважаючи на це, законодавство різних країн світу та нормативно-правові акти міжнародних організацій містять низку норм, які закріплюють право на відпустки. Стаття 36 Конституції Італійської Республіки закріплює, що «той, хто працює, має право на щотижневий відпочинок та на щорічну оплачувану відпустку і не може від цього відмовитися.» [4] У Конституції Португалії в ст. 59 «Права трудящих» передбачено право працівників на відпочинок, максимальне обмеження робочого дня, щотижневий відпочинок і чергові оплачувані відпустки [5]. До речі, Конституція КНР також має схожі положення стосовно відпусток. Так, у статті 45 Трудового Кодексу Китайської народної республіки вказано, що держава надає щорічну оплачувану відпустку. Працівник, який безперервно працює протягом року, отримує оплачувану відпустку, а конкретні заходи з реалізації цього права

встановлюються Державною радою [6]. Відповідно до Директиви 2003/88/ЄС час відпочинку визначається як будь який період, що не охоплюється робочим часом [7]. Однаковий підхід міжнародної спільноти до цього важливого питання пояснюється тим, що право на відпочинок передбачене Загальною декларацією прав людини, і тому носить декларативний характер. Зрозуміло, що відпустка є одним із видів часу відпочинку і тому Основні Закони держав повинні передбачати положення щодо закріплення права на відпочинок, права на відпустку. Більше конкретизовано це питання може у спеціальних законах окремих держав, що, власне, і має місце на практиці.

В українському законодавстві згідно зі статтею 74 КЗпП щорічні відпустки надаються громадянам, які перебувають у трудових відносинах з підприємствами, установами, організаціями незалежно від форм власності, виду діяльності та галузевої належності, а також працюють за трудовим договором у фізичної особи із збереженням на їх період місця роботи (посади) і заробітної плати [8].

Статтею 4 Закону України «Про відпустки» від 15.11.1996 року передбачено: 1) щорічні відпустки, які поділяються на наступні підвиди: основна відпустка; додаткова відпустка за роботу зі шкідливими та важкими умовами праці, додаткова відпустка за особливий характер праці; інші відпустки, передбачені законодавством; 2) додаткові відпустки у зв'язку з навчанням; 3) творча відпустка; 4) відпустка для підготовки та участі в змаганнях; 5) соціальні відпустки, які в свою чергу поділяються на: відпустку у зв'язку з вагітністю та пологами; відпустку для догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку; відпустку у зв'язку з усиновленням дитини; додаткову відпустку працівникам, які мають дітей або повнолітню дитину – особу з інвалідністю з дитинства підгрупи А І групи; 6) відпустки без збереження заробітної плати [9] (далі Закон України).

Відповідно до ст. 150 Трудового кодексу Республіки Білорусь далі (ТК РБ) працівникам надаються наступні види відпусток: 1) трудові відпустки, які поділяються на: основні та додаткові; 2) соціальні відпустки, різновидами яких є: по вагітності та пологах; по догляду за дітьми; у зв'язку з отриманням освіти; у зв'язку з катастрофою на Чорнобильській АЕС; з поважних причин особистого і сімейного характеру. До додаткових відпусток відносяться: відпустки за роботу зі шкідливими і (або) небезпечними умовами праці та особливий характер (ст.157 ТК РБ); за ненормований робочий день (ст. 158 ТК РБ); за тривалий стаж роботи (ст. 159 ТК РБ); заохочувальні відпустки (ст. 160 ТК РБ) [3].

Диференціація вказаного часу відпочинку є невинуватою, оскільки різні види відпусток характеризуються окремими підставами, які викликають їх необхідність і тому це має враховуватись у порядку їх надання. Зокрема, не важко помітити, що між українською та білоруською регламентацією видів відпусток є чимало схожого. Ідентично ці законодавства встановлюють і тривалість відпусток. Наприклад, згідно з пунктом 1 статті 6 Закону України щорічна основна відпустка надається працівникам тривалістю не менш як 24 календарних дні за відпрацьований робочий рік, який відлічується з дня укладення трудового договору. Такий же термін відводить і стаття 155 ТК РБ. Можливо

таке явище викликане спільним історичним минулим, яке кардинально впливає на правову регламентацію суспільних відносин у пострадянських країнах. Але дещо по-іншому питання надання щорічної основної відпустки врегульовано в праві Європейського Союзу. Так, норми Директиви 2003/88/ЄС визначають, що кожен працівник повинен мати право на щорічну оплачувану відпустку тривалістю не менше чотирьох тижнів[7].

Варто звернути увагу на регулювання цього права у ФРН, оскільки саме ця країна задає тон політики ЄС. Так, трудове законодавство Німеччини пов'язує тривалість відпустки із числом робочих днів у тижні: 24 робочих дні – для працюючих із 6-денним робочим тижнем і відповідно 20 робочих днів – для працюючих з 5-денним робочим тижнем. Щоденний робочий час при цьому не має значення. Працівник з неповним робочим днем має право на відпустку такої ж тривалості як і працівник з восьмигодинним робочим днем, але тривалість робочого дня враховується при розрахунку заробітної плати на час відпустки. Цікавим є те, що пропрацювавши мінімум 6 місяців у календарному році працівник отримує право на повну річну відпустку. У випадку, якщо трудові відносини з роботодавцем розриваються до настання цього строку, працівник має право на часткову відпустку з розрахунку 1/12 за відпрацьований місяць. За загальним принципом, кількість днів відпустки може бути збільшена за домовленістю з роботодавцем або за згодою із профспілковим органом, однак скорочення відпустки порівняно з гарантованим не допускається. Закріплено також, що при розподілі відпусток роботодавців повинен враховувати побажання працівника. Крім того роботодавець повинен надавати відпустку по можливості повністю, забезпечуючи в такий спосіб тривалість відпочинку [10].

Цікавим є те, що законодавству деяких країн притаманний такий своєрідний різновид відпустки як «себетикл», що, як правило, регламентується в колективних договорах. Це тривала (до 11 місяців), звичайно оплачувана, а іноді неоплачувана відпустка, що надається при досить тривалому стажі роботи на відповідному підприємстві один раз на 7-10 років. У 70-х роках таку відпустку отримували винятково топ-менеджери (для повного відпочинку й розрядки) і науково-педагогічні працівники (для проведення додаткових досліджень, зокрема, шляхом поїздок за кордон і роботи над науковими працями). Найбільшого поширення цей вид відпустки отримав у США [11].

Аналізуючи вітчизняне законодавство про відпустки можна дійти висновку про можливість включення до Закону України приблизно щодо на кшталт себетиклу, який зміг би відкрити для працівників нові можливості реалізації своїх трудових прав у питаннях відновлення своєї працездатності. Крім того, слід звернути увагу на те, що трудове законодавство зарубіжних країн містить відмінні від українських види відпусток. У цій статті такі види відпусток розглянуто на прикладі Республіки Беларусь, оскільки вона, як зазначалось, має спільне з Україною правове минуле. Наприклад, на відміну від ТК РБ, українське трудове право не знає такого поняття як «відпустка з поважних причин особистого і сімейного характеру». Аналіз законодавства Республіки Беларусь

свідчить про те, що надання окремих видів відпусток пов'язано не з трудовою діяльністю, а з іншими обставинами, які виникли у працівників і котрі мають соціальну направленість.

Але не можна не зазначити, що вже планується внести ряд змін до законодавства у питанні надання щорічних відпусток разом з прийняттям Трудового кодексу України (далі ТК). Зокрема, з'явилася стаття 171 проекту ТК «Відпустка подовженої тривалості». Такі відпустки встановлено для певних категорій працівників: лісової промисловості та лісового господарства; зайнятих на підземних гірничих роботах, на кар'єрах та рудниках; воєнізованого складу рятувальних служб та ін. Згідно з прийнятою редакцією, загальна тривалість щорічної основної та додаткової відпусток для таких категорій не може перевищувати 59 календарних днів, а для працівників, зайнятих на підземних гірничих роботах, – 69 календарних днів. Тобто гранична чисельність днів відпустки не зменшилась. Розширено умови для отримання щорічної основної трудової відпустки статтею 172 проекту ТК, що визначає порядок обчислення стажу роботи, який дає право на отримання щорічної основної відпустки. Цю статтю доповнено пунктом 6 згідно з яким до цього стажу зараховується час, коли працівник фактично не працював, але за ним зберігалось місце роботи, посада і йому не виплачувалась заробітна плата (крім відпустки без збереження заробітної плати для догляду за дитиною до досягнення нею шестирічного віку). Також до статті 172 проекту ТК додано ще одну категорію – догляд за дитиною, хворою на цукровий діабет до 18 років. Проектом ТК запропоновано наступне: до стажу роботи, що дає право на щорічну відпустку, включено час невикористаної відпустки у випадку, коли працівник переходить за переведенням від одного роботодавця до іншого. Також більш жорстка норма встановлена для роботодавців у частині третій статті 183 проекту ТК щодо перенесення або продовження щорічної трудової відпустки. Крім того: щорічну трудову відпустку за ініціативою роботодавця, як виняток, (наприклад, у випадку виникнення виробничої необхідності) може бути перенесено на інший період тільки за письмовою згодою працівника. Додано пункт, яким встановлено, що таке перенесення відпустки може здійснюватися лише за умови надання працівникові в поточному році відпустки тривалістю не менше 28 днів (основної), а решту днів відпустки (додаткової – якщо працівник має на це право) можна переносити на інший термін. Внесено зміни до частини другої статті 184 проекту ТК про поділ трудової відпустки на частини. Невикористану відпустку може бути надано працівникові, як правило, до кінця робочого року, але не пізніше 12 місяців після закінчення робочого року, за який надається відпустка. Тож тепер існує граничний термін, протягом якого потрібно використати таку відпустку, щоб не накопичувати її роками [12].

Висновки. Необхідно розуміти, що працівник при виконанні своїх трудових обов'язків з часом піддається «трудовому вигоранню», що в подальшому буде впливати на продуктивність його праці, на здоров'я, на його подальше життя, тому вважаємо, що запропоновані пропозиції будуть сприяти підви-

щенню його працездатності, трудової активності, гармонійному розвитку особистості.

Список використаних джерел

1. Загальна декларація прав людини від 10.12.1948 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015
2. Кодекс законів про працю України : станом на 5 лютого 2018 року. – Харків : Право, 2018. – 118 с.
3. Трудовий кодекс Республіки Білорусь від 26 липня 1999р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://xn---ctbfcfvic3abdqybq.xn--90ais/>
4. Конституція Італійської Республіки (з передмовою Володимира Шаповала) / В.М. Шаповал – К.: Москаленко О.М., 2018. – 62 с.
5. Конституція Португальської республіки від 2 квітня 1976р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.concourt.am/armenian/legal_resources/world_constitutions/constit/portugal/portugal-r.htm
6. Трудовий кодекс КНР від 1 січня 1995 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://asia-business.ru/law/law3/trud/#4>
7. Council Directive 2003/88/EC of November 4, 2003, concerning certain aspects of the organisation of working time // OJ 2003 L 299/9.
8. Трудове право : підручник / О. М. Ярошенко, С. М. Прилипко, А. М. Слюсар та ін. за заг. ред. О. М. Ярошенка. – 2-ге вид., переробл. і допов. – Харків : Право, 2017. – 560 с.
9. Про відпустки: закон України від 15.11.1996 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/504/96%D0%B2%D1%80#n298>
10. Міжнародні дослідження в галузі трудового законодавства // Зайнятість. Трудові відносини. Дослідження. – 2012, № 80. – С. 96.
11. Загоруйко О.Ф. Деякі аспекти регулювання права на відпустки в законодавстві закордонних країн. // Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди «ПРАВО». Випуск 17, 2011 р. с.103.
12. Проект Трудового кодексу України № 1658 від 20.05.2015р. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=5322

Гармаш Т.В., Ветухова І.А.

ЕЖЕГОДНЫЙ ОТПУСК В ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВЕ РАЗНЫХ СТРАН

Аннотация. Проанализированы особенности ежегодных отпусков в разных странах мира. Рассмотрены предложения по отпускам в проекте Трудового кодекса Украины.

Ключевые слова: ежегодный основной отпуск, ежегодный дополнительный отпуск за работу с вредными и тяжелыми условиями труда, ежегодный дополнительный отпуск за особый характер труда, продолжительность, себетикл.

Garmash T.V., Vetukhova I.A.

ANNUAL HOLIDAYS IN LEGISLATION OF DIFFERENT COUNTRIES

Annotation. The features of annual vacations in different countries of the world are analyzed. Considered proposals for vacation in the draft Labor Code of Ukraine.

Key words: annual basic leave, annual additional leave for work with harmful and difficult working conditions, annual additional leave for the special nature of labor, duration, sebetal.

Гнатенко Карина Валеріївна, головний спеціаліст відділу організаційного забезпечення та контролю у сфері нотаріату управління з питань нотаріату, кандидат юридичних наук

Головне територіальне управління юстиції у Харківській області, м. Харків

ЩОДО ХАРАКТЕРНИХ ОЗНАК ПРИНЦИПІВ ПРАВА СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Анотація. Під час дослідження зроблено висновок, що принципи права соціального забезпечення повинні насамперед відображати особливість і сутність інституту соціального забезпечення, відповідати сучасним політико-правовим умовам та напрямкам державної політики реформування соціальної сфери, а також міжнародним стандартам. Виокремлено характерні риси принципів права соціального забезпечення.

Ключові слова: населення, держава, принципи, соціальне забезпечення, характерні ознаки.

Актуальність. Соціальне забезпечення населення є невід'ємним елементом системи прав і свобод людини та громадянина демократичної правової держави, якою, відповідно до Конституції, є і Україна. Однак проголошені, але не реалізовані на практиці права, зокрема право на соціальне забезпечення, віддаляє державу від спрямованого курсу демократичних перетворень та суспільного добробуту.

Постановка завдання. Тому для ефективної й дієвої реалізації права на соціальне забезпечення населення держава встановлює систему принципів, на основі якої ґрунтується соціальне забезпечення. Ці принципи визначають засади правового регулювання та реалізації цього права [1, с. 182]. Вони відіграють важливу роль у становленні й розвитку соціального забезпечення: (а) служать засадами об'єднання окремих правових норм у єдину логічну систему; (б) дають змогу вирізнити специфічні ознаки відповідної галузі; (в) дають можливість ретельно і змістовно усвідомити смисл конкретної норми, що стосується соціального забезпечення, й визначити загальну спрямованість і головні тенденції його розвитку; (г) допомагають правильно розуміти сутність законодавства про соціальне забезпечення та його взаємозв'язок з економікою, соціальною політикою держави, правосвідомістю громадян; (д) виступають підґрунтям для здійснення тлумачення правових норм, особливо у випадках, коли нормативні акти містять протиріччя [2, с. 40].

Основна частина. За своєю суттю, як зазначає В. Л. Костюк, принципи права соціального забезпечення покликані, по-перше, відображати соціальну сутність цієї галузі права в умовах сьогодення, окреслювати перспективи розвитку; по-друге, визначати основоположні засади (положення) щодо правового регулювання відносин з соціального забезпечення; по-третє, забезпечувати цілісність, єдність і системність права соціального забезпечення; по-четверте, сприяти відкритості, доступності та прозорості права та соціальний захист та інших тісно пов'язаних із ним прав; по-п'яте, посилювати дієвість соціально-правового статусу окремих категорій осіб; по-шосте, посилювати інтеграційні процеси розвитку права соціального забезпечення та законодавства, з урахуванням міжнародного та європейського досвіду [3].

Принципи права соціального забезпечення чітко не визначені ні в Конституції України (Основний Закон лише закріплює загальні принципи, зокрема, рівність, всезагальність та обов'язковість, державне гарантування в сфері соціального забезпечення, достатній рівень), ні в спеціальному законодавстві.

Хоча законодавчо визначено принципи, які покладені в основу окремих форм соціального забезпечення. Так, основним законодавчим актом у сфері соціального страхування є Основи законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування, яким визначено такі принципи загальнообов'язкового державного соціального страхування: (1) законодавчого визначення умов і порядку здійснення загальнообов'язкового державного соціального страхування; (2) обов'язковості страхування осіб, які працюють на умовах трудового договору (контракту) та інших підставах, передбачених законодавством про працю, та осіб, які забезпечують себе роботою самостійно (члени творчих спілок, творчі працівники, які не є членами творчих спілок), громадян-суб'єктів підприємницької діяльності; (3) надання права отримання виплат за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням особам, зайнятим підприємницькою, творчою діяльністю тощо; (4) обов'язковості фінансування страховими фондами (установами) витрат, пов'язаних із наданням матеріального забезпечення та соціальних послуг, у обсягах, передбачених законами з окремих видів загальнообов'язкового соціального страхування; (5) солідарності та субсидування; (6) державних гарантій реалізації застрахованими громадянами своїх прав; (7) забезпечення рівня життя, не нижчого за прожитковий мінімум, установлений законом, шляхом надання пенсій, інших видів соціальних виплат та допомоги, які є основним джерелом існування тощо.

Щодо ознак принципів права соціального забезпечення, то як зазначає Б.С. Шашків, ознаки, що притаманні загальним принципам права, властиві й принципам права соціального забезпечення, його підгалузям та правовим інститутам. Зокрема, до ознак принципів права соціального забезпечення науковець пропонує віднести: 1) взаємозв'язок та взаємозумовленість принципів права соціального забезпечення із принципами соціального забезпечення; 2) принципи права соціального забезпечення гуртуються на таких загальнолюдських цінностях та ідеалах, як добро, чуйність, гуманізм, справедливість; 3) основою для формування основних положень права соціального забезпечення служать соціальні ризики; 4) залежність розвитку галузевих принципів від стану національної економіки [4, с. 116-117]. У свою чергу В. Л. Костюк, основними ознаками принципів права соціального забезпечення визначає такі: 1) система основних (керівних) засад (положень), які визначають спрямованість права соціального забезпечення; 2) відображають соціальні тенденції розвитку суспільства та держави; 3) покликані посилювати ефективність, дієвість та доступність права на соціальний захист (соціальне забезпечення), інших тісно пов'язаних із ним прав; 4) спрямовані на належне правове регулювання сучасних відносин із соціального забезпечення; 5) покликані розвивати сучасне, ефективне та доступне законодавство про соціальне забезпечення; 6) спрямовані на гармонізацію права соціального забезпечення, законодавства із урахуванням міжнародних, у тому числі європейських, соціальних стандартів [3].

Висновки. На підставі викладеного вважаємо, що принципи права соціального забезпечення повинні насамперед відображати особливість і сутність інституту соціального забезпечення, відповідати сучасним політико-правовим

умовам та напрямкам державної політики реформування соціальної сфери, а також міжнародним стандартам. Характерними ж особливостями принципів права соціального забезпечення є те, що вони засновані на міжнародних стандартах у галузі соціальної політики; сприяють ефективнішому та соціально справедливому розподілу державних коштів і коштів недержавних соціальних фондів; визначають засади державної соціальної політики; відображають засадничі ідеї, керівні положення та основні начала інституту соціального забезпечення, втілені у змісті правовідносин, виникаючих у процесі реалізації прав громадян на соціальне забезпечення; а також втілюють у собі науково обґрунтовані розробки й ідеологічно закріплені концепції.

Список використаних джерел

1. Хомич І. Поняття і система принципів соціального забезпечення населення України. Публічне право. 2013. № 3 (11). С. 182-189.
2. Гончаров В. О. Соціальне обслуговування як організаційно-правова форма соціального забезпечення: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.05; ІДП НАН України. Київ, 2011. 199 с.
3. Костюк В. Л. Принципи права соціального забезпечення: поняття, ознаки, види та тенденції розвитку. Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». 2016. № 2(14). URL: <http://lj.oa.edu.ua/articles/2016/n2/16kvltrr.pdf>.
4. Сташків Б. І. Теорія права соціального забезпечення: навч. посібн. Київ: Знання, 2005. 405 с.

Гнатенко К.В.

ОТНОСИТЕЛЬНО ОТЛИЧИТЕЛЬНЫХ ПРИЗНАКОВ ПРИНЦИПОВ ПРАВА СОЦИАЛЬНОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ

Аннотация. В ходе исследования сделан вывод, что принципы права социального обеспечения должны прежде всего отражать особенности и сущность института социального обеспечения, отвечать современным политико-правовым условиям и направлениям государственной политики реформирования социальной сферы, а также международным стандартам. Выделены характерные черты принципов права социального обеспечения.

Ключевые слова: население, государство, принципы, социальное обеспечение, характерные признаки.

Gnatenko K.V.

ON THE CHARACTERISTIC FEATURES OF THE PRINCIPLES OF THE RIGHT TO SOCIAL SECURITY

Abstract. The study concluded that the principles of social security law should primarily reflect the peculiarity and essence of the institution of social welfare, meet the current political and legal conditions and areas of public policy reforming the social sphere, as well as international standards. The characteristic features of the principles of the right of social security are singled out.

Key words: population, state, principles, social security, characteristics.

Голубнича Владислава Миколаївна, студентка інституту підготовки кадрів для органів юстиції України, 5 курс, група 04-18м-02,
Карманний Євгеній Вадимович, доцент кафедри трудового права, кандидат технічних наук, доцент
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, м Харків

АСПЕКТИ ЗАБРУДНЕННЯ МОРСЬКОГО ПРОСТОРУ ТА ЇХ ВИРІШЕННЯ ДЛЯ УКРАЇНИ

***Анотація.** У статті досліджуються основні аспекти вирішення проблеми забруднення морського простору. Зокрема, виявлено юридичний та науково-технічний аспекти. Проаналізовано міжнародне та національне законодавства з визначеного питання та запропоновано заходи із запобігання подальшому забрудненню. Розглянуто сучасні наукові технології з очищення морського середовища.*

***Ключові слова:** морський простір, забруднення, юридичний аспект, науково-технічний аспект, очищення морського середовища, технології забезпечення екологічної безпеки.*

Актуальність. Постановка завдання. На сьогоднішній день все більшого масштабу набуває глобалізація виробничих процесів. Безсумнівно, зазначене є позитивним явищем, адже сприяє розвитку світового суспільства, однак можна не звертати увагу на низку проблеми що виникають у цьому зв'язку, а саме: необхідність утилізації постійно зростаючих обсягів виробничих відходів, потреба у міжконтинентальному транспортуванні виробів та сировини, будівництво підводних трубопроводів, видобуток нафти та газу тощо. Усе це несе загрозу для міжнародного морського простору, адже призводить до забруднення Світового океану.

Зазначена проблема набуває загострення, оскільки забруднення Світового океану негативно впливає на формування кліматичних умов по всій планеті і викликає численні природні катастрофи. Отже, проблема забруднення морського простору є актуальною для будь якої країни світу незалежно від місця її розташування. Тому важливим є пошук шляхів вирішення цієї проблеми не тільки на міжнародному, а й на національному рівні, особливо це стосується держав, що мають безпосередній вихід до моря. Саме такою державою є Україна.

Актуальність зазначеної проблеми підсилюється й тим, що наразі не існує однозначного підходу до вирішення питання стосовно відповідальності за дії, що призводять до забруднення, а сфера захисту і збереження морського середовища залишається такою, що потребує більшої уваги як з боку міжнародної спільноти, так і національних законодавств.

Аналіз останніх досліджень екологів та правознавців свідчить що, проблемам забезпечення екологічної безпеки морського простору було присвячено значної уваги у дослідженнях зарубіжних та вітчизняних науковців. Так, було здійснено історико-правовий аналіз впровадження міжнародно-правової заборони забруднення морського середовища в кримінальне законодавство України [1], досліджено види забруднень морського середовища залежно від морської господарської діяльності та джерел, що їх причиняють [2], розглянуто питання міжнародно-правового регулювання запобігання забруднення морського середовища нафтою і нафтопродуктами із суден [3], вивчено заходи щодо запобігання забрудненню морського середовища, передбачених міжнародним та національним законодавством України, а також виявлено проблеми міжнародного трибуналу з морського права, його особливості, еволюцію і судову практику [4].

Однак, не зважаючи на наявність наукових розвідок у сфері забруднень

Світового океану, важливим залишається питання розробки та подальшого застосування нормативної бази щодо запобігання забрудненню морського середовища як на міжнародному рівні, так і на рівні національного законодавства України. Тому є підстави вважати, що недостатня розробленість зазначеної проблеми обумовлює необхідність проведення досліджень в цьому напрямі.

Метою данного дослідження є виявлення та розгляд основних аспектів вирішення проблеми забруднення морського простору.

Досягненню поставленої мети сприяє вирішення наступних завдань:

- визначити основні аспекти вирішення проблеми досліджуваного феномену;
- проаналізувати міжнародне та національне законодавства з визначеного питання та запропонувати заходи із запобігання подальшому забрудненню;
- розглянути сучасні наукові технології з очищення морського середовища.

Основна частина. Сьогодні основними аспектами вирішення проблеми забруднення морського середовища доцільно вважати правовий, метою якого є запобігання забрудненню, та науково-технічний, покликаний ліквідувати наявні забруднення.

Так, в межах правового аспекту в міжнародному співтоваристві запроваджено правові принципи охорони та використання морського середовища, що розповсюджуються на правову, економічну, екологічну та інші галузі. Зокрема, до них відносять свободи відкритого моря: свобода судноплавства, рибальства, польотів, прокладки кабелів і трубопроводів, свобода зводити штучні острови, установки й споруди, здійснювати морські наукові дослідження. Проте, з метою недопущення свавільного зловживання перелічених свобод Конвенція ООН з морського права 1982 р. закріпила ряд зобов'язань, покликаних забезпечити захист і збереження морського середовища. Ці зобов'язання відображаються у принципі захисту екологічних систем Світового океану, який є одним з принципів міжнародного екологічного права, котрі були неофіційно кодифіковані у Міжнародному пакті щодо навколишнього середовища та розвитку (четверта редакція від 22 вересня 2010 року).

Конвенція ООН з морського права, ділить матеріальні зобов'язання із запобігання забрудненню моря на дві категорії: загальні зобов'язання та зобов'язання, які стосуються окремих джерел забруднення. Основна їх мета – попередження забруднення. У разі встановлення факту забруднення визначаються зобов'язання з відшкодування завданої шкоди. Прибережні держави зобов'язані не лише здійснювати забруднення, але і контролювати усі можливі джерела забруднення у межах своєї юрисдикції [5].

У контексті зазначеного важливо підкреслити, що національна законодавча система України є достатньо розвинутою відповідно до міжнародних екологічних норм і вимог. Однак, вітчизняні науковці вказують, що сьогодні не завжди такий нормотворчий досвід приносить бажані результати, а деякі положення екологічного законодавства залишаються поза увагою судової практики, або остання застосовує національне законодавство із порушенням міжнародного.

З метою поліпшення існуючої ситуації у наукових юридичних колах вирішення окресленої проблеми вбачається у запровадженні наступних заходів:

введення спеціальних податків; «обмеження або повну заборону діяльності, що тягне за собою забруднення морського середовища; зональні правила розміщення «брудних» виробництв виключно в тих регіонах, де вони завдають морському довкіллю мінімальний збиток, а також сприяння вивченню наслідків забруднення морського середовища і розробці нових методів виробництва, що дозволяють різко скоротити викид шкідливих побічних продуктів» тощо [4].

Щодо науково-технічного підходу до вирішення проблеми забруднення морського простору, на сьогодні науковці світу розробляють різні методи її вирішення. Так, вчені-біологи запропонували метод з використання водоростей в якості основного матеріалу, названий «витяг аквакультури». Зазначимо, що такий підхід використовувався ще за часів стародавнього Єгипту та Китаю, однак новизною сучасного методу стало залучення в одну аквакультуру якомога більшої кількості тварин і рослин, що знаходяться на різних рівнях харчового ланцюга, з метою функціонування аквакультури як повноцінної природної екосистеми [6].

Внесок вчених-фізиків полягає у винайденні способу очищення води за допомогою наночасток, які здатні притягувати молекули нафти, шляхом приведення їх у дію магнітним сплавом. Наночастки являють собою мікроскопічні сфери з атомів заліза, покриті особливим шаром з кремнійорганічних полімерних молекул з позитивним зарядом. Заряд дозволяє їм «приклеюватися» до молекул важких вуглеводнів нафти, які мають негативний заряд. Вважається, що така технологія дозволить суттєво вплинути швидкість очищення морського простору від забруднення нафтопродуктами [7].

Ще однією технологією із абсорбції вуглеводних забрудників морського середовища став унікальний фільтр, названий "олео-губка". Її основою є звичайний поліуретан, просякнутий особливим складом оксидів металів, які притягують молекули вуглеводнів, відштовхуючи при цьому чисті молекули води (рис. 1).

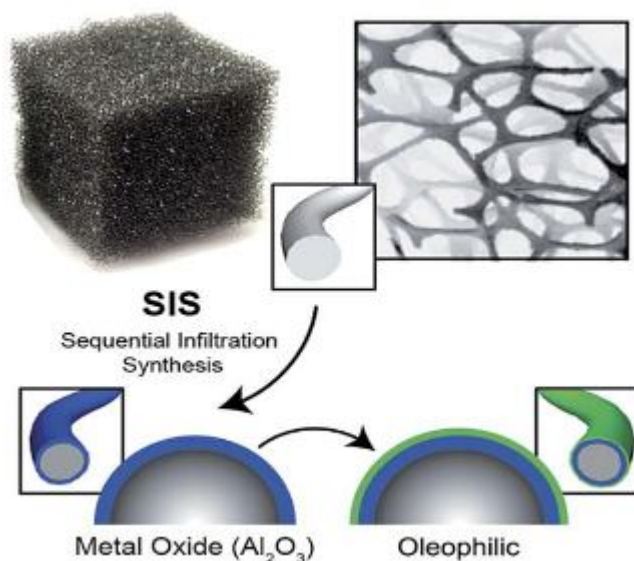

Рис. 1. Синтез послідовної інфільтрації.

Розроблені технологія має декілька істотних переваг. По-перше, особливістю такого "синтезу послідовної інфільтрації" є його однакова ефективність як на поверхневому рівні вод, так і на глибинному. По-друге, запропонована

розробка придатна для багаторазового використання. Крім того, матеріал, з якого вироблена губка, дозволяє не лише очистити воду, але й зберегти залишки вуглеводнів для подальшої переробки та використання чи утилізації [8].

Висновки. Таким чином, виявлено, що основні аспекти вирішення проблеми екологічної безпеки морського простору є актуальними у науково-технічних та у правових колах. Морське середовище являє собою об'єкт міжнародної і національної охорони, тому в основі захисту його безпеки від забруднення і перешкоджання знищенню його ресурсів лежить нормативне врегулювання зазначеної проблеми. а також широке використання сучасних наукових розробок з очищення.

Для України на сьогодні актуальною є просвітницька робота у промислових фірмах і серед населення в цілому. Це, з одного боку, стимулюватиме компанії і людей свідомо уникати забруднення, а з іншого – допоможе забезпечити політичну підтримку примусовим методам зменшення забруднення.

Список використаних джерел

1. Іванський А.Й., Сухопара М. Міжнародно-правове регулювання захисту світового океану від забруднення // Сучасні питання економіки і права. 2014. № 1. С. 124-129.
2. Шестопапов О. В. Охорона навколишнього середовища від забруднення нафтопродуктами: навч. посіб. / Шестопапов О. В., Бахарєва Г. Ю., Мамєдова О. О. та ін.– Х. : НТУ «ХП», 2015. – 116 с.
3. Толкаченко О. В. Правова охорона морського середовища // Правова держава. 2014. № 18. С. 91 - 95.
4. Сергійчик В. Заходи щодо запобігання забрудненню морського середовища, передбачені міжнародним та національним законодавством України // Национальный юридический журнал: теория и практика. 2015. № 6. С. 77 - 81.
5. Конвенція Організації Об'єднаних Націй з морського права від 10.12.1982. – Ратифікована 03.09.1999. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_057
6. To treat toxic wastewater without chemicals, scientists develop nanomaterial from seaweed. – April 09, 2018. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.downtoearth.org.in/news/science-technology/nanomaterial-drawn-from-seaweed-can-clean-toxic-water-60113>
7. Nanoparticles and magnets offer new, efficient method of removing oil from water. – June 08, 2017. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://phys.org/news/2017-06-nanoparticles-magnets-efficient-method-oil.html>
8. Novel Reusable Sponge Could Revolutionize Ocean Oil Spill Cleanup. – March 09, 2018. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.rdmag.com/article/2018/03/novel-reusable-sponge-could-revolutionize-ocean-oil-spill-cleanup>

Голубничая В.Н., Карманный Е.В.

АСПЕКТЫ ЗАГРЯЗНЕНИЯ МОРСКОГО ПРОСТРАНСТВА И ИХ РЕШЕНИЕ ДЛЯ УКРАИНЫ

Аннотация. В статье исследуются основные аспекты решения проблемы загрязнения морского пространства. В частности, выявлены юридический и научно-технический аспекты. Проанализированы международное и национальное законодательства по данному вопросу и предложены меры по предотвращению дальнейшего загрязнения. Рассмотрены современные научные технологии по очистке морской среды.

Ключевые слова: морское пространство, загрязнение, юридический аспект, научно-технический аспект, очищение морской среды, технологии обеспечения экологической безопасности.

Holubnycha V. M., Karmanniy Ye.V.

ASPECTS OF THE SEA SPACE POLLUTION AND ITS SOLUTION FOR UKRAINE

***Abstract.** The article deals with the main aspects of solving the problem of marine pollution. In particular, legal, scientific and technical aspects were identified. The international and national legislations on the identified issue are analyzed and measures to prevent further pollution are proposed. Modern scientific technologies for clearing the marine environment are considered.*

***Keywords:** marine space, pollution, the legal aspect, the scientific and technical aspect, cleaning the marine environment, environmental safety technologies.*

Гончарова Юлія Олександрівна, студентка Інституту підготовки кадрів для органів юстиції України, 3 курс, група 04-16-07,

Ярошенко Олег Миколайович, завідувач кафедри трудового права, доктор юридичних наук, професор

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, м. Харків

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ КОЛЕКТИВНОЇ (БРИГАДНОЇ) МАТЕРІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ У ТРУДОВОМУ ПРАВІ

***Анотація.** У даній роботі досліджено проблеми застосування колективної (бригадної) матеріальної відповідальності, проведено аналіз її правової природи та характерних особливостей. Узагальнено погляди науковців щодо застосування і вдосконалення цього інституту, що пов'язано з прогалинами у законодавстві, яке є застарілим і недостатньо пристосованим до реалії сьогодення.*

***Ключові слова:** юридична відповідальність, матеріальна відповідальність, договір, працівник, колектив, бригада, роботодавець, вина, пряма дійсна шкода.*

Актуальність. Постановка завдання. Інститут матеріальної відповідальності працівників за шкоду, заподіяну ними підприємству, установі, організації, завжди був предметом уваги науковців у галузі трудового права. Проблемам врегулювання відносин, які виникають при застосуванні матеріальної відповідальності, приділяється значна увага, адже сучасний шлях розвитку України як держави з ринковою економікою вимагає більш чіткого та продуманого правового регулювання всіх сфер суспільного життя, у тому числі і цієї. На сьогодні існує потреба не лише у формальному закріпленні у нормах законодавства основних прав працівників, а й створенні ефективно діючого механізму їх реалізації, що включатиме соціально-економічні, організаційні, політичні та юридичні гарантії. Задля реалізації зазначених положень вкрай необхідне реформування трудового законодавства, приведення норм, які регулюють трудові відносини, у відповідність до сучасних реалій. Це є можливим після детального вивчення та аналізу проблем, які існують.

Основна частина. У статті 43 Конституції України закріплене право кожного громадянина працювати, що включає можливість заробляти собі на життя працею, яку він вільно обирає, або на яку вільно погоджується. Проте в процесі виконання працівником своєї трудової функції можуть виникати ситуації, які тягнуть за собою обов'язок з відшкодування заподіяної шкоди, що передбачається статтею 66 Конституції України, зокрема, зобов'язання кож-

ного відшкодувати заподіяні ним збитки [1].

Даний обов'язок знайшов своє відображення у кожній галузі правової системи України, в тому числі і в трудовому праві. Його можна розглядати як похідний від передбаченого статтею 131 КЗпП України обов'язку працівника бережливо ставитися до майна підприємства, установи організації і вживати заходів до запобігання шкоди [2].

У тому випадку, якщо працівник все ж неухважно, нестаранно та недбайливо ставиться до матеріалів, обладнання, інструментів, енергоносіїв чи іншого майна роботодавця, неналежно виконує прийняту ним на себе роботу і тим самим завдає йому шкоди, повинен понести матеріальну відповідальність.

Матеріальна відповідальність працівників за трудовим правом є окремим видом юридичної відповідальності, що розглядається у негативному аспекті і яку можна визначити через правовий стан правопорушника (працівника), суб'єкта, якому правопорушенням заподіяно майнової шкоди (роботодавця), а також органів, наділених повноваженнями щодо примусового виконання заходів відповідальності (уповноваженого роботодавцем органу (особи), суду). Сутністю такої відповідальності є обов'язок працівника відшкодувати заподіяну ним майнову шкоду у межах та порядку, встановлених нормами трудового права (законом чи договором). Залежно від характеру трудової функції, видів робіт, що виконуються працівниками повна матеріальна відповідальність поділяється на індивідуальну та колективну (бригадну) матеріальну відповідальність.

Відповідно до ч. 1 ст. 135-2 КЗпП, колективна матеріальна відповідальність застосовується при спільному виконанні працівниками окремих видів робіт, пов'язаних зі зберіганням, обробкою, продажем (відпуском), перевезенням або застосуванням у процесі виробництва переданих їм цінностей, коли неможливо розмежувати матеріальну відповідальність кожного працівника та укласти з ним договір про повну індивідуальну матеріальну відповідальність. Тобто така відповідальність запроваджується в разі, коли цінності вручаються конкретній групі працівників, які разом виконують одну роботу, і кожен член цієї групи має однаковий доступ до цих матеріальних цінностей (наприклад: кошти, будівельні матеріали, продукти харчування, дорогоцінні метали і каміння, тощо) та несе відповідальність за збиток, що виник внаслідок незабезпечення їх схоронності.

Колективна матеріальна відповідальність є різновидом матеріальної відповідальності за договором. Вона має свої особливості і передбачає здійснення певних процедур та підготовки відповідних документів, а також власну підставу та умови, за наявності яких можливо укласти договір про колективну матеріальну відповідальність та, відповідно, притягнути члена колективу до такої відповідальності.

Письмовий договір про колективну матеріальну відповідальність укладається між підприємством і всіма членами колективу за наявності наступних умов:

1) колективну матеріальну відповідальність можна застосовувати лише для окремих видів робіт, перелік яких затверджено наказом Мінпраці України від 12.05.96 р. № 43 [3];

2) працівники мають здійснювати спільне виконання роботи, при якому неможливо розмежувати матеріальну відповідальність кожного працівника та укласти з ним договір про повну індивідуальну матеріальну відповідальність;

3) наявність умов, необхідних для забезпечення повного збереження переданих цінностей;

4) згода профспілкового комітету або іншого уповноваженого на представництво трудовим колективом органу на запровадження відповідальності.

У чинному законодавстві загалом визначено механізм притягнення членів колективу до матеріальної відповідальності, порядок обчислення завданої шкоди, а також підстави, за яких члена колективу може бути звільнено від відшкодування шкоди.

Так, шкода, що підлягає відшкодуванню, розподіляється між членами колективу (бригади) пропорційно місячній тарифній ставці (посадовому окладу) і фактично відпрацьованому часу за період з останньої інвентаризації до дня виявлення шкоди.

При встановленні безпосереднього винуватця - члена бригади, що заподіяв шкоду, обов'язок його відшкодування покладається на цього конкретного працівника, тобто у такому випадку відшкодування провадиться за правилами індивідуальної матеріальної відповідальності. Таким чином, члени бригади звільняються від відшкодування шкоди якщо: 1) встановлено, що шкода заподіяна не з їхньої вини; 2) відомі конкретні винуватці заподіяної шкоди з числа членів бригади.

Члени колективу матеріально відповідальних осіб несуть часткову, а не солідарну відповідальність перед роботодавцем. Солідарна матеріальна відповідальність застосовується лише за умови, якщо вироком суду встановлено, що шкода підприємству заподіяна спільними умисними діями кількох працівників, які мали спільну мету заподіяти шкоду і винні у вчиненні злочину. Солідарна відповідальність означає, що особи, винні у заподіянні шкоди, несуть матеріальну відповідальність у повному розмірі, без визначення частки (долей) кожного.

Розмір заподіяної підприємству шкоди визначається за фактичними втратами на підставі даних бухгалтерського обліку, виходячи з балансової вартості (собівартості) матеріальних цінностей за вирахуванням зносу згідно з установленими законодавством нормами. У випадку розкрадання, недостачі, умисного знищення або умисного зіпсування матеріальних цінностей, розмір шкоди визначається за цінами, що діють у даній місцевості на день відшкодування шкоди. Розмір шкоди, що підлягає покриттю, заподіяної з вини декількох працівників, визначається для кожного з них з урахуванням ступеня вини, виду й межі матеріальної відповідальності.

Суд при визначенні розміру збитку, який підлягає відшкодуванню, крім прямої дійсної шкоди враховує ступінь провини працівника й ту конкретну обставинку, в якій її було завдано. До конкретної обставинки, з огляду на яку суд зобов'язаний зменшити розмір покриття завданого збитку, належать нестворення нормальних умов збереження майна, неналежна організація праці та ін. [4].

Суд також може зменшити розмір відшкодування збитку, завданого пра-

цівником, залежно від його матеріального становища, за винятком випадків, коли збитку завдано злочинними діями працівника, здійсненими з корисливою метою. Однак матеріальне становище працівника не може бути підставою для повного звільнення його від зобов'язань відшкодування підприємству, установі, організації завданої шкоди.

Таким чином, можна зробити висновок, що колективна (бригадна) відповідальність має свої особливості, що включає наявність підстави, умов, порядку, а також вичерпного переліку робіт, що дозволяє притягнути члена колективу(бригади) до такого виду відповідальності.

Однак, останнім часом колективна матеріальна відповідальність є доволі дискусійним питанням і піддається серйозній критиці з боку вчених-правників. Однією з головних проблем, на думку вчених, є той факт, що саме по собі існування колективної відповідальності суперечить чинній Конституції України – ч. 2 ст. 61 Конституції України встановлює: «Юридична відповідальність особи має індивідуальний характер» [5, с. 164 - 166].

Застосування цього виду відповідальності у трудових відносинах призводить до того, що працівник стає зобов'язаним компенсувати роботодавцю навіть ту матеріальну шкоду, яку він цьому роботодавцю не наносив, а також до того, що матеріальна відповідальність для працівника-члена колективу (бригади) може наступати навіть за належне виконання ним своїх трудових обов'язків. Виходить, що деякі члени колективу (бригади) несуть відповідальність не вчиняючи протиправних дій, не заподіюють ніякої шкоди і в шкоді, яка заподіяна, зовсім не має їх вини.

Постає цілком логічне запитання, а чи взагалі можливо притягнути працівника до відповідальності за відсутності його вини?

Як вбачається, питання вини стоїть досить гостро в трудовому праві, особливо відносно застосування колективної матеріальної відповідальності.

Шамшина І.І. з цього приводу зазначає, що в умовах ринкових відносин, активного розвитку недержавного сектора економіки, розширення договірної свободи у регулюванні відносин із застосування найманої праці трудове законодавство повинне чітко й однозначно встановити, що тільки *винне* невиконання працівником покладених на нього трудових обов'язків може бути підставою притягнення його як до дисциплінарної, так і до матеріальної відповідальності [6, с. 217].

Позиція Шамшиної І.І. є досить доцільною та актуальною, так як у трудовому праві не закріплено ні поняття вини, ні її форм, що суттєво впливає на вирішення питань матеріальної відповідальності. Не слід забувати про існування загальноправових принципів юридичної, а отже й матеріальної відповідальності - обґрунтованості, справедливості та конституційного принципу гарантування кожному громадянину права на заробітну плату. Таким чином, при визначенні розміру відшкодування шкоди неврахування ступеня й форми вини є неприпустимим порушенням конституційних прав людини.

Так, досліджуючи дану проблему, Угрюмова Г.І. пропонує включити до нового Трудового кодексу України поняття вини працівника та визначити її

форми [7, с. 79 - 80].

Окрім того, науковцями висловлюються думки, що колектив й зовсім не є стороною трудових відносин. У зв'язку з цим, Климчук С.Д. пропонує у проекті Трудового кодексу колективну матеріальну відповідальність змінити на матеріальну відповідальність за шкоду, завдану спільно кількома працівниками [8, с.42].

Хоча у Постанові Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику в справах про відшкодування шкоди, заподіяної підприємствам, установам, організаціям їх працівниками» № 14 від 29.12.1992 р. критики у бік бригадної відповідальності немає, але використовується запропоноване Климчуком С.Д. формулювання, так у п. 3 зазначеної Постанови вказано, якщо шкоду заподіяно кількома працівниками, в рішенні суду має бути зазначено, які конкретно порушення трудових обов'язків допустив кожен працівник, ступінь його вини та пропорційна їй частка загальної шкоди, за яку до нього може бути застосовано відповідний вид і межі матеріальної відповідальності [9].

Слід зазначити, що питання колективних трудових відносин – це окрема проблема, яка на даний момент теж є досить актуальною, адже, як зазначають видатні вчені Прилипко С.М., Ярошенко О.М. й Клименчук Н.М., коло відносин, які становлять предмет трудового права, не містять поняття «колективні трудові відносини», його вирішення вимагає окремого ґрунтовного вивчення [10, с. 40].

Висновки. Враховуючи все вищезазначене можна сказати, що загострення уваги до колективної матеріальної відповідальності є цілком обґрунтованим, пов'язано з прогалинами та колізіями законодавства, що регулює ці відносини. Реформування цього законодавства має здійснюватися неодмінно з урахуванням підвищення рівня правових гарантій працівника. Зважаючи на той факт, що працівник є менш захищеним суб'єктом трудових відносин, порівняно з роботодавцем, на сьогодні існує потреба не лише у формальному закріпленні у нормах законодавства основних прав працівників, а й створенні ефективно діючого механізму їх реалізації, що включатиме соціально-економічні, організаційні, політичні та юридичні гарантії. Це, в свою чергу, підвищить роль і значення юридичної відповідальності у сфері трудових відносин.

Стає цілком очевидним, що у нормативному порядку необхідно визначити поняття вини працівника та її форми, дати роз'яснення, що саме унеможливає розмежування матеріальної відповідальності кожного працівника, а також чітко визначити причини, з яких не може бути укладено договір про повну індивідуальну матеріальну відповідальність. Упорядкування регулюючого законодавства та надання роз'яснень щодо умов обрання того чи іншого різновиду відповідальності, надасть відповідь, чи дійсно виправдане існування й застосування колективної (бригадної) матеріальної відповідальності.

Список використаних джерел

1. Конституція України від 28 червня 1996 року // Відомості Верховної Ради. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Кодекс законів про працю України: затв. Законом УРСР від 10.12.1971 р., № 322-VIII // Відом. Верхов. Ради УРСР. – 1971. – № 50 (Додаток). – Ст. 375
3. Наказ Міністерства праці України «Про затвердження Переліку робіт, при вико-

нанні яких може запроваджуватися колективна (бригадна) матеріальна відповідальність, умови її застосування і Типового договору про колективну (бригадну) матеріальну відповідальність» від 12.05.1996 р. № 43.

4. Постановление Пленума Верховного Суда СССР от 5 июля 1974 г. "О применении законодательства, регулирующего материальную ответственность рабочих и служащих за ущерб, причиненный предприятию, учреждению, организации" // Бюллетень Верховного Суда СССР. 1974. № 4.

5. Кравцов Д.М. Колективна (бригадна) матеріальна відповідальність за проектом трудового кодексу України // Розвиток законодавства про працю і соціальне забезпечення: здобутки і проблеми : тези доп. та наук. повідомл. учасн. IV Міжнар. наук.- практ. конф. (Харків, 5-6 жовт. 2012 р.) / за ред. В.В. Жернакова.– Х. : Право, 2012.

6. Шамшина І. І. Суб'єкти трудового права: правове регулювання в умовах ринкових відносин [Текст] : монографія / І. І. Шамшина. – Луганськ : Література, 2010. – 448 с.

7. Угрюмова Г.І. Загальна характеристика дисциплінарної відповідальності і дисциплінарного проступку за українським трудовим правом // Право України. – 2005. – № 5. – с. 78 - 81.

8. Климчук С.Д. Деякі зауваження щодо регулювання матеріальної відповідальності за проектом Трудового кодексу України // Актуальні питання реформування правової системи України: Зб. наук. ст. за матеріалами III Міжнар. наук.-практ. конф., Луцьк, 2-3 черв. 2006 р.: У 2-х т. / Уклад. Т.Д. Климчук, І.М. Якушев. – Луцьк : РВВ «Вежа» Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2006. – Т. 2.– 272 с.

9. Постанова Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику в справах про відшкодування шкоди заподіяної підприємствам, установам, організаціям їх працівниками» № 14 від 29.12.1992 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v0014700-92>.

10. Колективні угоди як результат соціального партнерства (сучасний стан і перспективи розвитку) : монографія / С.М. Прилипка, О.М. Ярошенко, Н.М. Клименчук. – Харків : Видавництво «ФІНН», 2011.

Гончарова Ю.О., Ярошенко О.Н.

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ ПРИМЕНЕНИЯ КОЛЛЕКТИВНОЙ (БРИГАДНОЙ) МАТЕРИАЛЬНОЙ ОТВЕТСТВЕННОСТИ В ТРУДОВОМ ПРАВЕ

Аннотация. В данной работе исследованы проблемы применения коллективной (бригадной) материальной ответственности, проведен анализ ее правовой природы и характерных особенностей. Обобщенно взгляды ученых относительно применения и совершенствования этого института, что связано с пробелами в законодательстве, которое является устаревшим и недостаточно приспособленным к реалиям нынешнего времени.

Ключевые слова: юридическая ответственность, материальная ответственность, договор, работник, коллектив, бригада, работодатель, вина, прямой действительный ущерб.

Honcharova Y.O., Yaroshenko O.M.

ACTUAL PROBLEMS OF APPLICATION OF COLLECTIVE (BRIGADE) LIABILITY IN LABOR LAW

Abstract. In this paper, the problems of applying collective (brigade) liability are researched, its legal nature and characteristic features are analyzed. The views of scientists on the application and improvement of this institution are summarized, which is associated with gaps in the legislation, is outdated and insufficiently adapted to the realities of today.

Keywords: legal liability, liability, contract, employee, team, brigade employer, guilt, direct actual damage.

Горілий Антон Олегович, курсант командно-штабного факультету, 2 курс,
група 257, **Іванішин Роман Олегович**, курсант командно-штабного
факультету, 2 курс, група 217,

Романюк Віктор Андрійович, доцент кафедри тактико-спеціальної
підготовки, кандидат технічних наук, доцент,

Стародубцев Сергій Олександрович, доцент кафедри тактико-спеціальної
підготовки, кандидат військових наук, доцент

Національна академія Національної гвардії України м. Харків

АКТУАЛЬНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ ОРГАНІЗАЦІЄЮ В КРИЗОВИХ СИТУАЦІЯХ

***Анотація.** Ефективність та функціонування роботи будь яких організацій базується на прийнятті сукупності прийняття управлінських рішень, особливо в період виникнення кризових явищ, які залежать від факторів зовнішнього та внутрішнього середовища. Особлива увага при цьому приділяється системі моніторингу кризових ситуацій. В результаті моніторингу визначається ймовірність і реальність появи кризових явищ, що дає можливість своєчасно розробити та здійснити ланку антикризових явищ. В роботі розглянуті проблеми антикризового управління організацією надано класифікацію криз та визначені ознаки кризового стану організації.*

***Ключові слова:** кризи, антикризове управління, класифікація криз, ознаки кризового стану.*

Актуальність. Постановка завдання. Діяльність будь яких організацій, залежить від сукупності чинників, які впливають на результати операційної діяльності. Врахування наслідків від таких чинників на стадіях створення нових видів продукції, технологій, реалізації інноваційно-інвестиційних програм і проектів забезпечує стабільне функціонування організації. Однак, ігнорування деякими чинниками, невиправданий оптимізм при прийнятті управлінських рішень, зайве ризикування ресурсами, низький рівень менеджменту при обмежених ресурсах може призвести до порушення нормальної життєдіяльності організації. Такий стан організації характеризують як кризовий, тобто стан при якому планомірний розвиток організації стає неможливим. Комплекс порушень нормального режиму функціонування господарської діяльності пояснюється проявом “кризи”. Ефективність діяльності організацією в умовах кризового стану в значній мірі залежить від дієвості антикризового управління організацією.

Метою роботи є висвітлення проблем антикризового управління в сучасних умовах.

Основна частина. На наш погляд визначення поняття “ криза організації” потребує конкретизації, тому що визначення кризи як “крайнє загострення протиріч у соціально-економічній системі (організації), що загрожує її життєстійкості в навколишньому середовищі” в більшій мірі характеризує кризовий стан макроекономічних систем ніж мікроекономічних до яких відносяться організації, тому під кризою організації доцільно розуміти втрату організацією можливостей досягати поставлених цілей і виконувати поточні

зобов'язання. Під поставленими цілями слід розуміти для комерційних організацій – одержання прибутку, для військових організацій – підтримання військової готовності, для неприбуткових організацій – досягнення соціальних, екологічних та інших цілей. Під виконанням зобов'язань слід розуміти розрахунки по:

- довгостроковим і короткостроковим кредити банків;
- довгостроковим фінансовим зобов'язанням;
- відстроченим податковим зобов'язанням;
- по кредиторській заборгованості за товари, роботи, послуги;
- одержаним авансам, бюджетом, з позабюджетним платежам, з оплати праці, зі страхуванням, з учасниками та по іншим поточним зобов'язанням.

Аналіз показує, що кризи неоднакові не тільки зі своїх причин і наслідків, але і за самою своєю суттю. Необхідність у розгалуженій класифікації криз пов'язана з диференціацією засобів і способів управління ними. Слід зазначити, що в реальній дійсності в організаціях виникнення одної кризи сприяє виникненню декількох видів криз, наприклад, за технологічною кризою, як правило, може виникнути економічна і соціальні кризи.

Таким чином при виникненні криз організація знаходиться в кризовому стані. Люба криза має три стадії розвитку: зародження, наростання, ліквідації.

Для менеджменту організації важливо виявити кризу на стадії зародження. В такому випадку після усунення причин криза ліквідується без небажаних наслідків.

Причини криз можуть бути різноманітними і обумовлені факторами як в зовнішнього так і внутрішнього середовищі. Чинники зовнішнього середовища визначають характер взаємовідносин організації з постачальниками, бюджетом, державними органами і органами місцевого самоврядування, споживачами та конкурентами, в системі зовнішньоекономічної діяльності. До чинників зовнішнього середовища відносяться також наявність доступних природних ресурсів і вплив кліматичних умов. Виникнення криз під впливом зовнішнього середовища, в більшості випадків, можна передбачити і здійснити комплекс заходів по їх попередженню або зменшенню впливу негативних наслідків на господарську діяльність організації. Кризи можуть виникнути також і під впливом чинників внутрішнього середовища таких як низький рівень організації маркетингових досліджень, недоліки в операційному менеджменті, конфліктні ситуації між персоналом, адміністрацією і засновниками, окремими підрозділами, низький рівень інноваційно-інвестиційної діяльності та інше.

Функціонування організації в кризовому стані пов'язано з певною сукупністю проблем. До яких відносяться:

- збільшення кредиторської заборгованості з постачальниками, бюджетом, фондами соціального страхування, по розрахункам з персоналом, учасниками і тощо;
- наростання дебіторської заборгованості, що може бути обумовлено укладанням контрактів з організаціями, які знаходяться в незадовільному фінансовому стані;

- зменшення дебіторської заборгованості в результаті падіння попиту на продукції і як результат виникнення нестачі обігових коштів, що приводить до необхідності збільшення кредиторської заборгованості перед банками;
- виникнення плінності кадрів високої кваліфікації;
- втрата іміджу організації і зниження номінальної вартості цінних паперів організації;
- збільшення позапланових перевірок господарської діяльності;
- розгляд справ судах за позовами кредиторів організації.

Діяльність організації по попередженню криз, зменшенню їх впливу на господарську діяльність та ліквідації наслідків криз забезпечується системою антикризового управління. В системі антикризового управління центральне місце займає система розпізнавання криз на ранніх етапах їх розвитку. До перших ознак криз відносяться такі як наростання кредиторської заборгованості по розрахункам з персоналом, з постачальниками ресурсів, з підрядними організаціями, з бюджетом, сплата штрафних санкцій за несвоєчасне виконання зобов'язань, судові позови, проблеми з формування портфелю замовлень, зниження курсу акцій і як наслідок збільшення плінності кадрів, позапланові перевірки діяльності податковою інспекцією а для державних організацій перевірки контрольно – ревізійним управлінням.

Для виходу підприємства з кризового стану рекомендується комплекс оперативних і стратегічних заходів. До оперативних заходів відносяться такі, як ліквідація “вузьких місць” в операційній системі, зниження витрат на виробництво продукції, реструктуризація заборгованості, залучення кредитів для поповнення оборотних засобів, виявлення внутрішніх резервів, удосконалення системи управління. До стратегічних заходів включають перегляд існуючих стратегій в виробничій сфері, системі інноваційно – інвестиційної діяльності, диверсифікація виробництва, удосконалення кредитної політики та інше.

Ефективність антикризового управління збільшується при створенні на підприємстві спеціальної групи з вищого менеджменту організації яка в межах наданих їй повноважень може оперативно розпоряджатись ресурсами при здійсненні конкретних дій, пов'язаних з ліквідацією кризових явищ в організації. Така група може бути виділена в окрему структурну одиницю або мати консультативний статус. Велике значення в системі антикризового управління має розробка антикризової політики яка містить комплекс стратегічних і поточних заходів спрямованих на усунення причин виникнення кризового стану, нормалізації режиму функціонування операційної системи організації, ліквідації наслідків кризового стану, корекцію стратегії розвитку організації.

Висновки. Ігнорування деякими чинниками зовнішнього і внутрішнього середовища, невиправданий оптимізм при прийнятті управлінських рішень, зайве ризикування ресурсами, низький рівень менеджменту при обмежених ресурсах може призвести до порушенню нормальної життєдіяльності організації. Такий стан організації характеризують як кризовий, тобто стан при якому планомірний розвиток організації стає неможливим В результаті проведених досліджень встановлено, що до перших ознак криз відносяться такі як

наростання кредиторської заборгованості по розрахункам з персоналом, з постачальниками ресурсів, з підрядними організаціями, з бюджетом, сплата штрафних санкцій за несвоєчасне виконання зобов'язань, судові позови, проблеми з формування портфелю замовлень, зниження курсу акцій і як наслідок збільшення плинності кадрів, позапланові перевірки діяльності податковою інспекцією а для державних організацій перевірки контролю – ревізійним управлінням.

Список використаних джерел

1. Абросимов И.Д. Медведев В.П. Менеджмент как система управления хозяйственной деятельностью: [учебное пособие] / И.Д. Абросимов В.П. Медведев. – М.: Знание, 1992. – 421 с.
2. Антикризисное управление: [учебник] / Под редакцией Э.М. Короткова. – М. : ИНФРА, 2001. – 432 с.
3. Баумен К. Основы стратегического менеджмента: / К. Баумен, – М.: Банки и биржи, ЮНИТИ, 1997. – 136 с.
4. Василенко В.О. Антикризисное управление предприятием: [навчальний посібник]. / В.О. Василенко. ЦУЛ, 2005. – 208 с.
5. Новіков Б.В. Основы административного менеджмента: [навчальний посібник] / Б.В. Новіков, Г.Ф. Сініок, П.В. Круш. – К.: “Центр навчальної літератури”, 2004. – 504 с.
6. Попов Р.А. Антикризисное управление: [учебник] / Р.А.Попов. –М.: Высш.школа, 2004. – 429 с.

Горельый А.О., Иванишин Р.О., Романюк В.А., Стародубцев С.А. АКТУАЛЬНЫЕ АСПЕКТЫ УПРАВЛЕНИЯ ОРГАНИЗАЦИЕЙ В КРИЗИСНЫХ СИТУАЦИЯХ

***Аннотация.** Эффективность и функционирования работы любых организаций базируется на принятии совокупности принятия управленческих решений, особенно в период возникновения кризисных явлений, которые зависят от факторов внешней и внутренней среды. Особое внимание при этом уделяется системе мониторинга кризисных ситуаций. В результате мониторинга определяется вероятность и реальность появления кризисных явлений, дает возможность своевременно разработать и осуществить звено антикризисных явлений. В работе рассмотрены проблемы антикризисного управления организацией представлено классификацию кризисов и определенные признаки кризисного состояния организации.*

***Ключевые слова:** кризисы, антикризисное управление, классификация кризисов, признаки кризисного состояния.*

Goryliy A.O., Ivanishin R.O., Romanyuk V.A., Starodubtsev S.O. ACTUAL ASPECTS OF MANAGEMENT ORGANIZATION IN CRISIS SITUATIONS

***Abstract.** The effectiveness and functioning of any organization is based on the adoption of a set of management decisions, especially during the period of occurrence of crisis phenomena that depend on factors of the external and internal environment. Particular attention is paid to the system of monitoring of crisis situations. As a result of monitoring, the likelihood and reality of the occurrence of crisis phenomena are determined, and it makes it possible to promptly develop and implement a link of anti-crisis phenomena. The paper considers the problems of crisis management of an organization; it provides a classification of crises and certain signs of a crisis state of an organization.*

***Keywords:** crises, crisis management, crisis classification, signs of a crisis state.*

Гурьев Владислав Вадимович, студент механического факультета,

5 курс, группа МС-51-18,

Богатов Олег Игоревич, профессор кафедры метрологии и безопасности жизнедеятельности, кандидат технических наук, доцент

Харьковский национальный автомобильно-дорожный университет, г. Харьков

МЕСТО И РОЛЬ ТРУДОВОГО ПРАВА В ПРАВОВОЙ СИСТЕМЕ УКРАИНЫ

Аннотация. В статье рассмотрено место и роль трудового права в правовой системе Украины.

Ключевые слова: трудовое право, трудовой договор, правовое регулирование, система права.

Актуальность. Трудовое право занимает ведущее место в системах права большинства стран мира, несмотря на отличные подходы к построению структуры права и разную степень развития и обеспечения общественных трудовых отношений в каждой из этих стран.

Постановка задачи. Трудовое право представляет собой результат борьбы рабочего класса за свои экономические и социальные права. Осознав себя как революционную силу и вступив в организованную борьбу за свои права, рабочий класс стремился занять определенные позиции в экономике.

Основная часть. В тех государствах, где сохраняется классический вариант разделения системы права на публичное и частное, трудовое право характеризуется тем, что оно относится не только к сфере частного, так и публичного права.

Если трудовые отношения частных лиц, а именно - наемного работника и предпринимателя (нанимателя), регулируются правовыми нормами, то речь идет о частном праве. Если же брать отношения между частными лицами (работниками, а также работодателями) и государственными органами по поводу охраны труда, решения трудовых споров судами, тарифного регулирования, то имеем дело преимущественно с публичным правом.

Сочетание частного и публичного факторов в трудовом праве - также в специфических чертах метода, который сочетает автономное и авторитарное правовое регулирование. Стоит заметить, что украинская юридическая наука сих пор не очень одобряла разделение системы права на частное и публичное, а потому было принято определять определенной отрасли права в структуре системы права через соотношение ее с отдельными смежными отраслями права.

Немало подобных черт трудовое право имеет с гражданским правом. Прежде всего, это касается предметов правового регулирования. Оказывается, что общественные отношения, которые составляют предметы этих отраслей, очень между собой похожи. Так, к трудовым отношениям тесно примыкают регламентированные гражданским правом отношения, объектом регулирования которых является выполнение определенных трудовых заданий или предоставления услуг. Основанием возникновения этих отношений, как и

трудовых, является договор между сторонами. Выполнение работ и в первом, и во втором случаях предусматривает их оплату.

До недавнего времени основным аргументом относительно разграничения трудового и гражданского права был тезис о том, что предметом гражданского права являются имущественные отношения, которые выражаются в стоимостной форме и образуют сферу товарного обращения. Трудовые же отношения в условиях господства государственной собственности на средства производства теряют речевой характер. Они якобы лишены стоимостной формы, поскольку рабочая сила не является товаром, а сам труд при социализме потерял наемный характер.

Ученые, исследовавшие проблему отличия трудового права от гражданского, констатировали, что основным содержанием трудовых отношений является сам процесс труда. Живой труд, тогда как объект имущественных (гражданских) отношений является овеществленным трудом. Уже сейчас нетрудно заметить, что в таком сравнении почему "содержание" одних отношений противопоставляется "объекту" других. Что касается "самого процесса труда", или так называемого "живого труда", то, как уже отмечалось, трудовое право имеет к ней достаточно отдаленную причастность. Итак, пытаюсь разграничить понятия "трудовые отношения" и "имущественные отношения", достигаем скорее обратного. Создается впечатление, что трудовые отношения чем-то напоминают разновидность имущественных отношений.

Проследим эту зависимость подробнее. Например, предприниматель, главной целью своей деятельности ставит получение прибыли. Прибыль как раз и будет тем "овеществленным трудом", что, как уже отмечалось, является объектом имущественных правоотношений.

Желаемой прибыли предприниматель может достичь или за счет того, что к принадлежащим ему средствам производства добавит свой собственный "живой труд", или же использует для этого "живой труд" других лиц, наняв их на работу. Иными словами, "живой труд" можно приобрести так же, как и средства производства для достижения основной цели. Получается, что и средства производства, и рабочую силу можно приобрести на основании соответствующих соглашений, которые в основе своей имеют гражданско-правовой характер и отличаются только по своей юридической форме. Предпринимателя-нанимателя в этом примере почти не интересует "процесс живого труда", главный его интерес - результат этой работы. Другое дело, что юридическое оформление найма рабочей силы обязывает предпринимателя обеспечить надлежащий процесс труда. Но это уже следствие взятых им на себя дополнительных обязательств, возникающих с заключением трудового или коллективного договора.

Подобные сомнения можно высказать и по поводу в оплате труда. Считается, что за выполнение работы по гражданско-правовому договору, следует оплачивать результат этой работы, а по трудовому договору - оплате подлежит сам труд. И опять же все это достаточно условно, так как в обоих случаях расходы на оплату труда (работы) списываются по статье "затраты производ-

ства" с соответствующими отчислениями в социальные фонды и уплатой налогов. А с точки зрения работника (исполнителя работ) не имеет значения, как будут названы полученные им средства - заработной платой, или вознаграждением за проделанную работу [1].

Для него также важен результат - факт оплаты, то есть своего рода прибыль. Это дает основания полагать, что и цель нанимателя, и цель наемного работника фактически одинаковые - получение прибыли каждым из них, хоть достигают они этого разными способами. Категория же "прибыль", как известно, присуща больше гражданскому праву, чем трудовому.

Таким образом, трудовые отношения наемного труда фактически разновидностью гражданско-правовых отношений. Они возникают на основании договора (трудового) и имеют имущественный характер. Поэтому трудовое право достаточно тесно связано с гражданским правом. Но поскольку трудовое право - это не только трудовые отношения, но и тесно связанные с ними отношения, то тем самым оно уже по этой предметному признаку отличается от гражданского.

Можно привести противоположный пример, когда к трудовым отношениям фактически применяются правила гражданско-правовых договоров. Речь идет о так называемом трудовом договоре. За исключением некоторой созвучности сроков она никакого отношения к трудовому праву не имеет, а является разновидностью гражданско-правового договора подряда. С таким названием эта сделка известна достаточно давно, но во времена "социалистической общественной организации труда" сфера её применения была незначительной. И только с появлением частной собственности и частного предпринимательства, особенно к середине 1993 наблюдалось повсеместное увлечение заключением при найме на работу не трудового договора, а трудового соглашения. Иногда это приводило к парадоксальным ситуациям. Например, частный предприниматель нанимал водителя для служебного автомобиля на основании трудового договора. Он ежемесячно оформлял акт приема-сдачи "работ" по соглашению, выплачивал вознаграждение за выполненную работу и перезаключив трудовой договор на следующий срок. В таком случае предприниматель руководствовался чисто экономическими интересами - ведь использование труда на основании трудового соглашения обходилось ему по крайней мере наполовину дешевле, чем привлечение к работе на основании трудового договора. Лица, работавшие по трудовому договору, не подлежали обязательному социальному страхованию, на них не начисляли ни черныбыльские, ни пенсионные, ни какие другие обязательные платежи.

Итак, выгоды гражданско-правового характера привлечения к труду были достаточно явными сравнению с трудовым договором. И не только чисто экономические. Трудовому соглашению не предусматривалось обеспечивать для работников соблюдения норм максимальной продолжительности рабочего времени, правил охраны труда, им не нужно было предоставлять отпуска и другие виды времени отдыха и тому подобное. Итак, кроме того, что государство не получало соответствующих средств в специализированных фондах,

сами работники оказались в значительной степени защищены от фактически неограниченной эксплуатации их труда.

Такая ситуация продолжалась, пока Верховная Рада Украины не установила обязательных платежей в Пенсионный фонд Украины и в случае выполнения работ по гражданско-правовым договорам. На сегодня эти субъекты платят единый взнос на общеобязательное государственное социальное страхование. После этого применение трудовых договоров уменьшилось, однако не настолько, чтобы можно было говорить о возвращении трудовым правом утраченных позиций. Проблема охраны трудовых прав лиц, работающих по трудовым договорам, остается и дальше актуальной. Законодатель, позаботившись об интересах государства, должен следующим своим шагом решить вопросы защиты интересов работников. Только трудовой договор и трудовое право могут в достаточной мере обеспечить надлежащий уровень защиты интересов и прав субъектов трудовых правоотношений.

Существуют также некоторые черты сходства трудового права и права административного. Организационные моменты, касающиеся прав и выполнения обязанностей, подчиненности субъектов, присущие, как трудовому, так и административному праву. Разница лишь в том, что в первом случае подчиненность субъектов возникала в результате добровольно взятых на себя сторонами обязательств, согласно трудовому договору, а во втором - она вытекает из соответствующих нормативно-правовых актов. Достаточно близки отдельные институты этих двух отраслей, отмечено также и в науке административного права (трудовой дисциплины и соответственно государственной службы; дисциплинарной и административной ответственности; профессионального образования и производственного обучения и т.д.). Предметом административного права является отношения управленческого характера, которые возникают между государством и физическими лицами на основании юридических актов [2].

Итак, по предмету правового регулирования трудовое и административное право существенно отличаются друг от друга и это уже достаточный аргумент для их разграничения. Даже на государственных предприятиях, где работают лица по трудовому договору, трудно представить, что государство там как-то, хотя и не напрямую, но управляет рабочим процессом, а тем более - на частных предприятиях. Итак, по этим признакам трудовое и административное право не имеют общих касательных черт. Организация трудового процесса, управление им - это трудовые отношения. Они их элементом и заложены в содержании трудовых функций отдельных работников, которые, занимая соответствующие должности, обязаны управлять процессом труда. Полномочия таких работников по организации управления процессом труда, в том числе и применение поощрений и мер дисциплинарной ответственности, и регламентирует трудовое законодательство.

Трудовые отношения государственных служащих, как об этом уже здесь упоминалось, тоже подлежат регулированию нормами трудового права. Такой вывод вытекает непосредственно из закона о государственной службе. Прием

на работу (службу), перевод, увольнение, рабочее время, время отдыха, вопросы дисциплины труда и дисциплинарной ответственности государственных служащих имеют свою специфику и соответственно требуют установления специальных правил их регулирования, однако при их правовой природе это - трудовые отношения. Государственные служащие являются самими носителями субъективных трудовых прав и обязанностей, как и любые другие работники, заключившие трудовой договор. И только отношения государственных служащих по их исполнительно-распорядительной деятельности от имени государственных органов в отношениях управленческого характера с гражданами, юридическими лицами, государственными органами и т.д. регулирует административное право.

К предмету административного права можно отнести также отношения по поводу занятости, возникающие между органами занятости и работодателями, и в основном связанные с обеспечением надлежащей дисциплины в системе государственной политики занятости. Что касается отношений между гражданами и органами трудоустройства и гражданами и работодателями по поводу трудоустройства, то это, как уже известно, отношения, составляющие предмет трудового права.

Сравнение касающихся элементов в предметах правового регулирования трудовой, гражданской и административной отраслей права можно было бы продолжить. Так же можно сравнить и методы правового регулирования, используют эти отрасли, несмотря на явную, на первый взгляд, противоположность отраслевых наборов императивных и диспозитивных начал. Но нельзя повышать авторитет одних отраслей права, унижая другие. Все отрасли равноценны и равноправны, в чем и проявляется целостность структуры права как системы.

Выводы. Трудовое право, также представляет собой определенную систему норм, объединенных единым предметом правового регулирования, имеет такие же права на существование, как гражданское, административное, уголовное, финансовое и другие отрасли права. Единство системы права в том и состоит, что разные по своему содержанию ее составляющие элементы (отрасли) обеспечивают полноту правового регулирования всего многообразия общественных отношений.

Сама система права - явление динамичное. Количество отраслей права постоянно растет. И это вполне закономерно. Эволюция общественной жизни требует развития и совершенствования и самого правового регулирования. Исторически гражданское частное и административное публичное право сыграли и играют роль в формировании трудового права и других новых отраслей права, подобно тому, как трудовое право в свое время стало основой возникновения права социального обеспечения. Вполне возможно, что в будущем появится что-то вроде права занятости или другое. Итак, трудовое право - это самостоятельная отрасль в системе права Украины, которая имеет свое место в структуре этой системы и это место обусловлено объективным характером общественных отношений, которые составляют предмет правового регулирования.

Список использованных источников

1. Закон Украины "Об оплате труда" от 24 марта 1995 № 108/95-ВР / Ведомости Верховной Рады Украины. - 1995. - № 17. - Ст. 121.
2. Коваль Л. В. Административное право / Л. В. Коваль. - М., 1996. - С. 6.

Гур'єв В.В., Богатов О.І.

МІСЦЕ І РОЛЬ ТРУДОВОГО ПРАВА В ПРАВОВІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ

Анотація. У статті розглянуто місце і роль трудового права в правовій системі України.

Ключові слова: трудове право, трудовий договір, правове регулювання, системи права.

Huriev V.V., Bogatov O.I.

THE PLACE AND ROLE OF LABOR LAW IN THE LEGAL SYSTEM OF UKRAINE

Abstract. The article deals with the place and role of labor law in the legal system of Ukraine.

Keywords: labor law, labor contract, legal regulation, systems law.

Дейкун Ірина Володимирівна, студентка Інституту підготовки кадрів
для органів юстиції України, 5 курс, 04-18м-03,

Карманний Євгеній Вадимович, доцент кафедри трудового права,
кандидат технічних наук, доцент

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, м. Харків

ПЕРСПЕКТИВИ ЗНИЖЕННЯ КІБЕРЗЛОЧИННОСТІ В УКРАЇНІ

Анотація. У даній науковій роботі було проаналізовано основні проблеми поширення кіберзлочинності в Україні. Визначено напрямки майбутнього вдосконалення законодавства. Запропоновано способи зниження кіберзлочинності в Україні.

Ключові слова: кібербезпека, кіберзлочин, кіберзлочинець, кіберпростір, комп'ютерне шахрайство, конфіденційність, стратегія.

Актуальність. Постановка завдання. На сьогоднішній день однією з найбільших проблем суспільства являється проблема кібербезпеки. Кожного дня ми стикаємося з необхідністю користування інформаційними технологіями, соціальними мережами, розміщення інформації про свої персональні дані, а також користуванням банкоматами, банківськими рахунками і т.д. У зв'язку із цим виникає питання, чи врегульовано дану проблему вітчизняним законодавством і як себе захистити від кіберзлочинців.

Окремі аспекти розбудови системи кібернетичної безпеки України розглядало багато науковців. Проте, аналіз наукових джерел свідчить, що дослідниками розглянуті лише загальні питання розбудови національної системи кібернетичної безпеки. Водночас, розкриття проблем побудови національної кібернетичної системи дозволить правильно визначити пріоритети такої побудови [7].

Основна частина. При проведенні аналізу національного законодавства, було зроблено висновок, що на даний момент існує проблема, пов'язана з відсутністю понятійно-категоріального апарату у даній сфері адже відсутнє закріплення таких елементарних понять як: кіберзлочин, кіберзлочинець, кіберпростір, кібербезпека, кіберзахист.

Водночас спостерігається вільне використання значної кількості термінів

(та їх синонімів), що часто не узгоджені між собою. У Законі України «Про боротьбу з тероризмом» поняття «комп'ютерний тероризм» не згадується взагалі, а ті елементи, що можуть до нього відноситись прописані як складова частина поняття «технологічний тероризм» [7]. У «Стратегії національної безпеки України» (в редакції від 12 лютого 2007 року № 105/2007) комп'ютерні загрози не згадуються, а «кібербезпека» – лише в контексті необхідності «розробки та впровадження національних стандартів та технічних регламентів застосування інформаційно-комунікаційних технологій, гармонізованих з відповідними європейськими стандартами, у тому числі згідно з вимогами ратифікованої Верховною Радою України «Конвенції про кіберзлочинність» [3]. Однак оприлюднена редакція «Стратегії національної безпеки» 2011 року вже використовує термін «кібербезпека» (рис. 1). У «Доктрині інформаційної безпеки України» також згадуються «комп'ютерна злочинність» та «комп'ютерний тероризм», знову ж таки – без жодних пояснень чи посилання на такі пояснення. Крім того, в Доктрині згадуються і «кібератаки» без визначення терміну.

Виходячи з цього можна зробити висновок, що національне законодавство досить не досконале і потребує значних змін, які необхідно розпочати з розробки понятійно-категоріального апарату.

Рис. 1.
Узагальнене
поняття
«кібербезпеки».

Кіберзлочини мають також свою класифікацію, поділяються вони залежно від об'єкта, предмета, посягання, залежно від способів скоєння тощо.

По об'єкту посягання виділяються наступні групи кіберзлочинів: злочини проти конфіденційності, цілісності та доступності комп'ютерних даних і комп'ютерних мереж, економічні комп'ютерні злочини, комп'ютерні злочини проти особистих прав і недоторканності приватної сфери, комп'ютерні злочини проти суспільних і державних інтересів.

Проте варто відзначити, що багато кіберзлочинів зазіхають відразу на декілька об'єктів: наприклад, незаконне перехоплення приватних електронних комунікацій зазіхає на недоторканність приватної сфери і на конфіденційність комп'ютерних даних, комп'ютерне шахрайство - на власність і на цілісність комп'ютерних даних тощо.

Найбільш поширена класифікація кіберзлочинів в даний час ґрунтується

на структурі Конвенції Ради Європи про кіберзлочинність спочатку підрозділяється кіберзлочини на чотири групи (потім був прийнятий додатковий протокол, і тепер груп - п'ять) [4]. Ця класифікація в даний час є «еталоном», оскільки наявні міжнародні та регіональні документи, а також наукова практика, слід саме цьому підрозділу комп'ютерних злочинів на п'ять груп.

У першу групу виділено злочини проти конфіденційності, цілісності та доступності комп'ютерних даних і систем, такі як незаконний доступ, незаконне перехоплення, втручання в дані, втручання в систему.

У другу групу входять злочини, пов'язані з використанням комп'ютера, як засобу скоєння злочинів - а саме, як засіб маніпуляцій з інформацією (рис. 2). У цю групу входять комп'ютерне шахрайство та комп'ютерне підроблення.

Третю групу складають злочини, пов'язані з контентом (змістом даних). У цю групу входять злочини, пов'язані з контентом - тобто з вмістом даних, розміщених в комп'ютерних мережах. Найпоширеніший і караних практично у всіх державах вигляд цих кіберзлочинів - злочини, пов'язані з дитячою порнографією [4].

У четверту групу увійшли злочини, пов'язані з порушенням авторського права і суміжних прав, при цьому встановлення таких правопорушень віднесено документом до компетенції національних законодавств держав.

П'ята група злочинів зафіксована в окремому протоколі – це акти расизму та ксенофобії, вчинені за допомогою комп'ютерних мереж.

Рис. 2.
Злочини,
пов'язані з
використанням
комп'ютера.

У Конвенції Ради Європи не виділяються в окремі групи деякі діяння, які широко обговорюються, але до цих пір є спірними з точки зору техніки їх криміналізації і необхідності гармонізації законодавства на міжнародному рівні. Одне з них - це так званий «кібертероризм» і використання кіберпростору в терористичних цілях (наприклад, втягнення у вчинення злочинів терористичного характеру або інше сприяння їх вчиненню).

Відсутність узгодженого визначення тероризму на міжнародному рівні в даний час ускладнює дебати про кібертероризм як про явище, криміналізація якого необхідна як універсальна для всього міжнародного співтовариства, що, втім, не заважає державам і міжнародним організаціям вживати зусилля з боротьби з використанням мережі Інтернет терористичними організаціями - на-

приклад, на рівні Європейського Союзу існує проект Clean IT, метою якого є боротьба з цим явищем [2].

Ще одна категорія злочинів, не включена окремо в Конвенцію Ради Європи (ї отримала поширення після прийняття Конвенції) - identity theft, крадіжка, передача і використання персональних даних з метою вчинення злочинів. Одні країни виділяють ці злочини в окрему категорію, інші вважають, що дані діяння підпадають під кілька статей кримінального законодавства. Оскільки дані злочини набули широкого поширення відносно недавно, в даний час ведуться дебати про виділення цього злочину в окрему групу і необхідності гармонізації законодавства у цій сфері на міжнародному рівні [1].

Стержневою основою в українському законодавстві стосовно кіберзлочинів є передбачені кримінальним законом суспільно небезпечні діяння і закріпленні в окремому Розділі XVI «Злочини в сфері використання електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), систем та комп'ютерних мереж і мереж електрозв'язку» Кримінального кодексу України. З точки зору кримінального права до кіберзлочинів відносяться тільки злочини, передбачені розділом XVI КК України. Для забезпечення боротьби з кіберзлочинністю необхідно внести зміни в Кримінальний кодекс України, а також в Кодекс України про адміністративні правопорушення і забезпечити юридичну відповідальність за дані діяння. А також, і зараз, і у майбутньому буде актуальним вдосконалення програмно-апаратних засобів протидії кіберзлочинності (рис. 3).

Рис. 3.
Програмно-апаратні засоби протидії кіберзлочинності.

Висновки. Національне законодавство щодо кіберзлочинності знаходиться у процесі розвитку, а українці з їх низьким рівнем обізнаності про загрози використання комп'ютерів і низьким рівнем інформаційної безпеки в Україні – ідеальні мішені для кіберзлочинців.

Отже, для вдосконалення національного законодавства необхідно почати з розробки відповідного понятійно-категоріального апарату та внесення змін до відповідних нормативно-правових актів. Також наступним кроком буде розробка нових статей для Кримінального кодексу України та Кодексу України про адміністративні правопорушення, з метою закріпити кримінальну відпові-

дальність за дані діяння. Необхідною умовою боротьби з кіберзлочинністю є розробка осучасненої вітчизняної Стратегії боротьби з кіберзлочинністю, яка б враховувала європейський досвід боротьби зі даним неправомірним явищем.

На жаль, кіберзлочинність постійно удосконалюється і йде в ногу з технологіями, що, у свою чергу, ускладнює виявлення та протидію зазначеним протиправним діям. Варто пам'ятати, що на практиці втрачені кошти дуже важко відшкодувати, адже винну особу в такій ситуації знайти не просто, банк несе відповідальність тільки в тому разі, якщо буде доведено, що злочин було скоєно з його вини. Наразі актуальним буде **зобов'язати** керівників суб'єктів господарювання активно співпрацювати з правоохоронними органами щодо попередження злочинності, пов'язаної із втручанням у комп'ютерні системи. Проте законодавство щодо кіберзлочинності та практика свідчать про значні прогалини в цій сфері.

Завдання кожного громадянина для власної безпеки – бути пильним і ставитись до своїх персональних даних, різних паролей в інформаційних ресурсах і платіжних електронних інструментів із особливою обережністю та уважністю.

Список використаних джерел

1. ITU's Global Cybersecurity Agenda: An International Framework for Cybersecurity. - Geneva : ITU, 2007. - 46 p. / [Electronic resource]. - Access mode: <http://> № 52. - Top. 1783. - P. 7. - 20 Jul.
2. Бутузов В. М. Протидія комп'ютерній злочинності в Україні (системно- структурний аналіз): [монографія] / В. М. Бутузов. – К. : КИТ, 2010. – 408 с.
3. Рішення Ради національної безпеки України «Про Доктрину інформаційної безпеки України»: - Х.: Офіційний вісник України офіційне видання від 10.03.2017 – 2017 р., № 20, стор. 8, стаття 554, код акта 85081/2017.
4. Про кіберзлочинність : Конвенція Ради Європи // Офіц. вісник України. – 2007. – № 65. – Ст. 2535. – С. 107. – Код акту 40846/2007.
5. Закон України «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні»: - Х.: Відомості Верховної Ради України офіційне видання – 2007 р., № 12, стор. 511.
6. Про ратифікацію Конвенції про кіберзлочинність: за станом на 14.10.2010 р. / Закон, затверджений ВР України 07.09.2005, № 284-IV. / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2824-15>. Офіц. вид. – К.: Відомості Верховної Ради України від 10.02.2006.
7. Даник Ю. Г., Супрунов Ю. М. Деякі підходи до формування системи підготовки кадрів для системи кібернетичної безпеки України. Збірник наукових праць ЖВІ НАУ «Інформаційні системи». - Випуск 5. 2011. - С. 5 –22.

Дейкун И.В., Карманный Е.В.

ПЕРСПЕКТИВЫ СНИЖЕНИЯ КИБЕРПРЕСТУПНОСТИ В УКРАИНЕ

Аннотация. В данной научной работе были проанализированы основные проблемы распространения киберпреступности в Украине. Определены направления будущего совершенствования законодательства. Предложены способы снижения киберпреступности в Украине.

Ключевые слова: кибербезопасность, киберпреступление, киберпреступник, киберпространство, компьютерное мошенничество, конфиденциальность, стратегия.

Deikun I.V., Karmanniy Ye.V.

PERSPECTIVES OF CYBERCRIME REDUCTION IN UKRAINE

Abstract. In this advanced study the basic problems of distribution of cybercrime were ana-

lyzed in Ukraine. Directions of future perfection of legislation are certain. The methods of decline of cybercrime offer in Ukraine.

Keywords: *cybersecurity, cybercrime, cyber offender, cyberspace, computer swindle, confidentiality, strategy.*

Дейнека Віолета Сергіївна, аспірантка кафедри трудового права,
Ярошенко Олег Миколайович, завідувач кафедри трудового права,
доктор юридичних наук, професор
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, м. Харків

ДО ПИТАННЯ ПРИНЦИПУ СВОБОДИ ПРАЦІ

Анотація. *Проаналізовано питання принципу свободи праці крізь призму заборони примусової праці. Наведено нормативні акти, що регулюють дані питання. Визначено винятки з даного принципу.*

Ключові слова: *принцип свободи праці, заборона примусової праці, обов'язкова праця.*

Актуальність. Постановка завдання. Ідею свободи в межах концепції правової держави розвивають у таких напрямках: 1) незалежність від свавілля з боку інших; 2) існування гарантованих основних прав, які обмежують монополію державної влади; 3) право на співучасть у справах держави, тобто право на участь у прийнятті рішень; 4) реалізацію індивідуального самовизначення на основі законів; свободу вибору і прийняття рішень, свободу самому визначати своє життя відповідно до власних уявлень про щастя і його сенс [1, с. 19 - 20].

Свобода праці, на думку науковців, вбирає в себе право на працю, що включає можливість заробляти собі на життя працею, яку кожен вільно обирає або на яку вільно погоджується. До змісту конституційного принципу свободи праці включають положення, які слід розуміти так: людина має виключну можливість розпоряджатися своїми здібностями стосовно праці, обирати вид та форму діяльності.

Основна частина. Як слушно зазначає В.І. Прокопенко, свобода праці полягає у можливості вибору поведінки. Свобода праці виявляється в добровільному, свідомому обранні конкретних форм застосування праці. При цьому повинні враховуватись особисті якості людини: покликання, здатність, професійна підготовленість, освіта, а також суспільна потреба.

Розкриваючи зміст свободи праці, в першу чергу слід зазначити, що це свобода від дискримінації в сфері найманої праці та примусу до неї. дискримінація та примусова праця є порушенням рівності, справедливості, правової свободи та гуманізму, тобто ціннісної основи самого права. Як слушно зауважує В.В. Жернаков: «Єдиним диктатором, який може примусити до праці, не питаючи власника робочої сили, хочеться тому працювати, щоб жити, чи ні – є потреби, аж до злиднів» [2, с. 35].

Важливим регулятором є стаття 43 Конституції України, де закріплено, що кожен має право на працю, що включає можливість заробляти собі на життя працею, яку він вільно обирає або на яку погоджується [3]. Отже, право на

працю пов'язане з добровільним вибором роду діяльності, професії, місця роботи і свободою праці як свободою кожної людини розпоряджатися своїми здібностями до праці. Праця є особистою вольовою діяльністю людини.

Вільне обрання праці та вільне погодження на неї означає, що тільки самій особі належить виключне право розпоряджатися своїми здібностями до творчої і продуктивної праці. Причому людина може обирати певний вид діяльності, рід занять. Вона може, наприклад, працювати за наймом за трудовим договором (контрактом) або забезпечити себе роботою самостійно як підприємець, фермер, займатись індивідуальною трудовою діяльністю.

Примусом у загальному розумінні є примушування, натиск, зумовлена кимось необхідність діяти певним чином незалежно від бажання [4]. Тобто, примусовою працею є такі трудові відносини, за яких особа виконує трудові функції всупереч своїй волі, під натиском та незалежно від її бажання.

Регулювання заборони примусової праці в Україні здійснюється міжнародно-правовими актами: ст. 8 Міжнародного пакту про громадянські та політичні права 1966 р. [5], ст. 4 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р. [6], Конвенцією МОП № 29 про примусову чи обов'язкову працю 1930 р. [7], Конвенцією МОП № 105 про скасування примусової праці 1957 року [8].

Поняття примусової праці закріплене в ст. 2 Конвенції Міжнародної організації праці № 29, згідно з якою примусовою працею є робота чи служба, що вимагається від особи під загрозою покарання, для якої ця особа не запропонувала добровільно своїх послуг [7]. Тому ознаками примусової праці є: 1) існування загрози покарання для особи; 2) відсутність добровільної згоди на виконання даної роботи. Таким чином, примусовою працею є грубе порушення прав людини та обмеження свобод у тому вигляді, в якому вони визначені у відповідних конвенціях МОП та інших міжнародних актах.

Стаття 1 Конвенції про скасування примусової праці Міжнародної організації праці № 105 закріплює форми примусової праці: 1) як засіб політичного впливу чи виховання або як засіб покарання за наявність чи за висловлювання політичних поглядів, чи ідеологічних переконань, протилежних усталеній політичній, соціальній, чи економічній системі; 2) як метод мобілізації і використання робочої сили для потреб економічного розвитку; 3) як засіб підтримання трудової дисципліни; 4) як засіб покарання за участь у страйках; 5) як захід дискримінації за ознаками расової, соціальної й національної приналежності чи віросповідання [8].

Вчені, що займалися даною проблематикою, зокрема О. А. Ситницька, стверджує, що принцип заборони примусової праці резюмує, що у всіх випадках зміни трудового договору, незалежно від того, хто виступає ініціатором – роботодавець або працівник, необхідно досягти згоди між сторонами щодо таких змін [9, с. 159]. О. І. Процевський зі свого боку стверджує, посилаючись на ст. 31 Кодексу законів про працю України, що за загальним правилом роботодавцеві заборонено вимагати від працівника виконання роботи, не обумовленої трудовим договором [10, с.103].

Також Конституцією України закріплено два види із робіт, які не варто вважати примусовими: 1) військова або альтернативна (невійськова) служба; 2) робота чи служба, яка виконується особою за вироком чи іншим рішенням суду або відповідно до законів про воєнний і про надзвичайний стан [3].

Окрім вищенаведеного варто звернутися до Закону України «Про зайнятість населення» від 5 липня 2012 р., де в ст. 3 визначено, що примушування до праці у будь-якій формі забороняється [11].

Якщо звернутися до Закону України «Про зайнятість населення» від 1 березня 1991 р., який втратив чинність 01.01.2013 року, то в ст. 1 визначено, що Громадяни України вільно обирають види діяльності, які не заборонені законодавством, у тому числі і не пов'язані з виконанням оплачуваної роботи, а також професію, місце роботи відповідно до своїх здібностей. Примушування до праці в будь-якій формі не допускається, за винятком випадків, передбачених законодавством. Добровільна незайнятість громадян не є підставою для притягнення їх до адміністративної або кримінальної відповідальності [12].

Тобто, порівнюючи визначення примусової праці, що неведені в вищезгаданих законах можна стверджувати, що нечинний закон чітко наводив ознаки праці, яка є примусовою та продовжував закріплені в Конституції положення. Сучасна ж редакція закону лише констатує таку заборону.

Також, необхідно згадати про наявну судову практику. Зокрема, Пленум Верховного Суду України у постанові № 9 "Про застосування Конституції України при здійсненні правосуддя" від 01.11.1996 р., надаючи роз'яснення щодо змісту норми ст. 43 Конституції про заборону примусової праці, висловив думку, що не можуть застосовуватись як такі, що суперечать Конституції, правила статей 32, 33, 34 КЗпП, відомчих положень чи статутів про дисципліну тощо, які передбачають можливість тимчасового переведення працівника без його згоди на іншу роботу в порядку дисциплінарного стягнення, у разі виробничої необхідності або простою, а також можливість виконання ним роботи, не передбаченої трудовим договором.

Висновки. Отже, свобода праці, що включає в себе право на працю, через принцип свободи трудового договору, заборони примусової праці. Реалізується, в рамках трудового правовідношення, шляхом укладення трудового договору між найманим працівником та роботодавцем. Крім того, заборона примусової праці знаходить своє закріплення в Конституції України, інших актах вітчизняного та чинного законодавства. Свобода праці є елементом права на саморозвиток і самореалізацію людини, а примусова праця – неприродний для людини стан виконання роботи з впливом на працівника і порушенням його прав. Тому законодавча заборона примусової праці посилює принцип свободи праці.

Список використаних джерел

1. Баумгартнер Х.М. Свобода и человеческое достоинство как цели государства. Политическая философия в Германии. г. Москва, 2005. С. 15 - 21.
2. Жернаков В.В. Свобода праці як принцип сучасного трудового права України. Право України. 1999. № 3. С. 34 - 36.
3. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к / 96-ВР. Дата оновлення: 21.02.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96->

%D0%B2%D1%80 (дата звернення: 31.03.2019).

4. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.). Уклад. і допов. голов. ред. В. Т. Бусел. Київ, ВТФ «Перун». 2005. 1728 с.

5. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права: міжнародний документ від 16 грудня 1966 р. Дата оновлення: 19.10.1973. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043 (дата звернення: 31.03.2019).

6. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод: міжнародний документ від 4 листопада 1950 р. Дата оновлення: 02.10.2013. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004 (дата звернення: 31.03.2019).

7. Конвенція МОП про примусову чи обов'язкову працю: міжнародний документ від 28 червня 1930 р. № 29. Дата оновлення: 10.08.1956 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_136 (дата звернення: 31.03.2019).

8. Конвенція МОП про скасування примусової праці: міжнародний документ від 25 червня 1957 р. № 105. Дата оновлення: 05.10.2000 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_013 (дата звернення: 31.03.2019).

9. Ситницька О. А. Заборона примусової праці у трудовому законодавстві України / О. А. Ситницька // Університетські наукові записки. – 2011. – № 3. – С. 156–162.

10. Процевський О. І. Новий зміст права на працю – основа реформування трудового законодавства України / О. І. Процевський // Право України. – 1999. – № 6. – С. 101–105.

11. Про зайнятість населення: Закон України від 05.07.2012р. № 5067-VI. Дата оновлення: 31.08.2018 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5067-17> (дата звернення: 31.03.2019).

12. Про зайнятість населення: Закон України від 01.01.1991 р. № 803-XII. Дата оновлення: 01.01. 2013 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/803-12> (дата звернення: 31.03.2019).

Дейнека В.С., Ярошенко О.Н.

К ВОПРОСУ О ПРИНЦИПЕ СВОБОДЫ ТРУДА

Аннотация. Проанализирован вопрос принципа свободы труда сквозь призму запрета принудительного труда. Приведены нормативные акты, регулирующие данные вопросы. Определены исключения из данного принципа.

Ключевые слова: принцип свободы труда, запрет принудительного труда, обязательный труд.

Deineka V.S., Yaroshenko O.M.

TO THE QUESTION OF THE PRINCIPLE OF FREEDOM OF LABOR

Abstract. The question of the principle of labor freedom through the prism of the prohibition of forced labor is analyzed. The normative acts regulating these questions are presented. Exceptions to this principle are defined.

Keywords: the principle of freedom of work, the prohibition of forced labor, compulsory labor.

Демидова Євгенія Олександрівна, студентка медичного факультету,
2 курс, 22 група,

Куковська Ірина Любомирівна, доцент кафедри медицини катастроф
та військової медицини, кандидат медичних наук, доцент

Вищий державний навчальний заклад України

«Буковинський державний медичний університет», м. Чернівці

АНАЛІЗ ДОСВІДУ ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАННЯ ТА НАДАННЯ ДО-

МЕДИЧНОЇ ДОПОМОГИ У ДЕЯКИХ ПРОВІДНИХ КРАЇНАХ СВІТУ

***Анотація.** Проаналізовані сучасні заходи та засоби для якісної організації та надання домедичної допомоги, які використовуються в провідних країнах світу. Показано необхідність навчання населення основним навичкам надання домедичної допомоги та використання сучасних технологічних розробок. Пропонується рішення щодо впровадження досвіду провідних країн у систему навчання та надання домедичної допомоги в Україні.*

***Ключові слова:** домедична допомога, сучасні технології, домедична підготовка, мобільний додаток, модернізовані аптечки.*

Актуальність. Постановка завдання. Розвиток та широке впровадження сучасних технологій дозволяють покращити систему надання допомоги та зробити її ефективною не тільки для медичного персоналу, але й для людини без медичної освіти, що в майбутньому може суттєво зменшити рівень летальності на догоспітальному етапі.

За даними Центру медичної статистики МОЗ в Україні у 2017 році було здійснено 8400770 виїздів швидкої допомоги за викликами, з них 5670329 прибували до пацієнта в період до 10 хвилин [1]. При цьому зафіксовано 126462 смертей, які відбулися до приїзду медичного персоналу та у їх присутності. Однак, згідно з результатами чисельних досліджень, проведених, зокрема, British Red Cross і University of Manchester близько 59% смертей можливо уникнути, якщо домедична допомога буде надана до приїзду швидкої допомоги [2].

Відповідно, метою нашої роботи було проаналізувати досвід організації навчання та надання домедичної допомоги в окремих країнах Європи, який наразі не використовуються в Україні або не є поширеним серед українського населення.

Основна частина. Надання домедичної допомоги завжди є надзвичайно актуальним для будь-якого суспільства. Нажаль, лише невеликий відсоток українців володіє достатніми знаннями та вміннями, щоб надати повний обсяг необхідної допомоги в екстремальній ситуації. Одним із шляхів вирішення цієї проблеми може стати активне поширення серед населення інформації щодо способів базової підтримки життя, проведення обов'язкового навчання з надання домедичної допомоги для певних категорій населення та, можливо, закріплення їх необхідності на законодавчому рівні.

Так, у Сполученому Королівстві Великої Британії та Північній Ірландії (Велика Британія), у 1981 році були введені у дію правила безпеки та гігієни праці «The Health and Safety Regulations», що зобов'язують роботодавців забезпечити належне обладнання, засоби та відповідну кількість персоналу, підготовленого для надання домедичної допомоги, яка залежить від кількості працюючих на виробництві [3]. Особи, які відповідають за надання домедичної допомоги зобов'язані пройти курс навчання та отримати відповідну кваліфікацію. Крім того, до проходження курсів з домедичної допомоги можуть залучатися всі бажаючі, на відповідному сайті вони можуть обрати зручну для них дату та час навчання. Курси можуть відрізнятися тривалістю, обсягом та напрямком підготовки – курси домедичної допомоги на робочому місці, до-

медична допомога педіатричного профілю, домедична допомога для щорічного оновлення своїх вмінь. Сьогодні у Сполученому Королівстві поширеними стають курси з проведення серцево-легеневої реанімації із застосуванням автоматичного зовнішнього дефібрилятора, що пояснюється активною закупівлею цього обладнання та розміщення його у більшості громадських місць. Після оцінки практичних та теоретичних навичок учасники курсів отримують сертифікат, який підтверджує те, що вони можуть надавати домедичну допомогу при відсутності поблизу лікаря або молодшого медичного персоналу.

Як свідчать результати досліджень, у різних країнах Європи має місце різний рівень знань та навичок населення щодо заходів надання домедичної допомоги. Так, високий рівень володіння такою інформацією має населення Норвегії. За оцінками дослідження [5] 90% громадян Норвегії пройшли курси надання допомоги, 54% оновили свої знання та вміння пройшовши підготовку ще раз за останні 5 років, з усіх опитаних 89% людей мали досвід надання допомоги в екстремальній ситуації. Наразі ця країна є лідером серед своїх європейських сусідів у модернізації програм надання домедичної допомоги. На сьогодні держава зобов'язала шкільну систему включити домедичну підготовку як частину національної програми навчання.

Такий же крок планує здійснити і Велика Британія, чий уряд виступив з пропозицією зобов'язати всі державні школи з 2020 року навчати дітей навичкам надання необхідної допомоги [6]. Навчання буде відрізнятися для дітей молодшого та середнього шкільного віку, тим, що останні можуть отримати досвід користування дефібриляторами. На сьогоднішній день серцево-судинні захворювання є першою причиною смерті серед людей у всьому світі. Тільки в Україні у 2014 році вони стали причиною смерті близько 632 000 тисяч людей (46% від загальної смертності) [8]. Серцевий напад може статися раптово і тому надання швидкої і якісної допомоги у цій ситуації є вкрай важливе. За даними Американської Асоціації Серця відсоток виживання людини, яка переживає серцевий напад без СЛР (серцево-легенева реанімація) зменшується на 10% кожну хвилину. При використанні дефібрилятора в першу хвилину нападу 9 із 10 людей виживають [9]. Таким чином швидкість надання допомоги до приїзду швидкої допомоги відіграє основну роль у питанні збереження життя.

Європейські країни не тільки акцентують увагу населення навчання практичним навичкам надання допомоги, але і зосереджуються на впровадженні необхідних рішень для поширення цих програм на державному рівні. До прикладу, для отримання посвідчення водія у Швейцарії є обов'язковим десятигодинне навчання з надання допомоги. Аналогічні вимоги у 2016 році затвердив уряд Німеччини – проходження обов'язкових 9-ти уроків тривалістю 45 хвилин, у Чеській Республіці вимогою є 4 уроки по 45 хвилин. Австрія, Словенія, Угорщина та країни Балтії у свою чергу також долучилися до системи надання водійських прав тільки після закінчення спеціальних курсів з домедичної підготовки [7].

Разом з тим, багато людей пов'язують відсутність знань надання необхідної допомоги з відсутністю часу, матеріальних ресурсів або бажання отриман-

ня підготовки на спеціальних курсах. Альтернативою вирішення цієї проблеми може стати сучасний світ технологій.

У таких країнах як Британія, США, Філіппіни, Канада та Австралія Товариство Червоного Хреста випустило спеціальний додаток, що допомагає будь-якому пересічному громадянину надати ефективну домедичну допомогу [4]. Додаток можна з легкістю завантажити та використовувати на будь-якому персональному девайсі. У ньому користувач зможе знайти потрібні йому алгоритми надання домедичної допомоги для різноманітних медичних випадків, які потребують негайного реагування. До того ж кожен алгоритм супроводжується навчальним відео і малюнками. В екстрених випадках спеціальна програма допоможе вам викликати службу порятунку та покаже останній ваше місце знаходження завдяки геолокації. Програма додатково сповіщає людину про погодні умови її регіону та про необхідні запобіжні заходи при стихійних лихах. Додаток також має тести необхідні для закріплення знань користувача з надання домедичної допомоги, що забезпечує процес навчання у будь-який зручний для людини час.

Унікальні можливості використання гаджетів для полегшення проведення серцево-легеневої реанімації при раптовій смерті запропонували у Швеції. Так, центр реабілітації Каролінського інституту разом з Everbridge Company, створили спеціальний додаток «SMS Lifesaver». Суть його використання полягає в тому, що мобільний додаток допомагає волонтерам, які пройшли курси надання серцево-легеневої реанімації (СЛР) та використання зовнішнього автоматичного дефібрилятора, отримати сигнал про раптову зупинку серця у людини, яка знаходиться в географічно-можливих межах їхньої досяжності та надати екстрену допомогу до приїзду швидкої допомоги. Після отримання сигналу про допомогу на телефон волонтера, програма спрямовує їх до найближчого дефібрилятора або до місця нещасного випадку. Зараз у Стокгольмі нараховують близько 13000 волонтерів, які можуть долучитися до використання цього додатка. За результатами дослідження, опублікованого в «New England Journal of Medicine» кількість людей, яким провели СЛР завдяки мобільному додатку збільшилось на 30% [10]. У Британії існує схожа програма «GoodSam», яка вже об'єднала близько 40000 волонтерів по всьому світу. Для того, щоб стати волонтером, потрібно зареєструватися в програмі, завантажити свою фотографію та додати сертифікат як доказ наявності спеціальної підготовки. Більше того, адміністрація додатку також створила спеціальний модуль «Instant-on-scene», що під час виклику, здійсненого абонентом, надсилає повідомлення для консультанта, який може спостерігати за ситуацією за допомогою відеокамери та надавати необхідні поради. Такі нові методи допомагають значно збільшити шанс виживання людини при серцевому нападі та можуть у майбутньому використовуватися для допомоги і в інших невідкладних ситуаціях. Для реалізації таких програм в Україні вкрай важливим є створення системи обов'язкового навчання з домедичної допомоги окремих категорій осіб без медичної освіти з отриманням відповідних сертифікатів, а також оснащення зовнішніми автоматичними дефібриляторами більшості громадських місць.

З метою підвищення ефективності надання допомоги важливим є не тільки навчання, але і оснащення осіб, які її надають. З цією метою створюються нові комплектації аптечок, які можуть стати більш ефективними ніж старі аналоги при наданні домедичної допомоги особою без медичної освіти. Прикладом такої аптечки є «Mobilize Rescue Systems», створені однойменною американською компанією. Компанія представила 4 види аптечок, які відрізняються своїм наповненням і використовуються залежно від імовірної кількості постраждалих. Основним їхнім завданням є допомогти особам без медичної освіти надати допомогу згідно з протоколами American Heart Association, Tactical Emergency Casualty Care та American Collage of Surgeons. Найбільша з них призначена для надання допомоги декільком постраждалим і оснащена планшетом зі встроєною програмою оцінки стану постраждалого та надання допомоги відповідно алгоритмам. Програма буде надсилати питання тому, хто надає допомогу з пропонуваними відповідями «так» або «ні», використовуватиме необхідні зображення для допомоги визначення місць кровотеч і надаватиме поради на всіх інших етапах надання допомоги до прибуття швидкої допомоги. Крім цього, аптечка має засоби, необхідні для зупинки зовнішніх кровотеч, проведення іммобілізації, надання допомоги при опіках, серцевих нападах, отруєннях тощо.

Інший тип аптечки характеризується тим, що має сигналізацію для сповіщення про необхідність у наданні допомоги. Третій тип аптечки «Mobile rescue system» оснащена плечовими лямками і є зручною для перенесення. Остання аптечка з цієї лінії – «Compact edical system» є невеликою за розмірами і зручною для індивідуального використання, однак не має планшету з програмою надання допомоги і замість цього компанія пропонує використовувати їх мобільний додаток. На сьогоднішній день компанія активно впроваджує аптечки у школах, на виробництві, в охоронних службах, громадських місцях тощо.

Ще однією модернізованою аптечкою є «GALE», розроблена американською компанією 19Labs у співпраці з багатьма медичними центрами та університетами США [11]. Розробники позиціонують її як домашню аптечку, що допоможе надати домедичну допомогу у побутових умовах та місцях, віддалених від пунктів екстреної медичної допомоги. Кожна аптечка має інтерактивний медичний довідник, що надає інформацію про алгоритми домедичної допомоги за окремими напрямками – допомога для новонароджених, дітей та дорослих. Додатково у програмі можна знайти симптоми різних екстрених медичних станів та викликати швидку допомогу або отримати консультацію лікаря за допомогою відеозв'язку. До складу аптечки входять засоби для проведення діагностики (тонометр, стетоскоп, пульсометр тощо). Результати оцінки стану (діагностики) можна надіслати лікарям за допомогою відповідної, завантаженої в аптечку, програми.

Висновки. Проблема навчання населення базовим знанням з надання домедичної допомоги є надзвичайно важливою з огляду на можливість порятунку сотень людських життів. Все більше країн спрямовують зусилля на отримання знань та навичок з домедичної допомоги особами, які не мають медичної освіти.

ти. Для якісного їх забезпечення здійснюється низка заходів - функціонування відповідних освітніх програм для різних груп населення, оснащення належним обладнанням підприємств, установ, організацій та громадських місць, розробка та широке впровадження нових сучасних комп'ютерних технологій.

Використання досвіду провідних країн Європи та світу, інтеграція його у систему надання домедичної допомоги у майбутньому можуть врятувати життя тисячам українців.

Список використаних джерел

1. МОЗ України. статистичні дані, форма 22 [Електронний ресурс] / МОЗ України // Центр медичної статистики. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: <http://medstat.gov.ua/ukr/statdan.html>.
2. Are-prehospital-deaths-from-trauma-and-accidental-injury-preventable – London: British Red Cross, 2016. – 48 с.
3. The Health and Safety (First-Aid) Regulations 1981 [Електронний ресурс] // Guidance of regulationstions. – 1981. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.hse.gov.uk/firstaid/legislation.htm>.
4. British Red Cross [Електронний ресурс] // official site. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.redcross.org.uk/first-aid/book-a-first-aid-course>.
5. Bakke HK, Steinvik T, Angell J, Wisborg T. A nationwide survey of first aid training and encounters in Norway. BMC Emerg Med. 2017; 17(1) : 6. Published 2017 Feb 23. DOI:10.1186/s12873-017-0116-7
6. Department for Education (UK). The Relationships Education, Relationships and Sex Education and Health Education (England) Regulations [Електронний ресурс] / Department for Education (UK) – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.gov.uk/government/publications/relationships-education-rse-and-pshe>.
7. Driving Licence (Mandatory First Aid Training) [Електронний ресурс] // House of Commons Hansard. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: [https://hansard.parliament.uk/commons/2016-03-08/debates/16030861000002/DrivingLicence\(MandatoryFirstAidTraining\)](https://hansard.parliament.uk/commons/2016-03-08/debates/16030861000002/DrivingLicence(MandatoryFirstAidTraining)).
8. European Cardiovascular Disease Statistics report 2017 – Brussels: European Heart Network, 2017. – 192 с.
9. FACTS Every Second Counts Rural and Community Access to Emergency Devices [Електронний ресурс] // American Heart Association, American Stroke Association. – 2015. – Режим доступу до ресурсу: https://www.heart.org/idc/groups/heart-public/@wcm/@adv/documents/downloadable/ucm_472102.pdf.
10. Mobile-Phone Dispatch of Laypersons for CPR in Out-of-Hospital Cardiac Arrest / Mattias Ringh., Mårten Rosenqvist, Ph.D., Jacob Hollenberg, та ін.]. // N Engl J Med. – 2015. – С. 2316–2325. DOI: 10.1056/NEJMoa1406038.
11. 19Labs [Електронний ресурс] //official site. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.19labs.com>

Демидова Є.О., Куковская И.Л.

АНАЛИЗ ОПЫТА ОРГАНИЗАЦИИ ОБУЧЕНИЯ И ОКАЗАНИЯ ДОМЕДИЦИНСКОЙ ПОМОЩИ В НЕКОТОРЫХ ВЕДУЩИХ СТРАНАХ МИРА

Аннотация. Проанализированы современные меры и средства для качественной организации и оказания домедицинской помощи, которые используются в ведущих странах мира. Показана необходимость обучения населения основным навыкам оказания домедицинской помощи и использования современных технологических разработок. Предлагается решение по внедрению опыта ведущих стран в систему обучения и предоставления домедицинской помощи в Украине.

Ключевые слова: домедицинская помощь, современные технологии, домедицинская подготовка, мобильное приложение, модернизированные аптечки.

Demydova Ye.O., Kukovska I.L.

ANALYSIS OF THE ORGANIZATION EXPERIENCE OF TRAINING AND PROVIDING FIRST AID IN SOME DEVELOPED COUNTRIES

***Abstract.** Modern measures and means for the qualitative organization and provision of the first aid, which are used in the developed countries have been analyzed. The necessity of teaching population of the basic skills of first aid and the usage of modern technological innovations have been shown. A solution for introducing the experience of developed countries into the system of training and the provision of first aid in Ukraine has been proposed.*

***Keywords:** first aid, new technologies, first aid courses, mobile app, modernized first aid kits.*

Дмитренко Анастасія Олександрівна, студентка Інституту підготовки кадрів для органів юстиції України, 5 курс, група 04-18М-01,

Карманний Євгеній Вадимович, доцент кафедри трудового права, кандидат технічних наук, доцент

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, м. Харків

ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОЇ ТРУДОВОЇ МІГРАЦІЇ В УКРАЇНІ

***Анотація.** Досліджено сутність та сучасний стан трудової міграції в Україні, зокрема динаміку еміграції. Визначено фактори впливу на трудову міграцію та її наслідки. Досліджена географічна спрямованість та рівень участі різних регіонів України у трудовій міграції, виявлено причини такого розподілу. Сформульовано особливості міграції українців до країн ЄС в сучасних економічних і політичних умовах. Запропоновано заходи щодо покращення міграційної політики в Україні.*

***Ключові слова:** трудова міграція, зовнішня трудова міграція, соціально-економічні умови, зайнятість населення, фактори впливу на міграцію.*

Актуальність. Постановка завдання. Протягом не менш як двох останніх десятиліть зовнішня трудова міграція була наймасштабнішою серед міграційних потоків в Україні. Під трудовою міграцією розуміють переміщення особи з метою тимчасового працевлаштування, що супроводжується перетинанням державного кордону (зовнішня трудова міграція) або меж адміністративно-територіальних одиниць держави (внутрішня трудова міграція) [1].

Україна вважається однією з найбільших країн-донорів робочої сили в Європі. Головною причиною трудової міграції з України можна вважати соціально - економічну. Важливими чинниками, які спонукають українців до виїзду за межі держави, є також низький рівень життя та безробіття. Дана обставина змушує громадян України шукати для себе кращої долі за кордоном, що цілком відповідає прагненню людини, яка бажає знайти роботу, достойну оплати її праці і має на це конституційне право [3].

Навіть економічний підйом, що певний час тривав в Україні з 2000 р., так і не призвів ні до реального покращення умов життя широких верств населення, ні до зростання попиту на робочу силу. Більшість показників соціально-економічного розвитку все ще далекі від європейських стандартів. Можливості працевлаштування на офіційному ринку праці України залишилися обме-

женими, до того ж зайнятість в зареєстрованому секторі економіки держави не лише не гарантує добробуту, а часто не забезпечує й потреб відтворення робочої сили працюючого.

Тож за сучасних умов в Україні з урахуванням демографічних процесів, економічної ситуації та військового конфлікту на Сході країни слід очікувати ще більшої активізації еміграційних процесів і, як наслідок, вибуття робочої сили за межі країни, що потребує ретельного дослідження показників зовнішньої трудової міграції в Україні, визначення факторів, причин, наслідків і, відповідно, розробки низки превентивних заходів у регулюванні міграційних процесів. Саме тому ця тема є досить актуальною, потребує детального вивчення її стану та наслідків для України [1].

Інтерес до трудових міграцій у вітчизняній науковій літературі стабільно високий. Це пояснюється як масштабами процесу, так і роллю міграцій у демографічному та соціально-економічному розвитку. Вагомий внесок у процес дослідження теорії і практики міжнародної трудової міграції, удосконалення організаційних, економічних та правових важелів її регулювання зробили провідні вчені [4]. Зокрема, українськими вченими детально досліджені тенденції зовнішніх трудових міграцій, зроблено декілька спроб оцінити роль грошових переказів мігрантів у розвитку, досліджено життєві стратегії мігрантів, оцінено наслідки трудових міграцій для мігрантів та їхніх сімей [5].

Водночас питання впливу трудових міграцій на соціально-економічний розвиток залишаються малодослідженими, що ж до оцінки довгострокових наслідків трудових міграцій для розвитку ринку праці та соціальної системи країни, то дослідники переважно обмежуються узагальненими висновками без визначення конкретних кількісних показників.

Метою даної роботи є виявлення основних тенденцій сучасної трудової міграції України за допомогою наукових досліджень різних науковців та статистичних даних Державної служби статистики України, дати деякі рекомендації щодо подолання проблем, пов'язаних з трудовою міграцією.

Основна частина. Глобалізація виробництва, посилення взаємозалежності національних економік і, як наслідок, виникнення та постійний розвиток міжнародного ринку праці, що охоплює потоки трудових ресурсів, які перетинають національні кордони, призводять до трудової міграції громадян. На сьогодні Україна залишається однією з країн, що є найбільшими постачальниками робочої сили в Європі [3].

Першочерговими завданнями дослідження трудових міграцій є визначення їх масштабів. Наявні в Україні джерела адміністративних даних та регулярні обстеження, на жаль, не надають достовірних відомостей про цей процес. Однак дають змогу оцінити хоча б загальну картину. Так з метою оцінки масштабів трудової міграції українців за кордон Державною службою статистики України в 2001 р. в 8 прикордонних областях, а в 2008, 2012 та 2017 роках по всій території України при обстеженнях економічної активності населення, що охоплюють понад 20 тис. домогосподарств, застосовувався спеціальний модуль, спрямований на вивчення зовнішньої трудової міграції [8].

За даними 2001 р. така оцінка становила 2,3 – 2,7 млн осіб, або понад 10% працездатного населення. В 2008 р. було виявлено 1,5 млн трудових мігрантів, або 5,1% працездатного населення. Оцінка 2012 р. становила 1,2 млн, частка трудових мігрантів серед осіб у віці 15 – 70 років дорівнювала 3,4%. За даними 2017 р. їхня чисельність зросла до 1,3 млн, а частка в населенні відповідного віку до 4,5% (населення окупованих територій з підрахунків виключалося). Обстеження Держстату, однак, не охоплювали осіб, які не поверталися в Україну в період спостереження. Інформація про відсутніх надавалася членами домогосподарств, які залишалися на Батьківщині, тому не могли бути охоплені також мігранти, які виїхали всієї сім'єю. У зв'язку з цим отримані дані стосуються переважно осіб, які здійснюють тимчасові поїздки на роботу за кордон, а також тих, хто працює за кордоном тривалий час, проте має сім'ю в Україні, періодично навідується додому [7].

Згідно з даними Держстату, основними країнами призначення українських працівників-мігрантів є сусідні країни – Росія, Польща, Чехія, Угорщина (рис. 1), а також країни Південної Європи (Італія, Іспанія, Португалія). Порівняння результатів 2008, 2012 та 2017 років показує, що поступово розподіл мігрантів за країнами призначення змінювався: частка Росії скорочувалася, а європейських країн, передусім Польщі, зростала. Саме Польща на сьогодні є основною країною призначення трудових мігрантів з України, що обумовлено потребами ринку праці країни, сприятливим для тимчасового (до 6 місяців упродовж року) працевлаштування іноземців законодавством, територіальною та культурною близькістю [9].

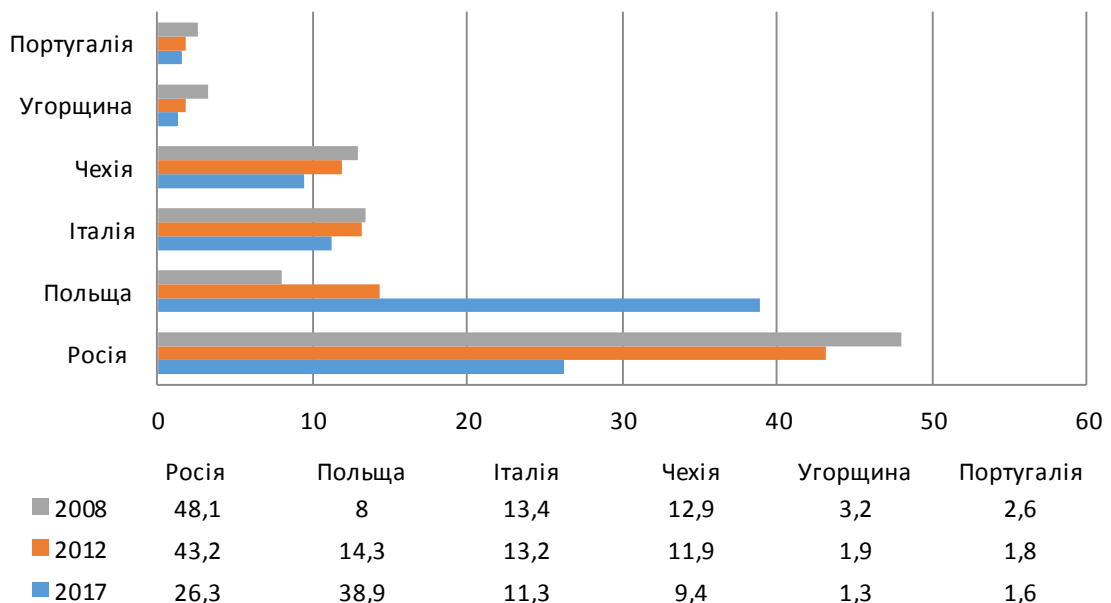

Рис. 1. Країни призначення трудових мігрантів за даними обстежень населення Державною службою статистики України (у %)[9].

За даними 2017 р. понад 2/3 мігрантів (70,4%) – чоловіки, що в цілому відповідає результатам попередніх обстежень (2001 р. – 69,2%, 2008 р. – 62,3%, 2012 р. – 65,6%), однак свідчить про деяке збільшення чоловічої міграції.

Опитування українських мігрантів, проведені останніми роками в Польщі та Чехії, дають підстави твердити, що збільшення частки чоловіків пов'язане не лише із потребами ринку праці країн призначення (будівництво, транспорт), а й виїздом за кордон внаслідок воєнних дій на Сході України [8].

Трудова міграція нерівномірно охопила територію країни. За даними 2017 р. 69,4% тих, хто виїжджав на роботу за кордон, рекрутувалися з числа мешканців західних областей (рис. 2). Це дещо менше, ніж в 2012 р., коли вони становили 72,4%. Частка вихідців із Заходу скоротилася за рахунок жителів Центру країни, які становили 9,2% мігрантів, тоді як в 2012 р. лише 3%. 4 Національний інститут стратегічних досліджень Вихідців з Півдня в 2017 р. було 8,6%, Сходу – 6,8%, Півночі – 6% [8].

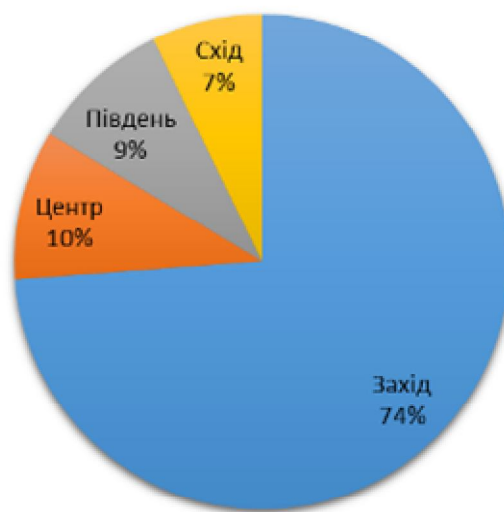

Рис. 2. Географія трудової міграції за регіонами України [8].

Тобто можна зробити висновок, що в Україні нині відбувається поживлення інтенсивності зовнішньої трудової міграції, яка все частіше охоплює осіб, що мешкають за межами Західного регіону, передусім жителів міст і, зокрема, столиці.

Основна цінність обстежень у тому, що вони дають змогу з'ясувати якісні характеристики трудової міграції з України, а також, завдяки періодичному проведенню по всій території країни, тенденції її розвитку. Проте, слід зазначити, що точної цифри кількості населення в Україні зараз нема, як і кількості трудових мігрантів з України, тому реальні масштаби трудової міграції більші, ніж порахував Держстат через певні методологічні обмеження.

Трудові міграції обумовлюються поєднанням зовнішніх чинників трудових міграцій з боку країн-роботодавців та внутрішніх чинників соціально-економічного розвитку України. Зовнішніми причинами трудових міграцій громадян України за кордон виступає ємний ринок праці західних країн та приваблива матеріальна оцінка трудової діяльності. Причому, демографічні чинники свідчать про постійне зростання попиту розвинутих країн на працю іноземців [3].

Серед внутрішніх причин трудових міграцій українських громадян за ко-

рдон – незадоволений попит на роботу всередині країни, неадекватно низька оцінка робочої сили, соціально-економічна криза, спад виробництва, загострення економічних протиріч. Якщо на початку 90-х виїзди на заробітки за кордон зумовлювалися зупиненням підприємств, багатомісячними затримками з виплатою заробітної платні, зростаючим безробіттям, то нині їхньою метою у більшості випадків є підвищення добробуту, вирішення житлового питання, фінансування навчання тощо. Все це має свої наслідки, здебільшого негативні [4].

Зміна стратегії поїздок потягла за собою зміну тривалості перебування більшості мігрантів за кордоном – вона істотно зросла. Якщо в середині 90-х років однозначно переважали кількаденні виїзди, то тепер найбільш поширеними виявилися поїздки терміном від 1 до 6 місяців (приблизно половина від загальної кількості поїздок). На такий термін виїжджають здебільшого до Росії, Польщі, Німеччини. Кожна п'ята поїздка, спрямована переважно до Італії, Іспанії, Португалії, тривала ще довше – у середньому 1,5 – 2 роки. За прогнозом і розрахунками ІДСД ім. М.В. Птухи НАН України можна сказати, що безпосередня зміна чисельності та трансформації структури населення внаслідок переходу трудової міграції у постійну спричинить дефіцит робочої сили та зашкодить національній економіці [2].

За оцінками Міжнародного валютного фонду, у різних країнах Східної Європи еміграція “зрізала” 0,6-0,9% від щорічного росту ВВП у 1999-2014 роках. Все це погіршило й державні фінанси цих країн [9].

До інших найпомітніших негативних наслідків зовнішніх трудових міграцій для України як країни-донора є:

- послаблення сімейних зв'язків, несталість шлюбів, поширення соціального сирітства, що негативно впливає на народжуваність та розвиток сім'ї;
- погіршення рівня здоров'я трудових мігрантів внаслідок виснажливої праці та некомфортних умов перебування за кордоном [11];
- зниження кваліфікації працівників внаслідок зайняття за кордоном низько кваліфікованими роботами;
- загроза нівелювання соціальної значимості зайнятості в Україні через формування у молоді окремих регіонів стійкого стереотипу, згідно з яким досягти пристойного рівня життя можна лише шляхом трудових поїздок за кордон;
- переважно нелегальний статус мігрантів, що, з одного боку, ускладнює соціальний захист цих осіб, а, з другого боку – сприяє формуванню психології правового нігілізму серед цього контингенту [5].

Виділяють і позитивні моменти зовнішньої трудової міграції:

- зменшення соціальної напруги та навантаження на ринок праці, зокрема зниження рівня безробіття;
- значний грошовий (валютний) приплив, що дає широкі можливості для збільшення власного добробуту населення;
- можливість матеріального утримання на Батьківщині сімей, зокрема дітей, фінансування їхнього навчання, покращення житлових умов, купівлі товарів довготривалого використання, оздоровлення родичів тощо;

- розвиток малого бізнесу за рахунок залучених коштів від "човникової" торгівлі;

- розширення світогляду, набуття свідомості та розуміння реальних умов ринкової економіки розвинутих країн, вивчення іноземних мов [6].

Розглянувши основні позитивні та негативні наслідки, можна додати рекомендації щодо подолання негативних наслідків:

- забезпечити робочими місцями студентів після закінчення навчання у ВНЗ; відкривати нові підприємства та організації треба більше в західному регіоні України, тому що східний регіон забезпечений багатьма підприємствами та шахтами; відкривати колгоспи, так люди отримають винагороду як в грошовій формі, так і в товарній, а отже люди будуть забезпечені для проживання [5];

- збільшення коштів для новонародженої дитини та забезпечити до 16 років безкоштовною медициною;

- знизити податковий тиск на малий та середній бізнес, тому треба вводити нові закони, які б були вигідні як для держави, так і для підприємств, тобто закони які пов'язані зі зниженням податку, наданням певних пільг підприємствам які працюють на приватній основі;

- підвищення заробітної плати для тих хто працює, мотивувати роботу працівників (відпустки, премії), для того щоб вони залишались на даній роботі [7].

З метою зменшення еміграції робочої сили необхідне впровадження системи заходів, які на думку фахівців повинні мати чітке внутрішнє і зовнішнє спрямування. До числа перших належать заходи макроекономічної стабілізації та оздоровлення економіки - створення робочих місць, розширення іноземного інвестування тощо. Зовнішні заходи мають забезпечити цивілізовані форми виїзду працівників за кордон та можливість їх вільного повернення додому, ввезення валюти, а також гарантії нашим співвітчизникам захисту їхніх трудових прав за кордоном [10].

Головним чинником, що знизить трудову міграцію є забезпечення людей роботою з належними умовами праці та її оплатою, обмеження «тіньової» економіки та «тіньової» зайнятості. Адже продуктивна зайнятість - це шлях подолання бідності та відвернення від виїзду на заробітки за кордон.

Висновки. Узагальнюючи вищевикладене, необхідно зазначити, трудова міграція є складним комплексним та масштабним феноменом, який впливає на розвиток соціально-економічної системи України, ринок праці, чисельність та структуру населення. Визначення майбутнього шляху розвитку, оцінювання наслідків зовнішньої трудової міграції в Україні, можливостей реформування економіки та соціальної сфери країни не може відбуватися без урахування сучасного перебігу трудових міграцій та оцінювання їх наслідків. Таке оцінювання є необхідним для формування виваженої політики зовнішніх трудових міграцій.

Процес трудової міграції в Україні має тенденцію до зростання, що має як позитивні, так і негативні наслідки для держави. До позитивних можна віднести надходження до України іноземної валюти від трудових мігрантів, зменшення напруги на ринку праці, а також зниження рівня прихованого та зареєстрованого безробіття. До негативних наслідків треба віднести втрату влас-

ної висококваліфікованої робочої сили; втрату кваліфікації мігрантів через те, що вони виконують малокваліфіковану роботу за кордоном; відсутність відрахування від заробітної плати нелегальних мігрантів у соціальний та пенсійний фонд; погіршення сімейних відносин через довготривалу відсутність членів сім'ї, тощо. Тому важливим завданням в сучасних умовах є формування національної міграційної політики, що передбачатиме поєднання заходів щодо залучення населення (у тому числі українців, які тривалий час працюють за кордоном) до України та оптимізації зовнішніх міграційних потоків. Державна політика щодо регулювання зовнішніх трудових міграцій має спиратися на комплекс заходів, спрямованих як на забезпечення зворотності зовнішніх трудових поїздок та соціальної захищеності українських працівників за кордоном, якнайширше залучення міграційних грошей в економіку України, так і на покращення можливостей працевлаштування на внутрішньому ринку праці.

Також необхідно налагодити облік трудових мігрантів та населення держави загалом.

Список використаних джерел

1. Блюк Н. Про деякі питання трудової міграції в Україні [Електронний ресурс] / Н.В. Блюк/ Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Юридичні науки. - 2016. - № 837. - С. 175-180. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vnulpurn_2016_837_29
2. Гнатюк Т.О. Українські шукачі притулку у державах-членах ЄС: нова тенденція, що загрожує візовій лібералізації: Тези / Т.О. Гнатюк // Актуальні проблеми соціально-гуманітарних наук. Матер. V всеукр. наук. конфер. з міжнар. участю (м. Дніпропетровськ, 28 серпня 2015 р.): у 2-х частинах. – Д.: ТОВ «Інновація», 2015. – ч. 1. – С. 13-15.
3. Ляшенко О. Особливості трудової міграції України [Електронний ресурс] / О. Ляшенко, Ю. Шампанюк // Молодий вчений. – 2016. – № 4. – С. 121–125. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2016_4_32.
4. Малиновська О. Трудова міграція населення України [Електронний ресурс] / О. Малиновська – 2015. – С. 79-85. – Режим доступу: <http://migraciya.com.ua/news/migrant-workers/ua-labour-migration-ukraine-what-to-expect-in-the-nearfuture-part-1>.
5. Малиновська О. Перекази мігрантів з-за кордону: обсяги, канали, соціально-економічне значення. Аналітична доповідь / НІСД,. – К., 2014.- С. 89-95
6. Міграція як чинник розвитку в Україні [Електронний ресурс] / Міжнародна організація з міграції (МОМ)/ Київ. - 2016.- с. 89-96 – Режим доступу: http://www.iom.org.ua/sites/default/files/mom_migraciya_yak_chynnyk_rozvytku_v_ukrayini.pdf
7. Міграція в Україні: факти і цифри. [Електронний ресурс] / Міжнародна організація з міграції (МОМ)/ Київ. – 2013. – С.12-15 – Режим доступу : http://iom.org.ua/sites/default/files/ff_ukr_21_10_press.pdf
8. Офіційний веб-сайт Національного інституту стратегічних досліджень України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua>
9. Офіційний веб-сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.ukrstat.gov.ua
10. Петроє О. Міжнародна трудова міграція: аналіз ситуації та наслідків для України [Електронний ресурс] / О. Петроє, В. Васильєв // Вісник Національної академії державного управління при Президентові України. Серія: Державне управління. – 2015. – № 4. – С. 93–100. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadu_2015_4_16.
11. Pozniak O. Investigation of Entrepreneurship Potential of Ukrainian Labour Migrants / Pozniak O. // Zeszyty Naukowe. Nr 4 (42). – Warszawa, Uczelni Warszawskiej im. Marii Skłodowskiej-Curie, 2013. – P. 45–54.

Дмитренко А.А., Карманний Е.В.

ОСНОВНЫЕ ТЕНДЕНЦИИ И ПРОБЛЕМЫ СОВРЕМЕННОЙ ТРУДОВОЙ МИГРАЦИИ В УКРАИНЕ

***Анотация.** Исследована сущность и современное состояние трудовой миграции в Украине, в том числе динамику эмиграции. Определены факторы влияния на трудовую миграцию и ее последствия. Изучена географическая направленность и уровень участия различных регионов Украины в трудовой миграции, выявлены причины такого распределения. Сформулированы особенности миграции украинского населения в страны ЕС в современных экономических и политических условиях. Предложено меры по улучшению миграционной политики в Украине.*

***Ключевые слова:** трудовая миграция, внешняя трудовая миграция, социально-экономические условия, занятость населения, факторы влияния на миграцию.*

Dmytrenko A.O., Karmanniy Ye.V.

MAJOR TENDENCIES AND PROBLEMS OF MODERN LABOR MIGRATION IN UKRAINE

***Abstract.** The essence and current state of labor migration in Ukraine, the dynamics of emigration. The factors influencing labor migration and its consequences are determined. The geographical orientation and level of participation of various regions of Ukraine in labor migration has been studied, the reasons for this distribution have been identified. The features of migration of the Ukrainian population to the EU countries in the current economic and political conditions are formulated. The features of migration of the Ukrainian population to the EU countries in the current economic and political conditions are formulated. Proposed measures to improve migration policy in Ukraine.*

***Keywords:** labor migration, external labor migration, socio-economic conditions, employment, factors influencing migration.*

Дороніна Юлія Андріївна, студентка Фінансово-правового факультету,
4 курс, група 10-15-02,

Корнєва Поліна Михайлівна, асистент кафедри трудового права,
кандидат юридичних наук

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, м. Харків

ДОСВІД ПЕНСІЙНИХ РЕФОРМ БЕЛЬГІЇ

***Анотація.** Проаналізована Бельгійська пенсійна реформа. Порядок нарахування та виплати пенсій за європейськими стандартами. Влада Бельгії вирішила низьку питань пов'язаних з виплатою пенсій, які наданий час виникли в Україні. Запропоновані рішення стосовно удосконалення пенсійної реформи спираючись на досвід Бельгії.*

***Ключові слова:** пенсійна реформа, працевлаштований пенсіонер, видатки на пенсію, нарахування пенсії, підстави призначення пенсії.*

Актуальність. Постановка завдання. Сьогодні наша країна перебуває в стані глобалізації. Ми намагаємося адаптувати норми законодавства Європейського Союзу до вітчизняної системи права. При цьому, певні деталі залишаються поза нашою увагою. Наприклад те, що у українців та жителів Європейського союзу різний менталітет та правова обізнаність. Для того, щоб змінювати наше законодавства або приймати нові нормативно-правові акти з питань

пенсійного забезпечення спочатку необхідно проаналізувати досвід, а потім розробити власну пенсійну реформу. Кожна пенсійна реформа має як позитивні, так і негативні наслідки для громадян країни, і не всі особи схвалюють пенсійну реформу. Отже, проаналізувавши досвід країн, а саме Бельгії ми зможемо розробити власну пенсійну реформу враховуючи всі недоліки.

Основна частина. У Бельгії на двох працюючих людей приходится 1 пенсіонер. Кількість пенсійних виплат зросла на 13% за п'ять років, щоб досягти рекорду. На початку цього року бельгійські пенсіонери отримали рекордну кількість пільг: 3.4 мільйони. Це збільшення на 13% за п'ять років, що становить 380,000 нових асигнувань. Це відображається в цифрах, отриманих нами з офісу міністра пенсій Daniel Bacquainine (RM). З 3,4 млн. Виплат, 2,1 млн. - для колишніх працівників. 643 000 бенефіціарів отримують незалежну пенсію, а 594 000 виходять на пенсію державних службовців. Слід зазначити, що реальна кількість пенсіонерів становить менше 3,4 мільйонів, оскільки серед тих, хто мав змішану кар'єру, кілька разів в статистиці. Наприклад ті, хто працював як на державній службі, так і на інших підставах отримують, дві окремі пенсії. Без цих дублікатів реальна кількість пенсіонерів, звичайно, нижча, однак, оскільки дані різних систем не консолідуються, немає точної кількості пенсіонерів. Баквелайн попросив пенсійну адміністрацію розрахувати фактичну кількість пенсіонерів. За оцінками фірми, 2 мільйони бельгійців - приблизно кожен п'ятий - в даний час на пенсії. Це означає, що для двох людей, які працюють, у Бельгії зараз є пенсіонер. Враховуючи збільшення очікуваної тривалості життя та прихід покоління дитини-бумера після виходу на пенсію, група пенсіонерів продовжує зростати. Намет 25% пенсіонерів швидко наближається.

За п'ять років видатки на пенсію зросли на 7,3 мільярда євро, досягнувши цього року 44,2 мільярда євро. Для порівняння: ця сума відповідає майже 8 мільярдам євро, які уряд Мішель має знайти для досягнення збалансованого бюджету в 2019 році. Пенсійні витрати цього року складають 10,2% ВВП (валовий внутрішній продукт, тобто загальна вартість виробництва Бельгії за один рік). Десять років тому пенсійне навантаження становило лише 8,6% ВВП. Комітет з вивчення проблем старіння очікує, що до 2020 року пенсійні видатки досягнуть 11% ВВП. В Бельгії в минулому році відбулися зміни у пенсійній реформі. В Бельгії існує таке поняття як рання пенсія, вона призначається особам які не досягли пенсійного віку тобто 70 років. Тобто в даній ситуації пенсія буде призначатися за віком особам які мають стаж роботи понад 60 років. Але з новою пенсійною реформою чоловіки не зможуть вийти на пенсію до 62,5 років зі стажем роботи 41 рік. З 42-річним часом, пенсія можлива на 61 і навіть на 60 з 43-річною кар'єрою. Що стосується жінок, то після 33-річної кар'єри вони зможуть брати пенсію у віці 62 років. Підвищується вік виходу на пенсію він буде становити до 57 років. З 2015 року літні працівники зможуть перейти до кар'єри за допомогою кредитної системи часу. Таким чином, вони отримують допомогу від ОНЕМ у віці від 60 років, якщо вони мають кар'єру щонайменше 25 років. Мінімальний вік, який виграє від цих виняткових планів, становитиме 57 у 2017 році. Щомісячна сума пенсії зросте до

1176,91 євро за ізольованою ставкою та 1470,67 євро за ставкою домогосподарства.

Федеральний уряд хоче скасувати пенсію за фізичну непридатність державних службовців. Ось рішення федерального уряду, яке може спричинити шліфування зубів у об'єднаних федераціях. Після основних раундів переговорів щодо коригування своїх бюджетів на 2016 і 2017 роки "шведська" більшість планувала змінити можливості викупу державних службовців. Точніше, мова йде про пенсію за непрацездатність. Цей більш сприятливий режим, який стосується лише призначених посадових осіб, має бути узгоджений з «простими» контрагентами. Сьогодні посадова особа, яка хворіє протягом дуже тривалого періоду часу, може на вимогу свого роботодавця отримувати пенсію за непрацездатність. У такому випадку може статися, що агенти, які ще досить молоді, але не здатні зайняти своє місце в довгостроковій перспективі, можуть отримати пенсію в розмірі до 100% заробітної плати за останні роки. Економія 450 мільйонів євро. Ідея полягає в тому, щоб вирівняти цю систему з тим, що існує для інших, не призначених працівників на все життя: у разі тривалої хвороби працівник отримує заробітну плату першого місяця, що сплачується роботодавцем, а з другого місяця він переходить на режим Іпамі, де він отримує лише 60% від його винагороди. Але протягом цього періоду роботодавець має продовжувати платити внески до фондів Інна. Міра вирішується федеральною коаліцією під час останньої корекції бюджету мега жовтня по скороченню державних витрат: за рахунком виключення можливості пенсійної нездатності чиновників і їх підтримку з бюджету Ін, держава усвідомлює економію: 16 мільйонів € в 2017 році, 97 мільйонів в 2018 році, 145 мільйонів в 2019 році і 193 млн у 2020 році або близько 450 мільйонів всього. Але є невелика бельгійська проблема: федеральне рішення потенційно стосується всіх призначених державних службовців. Також представники адміністрацій регіонів, громад та місцевих органів влади. Таким чином, буде потрібно отримати угоду федеративних організацій в консультативному комітеті, оскільки вони можуть фінансово постраждати від цього засобу. Дійсно, перехід на режим індивідів некваліфікованих агентів передбачає, що ці державні структури, тобто роботодавці, сплачують внески до цього інституту.

Відповідно до пенсійної реформи а саме:

1. Гарантія доходу для людей похилого віку призначена для тих, хто живе в Бельгії протягом принаймні 10 років.

У 2019 році необхідно буде проживати в Бельгії принаймні 10 років, з яких 5 років поспіль враховуватимуться для ГРАПА, гарантія доходу для людей похилого віку. Це додаткова пенсія для людей похилого віку, кошти яких недостатні і, отже, можуть перетворитися на бідність.

2. Військова служба вважатиметься за пенсію.

З липня 2017 року військова служба зараховується до майбутньої пенсії, незалежно від часу, що минув, перш ніж почати працювати.

3. Довготерпінні співробітники повернулися на роботу.

Сьогодні посадові особи, які прийняли 365 днів лікарняних після 60 -го

дня народження, їм пенсії призначаються автоматично. З жовтня 2019 року буде створено комісію з реінтеграції для надання інвалідам та недієздатним працівникам доступу до ринку праці. Більшість бельгійських пенсіонерів проти даної реформи. Оскільки розмір пенсії не покриває витрати пенсіонера. В даному випадку Уряд Бельгії запропонував в минулому році проаналізувати в середньому яку суму має мати пенсіонер, щоб не виживати на ці кошти, а існувати. Даний розмір становить 2589 євро, при тому що розмір пенсії становить лише 1489 євро. Тому Уряд і підвищив пенсії на даний рік ще на 1000 євро.

Висновки. Для України спочатку потрібно проаналізувати витрати пенсіонерів на певний період часу, тобто збільшити прожитковий мінімум громадян, а також збільшити заробітною платою, оскільки в нашій країні набагато більше громадян похилого віку. А працюючих населення, які утримують старше покоління менше, тобто на одного працюючого випадає два непрацюючі пенсіонери. При встановленому мінімальному заробітку, розмір пенсії невеликий.

Список використаних джерел

1. Alesino A. Tales of Fiscal Adjustment / A. Alesino, S. Ardagna // Economic Policy. – 1998. – No. 13(27).
2. Analysis of Policies for Restoring Sound Belgian Public Finances / Bisciari P. et al. // NBB Economic Review. – June 2015.
3. Ayuso-i-Casals J. National Expenditure Rules: Why, Who and When / J. Ayuso-i-Casals // European Economy Economic Papers. – 2018.
4. Buys T. Fiscal Consolidation and Inequality: A Descriptive Analysis / T. Buys // Fiscal Policy after the Crisis. European Economy Discussion Papers. – 2016.
5. de Geus A. The Dutch fiscal consolidation package in a comparative perspective / A. de Geus, D.-J. Kraan // OECD Journal on Budgeting. – 2018.
6. Hallenberg M. Fiscal Institutions, Fiscal Policy and Sovereign Risk Premia / M. Hallenberg, G. Wolff // Deutsche Bank Discussion Paper. Series 1: Economic Studies. – 2006.
7. Making Reform Happen: Lessons from OECD Countries / OECD. – OECD Publishing, 2010.

Доронина Ю. А., Корнева П. М.

ОПЫТ ПЕНСИОННЫХ РЕФОРМ БЕЛЬГИИ

Аннотация. Проанализирована бельгийская пенсионная реформа. Порядок начисления и выплаты пенсий по европейским стандартам. Власти Бельгии решили ряд вопросов, связанных с выплатой пенсий, которые предоставленное время возникли в Украине. Предлагаемые решения в отношении усовершенствования пенсионной реформы опираясь на опыт Бельгии.

Ключевые слова: пенсионная реформа, трудоустроенный пенсионер, расходы на пенсию, начисления пенсии, основания назначения пенсии.

Doronina Yu.A., Kornieva P.M.

EXPERIENCE OF BELGIUM PENSION REFORMS

Abstract. The Belgian pension reform is analyzed. The procedure for calculating and paying pensions according to European standards. The Belgian authorities have decided to address the low issues of pension payments, which the time allowed arose in Ukraine. Proposed solutions regarding the adoption of pension reform based on the experience of Belgium

Keywords: Pension reform, retired job, retirement expenses, pension accrual, grounds for granting a pension.

Жигалова Ксенія Сергіївна, студентка Інституту підготовки кадрів
для органів юстиції України, 5 курс, група 04-18м-01,

Карманний Євгеній Вадимович, доцент кафедри трудового права,
кандидат технічних наук, доцент

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, м. Харків

ОКРЕМІ АСПЕКТИ НЕГАТИВНОГО ВПЛИВУ АВТОМОБІЛЬНОГО ТРАНСПОРТУ НА АТМОСФЕРНЕ ПОВІТРЯ

***Анотація.** Досліджено окремі аспекти негативного впливу автомобільного транспорту на атмосферне повітря. Проаналізовані та систематизовані офіційні статистичні дані. Досліджено національне законодавство, а також досвід країн з розвинутою економікою. Запропоновані шляхи підвищення екологічної безпеки від негативного впливу автомобільного транспорту.*

***Ключові слова:** альтернативне паливо, електромобілі, автомобільний транспорт, викиди у атмосферне повітря, боротьба із забрудненням, охорона атмосферного повітря, екологічна ситуація.*

Актуальність. Постановка завдання. Забруднення атмосфери стало глобальною проблемою, особливо гострою у розвинутих країнах. Згідно з оцінками Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ), близько 7 мільйонів чоловік щорічно вмирають від впливу дрібних частинок забрудненого повітря [1]. Окрім цього, згідно щорічному звіту про стан глобального повітря, опублікованому Інститутом впливу на здоров'я (HEI) 95 відсотків населення планети дихає нездоровим повітрям [2].

Згідно наукового дослідження проведеного у 2016 році було виявлено, що у зв'язку з активним розвитком транспорту в світі, останнім часом значно зросла загроза забруднення атмосфери шкідливими викидами автомобілів, які щорічно тільки в Україні становлять 6,5 мільйонів тон, або 37% усіх шкідливих викидів у повітря. У більш ніж половині областей України автотранспорт - основне джерело забруднення повітряного середовища [3].

Метою даного наукового дослідження є дослідження, аналіз, систематизація інформації щодо негативного впливу автомобільного транспорту на атмосферне повітря України, а також дослідження досвіду та стану навколишнього середовища інших країн, розробка способів підвищення екологічної безпеки навколишнього середовища Україні.

Основна частина. Джерелами викидів шкідливих речовин є відпрацьовані гази автомобільних двигунів, випаровування з системи живлення, підтікання пального і мастил у процесі роботи та обслуговування автомобілів, а також продукти зносу фрикційних накладок зчеплення, накладок гальмівних колодок, шин. Найбільшу небезпеку становить забруднення атмосфери відпрацьованими газами автомобільних двигунів, які мають біля 200 складових [4]. Основну масу викидів шкідливих речовин автотранспортом складають діоксиди азоту, оксиди вуглецю, сірководню [5].

Країни з розвинутою економікою (Великобританія, Німеччина, Франція, Швейцарія, Польща) ведуть активу боротьбу із забрудненням повітря шляхом імплементації в законодавство ЄС щодо забруднення повітря розробки влас-

них програм та стратегій і застосування податків та пільг для зменшення забруднюючих викидів [6]. Країни Європейського Союзу керують, здійснюють та регулюють охорону атмосферного повітря наступними Директивами: Директива 2008/50/ЄС про якість атмосферного повітря та чистіше повітря для Європи, Директива ЄС 2016/2284 про скорочення викидів окремих атмосферних забруднюючих речовин на національному рівні на 2020 та 2030 рр. тощо.

Наразі в Україні наявні деякі складнощі з контролем екологічної ситуації автомобільного транспорту. Незважаючи на наявність законодавчої бази, що регулює відносини в області екології, контроль за її виконанням залишається низьким. З лютого 2010 року Україна приєдналася до Женевської Угоди про технічні вимоги до конструкції транспортних засобів, які частіше називають екологічними стандартами Euro [7]. Необхідно зауважити, що Кабінет Міністрів України ухвалив Національну транспортну стратегію України на період до 2030 року, розпорядженням від 30 травня 2018 р. № 430-р «Про схвалення національної транспортної стратегії України на період до 2030 року» [8]. З метою створення ефективно працюючого транспортного комплексу України Стратегія враховує такі світові тенденції, що притаманні транспорту: використання паливно-економічних та екологічних транспортних засобів, застосування альтернативних видів палива, “зелених” видів транспорту, пріоритетність потреб охорони навколишнього природного середовища та збереження цінних природоохоронних територій тощо.

Згідно статистичних даних Міністерства інфраструктури України [9] по галузі автомобільного транспорту за останній звітний рік - на даний час автомобільна транспортна система України налічує більше 9,2 млн. транспортних засобів, у тому числі: 6,9 млн. легкових автомобілів, приблизно 250 тис. автобусів, приблизно 1,3 млн. вантажних автомобілів, а також понад 840 тис. од. мототранспорту. Відповідно до статистичних даних Державної служби статистики України [10] обсяги викидів діоксиду сірки та оксидів азоту в атмосферне повітря (1990-2016рр.) у останні роки наявне зменшення викидів діоксиду сірки пересувними джерелами, у тому числі дані по автомобільному, залізничному, авіаційному, водному транспорту та виробничій техніці: у 2014 – 27,3, у 2015 - 23,7. Проте, як свідчать статистичні дані щодо викидів забруднюючих речовин та діоксиду вуглецю у атмосферне повітря (1990-2017 роки) Головного управління статистики м. Києва [11], за 2016-2017 рр. розрахунки щодо викидів забруднюючих речовин та діоксиду вуглецю пересувними джерелами забруднення, в тому числі автомобільним, залізничним, авіаційним, водним транспортом та виробничій техніці не проводилися. Відсутність таких статистичних даних створює складності у дослідженні негативного впливу даних викидів на навколишнє середовище та унеможлиблює відстежувати реальну картину стану атмосферного повітря в Україні.

Одним з можливих способів вирішення проблеми негативного впливу автомобільного транспорту на атмосферне повітря є використання, придбання та стимулювання до придбання електроавтомобілів в Україні. Маркетингова агенція IRS Group підрахувала кількість електроавтомобілів в Україні, проаналі-

зувавши статистику реєстрацій за даними МВС станом на перше травня 2018 року. Загалом у країні зареєстровано 7 439 легкових електроавтомобілів [12]. Окрім цього, маркетингове агентство IRS Group підготувало чергову щомісячну інфографіку по ринку електромобілів і авто з гібридними двигунами станом на 1 вересня поточного року. Кількість автомобілів з електродвигуном і гібридними установками в серпні зросла майже на 1000 одиниць. Протягом місяця здійснено 564 реєстрації електрокарів, що на 8% менше кількості реєстрацій в липні. [13]. Відповідна інфографіка придбання електромобілів в Україні станом на травень 2018 року наочно відображена на рис. 1 [12].

Рис. 1. Інфографіка придбання електромобілів в Україні станом на травень 2018 року.

Варто звернути увагу, що переваги електромобілів полягають у турботі про стан довколишнього середовища, зокрема атмосферного повітря, а також економії на пальному. У липні 2017 року американська компанія, провайдер фінансової інформації Bloomberg опублікувала щорічний довгостроковий прогноз «Electric Vehicle Outlook 2017» [14] світового ринку електромобілів, в якому зазначила, що до 2040 року 54 % продажів нових автомобілів і 33 % світового автопарку будуть електричними.

Висновки. Дослідження та аналіз впливу автомобільного транспорту на атмосферне повітря в Україні дає змогу зробити висновок, що автотранспорт є одним з вагомих джерел забруднення навколишнього середовища, зокрема атмосферного повітря. Незважаючи на те, що згідно статистичних даних щодо викидів забруднюючих речовин у атмосферне повітря у останні роки в Україні наявне незначне зменшення викидів діоксиду сірки пересувними джерелами (у тому числі дані по автомобільному транспорту), негативний вплив викидів шкідливих речовин автомобільних двигунів є однією з найбільш гострих екологічних проблем української та світової сучасності. Шкідливі речовини, що містяться у викидах відпрацьованих газів автомобіля, вкрай негативно впливають на здоров'я та безпеку людини, а також навколишнє природне середовище.

На підставі вищевикладеного варто зазначити про необхідність підвищення екологічної безпеки та захисту здоров'я людей, навколишнього природного середовища, зокрема, атмосферного повітря, від негативного впливу автомобільного транспорту шляхом проведення відповідних дій та заходів:

1. Стимулювання до використання електромобілів шляхом: надання державою пільг для власників електромобіля, обов'язкового обладнання кожної автозаправної станції зарядками для електромобілів.

2. Використання альтернативного палива.

3. Ведення постійної державної щоквартальної статистики впливу викидів забруднюючих речовин у атмосферне повітря Державною службою статистики України.

4. Впровадження екологічної свідомості в українському суспільстві, а саме: проведення громадських обговорень, постійного щоквартального інформування населення, зокрема, у засобах масової інформації, про стан навколишнього природного середовища у відповідних адміністративно-територіальних одиницях, а також попередження та доведення до відома усіх потенційних ризиків негативного впливу викидів забруднюючих речовин у атмосферне повітря автотранспортом.

Отже, пропонуємо доповнити Закон України "Про охорону атмосферного повітря" нормою, яка б встановлювала з боку держави пільги для осіб, які є володільцями електромобілів. Також варто доповнити Закон України "Про охорону навколишнього природного середовища" окремою нормою, яка б передбачала правове регулювання охорони, безпосередньо, атмосферного повітря від негативного впливу автомобільного транспорту підприємствами, установами, організаціями та громадянами.

Список використаних джерел

1. 9 out of 10 people worldwide breathe polluted air, but more countries are taking action [Electronic resource]: World Health Organization: WHO. – Access mode: <http://www.who.int/news-room/detail/02-05-2018-9-out-of-10-people-worldwide-breathe-polluted-air-but-more-countries-are-taking-action> (Last access: 07.10.2018).

2. Deaths From Air Pollution Worldwide [Electronic resource]: The Statistics Portal. - Access mode: <https://www.statista.com/chart/13575/deaths-from-air-pollution-worldwide/> (Last access: 07.10.2018).

3. Козубенко Ю.Л. Сучасні реалії забруднення атмосфери в Україні та світі / Ю.Л. Козубенко // «Молодий вчений». – 2016. - № 9.1 (36.1). – С. 87-88.

4. Бевз О.В., Магопець С.О., Матвієнко О.О. Вплив автомобільного транспорту на повітряний басейн міста Кіровограда / О.В. Бевз, С.О. Магопець, О.О. Матвієнко // Техніка в сільськогосподарському виробництві, галузеве машинобудування, автоматизація. – 2015. – Вип. 28. – С. 145.

5. Вітрішак С.В. Забруднення атмосферного повітря викидами автотранспорту - реальна небезпека нації / С.В. Вітрішак // «Молодий вчений». – 2014. - № 3 (06). – С. 125.

6. Законодавчі заходи та бізнес-стимулювання щодо боротьби із забрудненням повітря у країнах з розвинутою економікою [Електронний ресурс]: Інформаційна довідка, підготовлена Європейським інформаційно-дослідницьким центром на запит народного депутата України. – Режим доступу: <http://euinfocenter.rada.gov.ua/uploads/documents/29405.pdf> (Дата звернення: 07.10.2018).

7. Вплив транспорту на екологію міста. Аналіз та стратегії для України [Електронний

ресурс]. – Режим доступу: http://urbanreform.org.ua/wp-content/uploads/2016/09/transport-ukr4_small.pdf (Дата звернення: 07.10.2018).

8. Про схвалення Національної транспортної стратегії України на період до 2030 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 30.05.2018 р., № 430-р // Відомості Верховної Ради України. - 2018.

9. Статистичні дані по галузі автомобільного транспорту [Електронний ресурс]: Міністерство інфраструктури України. – Режим доступу: <https://mtu.gov.ua/content/statistichni-dani-po-galuzi-avtomobilnogo-transportu.html> (Дата звернення: 07.10.2018).

10. Викиди діоксиду сірки та оксидів азоту в атмосферне повітря (1990-2016рр.) [Електронний ресурс]: Державна служба статистики України. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua> (Дата звернення: 07.10.2018).

11. Викиди забруднюючих речовин та діоксиду вуглецю у атмосферне повітря (1990-2017 роки) [Електронний ресурс]: Головне управління статистики у м. Києві. – Режим доступу: <http://kiev.ukrstat.gov.ua/p.php3?c=1730&lang=1> (Дата звернення: 07.10.2018).

12. Інфографіка придбання електромобілів в Україні станом на травень 2018 року [Електронний ресурс]: Texty.org.ua. – Режим доступу: http://texty.org.ua/pg/news/textynewseditor/read/85448/Skilky_de_ta_jakyh_jelektromobiliv_v_Ukrajini (Дата звернення: 07.10.2018).

13. Ринок електромобілів та гібридів у серпні 2018 року [Електронний ресурс]: IRS Group. – Режим доступу: <http://irsgroup.com.ua/ua/press/rynok-elektromobilej-i-gibridov-v-avguste-2018-goda.html> (Дата звернення: 07.10.2018).

14. Electric Vehicle Outlook 2017 [Electronic resource]: Bloomberg New Energy Finance's annual long-term forecast of the world's electric vehicle market. – Access mode: https://data.bloomberglp.com/bnef/sites/14/2017/07/BNEF_EVO_2017_ExecutiveSummary.pdf (Last access: 07.10.2018).

Жигалова К.С., Карманный Е.В.

ОТДЕЛЬНЫЕ АСПЕКТЫ НЕГАТИВНОГО ВЛИЯНИЯ АВТОМОБИЛЬНОГО ТРАНСПОРТА НА АТМОСФЕРНЫЙ ВОЗДУХ

***Аннотация.** Исследованы отдельные аспекты негативного влияния автомобильного транспорта на атмосферный воздух. Проанализированы и систематизированы официальные статистические данные. Исследовано национальное законодательство, а также опыт стран с развитой экономикой. Предложенные пути повышения экологической безопасности от негативного влияния автомобильного транспорта.*

***Ключевые слова:** альтернативное топливо, электромобили, автомобильный транспорт, выбросы в атмосферный воздух, борьба с загрязнением, охрана атмосферного воздуха, экологическая ситуация.*

Zhyhalova K.S., Karmanniy Ye.V.

SEPARATE ASPECTS NEGATIVE INFLUENCE OF MOTOR TRANSPORT ON ATMOSPHERIC AIR

***Abstract.** The separate aspects of negative influence of motor transport are investigational on atmospheric air. Official statistical figures are analyzed and systematized. A national legislation, and also experience of countries, is investigational with the developed economy. Offer ways of increase of ecological safety from negative influence of motor transport.*

***Keywords:** alternative fuel, electric cars, motor transport, extras in atmospheric air, fight against contamination, guard of atmospheric air, ecological situation.*

Жовнір Тетяна Леонідівна, аспірантка кафедри трудового права
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, м. Харків

ФРІЛАНС ЯК ОСОБЛИВИЙ ВИД САМОЗАЙНЯТОСТІ

Анотація. Під час дослідження зроблено висновок, що фріланс є сучасною та прогресивною формою зайнятості, який має велику кількість переваг. Не дивлячись на те, що фріланс ще тільки з'являється на ринку праці в Україні, він розвивається швидкими темпами, залучаючи все нових учасників, позитивно впливаючи на валовий національний продукт, знижуючи рівень безробіття. Наголошено на необхідності законодавчого врегулювання діяльності цієї категорії працівників, в тому числі й у сфері соціального захисту.

Ключові слова: безробіття, населення, самозайнятість, фріланс, фрілансер.

Актуальність. Трансформаційні процеси, що нині відбуваються в Україні зачіпають усі сторони суспільного життя, у тому числі й сферу зайнятості населення. Проблема працевлаштування особливо актуалізувалася в Україні в нинішній кризовий період, коли з'явилася одна із найважливіших соціально-економічних проблем, потребує пильної уваги з боку держави і суспільства – проблема безробіття.

Постановка завдання. Для її подолання потрібно створювати нові робочі місця, а це у свою чергу потребує значних коштів. Як вихід з цієї ситуації поява нової форми зайнятості населення – самозайнятості, завдяки якій створюються додаткові робочі місця, з'являється можливість виявити власну ініціативу й отримати доходи. Така форма зайнятості не вимагає державних капіталовкладень, має мобільну організаційну структуру, ґрунтується на сильній мотивації праці, орієнтується на потреби споживача й оперативно задовольняє їх.

Основна частина. Одним із особливих видів самостійної зайнятості нині на ринку праці виступає фріланс, який характеризується самостійністю вибору форми діяльності та місця її реалізації і низькою мірою залежності від роботодавця. Зародившись у США, фріланс сьогодні є широко розповсюдженою формою самостійної зайнятості, яка надає можливість самостійно керувати часом і проектами, пропонувати свої послуги на міжнародному ринку та, відповідно, більше заробляти.

Сьогодні інститут фрілансу є мало дослідженим явищем, а тому і його визначень існує незначна кількість. Приміром, у Великій українській юридичній енциклопедії його розглядають як вид трудової діяльності (зайнятості) на ринку товарів і послуг, що характеризується самостійністю вибору форми і місця її реалізації та низьким ступенем залежності від роботодавця. Фріланс – це не просто зайнятість з використанням можливостей Інтернету і тощо, а спосіб життя і самореалізації, це відхід від жорсткої регламентації, пов'язаної з трудовим розпорядком, безпосереднім керівництвом і неодмінною присутністю на робочому місці [1, с. 137]. Виокремлюють такі характерні ознаки цієї форми зайнятості: (1) фріланс є різновидом самостійної зайнятості, що обумовлює суперечливе становище фрілансерів: подібно до підприємців, вони реалізують свої послуги на ринку, не маючи фіксованого доходу, а залежать від фінансового успіху своєї справи; (2) необхідність самостійно організувати свою працю, приймаючи рішення з широкого кола питань; (3) важливою характеристикою виступає високий рівень незалежності та автономії у трудовій

діяльності; (4) робота з широким колом клієнтів (замовників) [2].

Праця фрілансерів регламентується у більшості країн нормами трудового і цивільного права. Хоча вітчизняний Кодекс законів про працю не містить законодавчого визначення даного явища, втім ми його зустрічаємо в листі Мінсоцполітики від 15 травня 2008 р.: фрілансер (від англ. freelancer) – це вільний працівник, самозайнята особа або позаштатний працівник, який виконує разове замовлення або тимчасову роботу без зарахування до штату компанії [3] (слід зазначити, що такі листи є за своєю суттю рекомендаційними і жодним чином не регламентують особливості здійснення такої праці). Кодекс також не містить жодних норм, які б регулювали таку працю, окрім ст. 179. Хоча ця норма стосується осіб, які перебувають у відпустці для догляду за дитиною до трьох або до шести років – саме вони можуть працювати вдома.

Слід також звернути увагу на переваги та недоліки такого виду самозайнятості. Зокрема, до переваг слід віднести: (а) незалежність – свобода вибору робочого завдання; (б) вільний графік роботи; (в) відсутня транспортна проблема, можливість працювати вдома (що особливо актуально для молодих матерів та маломобільних категорій громадян); (г) максимально комфортні умови праці – персоналізоване робоче місце, одяг, температурний режим, харчування тощо; (д) порівняно високий рівень доходу (фрілансеру не потрібно витрачати кошти на оренду офісу, на щоденні транспортні витрати тощо); (е) виконання лише власної роботи – ніхто не попросить «підмінити»; (є) створення оптимального балансу між роботою та сім'єю; (ж) можливість самостійно обирати роботу та відмовлятися від виконання нецікавих проектів; (з) можливості для міжнародної співпраці; (и) можливість самостійно обирати партнерів, а не підстроюватися під уже існуючий колектив.

Недоліками же в діяльності фрілансера можна назвати такі: (а) не завжди є гарантії отримання оплати за виконану роботу; (б) нестабільність прибутків; (в) відсутність соціального пакету; (г) необхідність самому вести бухгалтерію і платити податки; (д) не завжди є підходящі пропозиції; (е) додаткові витрати на робоче місце; (є) можливі проблеми із задоволенням замовлень на споживчий кредит; (ж) примарні можливості для якісного кар'єрного росту робітників [4, с. 24].

Висновки. Втім незважаючи на вказані недоліки, фріланс є сучасною та прогресивною формою зайнятості, який має велику кількість переваг. Тому сьогодні й відбувається активний розвиток такої форми організації праці. Не дивлячись на те, що фріланс ще тільки з'являється на ринку праці в Україні, він розвивається швидкими темпами, залучаючи все нових учасників, позитивно впливаючи на валовий національний продукт, знижуючи рівень безробіття, а також приносить дохід у бюджет. Це нова модель відносин між роботодавцем і спеціалістом, яка все більше набирає ваги, так як усе більше молодих спеціалістів не бачать себе у межах певної організаційної структури, а хочуть працювати на себе, беруть таку роботу, яка їх задовольняє, такі замовлення, які їх влаштовують і є для них цікавими. Для багатьох з них така форма зайнятості є способом життя та мислення, свободою дій та відсутністю жорстких регламентів.

У той же час діяльність фрілансерів сьогодні на законодавчому рівні повніс-

тю не врегульована, існують проблеми й у сфері соціального захисту такої категорії працівників. Тому необхідно підвищити соціальну активність фрілансерів, надавши їм можливість стати повноцінними учасниками суспільного життя.

Отже, можна констатувати, що зростання фріланса як форми трудової активності сучасної людини буде однією з основних тенденцій розвитку праці в XXI столітті.

Список використаних джерел

1. Велика українська юридична енциклопедія: у 20 т. Харків: Право, 2016. Т. 11: Трудове право / редкол.: С. М. Прилипко, М. І. Іншин, О. М. Ярошенко та ін.; Нац. акад. прав. наук України; Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. 2018. 776 с.

2. Кривега Л. Д., Сухарева К. В. Фріланс як вид трудової активності людини в XXI столітті. Проблеми формування нової економіки XXI века: IV Междунар. научн.-практ. конф. (22-23 декабря 2011 г.). URL: http://www.confcontact.com/20111222/6_krivega.php

3. Щодо проблем застосування актів законодавства про працю: Лист Міністерства праці та соціальної політики України №105/13/116-08 від 15.05.2008р. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/FIN43309.htm

4. Лескова Л. Ф. Фріланс та його перспективи на українському ринку праці. Topical Issues of Science and Education. 2017. Vol. 3. P. 22-25.

Жовнир Т.Л.

ФРИЛАНС КАК ОСОБЫЙ ВИД САМОЗАНЯТОСТИ

Аннотация. В ходе исследования сделан вывод, что фриланс является современной и прогрессивной формой занятости, который имеет большое количество преимуществ. Несмотря на то, что фриланс еще только появляется на рынке труда в Украине, он развивается быстрыми темпами, привлекая все новых участников, положительно влияя на валовой национальный продукт, снижая уровень безработицы. Отмечена необходимость законодательного урегулирования деятельности этой категории работников, в том числе и в сфере социальной защиты.

Ключевые слова: безработица, население, самозанятость, фриланс, фрилансер.

Zhovnir T.L.

FREELANCE AS A SPECIAL FORM OF SELF-EMPLOYMENT

Abstract. The study concludes that freelance is a modern and progressive form of employment that has many benefits. Despite the fact that freelance is just appearing on the labor market in Ukraine, it develops rapidly, attracting new entrants, positively affecting the gross national product, reducing unemployment. The necessity of legislative regulation of the activity of this category of employees, including in the field of social protection, is stressed.

Keywords: unemployment, population, self-employment, freelance, freelancer.

Забеліна Ольга Костянтинівна, студентка господарсько-правового факультету, 5 курс, група 02-18м-03,

Карманний Євгеній Вадимович, доцент кафедри трудового права, кандидат технічних наук, доцент

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, м. Харків

ТРАНСПЛАНТАЦІЯ ОРГАНІВ ЛЮДИНИ В ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ ТА СВІТОВИЙ ДОСВІД

***Анотація:** Проаналізований стан та проблеми розвитку трансплантології в Україні. Розкриті прогалини законодавства з регулювання надзвичайно важливого питання сучасної медицини, проаналізовані можливі шляхи розвитку у зв'язку з цим, нелегального ринку людських органів.*

***Ключові слова:** трансплантація, донорство органів, перехресне донорство, аналіз, медицина, пересадка органів.*

Актуальність. Постановка завдання: Трансплантація у всіх її проявах та напрямках є галуззю медицини, що найбільш динамічно розвивається. Результати аналізу тенденцій розвитку медичної науки свідчать про те, що через 15-20 років від 50 до 60 відсотків всіх оперативних втручань будуть супроводжуватися трансплантацією органів, тканин, клітин та біоімплантатів (в тому числі і ксеногенного походження).

Прийняття 17 травня 2018 року нового Закону України «Про застосування трансплантації анатомічних матеріалів людині» [1] започаткувало новий етап вітчизняної трансплантології, адже протягом 19 років ця галузь знань була майже забута законодавцем та профільним міністерством. У даній науковій роботі ставиться за мету проаналізувати стан розвитку, проблеми та перспективи розвитку трансплантології в Україні.

Основна частина. Стаття 3 Конституції України проголошує, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. підпорядковані, субординовані цінності людини та її здоров'я. У статті 49 Конституції України встановлюється дуже важливе в житті кожної людини соціальне право – це право на охорону здоров'я, медичну допомогу. Крім того, держава взяла на себе обов'язок створювати умови для ефективного й доступного для всіх без винятку громадян медичного обслуговування. Досягнення сучасної медицини дозволяють у багатьох випадках зберегти життя або поліпшити його якість. При цьому одним із найбільш ефективних і реальних способів досягнення таких результатів є трансплантація (пересадка).

Тривале ігнорування законодавцем сфери трансплантації зумовило таку ситуацію в Україні, коли понад 90 тисяч українців потребують операції з трансплантації того чи іншого органу, і більшість із них, якщо не отримають його, приречена. Є лікарі, які можуть це робити, є потенційні донори, проте Україна продовжує пасти задніх у цій галузі медицини. Щорічна потреба в пересадці органів в Україні становить 3653 операції, з них пересадок нирки – 2115, печінки – 830, підшлункової залози – 30, комплексу «підшлункова залоза плюс нирка» – 89, серця – 328, легень – 240, комплексу «серце – легені» – 3, кишківника – 42. Однак частка операцій з пересадки органів становить лише 0,8 % від усіх операцій. Статистика жахає, адже за даними МОЗ у 2017 році в Україні було проведено лише 5 трансплантацій печінки; 2 трупні трансплантації нирки та 93 – родинні.

Надзвичайний дефіцит донорських органів призводить до відповідного тіньового ринку. Про це свідчить, зокрема, Інтернет, який рясніє оголошеннями, у яких українці відкрито пропонують свої органи на продаж. Заборона

продажу органів встановлена законодавством України, проте досить поширеною є реклама послуг з продажу людських органів [2]. Аналіз відповідних оголошень в Інтернеті свідчить, що потенційні донори розглядають свій вчинок як можливість заробити немалі гроші (20-50 тис. дол.), хоча здебільшого, мабуть, й усвідомлюють, що дорогою ціною. На такий крок людей штовхає скрутне матеріальне становище, як правило – необхідність у найкоротший термін повернути великий борг. Як наголошує А. Лаврик, на чорному ринку людських органів пропозиція нині перевищує попит [3].

Надзвичайне збільшення кількості донорів, на думку багатьох фахівців, може призвести до значного зниження вартості цих органів на тіньовому ринку [4]. Нині ж ціни на нелегальному ринку людських органів такі: нирка – 15-100 тис. дол., печінка – 20-80 тис. дол., серце – 100-300 тис. дол., кістковий мозок – від 5 тис. дол., рогівка ока – від 5 тис. дол. [5].

Це пов'язано не лише з тим, що підпільна операція дуже дорога (наприклад, трансплантація нирки з урахуванням «послуг» донора може коштувати до 250 тис. дол.) і знайдеться небагато хворих та їх родичів, які зможуть зібрати таку суму; справа в тому, серед великої кількості органів, виставлених на продаж, рідко трапляються такі, які підходять конкретним пацієнтам (донор повинен бути не тільки здоровим, але й максимально імуносумісним із реципієнтом).

Незважаючи на таку колосальну потребу в пересадці органів, спроби хоч щось змінити у сформованій ситуації були зроблені лише у 2018 р., оскільки попередні законопроекти так і не були прийняті.

Трансплантологія не може існувати без єдиної інформаційної бази даних, тому новим законом запроваджується Єдина державна інформаційна система трансплантації (далі – «ЄДІСТ»), яка призначена для збирання, реєстрації, накопичення, зберігання, обробки інформації та здійснення автоматизованого об'єктивного і неупередженого розподілу анатомічних матеріалів людини, визначення пари «донор-реципієнт» і буде зберігатися на державних інформаційних ресурсах (рис. 1).

Рис. 1. Структура Єдиної державної інформаційної системи трансплантації.

Відповідно до нового закону вона буде містити цілу низку реєстрів. Однак Положення про Єдину державну інформаційну систему трансплантації, порядок та умови її фінансування, що затверджується Кабінетом Міністрів України, досі не прийнято. Більш того, програмне забезпечення для ЄДІСТ також ще не написано. В якому форматі вона буде існувати, за допомогою яких електронних ресурсів функціонувати, як буде здійснюватися порядок доступу до інформації, невідомо. Ст. 11 нового закону дає лише базисні положення і відсилку до Постанови, якої не існує.

Створення ЄДІСТ – це одне із першочергових завдань для запровадження системи трансплантації в Україні.

Одним з міст, у якому пілотно повинна була запрацювати норма закону про трансплантацію, є Харків. Проте, реєстр не створений і до сих пір.

На початку 2000-х в Харкові значного резонансу набула справа лікарів, які начебто викрадали новонароджених дітей заради пересадки органів і стовбурових клітин. Зрештою, всі офіційні органи, зокрема ПАРС, визнали вказані звинувачення лікарів безпідставними. Неодноразово повідомлялося також про резонансні скандали, пов'язані з незаконним забором органів та тканин у померлих людей без дозволу їхніх родичів. Так, наприклад, починаючи з 2005 р. у протиправному вилученні кісток, тканин і хрящів у померлих українців (для вироблення з них біоімплантів та перепродажу на світовому ринку), звинувачували німецьку фірму Tutogen, яка має представників в Україні [6]. На рис. 2 показаний контейнер для транспортування вилучених людських органів для трансплантації.

Рис. 2. Контейнер для транспортування вилучених людських органів для трансплантації.

Однією з новел закону є внесення відмітки про надання згоди або незгоди на посмертне донорство та про зміну цього волевиявлення до паспорта громадянина України та/або посвідчення водія України на право керування транспортними засобами. Така відмітка вноситься до документа за бажанням особи. Цьому передують внесення відомостей щодо згоди/незгоди на посмертне донорство до Єдиної державної інформаційної системи трансплантації. Але знову ж таки «форма та зразок письмової заяви щодо згоди або незгоди на посмертне донорство, письмової заяви про відкликання наданої раніше такої згоди або незгоди, письмової заяви про призначення, зміну чи відкликання повноважного

представника та порядок їх подання, порядок внесення відмітки про надання особою згоди або незгоди на посмертне донорство до посвідчення водія України на право керування транспортними засобами та про зміну цього волевиявлення встановлюються Кабінетом Міністрів України» (ч. 6 ст. 16) [1]. Підзаконного нормативно-правового акта, який би регулював ці питання, поки що не створено.

В багатьох країнах народжуючись та досягаючи повноліття, людина вже стає потенційним донором (в країнах, де діє презумпція згоди), в Україні ж діє презумпція незгоди на донорство. В світі існує дві концепції:

1) презумпції незгоди («opting in») – діє в США, Великобританії, Німеччині, Канаді, Греції, Україні і означає, що у людини, в якій діагностовано клінічну смерть, вилучатимуть органи для трансплантації тільки в разі, якщо вона за життя надала згоду бути донором анатомічних матеріалів у разі своєї смерті;

2) презумпцію згоди («opting (or contracting) out») – діє у Австрії, Казахстані, Білорусії, Росії і означає, що кожна особа може стати потенційним донором, якщо за життя вона не написала відмову про заборону передачі своїх органів.

Особливу увагу слід приділити появі так званого «перехресного донорства» (ч. 9 ст. 13), коли неможливо провести трансплантацію від живого донора-родича чи члена сім'ї, оскільки він не підходить, наприклад, за групою крові, тоді консиліум може вирішити застосувати перехресне донорство. Новий закон визначає, що пере хресне донорство може бути застосоване між пацієнтами, які чекають на пересадку, і які включені до Єдиної державної інформаційної системи трансплантації, а також що порядок застосування перехресного донорства затверджує Кабмін [2]. Однак такого порядку на тепер немає, тлумачення перехресного донорства в новому законі досить скупе: під ним слід розуміти «обмін живими імунологічно сумісними донорами між реципієнтами». А порядок його застосування не набагато ширший: «рішення про перехресне донорство приймає консиліум лікарів у разі неможливості застосування трансплантації реципієнту (особі, яка потребує медичної допомоги шляхом трансплантації) від живого донора з числа його близьких родичів або членів сім'ї (наприклад, через імунологічну несумісність).

Найбільше поширення незаконна трансплантація органів отримала в країнах третього світу зі слаборозвинутою економікою, низькими доходами населення й високим рівнем безробіття. В таких державах існує широко розгалужена мережа агентів, увагу яких привертають не лише маргінальні верстви населення, але й діти з бідних кварталів або покинуті власними батьками. Вказаний вид кримінального бізнесу розвинутий в країнах Африки, Південно-Східної Азії, Латинської Америки [7].

Закон України «Про застосування трансплантації анатомічних матеріалів людині» захищає з цього боку неповнолітніх осіб, адже ст. 14 зазначає, що живим донором анатомічних матеріалів може бути лише повнолітня дієздатна фізична особа. Також Закон забороняє і вилучення анатомічних матеріалів для трансплантації та/або виготовлення біоімплантатів у померлих осіб, які належать до категорії дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування.

Провідні трансплантологи дедалі частіше ведуть мову про пошук нових

шляхів, щоб забезпечити потребу в органах, причому акцент робиться на живе неродинне донорство. Трансплантологи багатьох країн порушують нині перед законодавцями питання про легалізацію платного донорства. Вони апелюють до того, що суворі заборони не завадять тіньовому бізнесу, тоді як перебування його поза законом підвищить ризики як для хворих, так і для донорів. Якщо у розвинених країнах окреслена ідея може виявитись цілком перспективною, то в Україні, на нашу думку, від неї потрібно категорично відмовитись. Видається, що легалізація купівлі-продажу донорських органів може призвести до поширення їх продажу в середовищі найбільш вразливих верств населення, для яких ця можливість стане єдиним легальним джерелом пристойного заробітку. Існує думка, що продавши свої органи, такі особи самі, зрештою, стануть інвалідами й потребуватимуть постійного дорогого лікування, котре, ймовірно, вони вимагатимуть від держави, при тому, що в найближчому майбутньому вони також потребуватимуть донорських органів для трансплантації [8].

У 2019 році в Україні мають запрацювати трансплант-координатори та Єдина державна інформаційна система трансплантації. Це передбачено законом "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо охорони здоров'я і трансплантації органів та інших анатомічних матеріалів людини" та дозволить суттєво збільшити кількість трансплантацій і врятувати в рази більше життів - наголошує заступник міністра охорони здоров'я Роман Ілик [9].

Висновки. Проаналізувавши Закон України «Про застосування трансплантації анатомічних матеріалів людині», можна дійти висновку, що він набагато кращий, ніж законодавство про трансплантацію (старий закон та підзаконні нормативно-правові акти), прийняте перед ним. Однак глобальних змін у трансплантології не варто очікувати, оскільки закон недопрацьований і породжує ряд проблем, які виникнуть після його введення. Пропонуємо:

– для виконання Закон України «Про застосування трансплантації анатомічних матеріалів людині» прийняти підзаконні нормативно-правові акти, які будуть детально регулювати порядок дій донорів, лікарів та заходи, які повинні бути здійснені в медичних установах задля пришвидшення практичного застосування Закону;

– прописати програмне забезпечення для Єдиної державної інформаційної системи трансплантації, визначити порядок доступу до інформації, встановити за допомогою яких електронних ресурсів вона буде функціонувати;

– визначити відповідальний орган, що буде реалізувати державну політику у сфері надання медичної допомоги із застосуванням трансплантації та здійснювати діяльність, пов'язану з трансплантацією, його склад, порядок формування, підпорядкування тощо;

– прописати конкретну черговість отримання згоди у близьких родичів та членів сім'ї донора на випадок наявності декількох суб'єктів із визначеного законом переліку або кардинально різних поглядів членів сім'ї щодо вилучення анатомічного матеріалу їхнього загиблого родича;

– запровадити Картку донора анатомічного матеріалу, яка б містила відмітки про надання згоди або незгоди на посмертне донорство;

– затвердити Перелік закладів охорони здоров'я, які будуть здійснювати трансплантації та/або діяльність, пов'язану з нею, вимог щодо технічного оснащення цих суб'єктів, переліку супроводжувальної документації;

– змінити концепцію незгоди на концепцію згоди.

У зв'язку з цим пропонуємо здійснити подальшу роботу з удосконалення законодавства у сфері трансплантації анатомічних матеріалів людині. Адже питання трансплантації органів є дуже важливим гострим для багатьох громадян нашої країни. В Україні щорічно гине від 40 до 60 потенційних донорів на мільйон населення, що становить близько трьох тисяч донорів, які могли б врятувати життя 10 тисячам хворим.

Пропонуємо застосувати міжнародний світовий досвід на прикладі Іспанії для визначення проблеми трансплантації органів в Україні на науковому рівні. Саме ця країна є одним з лідерів в галузі трансплантології. За даними Національної організації з трансплантації, у 2016 році наша країна продовжує лідирувати по жертвування органів у всьому світі, як це було за 25 років, і перевищила 40 по жертвувань на мільйон населення [10].

Список використаних джерел

1. Про застосування трансплантації анатомічних матеріалів людині : Закон України від 17 травня 2018 р. № 2427-VIII. Голос України. 2018. № 115.
2. Забелина О. Порівняльна реклама як різновид недобросовісної конкуренції. Матеріали V-ї студентської наукової конференції Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого «Завдання господарсько-правової політики Української держави», 27 листопада 2018 р. Х.: Нац. юрид. ун-т, 2016. – с.48-50.
3. Лаврик А. Чорний ринок, якого не існує. Український тиждень. – 5-11 вересня 2008 р. – № 36 (45). – С. 42–43.
4. Белолипецьких Г.С., Карманний Є.В. Попередження як засіб запобігання торгівлі людьми. Матеріали VII-ї студентської наукової інтернет-конференції Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого «Безпека людини і реалізація права на працю в сучасних умовах життєдіяльності», 21 – 22 квітня 2016 р. – Х.: Нац. юрид. ун-т, 2016. – С. 32 – 35.
5. Лаврик А. Агент «трансплантаційної мафії». Український тиждень. – 5-11 вересня 2008 р. – № 36 (45). – С. 46–49.
6. Ткач А. Темна справа. В Україні і далі процвітає чорний ринок людських органів. Український тиждень. – 7-13 жовтня 2011 р. – № 41 (206). – С. 36–37.
7. Хомин Д.Я., Карманний Є.В. Сучасні засоби превенції та протидії викраденням дітей в контексті росту даного виду злочинності в Україні. Матеріали VIII-ї студентської наукової інтернет-конференції Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого «Безпека людини і реалізація права на працю в сучасних умовах життєдіяльності», 20 – 21 квітня 2017 р. – Х.: Нац. юрид. ун-т, 2017. – С. 557 – 562.
8. Соловьев А. П. Предупреждение преступлений в сфере здравоохранения : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Соловьев Александр Павлович. – М., 2007. – 192 с.
9. Роман Илик. Як і коли в Україні запрацює трансплантація. *Українська правда*. URL: <https://life.pravda.com.ua/columns/2018/12/4/234431/>
10. Dr. Salvador Giménez. Trasplantes de órganos y tejidos. Medicina 21. URL: <https://www.medicina21.com/Articulos/V4277/Trasplantes-de-organos-y-tejidos.html>

Забелина О.К., Карманний Є.В.

ТРАНСПЛАНТАЦІЯ ОРГАНОВ ЧЕЛОВЕКА В ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВЕ УКРАИНЫ И МИРОВОЙ ОПЫТ

Аннотація. Проаналізовано состояние и проблемы развития трансплантологии в Украине. Раскрыты пробелы законодательства по регулированию важнейшего вопроса современной медицины, проанализированы возможные пути развития в связи с этим, нелегального рынка человеческих органов.

Ключевые слова: трансплантация, донорство органов, перекрестное донорство, анализ, медицина, пересадка органов.

Zabelina O.K., Karmanniy Ye.V.

TRANSPLANTATION OF HUMAN BODIES

IN UKRAINE'S LEGISLATION AND WORLD EXPERIENCE

Abstract. The state and problems of transplantology development in Ukraine are analyzed. The gaps in legislation on the regulation of an extremely important issue of modern medicine have been clarified, possible ways of development in this connection, the side market of human organs have been analyzed.

Keywords: transplantation, donation of organs, cross-donor, analysis, medicine, organ transplantation.

Заїка Анастасія Валентинівна, студентка Інституту підготовки кадрів для органів юстиції України, 3 курс, група 04-16-10,

Яригіна Єлизавета Петрівна, асистент кафедри трудового права, кандидат юридичних наук

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, м. Харків

МЕДІАЦІЯ ЯК СПОСІБ ВРЕГУЛЮВАННЯ ТРУДОВОГО СПОРУ

Анотація. У статті розглянуто медіацію, як альтернативний спосіб врегулювання трудових спорів. Окреслено міжнародний досвід її використання. Здійснено порівняльний аналіз медіаційної процедури і судового розгляду та встановлено переваги та їх недоліки. Запропоновано включити до проекту Трудового Кодексу – медіацію як спосіб врегулювання трудових спорів.

Ключові слова: медіація, комісія по трудовим спорам.

Актуальність. Постановка завдання. Методи вирішення спорів, в тому числі і в трудовому праві, завжди є актуальним питанням для дослідження. Так, традиційно склалося, що способами врегулювання індивідуальних трудових спорів в Україні на зараз є комісія по трудовим спорам (КТС) та судовий порядок. Але залишається поза увагою та без нормативного підґрунтя такий метод як медіація. Вона почала використовуватися в США та зараз є досить популярною в низці країн, таких як – Великій Британії, Німеччині, Франції, Канаді та багатьох інших.

Так, у Канаді медіація встановлена як обов'язкова стадія врегулювання спору, і завжди повинна передувати зверненню до суду. При цьому в Канаді, вона вперше з'явилася саме у трудових відносинах. У США основа для подальшого розвитку інституту медіації також була закладена в трудових відносинах, так вона була викликана неодноразовими конфліктами між утвореними профспілками і роботодавцями, у результаті чого Урядом США було запропоновано залучати Міністерство праці як нейтрального посередника для вре-

гулювання розбіжностей сторін. У 1947 році, у зв'язку з виконанням вказаного завдання, був створений і зараз спеціально діючий федеральний орган – Федеральна служба США по медіації та примирливих процедурах (Federal Mediation Conciliation Service, FMCS) [1, с. 80].

У Німеччині активно діє і розвивається Федеральний союз медіації в економіці та сфері праці (Bundesverband Mediation in Wirtschaft und Arbeitswelt), у Фінляндії призначається так званий державний примиритель, а у Великій Британії діє консультативна служба примирення і арбітражу (Asac Codes of Practice), основною функцією якої є сприяння розвитку виробничих відносин і пропозиція на прохання конфліктуючих сторін сприяння у вирішенні спору [2, с. 90].

Отже, у зв'язку з позитивною міжнародною практикою використання альтернативного способу врегулювання трудового спору – медіації, пропонуємо під час даного дослідження проаналізувати можливість впровадження медіації до чинного трудового законодавства України та встановити наявність переваг та недоліків порівняно з процедурою судового розгляду.

Основна частина. Так, на думку О. Войнаровської, під медіацією необхідно розуміти гнучкий процес, що проводиться конфіденційно, в якому нейтральна сторона (медіатор) допомагає сторонам конфлікту шляхом переговорів досягти згоди у вирішенні спору [2, с.89]. Н. В. Драгоманова вважає, що медіація - це один із альтернативних методів вирішення конфліктів, згідно з яким незаінтересований посередник (медіатор) допомагає сторонам досягнути шляхом переговорів добровільної та взаємовигідної угоди [3, с. 179].

Україні така процедура сприймається як новація і через низьку правову культуру серед громадян вона майже не використовується, до того ж ще однією перешкодою у застосуванні медіації є відсутність нормативного акту, який би її регламентував.

Так, у Верховній Раді України в березні 2015 року був зареєстрований законопроект «Про медіацію», який закріплює, що медіація – це «альтернативний (позасудовий) метод вирішення спорів, за допомогою якого дві або більше сторони спору намагаються в рамках структурованого процесу, самостійно, на добровільній основі досягти згоди для вирішення їх спору за допомогою медіатора [4]». Зазначений проект закону передбачає можливість використання медіації і в трудових спорах, до того ж пропонується ст. 221 Кодексу законів про працю доповнити наступним положенням, що саме сторони трудового спору будуть за взаємною згодою обирати медіатора, а КТС та суд, у свою чергу, повинні будуть роз'яснювати сторонам наслідки використання такого методу врегулювання спору. До того ж, важливо зазначити, що у проекті Трудового Кодексу, над яким зараз триває робота, взагалі не згадується така процедура як медіація, що на нашу думку є явним недоліком.

У ст. 10 Закону України «Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів)» передбачається можливість залучення незалежного посередника – «визначеного спільним вибором сторін особи, який сприяє встановленню взаємодії між сторонами, проведенню переговорів, бере участь у виробленні примирливою комісією взаємоприйнятної рішення» [5]. Зазначений

порядок аналогічний медіації, але використання посередника можливе лише при врегулюванні колективних трудових спорів, тому, на нашу думку, вдалим було б рішення про розширення повноважень Національної служби посередництва і примирення з приводу індивідуальних трудових спорів. Крім того, на відміну від вирішення колективних трудових спорів, коли застосовується пошук взаємовигідного рішення для сторін, при врегулюванні індивідуальних трудових спорів не встановлюється обов'язок використання примирливих процедур. Адже виходячи з аналізу положень КЗпП, КТС розглядається більше як позасудовий, а не як примирливий орган.

Незважаючи на те, що КТС є первинним органом при вирішенні трудових спорів, основним залишається – суд. Але якщо порівняти застосування судового порядку та медіація, остання має ряд переваг:

✓ Медіація має конфіденційний характер вирішення спору, на відміну від судового порядку, який здійснюється відкрито, гласно та публічно, крім певних випадків, що передбачені законом.

✓ У разі прийнятті взаємовигідного рішення при медіації існує більша вірогідність його виконання і до того ж без втручання виконавчої служби.

✓ На відміну від судового процесу, де діє принцип змагальності медіатор не шукає винних, а знаходить компромісне рішення, що влаштовує обидві сторони.

✓ Сторони спору самостійно обирають медіатора, що буде розглядати їхню справу.

✓ Медіація може застосовуватися на ранніх стадіях конфлікту, тому вирішення відбувається швидше ніж у суді.

✓ Медіація сприяє зберегти нормальні стосунки сторін спору після його вирішення.

Висновки. Тому, можна сказати, що медіація є ефективним способом врегулювання трудових спорів і міжнародний досвід слугує підтвердженням цього. Крім того, медіація має ряд переваг порівняно з судовим порядком вирішення трудових конфліктів. У зв'язку з цим, вважаємо за потрібне на законодавчому рівні закріпити такий альтернативний спосіб врегулювання трудових спорів як медіація, що дозволить не тільки швидко та результативно розглядати трудові спори, але й значно розвантажити суди від значної кількості справ, що виникають на тлі трудових суперечок. Також пропонуємо розширити повноваження Національної служби посередництва і примирення щодо розгляду індивідуальних спорів, яка використовує методи досить схожі на медіацію.

Список використаних джерел:

1. Дараганова Н. В. Медіація як один із альтернативних способів вирішення індивідуальних трудових спорів / Н. В. Дараганова // Юрид. наука. – 2011. – №6. – С. 77–83.
2. Войнаровская О. Медиация в трудовых спорах [Електронний ресурс] / О. Войнаровская. – Режим доступу: http://jurliga.ligazakon.ua/blogs_article/338.htm
3. Драгоманова Н.В. Питання застосування в Україні медіація як альтернативного способу вирішення індивідуальних трудових спорів [Електронний ресурс] / Н.В. Драгоманова // Вісник Академії адвокатури України. – 2016. – №3. – С.178-181 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://aau.edu.ua/visnyk/text25/12dnvits.pdf>

4. Проект Закону України «Про медіацію»: від 27.03.2015, №2480. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=54558.
5. Закон України «Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів)» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://rada.gov.ua>.

Заика А.В., Ярыгина Е.П.

МЕДИАЦИЯ КАК СПОСОБ УРЕГУЛИРОВАНИЯ ТРУДОВЫХ СПОРОВ

***Аннотация.** В статье рассмотрена медиация, как альтернативный способ урегулирования трудовых споров. Определен международный опыт ее использования. Осуществлен сравнительный анализ медиационной процедуры и судебного рассмотрения, а также установлено преимущества и их недостатки. Предложено включить в проект Трудового Кодекса – медиации, как способ урегулирования трудовых споров.*

***Ключевые слова:** медиация, комиссия по трудовым спорам.*

Zaijka A.V., Yarigina Ye.P.

MEDIATION AS A METHOD FOR SETTLEMENT OF LABOR DISPUTES

***Abstract.** The analysis of the settlement of labor disputes through mediation. A comparison of the mediation procedure and judicial review has been conducted and their advantages and disadvantages have been established. It was proposed to include in the draft Labor Code – mediation, as a way to resolve labor disputes.*

***Keywords:** mediation, labor dispute commission.*

Заїченко Анастасія Андріївна, студентка факультету адвокатури,
5 курс, група 18-18м-03,

Ковжого Сергій Олексійович, доцент кафедри трудового права,
кандидат хімічних наук, доцент

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, м. Харків

ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ЛЮДИНИ ТА ІНФОРМАЦІЇ

***Анотація.** В роботі аналізуються загрози сучасного суспільства для особистості, суспільства і держави, досліджуються основні напрямки використання сучасних інформаційних технологій для забезпечення безпеки і підвищення ефективності державної діяльності і правозастосовної практики.*

***Ключові слова:** інформаційні загрози; інформаційні технології; безпека особистості, суспільства і держави.*

Актуальність. У сучасному інформаційному суспільстві, в умовах зростання загальних та інформаційних загроз, комп'ютерної злочинності, повсюдного поширення штучного інтелекту, застосування інформаційних технологій у всіх сферах правоохоронної, економічної, регулятивної діяльності є необхідним, неминучим і найперспективнішим напрямом діяльності для забезпечення безпеки особистості, суспільства і держави. Для цього необхідним є створення єдиного інформаційного середовища, що забезпечує ефективну і негайну взаємодію всіх сил і служб, відповідальних за громадську безпеку і правопорядок. Для підвищення ефективності діяльності по розкриттю і розслідуванню злочинів необхідно створити інтегровані банки даних криміналіс-

тично значимої інформації, досягти більш високого рівня інформатизації правоохоронних органів. Ступінь технічної оснащеності всіх органів попереднього розслідування телекомунікаційною інфраструктурою і інформаційними ресурсами повинна відповідати сучасним викликам і технічним вимогам. При впровадженні інформаційних технологій в усі сфери державної і правоохоронної діяльності в гонитві за забезпеченням безпеки суспільства і держави не можна допустити перегинів, зневаги конституційними гарантіями прав особистості в сфері приватного життя. У новій структурі інформаційних правовідносин необхідно враховувати існуючі інформаційні загрози і ризики, забезпечувати гарантії права особи на приватне життя, безпеку суспільства і держави.

Постановка завдання. На основі вивчення технічних характеристик комп'ютерних технологій, програмного забезпечення виявити сфери застосування інформаційних технологій, визначити правове регулювання застосування технологій для забезпечення ефективності державної та управлінської діяльності у правозастосовній практиці з метою створення безпечного середовища проживання.

Основна частина. На сьогодні правозастосовна практика свідчить про те, що з кожним роком зростає число злочинів як в сфері комп'ютерної інформації, так і злочинів з використанням комп'ютерних технологій, в результаті чого формуються цифрові сліди злочинів. Завдання з нейтралізації загроз, мінімізації ризиків, запобігання збиткам в умовах інформаційного суспільства необхідно вирішувати шляхом впровадження комплексної інформаційної системи, що забезпечує прогнозування, моніторинг, попередження і ліквідацію можливих загроз. Інформаційні технології необхідні для контролю і усунення наслідків надзвичайних ситуацій та правопорушень з інтеграцією під її управлінням дій інформаційно-керуючих підсистем чергових, диспетчерських, муніципальних служб для їх оперативної взаємодії.

Однією з основних невідкладних причин впровадження інформаційних технологій в управлінську та правоохоронну діяльність є інформаційно-технічний характер сучасної злочинності. З цього випливає, що розкривати і розслідувати злочини з використанням інформаційних технологій можливо тільки з використанням правоохоронними органами інформаційних технологій.

Необхідність розвитку і впровадження інформаційних технологій пов'язана зі швидкістю прийняття рішень. В умовах динамічної економіки, всіх видів людської діяльності [3], заснованої на інформаційних технологіях, в критичних ситуаціях необхідно приймати грамотні управлінські рішення в найкоротші терміни. Ухвалення вивірених рішень вимагає миттєвого отримання і аналізу всієї інформації, причому з усіх можливих джерел, що неможливо без розвинених автоматизованих інформаційних пошукових систем, автоматизованих банків даних, систем аналізу та оповіщення.

До названих причин впровадження інформаційних технологій слід додати економічну доцільність, необхідність скорочення бюрократичного апарату, більш якісного надання державних послуг, підвищення якості та рівня життя. Названі і неназвані причини впровадження інформаційних технологій ставлять перед правоохоронними органами та органами державної, муніципальної

влади завдання формування комунікаційної платформи з метою запобігання та усунення ризиків громадської безпеки, правопорядку і створення безпечно-го середовища проживання на базі міжвідомчої взаємодії. Для цього необхідно визначити потенційні точки уразливості, своєчасно реагувати на виникаючі загрози в надзвичайних ситуаціях [1].

Сьогодні в Україні немає ефективної системи протидії комп'ютерній злочинності, спрямованої на забезпечення безпеки життєво важливих інтересів особи, суспільства, держави від злочинних посягань у сфері комп'ютеризованої обробки інформації. Законодавці різних країн, як правило, обирають один із трьох способів встановлення кримінальної відповідальності за «комп'ютерні» злочини. Перший із них - створення нових кримінально-правових норм, які спеціально передбачають відповідальність за ці посягання, другий спосіб полягає в розширенні меж складів «некомп'ютерних», більш традиційних злочинів, в ряді країн за окремі посягання відповідальність встановлена спеціально створеними нормами, а частина злочинів охоплюється складами, що існували раніше [2].

Попри активне зростання ІТ-індустрії й інформаційного простору, бізнес усе ще не до кінця усвідомлює значимість кібербезпеки. Перевагою більшості кіберзлочинців сьогодні залишаються не наявність технічних ресурсів та унікальних навичок, а елементарні прогалини законодавства та відсутність уніфікованих правил, застосованих у разі кібератаки. Каталізатором змін у сфері кібербезпеки став вірус Petya, який змусив всерйоз замислитися і переглянути підходи до забезпечення безпеки даних не лише провідні технологічні компанії, а й у цілому, винести це питання на державний рівень.

Попри наявність прогалин у законодавстві, ми можемо орієнтуватися на західний досвід щодо подальшого розвитку подій. Яскравим прикладом системного підходу до розвитку питання про кіберзахист можна вважати досвід США. Розроблені стандарти з безпеки (NIST Cybersecurity Framework), що дають змогу виявляти, реагувати та навіть запобігати кіберінцидентам, сьогодні застосовуються багатьма приватними організаціями в усьому світі.

У лютому 2016 року було розроблено План дій з національної безпеки для кібербезпеки («Cybersecurity National Security Action Plan»). При цьому значним прогресом в урегулюванні кіберпростору можуть похвастатися також і окремі штати. Приміром, у Каліфорнії існує Акт про повідомлення про порушення правил безпеки («Notice of Security Breach Act»), згідно з яким будь-яка компанія, що в процесі ведення особистої інформації громадян Каліфорнії стикається з порушеннями безпеки, має розкривати деталі подібного інциденту. Акт передбачає санкції для компаній за порушення та збої в безпеці даних, надаючи їм свободу вибору способів забезпечення безпеки своїх систем.

ЄС своєю чергою також має позитивний досвід регулювання кіберзлочинності. Основним документом, на який варто звернути увагу й імплементувати його в національне законодавство, є Директива з мережевої та інформаційної безпеки («NIS Directive»). У документі викладається загальний підхід і правила ЄС у сфері кібербезпеки. Він спрямований на активізацію співпраці з кібербезпеки між країнами ЄС. Оскільки основним об'єктом зазіхання з боку

кіберзлочинців є конфіденційні дані, Загальний регламент із захисту персональних даних (GDPR) також можна віднести до правового стандарту кібербезпеки. Адже у випадку відповідності вимогам Регламенту рівень захисту персональної інформації в цифровому середовищі значно підвищується.

Розглядаючи першу законодавчу ініціативу регулювання питання кібербезпеки, а саме прийнятий 5 жовтня 2017 року Закон «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України» (далі – Закон), який можна по праву вважати першим нормативним інструментом, що зачіпає цю галузь на національному рівні, однак по факту Закон радше встановлює загальні положення та декларує основні аспекти цієї сфери, аніж служить правовим інструментом для практичного застосування.

Так, Закон конкретизує об'єкти критичної інфраструктури, які підлягають кіберзахисту, визначає суб'єктів захисту кібербезпеки та їх повноваження, а також впроваджує в правове середовище деякі терміни із префіксом кібер.

Приміром, згідно з п. 5 ст. 1 Закону кібербезпека визначається як захищеність життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства та держави під час використання кіберпростору, за якої забезпечуються сталий розвиток інформаційного суспільства та належні заходи для запобігання потенційним загрозам безпеці України у кіберпросторі.

Крім іншого, Закон передбачає і державно-приватну взаємодію у сфері кібербезпеки, як вказується в ст. 10 Закону. Проте це положення також носить досить формальний характер. У цілому, попри те, що Закон спрямований на захист інтересів як держави, так і кожного громадянина, основні його пункти все-таки стосуються формування загальної державної політики стосовно кібербезпеки.

Стаття 8 Закону закріплює також національну систему кібербезпеки: «Національна система кібербезпеки є сукупністю суб'єктів забезпечення кібербезпеки та взаємопов'язаних заходів політичного, науково-технічного, інформаційного, освітнього характеру, організаційних, правових, оперативно-розшукових, розвідувальних, контррозвідувальних, оборонних, інженерно-технічних заходів, а також заходів криптографічного і технічного захисту національних інформаційних ресурсів, кіберзахисту об'єктів критичної інформаційної інфраструктури. Основними суб'єктами національної системи кібербезпеки є Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України, Національна поліція України, Служба безпеки України, Міністерство оборони України та Генеральний штаб Збройних Сил України, розвідувальні органи, Національний банк України...» Одним із недоліків даного Закону вважається відсутність закріпленого головного органу, який буде здійснювати забезпечення кібербезпеки.

Висновки. У 2015 році було створено спеціальний підрозділ Національної поліції – кіберполіцію. Проте підвищення ефективності роботи правоохоронних органів по розкриттю і розслідуванню злочинів у сфері високих технологій в даний час неможливе без інтеграції в діяльність поліції нових інформаційних технологій. У процесі вдосконалення кримінального законодавства щодо протидії злочинам у сфері комп'ютерної інформації потрібно враховува-

ти міжнародні зобов'язання України, які виникли через ратифікацію Верховною Радою України Конвенції про кіберзлочинність. Для встановлення кримінальної відповідальності за всі інші діяння, зазначені в Конвенції, необхідно створити нову систему кримінально-правових норм, оскільки самої лише зміни існуючих статей недостатньо для встановлення належного захисту суспільних відносин у сфері комп'ютерної інформації.

Список використаних джерел

1. Гавловський В. Д. Деякі сучасні проблеми протидії комп'ютерній злочинності та комп'ютерному тероризму / В. Д. Гавловський, К. В. Тітуніна // Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика). - 2008. - № 19. - С. 247-251.

2. Савчук Н. В. Кіберзлочинність: зміст та методи боротьби. // Теоретичні та прикладні питання економіки: зб. наук. праць. URL: http://tppe.econom.univ.kiev.ua/data/2009_19/zb19_48.pdf

3. Losavio M., Pastukhov P., Polyakova S. Cyber Black Box/Event Data Recorder: Legal and Ethical Perspectives and Challenges with Digital Forensics // Journal of Digital Forensics, Security and Law. – 2016. Vol. 10, № 4. – P. 43-57.

Заиченко А.А., Ковжога С.А.

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ИНФОРМАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ ДЛЯ ОБЕСПЕЧЕНИЯ БЕЗОПАСНОСТИ ЧЕЛОВЕКА И ИНФОРМАЦИИ

Аннотация. В работе анализируются угрозы современности для личности, общества и государства, исследуются основные направления использования современных информационных технологий для обеспечения безопасности и повышения эффективности государственной деятельности и правоприменительной практики.

Ключевые слова: информационные угрозы; информационные технологии; безопасность личности, общества и государства.

Zaichenko A.A., Kovzhoha S.O.

USE OF INFORMATION TECHNOLOGY FOR SECURITY OF HUMAN AND INFORMATION

Abstract. The threats of the present for the person, society and the state are analyzed in the thesis, the main directions of the use of modern information technologies are examined to ensure security and increase the efficiency of public activities and enforcement practice.

Keywords: information threats; information technology; security of the individual, society and state.

Засядівко Юлія Віталіївна, студентка Інституту прокуратури та кримінальної юстиції, 2 курс, група 01-17-09,

Середа Олена Григорівна, доцент кафедри трудового права, кандидат юридичних наук, доцент

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, м. Харків

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДОДАТКОВИХ УМОВ ТРУДОВОГО ДОГОВОРУ

Право на працю можна реалізовувати різними шляхами: індивідуальною трудовою діяльністю, створенням кооперативних чи акціонерних товариств, виконанням роботи за цивільно-правовим договором. Однак переважна біль-

шість громадян влаштовується на роботу як наймані працівники шляхом укладення трудового договору. Саме він і визначає права та обов'язки сторін з урахуванням вимог законодавства під час здійснення виробничої діяльності, які часто стають предметом спору між працівником та роботодавцем.

До змісту трудового договору належать два види умов: обов'язкові (тобто ті, які є необхідними для укладання такого договору) та додаткові умови, які не є обов'язковими для укладення, проте їх виконання стає таким у разі їх закріплення сторонами.

Питання, які стосуються додаткових умов є мало врегульованими. Їх вивченням займалися такі науковці як М.Д. Бойко, Н.Б. Болотіна, Н.А. Брилліантова, В.Я. Бурак, В.Ф. Гапоненко, Л.П. Грузінова, Т.В. Іванкіна, З.Я. Козак, В.І. Миронов, В.І. Прокопенко, Т.В. Тетерина, К.С. Харин [3, с.123]. Але на працювання цих учених не знайшли відображення в нормативній базі, яка стосується інституту трудового договору. Саме тому, в контексті бурхливих змін у сфері трудових правовідносин, дана тема є актуальною для дослідження.

Відповідно до Законопроекту № 1658 «Проект Трудового кодексу України» від 27 грудня 2014 року (далі Проект) у ст. 32 було здійснено закріплення змісту трудового договору, у тому числі і його додаткових умов, а саме:

1) Випробування. За змістом – з однієї сторони, це перевірка відповідності працівника певній роботі, а з іншої – встановлення відповідності пропонованої роботи потребам та інтересам працівника. Основним юридичним фактом, з яким пов'язані наслідки випробування як правової форми перевірки відповідності працівника дорученій йому роботі, є результат випробування. Від нього залежить подальший розвиток трудових відносин, доля трудового договору. Тому важливо, щоб оцінювання результатів власником чи уповноваженим ним органом було, з однієї сторони, об'єктивним, а з іншої – враховувало індивідуальні якості працівника. Сучасне законодавство не передбачає встановлення методики чи механізму оцінки результатів випробування, що створює можливість суб'єктивізму з боку роботодавця. Як і будь-яка правова категорія, випробування має бути обумовлене системою гарантій. Так, важливе значення у цьому плані має створення умов реалізації права в сфері випробування, забезпечення реалізації норм, що його регламентують та гарантування можливості реалізації випробування і захисту прав працівника в процесі випробування. Адже, наприклад, частина 2 статті 28 КЗпП передбачає розірвання трудового договору роботодавцем працівника як такого, що не витримав випробування, проте порядок такого звільнення чинним законодавством не встановлено [4, с. 34].

2) Non - competition agreement – NCA. Відповідно до доповіді Міністерства фінансів США у 2016 році приблизно 18% працівників уклали угоди про не конкуренцію. Метою застосування таких договорів є перешкодження розголошенню комерційної таємниці та цінної інформації, яка стала відомою під час існування трудових правовідносин [2, с. 131]. Це свідчить про підвищення актуальності такої умови при укладенні трудового договору у зв'язку з реалізацією та забезпеченням у повному обсязі мети роботодавця-підприємця –

отримання прибутку в умовах сучасної ринкової економіки з достатньо високим рівнем конкуренції і про необхідність захисту прав не лише працівників, а й роботодавців. Такий захист може бути реалізовано шляхом закріплення обов'язку не розголошувати окремі відомості в трудовому договорі як додаткової умови, що було зроблено, наприклад, у ч.4 ст. 57 ТК РФ, де серед додаткових умов трудового договору зазначено умову про нерозголошення охоронюваної законом таємниці (державної, службової, комерційної та іншої) [1]. Діяльність роботодавця також може бути забезпечена встановленням реальної можливості дострокового припинення трудових відносин з ініціативи роботодавця у разі порушення працівником такого обов'язку, запровадженням механізму відшкодування працівником збитків, завданих розголошенням таких відомостей.

3) Професійна підготовка, перепідготовка і підвищення кваліфікації працівників є однією з головних передумов для економічного і соціального розвитку. Наявність кваліфікації та професійна підготовка ведуть до зростання продуктивності праці і доходів, а також сприяють участі кожної людини в економічній і соціальній сфері життя. Загальна освіта, професійна підготовка і безперервне навчання служать головними опорами, що забезпечують потенціал до працевлаштування, зайнятості працівників. Кодекс законів про працю України (далі КЗпП) та Проект визначення понять «професійна підготовка», «перепідготовка» і «підвищення кваліфікації» не містить. Проте таке право гарантоване значною кількістю міжнародних правових документів. Воно закріплено в актах Міжнародної організації праці. Професійній підготовці і професійній орієнтації присвячені Конвенція МОП № 142 про професійну орієнтацію та професійну підготовку в галузі розвитку людських ресурсів (1975 р.), а також Рекомендації № 88 щодо професійного навчання працівників (1950 р.). Це свідчить про те, що умова професійної підготовки має бути належним чином врегульована й у вітчизняному законодавстві, зокрема, шляхом закріплення її як однієї з додаткових умов трудового договору.

4) Умови праці та поліпшення виробничого побуту. Сучасна система трудового права вийшла за рамки тієї структури, яка відображена в КЗпП України. Значною мірою умови праці регламентуються різними законами та підзаконними нормативно-правовими актами. У Кодексі мінімально врегульовано необхідні умови виробничого побуту. Крім того, достатньо важко вчасно реагувати на всі потреби працівників, які б забезпечили комфортний виробничий процес. Відповідно до ст.13 Закону України «Про охорону праці» роботодавець зобов'язаний створити на робочому місці в кожному структурному підрозділі умови праці відповідно до нормативно-правових актів, а також забезпечити додержання вимог законодавства щодо прав працівників у галузі охорони праці. Саме тому, введення такої факультативної умови трудового договору могло б дати можливість роботодавцеві регулювати це питання відповідно до бажань працівника і визначати умови виробничого побуту в кожному конкретному випадку, вдосконалюючи їх і надаючи можливість працівникам здійснювати особистий професійний розвиток.

5) Надання працівнику соціально-культурних і соціально-побутових благ.

У широкому розумінні під наданням працівникам певних благ у вигляді пільг, компенсацій, привілеїв і соціальних гарантій понад фіксованої заробітної плати розглядають соціальний пакет. В умовах боротьби між великими компаніями за залучення висококваліфікованих працівників спостерігаються тенденції збільшення загальної частки соціальних пільг (в окремих компаніях – до 50% сумарної винагороди) і розширення спектра використовуваних опцій. Це надає можливість орієнтувати працівників на підвищення продуктивності праці, поліпшення результатів діяльності та підвищення якості трудового життя, матеріального добробуту найманих працівників і членів їхніх родин. Проте, закон встановлює перелік таких пільг лише для окремих категорії працівників у зв'язку з особливостями їх трудової функції. У той час як загального правила щодо їх обсягу та змісту не встановлено. У цьому випадку дане питання слід урегулювати під час укладення трудового договору виходячи з можливостей роботодавця та необхідності працівника в межах встановлених законом.

Отже, встановлення додаткових умов трудового договору є дієвим засобом узгодження інтересів працівника та роботодавця. Закріплення меж, процедури та гарантій здійснення забезпечують підвищення їх ефективності. Відсутність факультативних (додаткових) умов в трудовому договорі не свідчить про неповний зміст трудового договору, але якщо сторони побажали їх встановити у трудовому договорі, вони стають обов'язковими для виконання. Та варто зазначити, що такі умови не мають погіршувати становище працівника.

Список використаних джерел

1. Трудовой Кодекс Российской Федерации від 30.12.2001. № 197 Ф3 URL:<http://www.trudkod.ru/> (дата звернення: 02.04.2019)
2. Венедіктов С.В. Трудове право Сполучених Штатів Америки : монографія . Київ : Ніка-Центр. 2018. С. 168
3. Сидоренко Є. В. Додаткові умови трудового договору: сучасні тенденції розвитку . Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Юриспруденція. 2015. Вип. 14(1). С. 123-125.
4. Черноус С. Випробування при прийнятті на роботу: теоретичні та практичні проблеми. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Юридичні науки. 2011. Вип. 86. С. 32-36.

Zasyadyvko Yu.V., Sereda O.G.

SOME ASPECTS OF THE LEGAL REGULATION OF THE ADDITIONAL TERMS OF THE EMPLOYMENT CONTRACT

Збишко Неля Андріївна, студентка інституту підготовки кадрів
для органів юстиції, група 04-16-07,

Ярошенко Олег Миколайович, завідувач кафедри трудового права,
доктор юридичних наук, професор

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, м. Харків

МАТЕРІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ РОБОТОДАВЦЯ ЗА ШКОДУ, ЗАПОДІЯНУ ПРАЦІВНИКУ

***Анотація.** Проаналізовано проблему матеріальної відповідальності роботодавця: підстави, джерела. Показано важливість змін у новому Трудовому кодексі.*

***Ключові слова:** роботодавець, матеріальна відповідальність, шкода, належні умови, порушення права, Трудовий кодекс України.*

Актуальність. Постановка завдання. На даний момент, важливе значення має реформування саме трудової сфери, адже безліч норм трудового права перекочували до незалежної України із СРСР, але не лише проблема у цьому. У чинному Кодексі існує безліч недоліків, про які варто поговорити, зокрема щодо матеріальної відповідальності роботодавця. Хоча варто відзначити і позитивні сторони, певне реформування відбувається, зокрема існує проект нового Трудового кодексу України. Проект Трудового кодексу втілює в собі працю фахівців за останні 15 років і включає норми, які не передбачені чинним КЗпП України, але практикуються на ринку праці. Основною метою проекту Трудового кодексу є врегулювання відносин між роботодавцями та працівниками в сучасних економічних умовах для забезпечення сталого розвитку країни.

Основна частина. Сучасними проблемами матеріальної відповідальності роботодавця займалися безліч вчених, серед яких Хуторян Н.М., Болотіна Н.Б., Римар І.А., Ротань В.Г., Лук'янчиков О.М. та інші.

Матеріальна відповідальність сторін трудового договору є важливим елементом трудових відносин у сучасному суспільстві, вона є одним із видів юридичної відповідальності поряд із кримінальною, цивільною, адміністративною. Але слід пам'ятати, що це особливий вид юридичною відповідальності, який відрізняю її від інших, а саме наявність трудових відносин між сторонами - трудового договору, хоча є певні виключення. У чинному КЗпП України в главі "Гарантії при покладенні на працівника матеріальної відповідальності за шкоду, заподіяну підприємству, установі, організації" передбачена лише відповідальність однієї сторони трудового договору - працівника і немає самостійного інституту, який знаходив би відображення в окремій главі Кодексу, де врегульовувалися б питання матеріальної відповідальності роботодавця перед працівником.

Отже, тут можна зробити висновок, що матеріальна відповідальність буває як на стороні працівника (у більшості випадків), так і на стороні роботодавця.

Якщо з матеріальною відповідальність працівника все зрозуміло: працівники несуть матеріальну відповідальність за шкоду, заподіяну установі, підприємству, організації внаслідок порушення покладених на них трудових обов'язків, що зазначено у статті 130 Кодексу законів про працю України, це може бути, наприклад, зіпсування або знищення через недбалість матеріалів, напівфабрикатів, виробів тощо (випадок обмеженої матеріальної відповідальності) або ж шкода завдана працівником, який перебував у нетверезому стані (випадок повною матеріальної відповідальності), з роботодавцем у цьому випадку складніше.

Окремо слід наголосити, що державні гарантії при застосуванні матеріальної відповідальності до роботодавця та працівника не є ідентичними. Так, статті 130–138 Кодексу законів про працю України закріплюють гарантії при покладенні на працівників матеріальної відповідальності за шкоду, заподіяну

підприємству, установі, організації. Гарантій для роботодавців трудове законодавство України не виокремлює. В контексті цього погоджуємося з І. І. Шамшиною про те, що матеріальна відповідальність роботодавця служить гарантією трудових прав працівника як суб'єкта трудового права.

Стависский П. Р. свого часу довів, що матеріальна відповідальність сторін трудового правовідношення має багато спільних рис, до яких він відніс такі: виникнення її в обох суб'єктів обумовлено наявністю трудових правовідносин; суб'єктами є лише сторони трудових правовідносин – працівник і підприємство; відповідальність обох суб'єктів виникає в результаті винного порушення ними обов'язків у трудових правовідносинах; на обох суб'єктів може бути покладена як обмежена, так і повна матеріальна відповідальність; межа обмеженої відповідальності встановлюється, як правило, у вигляді певної частини заробітку робітника чи службовця [3].

Основним елементом матеріальної відповідальності є обов'язок роботодавця створити належні умови для виконання покладених на працівника обов'язків, що зазначено у статті 131 чинного КЗпП. Окрім цього існує декілька положень про матеріальну відповідальність роботодавця, але дані положення досить широко розкидані у КЗпП, немає певно згуртованості норм, як це у випадку із працівником, якому присвячено цілу главу. У КЗпП України не досягнуто балансу однакового захисту прав як працівника, так і роботодавця (в індивідуальному трудовому правовідношенні). Ті чи інші питання матеріальної відповідальності регулюються із зміщенням гарантій на користь однієї із сторін без врахування інтересів іншої сторони трудового право відношення. Хоча, в новому Трудовому кодексі України при врегулюванні питань матеріальної відповідальності слід враховувати вплив закону вартості на трудові відносини, а також при формулюванні норм щодо розміру та порядку відшкодування заподіяної шкоди, які виконують захисну функцію в трудовому праві, виходити з принципу рівного захисту матеріальних прав сторін трудового договору, який вимагає в ринкових умовах не тільки захисту трудових прав та інтересів працівника, а й роботодавця.

Загалом, у юридичній літературі виділяються три групи випадків матеріальної відповідальності роботодавця перед працівником залежно від порушення трудових прав працівника.

До першої групи відноситься відшкодування майнової шкоди, що виникла в результаті порушення роботодавцем права працівника на працю, зокрема необґрунтована відмова у прийнятті на роботу, або незаконного відсторонення працівника від роботи, його звільнення або переведення на іншу роботу, затримки роботодавцем видачі працівнику трудової книжки, внесення в трудову книжку неправильної або не відповідає законодавству формулювання причини звільнення працівника та інше. До речі, тут і виявляється особливість суб'єктів матеріальної відповідальності, тому що відмова у прийнятті на роботу не передбачає вступу у трудові відносини. Оскільки трудових відносин до укладення трудового договору не існує, то й відносини по працевлаштуванню складаються не між працівником і роботодавцем, а між потенційним

працівником (фізичною особою) та потенційним роботодавцем (юридичною або фізичною особою). Статус «працівник» і «роботодавець» особа отримує лише з моменту укладення трудового договору, про що свідчать ст. 1 Закону України «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності» та ст. 1 Закону України «Про організації роботодавців, їх об'єднання, права і гарантії їх діяльності». Отже, суб'єктом відповідальності у випадку необґрунтованої відмови у прийнятті на роботу є фізична або юридична особа (потенційний роботодавець), яка може так і не отримати статусу роботодавця.

Друга група об'єднує випадки відшкодування шкоди, яка виникла внаслідок порушення права працівника на охорону здоров'я, на здорові і безпечні умови праці у зв'язку із заподіянням йому трудового каліцтва або професійного захворювання, це і впливає із статті 153 КЗпП. Отже, у даному випадку роботодавець повинен забезпечити належні безпечні умови праці, це означає безпеку технологічних процесів, машин, механізмів, устаткування та інших засобів виробництва, стан засобів колективного та індивідуального захисту, що використовуються працівником, а також санітарно-побутові умови повинні відповідати вимогам нормативних актів про охорону праці. Власник або уповноважений ним орган повинен впроваджувати сучасні засоби техніки безпеки, які запобігають виробничому травматизмові, і забезпечувати санітарно-гігієнічні умови, що запобігають виникненню професійних захворювань працівників. Власник або уповноважений ним орган не вправі вимагати від працівника виконання роботи, поєднаної з явною небезпекою для життя, а також в умовах, що не відповідають законодавству про охорону праці. Працівник має право відмовитися від дорученої роботи, якщо створилася виробнича ситуація, небезпечна для його життя чи здоров'я або людей, які його оточують, і навколишнього середовища. Окрім цього, саме на власника покладається обов'язок проведення інструктажів з питань охорони праці, пожежної безпеки.

До третьої групи належать випадки відшкодування працівникові шкоди, який виник внаслідок порушення роботодавцем інших прав працівника в трудових правовідносинах, наприклад права на охорону її особистої власності у зв'язку з незабезпеченням збереження особистих речей працівника під час роботи.

Чинним трудовим законодавством України передбачена матеріальна відповідальність роботодавця за шкоду, заподіяну працівникові. У ст. 117, 235, 236 передбачений обов'язок роботодавця відшкодувати працівникові шкоду, завдану затримкою розрахунку при звільненні, незаконним звільненням, переведенням працівника на іншу роботу, неправильним формулюванням причини звільнення у трудовій книжці, затримкою видачі трудової книжки з вини власника або уповноваженого ним органу, затримкою виконання рішення про поновлення на роботі працівника. Статтею 237 передбачена матеріальна відповідальність службової особи, винної в незаконному звільненні або переведенні працівника. Крім того, слід враховувати, що відповідно до ст. 237-1 КЗпП роботодавець зобов'язаний відшкодувати моральну шкоду, заподіяну працівникові, порушенням його законних прав. Тому матеріальна шкода, як у роботодавця відшкодовує працівникові, може складатися з двох частин: май-

нового та немайнового характеру.

Матеріальна відповідальність роботодавця може бути як компенсаційною, так і штрафною. Зокрема, ст. 116 КЗпП покладає на роботодавця обов'язок виплатити працівнику всі суми, що належать йому, в день звільнення. Якщо роботодавець не виконав цю вимогу, то працівнику завдається шкода у розмірі невиплачених сум, а також у тому, що вказані кошти втрачають свою купівельну здатність у зв'язку зі зростанням індексу інфляції. І якщо ми говоримо про компенсаційну відповідальність, то вона повинна бути у вигляді компенсації індексу інфляції.

Але ст. 117 КЗпП передбачає принципово іншу відповідальність: роботодавець повинен виплатити працівнику середній заробіток за весь час такої затримки. Можна вважати, що такий підхід обумовлено тим, що є випадки, коли така відповідальність буде компенсаційного характеру.

Наприклад, Н. М. Хуторян вважає, що, якщо працівника звільнено у зв'язку з переведенням в іншу місцевість, то у нього виникає вимушений прогул, оскільки працівник не може приступити до нової роботи, а відтак, виплата середнього заробітку буде саме компенсаційною відповідальністю.

Але це винятки, і будувати на них загальне правило не є доцільним. У більшості випадків у працівника при затримці розрахунку не виникає вимушеного прогулу: по-перше, він звільнений на законних підставах із дотриманням встановленого порядку; по-друге, йому своєчасно видана трудова книжка, і він має змогу знайти нову роботу. Якщо ж він не працевлаштувався, то, як правило, немає і причинного зв'язку між затримкою розрахунку і непрацевлаштуванням. Оскільки у переважній більшості випадків при затримці розрахунку при звільненні немає вимушеного прогулу, то працівник не втрачає і заробітної плати за час затримки. Тому притягнення роботодавця до матеріальної відповідальності у вигляді виплати середнього заробітку за весь час затримки розрахунку при звільненні носить не правовідновлювальний, а, як правило, каральний (штрафний) характер [1].

У чинному трудовому законодавстві України це єдиний випадок штрафної матеріальної відповідальності роботодавця. Проте І.І. Шамшина вважає, «що відповідальність роботодавця за порушення трудових прав працівника має виконувати каральну функцію, щоб роботодавцеві було економічно не вигідним не виконувати свої трудові обов'язки». І з такою позицією слід погодитись, оскільки компенсаційна матеріальна відповідальність роботодавця виявилась неефективною [5].

Також, цікавий момент, що матеріальна відповідальність роботодавця не має персонального характеру, а отже шкоду, заподіяну роботодавцем, може відшкодувати як сам роботодавець, так і ліквідаційна комісія, власник (орган, уповноважений управляти майном ліквідованого підприємства, установи, організації, а у відповідних випадках – правонаступник), про що зазначено у ч. 2 ст. 240-1 КЗпП.

У проект нового Трудового кодексу України реалізовано питання щодо матеріальної відповідальності роботодавця та відтворено це книзі восьмій

«Відповідальність сторін трудових відносин». У Главі 2 містяться норми про відповідальність роботодавця та передбачені такі випадки матеріальної відповідальності роботодавця: 1) матеріальна відповідальність роботодавця за шкоду, заподіяну майну працівника (ст. 363). Незабезпечення роботодавцем охорони майна працівника, а також пошкодження майна працівника в наслідок неналежних умов праці покладає на роботодавця обов'язок відшкодувати у повному обсязі вартість майна або оплатити суму, на яку його вартість зменшилась; 2) матеріальна відповідальність роботодавця за невиконання обов'язків щодо надання працівникові матеріальних благ і послуг (ст. 364). Йдеться про відповідальність роботодавця за невиконання ним передбачених колективним або трудовим договором обов'язків щодо надання працівникові або членам його сім'ї матеріальних благ і послуг; 3) матеріальна відповідальність роботодавця в інших випадках, встановлених цим Кодексом, законом або трудовим договором (ст. 365); 4) відповідальність роботодавця за заподіяну моральну шкоду (ст. 363).

Матеріальна відповідальність роботодавця здійснюється з урахуванням загальних принципів матеріальної відповідальності сторін трудового договору, одним з яких є те, що відшкодуванню підлягає лише пряма дійсна шкода. Для сторони роботодавця це означає, що майнова шкода складається із таких сум, на які працівник мав право, але був позбавлений їх внаслідок незаконних дій роботодавця. Тобто до шкоди входить втрачений внаслідок незаконних дій роботодавця зарібок працівника. Окрім того, на відміну від матеріальної відповідальності працівника, роботодавець зобов'язаний відшкодувати моральну шкоду, заподіяну працівникові, порушенням його законних прав. Отже, така матеріальна шкода складається принаймні з двох частин: майнового і немайнового характеру.

Висновки. Зважаючи на вищесказане, можна сказати, що проект нового Трудового Кодексу дійсно потребує уваги, адже у ньому містяться новели, яких немає у чинному, але фактично багато питань потребують врегулювання. Проблема матеріальної відповідальності роботодавця потребує подальшого наукового дослідження. Працюючи над удосконаленням вітчизняного законодавства, необхідно розмежовувати матеріальну відповідальність роботодавця перед працівником за порушення його прав та завдання шкоди його здоров'ю чи майну та відповідальність роботодавця перед державною за порушення законодавства.

Список використаних джерел

1. Хуторян Н.М. Теоретичні проблеми матеріальної відповідальності сторін трудових правовідносин: Монографія. – К.: Інститут держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2002. – 264 с.
2. Болотіна Н. Б. Трудове право: підручник / Н. Б. Болотіна, Г. І. Чанишева. – К.: Знання, 2001 [Електронний ресурс] // Електронна бібліотека Князева. – Режим доступу: <http://www.ebk.net.ua/Book/TPravo/11-15/9131.htm>. – Назва з екрану.
3. Стависский П. Р. Проблемы материальной ответственности в советском трудовом праве / П. Р. Стависский. – Киев ; Одесса : Вища шк., 1982. – 184 с.
4. Лук'янчиков О. М. Матеріальна відповідальність роботодавця як самостійний інститут трудового права / О. М. Лук'янчиков // Порівнял.-аналіт. право. – № 3 - 1. – 2013. – С. 173 - 176.
5. Шамшина І. І. Щодо вдосконалення правового регулювання відповідальності робо-

тодавця в умовах ринкових відносин / І. І. Шамшина // Актуальні проблеми права: теорія і практика : зб. наук. пр. – Луганськ, 2013. – № 26. – С. 33 - 40.

6. Кодекс законів про працю України // Затверджено Законом N 322-VIII (322a-08) від 10.12.71 (ВВР), 1971, додаток до № 50, ст. 375.

7. Проект Трудового кодексу України зареєстрований у Верховній Раді України від 24.07.2017 р. № 1658. Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=53221

Збышко Н.А., Ярошенко О.Н.

МАТЕРИАЛЬНАЯ ОТВЕТСТВЕННОСТЬ РАБОТОДАТЕЛЯ ЗА ВРЕД, ПРИЧИНЕННЫЙ РАБОТНИКУ

Аннотация. Проанализирована проблема материальной ответственности работодателя: основания, источники. Показана важность изменений в новом Трудовом кодексе.

Ключевые слова: работодатель, материальная ответственность, жаль, надлежащие условия, нарушение права, Трудовой кодекс Украины.

Zbyshko N.A., Yaroshenko O.M.

LIABILITY OF THE EMPLOYER FOR THE DAMAGE CAUSED TO THE EMPLOYEE

Abstract. The problem of the employer's material liability: bases, sources. The importance of changes in the new Labor Code is shown.

Keywords: employer, material liability, harm, proper conditions, violation of law, Labor Code of Ukraine.

Здоровцова Анжеліна Юріївна, Юркова Анастасія Олексіївна,

студентки санітарно-технічного факультету, 2 курс, група Е-22,

Лебедєва Олена Сергіївна, асистент кафедри безпеки життєдіяльності

та інженерної екології, кандидат технічних наук

Харківський національний університет будівництва та архітектури, м. Харків

ПІДВИЩЕННЯ БЕЗПЕКИ М'ЯКИХ ЦІЛЕЙ, СУСІДНЬО РОЗТАШОВАНИХ З КАНАЛІЗАЦІЙНИМИ ШАХТАМИ

Анотація. Підвищення безпеки м'яких цілей включає захист об'єктів, які їх оточують. Обов'язковим елементом безпосереднього оточення м'яких цілей у міському середовищі є комунальні системи основних послуг міста. Каналізаційні мережі відкриті в наземний простір за допомогою шахт і свердловин, розташованих також у безпосередній близькості від м'яких цілей. Встановлено, що протягом останніх 20 років концентрація метану в газовому повітряному середовищі міських каналізаційних шахт значно зменшилася.

Ключові слова: м'які цілі, каналізаційні мережі, вплив, небезпека пожежі, небезпека вибуху, мінімізація, моніторинг.

Актуальність. Постановка завдання. На сьогоднішній день до терористичних актів найбільшою мірою схильні незахищені місця зборів людей, де вони спілкуються, навчаються, відпочивають, живуть, їздять і лікуються, тобто об'єкти, які називають «м'якими цілями». Це вразливі об'єкти, які обираються терористами, які прагнуть вбивати і калічити якомога більше людей [1-3]. М'які цілі – дешевша альтернатива атакам на більш складні «жорсткі цілі» - добре захищені й об'єкти, що охороняються: атака на м'які цілі не вимагає

складної або посиленої підготовки виконавців терористичного акту. У той же час надійний захист м'яких цілей на урбанізованих територіях представляє цілий комплекс різних вельми витратних заходів, в тому числі інженерних [3-4].

Основна частина. Безпека м'яких цілей в міському середовищі.

Шляхи підвищення безпеки м'яких цілей.

У багатьох країнах розробляються методи підвищення безпеки м'яких цілей і забезпечення захисту об'єктів міського середовища, оскільки в іншому випадку вони залишаються повністю незахищеними, а, отже, привабливими для терористів. Це призвело до подання значної кількості рекомендацій (враховують сучасний досвід поразки м'яких цілей при терористичних атаках) [3-5], які, однак, не є офіційними стандартами. Тому такі рекомендації не завжди відомі співробітникам служби безпеки, співробітникам комунальних служб, власникам приміщень або іншим зацікавленим особам, в тому числі тим, хто володіє професійними знаннями в галузі цивільного будівництва та експлуатації інженерних споруд. У той же час у Плані дій, представленому Європейською комісією СОМ (2017) 612 [6], метою якого є підтримка держав в області захисту і зменшення уразливості громадських просторів, зазначено про необхідне шукати технічні рішення, які можуть допомогти зробити громадські простори більш безпечними, в той же час зберігаючи їх відкритий і публічний характер. Успішне вирішення цього завдання неможливе без залучення інформації про технічні особливості інженерних систем міста та їх експлуатації, а також створюваних ними потенційних ризиків.

Вплив інженерних мереж систем життєзабезпечення міста на безпеку м'яких цілей.

М'які цілі є головним чином типовими об'єктами міської інфраструктури: школи, їдальні, торгові центри, медичні установи, кінотеатри та театри, концертні зали, клуби, ресторани і готелі, парки, музеї, спортивні арени, залізничні та автобусні станції, термінали аеропортів, бібліотеки та ін [2, 4, 5]. Обов'язковим елементом їх найближчого оточення є інженерні системи життєзабезпечення міста, розташовані в підземному просторі: мережі водопостачання, каналізації, тепло-, газо- і електропостачання, без роботи яких неможливе нормальне функціонування цих м'яких цілей. Об'єкти життєзабезпечення міста також можуть стати об'єктами терористичних атак. Хоча їх важко віднести до м'яких цілей, оскільки цілим рядом законодавчих і відомчих документів передбачено спеціалізовану охорону і антитерористичний захист ряду об'єктів цих систем і їх технологічного обладнання. Інженерні мережі можуть стати елементом, через який можливо атакувати м'які цілі на найближчій території, або елементом, який може потрапити в зону ураження при атаці на сусідні м'які цілі.

Теракти на мережах комунального господарства можуть призвести до виникнення вторинних вражаючих факторів, які значно перевищують за своїми масштабами і тяжкості наслідки вражаючих факторів, які є наслідком первинного впливу на об'єкт. Тому інженерні мережі є елементом, здатним як посилити вражаючі фактори терористичних атак, які діють на м'які цілі, так і послабити їх. У цьому контексті привертають увагу міські каналізаційні мережі,

хоча у відомих постановах уряду про вимоги до антитерористичної захищеності об'єктів водопостачання і водовідведення [7] з потребуючих захисту об'єктів мережі водопостачання та мережі водовідведення виключаються.

Основні ризики для м'яких цілей, що формуються в каналізаційних мережах.

Мережі водовідведення пронизують увесь підземний простір міст і відкриваються в наземний міський простір за допомогою шахт і колодязів, розташованих на територіях різних об'єктів міської інфраструктури, в тому числі в безпосередній близькості з м'якими цілями. Аварії на каналізаційних мережах супроводжуються серйозним матеріальним збитком і інтенсивним забрудненням підземного простору токсичними газоподібними і розчиненими речовинами, тому каналізаційні мережі розташовані завжди нижче інших мереж [8, 9]. У даний час каналізаційні мережі вже привертають увагу антитерористичних служб. При створенні системи безпеки для конкретної м'якої цілі (місця або події) необхідно враховувати потенційні загрози для об'єктів, що охороняються з урахуванням їх оточення об'єктами каналізації - трубопроводами, шахтами і колодязями, а потім перейти до вибору і впровадження адекватних заходів безпеки.

Висновки. Каналізаційні мережі є небезпечним сусіднім об'єктом для м'яких цілей оскільки можуть посилювати вражаючу дію терористичних вибухів:

– основними вторинними вражаючими чинниками, що формуються в цих об'єктах при терористичній атаці, є підвищені концентрації пожежонебезпечних, вибухонебезпечних і високотоксичних газоподібних сполук, що утворюються на деяких ділянках каналізаційної мережі;

– при обстеженні каналізаційних шахт міста, що є сусідами з м'якими цілями, шахти з небезпечним вмістом метану і токсичних сполук (сірководню, меркаптанів, оксиду вуглецю та ін.) в даний час не виявлені.

Список використаних джерел

1. Національне управління охорони та програм Управління захисту інфраструктури Безпечні цілі та переповнені місця – Посібник з ресурсів. Департамент внутрішньої безпеки США (2018).
2. Види терористичних актів, їх загальні та відмінні риси, можливі шляхи їх реалізації, [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://stantsiya.edusite.ru/DswMedia/vidyiterraristicheskixaktov.pdf>
3. Василіс К., Лахер, М., Соломос, Г. Європейська Комісія, Спільний дослідницький центр. Звіт JRC Science для розробки політики. 2-е видання. Люксембург: Офіс публікацій Європейського Союзу (2018).
4. Кальвач З., Основи керівництва з захисту софт-цілей, Чехія, Прага (2016).
5. Фагуль, М., Гестерман, Д. М'які цілі та управління кризою: що потрібно знати фахівцям з планування надзвичайних ситуацій та безпеки, CRC Press, New York (2017).
6. Повідомлення від Комісії до Європейського Парламенту, Ради, Європейського економічного та соціального комітету та Комітету регіонів - План дій щодо захисту громадських просторів, СОМ (2017) 612 завершення. Департамент транспорту, Рамка для системи управління авіаційною безпекою (SeMS), Адміністрація цивільної авіації, Лондон (2014).
7. Про затвердження вимог щодо антитерористичного захисту водопровідних та стічних вод, форми паспорту безпеки об'єктів водопостачання та водовідведення та про внесення змін до деяких актів [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://pravo.gov.ru/proxy/ips/?docbody=&nd=102420278&intelsearch>

8. Гончаренко Д.Ф. Технічне обслуговування, ремонт та відновлення каналізаційних мереж, Харків, Consum, (2008).

9. Дрозд Г.Я., Зотов Н.І., Маслак В.Н. Каналізаційні трубопроводи: надійність, діагностика, санація. Донецьк: ІЕР NAN. Україна (2006).

Здоровцова А.Ю., Юркова А.А., Лебедева Е.С.

ПОВЫШЕНИЕ БЕЗОПАСНОСТИ МЯГКИХ ЦЕЛЕЙ, РАСПОЛОЖЕННЫХ ПО СОСЕДСТВУ С КАНАЛИЗАЦИОННЫМИ ШАХТАМИ

Аннотация. Повышение безопасности мягких целей требует защищать и окружающие их объекты. Обязательным элементом ближайшего окружения мягких целей в городской среде являются инженерные сети систем жизнеобеспечения города. Сети водоотведения открываются в наземное городское пространство с помощью шахт и колодцев, расположенных в том числе в непосредственной близости от мягких целей. Установлено, что за последние 20 лет концентрации метана в газовой среде канализационных шахт города существенно снизилась.

Ключевые слова: мягкие цели, канализационные сети, влияние, опасность пожара, опасность взрыва, минимизация, мониторинг.

Zdorovtsova A.Yu., Yurkova A.A., Lebedeva O.S.

IMPROVING SAFETY OF SOFT TARGETS, WHICH ARE FOUND SIDE BY SIDE WITH SEWAGE WELLS

Abstract. Improving safety of the soft targets includes protection of the objects that surround them. Compulsory element of immediate surrounding of the soft targets in urban environment is utility systems of city essential services. The sewage networks are open into ground space by means of mines and wells, located in the immediate vicinity from the soft targets as well. It is found that methane concentration in gas air environment of the urban sewage mines has significantly decreased over the last 20 years.

Keywords: soft targets, sewage networks, effects, fire hazard/explosion hazard, minimization, monitoring.

Зеніна Марія Олександрівна, студентка господарсько-правового факультету, 5 курс, група 02-18м-04,

Зенін Андрій Петрович, доцент кафедри трудового права, кандидат технічних наук, доцент

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, м. Харків

ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ ЗАКОНОДАВЧИХ ВИЗНАЧЕНЬ ПОНЯТТЯ НАДЗВИЧАЙНОЇ СИТУАЦІЇ

Анотація. Розглянути особливості та еволюція законодавчого визначення базового поняття цивільного захисту «надзвичайна ситуація» в українському, а також в зарубіжному законодавстві. Проаналізовано взаємозв'язок понять надзвичайної ситуації, аварії, катастрофи у законодавчому полі та в процесі розвитку небезпечних явищ надзвичайної ситуації, а також аспекти недосконалості законодавчого розмежування цих понять.

Ключові слова: цивільний захист, надзвичайна ситуація, аварія, катастрофа, небезпечна подія, класифікація надзвичайних ситуацій, лихо.

Актуальність. Постановка завдання. Забезпечення безпеки життя і діяльності громадянина та суспільства є важливою базовою функцією держави.

Від ефективності виконання цієї функції залежить якість життя людини в країні та сталий розвиток суспільства. Цей закон життєдіяльності знаходить відображення у тому, що показники безпеки входять до складу «інтегральних критеріїв якості життя людини», до яких за даними європейських соціологічних досліджень також входять показники (індекси): здоров'я, прожитковий мінімум, доходи, зайнятості, стану навколишнього середовища, освіти, демократичного управління, участі у громадському житті, тощо. Аналіз різних європейських соціологічних досліджень свідчить, що показники безпеки входять до найбільш важливих показників у складі інтегрального критерію якості життя, випереджаючи значущість показників демократичного управління, навколишнього середовища, освіти та інших, утворюючи основу показника «задоволеності життя». До показників безпеки входять такі, як: індивідуальний та груповий допустимі (прийняти) ризики шкоди від надзвичайних ситуацій певного характеру, допустимий (прийнятий) ризик травматизму від техногенних небезпек, показник смертності чоловіків працездатного віку, показники виробничого травматизму, показники рівня злочинності, показники захищеності людини від певних небезпек та інші.

Доказом значимості безпеки в якості життя людини та суспільства є сучасні масштабні соціальні кризи, які відомі під назвою «європейська мігрантська криза», яка вже декілька років потрясає європейське суспільство та потужну європейську економіку. В Україні також з 2014 року розгорнулася аналогічна криза, яку уособлюють «внутрішньо переміщені особи», кількість яких майже збігається із загальною кількістю мігрантів в Західній Європі –десь у 1.5 – 1.7 млн. осіб, але в тяжких умовах економічної кризи України. Саме за причинами небезпек життєдіяльності ці всі мільйони людей залишили свої місця постійного проживання у пошуку безпечних умов життя та праці!

Важливою складовою безпеки людини та суспільства є захист людини та суспільства від надзвичайних ситуацій, який реалізують державні системи цивільного захисту у складі держави. Ефективність функціонування таких державних систем захисту населення багато в чому визначає безпеку життя в країні. Важливою основою ефективності державної системи захисту населення є законодавство у сфері цивільного захисту, яке повинно адекватно та чітко визначати складні небезпечні явища надзвичайних ситуацій та інших небезпечних явищ з метою створення державних механізмів захисту від них! Складність, різноманітність та неповторність небезпечних явищ та подій різного характеру обумовлює складність їх законодавчого визначення. Тому ця стаття присвячена аналізу законодавчого поняття найбільш складного та небезпечно-го явища – надзвичайної ситуації.

Основна частина. Функція держави щодо захисту від надзвичайних ситуацій називається «цивільний захист», яка має законодавче визначення в статті 4 Кодексу цивільного захисту України (Кодекс ЦЗУ), а саме: «Цивільний захист - це функція держави, спрямована на захист населення, територій, навколишнього природного середовища та майна *від надзвичайних ситуацій* шляхом запобігання таким ситуаціям, ліквідації їх наслідків і надання допо-

моги постраждалим у мирний час та в особливий період». В статті 8 Кодексу ЦЗУ зазначається назва державної системи захисту від надзвичайних ситуацій в Україні: «Забезпечення реалізації державної політики у сфері цивільного захисту здійснюється **єдиною державною системою цивільного захисту**». Законодавче визначення ключового поняття *надзвичайної ситуації* (НС) міститься у п. 24 ч. 1 ст. 2 Кодексу цивільного захисту України, відповідно до якого «це обставина на окремій території чи суб'єкті господарювання на ній або водному об'єкті, яка характеризується порушенням нормальних умов життєдіяльності населення, спричинена катастрофою, аварією, пожежею, стихійним лихом, епідемією, епізоотією, епіфітотією, застосуванням засобів ураження або іншою небезпечною подією, що призвела (може призвести) до виникнення загрози життю або здоров'ю населення, великої кількості загиблих і постраждалих, завдання значних матеріальних збитків, а також до неможливості проживання населення на такій території чи об'єкті, провадження на ній господарської діяльності» [1]. Така складність поняття надзвичайної ситуації обумовлена самим явищем надзвичайної ситуації, яке є складним небезпечним та різноманітним, яке характеризується багато чисельними причинами, факторами, ознаками, масштабами, наслідками. Для уніфікації застосування цього різноманітного поняття в практичній діяльності українське законодавство класифікує надзвичайні ситуації за характером походження на такі види надзвичайних ситуацій: техногенного характеру, природного характеру, соціальні, воєнні. А залежно від обсягів заподіяних надзвичайною ситуацією наслідків, обсягів технічних і матеріальних ресурсів, необхідних для їх ліквідації, визначаються такі рівні надзвичайних ситуацій: державний, регіональний, місцевий, об'єктовий», що визначено в ст. 5 Кодексу [1].

Варто зазначити, що Кодекс цивільного захисту України був введений в дію з 01.07.2013 року, тому є відносно новим законодавчим актом з новою поточною редакцією зазначених понять та термінів. Він замінив та скасував 8 попередніх законів у сфері цивільного захисту, в яких визначався захисту тільки від НС техногенного та природного характеру, та розширив функцію захисту на соціальні та воєнні надзвичайні ситуації, для чого доповнив поняття надзвичайної ситуації ознаками відповідних ситуацій. Кодекс ЦЗУ завершив багаторічний законодавчий перехід від поняття та державної системи «цивільної оборони» до поняття та державної системи «цивільного захисту». В сучасних термінах Кодексу ЦЗУ – «цивільна оборона» визначає захист від воєнної надзвичайної ситуації, а «цивільних захист» об'єднує захист від 4-х надзвичайних ситуацій: техногенного характеру, природного характеру, соціальної, а також й воєнної.

На теперішній час продовжують бути чинними законодавчі акти у сфері цивільного захисту, які прийняті до часу прийняття Кодексу ЦЗУ, але залишаються актуальними. В результаті такої законотворчої еволюції цивільного захисту в законодавчих актах різного часу знаходяться деякі термінологічні відмінності. Так, в Національному класифікаторі «Класифікатор надзвичайних ситуацій ДК 019 : 2010», затверджений в 2010 році та який залишається базо-

вим для визначення характеру надзвичайних ситуацій, ще двоє з чотирьох видів ситуацій мають певну відмінність в назвах від Кодексу ЦЗУ: надзвичайна ситуація соціального характеру – від соціальної надзвичайної ситуації, а воєнного характеру – від воєнної надзвичайної ситуації [2].

В деяких чинних законах залишаються поняття надзвичайних ситуацій, яких немає в термінах Кодексу ЦЗУ, що є недоліком законодавства тому, що допускає різне визначення базового поняття. Так, Закони України «Про зону надзвичайної екологічної ситуації» від 13 липня 2000 р., «Про охорону навколишнього природного середовища» від 25 червня 1991 року визначають *надзвичайну екологічну ситуацію* як надзвичайну ситуацію, коли на окремій місцевості сталися негативні зміни в навколишньому природному середовищі, що потребують застосування надзвичайних заходів з боку держави [3].

В межах попередніх законодавчих актів містились як редакційні, так і окремі змістовні відмінності в дефініції поняття надзвичайної ситуації, що не сприяло однозначності нормативно-правового регулювання в межах однієї галузі законодавства [4]. Є колізії також у підзаконних нормативно-правових актах, однак разом з тим у «Положенні про єдину державну систему цивільного захисту» від 9 січня 2014 року у п.2 міститься вказівка на те, що інші терміни вживаються у значенні, наведеному в КЦЗ України [5].

Узагальнення правових аспектів в сучасних термінах чинного законодавства поняття «надзвичайної ситуації», а також вимог законодавства до організації цивільного захисту виконано науковцями професором Ярошенко О.М. та доцентом Зеніним А.П., що викладено у Великій українській юридичній енциклопедії (Том 11, 2018 р.) [6, 7].

Крім поняття «надзвичайна ситуація» українське законодавство визначає та класифікує ще 3 поняття зі сфери цивільного захисту: небезпечна подія, аварія, катастрофа. Ці поняття викликають певну плутанину до визначення небезпечних пригод та подій серед непрофесійного середовища, особливу у засобах масової інформації, називаються суміжними, розмежування яких вбачається складним, тому мають уявлення неоднозначного, навіть, недосконалого законодавчого визначення їх нормативної кореляції. В статті 2 Кодексу цивільного захисту вони мають наступні визначення:

«п. 25. **небезпечна подія** - подія, у тому числі катастрофа, аварія, пожежа, стихійне лихо, епідемія, епізоотія, епіфітотія, яка за своїми наслідками становить загрозу життю або здоров'ю населення чи призводить до завдання матеріальних збитків;

п. 4. **аварія** - небезпечна подія техногенного характеру, що спричинила ураження, травмування населення або створює на окремій території чи території суб'єкта господарювання загрозу життю або здоров'ю населення та призводить до руйнування будівель, споруд, обладнання і транспортних засобів, порушення виробничого або транспортного процесу чи спричиняє наднормативні, аварійні викиди забруднюючих речовин та інший шкідливий вплив на навколишнє природне середовище;

п. 19. **катастрофа** - велика за масштабами аварія чи інша подія, що приз-

водить до тяжких наслідків» [1].

Проблематика законодавчого розмежування цих понять полягає у складності, навіть неможливості в деяких реальних ситуаціях визначити межу між ними в екстремальних умовах їх здійснення. З урахуванням випадковості їх виникнення, непередбаченості їх розвитку та неповторності їх небезпечних процесів суворе законодавче розмежування цих понять є недоцільним тому, що кожний випадок має «свої межі» між ними. Закономірності виникнення та розвитку надзвичайних ситуацій виявляють ці поняття як явища одного послідовного процесу розвитку небезпечної ситуації в наступній послідовності:

1) спочатку виникає аварія, яка у разі неможливості її локалізації (тобто, припинення розповсюдження її вражаючих факторів) та продовження розвитку її небезпек призводить до загибелі людей, до повного руйнування техногенного об'єкту, що є ознаками катастрофи - в результаті аварія перетворюється в явище катастрофи;

2) катастрофа, до якої призвела аварія, у разі неможливості її локалізації та зупинення розповсюдження її вражаючих факторів на територію навколо аварійного об'єкту та ураження населення на цієї території перетворюється до явища надзвичайної ситуації.

3) надзвичайна ситуація, яка виникла за причиною аварії та внаслідок процесу розвитку катастрофи є найбільш небезпечним та масштабним явищем цього послідовного процесу розвитку небезпек. Детальна характеристика надзвичайних ситуацій в залежності від обсягів заподіяних наслідків, обсягів технічних та матеріальних ресурсів, необхідних для їх ліквідації визначається «рівнями надзвичайної ситуації», ознаки яких викладені в Постанові КМУ № 368 від 2004 року [8].

Поняття «небезпечної події» узагальнює ці 3 поняття з позиції наявності небезпечного явища, яке потім класифікується за відповідними нормативними ознаками на поняття аварії, катастрофи та надзвичайної ситуації. В реальних небезпечних подіях розмежування явищ аварії, катастрофи та надзвичайної ситуації є дуже складним, майже неможливим завданням, адже вони в різних ситуаціях поглинають одне одного, а розрізняються наслідками. Але у фахівців Державної служби України з надзвичайних ситуацій з метою здійснення правової процедури віднесення небезпечної події до поняття надзвичайної ситуації та її однозначного визначення і класифікації існує нормативна база наказів Міністрів МНС та Голови ДСНС, які визначають багато чисельні ознаки і показники явища надзвичайної ситуації, наприклад: Наказ МВС України від 06.08.2018 р. № 658 «Про затвердження Класифікаційних ознак надзвичайних ситуацій».

Деяка плутанина та законодавча нечіткість простежується і в міжнародному законодавстві. Так, у термінологічному словнику зі зниження ризику настання лих від 2009 року, прийнятому Міжнародною стратегією зі зменшення небезпеки лих під егідою ООН, під лихом розуміється подія, яка серйозно порушує життя місцевих спільнот і суспільства, є причиною жертв серед населення, а також великої матеріальної, економічної або екологічної шкоди і характеризується дією, яка переважає здатність спільноти або суспільства впо-

ратись з нею власними силами.

Як бачимо, наведені елементи можуть бути як ознакою лиха, так і ознакою надзвичайної ситуації. Також у термінологічному словнику міститься визначення управління в надзвичайних ситуаціях, у примітці до якого закріплюється і поняття надзвичайної ситуації як потенційно небезпечні обставини, що потребують невідкладних заходів. Як підкреслює В.В. Лісаускайте, додатково вказується, що замість терміну «управління в надзвичайних ситуаціях» іноді використовують вислів «боротьба зі стихійними лихами», що говорить про певну синонімічність цих спеціальних формулювань виходячи з практики їх застосування [9, с. 98].

Наведена дефініція лиха (катастрофи) вважається однією з найбільш вдалих, поширеним також є визначення, прийняте в Міжнародній базі даних катастроф (EM-DAT), згідно з яким під катастрофою розуміється ситуація або подія, що переважає локальні можливості, потребуючи звернення на національному або міжнародному рівні за зовнішньою допомогою; непередбачена й нерідко раптова подія, що спричиняє значні збитки, руйнування або людські страждання. Підкреслюється, що, попри те, що катастрофа часто спричиняється природою, вона може мати і людське походження [10]. Тут питання викликає застосування таких ознак як непередбачуваність і раптовість, адже надзвичайна ситуація здебільшого є закономірною та очікуваною.

Відповідно до ст. 4 Постанови № 1313/2013/EU Європейського парламенту і Ради від 17 грудня 2013 року «Про механізм цивільного захисту в межах Союзу» [11] під катастрофою (лихом) розуміється будь-яка ситуація, яка має або може мати важкий вплив на людей, навколишнє природне середовище або власність, включаючи культурну спадщину. У ч. 2 ст. 1 цієї ж Постанови також вказується, що захист, який забезпечується цим механізмом, найперше розповсюджується на людей, але також поширюється на середовище та власність, включаючи культурну спадщину, проти усіх видів природних і техногенних («спричинених людиною») катастроф, включаючи наслідки терористичних актів, технологічні, радіологічні або природні лиха, забруднення морського середовища, гострі надзвичайні ситуації, пов'язані зі здоров'ям населення, що трапляються в межах або за межами Союзу. Звідси можна зробити висновок про досить широкий підхід європейського законодавця та зосередження на критерії людських жертв під час визначення рівня та масштабів лиха (катастрофи).

Закон Великобританії «Про цивільні непередбачені обставини» від 18 листопада 2004 року [12] визначає у ст. 1 надзвичайну ситуацію як:

1) подію або ситуацію, яка загрожує настанням серйозної шкоди людському благополуччю на території Сполученого Королівства, тоді як серйозна шкода має місце лише в тому разі, коли включає, спричиняє або може спричинити смерть, захворювання або травмування, втрату житла, шкоду власності, порушення постачання грошей, їжі, води, енергії або пального, порушення систем комунікації, транспортної інфраструктури, системи охорони здоров'я;

2) подію або ситуацію, яка загрожує настанням серйозної шкоди навколишньому природному середовищу на території Сполученого Королівства то-

ді як серйозна шкода довкіллю має місце лише у тому випадку, коли включає, спричиняє або може спричинити забруднення землі, води або повітря біологічного, хімічного або радіоактивного характеру, або знищення рослинного або тваринного життя;

3) війну або тероризм, що загрожує настанням серйозної шкоди безпеці Сполученого Королівства.

Тобто окремо визначаються воєнні надзвичайні ситуації (як це має місце у ч. 2 ст. 5 Кодексу ЦЗУ) поряд із тероризмом, а також надається вичерпне тлумачення сутності та обсягу шкоди, яка повинна мати місце для класифікації певної події чи ситуації як надзвичайної.

В англо-американській правовій традиції для визначення надзвичайних ситуацій природного характеру також закріпився термін «дії Божі» («act of God»), що використовується, зокрема, у Законі США «Про комплексну екологічну реакцію, компенсації та відповідальність» від 1980 року [13] і тлумачиться як непередбачене тяжке стихійне лихо або інше природне явище виняткового, неминучого та непереборного характеру, наслідки якого не можна було попередити або уникнути за прояву належного догляду або передбачення. Поняття охоплює лише ті з них, що не могли бути передбаченими та відверненими навіть за належної роботи уповноважених державних органів, що дещо звужує сферу регулювання цього Закону. Натомість саме поняття надзвичайної ситуації не має законодавчого визначення, хоча використовується.

Вартим уваги є законодавче регулювання досліджуваного питання в канадській провінції Квебек, де у ст. 2 Закону «Про цивільний захист» [14] закріплюються поняття «значна катастрофа» та «незначна катастрофа». Під першим з них розуміється подія, спричинена природним феноменом, технологічною помилкою або аварією, незалежно від того, чи пов'язана вона з людською діяльністю, що спричинила серйозну шкоду людям або значні збитки власності та вимагає незвичайних дій з боку спільноти, що зазнала такої події, зокрема повені, землетрусу, зсуву ґрунту, вибуху, токсичних викидів або пандемії. Незначною ж катастрофою є виняткова природна подія, подібна до значної катастрофи, але яка посягає на безпеку лише однієї або кількох осіб. Отже, законодавець у цьому разі під час розмежування рівня надзвичайних ситуацій природного та техногенного характеру послуговується перш за все масштабом його наслідків з огляду на людські втрати, що є притаманним і законодавству інших держав.

Висновки. 1) Попри широке використання поняття надзвичайної ситуації в тексті міжнародних нормативних актів і в законодавстві окремих держав, нерідким є чітке закріплення лише визначень безпосередньо пов'язаних, але вужчих понять, як-то «лихо», «катастрофа», «дії Божі», «значна катастрофа», та уникнення окреслення поняття надзвичайної ситуації як такої.

2) Поняття надзвичайної ситуації доволі розгорнуто закріплено у деяких національних законодавств, хоча і не завжди однозначно, зокрема, у Великобританії, Україні.

3) Українське законодавство у сфері цивільного захисту визначає 4 осно-

вних виду небезпечних явищ: загальне – небезпечна подія, конкретні – аварія, катастрофа, надзвичайна ситуація. Законодавство не містить чітких формулювань меж між ними, що викликає деяку плутанину та неоднозначність понять. Але ця законодавча недосконалість має об'єктивне обґрунтування, яке пояснюється складністю, майже, часто неможливістю розмежування цих понять у реальної ситуації розвитку надзвичайної ситуації. Також ці поняття знаходяться у причинно-наслідковому взаємозв'язку, де вони є причинами та наслідками один одного, в різних ситуаціях поглинають одне одного, а розрізняються тільки наслідками. У фаховій сфері державної системи цивільного захисту для реєстрації цих явищ в документах ДСНС, зокрема надзвичайної ситуації, існує нормативна база наказів Міністра МНС та Голови ДСНС, які визначають низку їх кваліфікаційних ознак та показників.

4) Законодавство України та інших держав не має чітких та однозначних розмежувань понять надзвичайна ситуація, аварія, катастрофа, що обумовлено складністю та неповторністю відповідних реальних небезпечних явищ, тому цей правовий аспект вимагає подальшого удосконалення.

Список використаних джерел

1. Кодекс цивільного захисту України від 02.10.2012 № 5403-VI // Офіційний вісник України. - 2012. - № 89. - Ст. 3589.
2. Національний класифікатор України ДК 019:2010 "Класифікатор надзвичайних ситуацій": Наказ Держспоживстандарту України від 11.10.2010 р. № 457 (Документ va457609-10. Редакція від 11.10.2010 р.).
3. Про зону надзвичайної екологічної ситуації : Закон України від 13.07.2000 № 1908-III // Відомості Верховної Ради України. - 2000. - № 42. - Ст. 348.
4. Мул А.М. Понятие чрезвычайной ситуации в национальном законодательстве, законодательстве зарубежных государств и в международных правовых актах [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://www.vestnik-pravo.mgu.od.ua/archive/juspadenc22/34.pdf>
5. Про затвердження Положення про єдину державну систему цивільного захисту: Постанова Кабінету Міністрів України від 09.01.2014 №11 // Офіційний вісник України. - 2014. - №8. - Ст. 245.
6. Зенін А.П., Ярошенко О.М. Надзвичайна ситуація. Велика українська юридична енциклопедія: у 20 т. – Харків: Право, 2016. Т.11: Трудове право / редкол.: С. М. Прилипко (голова), М. І. Іншин (заст. голови), О. М. Ярошенко та ін.; Нац. акад. прав. наук України; Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. – 2018. – С.344 – 348.
7. Зенін А.П., Ярошенко О.М. Цивільний захист. Велика українська юридична енциклопедія: у 20 т. – Харків: Право, 2016. Т.11: Трудове право / редкол.: С. М. Прилипко (голова), М. І. Іншин (заст. голови), О. М. Ярошенко та ін.; Нац. акад. прав. наук України; Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. – 2018. – С. 745 – 749.
8. Про затвердження порядку класифікації надзвичайних ситуацій за їх рівнями: Постанова Кабінету Міністрів України від 24.03.2004 р. №368 (Документ №368-2004-п, редакція від 11.06.2013).
9. Лисаускайте В.В. Особенности некоторых терминов международных документов применительно к регулированию механизма оказания помощи при бедствиях и катастрофах / В.В. Лисаускайте // Сибирский юридический вестник. - 2014. - № 1 (64).
10. The EM-DAT Glossary [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://www.emdat.be/Glossary>.
11. Decision No 1313/2013/EU of the European Parliament and of the Council of 17 December

2013 on a Union Civil Protection Mechanism [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1401179579415&un=CELEX:32013D1313>.

12. Civil Contingencies Act 2004 [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2004/36>.

13. Comprehensive Environmental Response, Compensation, and Liability Act of 1980 [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://www.epw.senate.gov/cercla.pdf>.

14. Civil Protection Act of Quebec [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://legisquebec.gouv.qc.ca/en/ShowDoc/cs/S-2.3>.

Зенина М.А., Зенин А.П.

ПРАВОВОЙ АНАЛИЗ ЗАКОНОДАТЕЛЬНЫХ ОПРЕДЕЛЕНИЙ ЧРЕЗВЫЧАЙНОЙ СИТУАЦИИ

***Аннотация.** Рассмотрены особенности и эволюция законодательного определения базового понятия гражданской защиты «чрезвычайная ситуация» в украинском, а также в зарубежном законодательстве. Проанализирована взаимосвязь понятий чрезвычайной ситуации, аварии, катастрофы в законодательном поле и в процессе развития опасных явлений чрезвычайной ситуации, а также аспекты несовершенства законодательного разграничения этих понятий.*

***Ключевые слова.** гражданская защита, чрезвычайная ситуация, авария, катастрофа, опасное событие, классификация чрезвычайных ситуаций, бедствие.*

Zenina M.A., Zenin A.P.

LEGAL ANALYSIS OF LEGISLATIVE DEFINITIONS CONCEPT OF EMERGENCY SITUATION

***Abstract.** The peculiarities and evolution of the legislative definition of the basic concept of civil protection "emergency situation" in the Ukrainian and foreign law are considered. The correlation of the concepts of emergency, accident, catastrophe in the legislative field and in the process of development of dangerous phenomena of an emergency situation, also aspects of the imperfection of the legislative separation of these concepts, is analyzed.*

***Keywords:** civil protection, emergency, accident, catastrophe, dangerous event, classification of emergencies, disaster.*

Зубашков Максим, студент Інституту прокуратури та кримінальної юстиції 3 курс, група 01-16-21,

Свічкарьова Ярослава Віталіївна, доцент кафедри трудового права, кандидат юридичних наук, доцент

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, м. Харків

ЩОДО ПИТАННЯ ЗАЛУЧЕННЯ ПРАЦІВНИКІВ ДО «ДНІВ БЛАГОУСТРОЮ» (СУБОТНИКІВ, НЕДІЛЬНИКІВ)

***Анотація.** В науковій роботі проаналізовано міжнародні акти, чинне законодавство України та думки науковців щодо заборони примусової праці. Розглянуто особливості залучення працівників до роботи у вихідні дні, до роботи, яка не обумовлена трудовим договором. Зроблено висновки щодо можливості залучення працівників до роботи в дні благоустрою (на суботниках, недільниках) лише на добровільній основі.*

***Ключові слова:** дні благоустрою, трудовий договір, примусова праця, переведення на іншу роботу, робота у вихідний день.*

Актуальність. Практика проведення днів благоустрою (суботників, недільників) є достатньо поширеною в нашій країні. Разом з тим, непоодинокими є випадки примушення працівників виходити на роботу у вихідний день та виконувати роботи по прибиранню території під загрозою позбавлення премій, накладання дисциплінарних стягнень тощо.

Чинне трудове законодавство України не містить поняття «суботник», «недільник», «день благоустрою», не передбачає порядку участі працівників в таких заходах, виникає безліч питань з приводу зарахування у робочий час часу участі у суботниках, компенсації такої роботи та взагалі можливості на законних підставах залучення до такої роботи працівників. Саме тому ця тема є актуальною та потребує наукового дослідження.

Оскільки питання залучення працівників до роботи в дні благоустрою, на суботниках та недільниках можуть відбуватися під загрозами дисциплінарних покарань з боку роботодавця, то дана тема, насамперед, пов'язана з примусовою працею, яка була предметом уваги в наукових працях Л. Ю. Бугрова, В. В. Жернакова, Р. І. Кондратьєва, О. М. Куренного, Р. З. Лівшиця, П. Д. Пилипенка, С. М. Прилипка, О. І. Процевського, А. М. Юшко, О. М. Ярошенка.

Постановка завдання. Аналіз чинного законодавства та наукових думок щодо можливості залучення працівників до роботи в дні благоустрою, на суботниках та недільниках.

Основна частина. Практика проведення суботників в нашій країні започаткувалася після Великої Жовтневої соціалістичної революції. Слід зазначити, що перший суботник відбувся 12 квітня 1919 року у депо „Москва-Сортувальна” Московсько-Казанської залізничної дороги. За ініціативою партійної ячейки працівники залишилися в депо після закінчення робочої зміни (в ніч на суботу – звідкі й пішла назва „суботник”) та за десять годин роботи ними було відремонтовано три паровози.

У своїй роботі „Великий почин” саме цій пролетарській ініціативі В.І. Ленін дав назву „суботник”. В подальшому «суботниками» була охоплена вся країна: вслід за залізничниками їх стали проводити працівники фабрик та заводів Москви та інших міст. В Україні перші суботники стали проводитися у 1920 році у Вінниці, Кривому Розі, Макіївці тощо.

На сьогодні суботник хоча й втратив свою першопочаткову назву «всесоюзний», «ленінський», «комуністичний», але свого призначення – як безкоштовна праця у вихідний день - ні.

У 2010 році Кабінетом Міністрів України було прийнято Постанову № 777-р “Деякі питання проведення щорічної акції “За чисте довкілля” та дня благоустрою територій населених пунктів” [1]. У пункті 1 вказаної постанови зазначається: «...з метою забезпечення утримання територій населених пунктів у належному стані, їх санітарного очищення, збереження об'єктів загальногo користування та створення умов, сприятливих для життєдіяльності населення, запровадити починаючи з 2010 року проведення у квітні - травні щорічної всеукраїнської акції "За чисте довкілля" та у її рамках дня благоустрою територій населених пунктів (далі - день благоустрою) у третю суботу квіт-

ня». Для досягнення цієї мети Раді міністрів Автономної Республіки Крим, обласним, Київській та Севастопольській міським держадміністраціям за участю органів місцевого самоврядування доручено здійснення заходів щодо залучення підприємств, установ та організацій незалежно від форми власності, а також громадян до участі у «днях благоустрою».

У пункті 2-1. вказано, що «залучення працівників до участі у дні благоустрою здійснюється за їх згодою та оформлюється відповідним наказом (розпорядженням) власника або уповноваженого ним органу».

Зазначимо, що чинне трудове законодавство не містить жодної норми, яка надавала б роботодавцеві право залучати працівників до таких заходів як «суботник», «день благоустрою» тощо. А тому всі повідомлення місцевих адміністрацій про проведення «днів благоустрою», «чистого довкілля» носять рекомендаційний та добровільний характер.

«Добровільний характер» означає прийняття двох незалежних рішень: а) підприємства, установи щодо організації та проведення дню благоустрою чи суботника; б) працівника щодо участі або неучасті у цьому заході. Як зазначалося вище, дні благоустрою (суботники, недільники) проводяться у вихідні дні, крім того, в більшості випадків виконуються роботи по прибиранню території, тобто по необумовленій трудовим договором трудовій функції.

Проаналізуємо норми чинного законодавства щодо можливості залучення працівника до роботи у вихідні дні по необумовленій трудовим договором трудовій функції.

По-перше, Україна імплементувала міжнародні та європейські стандарти права на працю і проголосила у ст. 43 Конституції України [2] принцип свободи праці. Так, кожен має право на працю, що включає можливість заробляти собі на життя працею, яку він вільно обирає або на яку вільно погоджується. Частина 2 ст.43 Конституції України наголошує, що використання примусової праці забороняється.

Зазначимо, що поняття примусової праці міститься у Конвенції Міжнародної організації праці (далі МОП) № 29 «Про примусову чи обов'язкову працю» [3]. Це будь-яка робота чи служба, що її вимагають від якої-небудь особи під загрозою якогось покарання і для якої ця особа не запропонувала добровільно своїх послуг.

З цього приводу слушною є думка Коваленко О.О. про те, що «...Конституція України у ст. 43 заклала підґрунтя не тільки для укладення трудового договору, але й для загального правила щодо його зміни: вільно обрав роботу чи вільно на неї погодившись, працівник реалізував свободу волі і виявив свою волю шляхом укладення трудового договору. Однак факт укладення трудового договору не поставив крапку на існуванні волі працівника і на її свободі. Отже, якщо працівник має бажання змінити трудовий договір – то для цього необхідно отримати згоду роботодавця. І навпаки: якщо роботодавець має таке бажання, то за загальним правилом, відповідно до природи права на працю, відображеної у нормі ст. 43 Конституції України, і природи угоди, яка пов'язує працівника і роботодавця, і якою виступає трудовий до-

говір, він повинен отримати згоду на зміни від працівника. Адже загальне правило для зміни трудового договору ґрунтується на забороні вимагати виконання роботи не обумовленої трудовим договором» [4, с. 405].

По-друге, як вказувалось вище, на суботниках, у «дні благоустрою» передбачається роботи по прибиранню території, що у більшості випадків не входить до трудової функції працівників. А відповідно до ст.31 КЗпП України [5] - власник або уповноважений ним орган не має права вимагати від працівника виконання роботи, не обумовленої трудовим договором. Якщо працівник все ж таки виконує таку роботу – то це буде вважатися переведенням.

У п.31 Постанови Пленуму Верховного Суду України «Про практику розгляду судами трудових спорів» № 9 від 06.11.92 [6] зазначено, що «...переведенням на іншу роботу вважається доручення працівникові роботи, що не відповідає спеціальності, кваліфікації чи посаді, визначеній трудовим договором». А переведення на іншу роботу допускається тільки за згодою працівника, за винятком випадків, передбачених у статті 33 КЗпП України.

Частина 2 статті 33 КЗпП України визначає можливість тимчасового переведення працівника без його згоди на іншу роботу, але у лише виключних випадках. Так, власник або уповноважений ним орган має право перевести працівника строком до одного місяця на іншу роботу, не обумовлену трудовим договором, без його згоди, якщо вона не протипоказана працівникові за станом здоров'я, лише для відвернення або ліквідації наслідків стихійного лиха, епідемій, епізоотій, виробничих аварій, а також інших обставин, які ставлять або можуть поставити під загрозу життя чи нормальні життєві умови людей, з оплатою праці за виконану роботу, але не нижчою, ніж середній заробіток за попередньою роботою.

По-третє, відповідно статті 71 КЗпП України, робота у вихідні дні забороняється. Залучення окремих працівників до роботи у ці дні допускається тільки з дозволу виборного органу первинної профспілкової організації (профспілкового представника) підприємства, установи, організації і лише у виняткових випадках: 1) для відвернення або ліквідації наслідків стихійного лиха, епідемій, епізоотій, виробничих аварій і негайного усунення їх наслідків; 2) для відвернення нещасних випадків, які ставлять або можуть поставити під загрозу життя чи нормальні життєві умови людей, загибелі або псування майна; 3) для виконання невідкладних, наперед не передбачених робіт, від негайного виконання яких залежить у дальшому нормальна робота підприємства, установи, організації в цілому або їх окремих підрозділів; 4) для виконання невідкладних вантажно-розвантажувальних робіт з метою запобігання або усунення простою рухомого складу чи скупчення вантажів у пунктах відправлення і призначення. Залучення працівників до роботи у вихідні дні провадиться за письмовим наказом (розпорядженням) власника або уповноваженого ним органу.

Отже, на нашу думку, залучення працівника на законних підставах до роботи у вихідний день по необумовленій трудовим договором трудовій функції, є неможливим. У рамках досліджуваної проблеми цікавим постає таке питання: чи є робота на суботниках (недільниках, днях благоустрою) робо-

тою «общинного характеру» чи «звичайними громадянськими обов'язками»?

Справа в тому, що у статті 2 Конвенції МОП № 29 зазначено, що термін «примусова» чи «обов'язкова праця» в розумінні цієї Конвенції не включає в себе: е) дрібні роботи общинного характеру, тобто роботи, що виконуються для прямої користі колективу членами даного колективу і які тому можуть вважатися звичайними громадянськими обов'язками членів колективу при умові, що саме населення, або його безпосередні представники мають право висловити свою думку про доцільність цих робіт.

З цього приводу цікавою є думка Ситницької О.А., яка вважає, що розуміння цієї норми «... ускладнює відсутність визначення поняття «суспільні роботи» або «суспільно-необхідні» роботи, тому доцільно на рівні вітчизняного трудового законодавства конкретизувати, що слід вважати такими роботами. На нашу думку, до такого виду робіт можна віднести організацію трудовим колективом святкового заходу, спільне прибирання приміщення або території підприємства, посадку дерев тощо» [7, с 158].

На жаль, в чинному законодавстві України відсутні такі поняття як «роботи общинного характеру» та «звичайні громадянські обов'язки». В «Довіднику із застосування статті 4 Європейської конвенції з прав людини» [8] наведені положення рішень Європейського суду з прав людини щодо визначення «звичайних громадянських обов'язків». Так, «звичайні громадянські обов'язки» (п.44. Стаття 4 § 3 d) виключає із поняття «примусової або обов'язкової праці» будь-яку роботу чи службу, яка є частиною звичайних громадянських обов'язків (Van der Musselle проти Бельгії, § 38). У справі Van der Musselle проти Бельгії Суд визнав, що заявник, адвокат-стажер, зазнав певних незручностей, оскільки іноді мав безоплатно і без відшкодування здійснювати захист, але що ці незручності, компенсовані перевагами, не були надмірними. Суд постановив, що хоча оплачувана праця також може мати примусовий або обов'язковий характер, відсутність оплати і відшкодування витрат, як обставину, слід брати до уваги з точки зору звичайності і пропорційності. Зазначаючи, що на заявника не було покладено непропорційний тягар праці, і що обсяг витрат, спричинених безпосередньо згаданими справами, був відносно малим, Суд дійшов висновку, що не йдеться про обов'язкову працю у розумінні статті 4 § 2 Конвенції (§§ 34-41). Суд дійшов висновку, що накладення на лікаря обов'язку брати участь у службі невідкладної медичної допомоги не становить примусову або обов'язкову працю у розумінні статті 4 § 2 Конвенції, і проголосив заяву у цій частині неприйнятною як явно необґрунтовану (Steindel проти Німеччини (déc.)). У цій справі Суд спирався, зокрема, на наступне мотивування: і) служба, яку заявник мав виконувати, оплачувалась і не виходила за межі звичайної професійної діяльності лікаря, ii) спірне зобов'язання ґрунтувалось на понятті професійної і громадянської солідарності і мало на меті ліквідацію надзвичайних ситуацій, iii) покладений на заявника тягар не був непропорційним.

У пункті 47 зазначено, що Комісія і Суд також вирішили, що «будь-яка робота чи служба, яка є частиною звичайних громадянських обов'язків»,

включає: обов'язкову участь у складі суду присяжних (Zarb Adamі проти Мальти), обов'язкову службу пожежника або сплату замість цього грошового внеску (Karlheinz Schmidt проти Німеччини), обов'язок надавати безоплатні медичні консультації (Reitmaуr проти Австрії), обов'язок брати участь у службі невідкладної медичної допомоги (Steindel проти Німеччини), або встановлений законом обов'язок для підприємств, як роботодавців, нараховувати і утримувати певні податки, соціальні внески тощо із платні і виплат своїх працівників (Sociétés W., X., Y. і Z. проти Австрії, рішення Комісії). Водночас, поміж цими критеріями, котрі мають допомогти розмежуванню обов'язкової праці, присутнє поняття звичайності. Звичайна робота як така може перетворитись на ненормальну, якщо вибір груп або осіб, які мають її виконувати, ґрунтується на дискримінації.

Висновки. Отже, виходячи з викладеного вище, можна зробити висновок про те, що можливості залучити працівника до роботи до днів благоустрою (суботників, недільників) у вихідний день «в рамках трудового законодавства» у роботодавця фактично не існує, а тому й всі погрози на адресу працівника щодо накладання стягнень та позбавлення премій є незаконними. Участь у таких заходах може відбуватися лише на добровільній основі.

Такі заходи можуть носити лише добровільний характер.

Список використаних джерел

1. Деякі питання проведення щорічної акції “За чисте довкілля” та дня благоустрою територій населених пунктів: Постанова Кабінету Міністрів від 31.03.2010 р. № 777-р URL: <http://www.zakon.rada.gov.ua/go/777-2010-p> (дата звернення: 28.12.2018).
2. Конституція України від 28.06.1998 р. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.
3. Про примусову чи обов'язкову працю: Конвенція Міжнародної Організації праці від 28.06.1930 р. №29. Відомості Верховної Ради України. 1956. № 5. Ст. 75.
4. Коваленко О. О. Міжнародно-правові стандарти заборони примусової праці як витоки свободи волі сторін трудового договору при його зміні: матеріали наук.-практ. конф. Україна і світ : теоретичні та практичні аспекти діяльності у сфері міжнародних відносин (Київ, 19–20 квіт. 2017 р.). Київ: КНУКМ., 2017. Ч. 1. С. 406 – 412.
5. Кодекс законів про працю України: Закон України від 10.12.1971 р. № 322-VIII. Відомості Верховної Ради України. 1971. Додаток до № 50. Ст. 375.
6. Про практику розгляду судами трудових спорів: постанова Пленуму Верховного Суду України від 06.11.1992 р. № 9 URL <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=v0009700-92>. (дата звернення: 28.12.2018).
7. Ситницька О.А. Заборона примусової праці у трудовому законодавстві України. Університетські наукові записки. Хмельницький. 2001. Вип. № 3 (39). С. 156 - 162.
8. Довідник із застосування статті 4 Європейської конвенції з прав людини. URL: https://www.echr.coe.int/Documents/Guide_Art_4_UKR.pdf. (дата звернення: 28.12.2018).

Зубашков М., Свечкарева Я. В.

К ВОПРОСУ О ПРИВЛЕЧЕНИИ РАБОТНИКОВ К РАБОТЕ В «ДНИ БЛАГОУСТРОЙСТВА» (НА СУББОТНИКАХ, ВОСКРЕСНИКАХ)

Аннотация. В научной работе проанализированы международные акты, действующее законодательство Украины, мнения ученых относительно запрета принудительного труда. Рассмотрены особенности привлечения работников к работе в выходные дни; к работе, не обусловленной трудовым договором. Сделаны выводы о возможности привлечения

работников к работе в дни благоустройства, на субботах и воскресниках только на добровольной основе.

Ключевые слова: дни благоустройства, трудовой договор, принудительный труд, перевод на другую работу, работа в выходной день.

Zubashkov M., Svichkarova Ya.V.

TO THE QUESTION OF ENFORCING EMPLOYEES TO LABOR IN THE "DAYS OF IMPROVEMENT" (ON SYBOTNIKY, NEDYLNIKY)

Abstract. International acts and current Ukrainian legislation, the opinions of scientists regarding the prohibition of forced labor were analyzed in a current scientific work. The features of attracting workers to work on weekends; to work not subject to an employment contract were overviewed. Conclusions are drawn about the possibility of attracting workers to work on beautification days, on voluntary work days and on Sundays only on a voluntary basis.

Keywords: improvement days, labor contract, forced labor, transfer to another job, day off work.

Иванченко Алина Юрьевна, студентка факультета самолетостроения,
3 курс, группа 139,

Кручина Виктория Витальевна, доцент кафедры химии, экологии
и экспертных технологий, кандидат технических наук, доцент
Национальный аэрокосмический университет им. Н.Е. Жуковского
«Харьковский авиационный институт», г. Харьков

ЭКОЛОГИЯ ПОЛИГРАФИИ

Аннотация. Проанализированы экологические проблемы полиграфии. Показана необходимость экологизации технологий и производства в целом. Предложены пути уменьшения отходов.

Ключевые слова: полиграфия, экологизация, вторичные ресурсы, безотходное производство, органические соединения.

Актуальность. Постановка задания. Проблема загрязнения окружающей среды стала интересовать человека не так давно, однако проблема не новая и на данном этапе не решенная. Во всем мире производство подвергается экологизации. Промышленность играет важную роль в обеспечении потребностей человека разнообразными изделиями. Одной из частей промышленности является издательско-полиграфический комплекс. Данный комплекс обеспечивает удовлетворение потребности человека в печатной продукции, которая представляет собой средство массовой информации наряду с телевизором, интернетом и радио. Объем выпуска печатной отечественной продукции увеличивается за счет усовершенствования материала и технологий производства. При этом экологические аспекты остаются без внимания производителей.

Основная часть. Полиграфическая промышленность не приносит серьезных убытков для окружающей среды, однако большинство комплексов размещены в пределах города, а санитарно-защитные зоны плохо развиты или вовсе отсутствуют. На данном этапе развития общества происходит экологизация во всех сферах жизни. Каждая отрасль промышленности вводит новые технологии, которые являются более чистыми и экологическими. Создать без-

отходное производство не представляется возможным, но можно оптимизировать производство путем использования вторичных ресурсов и растительных материалов, фильтрация и регенерация материалов, что позволит использовать более 80% веществ. Наиболее опасный в полиграфии производственный этап, после которого в атмосферный воздух выбрасывается сернистый ангидрид, оксид углерода, аммиак, сероводород, свинец, щелочи и другие соединения, которые так или иначе влияют на окружающий мир и человека в целом. Источниками сбросов и выбросов являются машины, агрегаты, т.е. техническое оборудование. Выбросы легких органических соединений составляют около 98% всех выбросов полиграфической промышленности. Больше всего выбрасывается во время испарения увлажняющих растворов и их смывания, а также при покрытии лаком, смешивании красок, пробной печати на машине. При использовании проявителей закрепителей выбрасываются соединения серы и аммиака. Большие предприятия потребляют больше 200 т/год смывающего раствора. На сегодняшний день в Украине зарегистрировано более 3 тысяч субъектов, которые занимаются издательским делом. Малые и средние полиграфические издательства размещаются в жилых зонах, в непосредственной близости с людьми и не имеют никаких санитарно-защитных зон. Также в качестве материала для полиграфической продукции выступает продукция химической и деревообрабатывающей промышленности, которые не всегда экологически безопасны. Очень часто производитель не интересуется на сколько экологичен поставленный ему материал и перекладывает ответственность на поставщика. Анализ вышеизложенного показывает необходимость формирования механизма развития законодательной базы государственного экологического регулирования, экологизации во всех этапах производства. В 2002 году была принята Концепция национальной информационной политики, основные задания которой: содействие научно-техническому развитию в полиграфии, разработка цифровых технологий, создание экологически-чистых материалов: долговечной бумаги и картона с использованием вторичного сырья с новейшими технологиями без хлора, создание различных красок и лаков для печати, инвестирование проектов касающихся технического переоснащения производств, усовершенствование стандартов, увеличение финансирования из бюджета.

Для того, чтобы уменьшить отходы, связанные с полиграфической краской, необходимы:

- полная герметизация контейнеров, в которых хранится краска, а также маркирование краски;
- максимальная очистка емкости от краски перед утилизацией, уменьшение необходимого количества смывающих веществ;
- создание и внедрение экологических красок на воде, в которых содержание растворителя не превышает 30 %;
- в первую очередь применение краски, с более ранней датой производства, это позволит уменьшить количество списания и утилизации просроченной краски;

- планирование печати;
- экологическое образование, внедрение продукции из вторсырья, информирование населения об исходном материале продукции с призывом покупать продукцию, сделанную с экологически чистого материала;
- использование электронных весов для определения необходимого количества краски, что позволит снизить отходы на 7 %.

Емкости, использованные для хранения красок, можно будет сдавать на металлолом. Различная бумажная продукция уже давно поддается переработке, что позволяет значительно сократить вырубку лесов. Проблема экологизации состоит еще и в том, что себестоимость производства из вторичной продукции крайне велика, не каждый потребитель сможет отказаться от привычных товаров в пользу меньшего вреда для окружающей среды. Производитель чаще всего смотрит на прибыль, а не на качество и создание продукции с использованием экологических технологий. Данная проблема стоит на государственном уровне, т.к. стандартны для полиграфии уже устарели.

Выводы. С каждым годом объем производства печатной отечественной продукции увеличивается, увеличивается и выброс загрязняющих веществ в окружающую среду. Количество выбросов сернистого ангидрида, оксида углерода, аммиака, сероводорода, свинца, щелочи можно значительно уменьшить путем можно значительного усовершенствования технического оборудования. Использование изопропилового спирта приводит к образованию озона в нижних слоях атмосферы, необходимо заменить изопропиловый спирт на его аналоги, использовать системы увлажнения для продления срока годности увлажняющего вещества, использовать охладительные установки. Таким образом, решение проблемы выбросов загрязняющих веществ состоит в усовершенствовании технологических процессов, которые позволят значительно уменьшить количество хлора и других загрязняющих веществ или убрать их вовсе. В данный момент особое внимание уделяется повторной переработке и использованию полученного сырья. Даже максимальная оптимизация производства не позволит достичь полного отсутствия отходов. Однако эффективным является использование систем «Компьютер – печатная форма» и «Компьютер-печатная машинка», которое позволит уменьшить количество фотохимикатов и отходов промывочного раствора, однако данные системы не используются, т.к. требуют больших затрат. Необходимо использовать экологически чистые материалы, рационально использовать сырье. Приведены пути решения выбросов полиграфической промышленности в ОС.

Список использованных источников

1. ДСТУ 3017-95 Видання. Основні види. Терміни та визначення [Електрон. ресурс] // URL: http://dnaop.com/html/34078/doc-ДСТУ_3017-95
2. Історія книговидавництва в Україні // Державний комітет телебачення і радіомовлення України [Електрон. ресурс] // URL: http://comin.kmu.gov.ua/control/publish/article/main?art_id=34096&cat_id=34095
3. Броніцька Т. Видавнича діяльність України. // Вісник книжкової палати України. – № 6. – 2006.
4. Основные проблемы окружающей среды [Електрон. ресурс] // URL: <http://base.safework.ru/iloenc?print&nd=857200447&spack=110LogLength%3D0%26LogNumDoc>

5. Экология и полиграфическое производство [Электрон. ресурс] // КомпьюАрт [электрон. журн.]. – 2014. – №2. // URL: <http://compuart.ru/article/24437>
6. «Зеленая» полиграфия // MacHouseNews. – №2. – 2013 – С. 4-5
7. Энциклопедия полимеров [Л – полинозные волокна] В 5 т. Т 2/ под ред. Кабанова В. А. – М. : Советская энциклопедия, 1974. – 546 с.

Іванченко А. Ю., Кручина В. В.

ЕКОЛОГІЯ ПОЛІГРАФІЇ

***Анотація.** Проаналізовано екологічні проблеми поліграфії. Показана необхідність екологізації технологій і виробництва в цілому. Запропоновано шляхи зменшення відходів.*

***Ключові слова:** поліграфія, екологізація, вторинні ресурси, безвідходне виробництво, органічні сполуки.*

Ivanchenko A.Yu., Kruchyna V.V.

ECOLOGY OF POLYGRAPHY

***Abstract.** The environmental problems of printing are analyzed. The necessity of ecologization of technologies and production as a whole is shown. Ways of waste reduction are offered.*

***Keywords:** polygraphy, ecologization, secondary resources, irresponsible production, organic compounds.*

Йілмаз Тімур Мустафович, студент Інституту підготовки кадрів
для органів юстиції України, 5 курс, група 04-18м-02,

Карманний Євгеній Вадимович, доцент кафедри трудового права,
кандидат технічних наук, доцент

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, м. Харків

ВИБУХ РАКЕТНО-АРТИЛЕРІЙСЬКОГО АРСЕНАЛУ В МІСТІ БАЛАКЛІЯ: БЕЗПЕКОЗНАВЧИЙ ВИМІР

***Анотація.** У цій статті проаналізовано версії щодо причин, котрі могли призвести до вибухів у місті Балаклія 23 березня 2017 р., а також їхні наслідки.*

***Ключові слова:** арсенал, боєприпаси, вибух, диверсія, пожежа, національна безпека, евакуація.*

Актуальність. Постановка завдання.

Вступ. О 3 годині ранку 23 березня 2017 року на території військової частини А-1352 в місті Балаклія Харківської області виникла пожежа з подальшою детонацією боєприпасів. Майже одразу на станції Балаклія було зупинено рух потягів. Небо в радіусі 40 км закрили для польотів. Донедавна засновану 1918 року військову частину А-1352 (65-й ракетно-артилерійський арсенал) вважали найбільшим у Європі місцем, де зберігаються окремі види боєприпасів. Її технічна площа становить 368 га. За паспортом дана база розрахована на 150 тис. тонн боєприпасів. Станом на 2009 рік там зберігалось приблизно 30% всіх запасів артилерійських снарядів в Україні. ЗМІ з посиланням на джерела писали, що там зберігаються боєприпаси від артилерійських снарядів невеликого калібру до ракет для зенітних комплексів С-300, але багато з них підлягали утилізації. 2010 року в Харківській обласній державній адміністрації повідомляли, що військова частина А-1352 в Балаклії перевантажена боєприпасами на

20 % і щоб зменшити пов'язані з цим ризики, проводиться її розвантаження [1].

Актуальність дослідження. Балаклійські події є одними з тих, що просигналізували проблему так званих «надлишкових» боєприпасів, котрі Україна успадкувала від гонки озброєнь між США та СРСР 1945-1991. У період з 2003 по 2015 роки в Україні відбулося декілька інцидентів, пов'язаних із запасами боєприпасів. Найбільш серйозним інцидентом у період між 2003 і 2015 роком, пов'язаним із запасами боєприпасів був інцидент у Новобогданівці (Запорізька область) у травні 2004 року. Понад 7 тис. постраждалих цивільних осіб не могли повернутися додому протягом декількох місяців та були вимушені шукати притулок або залишатися у родичів. Постановою від 07.06.2006 №812 КМУ затвердив Порядок утилізації ракет, боєприпасів і вибухових речовин. «Надлишковими» є боєприпаси, закріплені за військовими частинами, військовими навчальними закладами, установами та організаціями Збройних Сил, інших військових формувань, придатні для використання і подальшого зберігання боєприпаси за умови їх відновлення (ремонту), але такі, що вивільнюються у зв'язку з реформуванням (скороченням) Збройних Сил та інших військових формувань або зняттям з озброєння відповідних систем [2].

Прикметним є наявність на території України боєприпасів, що мали забезпечувати боєздатність не лише радянських частин, а й других ешелонів Організації Варшавського договору. Крім того, Україна не володіє незалюдненими землями, де старі боєприпаси могли б знищуватися без ризиків для цивільного населення. Однак, з огляду на триваючий збройний конфлікт між Україною та РФ у окремих районах Луганської і Донецької областей боєприпаси використовуються Збройними силами вкрай активно. Очевидно, що вибухи у військовій частині стали ударом по обороноздатності держави.

Незважаючи на те, що цей склад охоронявся спеціально підготовленими особами 24 години на добу вже майже 100 років, треба було розробити дієвий план, який унеможливив би будь-яку небезпеку, або ж, що більш доречно, керівництво мало знешкодити частину боєприпасів, як це і вимагалось, щоб уникнути будь-яких втрат [3].

Необхідність аналізу вибухів у Балаклії актуалізує нещодавній Ічеський інцидент 9 жовтня 2018 року. Попри різницю в часі та розташуванні, обидві події мають чимало спільних рис: нічні вибухи, евакуація місцевого населення, припинення руху залізничного та автомобільного транспорту, основні версії причин трагедії та можлива причетність країни-агресора.

Основна частина. Інформація про займання боєприпасів на території військової частини надійшла до ДСНС о 2:56 23 березня [4].

Понад 20 тис. людей з північної частини Балаклії та з сіл Боршівка, Вербівка і Яковенкове негайно покинули небезпечний район. Прес-служба ДСНС терміново проінформувала громадськість щодо надзвичайної ситуації, пов'язаної з вибухом боєприпасів у Харківській області: «На місці події від ДСНС задіяно 55 автоцистерн, 24 одиниці допоміжної техніки від ДСНС та 362 людини особового складу. Також працює 25 автомобілів швидкої допомоги, понад 100 співробітників швидкої допомоги, від Національної поліції – 40

автомобілів та понад 150 чоловік особового складу. На залізничній станції с. Шебелинка чергують два пожежних потяги» [5].

ДСНС повідомила, що станом на вечір 23 березня вони евакуювали близько 2500 осіб, зокрема, 1500 осіб з інвалідністю, до шести евакуаційних центрів у Харківській області, інші покинули район самостійно або за підтримки волонтерських організацій. Вже 24 березня деякі люди почали повертатися додому, інших було переміщено до дев'яти сіл поблизу Балаклії: Асіївка, Бригадирівка, Донець, Гусарівка, Мілова, П'ятигірське, Пришиб, Савинці та Шевелівка. ДСНС України повідомила, що не планує створювати польові табори, а осіб, які були евакуйовані, наразі розміщують у наявних тимчасових притулках [6].

04.05.2017 р. Прес-служба ДСНС повідомила, що пожежу на території військової частини у м. Балаклія Харківської області локалізовано. Всього групами розмінування у 2017 році було піднято, знешкоджено і транспортовано до місць тимчасового зберігання понад 344 тис. вибухонебезпечних предметів. На рис. 1 показано приклад розмінування відлетівшого артилерійського снаряду [8]. З них знищено вибуховим способом понад 204 тис. вибухонебезпечних та понад 3 тони вибухових речовин і порохів. Таким чином, у 2017 році від вибухонебезпечних предметів було очищено понад 70% території арсеналу. Протягом 2018 року групами розмінування було очищено 5 гектарів технічної території, розміновано, піднято і знешкоджено або транспортовано до місць тимчасового зберігання боєприпасів 8715 вибухонебезпечних предметів [7].

Рис. 1 Приклад розмінування відлетівшого артилерійського снаряду у м. Балаклія Харківської області (джерело: НАТО [8]).

Станом на 6 квітня 2017 року українські команди зі знешкодження вибухонебезпечних боєприпасів (ЗВБ) розчистили територію міста Балаклія і дев'ять довколишніх сіл. Забруднена територія в Балаклії і довкола неї скоротилася із 10 кілометрів до одного кілометра. У Балаклії відновлено постачання електроенергії і продовжуються роботи з ремонту системи газопостачання. У ліквідації наслідків надзвичайної ситуації взяли участь 727 фахівців і 133 оди-

ниці техніки, в тому числі групи ЗВБ зі складу ДСНС України. Допомогу Україні запропонували і надали (через програму «Наука заради миру і безпеки») НАТО, Румунія, Польща і Словаччина. Від іменні уряду України EADRCC (Євроатлантичний центр координації реагування на катастрофи) подякував усім країнам, які запропонували і надали допомогу [9].

Внаслідок вибухів у Балаклії було пошкоджено 265 будівель, у тому числі 231 житлових будинків (114 приватних і 117 багатоквартирних), 22 об'єкти інфраструктури та промисловості, 12 об'єктів соціальної сфери, у тому числі дві школи й два дитячі садки. За інформацією Міністерства охорони здоров'я, внаслідок надзвичайної ситуації 3 особи постраждали та 1 людина загинула [10].

Основною версією подій на ракетно-артилерійському арсеналі від початку була диверсія. За словами головного військового прокурора Анатолія Матіоса, диверсію уможливило застосування ударного безпілотного апарату, який прибув з-за меж території України [11]. Відповідно до ст. 113 Кримінального Кодексу диверсією є вчинення з метою ослаблення держави вибухів, підпалів або інших дій, спрямованих на масове знищення людей, заподіяння тілесних ушкоджень чи іншої шкоди їхньому здоров'ю, на зруйнування або пошкодження об'єктів, які мають важливе народногосподарське чи оборонне значення, а також вчинення з тією самою метою дій, спрямованих на радіоактивне забруднення, масове отруєння, поширення епідемій, епізоотій чи епіфітотій. З приводу іноземного втручання також висловлювався Генеральний прокурор України Юрій Луценко: «Ми схильні вважати, що всі останні вибухи є частиною військових дій Російської Федерації. Ми бачимо певні ознаки диверсії. По вибухах в Балаклії ми встановили переліт через російсько-український кордон безпілотного літального апарату, який скинув термобаричні заряди, що стали причиною вибуху під Балаклією. Таким чином, це диверсія Російської Федерації, яка знищує нашу військову інфраструктуру. Диверсію було здійснено, коли над цією територією не було жодних супутників інших іноземних держав, що унеможливило виявлення траєкторії безпілотного апарату до його перетину кордону України» [12]. Ця версія порушує водночас низку важливих питань щодо ступеню захисту режимового об'єкту: електронного, технічного, фізичного тощо. Як правило, на подібних об'єктах застосовується декілька систем, котрі заздалегідь фіксують переміщення техніки і осіб. Іншою версією може бути халатність із метою приховування можливого розкрадання боєприпасів. Жодна службова особа не понесла відповідальності.

Висновки. Хвиля вибухів, спричинених пожежею на 65-му ракетно-артилерійському арсеналі, принесла чимало матеріальних та людських втрат. На запитання, яких заходів має вжити політичне і військове керівництво держави, слід відповісти переглядом наявної системи безпеки режимових об'єктів. Подібна ініціатива може бути втілена шляхом прийняття Указу Президента щодо запобігання цим випадкам, а також за допомогою Рішення РНБО, в якому висвітлюватимуться зрозумілі завдання для керівників відомств, зокрема начальника Генерального штабу.

Отже, аналізуючи вищесказане, можна дійти висновку про відсутність га-

рантій безпеки складських арсеналів на території України. Балаклійські події свідчать про неготовність посадових осіб застосовувати рішучі дії, зокрема ті, що спрямовані на попередження можливих загроз. Вибухи складів боєприпасів є потужним дестабілізуючим чинником, супутнім ефектом якого може бути зневіра громадськості у впливовість державних інституцій.

Список використаних джерел

1. Інтернет-видання «Gazeta.ua» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://gazeta.ua/articles/np/_pozhezha-na-vijskovomu-skladi-v-balakliyi-vse-scho-vidomo/835071
2. Постанова Кабінету міністрів України Про затвердження Порядку утилізації ракет, боєприпасів і вибухових речовин [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/ru/812-2006-%D0%BF/ed20130611/find?lang=uk>
3. Мнацаканян А.Е., Карманний Є.В. Вибухи в місті Балаклія: Наслідки та небезпека для населення // Матеріали ІХ-ї студентської наукової інтернет-конференції Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого «Безпека людини і реалізація права на працю в сучасних умовах життєдіяльності», 26 – 27 квітня 2018 р. – Х.: Нац. юрид. ун-т, 2018. – С. 328 - 334.
4. Телеканал ICTV. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://fakty.ictv.ua/ru/ukraine/20170323-skladam-u-balakliyi-99-rokiv-shhovidomo-pro-misto>
5. Офіційний сайт Державної служби України з надзвичайних ситуацій. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dsns.gov.ua/ua/Nadzvichayni-podiyi/59604.html>
6. Звіт Офісу ООН з координації гуманітарних питань – Ukraine Update: Explosions at depot in Balakliia, Kharkivska oblast No. 1 / 24 March 2017 [EN/UK]. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.humanitarianresponse.info/en/operations/ukraine/document/ukraine-update-no1-explosions-depot-balakliia-kharkivska-oblast-24-march>
7. Офіційний сайт Міністерства оборони України. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mil.gov.ua/news/2018/05/04/na-arsenali-v-balaklii-znishhennya-poshodzhenih-boepripasiv-vibuhovim-sposobom-ne-provodilosya-general-lejtenant-mikola-kravchuk>
8. Офіційний сайт НАТО. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.nato.int/cps/ie/natohq/news_143080.htm?selectedLocale=uk
9. Євроатлантичний центр координації реагування на катастрофи – EADRCC Situation Report № 4 (Final) Explosion of ammunition in Ukraine. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_2017_04/20170407_170407-ops-eadrcc-2017-0053.pdf
10. Укрінформ: держ. інформац. агентство. – 2017. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.ukrinform.ua/rubric-regions/2200742-u-balaklii-vibuhami-poskodzeni-265-budivel.html>
11. Інформаційне агентство «Главком». // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://glavcom.ua/news/matios-vibuhi-bojepripasiv-pid-balaklijeju-pochalisya-pislya-ataki-bezpilotnika--501580.html>
12. Телеканал ТСН. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ru.tsn.ua/ukrayina/lucenko-v-efire-tsn-tizhnya-pokazal-dokazatelstvadiwersii-na-skladah-v-balaklee-1002155.html>

Йилмаз Т.М., Карманний Є.В.

ВЗРЫВ РАКЕТНО-АРТИЛЕРИЙСКОГО АРСЕНАЛА В ГОРОДЕ БАЛАКЛЕЯ: ИСЛЕДОВАНИЕ БЕЗОПАСНОСТИ

Анотація. В этой статье проанализировано версии касательно причин, которые могли привести к взрывам в городе Балаклея 23 марта 2017 г., а также их последствия.

Ключевые слова: арсенал, боеприпасы, взрыв, диверсия, пожар, национальная безопасность, эвакуация.

Yilmaz T.M., Karmanniy Ye.V.

EXPLOSION OF ROCKET ARTILLERY AMMUNITION DEPOT IN THE TOWN OF BALAKLIYA: SECURITY STUDY

Abstract. In this article were analyzed versions of reasons that could cause an explosion in the town of Balakliya on 23rd of March 2017 and their consequences.

Keywords: arsenal, ammunition, explosion, sabotage, fire, national security, evacuation.

Іванова Аліна Сергіївна, студентка Інституту підготовки кадрів для органів юстиції України, 3 курс, група 04-16-10,

Яригіна Єлизавета Петрівна, асистент кафедри трудового права, кандидат юридичних наук

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, м. Харків

ЩОДО ОСОБЛИВОСТЕЙ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА НА ПРАЦЮ ОСІБ З ІНВАЛІДНІСТЮ В УКРАЇНІ

Анотація. Проведено аналіз механізмів гарантування реалізації права на працю людей з інвалідністю, які передбачені в чинному трудовому законодавстві України. Запропоновано шляхи їх удосконалення та альтернативні варіанти гарантування реалізації права на працю осіб з інвалідністю.

Ключові слова: особи з інвалідністю, трудові відносини в Україні.

Актуальність. Постановка завдання. Питання щодо забезпечення реалізації прав осіб з інвалідністю завжди гостро поставало перед державою. Так, передбачається, що влада має не тільки декларативно закріплювати гарантії для осіб з інвалідністю в нормативних актах, а й створити механізм їх реалізації. Наразі в українському законодавстві міститься доволі широкий перелік гарантій працевлаштування осіб з інвалідністю, однак на практиці представники даної категорії осіб часто стикаються з випадками дискримінаційного поводження. Роботодавці знаходять законні, на перший погляд, причини неприйняття на роботу осіб з інвалідністю, не виконують встановлені законодавством норми кількості осіб з інвалідністю, які мають працювати на підприємстві тощо. При цьому слід зазначити, що такі дії є прямим порушенням ст. 24 Конституції України, де передбачається, що не може бути привілеїв чи обмежень за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками [1]. Таким чином, незважаючи на факт проголошення принципу рівності і недискримінації в Україні, а також наявність спеціальних гарантій для осіб з інвалідністю в трудовій сфері, дана категорія осіб залишається достатньо вразливою у трудових відносинах.

Отже, під час даного дослідження буде розглянуто існуючі механізми гарантування реалізації трудових прав осіб з інвалідністю і запропоновано шляхи їх удосконалення.

Слід зазначити, що дана проблематика не є новою для наукових досліджень і вже знаходила своє відображення у роботах Андреева В.С., Про-

копчук Ю.М., Котової Л.В. та інших.

Основна частина. Легальне визначення поняття «особа з інвалідністю» наведено у ч. 1 ст. 2 Закону України «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні», де зазначено, що особа з інвалідністю – це особа зі стійким розладом функцій організму, що при взаємодії із зовнішнім середовищем може призводити до обмеження її життєдіяльності, внаслідок чого держава зобов'язана створити умови для реалізації нею прав нарівні з іншими громадянами та забезпечити її соціальний захист [2]. В свою чергу, Котова Л.В. надає власне розуміння даного терміну і визначає особу з інвалідністю як людину, що має особливий психіко-фізіологічний стан, який зумовлений захворюванням, травмою (її наслідками) або вродженими вадами розумового чи фізичного розвитку, що призводить до обмеження нормальної життєдіяльності [3, с.86]. Виходячи і з законодавчого, і з наукового поглядів на поняття «особа з інвалідністю», можна дійти висновку, що представники даної категорії осіб, враховуючи особливості функціонування їх організму, певним чином обмежені у своїй життєдіяльності, а тому реалізація їх трудових прав має здійснюватися з урахуванням таких особливостей. Тобто, при працевлаштуванні мають бути враховані особливості стану здоров'я працівника з інвалідністю, але з дотриманням принципу рівності та недискримінації.

Так, у ч. 2 ст. 2 Закону України «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні» зазначається про заборону дискримінації за ознакою інвалідності [2]. При цьому згідно з Конвенцією про права осіб з інвалідністю, ратифікованою в Україні 16.12.2009, дискримінацією за ознакою інвалідності є будь-яке розрізнення, виключення чи обмеження з причини інвалідності, метою або результатом якого є применшення або заперечення визнання, реалізації або здійснення нарівні з іншими всіх прав людини й основоположних свобод у політичній, економічній, соціальній, культурній, цивільній чи будь-якій іншій сфері [4]. А ст. 2-1 КЗпП передбачає заборону будь-якої дискримінації у сфері праці, зокрема порушення принципу рівності прав і можливостей, пряме або непряме обмеження прав працівників залежно від раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, гендерної ідентичності, сексуальної орієнтації, етнічного, соціального та іноземного походження, віку, стану здоров'я, інвалідності, підозри чи наявності захворювання на ВІЛ/СНІД, сімейного та майнового стану, сімейних обов'язків, місця проживання, членства у професійній спілці чи іншому об'єднанні громадян, участі у страйку, звернення або наміру звернення до суду чи інших органів за захистом своїх прав або надання підтримки іншим працівникам у захисті їх прав, за мовними або іншими ознаками, не пов'язаними з характером роботи або умовами її виконання [5]. Тож, обмеження можливості працевлаштування осіб з інвалідністю може бути розглянуте як дискримінація за ознакою інвалідності.

При цьому не можна розглядати як вияви дискримінаційного поводження за ознакою інвалідності відмову у працевлаштуванні за медичними показниками або обмеження у працевлаштуванні на посади, зайняття яких буде по-

требувати зусиль, несумісних з навантаженням на здоров'я особи з інвалідністю. Так, логічною є теза про те, що, окрім гарантування недискримінаційного поводження з особами з інвалідністю під час реалізації ними права на працю, має бути наявний також механізм захисту їх уразливого по відношенню до інших працівників стану.

Так, серед таких механізмів наразі можна назвати встановлення нормативу робочих місць для працевлаштування осіб з інвалідністю у розмірі чотирьох відсотків середньооблікової чисельності штатних працівників облікового складу за рік, а якщо працює від 8 до 25 осіб, - у кількості одного робочого місця. У разі ж невиконання даної норми роботодавець несе юридичну відповідальність [2]. Однак, як зазначає Котова Л.В., найчастіше роботодавцю легше понести матеріальні витрати, пов'язані із штрафними санкціями, аніж надати роботу особі з інвалідністю, яка користується додатковими законодавчо передбаченими гарантіями [3, с. 89]. Так, серед таких додаткових гарантій можна назвати: щорічна основна відпустка тривалістю 30 календарних днів і відпустка без збереження заробітної плати за бажанням працівника тривалістю до 60 календарних днів щорічно для осіб з інвалідністю I і II груп, а для III групи – 26 календарних днів щорічна основна відпустка і без збереження заробітної плати – тривалістю до 30 календарних днів щорічно [6], переважне право на залишення на роботі при вивільненні працівників у зв'язку зі змінами в організації виробництва і праці і заборону встановлення випробувального терміну [5].

Ще одним з механізмів гарантування права на працю осіб з інвалідністю є надання їм можливості виконувати трудові функції вдома, тобто використання дистанційної праці. Так, відповідно до ч. 1, 4 ст. 18 Закону України «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні» передбачається, що забезпечення прав осіб з інвалідністю на працевлаштування та оплачувану роботу, в тому числі з умовою про виконання роботи вдома, здійснюється шляхом їх безпосереднього звернення до підприємств, установ, організацій чи до державної служби зайнятості, при цьому особам з інвалідністю, які не мають змоги працювати на підприємствах, в установах, організаціях, державна служба зайнятості сприяє у працевлаштуванні з умовою про виконання роботи вдома [2]. Однак, на практиці виникає проблема з реалізацією такої можливості. Адже роботодавець стикається з проблемою гарантування безпечних і комфортних умов праці вдома у працівника. При цьому, як зазначає Парпан Т.В., така можливість має бути обґрунтовано здійсненою [7, с.279]. Так, на роботодавця у випадку забезпечення умов дистанційної праці особи з інвалідністю буде покладено подвійне зобов'язання: забезпечити стандартні умови праці працівника відповідної професії, при цьому врахувавши особливості такої категорії осіб, як особа з інвалідністю. Таким чином, компромісним рішенням для вказаної проблеми може бути надання змоги врегулювання даного питання у трудовому договорі, однак мають бути враховані медичні рекомендації для працівника і законодавчо передбачене зобов'язання відшкодувати матеріальні витрати особи з інвалідністю у разі, якщо вона сама буде забезпечувати комфортні для себе умови праці.

Висновки. Підсумовуючи зазначене, можна дійти наступних висновків:

1) трудові правовідносини в Україні ґрунтуються на принципі рівності і недискримінації за будь-якою ознакою, в тому числі і за ознакою інвалідності, що підтверджується не тільки Основним Законом держави і міжнародними актами, а й спеціалізованими нормативними актами трудового права;

2) наразі в Україні трудовим законодавством передбачений широкий спектр гарантій працевлаштування осіб з інвалідністю, серед яких: збільшення тривалості відпусток, неможливість встановлення випробування, переважне право залишитися у штаті під час вивільнення працівників у зв'язку зі змінами в організації виробництва і праці.

3) з метою забезпечення дієвої реалізації права на дистанційну працю осіб з інвалідністю необхідним є законодавчо передбачити для дистанційних працівників з інвалідністю відшкодування матеріальних витрат на облаштування комфортного робочого місця з врахуванням наданих працівнику медичних рекомендацій.

Список використаних джерел:

1. Конституція України [Електронний ресурс]: Закон України від 28.06.1996 №254к/96-ВР // Верховна Рада України. - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-вр>.

2. Закон України «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні» [Електронний ресурс]: Закон України від 21.03.1991 №875-ХІІ // Верховна Рада УРСР. - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/875-12>.

3. Котова Л. В. Правове регулювання праці осіб з інвалідністю / Л. В. Котова // Юридичний вісник. Повітряне і космічне право. - 2017. - № 3. - С. 85-90.

4. Конвенція про права осіб з інвалідністю (Конвенція про права інвалідів) [Електронний ресурс]: схвалена Генеральною асамблеєю ООН 13.12.2006. - Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_g71.

5. Кодекс законів про працю України [Електронний ресурс]: Закон України від 10.12.1971 № 322-VIII // Верховна Рада УРСР. - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08>.

6. Закон України «Про відпустки» [Електронний ресурс]: Закон України від 15.11.1996 № 504/96-ВР // Верховна Рада УРСР. - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/504/96-вр>.

7. Парпан Т. В. Право на належні, безпечні умови праці працівників, які працюють на дому / Т. В. Парпан // Університетські наукові записки. - 2016. - № 3. - С.275-282.

Иванова А.С., Ярыгина Е.П.

**ОБ ОСОБЕННОСТЯХ РЕАЛИЗАЦИИ ПРАВА НА ТРУД
ЛИЦ С ИНВАЛИДНОСТЬЮ В УКРАИНЕ**

Аннотация. Проведен анализ механизмов гарантирования реализации права на труд людей с инвалидностью, которые предусмотрены в действующем трудовом законодательстве Украины. Предложены пути их усовершенствования и альтернативные варианты гарантирования реализации права на труд лиц с инвалидностью.

Ключевые слова: лица с инвалидностью, трудовые отношения в Украине.

Ivanova A.S., Yarigina Ye.P.

**ABOUT FEATURES OF REALIZING OF THE RIGHT TO LABOR
BY PEOPLE WITH DISABILITIES IN UKRAINE**

***Abstract.** The mechanism for guaranteeing the labor rights of people with disabilities, which are provided for by Ukrainian labor legislation, was analyzed. The ways of their improvement and alternative variants of guaranteeing the labor rights of people with disabilities were proposed.*

***Keywords:** people with disabilities, labor relations in Ukraine.*

Іващенко Владислав Вікторович, курсант факультету № 2,
2 курс, група Ф2-16-203,

Власенко Ігор Володимирович, викладач інституту післядипломної
освіти, кандидат технічних наук, доцент

Харківський національний університет внутрішніх справ, м. Харків

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОСОБИСТОЇ БЕЗПЕКИ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ ПРИ НЕСЕННІ СЛУЖБИ ПІД ЧАС СПОРТИВНИХ ЗМАГАНЬ

***Анотація.** В роботі розглянуті основні небезпеки для правоохоронців при несенні служби під час проведення футбольних матчів. Вказані основні причини травматизму. Надані основні заходи та засоби забезпечення особистої безпеки поліцейських при виникненні заворушень під час спортивних змагань.*

***Ключові слова:** поліція, небезпека, особиста безпека, охорона громадського порядку, травматизм, спортивні змагання, ультрас.*

Актуальність. Постановка завдання. Спортивні змагання з часу їх виникнення мали тільки одну ціль: визначення найсильніших у різних видах спорту. Під час проведення Олімпійських ігор у Древній Греції припинялися війни, сварки. Але небезпека зараз чекає громадян и на цьому суто мирному святі. Розглянемо трагедії які відбулися у різні роки та спричинили загибель людей. Найбільш криваві події відбулися 5 квітня 1902 року у Шотландії, під час футбольного матчу на стадіоні «Айброкс Парк» в шотландському Глазго трибуни стадіону обрушилися, загинуло 25 та отримало поранення 517 людей. 24 травня 1964 року у Лиме (Перу) під час матчу національних збірних Перу та Аргентини після застосування поліцією сльозогінного газу утворилася тиснява, під час якої загинуло 318 та отримало поранення біля 500 людей. 29 травня 1985 року в Брюсселі (Бельгія) під час бійки між фанами «Ліверпулю» та «Ювентуса» не витримала трибуна після чого загинуло 39 та отримало поранення біля 500 людей. Найбільш трагічні випадки при проведенні футбольних матчів у цьому сторіччі надані у таблиці 1.

Основна частина. За останні роки відбулося безліч сутичок між представниками уболівальників різних команд, ці сутички носять вже характер масових заворушень. У містах, де відбуваються такі сутички припиняється дорожній рух, підпалюються автомобілі та магазини, руйнується інфраструктура цих міст, завдається велика економічна шкода, отримують поранення та гинуть громадяни. Під час проведення футбольних матчів в Україні вже приходилося застосовувати сили та засоби МВС України для угамування вкрай агресивних вболівальників.

29.05.2007 р. під час фіналу кубка України між київським "Динамо" та донецьким "Шахтарем".

06.04.2008 р. у Харкові, після матчу між "Металістом" і дніпропетровським "Дніпром".

11.04.2008 р. у Львові на стадіоні "Україна" під час матчу команд "Карпати" і "Ворскла".

20.04.2008 р. на стадіоні в Охтирці під час матчу ФК "Динамо" (Київ) і "Нафтовик".

6.12.2016 р. у Києві відбулися сутички між фанатами футбольних клубів "Динамо" (Київ) і "Бешикташ" (Стамбул, Туреччина).

19.06.2017 р. у Києві вболівальники харківського Металіста-1925 зірвали матч чемпіонату з Агробізнесом (Хмельницька область).

Таблиця 1. Трагедії на футбольних стадіонах світу, які відбулися у 2000-х роках.

Дата	Місце	Загинуло, людей	Поранено, людей
9.07.2000	Хараре (Зімбабве)	13	Інформації немає
11.04.2001	Йоханесбург (ЮАР)	41	Інформації немає
9.05.2001	Аккра (Гана)	123	Інформації немає
25.11.2007	Сальвадор (Бразилія)	8	Більш 40
2.06.2008	Монровія (Ліберія)	8	Інформації немає
14.09.2008	Бутембо (Конго)	11	Інформації немає
15.03.2009	Хілла (Ірак)	1	-
29.03.2009	Абіджан (Кот-д'Івуар)	22	132
1.02.2012	Порт-Саїд (Єгипет)	73	Інформації немає
12.04.2018	Бараве (Сомалі)	5	Інформації немає
27.10.2018	Дортмунд (Німеччина)	-	45

В окрему категорію обов'язково віднести загрозу терактів. 05.09.1972 р. під час Мюнхенської олімпіади представники терористичної організації «Чорний вересень» захопили у заручники представників збірної Ізраїлю, 11 з них були вбиті. Під час тих подій загинув і один поліцейський. В Іраку після перемоги збірної Іраку у Кубку Азії 2007 року по футболу прогрімало два вибухи у результаті яких загинуло 7 та отримало поранення 10 громадян.

Перед чемпіонатом світу у Німеччині терористична організація "Аль-Каїда" погрожувала терактами 21 футбольного матчу, особливо це стосувалося футбольних матчів за участю Ізраїлю, США та держав, які у 2003 році підтримали США під час вторгнення у Ірак. Такі загрози існують і зараз. 13.04.2018 у місті Браве (Сомалі) під час поєдинку місцевих футбольних команд стався великий теракт. В результаті вибуху п'ятеро людей загинули, ще вісім серйозно постраждали.

Згідно до законодавства України поліція захищає громадян від протиправних посягань. Найсуттєвішими задачами поліції під час проведення футбольних матчів є [1]: охорона громадського порядку (ОГП); забезпечення безпеки громадян; попередження та ліквідація масових заворушень; попередження правопорушень та злочинів; попередження терактів; підтримання іміджу Ук-

раїни та правоохоронних органів.

В останні роки кількість травмованих правоохоронців під час несення служби та виконанні службових задач зросла, у порівнянні з 1998 роком у 1.62 рази. Якщо у 1999 році при виконанні службових обов'язків було травмовано 998 правоохоронців, то в 2004 році – 1501. На рис. 1 показана загальна тенденція зростання травматизму правоохоронців по роках. Так, за офіційними даними, за час незалежності в Україні, в середньому за рік виконуючи службові обов'язки гине 46, а травмується 342 правоохоронців.

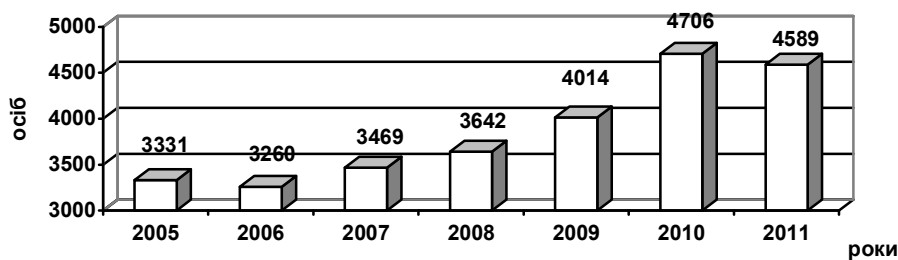

Рис. 1. Динаміка загального рівня травматизму правоохоронців за період з 2005 по 2011 роки (кількість травмованих по роках).

Під час проведення спортивних змагань ризик отримання травми працівниками поліції зростає. Скупчення на стадіоні великої кількості людей, емоційна не стабільність присутніх на стадіоні, наявність алкогольних напоїв у них, попередня підготовка «фанів – бійців» та не відповідність стадіонів правилам безпеки, призводить до підвищення ступеню небезпеки для працівників поліції.

Статистичні данні в Україні тільки за 2018 рік вказують на підвищену небезпеку для правоохоронців під час футбольних матчів.

01.04.2018 р. через зіткнення на матчі "Маріуполь" - "Динамо" постраждали 9 поліцейських.

9.05.2018 р. після матчу Динамо-Шахтар на фіналі Кубка України в Дніпрі у ході заворушень травми отримали 5 поліцейських.

19.05.2018 р. під час футбольного матчу в Черкасах між командами "Черкаський Дніпро" і "Суми" відбулися масові заворушення, постраждали 17 поліцейських.

З метою попередження можливих втрат серед особового складу органів та підрозділів МВС України зараз необхідно провести комплекс заходів щодо забезпечення безпеки громадян та правоохоронців.

Проведений нами аналіз вказує на наявність проблемних питань в правоохоронних органах з цього приводу [2]. Опитування, проведене нами в Харківському національному університеті внутрішніх справ у 2009 – 2019 роках з офіцерським складом різних підрозділів з усіх регіонів України, вказало, що 89.7% опитуваних залучалися до охорони громадського порядку. Практично всі опитуванні несли службу в умовах дії яких-небудь надзвичайних ситуацій, і зі збільшенням строку служби цей показник прагне до 100%, динаміку цієї тенденції надаємо на прикладі ліквідації масових заворушень, що показано на рис. 2.

В середньому 56.7% працівників поліції приймали участь у ліквідації масових заворушень. У той же час 60.6% опитаних заявило, що їм іноді не вистачає знань для забезпечення особистої безпеки, в екстремальних ситуаціях цей відсоток сягав 86%.

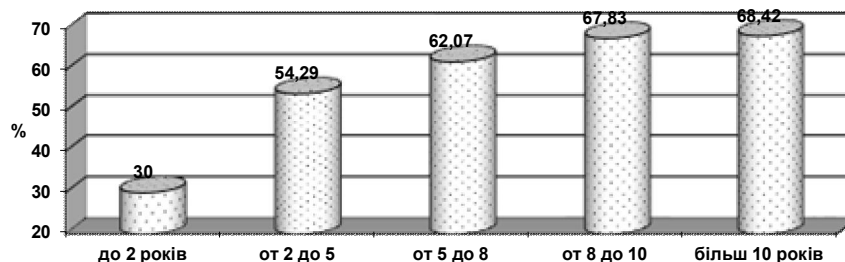

Рис. 2. Участь працівників поліції у ліквідації масових заворушень в залежності від стажу роботи.

В результаті проведеного аналізу були встановлені основні фактори, які обумовлюють незадовільний стан у сфері забезпечення особистої безпеки у правоохоронних органах:

- недооцінювання ступеню небезпеки;
- незадовільна матеріальна база, відсутність технічних засобів проведення спеціальних операцій, засобів індивідуального захисту;
- відсутність «культури безпеки»;
- невміння визначити небезпеку, не врахування «побічних» небезпек;
- велика кількість небезпечних чинників;
- швидкоплинність екстремальної ситуації;
- незадовільні професійні навички, особливо щодо забезпечення особистої безпеки;
- відсутність відпрацювання екстремальних ситуацій у системі професійної підготовки;
- недостатня відповідальність керівного складу за умови праці, відпочинку та особисту безпеку підлеглих;
- незадовільний соціальний захист працівників поліції.

Для визначення основних способів та заходів по охороні публічного порядку Національна поліція повинна визначити основні особливості місця проведення цих заходів:

- кількість громадян на певній території;
- способи та види підходу та під'їзду громадян до об'єкту;
- схема транспортних потоків біля стадіону;
- територія стадіону і об'єкти біля стадіону;
- огляд території стадіону та працездатність усіх складових конструкцій та обладнання;
- наявність попередньої інформації про можливі інциденти;
- взаємовідносини між фанатами команд – учасників;
- координація зі стюардами та службою безпеки стадіону.

Основні загрози для правоохоронців під час ОГП на спортивних заходах:

- одним з небезпечних чинників виступають уболівальники (фанати), які в стані алкогольного сп'яніння або наркотичного сп'яніння можуть спричинити несподіваний напад;
- ще однією не менш небезпечною загрозою є Ультрас, адже саме від них можна очікувати порушення громадського порядку, неадекватну поведінку, (запалювання піротехнічних пристроїв (фаєри) та зіткнення між іншими угрупованнями уболівальників (бійки);
- велика імовірність утворення некерованого натовпу є загальною загрозою для всіх хто знаходиться на стадіоні, причини та небезпеки цієї загрози є напрямком окремої наукової роботи;
- також можливий напад, а саме терористичний акт з використанням вибухонебезпечних речовин (бомби), токсичних речовин, зброї;
- надзвичайні події виникають в результаті аварії (пожежа, обвал) та стихійного лиха.

Основні небезпеки: Холодна та вогнепальна зброя, вибух, токсичні речовини, яскраве світло, шум, небезпека руйнування споруди, небезпечні чинники натовпу, пальні речовини (коктейль «Молотова») та пожежі, тверді предмети (палки, арматура).

Під час проведення футбольного свята травмування працівників поліції можливо на трьох етапах [2]: до матчів; під час матчів; після матчів.

В залежності від цих етапів відрізняються види небезпек, травм, засоби та заходи особистої безпеки. Перший етап характеризується незначними порушеннями громадського порядку і для попередження травматизму поліцейських передбачає залучення не великих сил та засобів. Основна небезпека на цьому етапі стосується можливого натовпу при вході на стадіони, обурення тих хто не придбав квитки.

Другий етап характеризується постійною загрозою для правоохоронців з боку уболівальників. Основна небезпека стосується використання уболівальниками петард, фаєрів, запалювальної речовини, важких предметів, недоліки конструкції стадіону при русі натовпу. Для забезпечення особистої безпеки необхідно мати достатню кількість правоохоронців, передбачити їх мобільне використання, забезпечити їх засобами індивідуального бронезахисту на випадок виникнення масових заворушень. При вході на стадіон передбачити вилучення у уболівальників алкогольні напої, зброю, палки, кийки і т.д. З метою попередження теракту доцільно біля стадіону тримати спеціальні служби (ВТС МВС України, спецпідрозділи МВС та СБУ), а на стадіоні працівників поліції у цивільному одязі. Особлива роль у забезпеченні безпеки надається конструкції та особливостям стадіону (відео спостереження, кількість та ширина проходів, міцність споруд, безпечне розміщення секторів, наявність антивандальних турнікетів, сидінь, сіток, наявність розривів безпеки).

Третій етап характеризується значними порушеннями громадського порядку і передбачає залучення значних сил правоохоронців, як біля стадіону так і в місті де проходить футбольний матч. Розміщення працівників поліції

біля стадіону після матчу повинно бути скритним. Наявність правоохоронців може спровокувати порушення правопорядку. Для попередження протизаконних проявів передбачити наявність спеціальної техніки поблизу стадіону, окремі підрозділи правоохоронців повинні бути екіпіровані у протиударні і протикульові засоби індивідуального бронезахисту.

Особливе значення приділяється охороні громадського порядку після матчу у місті. Це стосується насамперед районів, де мешкають уболівальники різних команд, де розміщені банківські заклади, пункти обміну валют, де розташовані ресторани і об'єкти відпочинку. Для зменшення кількості правоохоронців на вулицях міст доцільно використовувати відео спостереження. Де це неможливо необхідно збільшити кількість особового складу, одноосібне пересування поліцейських по місту мінімізувати. Організувати мобільні групи реагування на випадок масових заворушень, злочинів.

До форм забезпечення особистої безпеки правоохоронців відносяться:

- тактико-спеціальна (знання та вміння щодо дій в штатних та позаштатних умовах, способи досягнення службових задач);
- освітня (навчання, інструктажі);
- психологічна (знання своїх прав та обов'язків, психологічна готовність);
- технічна (засоби індивідуального захисту, спецзасоби, техніка).

Особиста безпека поліції під час масових заходів досягається за рахунок:

- техніки безпеки;
- тактики дій (особистої та підрозділу);
- правил особистої поведінки, спілкування;
- знання іноземних мов;
- фізичної підготовки;
- використання спецзасобів та вогнепальної зброї;
- психологічної готовності;
- використання екіпіровки;
- взаємодія підрозділів МВС та служб міста.

Для попередження травматизму та підвищення професійних здібностей під час виконання службових задач необхідно опрацювати низку заходів для кожного підрозділу і правоохоронця в залежності від виконуваних задач, місця несення служби, режиму несення служби. З цією метою необхідно попередньо опрацювати наступні заходи:

- визначити підрозділи і людей, які по своїм професійним здібностям можуть виконувати визначені задачі;
- оцінити ступінь ризику для підрозділів по часу та по місцю розташування;
- відпрацювати безпечні дії;
- опрацювати чемне ставлення до громадян, спілкування, вивчення мов, вирішення конфліктних ситуацій;
- опрацювати можливі провокації та вміння щодо протидії цим провокаціям;
- відпрацювати використання засобів індивідуального захисту;
- готовність до використання спецзасобів та вогнепальної зброї.

Висновки. Забезпечення особистої безпеки правоохоронців - запорука

безпеки громадян, об'єктів та громадського порядку у місті. Охорона публічного порядку під час проведення спортивних змагань потребує підготовку особового складу Національної поліції з урахуванням особливостей ситуації та з використанням новітніх заходів та способів забезпечення правоохоронних функцій. Але для опрацювання цього напрямку необхідні комплексні наукові розробки, які б відповідали сучасним вимогам. Їх розробка та впровадження є основною задачею наших подальших досліджень.

Список використаних джерел

1. Постанова КМУ від 25 квітня 2012 р. № 341 «Про затвердження Порядку організації робіт із забезпечення громадського порядку та громадської безпеки під час проведення футбольних матчів».

2. Власенко І.В., Євтушок В.А. Особливості виникнення масових заворушень під час спортивно-масових заходів. Актуальні проблеми сучасної науки в дослідженнях молодих учених. Матеріали науково-практичної конференції (ХНУВС, 14 травня 2015, м. Харків). – Харків: ХНУВС, 2015. – С. 92 - 93.

Иващенко В.В., Власенко И.В.

ОБЕСПЕЧЕНИЕ ЛИЧНОЙ БЕЗОПАСНОСТИ ПОЛИЦЕЙСКИХ ПРИ НЕСЕНИИ СЛУЖБЫ ВО ВРЕМЯ СПОРТИВНЫХ СОРЕВНОВАНИЙ

Аннотация. В работе рассмотрены основные опасности для работников правоохранительных органов при несении службы во время проведения футбольных матчей. Указаны основные причины травматизма. Предоставлены основные мероприятия и средства обеспечения личной безопасности полицейских при возникновении беспорядков во время спортивных соревнований.

Ключевые слова: полиция, опасность, личная безопасность, охрана общественного порядка, травматизм, спортивные соревнования, ультрас.

Ivashenko V.V., Vlasenko I.V.

PROVIDING INDIVIDUAL POLICE SAFETY IN SPORTS CONTRIBUTED SERVICES

Abstract. The work considers the main dangers for law-enforcers when carrying out services during football matches. The main causes of injuries are indicated. Provided basic measures and means of ensuring personal safety of the police in the event of disturbances during sporting events.

Keywords: police, danger, personal safety, public order protection, injuries, sporting events, ultras.

Гльїна Ольга Андріївна, студентка господарсько-правового факультету, 5 курс, група 02-18м-05,

Карманний Євгеній Вадимович, доцент кафедри трудового права, кандидат технічних наук, доцент

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, м. Харків

ВПРОВАДЖЕННЯ СИСТЕМ МЕНЕДЖМЕНТУ ОХОРОНИ ПРАЦІ ТА ПРОМИСЛОВОЇ БЕЗПЕКИ НА СУБ'ЄКТАХ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Анотація. У науковій праці проаналізовані питання травматизму на виробництві, заходи впровадження вимог щодо безпеки праці, сутність системи менеджменту охорони праці та промислової безпеки (СМОПтаПБ), яка створює основу для здійснення заходів з охорони праці та здоров'я на виробництві, що забезпечує підвищення їх ефективності та

інтеграції в загальну діяльність підприємства.

Ключові слова: охорона праці, травматизм, нещасний випадок, стандарти, промислова безпека, статистичні дані, менеджмент, управління, суб'єкт господарювання, промисловість, позитивна культура безпечної роботи.

Актуальність. Постановка завдання. Технологічний прогрес та інтенсивний тиск виробничої конкуренції стрімко змінюють умови праці, її процеси й організацію. Першорядне значення належить законодавству, але його самого по собі недостатньо для того, щоб управляти цими змінами і попереджати/випереджати нові небезпеки і ризики. Підприємства, організації теж мають самостійно вчасно реагувати на зміни, що відбуваються у сфері охорони і безпеки праці, і розробляти ефективні відповіді у вигляді динамічних стратегій управління.

Питання промислової безпеки стають по значущості на рівні з проблемами охорони навколишнього середовища і питаннями збереження миру. Техносфера почала представляти для людини серйозну небезпеку. Хвороби і травми є неминучими супутниками трудової діяльності, а недостатність коштів не може слугувати виправданням неухаги до безпеки і здоров'я працівників.

Позитивний вплив впровадження систем охорони здоров'я і безпеки персоналу на рівні організації, як на зниження небезпек і ризиків, так і на продуктивність, в даний час визнано урядами, роботодавцями і працівниками в усьому світі. Багато організацій виявляють зацікавленість в ефективності і демонстрації можливостей управління охороною праці (охороною здоров'я і безпекою) працівників (персоналу).

Для того, щоб ретельніше висвітлити актуальність теми наукової праці, ми мали можливість звернутися за інформацією до статистичних даних Фонду соціального страхування в Україні. На нашу думку, наглядні показники травматизму на підприємствах зможуть точно відобразити проблемну картину в питанні охорони праці та промислової безпеки суб'єктів господарювання в Україні [1].

Так, за 2018 рік робочими органами виконавчої дирекції Фонду соціального страхування в Україні було зареєстровано 4805 (з них 350 - смертельно) потерпілих від нещасних випадків на виробництві, на яких складено акти за формою Н-1. У тому числі складено 4264 (в т.ч. смертельно – 241) актів за формою Н-1 на випадки, що сталися і розслідування яких закінчилось у звітному періоді, та 541 (в т.ч. смертельно – 109) актів на випадки, що сталися у минулих роках, а акти на них складені у звітному періоді.

За 2018 рік, у порівнянні з 2017 роком, кількість страхових нещасних випадків зменшилась на 3,2 % (з 4965 до 4805), кількість смертельно травмованих осіб збільшилась на 5,4 % (з 332 до 350).

Однією з причин зростання смертельного травматизму за 2018 рік, порівняно з 2017 роком, є виникнення смертельних нещасних випадків з потерпілими, які працювали на умовах цивільно-правового договору, та потерпілими фізичними особами - підприємцями у загальній кількості – 29 осіб [1].

Отримали травми на виробництві у стані алкогольного сп'яніння 142 особи (3,0 % від загальної кількості травмованих по Україні), що на 33 особи більше у порівнянні з 2017 роком. Це безпосередньо вказує на те, що недотри-

мання елементарних вимог охорони праці, правил внутрішнього розпорядку підприємства, Кодексу законів про працю та інших нормативних актів призводить навіть до смертельних наслідків, яких зареєстровано 58 осіб.

Серед причин нещасних випадків переважають організаційні – 66,8 % (3211) нещасних випадків. Через психофізіологічні причини сталося 20,9 % (1002) нещасні випадки, а через технічні причини – 12,3 % (592) нещасні випадки [1].

Найпоширенішими організаційними причинами стали: невиконання вимог інструкцій з охорони праці – 35,2 % від загальної кількості травмованих осіб по Україні (1691 травмована особа); порушення правил безпеки руху (польотів) – 8,5 % (410 травмованих осіб); невиконання посадових обов'язків – 8,3 % (401 травмована особа); порушення технологічного процесу – 2,9 % (137 травмованих осіб); порушення вимог безпеки під час експлуатації обладнання, устаткування, машин, механізмів тощо – 2,0 % (97 травмованих осіб); порушення вимог безпеки під час експлуатації транспортних засобів – 2,0 % (95 травмованих осіб); незастосування засобів індивідуального захисту (у разі їх наявності) – 1,1 % (54 травмовані особи) [1].

Найпоширенішими психофізіологічними причинами стали: особиста необережність потерпілого – 12,4 % від загальної кількості травмованих осіб по Україні (597 травмованих осіб); травмування (смерть) внаслідок протиправних дій інших осіб – 4,9 % (236 травмованих осіб); інші причини – 2,9 % (138 травмованих осіб).

Найпоширенішими технічними причинами стали: незадовільний технічний стан виробничих об'єктів, будинків, споруд, інженерних комунікацій, території – 3,9 % від загальної кількості травмованих осіб по Україні (188 травмованих осіб); незадовільний технічний стан засобів виробництва – 1,9 % (93 травмовані особи); інші технічні причини – 1,7 % (84 травмовані особи); конструктивні недоліки, недосконалість, недостатня надійність засобів виробництва – 1,5 % (74 травмовані особи); недосконалість технологічного процесу, його невідповідність вимогам безпеки – 1,3 % (61 травмована особа) [1].

До основних травмонебезпечних галузей економіки та видів робіт відносяться: добувна промисловість і розроблення кар'єрів – кількість травмованих складає 18,3 % від загальної кількості травмованих по Україні (878 осіб, в т.ч. 40 - смертельно); транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність – 9,6 % (461 травмована особа, в т.ч. – 60 смертельно); охорона здоров'я – 7,1 % (340 травмованих осіб, в т.ч. 12 – смертельно) [7, 8].

Кількість травмованих осіб у цих галузях складає 35,0 % від загальної кількості травмованих по Україні [1].

Основна частина. Створення та забезпечення безпечних умов праці повинно бути головним пріоритетом діяльності кожного суб'єкта господарювання з першого дня його створення. Життя і здоров'я співробітників - є найвищою цінністю. І потрібно докласти великі зусилля для того, щоб ці умови відповідали серії міжнародних та національних стандартів, наприклад, таким як OHSAS 18000, який є саме міжнародним стандартом по опису розроблення та впровадження систем управління охороною здоров'я та безпекою праці на

підприємстві. OHSAS – це аббревіатура з англійської «Occupational Health and Safety Management Systems» - що так і перекладається, як «Система управління стандартів безпеки та охорони праці» [2].

До питань промислової безпеки праці, на нашу думку, доцільно залучати кожного співробітника - від керівництва до рядового працівника. З року в рік необхідно покращувати комплекс заходів, спрямованих на створення безпечних умов праці і, в кінцевому рахунку, на зниження рівня виробничого травматизму. І для цього, ми вважаємо, потрібні великі капіталовкладення, фінансові кошти, інвестиції як іноземні, так і відрахування з місцевого та державного бюджетів [7].

Пріоритетні напрями інвестицій в Україні в галузі охорони праці та промислової безпеки на даний момент залишаються незмінними:

- створення безпечних умов праці на робочих місцях;
- забезпечення працівників ефективними засобами індивідуального захисту;
- навчання та підвищення рівня знань персоналу з питань безпеки праці;
- медичне забезпечення персоналу;
- приведення основних фондів у відповідність до вимог нормативно-правових актів з охорони праці.

На нашу думку, що ключовим напрямом забезпечення охорони праці повинен бути розвиток позитивної культури безпечної роботи, безпеки праці всього персоналу, а також розвиток такої важливої якості для керівників, як лідерство і прихильність до питань безпеки. Це означає, що кожен керівник відповідає за безпеку своїх підлеглих, а кожен співробітник - за свою безпеку і безпеку колег. Для цього на кожному промисловому підприємстві має бути розроблена програма ініціатив з охорони праці, яка повинна реалізовуватися у всіх бізнес-блоках певного суб'єкта господарювання, також мають створюватися Дирекції з промислової безпеки та екології, та засвідчена наявність затвердженої Стратегії з промислової безпеки та екології, яка має регулярно переглядатися. Потрібно розробляти і впроваджувати інтегровану систему управління промисловою безпекою, охороною праці й довкілля на основі найкращих світових практик. Промислові підприємства, вважаємо, мають щороку підтверджувати відповідність міжнародним стандартам OHSAS 18001 та ISO 14001 («Системи управління охороною здоров'я і безпекою персоналу. Вимоги» (Occupational Health and Safety Assessment Series), які орієнтовані на створення системи управління охороною праці організації, яка у вигляді підсистеми могла б бути об'єднана з іншими підсистемами системи управління (менеджменту) в рамках єдиної інтегрованої системи управління (менеджменту) організації [2, 5].

Система менеджменту охорони праці та промислової безпеки (СМОП-таПБ) створює основу для здійснення заходів з охорони праці та здоров'я на виробництві, що забезпечує підвищення їх ефективності та інтеграції в загальну діяльність підприємства. Системи менеджменту охорони праці і промислової безпеки базуються на стандартах, про які я вже зазначала, та які точно визначають процес досягнення безперервного поліпшення роботи з охорони праці та здоров'я, а також виконання вимог законодавства. СМОПтаПБ відпо-

відно до вимог OHSAS 18001 - це система менеджменту, що дозволяє оцінити виробничі небезпеки, ідентифікувати пов'язані з ними ризики і ефективно управляти ними. В результаті впровадження СМОПтаПБ можливості виникнення аварійних ситуацій зводяться до мінімуму, знижуються виробничі ризики, забезпечується належний рівень охорони здоров'я персоналу і дотримання техніки безпеки на робочих місцях [3].

Сертифікація дозволяє: зменшити ризики; отримати конкурентну перевагу; діяти відповідно до вимог законодавства; підвищити ефективність роботи в цілому; полегшити процедуру контролю з боку державних органів; підвищити рівень задоволеності персоналу.

Створюючи систему, засновану на принципах OHSAS 18001, організація не відчуває труднощів у дотриманні правил і знижує ризик бути оштрафований або піддатися судовому розгляду в разі виникнення травм, професійних захворювань та нещасних випадків. Правильне впровадження та підтримання в робочому стані системи управління охороною здоров'я і безпеки персоналу може бути частиною стратегії належної виробничої практики, яка є ефективним довгостроковим вкладенням коштів в майбутнє компанії. Це, в свою чергу, веде до того, що компанії, які отримали сертифікати на системи управління охороною здоров'я і безпекою персоналу, вимагають від своїх субпідрядників, щоб вони також контролювали процеси і управляли ризиками в області охорони здоров'я і безпеки персоналу [2, 3].

Більшість дрібних компаній починає оцінювати необхідність у впровадженні системи управління охороною здоров'я і безпекою персоналу, виходячи з вимог уряду, а також враховуючи необхідність вирішення розбіжностей з представниками зацікавлених сторін. Для великих компаній це найчастіше питання іміджу підприємства і основа для відкритого інформування клієнтів, і світової спільноти в цілому, про свої наміри в галузі охорони здоров'я та безпеки співробітників.

Прагнення досягти професіоналізму, компетенції і контрольованої, передбачуваної поведінки персоналу, що бере участь у виробничій діяльності або наданні послуг, становить основу стандарту.

Пропонуємо розглянути конкретний приклад, де потрібно удосконалювати вже існуючі норми в області безпеки праці та охорони здоров'я.

Так, вугільна промисловість є специфічною галуззю, яка має ряд своїх особливостей. Однією з яких є неможливість змінити умови виробництва, праці, а також природні гірничо-геологічні умови. Гірничо-геологічні умови вугільної промисловості України є одними з найбільш складних у світовому вугледобуванні. В Європі шахти з умовами, що наближаються до українських, уже давно закриті. Саме тому вугільна промисловість України відрізняється надзвичайно складними та небезпечними умовами праці, що, на жаль, підтверджується великою кількістю аварій з важкими та смертельними наслідками [4].

Умови, в яких працюють шахтарі, істотно відрізняються від виробничих умов інших галузей промисловості. Це й агресивність середовища, висока температура і вологість, потенційна небезпека вибуху метану й вугільного пилу.

Отже, питання безпеки праці на шахтах мають велике значення. Особливо там, де розробляються глибокі горизонти, підвищується температура повітря і з'являються умови для раптових викидів метану і вугільного пилу. Поряд із складними гірничо-геологічними умовами на рівень аварійності, травматизму та профзахворювань значний вплив здійснює кризове становище вугільної промисловості України за технічними, економічними, фінансовими та соціальними показниками. Одним із резервів підвищення ефективності виробництва є вдосконалення методів забезпечення безпеки праці, тому що травматизм визначає істотну частину непродуктивних втрат робочого часу, а боротьба з травматизмом, крім гуманістичного спрямування, має чітко виражений економічний аспект. Безпека праці виступає і як один з факторів, які забезпечують високу продуктивність праці. Доведено, що висока продуктивність праці може бути досягнута тільки в умовах, коли забезпечена її безпека [3, 4].

Організація охорони праці на вугільних підприємствах охоплює широке коло питань: розробку перспективних і поточних планів щодо подальшого поліпшення і оздоровлення умов праці, забезпечення робочих спецодягом, спецвзуттям, засобами індивідуального захисту, миючими засобами, питною водою тощо; систематичну перевірку виконання заходів щодо охорони праці; організацію пропаганди техніки безпеки; навчання робітників безпечним методам робіт; здійснення повсякденного технічного нагляду за дотриманням робітниками вимог техніки безпеки; попередній і періодичний медичний огляд робітників; розслідування, облік і аналіз усіх випадків виробничого травматизму та профзахворювань [4].

Висновки. На нашу думку, робота над підвищенням безпеки праці на виробництві, з одного боку, спрямована на те, щоб убезпечити співробітників. З іншого, - не допустити виникнення надзвичайної ситуації. І тут мають використовуватися всі наявні можливості - від впровадження нових стандартів з техніки безпеки до реалізації мотиваційних інструментів за дотримання правил [8]. Ми вважаємо, що нульового травматизму можна досягти, а всім нещасним випадкам й аваріям реально запобігти.

Вважаємо, що основне завдання промислового підприємства - змінити ставлення співробітників до своєї безпеки та безпеки оточення.

Необхідно регулярно навчати співробітників корпоративним стандартам, долучати до позитивної культури охорони праці. Для цього залучати внутрішніх тренерів, серед яких і співробітники підприємств, що вже вийшли на пенсію, або зовнішніх експертів, навіть, іноземних, для того, щоб удосконалювати систему безпечної роботи.

Система навчання з питань охорони праці забезпечує підтримання необхідного кваліфікаційного рівня працівників і готовність виконувати професійні обов'язки з урахуванням вимог безпеки. Для цього на практиці застосовуються різні види інструктажів, тренінгів, навчань і контролів знань.

Пропонуємо основні підходи до навчання, наприклад, використання засобів візуалізації при проведенні навчальних занять (демонстрація навчальних фільмів і слайдів); проведення відео-курсів; диференціація працівників за рів-

нем кваліфікації та спеціалізації; залучення всього персоналу в процес навчання; багатоступінчастий контроль знань.

В деяких великих компаніях функціонує система відео-курсів перед зміною. Основний інструмент навчання та перевірки знань працівників – інформаційна комп'ютерна система ПРОТЕК. В її базу входять різні програми в галузі охорони праці, що включають як законодавчі, так і корпоративні вимоги. Крім цього, для навчання технологіям виконуваних робіт і корпоративним стандартам з охорони праці, на підприємствах проводиться два рази на рік відповідне навчання з відривом від виробництва [6].

У зв'язку з вищенаведеною статистикою, у даній науковій праці нами розглядалися концептуальні аспекти моніторингу безпечних умов праці, впровадження системи менеджменту промислової безпеки на підприємствах України. Визначення, впровадження, розвиток та застосування цих аспектів, сподіваємось, поліпшить стан охорони праці в нашій країні.

Ми вважаємо, що діяльність по впровадженню стандартів не одноразовий проект або випадкова подія. Це - тривалий процес поліпшення відносин з суспільством, з місцевими органами влади і національним урядом, з власним персоналом компанії, учасниками ринку або акціонерами, організаціями споживачів і суспільства в цілому.

Список використаних джерел

1. Профілактика виробничого травматизму та професійних захворювань за 2018 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.fssu.gov.ua/fse/control/main/uk/publish/article/951811>
2. OHSAS 18001 - Occupational health and safety management systems – Requirement [Electronic resource]. - Access mode: <http://iso-management.com/wp-content/uploads/2013/12/OHSAS-18001-2007-.pdf>
3. Альтернативна доповідь про виконання Україною Європейської Соціальної Хартії, Тематична група «Охорона здоров'я, соціальне забезпечення, соціальний захист», 2016 рік, інформація з офіційного сайту Української Гельсінської Спілки з Прав Людини - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://helsinki.org.ua/wp-content/uploads/2017/02/Alternative-Report-ESCR-19.12_ukr.pdf
4. Булгаков Ю.Ф., Яйло В.В. Охрана труда в угольной промышленности: Учебное пособие / Под общей ред. Ю.Ф. Булгакова. Донецк: РИА ДонНТУ, 2007. – 516 с., ст. 27.
5. ISO 14001 - Environmental Management Systems – Requirements with guidance for use - [Electronic resource]. - Access mode: http://bio.sfu-kras.ru/files/1607_ISO_14001_.pdf
6. Охорона праці та промислова безпека, інформація з офіційного сайту енергетичного холдингу ДТЕК, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://energo.dtek.com/sustainable_development/labour_safety
7. Ковжого С.О., Карманний Є.В. Огляд тенденцій і причин нещасних випадків на виробництві щодо удосконалення законодавчих аспектів охорони праці // Актуальні питання удосконалення законодавства про працю та соціальне забезпечення: тези доп. та наук. повідомл. учасників VII Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 29 верес. 2017 р.) / за ред. В. В. Жернакова. – Харків : Право, 2017. – С. 141 – 145.
8. Ковжого С.О., Карманний Є.В., Мельник М.В. Аспекти оновлення переліку професійних захворювань у сфері юриспруденції як розвиток питань охорони праці // Розвиток трудового права і права соціального забезпечення: теорія і практика : тези доп. та наук. повідомл. учасників VIII Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 05 жовт. 2018 р.) / за ред. О. М. Ярошенка. – Харків : ФОП Панов А.Н, 2018. – С. 155 – 158.

Ильина О.А., Карманний Е.В.

ВНЕДРЕНИЕ СИСТЕМ МЕНЕДЖМЕНТА ОХРАНЫ ТРУДА И ПРОМЫШЛЕННОЙ БЕЗОПАСНОСТИ НА СУБЪЕКТЫ ХОЗЯЙСТВОВАНИЯ

***Аннотация.** В научной работе проанализированы вопросы травматизма на производстве, мероприятия по внедрению требований безопасности труда, сущность системы менеджмента охраны труда и промышленной безопасности (СМОТтаПБ), которая создает основу для осуществления мероприятий по охране труда и здоровья на производстве, обеспечивает повышение их эффективности и интеграции в общую деятельность предприятия.*

***Ключевые слова:** охрана труда, травматизм, несчастный случай, стандарты, промышленная безопасность, статистические данные, менеджмент, управление, предприятие, промышленность, положительная культура безопасной работы.*

Ilina O.A., Karmanniy Ye.V.

IMPLEMENTATION OF SYSTEMS OF MANAGEMENT OF LABOR PROTECTION AND INDUSTRIAL SAFETY ON BUSINESS ENTITIES

***Abstract.** The scientific work analyzed the issues of injuries at work, measures to implement occupational safety requirements, the essence of the occupational health and safety management system, which creates the basis for the implementation of occupational safety and health measures at work, enhances their efficiency and integration into the overall enterprise activity.*

***Keywords:** labor protection, injuries, accident, standards, industrial safety, statistical data, management, management, enterprise, industry, positive culture of safe work.*

Каніщев Юрій Рафікович, студент Інституту підготовки кадрів для органів юстиції України, 3 курс, група 04-16-07,

Ярошенко Олег Миколайович, завідувач кафедри трудового права, доктор юридичних наук, професор

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, м. Харків

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ОХОРОНИ ПРАЦІ В УКРАЇНІ ТА ЄВРОПІ: ЧИ Є РІЗНИЦЯ?

***Анотація.** Стаття присвячена дослідженню питання правового регулювання охорони праці в Україні та країнах ЄС. На підставі аналізу національного та міжнародного законодавства автор роботи здійснює порівняння та співвіднесення юридичних підходів різних держав до нормативного закріплення та стандартизування охорони праці. Через узагальнення матеріалу автор наводить пропозиції вдосконалення трудового законодавства України.*

***Ключові слова:** охорона праці, трудове право, міжнародні стандарти, Україна, ЄС, вдосконалення законодавства.*

Актуальність теми дослідження. В умовах євроінтеграції України повністю оновлюється та перезавантажується правова система нашої держави. Зміни відбуваються в усіх галузях права, зокрема і в трудовому. В розвинутих країнах Європи ключовим елементом трудового права є захист працівників, особливо охорони праці на підприємстві. Тому, на даний момент, я вважаю за необхідне порівняти ці інститути в правовій системі України та інших європейських країн.

Постановка завдання. Метою цієї публікації є здійснення дослідження правових основ охорони праці в розвинених країнах Європи та виділення відповідного досвіду для України.

Основна частина. Охорона праці - це система правових, соціально-економічних, організаційно-технічних, санітарно-гігієнічних і лікувально-профілактичних заходів та засобів, спрямованих на збереження життя, здоров'я і працездатності людини у процесі трудової діяльності.

На Копенгагенському саміті Україна - Європейський Союз 4 липня 2002 р. Європейський Союз підтвердив свою готовність продовжувати співробітництво і підтримувати Україну в адаптації законодавства, що є одним з ключових елементів співробітництва між Україною та Європейським Союзом. Європейський Союз привітав прагнення України розробити план-графік адаптації законодавства у пріоритетних сферах. На Ялтинському саміті Україна - Європейський Союз 7 жовтня 2003 року досягнуто спільне розуміння, що одним із найбільш ефективних шляхів використання можливостей нинішнього розширення ЄС для України є інтенсифікація нею роботи у напрямі адаптації національного законодавства, норм і стандартів до відповідних норм ЄС. Європейський Союз підтвердив свою готовність продовжувати співробітництво і підтримку України у процесі адаптації законодавства.

Законом України "Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу" від 18 березня 2004 р. закріплено мету адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу, яка полягає в досягненні відповідності правової системи України *acquis communautaire* з урахуванням критеріїв, що висуваються Європейським Союзом (ЄС) до держав, які мають намір вступити до нього. Адаптація законодавства України до законодавства ЄС є пріоритетною складовою процесу інтеграції України до Європейського Союзу, що в свою чергу є пріоритетним напрямом української зовнішньої політики.

Головними завданнями були і є в основному створення єдиного економічного простору. У зв'язку з цим з назви Єдиного Європейського Співтовариства було вилучено слово "економічне" як підтвердження того, що віднині будуть вирішуватися не тільки завдання економіки. Це нововведення було закріплене в Маастрихтському Договорі, який було підписано у 1992 р. Цей договір набрав чинності з 1 листопада 1993 р. і саме з цього часу виникла наднаціональна організація європейської публічної влади - Європейський Союз.

Важливе місце в закріпленні вимог та стандартів в сфері охорони праці належить директивам ЄС. Директиви - це правові акти, що у відповідності зі ст.189 Договору ЄЕС можуть видавати Рада Міністрів і Європейська комісія Європейського Союзу. Кожен такий акт має обов'язкову силу для досягнення результату в державі-члені, до якої він адресований, але національна влада зберігає вибір форми і методу його застосування.

Серед директив, які закріплюють вимоги та стандарти в сфері охорони праці слід виділити наступні: Директива Ради № 89/391/ЄЕС "Про впровадження заходів для заохочення вдосконалень у сфері безпеки і охорони здоров'я працівників під час роботи" від 12 червня 1989 р., Директива Ради № 89/654/ЄЕС "Про мінімальні вимоги щодо безпеки і охорони здоров'я в робочих зонах" від 30 листопада 1989 р., тощо.

Велике значення для забезпечення охорони праці найманих працівників на європейському рівні має Директива Ради № 89/391/ЄЕС "Про впровадження заходів для заохочення вдосконалень у сфері безпеки і охорони здоров'я працівників під час роботи", яка встановлює загальні принципи щодо запобігання професійним ризикам, безпеки і охорони здоров'я, виключення ризику і нещасних випадків, інформування, консультацій, пропорційної участі відповідно до національного законодавства та/або практики, навчання працівників та їх представників, а також загальні правила впровадження названих принципів.

Стаття 13 Директива Ради № 89/391/ЄЕС "Про впровадження заходів для заохочення вдосконалень у сфері безпеки і охорони здоров'я працівників під час роботи" закріплює обов'язки працівників в сфері безпеки і охорони власного здоров'я. Так, кожен працівник зобов'язаний, наскільки дозволяє можливість, дбати про свої власні безпеку і здоров'я, а також про безпеку і здоров'я осіб, на яких можуть вплинути його дії під час роботи, відповідно до пройденого ним навчання та вказівок роботодавця.

Якщо порівняти вимоги цієї без сумніву важливої директиви з національними нормами, то можна сказати, що національне законодавство в сфері охорони праці в цілому відповідає їй. В той же час, є певні норми у Директиві Ради № 89/391/ЄЕС, які б хотілося б бачити і у національному законодавстві. Так, Кодекс законів про працю України та Закон України "Про охорону праці" багато б виграли, якщо закріплювали загальні принципи техніки безпеки, які містяться в пункті 2 ст.6 Директиви №89/391/ЄЕС.

Також в національному законодавстві не знайшов свого відбиття обов'язок роботодавця встановлений пунктом 2 ст.10 Директиви №89/391/ЄЕС, щодо здійснення необхідних заходів з тим, щоб роботодавці працівників інших підприємств, залучених до роботи на його підприємстві або виробництві одержували призначену для них інформацію стосовно: загроз для безпеки і здоров'я, а також захисних та запобіжних заходів на підприємстві або виробництві в цілому, а також для кожного робочого місця або виду робіт; чисельності працівників для надання першої допомоги, боротьби з пожежею і евакуації працівників, їх підготовки та обладнання, що є в їх розпорядженні.

Вимоги інших вищезазначених директив Європейського Союзу певним чином враховані національним законодавством в сфері охорони праці. В той же час, в національному законодавстві відсутній комплексний нормативно-правовий акт, який би комплексно регламентував питання висвітлені у Директиві Ради № 89/654/ЄЕС "Про мінімальні вимоги щодо безпеки і охорони здоров'я в робочих зонах" від 30 листопада 1989 р. Нагадаємо, що вказана директива закріплює обов'язки роботодавця щодо забезпечення безпеки і захисту здоров'я в робочих зонах, встановлює мінімальні приписи щодо безпеки і захисту здоров'я для робочих зон, що використовуються вперше та мінімальні приписи щодо безпеки і захисту здоров'я для робочих зон, що вже використовуються.

Крім цього сьогодні в Україні застосування знаків безпеки регулюється ще нормами Державного стандарту СРСР (ДОСТ 12.4.026-76. ССБТ. "Кольори сигнальні та знаки безпеки"), який не в усьому відповідає Директиві Ради

№ 92\58\ЄЕС "Про мінімум вимог до забезпечення знаків безпеки й/або гігієни праці" від 24 червня 1992р. Так, п.3.13 "Вказівні знаки" ДОСТу 12.4.026-76. ССБТ. закріплює, що ці знаки призначені для вказівки місцезнаходження різних об'єктів і пристроїв, пунктів медичної допомоги, питних пунктів, пожежних постів, пожежних кранів, гідрантів, вогнегасників, пунктів повідомлення про пожежу, складів, майстерень та встановлює такі основні характеристики цих знаків: синій прямокутник, окантований білою каймою по контуру.

Висновки. Важливим напрямком діяльності України на сьогоднішньому етапі є адаптація національного законодавства до законодавства Європейського Союзу. Особливе значення ця діяльність набуває в сфері законодавства про охорону праці.

З метою приведення національного законодавства про охорону праці до вимог вищенаведених документів необхідно провести такі заходи, а саме доповнити КЗпП України та Закон України "Про охорону праці" статтею такого змісту: "Роботодавець вживає заходи, необхідні для безпеки і захисту здоров'я працівників, на підставі наступних загальних принципів техніки безпеки: запобігання ризикам; оцінка ризиків, яких не можна уникнути; усунення небезпек у їх джерелах; врахування людського фактору під час роботи, особливо, при облаштуванні робочих місць, виборі засобів праці, робочих і технологічних процесів, передусім, з точки зору полегшення монотонної роботи та роботи в ритмі, заданому машиною, а також послаблення її шкідливого впливу на здоров'я; адаптування до технічного прогресу; виключення або зменшення небезпек; планування запобігання небезпекам з урахуванням стану техніки, організації праці, умов праці, соціальних відносин і впливу навколишнього середовища на робочому місці; надання пріоритету колективним захисним заходам над індивідуальними захисними заходами; належний інструктаж працівників".

Доповнити КЗпП України та Закон України "Про охорону праці" статтею такого змісту: "Роботодавець здійснює необхідні заходи з тим, щоб роботодавці працівників інших підприємств, залучених до роботи на його підприємстві або виробництві одержували призначену для них інформацію стосовно: загроз для безпеки і здоров'я, а також захисних та запобіжних заходів на підприємстві або виробництві в цілому, а також для кожного робочого місця або виду робіт; чисельності працівників для надання першої допомоги, боротьби з пожежею і евакуації працівників, їх підготовки та обладнання, що є в їх розпорядженні".

Список використаних джерел

1. Афанасьєв В.Г. Научное управление обществом. - М.: Наука, 1979. - 365 с.
2. Керимов Д.А. Философские проблемы права. - М.: Мысль, 1972. - 470 с.
3. Коркунов Н.М. Лекции по общей теории права. - СПб.: "Юридический центр Пресс", 2003. - 430 с.
4. Теория государства и права: Курс лекций / Под ред. Н.И. Матузова и А.В. Малько. - М.: Юрист, 2001. - 776 с.
5. Макаренко Г. Право на працю: конституційні гарантії та реалії. // Юридичний вісник України. - 2006. - № 17. - С. 3.
6. Закон України "Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності" // Відомості Верховної Ради. - 1999. - № 46 - 47. - Ст. 403.

7. Сивко В.Й. Трудове право України: Навч. посіб. - К.: Вікар, 2003. - 156 с.
8. Процевский А.И. Предмет советского трудового права. - М.: Юрид. Лит., 1979. - 244 с.
9. Черданцев А.Ф. Теория государства и права: Учебник для вузов. - М.: Юрайт, 2000. - 432 с.

Канищев Ю.Р., Ярошенко О.Н.
ПРАВОВОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ ОХРАНЫ ТРУДА
В УКРАИНЕ И ЕВРОПЕ: ЕСТЬ ЛИ РАЗНИЦА?

***Аннотация.** Статья посвящена исследованию вопроса правового регулирования охраны труда в Украине и странах ЕС. На основании анализа национального и международного законодательства автор работы осуществляет сравнение и соотношение юридических подходов разных государств к нормативному закреплению и стандартизированию охраны труда. Через обобщение материала автор формулирует предложения совершенствования трудового законодательства Украины.*

***Ключевые слова:** охрана труда, трудовое право, международные стандарты, Украина, ЕС, совершенствование законодательства.*

Kanishchev Yu.R., Yaroshenko O.M.
LEGAL REGULATION OF LABOR PROTECTION
IN UKRAINE AND EUROPE: IS THE DIFFERENCE?

***Abstract.** The article is devoted to the researching of question of the legal regulation of labor protection in Ukraine and EU countries. Based on the analysis of national and international legislation the author of the work compares and correlates the legal approaches of different countries to the normative fixing and standardization of labor protection. Through generalization of the material, the author points suggestions of perfection of labor legislation of Ukraine.*

***Keywords:** labor protection, labor law, international standards, Ukraine, EU, perfection of legislation.*

Капліна Владислава Андріївна, студентка Інституту підготовки кадрів
для органів юстиції України, 3 курс, група 04-16-01,
Встухова Ірина Анатоліївна, доцент кафедри трудового права,
кандидат юридичних наук, доцент
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, м. Харків

«ВЛАСНИК АБО УПОВНОВАЖЕНИЙ НИМ ОРГАН» ТА
«РОБОТОДАВЕЦЬ» ЯК КАТЕГОРІЇ ТРУДОВОГО ПРАВА УКРАЇНИ

***Анотація.** Проаналізовані поняття «власник підприємства, установи, організації або уповноважений ним орган» та «роботодавець» як суб'єкти трудових правовідносин. Висловлена позиція щодо необхідності уніфікації та вдосконалення на законодавчому рівні досліджуваних понять. Авторами запропоноване власне визначення поняття «роботодавець» та висловлена пропозиція відмовитись від подальшого застосування поняття «власник підприємства, установи, організації або уповноважений ним орган».*

***Ключові слова:** власник або уповноважений ним орган, роботодавець, визначення поняття, суб'єкти трудового права.*

Актуальність. Постановка завдання. Перехід України на початку 90-х років ХХ ст. до ринкової економіки та нових механізмів господарювання супроводжувався глобальними змінами у відносинах власності та, відповідно, виникненням різноманітних видів підприємств (кооперативів, акціонерних то-

вариств, товариств з обмеженою відповідальністю тощо). Все це призвело до зміни теоретичних уявлень про правову сутність найважливіших категорій трудового права, таких як: «право на працю», «працівник», «роботодавець», «трудоий договір». Це вимагає переосмислення, перегляду та уточнення традиційних понять трудового права і вироблення нових, з метою розвитку галузевої термінології.

Але, наразі вітчизняне право не має чіткого термінологічного та правового визначення поняття сторони, з якою працівник вступає в трудові правовідносини. В українському законодавстві в цілому, та в трудовому законодавстві зокрема, для цього використовуються різні поняття: «власник або уповноважений ним орган», «роботодавець», «працедавець», «наймодавець». Таким чином, законодавець при формулюванні назви розглядуваного суб'єкта трудового права допускає використання різних правових термінів і категорій. Такий підхід є хибним та тягне за собою ймовірність виникнення колізій у правозастосовному процесі.

Актуальність теми дослідження також обумовлена перспективою прийняття нового Трудового кодексу України. У зв'язку з цим нагальним є дослідження нинішнього стану термінології трудового права, виявлення ступеня його формальної визначеності.

Основна частина. На сьогоднішній день, на законодавчому рівні немає єдності у формулюванні назви сторони у трудових правовідносинах, яка використовує найману працю. Навіть КЗпП України для визначення сторони, з якою працівник вступає в трудові правовідносини, використовує поняття «власник підприємства, установи, організації або уповноважений ним орган» і «роботодавець». Серед науковців також немає єдності у термінологічній визначеності, а найголовніше у визначенні сутності досліджуваного поняття.

Основними причинами такого дефекту є: 1) зміни соціально-економічної обстановки в суспільстві, при яких відповідно здійснюються істотні зміни і в законодавстві (саме ці обставини виникли на початку 90-х р. ХХ ст.) та 2) недотримання правил законодавчої техніки при формуванні текстів нормативно правових актів.

Неоднозначні, неясні терміни утворюються в результаті їх механічного перенесення в нормативний акт в загальнолінгвістичному значенні та ігноруванні законодавцем різниці між мовним і правовим значеннями цих термінів.

Трудове право, на відміну, наприклад, від цивільного, фінансового або податкового, використовує в основному загальноповсякденну лексику, оперує відомими поняттями, поширеність і зовнішня простота яких, іноді призводять до різного тлумачення одних і тих же правових явищ, тому що, чим більшого поширення має слово в повсякденному житті, тим менше єдності в розумінні його змісту і ролі в правовій нормі.

Крім того, така ситуація ускладнюється тим, що коло суб'єктів, які застосовують трудове законодавство набагато ширше, ніж у інших галузях права. Крім правознавців (професійних юристів) це ще і роботодавці, працівники, профспілки та інші організації. Тому поняття трудового права потребують ав-

тентичного тлумачення, мабуть більшою мірою ніж інших галузей права, що дозволить уникнути двозначності, невизначеності в розумінні сенсу нормативного акту. Існуючі на цей час окремі дефініції КЗпП України, суттєво положення не змінюють, оскільки або вже застаріли, або містять терміни, що в свою чергу потребують визначення [1].

Трудове право, як і кожна інша галузь права, характеризується своїм колом суб'єктів права. Адже поряд з предметом, методом, принципами й функціями даної галузі права має сформуватися й певне коло потенційних учасників суспільних відносин, на яких поширюватиметься дія встановлених державою правил поведінки.

Проблема юридичних категорій, за допомогою яких розкривається характеристика суб'єктів трудового права, є однією із дискусійних у трудовому праві. Висловлювані точки зору та запропоновані критерії, елементи характеристики та змісту поняття суб'єкта трудового права різноманітні. Але, як відомо, для того, щоб стати суб'єктом конкретної галузі права, особа повинна бути суб'єктом права взагалі [2, с. 19 - 20].

Більшість фахівців під суб'єктами трудового права розуміють учасників суспільних відносин, які можуть мати трудові права і юридичні обов'язки, врегульовані трудовим законодавством [3, с. 65, 66].

До суб'єктів трудового права України належать:

- 1) первинний суб'єкт трудового права – працівник;
- 2) основний суб'єкт трудового права – роботодавець;
- 3) похідні суб'єкти трудового права від працівника (особа, яка шукає роботу; особа з інвалідністю, який отримав трудове каліцтво або професійне захворювання; позивач або відповідач у суді та ін.).

Юридична фігура названих осіб не має самостійного значення і є або передуючою правовій особистості працівника, або наслідком існування даної особи як працівника;

- 4) службові суб'єкти трудового права (державні органи, професійні спілки, приватні кадрові агентства, комісії по трудових спорах, примирні комісії, трудові арбітражі та ін.).

Їх сутність полягає в тому, що правосуб'єктність цих суб'єктів спрямована на обслуговування функціонування працівника й роботодавця як повноцінних учасників відносин у царині праці [4, с. 87-88; 3, с. 96]. Саме роботодавець, як суб'єкт трудового права, є об'єктом і предметом цього дослідження.

В загальному розумінні роботодавець – це той, хто: 1) на ринку праці пропонує роботу; 2) надає роботу іншій особі на підставі трудового договору та 3) створює, організовує умови праці.

Але, у визначенні поняття «роботодавець» на науковому або законодавчому рівні досі не має єдиного підходу. В сфері трудового законодавства поняття сторони, з якою працівник вступає в трудові правовідношення, закріплене в наступних нормативних актах:

- 1) ст. 21 КЗпП України – власник підприємства, установи, організації або уповноважений ним орган чи фізична особа;

2) ст. 1 Закону України «Про охорону праці» – роботодавець – власник підприємства, установи, організації або уповноважений ним орган, незалежно від форм власності, виду діяльності, господарювання, і фізична особа, яка використовує найману працю;

3) ст. 1 Закону України «Про організації роботодавців, їх об'єднання, права і гарантії їх діяльності» – роботодавець – юридична особа (підприємство, установа, організація) або фізична особа – підприємець, яка в межах трудових відносин використовує працю фізичних осіб.

Аналізуючи вищенаведені норми, можна зробити наступні висновки. В перших двох нормативних актах, незважаючи на те, що в Законі України «Про охорону праці» використано слово «роботодавець», поняття сторони, з якою працівник вступає в трудові правовідношення трудового договору, є тотожними.

При цьому можна виділити трьох суб'єктів: 1) власник підприємства, установи, організації; 2) орган уповноважений власником та 3) фізична особа (в цьому дослідженні ми не розкривали сутність фізичної особи в якості роботодавця, тому далі ми не згадуємо фізичну особу).

«Власність», «власник» – це цивілістичні поняття, їх зміст і визначення розкриваються в цивільному праві. Законодавець, використовуючи термін «власник», не визначає його зміст в трудовому законодавстві, тому постає питання – хто є власником підприємства?

Цивільне і господарське законодавство використовують категорії «засновник», «учасник», «акціонер», «власник майна» та ін. При цьому сама категорія «власник підприємства», виходячи з невизначеності статусу, наприклад, акціонерного товариства як об'єкту і суб'єкту права власності, є дуже некоректною в правовому обороті.

Іншими словами, власник підприємства укладає трудовий договір, створює умови праці, врешті-решт виплачує заробітну плату. Як ці обов'язки покласти, наприклад, на акціонера? Тому, підставами критичної оцінки використання в даній правовій категорії терміну «власник» є: юридична невизначеність, неточність і неоднозначність такого поняття, як «власник юридичної особи»; наявність змістовних суперечностей у такому визначенні.

Така ж правова невизначеність існує і щодо органу уповноваженому власником. В цивільному і господарському праві існує, зокрема, поняття «органів управління товариством». Склад органів управління, їх компетенція, порядок призначення визначаються законами, установчими документами та внутрішніми локальними актами. При цьому органи можуть бути як колегіальні, так і одноособові. Функції найму працівників (укладання трудового договору) зазвичай покладається на виконавчий орган, якщо він одноособовий або голову колегіального виконавчого органу.

Наприклад, до компетенції голови колегіального виконавчого органу акціонерного товариства віднесено право «видавати накази та давати розпорядження, обов'язкові для виконання всіма працівниками товариства». [5, ст. 59]. При цьому, необхідно відмітити, що виконавчий орган діє від імені товариства.

Всі ці невизначеності підтверджують наукову думку про те, що «продовжуючи використовувати цивілістичні поняття для розкриття правового статусу суб'єкта трудових та тісно пов'язаних з ними відносин, неможливо відобразити зміст останніх» [6, с. 46].

Але ж, визначення поняття «роботодавець», викладене в Законі України «Про організації роботодавців, їх об'єднання, права і гарантії їх діяльності», на нашу думку, є більш логічним та зрозумілим. Так, роботодавець – юридична особа (підприємство, установа, організація) або фізична особа – підприємець, яка в межах трудових відносин використовує працю фізичних осіб.

На захист даного підходу можна навести наступні аргументи: 1) всі підприємства, установи і організації (діючи в правовому полі) підлягають реєстрації та є юридичними особами; 2) саме юридична особа має правоздатність і дієздатність; 3) органи управління підприємства діють від його імені.

Таким чином, вважаємо категорію «роботодавець» більш юридично вивіреною та доречною. Крім того, на нашу думку, доцільно відмовитися від подальшого застосування поняття «власник підприємства, установи, організації або уповноважений ним орган» для визначення в нормативних актах сторони, яка укладає трудовий договір з працівником. Необхідно якнайскоріше розробити правову дефініцію категорії «роботодавець», в основу якої повинна бути покладена категорія «юридична особа».

Також вважаємо за доцільне звернутися до проекту Трудового кодексу [7]. В проекті міститься наступна дефініція категорії «роботодавець»:

«Стаття 23. Роботодавець

1. Роботодавець юридична (підприємство, установа, організація) або фізична особа, яка в межах трудових відносин використовує працю фізичних осіб.

2. Роботодавцем може бути фізична особа, яка має повну цивільну дієздатність.

3. Юридична особа може бути роботодавцем незалежно від організаційно-правової форми, форми власності, галузевої належності, підпорядкування та інших ознак.

4. Повноваження юридичної особи як роботодавця реалізуються її органами та посадовими особами відповідно до законодавства, її установчих документів та нормативних актів.

У разі здійснення окремих повноважень роботодавця стосовно певних працівників загальними зборами, установчими документами або нормативними актами роботодавця, що приймаються загальними зборами, визначається постійно діючий орган чи посадова особа, які вирішують невідкладні питання, пов'язані з реалізацією працівником своїх прав та виконанням ним обов'язків. Не визначення органу чи посадової особи або тимчасова відсутність посадової особи не може бути перешкодою для реалізації трудових прав працівника».

Таким чином, в основу визначення поняття «роботодавець» покладено категорію «юридична особа», при цьому в дужках додається розкриття цього терміну – підприємство, установа, організація. На наш погляд, таке доповнення не є доцільним. Ці терміни походять з цивільного та господарського права,

які також мають недоліки понятійного апарату, що, зокрема, проявляється у використанні термінів «юридична особа» і «підприємство». Якщо, перший більш поширений в Цивільному кодексі України [8], то другий – в Господарському кодексі України. Фактично ця правова конструкція дублює п. 3 цієї статті, в якому, на наш погляд, більш чітко і всеохоплюючо розкривається коло суб'єктів, що є юридичними особами.

Крім того, є ще одне зауваження до даного пункту, так, правова конструкція «особа, яка в межах трудових відносин використовує працю фізичних осіб», на наш погляд, дає визначення «роботодавця» як особи що вже уклала трудовий договір з працівником, Але правовідношення між роботодавцем і фізичною особою, наприклад, можуть виникнути на етапі проведення конкурсу на заміщення посади, тобто ще до укладання трудового договору.

Враховуючи те, що роботодавець – це основний суб'єкт трудових правовідносин, а відповідно термін «роботодавець» один із найважливіших галузевих термінів і його закріплення в кодифікованому акті сприятиме єдності правозастосування, вважаємо необхідним визначити його в широкому розумінні. Для цього акцент потрібно зробити не на укладенні договору, а на можливості найму працівника.

Таким чином, цей пункт доречно викласти в наступній редакції: «1. Роботодавець юридична або фізична особа, яка в межах трудових відносин може використати або використовує працю фізичних осіб».

Висновки. Трудове право, як і кожна інша галузь права, характеризується своїм колом суб'єктів права. Адже поряд з предметом, методом, принципами й функціями даної галузі права має сформуватися й певне коло потенційних учасників суспільних відносин, на яких поширюватиметься дія встановлених державою правил поведінки.

Термінологія як важлива складова трудового права, знаходиться в постійному розвитку. Однак, незважаючи на розвиток науки трудового права і перманентне вдосконалення трудового законодавства, правозастосовники як і раніше стикаються з одним з істотних дефектів трудового права – його термінологічною невизначеністю.

Правові категорії, зокрема, і така як – «власних або уповноважений орган», що з'явилася у КЗпП України на початку 90-х років ХХ ст. для позначення сторони трудових правовідносин, на даний час є застарілою і не відповідає сучасному стану правової науки та розвитку трудових правовідносин. Поступове впровадження в трудове законодавство на ряду із вже згаданою правовою конструкцією терміну «роботодавець» не призвело до суттєвих змін в частині визначеності цих правових категорій.

Недотримання правил законодавчої техніки при формуванні текстів нормативно правових актів, наявність багатьох термінів що позначають одні й ті ж категорії створюють суттєві колізії при визначенні правового статусу суб'єкта трудових відносин. Подальше використання правової конструкції «власник або уповноважений орган» визнано недоцільним та таким, який потребує негайної заміни в діючому законодавстві.

Вважаємо, що у новому Трудовому кодексі України повинно бути законодавчо закріплене визначення сторони, яка укладає трудовий договір з працівником, а також визначена юридична особистість цього суб'єкта трудового правовідношення, з урахуванням реалій сьогодення та міжнародного досвіду. В результаті проведеного аналізу проекту Трудового кодексу України запропоновано внести деякі зміни до дефініції «роботодавець», які направлені на вдосконалення правового визначення цієї категорії.

Список використаних джерел

1. Кодекс законів про працю України: Закон УРСР від 10.12.1971 р. № 322а-08. Законодавство України: нормат.-прав. база Верховної Ради України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08>
2. Серета О.Г. Роботодавець як суб'єкт трудового права : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.05. Національна юридична академія України імені Ярослава Мудрого. 2004. 210 с.
3. Слюсар А.М. Суб'єкти трудового права України : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.05. Національн. університет «Юридична академія України ім. Ярослава Мудрого». 2011. 407 с.
4. Трудове право : підручник / О.М. Ярошенко, С.М. Прилипко, А.М. Слюсар та ін. ; за заг. Ред. О.М. Ярошенко. – 2-ге вид., переробл. і допов. – Харків : Право, 2017. – 560 с.
5. Про акціонерні товариства. Закон України від 17.09.2008 р. № 514-VI. Закон-во Укр.: нормат.-прав. база Верх. Ради Укр. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/514-17/sp:head#n840>
6. Козак З. Поняття «роботодавець» за трудовим правом. Бюлетень Національної служби посередництва і примирення. 2003. 7. С.44-50.
7. Трудовий кодекс: проект Закону України від 27.12.2014 р. № 1658. Офіц. веб-портал Верховної Ради України. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=53221
8. Цивільний кодекс України: закон України від 16.01.2003 р. № 435-IV. Законодавство Укр.: нормат.-прав. база Верховної Ради Укр. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>

Каплина В.А., Ветухова И.А.

«СОБСТВЕННИК ИЛИ УПОЛНОМОЧЕННЫЙ НИМ ОРГАН» И «РАБОТОДАТЕЛЬ» КАК КАТЕГОРИИ ТРУДОВОГО ПРАВА

Аннотация. Проанализированы понятия «собственник предприятия, учреждения, организации или уполномоченный ним орган» и «работодатель» как субъекты трудовых правоотношений. Выражена позиция о необходимости унификации и совершенствования на законодательном уровне исследуемых понятий. Авторами предложено собственное определение понятия «работодатель» и предложено отказаться от использования категории «собственник предприятия, учреждения, организации или уполномоченный ним орган».

Ключевые слова: собственник или уполномоченный ним орган, работодатель, определение понятия, субъекты трудового права.

Kaplina V.A., Vetukhova I.A.

«OWNER OR A BODY AUTHORIZED BY HIM» AND «EMPLOYER» AS THE CONCEPTS OF LABOR LAW

Abstract. The concepts «owner or a body authorized by him» and «employer» as subjects of labor relations are analyzed. The position is expressed about the need of unification and improvement at the legislative level of the studied concepts. The authors proposed their own definition of the term «employer» and proposed to abandon the use of the category “owner of an enterprise, institution, organization or body authorized by him».

Key words: owner or body authorized by him, employer, definition of concept, subjects of labor law.

Кацель Юлія Сергіївна, студентка господарсько-правового факультету, 5 курс, група 02-18м-01,
Карманний Євгеній Вадимович, доцент кафедри трудового права,
кандидат технічних наук, доцент

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, м. Харків

АСПЕКТИ СТАВЛЕННЯ СТУДЕНТІВ ВНЗ ДО АКТУАЛЬНОСТІ ТА ПРОБЛЕМАТИКИ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ: СТАТИСТИЧНІ ПОКАЗНИКИ

***Анотація.** За допомогою анкетування проаналізовано загальне ставлення студентства Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого до необхідності продовження вивчення навчальної дисципліни цивільний захист у надзвичайних ситуаціях. Показано співвідношення статистичних показників та визначено загальну думку студентства стосовно цього питання. Запропоновано рішення щодо покращення якості викладання навчальної дисципліни.*

***Ключові слова:** цивільний захист, безпека життєдіяльності, анкетування, статистичні дані, навчальний заклад, студентство.*

Актуальність. Постановка завдання. Актуальність проведення даного опитування зумовлено тим, що розпорядженням Кабінету Міністрів України від 30 травня 2014 р. за № 590-р скасовано наказ № 969/922/216 від 21.10.2010 року «Про організацію та вдосконалення навчання з питань охорони праці, безпеки життєдіяльності та цивільного захисту у вищих навчальних закладах України», яким було упорядковано вивчення нормативних дисциплін: безпека життєдіяльності, основи охорони праці, цивільний захист та охорона праці в галузі у вищих навчальних закладах України [1].

Внаслідок цього порядок вивчення нормативних дисциплін буде встановлюватися надалі вищим навчальним закладом у відповідності до затверджених в установленому порядку типових програм цих дисциплін від 18.03.2011 р («Основи охорони праці», «Охорона праці в галузі») та 31.03.2011 р. («Безпека життєдіяльності», «Цивільний захист»). Частина вузів запроваджує інтегровану дисципліну «Безпека життєдіяльності (цивільний захист)», інші залишають вивчення обох дисциплін. Та в кожному випадку актуальною для педагогічних спеціальностей залишається тема, що визначена типовою програмою з цивільного захисту, «Забезпечення заходів і дій в межах єдиної системи цивільного захисту».

Таким чином, здійснюючи анкетування, ми хочемо окреслити думку студентів Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого стосовно цього питання. Використовуючи наукові надбання і досвід попередніх років, видкладених у наукових працях [2, 3, 4, 6], намагатимемося найбільш детально і прозоро дослідити дану проблему.

Основна частина. Протягом багатьох століть статистика виступала як необхідний і ефективний інструмент державного управління, являючись головним інформаційним джерелом статистичних даних для управлінських, науково-дослідних і практичних потреб різних структур, організацій і населення.

Особливість статистики полягає в тому, що статистичні дані повідомляються в кількісній формі, тобто статистика розмовляє мовою цифр, відобра-

жаючих суспільне життя у всьому різноманітті його форм і проявів. Статистичні дані, таким чином, здатні розповісти мовою статистичних показників (цифр) багато про що в досить яскравій і переконливій формі [5].

Ось і ми, використовуючи здобутки цієї науки, вирішили провести анкетування і надати наглядні результати опитування студентів стосовно доцільності продовження введення в програму вищих навчальних закладів такої дисципліни як цивільний захист у надзвичайних ситуаціях (далі – ЦЗуНС).

Опитування було проведено на трьох факультетах (господарсько-правовий факультет, інститут підготовки кадрів для органів юстиції України та міжнародно-правовий факультет), що суміжно складають 178 студенти (за основу взято кількість студентів, які були присутні під час проведення анкетування і належним чином заповнили бланк).

В ході дослідження студентам були поставлені такі питання (всі відповіді на питання: «так» або «ні», окрім питання № 6):

1. Чи вважаєте Ви за необхідне вивчати навчальну дисципліну ЦЗуНС студентам, які навчаються за спеціальністю «Правознавство»?

2. Чи вважаєте Ви за необхідне вивчати навчальну дисципліну ЦЗуНС студентам, які навчаються за іншими спеціальностями, окрім «Правознавства»?

3. Чи корисно було Вам вивчати навчальну дисципліну «Безпека життєдіяльності» (БЖД) на 1-му курсі?

4. Як Ви вважаєте, - чи краще вивчати навчальну дисципліну ЦЗуНС в циклі підготовки бакалаврів (тобто на 1 - 4 курсах)?

5. Як Ви вважаєте, - чи краще вивчати навчальну дисципліну ЦЗуНС в циклі підготовки магістрів (тобто на 5 - 6 курсах)?

6. Ваші побажання викладачу, пропозиції, думки та інше з приводу навчальної дисципліни ЦЗуНС.

Результати опитування надані на рис. 1 у процентному співвідношенні за відповідями на питання 1 – 5, тобто ті, що потребують відповіді на питання: «так» або «ні».

Детально оглянувши результати анкетування, можна попередньо визначити, що тенденція необхідності вивчення такої дисципліни як ЦЗуНС все ж таки превалює. Але деякі моменти все ж таки потребують додаткового вивчення і аналізу.

На нашу думку, зокрема, варто звернути увагу на співвідношення між питаннями № 1 і № 2 стосовно необхідності вивчення навчальної дисципліни ЦЗуНС студентам, які навчаються за спеціальністю «Правознавство» і тими, які навчаються за іншими спеціальностями, окрім «Правознавства». По першому питанню 70,8% студентів вважають що, дана дисципліна є важливою для майбутніх юристів, проте все ж таки більшість – 88,2% студенти вважають навчальну дисципліну ЦЗуНС необхідною для спеціалістів інших спеціальностей. І, на нашу думку, таке співвідношення виявляється досить передбачуваним і навіть з деякої точки зору обґрунтованим.

Безперечно у вищих навчальних закладах вивчення питань безпеки спрямовано на збереження здоров'я та працездатності робітника, охорони праці

для конкретної галузі. Ведеться підготовка до правильного поведіння під час надзвичайних ситуацій різного характеру, надання медичної та психологічної допомоги. Дані знання є важливими для спеціаліста будь-якої галузі, для кожної людини. Але все ж таки необхідними вони є в першу чергу для працівників, діяльність яких пов'язана із можливістю порушень виробничої і технологічної дисципліни, які можуть спричинити виникнення надзвичайних ситуацій.

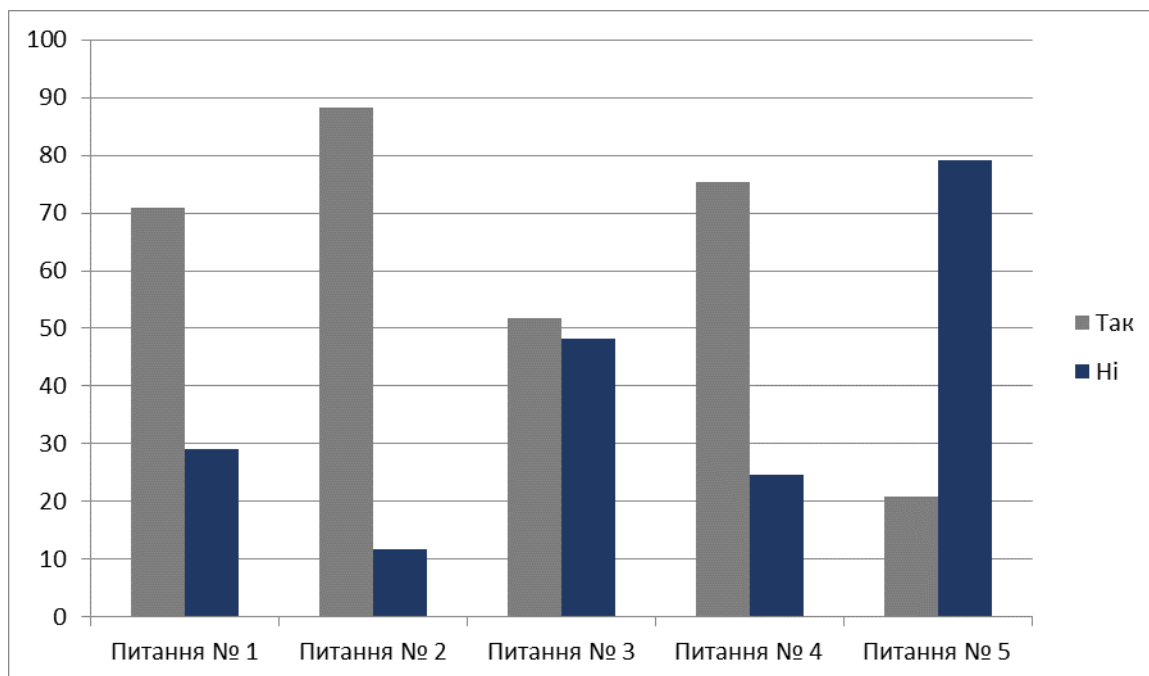

Рис. 1. Результати опитування студентів.

Цікавою є також думка студентів стосовно того, в який часовий проміжок слід вивчати навчальну дисципліну ЦЗуНС - в циклі підготовки бакалаврів (тобто на 1 - 4 курсах) чи в циклі підготовки магістрів (тобто на 5 - 6 курсах). На це питання більшість опитуваних - 75-79% студентів вважають, що більш доцільно вивчати дану дисципліну в циклі підготовки бакалаврів. Таким чином, за результатами анкетування можемо зробити висновок стосовно того, що на 5 - 6 курсах студентство не вважає за необхідне мати у програмі таку навчальну дисципліну ЦЗуНС.

Або не вважає за необхідне мати у програмі таку навчальну дисципліну ЦЗуНС у її теперішньому вигляді. Для цього маємо не менш важливе, ніж попередні, питання №6. А саме стосовно пропозицій з приводу навчальної дисципліни ЦЗуНС. За результатами опитування студентам бракує знань щодо поведінки у ситуаціях, які в наш час потребують особливої уваги: воєнні дії, терористичні акти, великі скупчення людей, техногенні катастрофи. Згідно з думкою більшої частини опитаних, необхідно приділяти більшу увагу розвитку культури БЖД у вищих навчальних закладах задля навчання правил поведінки під час виникнення надзвичайних ситуацій. Також студенти виявили бажання поглибити свої знання з основ надання долікарської допомоги при ураженні електричним струмом, отруєнні газом, хімікатами, ліками. Згідно з думкою опитаних, найбільш інформативним методом підвищення культури

БЖД є отримання знань в процесі практичного навчання, а понад 70% студентів хочуть зустрітися з інструктором з виживання в екстремальних умовах. Таким чином, отримані результати свідчать про необхідність подальшого вивчення даного питання у вищих навчальних закладах.

Висновки. Вищі навчальні заклади світу лише йдуть до ідеї створення дисциплін, які б об'єктом дослідження мали людину, а не прилади, технології, засоби тощо. При наявності дисциплін, що передбачають вивчення основ безпеки життєдіяльності у різних ракурсах (повсякдення, під час праці, у надзвичайних ситуаціях тощо) у підготовці всіх спеціальностей вищих навчальних закладів, що підпорядковуються Міністерству освіти і науки України, вважаємо недоцільним й несвоєчасним виключати їх із навчальних планів підготовки майбутніх фахівців. Необхідно змінити лише підходи до викладання означених дисциплін на інноваційні та інтерактивні, максимально наблизити зміст дисциплін до вимог сучасності та потреб суспільства. Таким чином, найбільш активні ланки населення у вигляді студентської молоді будуть освіченими та підготовленими до небезпек будь-якого походження.

Список використаних джерел

1. «Про скасування наказу Міністерства освіти і науки, Міністерства з питань надзвичайних ситуацій та у справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи, Державного комітету з промислової безпеки, охорони праці та гірничого нагляду від 21 жовтня 2010 р. №969/922/216»: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 30.05.2014 р. № 590-р//Урядовий кур'єр – № 118.

2. Кацель Ю.С., Карманний Є.В. Небезпеки Запорізького краю // Матеріали VI-ї студентської наукової конференції «Безпека людини і суспільства в сучасних умовах життєдіяльності», 14 – 15 травня 2015 року. – Х.: Нац. юрид. ун-т, 2015. – С. 88 – 89.

3. Ковжого С.О., Карманний Є.В., Журавльова І.О. Аспекти формування культури безпеки та екологічного світогляду у професійному становленні фахівців-юристів // Досвід формування культури безпеки та екологічного світогляду фахівців ВНЗ України: збірник наукових праць за матеріалами II Всеукраїнського наукового Інтернет-семінару, присвяченого Дню науки та 30 роковинам аварії на ЧАЕС, м. Ірпінь, 10 червня 2016 р. – Ірпінь: Університет ДФС України, 2016. – С. 38 – 44.

4. Малько О.Д., Карманний Є.В., Молодцов В.А., Полежаєв А.М. Вдосконалення проблем підготовки юристів у сфері цивільної безпеки // Materials of the X International scientific and practical conference «Conduct of modern science - 2014». November 30 - December 7, 2014. - Volume 12. Pedagogical sciences. – Sheffield: Science and education LTD, 2014. – P. 65 – 69.

5. Мармоза А. Т. Теорія статистики: (підручник) / А. Т. Мармоза – 2-ге вид. перероб. та доп. – К.: «Центр учбової літератури», 2013. – 592 с.

6. Матяш В.Ю., Карманний Є.В. Правові та організаційні основи запобігання й контролю ризиків під час виконання робітником своїх обов'язків // Матеріали VII-ї студентської наукової інтернет-конференції Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого «Безпека людини і реалізація права на працю в сучасних умовах життєдіяльності», 21 – 22 квітня 2016 р. – Х.: Нац. юрид. ун-т, 2016. – С. 265 – 268.

Кацель Ю.С., Карманний Є.В.

АСПЕКТЫ ОТНОШЕНИЯ СТУДЕНТОВ ВУЗОВ К АКТУАЛЬНОСТИ И ПРОБЛЕМАТИКЕ ГРАЖДАНСКОЙ ЗАЩИТЫ: СТАТИСТИЧЕСКИЕ ПОКАЗАТЕЛИ

***Аннотация.** С помощью анкетирования проанализировано общее отношение студенчества Национального юридического университета имени Ярослава Мудрого к необходимости продолжения изучения учебной дисциплины гражданская защита в чрезвычайных ситуациях. Показано соотношение статистических показателей и определено общее мнение студенчества по этому вопросу. Предложено решение по улучшению качества преподавания учебной дисциплины.*

***Ключевые слова:** гражданская защита, безопасность жизнедеятельности, анкетирование, статистические данные, учебное заведение, студенчество.*

Katsel Yu.S., Karmanniy Ye.V.

ASPECTS OF STUDENTS 'ATTITUDES TO THE RELEVANCE AND PROBLEMS OF CIVIL PROTECTION: STATISTICAL INDICATORS

***Abstract.** The questionnaire analyzes the general attitude of the students of the Yaroslav the Wise National Law University to the need to continue the study of the discipline of civil defense in emergency situations. The ratio of statistical indicators is shown and the student's general opinion on this issue is determined. The decision to improve the quality of teaching discipline is proposed.*

***Keywords:** civil defense, life safety, questionnaires, statistics, educational institution, students.*

Кваша Богдан Александрович, студент Інституту підготовки кадрів для органів юстиції України, 3 курс, група 04-16-07,

Ярошенко Олег Миколайович, завідувач кафедри трудового права, доктор юридичних наук, професор

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, м. Харків

ОБМЕЖЕННЯ ВІДРАХУВАНЬ ІЗ ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ

***Анотація.** Проаналізовані порядок, підстави та проблеми правового регулювання у здійсненні відрахувань із заробітної плати. Визначено та розкрито порядок, умови та обмеження відрахувань із заробітної плати. Визначено актуальні проблеми в даній сфері та запропоновані рішення щодо їх вирішення.*

***Ключові слова:** оплата праці, заробітна плата, відрахування, відшкодування шкоди, аванс, матеріальна відповідальність, податок, утримання, покриття заборгованості.*

Актуальність. Постановка завдання. Ефективне функціонування національної системи регулювання соціальних та економічних процесів є неможливим без покращення якісних характеристик добробуту населення, а разом з тим без стабільного обороту фінансових відносин в економіці країни. Безпосередня важливість досконалого дослідження особливостей нарахування заробітної плати населення обумовлюється настільки ж важливим процесом здійснення відрахувань з неї. Система регулювання економікою держави матиме більшу оперативність у функціонуванні лише тоді, коли буде досконало досліджена сутність всіх складових економічного механізму, в тому числі проблематика утримання із заробітної плати [1, с. 163]. Таким чином, головним завданням є визначення актуальних проблем стосовно призначення відрахувань із заробітної плати працівника.

Основна частина. У статті 43 Конституції України відповідно до ст. 23 Загальної декларації прав людини проголошено право кожного на працю, що

включає можливість заробляти собі на життя працею, яку людина вільно обирає або на яку вільно погоджується [2].

Оплата праці - це встановлена угодою сторін (не нижче державного мінімуму) та передбачена колективними договорами, угодами систематична винагорода працівника за виконану роботу відповідно до умов трудового договору. Укладаючи трудовий договір, працівник домовляється про конкретний розмір оплати праці. Особливістю правового регулювання трудових відносин, у тому числі з питань оплати праці, є те, що вони регламентуються розгалуженою системою нормативних актів, ухвалених органами різних рівнів, зокрема трудових колективів та профспілок.

Досить дискусійним лишається питання обмеження відрахувань із заробітної плати. Відповідно до Рекомендації Міжнародної організації праці (МОП) "Щодо захисту заробітної плати" № 85 має бути вжито всіх потрібних заходів із метою обмеження відрахувань із заробітної плати до такої межі, яка вважається доконечною для забезпечення утримання працівника і його сім'ї.

Відрахування із заробітної плати порядком відшкодування втрат або шкоди, завданої продуктам, товарам чи обладнанню, які належать роботодавцеві, повинні дозволятися лише в тих випадках, коли може бути точно доведено, що за спричинені втрати або завдану шкоду несе відповідальність конкретний працівник. Сума таких відрахувань має бути помірною і не повинна перевищувати справжньої вартості втрат або шкоди. До прийняття рішення про здійснення такого відрахування із заробітної плати заінтересованому працівникові має бути надано можливість висловити аргументоване заперечення та зазначити причину, яка є підставою для того, щоб це відрахування не мало здійснюватися.

Так стаття 128 Кодексу законів про працю України (КЗпП) закріплює, що за загальним правилом розмір відрахувань з заробітної плати не може перевищувати 20 процентів, а в окремих випадках, передбачених законодавством 50 процентів заробітної плати, яка належить до виплати працівникові [3].

Стаття 26 Закону України (ЗУ) «Про оплату праці» доповнює положення КЗпП, щодо відрахувань із заробітної плати. Так обмеження встановлені у ст. 128 КЗпП, а також у ч 2 ст. 26 вищезазначеного закону не поширюються на відрахування із заробітної плати при відбуванні покарання у вигляді виправних робіт і при стягненні аліментів на неповнолітніх дітей. У цих випадках розмір відрахувань із заробітної плати не може перевищувати 70 відсотків [4].

До того ж не допускаються відрахування з вихідної допомоги, компенсаційних та інших виплат, на які згідно з законодавством стягнення не звертається.

З вищенаведеного ми можемо зробити висновок про те, що існує три види відрахувань: ті, що здійснюються для держави (податок на доходи фізичних осіб та єдиний соціальний внесок); утримання, що проводяться з метою забезпечення виконання зобов'язань перед третіми особами (наприклад, аліменти та інші виплати за виконавчими документами) та відрахування із заробітної плати працівників для покриття заборгованості підприємству, де вони працюють.

Щодо відрахувань з метою забезпечення виконання зобов'язань то тут варто відмітити що положення ст. 26 ЗУ «Про оплату праці» конкретизуються у ст. 70 ЗУ «Про виконавче провадження», так із заробітної плати боржника може бути утримано за виконавчими документами до погашення у повному обсязі заборгованості: у разі стягнення аліментів, відшкодування шкоди, заподіяної каліцтвом, іншим ушкодженням здоров'я або смертю особи, у зв'язку із втратою годувальника, майнової та/або моральної шкоди, завданої кримінальним правопорушенням або іншим суспільно небезпечним діянням, - 50 відсотків [5].

Найбільшою проблемою і засобом маніпуляції лишаються утримання на погашення заборгованості перед підприємством. Так ст. 127 КЗпП встановлює вичерпний перелік підстав що надають роботодавцю право утримувати певну частину заробітної плати для погашення заборгованості. До таких підстав, зокрема належить:

1) для повернення авансу, виданого в рахунок зарплати; для повернення сум, зайво виплачених внаслідок лічильних помилок для погашення невитраченого і своєчасно не поверненого авансу, виданого на службове відрядження або переведення до іншої місцевості; на господарські потреби, якщо працівник не оспорує підстав і розміру відрахування;

2) при звільненні працівника до закінчення того робочого року, в рахунок якого він вже одержав відпустку, за невідроблені дні відпустки;

3) при відшкодуванні шкоди, завданої з вини працівника підприємству, установі, організації, відповідно до положення ст. 136 КЗпП.

Проаналізувавши судову практику можна зробити висновок про те, що роботодавці нерідко зловживають правами на утримання із заробітної плати для погашення заборгованості. До того ж проводять таке утримання з порушенням процедури, визначеної у чинному законодавстві.

Так наприклад у справі № 359/9922/13-ц роботодавець відрахував грошові кошти після звільнення працівника, видавши наказ про відрахування коштів через місяць після звільнення останнього. Це є прямим порушенням ст. 127, 128, 129 оскільки наказ не містить відомостей про характер та підстави здійснених відрахувань із заробітної плати позивача, тим більше, що в січні 2013р. позивачу, як звільненому працівнику, нараховано компенсаційні виплати за невикористану ним відпустку в порядку ст.83 КЗпП України, що входять до складу заробітної плати, та з яких не допускаються будь-які відрахування, сума здійснених відрахувань значно перевищує встановлені законом обмеження (20 % заробітної плати) відрахування із однієї заробітної плати працівника, на час винесення наказу позивач більше місяця не перебував в трудових відносинах з авіакомпанією, як звільнений працівник, та із даним наказом у встановленому законом порядку ознайомлений не був [6].

В іншій справі № 559/864/14-ц схожий випадок – на лікаря накладають стягнення, після накладення стягнення видається наказ, при цьому з наказом він ознайомлений не був і взагалі не знав про його видання. При розгляді справи Суд прийшов до висновку, що при відсутності окремого наказу (роз-

порядження) власник або уповноважений ним орган відрахування із заробітної плати проводити не мав законних підстав. Наказ про відрахування був виданий після проведення відрахування [7].

Такі рішення непоодинокі, і суд у своїх рішеннях зазвичай наголошує на цих порушеннях, втім окрім повернення стягнутих коштів і у певних випадках(за умови доведення) відшкодування моральної шкоди, роботодавець не несе жодної відповідальності.

Висновки. Для вирішення цієї проблеми доцільним буде внесення змін у трудове законодавство, наприклад встановлення в окремій статті у проекті Трудового кодексу матеріальної відповідальності роботодавця за порушення правил призначення відрахувань із заробітної плати працівників.

Список використаних джерел

1. Овсюк Н.В., Утримання із заробітної плати та їх висвітлення в періодичній літературі/Н. В. Овсюк// ВІСНИК ЖДТУ. 2013 № 1 (63). – с. 163-166
2. Конституція України, редакція від 28.06.1996. [Електронний ресурс]. Режим доступу <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
3. Кодекс законів про працю, редакція від 11.10.2018. [Електронний ресурс]. Режим доступу <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08>
4. Закон України “Про оплату праці” № 108/95 – ВР від 24.03.1995 р. [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу : <http://www.zakon.rada.gov.ua>.
5. Закон України «Про виконавче провадження» № 30 - ВР від 10.11.2018р. [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1404-19>
6. Справа № 2/359/3145/2013 рішення від 22 жовтня 2013р. Бориспільський міськрайонний суд Київської області [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/35169524>
7. Справа № 559/864/14-ц рішення від 11 квітня 2014 року Дубенський міськрайонний суд Рівненської області [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/38567003>

Кваша Б.О., Ярошенко О.Н.

ОГРАНИЧЕНИЕ УДЕРЖАНИЙ ИЗ ЗАРАБОТНОЙ ПЛАТЫ

Аннотация. Проанализированы порядок, основания и проблемы правового регулирования в осуществлении удержаний из заработной платы. Определены и раскрыты порядок, условия и ограничения удержаний из заработной платы. Определены актуальные проблемы в данной сфере и предложены решения по их решению.

Ключевые слова: оплата труда, заработная плата, отчисления, возмещение вреда, аванс, материальная ответственность, налог, содержание, покрытие задолженности.

Kvasha B.O., Yaroshenko O.M.

RESTRICTIONS ON WAGE DEDUCTIONS

Abstract. The order, bases and problems of legal regulation in the implementation of deductions from wages are analyzed. The order, terms and restrictions on wage deductions have been identified and disclosed. The actual problems in this area and the proposed solutions for their solution are determined

Keywords: pay, wages, deductions, damages, advance, material liability, tax, maintenance, debt coverage.

Кечеджі Олена Борисівна, студентка фінансово-правового факультету, 5 курс, група 10-18м-03,
Карманний Євгеній Вадимович, доцент кафедри трудового права,
кандидат технічних наук, доцент

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, м. Харків

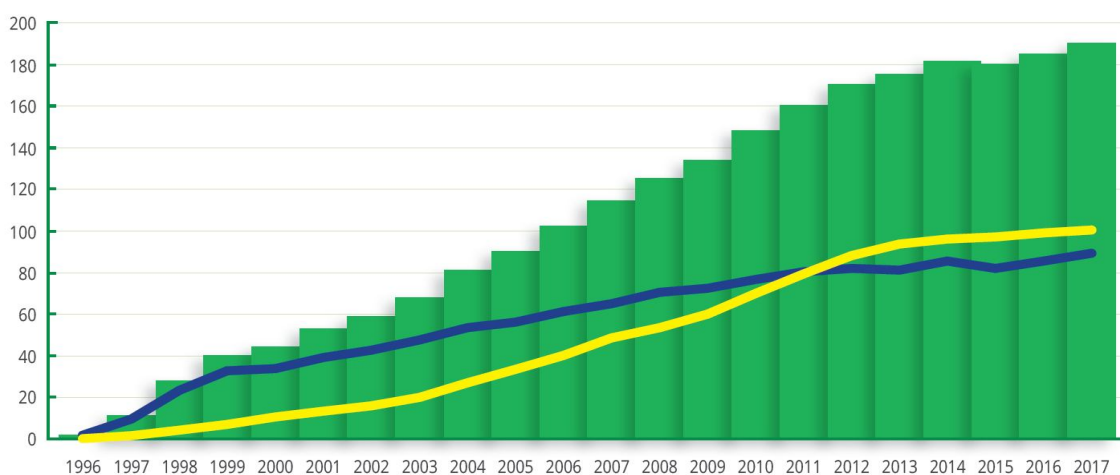
ВИКОРИСТАННЯ ГМО У ХАРЧОВІЙ ПРОМИСЛОВОСТІ УКРАЇНИ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БІОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

***Анотація.** Проаналізовані фактичний та юридичний аспекти використання ГМО в Україні. Показано місце ГМО щодо системи забезпечення біологічної безпеки та контроверсійне співвідношення останньої із продовольчою безпекою. Визначені основні тенденції регулювання ГМО у ЄС та США. Запропоновані рішення щодо покращення правового регулювання та правозастосування у цій сфері.*

***Ключові слова:** ГМО, біологічна безпека, потенційний ризик, контроль, відповідальність виробників, реєстр ГМО, інформування про вміст ГМО, стан регулювання ГМО у ЄС та США, маркування, органічна продукція.*

Актуальність. Постановка завдання. Зважаючи на стрімкий та динамічний розвиток науково-технічного прогресу біотехнології усе виразніше проявляють себе у різних сферах людського життя. Це стосується використання ГМО у харчовій промисловості, яка демонструє динаміку активного зростання, чим дещо нагадує механізм геометричної прогресії.

Зокрема, за даними FAO (Продовольча та сільськогосподарська організація ООН) впродовж 1996-2010 рр. площі насаджень, у яких містяться ГМО, зросли більш ніж на 70 млн га та продовжують невідпинно зростати – *див. рис. 1* (так, за даними міжнародної служби з моніторингу за застосуванням агробіотехнологій – ISAAA – кожного року приріст складає не менш ніж 3 %; наприклад у 2016 році ці площі становили більш ніж 185 млн га, а станом на серпень 2018 року подолали історичну позначку у 190 млн га).

■ - високорозвинені країни; ■ – країни, що розвиваються; ■ – загальна тенденція.

Рис. 1. Динаміка насаджень, у яких містяться ГМО 1996 - 2017 роки.

Тривала історія ГМО, що були винайдені ще 1980 року, досі так і не дозволила дійти однозначного висновку про їх безпечність або ж загрозу людст-

ву; тривають гострі наукові дискусії: ГМО приносить користь суспільству або ж є «отрутою» з невизначеними негативними наслідками.

Відповідно настільки прогресуюче й інтенсивне використання ГМО та їх невивченість достатньою мірою не залишилися поза увагою держав, що поступово створюють власну систему регулювання цих відносин. Не залишилась осторонь у цьому процесі й Україна. На сьогодні створена доволі розгалужена база правового регулювання ГМО в Україні, а саме:

- Закон України «Про державну систему біобезпеки при створенні, випробуванні, транспортуванні та використанні генетично модифікованих організмів» – як основний нормативний акт у цій сфері (далі – профільний закон);
- Постанова КМУ від 13 травня 2009 р. № 468, якою затверджено Порядок етикетування харчових продуктів, які містять ГМО або вироблені з їх використанням та вводяться в обіг;
- Постанова КМУ від 11 липня 2013 р. № 700, що презентує Положення про мережу випробувальних лабораторій з визначення вмісту генетично модифікованих організмів у продукції;
- Постанова КМУ від 11 липня 2013 р. № 701 Положення про науково-методологічний центр з питань випробувань ГМО;
- Наказ МОЗ від 09.11.2010 № 971, що затвердив Перелік харчових продуктів, щодо яких здійснюється контроль вмісту ГМО, та інші.

Також низка непрофільних актів містить положення щодо особливостей використання ГМО, зокрема: Закони України «Про дитяче харчування», «Про виробництво та обіг органічної сільськогосподарської продукції та сировини», «Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів» тощо.

Вивчення та аналіз стану використання ГМО в Україні у контексті забезпечення біологічної безпеки є доволі актуальним зважаючи як на викладені вище факти, так і на те, що останніми роками посилюється розповсюдження ГМО і в українському харчовому просторі (хоч офіційні дані й відображають геть іншу картину, про що йтиметься нижче).

Метою роботи виступає визначення та виявлення основних проблем правового регулювання, а також дефектів правозастосування стосовно реалізації існуючих нормативних вказівок у площині використання ГМО в Україні; порівняння із існуючими системами ЄС та США і, зрештою, формулювання пропозицій та рекомендацій (у т. ч. з урахуванням іноземного досвіду) щодо виправлення встановлених недоліків та вад і відповідно покращення поточного стану речей задля протидії потенційним загрозам, які пов'язані із використанням ГМО, та формування передумов забезпечення біологічної безпеки українських громадян.

Основна частина. Загальновідомо, що історичні витоки використання ГМО пов'язані із необхідністю знищення такого явища як голод, тобто за своєю сутністю ГМО було створено для забезпечення продовольчої безпеки людства в цілому і кожної країни зокрема.

Спираючись на цей факт, задля уникнення протиріч, на нашу думку, необхідно спершу з'ясувати питання співвідношення біологічної та продоволь-

чої безпеки у контексті використання ГМО, адже обидві ці складові є важливими та безумовно мають забезпечуватись і втілюватись задля забезпечення загальної безпеки як такої.

З цього приводу варто звернути увагу на позицію та факти, які наводить FAO, спираючись на всебічні дані стосовно обігу ГМО у світі. Так, в організації наголошують: «...не зважаючи на наявність протилежного погляду, людству для вирішення проблеми голоду не потрібне ГМО. Сьогодні ми маємо достатньо продовольства для забезпечення всього світу, однак мільйони людей живуть в бідності та не мають достатньо коштів, щоб купити їжу...» [1].

Тож наголошується, що основною і головною проблемою щодо продовольчої безпеки сьогодні є саме доступ до продуктів харчування, а не власне сама їх відсутність, тому використання ГМО не є таким вже життєво необхідним на цей час. Це дозволяє зробити висновок, що заходи стосовно врегулювання ГМО та посилення у цьому контексті біологічної безпеки жодним чином не буде впливати на продовольчу безпеку людей.

Відзначимо, що фактично використання ГМО спрямоване насамперед на покращення результативності виробництва, підвищення його продуктивності та збагачення відповідних категорій суб'єктів, що використовують їх у своїй господарській діяльності. При цьому однак, як вже зазначалося вище, досі не вирішене питання про безпечність використання цих продуктів генної інженерії. Саме ця обставина зумовила потребу правового регулювання ГМО державами та встановлення певних обмежень щодо їх вільного обігу й використання.

Аналізуючи українське законодавство, яке сьогодні має низку позитивних рис, необхідно наголосити на тих проблемах, які існують сьогодні як у плані регулювання ГМО як елемента передумов для досягнення стану біологічної безпеки, так і що стосується реалізації нормативно закріплених норм на практиці.

Перше, що впадає в око під час аналізу нормативного матеріалу – відсутність жодної загальнодержавної стратегії, плану дій тощо біологічної безпеки, що в цілому свідчить про відсутність структурованого підходу та чіткої позиції держави у напрямку реалізації державної політики у цій сфері. Така прогалина не дозволяє також сформуванню цілісної картини стосовно напрямків можливої майбутньої роботи, у т. ч. й щодо регулювання обігу ГМО.

Примітно, що ще в березні 2018 року була розроблено проект розпорядження КМУ «Про схвалення Стратегії біологічної безпеки та біологічного захисту на період до 2020 року та затвердження плану заходів щодо її реалізації», у якому відзначалося також потреба вироблення «чітких правил поведінки при здійсненні генетично-інженерної діяльності», проте й донині цей проект не було затверджено.

Така ситуація не може позначатися позитивно та призводить до безсистемності, хаотичності втілення навіть вдалим починань у цій сфері, тож нагальною необхідністю є виправлення даної ситуації.

Важливо наголосити, що за даними міжнародних організацій а також за національними офіційними даними щодо ГМО, не прослідковується тенденція їх активного використання в Україні. Відповідно Україна не зазначається у

статистичній інформації, що подає ISAAA стосовно площ насаджень ГМО-культур у світі – див. *рис. 2 і таблицю 1*, хоча при цьому згадується (що парадоксально – у цьому ж самому дослідженні) як один із найбільших експортерів ГМО-кукурудзи в Португалію, Італію [2, с. 95-96].

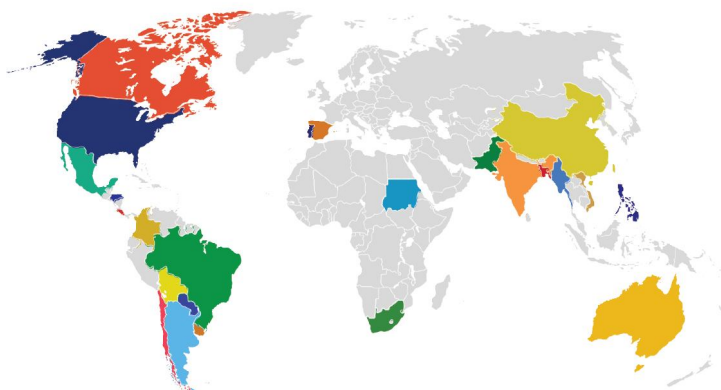

Рис. 2.
Поширення ГМО у світі
станом на 2016-2017 рр.
(за даними дослідження
ISAAA) [2, с. 7].

Таблиця 1. Структура площі
світових насаджень ГМО
у світі за 2016-2017 роки
[2, с. 6].

	Country	2016	%	2017	%
1	USA*	72.9	39	75.0	40%
2	Brazil*	49.1	27	50.2	26%
3	Argentina*	23.8	13	23.6	12%
4	Canada*	11.1	6	13.1	7%
5	India*	10.8	6	11.4	6%
6	Paraguay*	3.6	2	3.0	2%
7	Pakistan*	2.9	2	3.0	2%
8	China*	2.8	2	2.8	1%
9	South Africa*	2.7	1	2.7	1%
10	Bolivia*	1.2	1	1.3	1%
11	Uruguay*	1.3	1	1.1	1%
12	Australia*	0.9	<1	0.9	<1
13	Philippines*	0.8	<1	0.6	<1
14	Myanmar*	0.3	<1	0.3	<1
15	Sudan*	0.1	<1	0.2	<1
16	Spain*	0.1	<1	0.1	<1
17	Mexico*	0.1	<1	0.1	<1
18	Colombia*	0.1	<1	0.1	<1
19	Vietnam	<0.1	<1	<0.1	<1
20	Honduras	<0.1	<1	<0.1	<1
21	Chile	<0.1	<1	<0.1	<1
22	Portugal	<0.1	<1	<0.1	<1
23	Bangladesh	<0.1	<1	<0.1	<1
24	Costa Rica	<0.1	<1	<0.1	<1
25	Slovakia	<0.1	<1	--	--
26	Czech Republic	<0.1	<1	--	--
	Total	185.1	100	189.8	100%

Власне такий стан речей пояснити доволі просто, спираючись на нормативний матеріал, адже дослідження враховують насамперед офіційні джерела та дані щодо використання того чи іншого ГМО.

Так, відповідно до українського законодавства (ст. 17 профільного закону) має функціонувати Державний реєстр ГМО. І ось тут починаються проблеми. По-перше, сьогодні не зареєстровано жодного ГМО в Україні (тобто де-юре ГМО в Україні немає, його використання заборонене) – на чому концентрують увагу як чисельні ЗМІ, так і офіційні джерела на сайті Державної служби з питань безпеки харчових продуктів та захисту прав споживачів [3].

Наголосимо, що протягом усього часу функціонування реєстру згадується

лише 1 випадок 2013 р., коли ГМО (соєвий шрот MON 40-3-2) було зареєстровано, однак згідно з положеннями Порядку державної реєстрації ГМО сортів сільськогосподарських рослин у відкритій системі така державна реєстрація здійснюється строком на п'ять років, а отже на сьогодні відповідний строк спливає і це дозволяє говорити про законність використання будь-якого ГМО в Україні.

На наше переконання, ще однією проблемою у контексті забезпечення відкритості та прозорості інформації щодо ГМО в Україні є відсутність відповідного реєстру у відкритому доступі для загального ознайомлення громадянами (хоч зараз це й може бути пов'язано з відсутністю у ньому будь-яких даних, проте й попередньо, коли хоч 1 ГМО там таки містився, його не було надано широкому загалу).

При цьому, усі законодавчі передумови інформування населення визначені ч. 2 ст. 17 профільного закону, де на центральні органи виконавчої влади покладено обов'язок розміщення реєстрів ГМО на власних офіційних веб-сайтах та регулярної публікації у ЗМІ. Тож у цьому разі варто нарікати на проблеми реалізації законодавчих імперативів та спрямовувати усі зусилля на виконання вже закріплених нормативних положень, а також забезпечити відповідальність суб'єктів за неналежне виконання цих функцій з інформування.

Однак говорячи про відсутність офіційно закріплених можливостей використання ГМО як про недолік, виникає потреба власне з'ясувати чи справді вони використовуються в Україні, або ж згадані вище проблемні аспекти й узагалі не є недоліками правового регулювання з огляду на незастосування ГМО у харчовій промисловості як таких.

Аналізуючи різні джерела, можемо стверджувати, що ГМО все ж таки присутнє у продуктах харчування і останнім часом спостерігається як розширення територіальних меж їх використання, так і збільшення кількісного показника продуктів, у яких виявлено ГМО.

Зокрема, науковці у Державному науково-дослідному інституті з лабораторної діагностики та ветеринарно-санітарної експертизи провели низку досліджень (доволі таки масштабних як за кількістю зразків, так і за територією) стосовно вмісту ГМО у продуктах харчування. Так, якщо ще 2013 року дослідження показували ГМО у 7,4% зразків [4], то актуалізувавши дані досліджень за 2012-2015 рр. цей показник вже становив 55,1 % [5], - тобто відбулося просто шалене зростання кількості продукції з наявними в ній ГМО компонентами.

Однак не лише це привертає увагу. Відбулося також розширення географії застосування ГМО [4, 5]: якщо 2013 року йшла мова лише про 6 областей, де їх було виявлено, то наприкінці 2015 року кількість таких становила вже 9 областей (хоч деякі області зникли з переліку, однак у цьому разі найімовірніше ГМО там не зникли, а радше зіграв фактор вибору зразків, отже уся сукупність продуктів не була охоплена дослідженням), що загалом свідчить про стрімке поширення таких культур усією територією України – див. *рис. 3 і рис. 4*.

Таким чином, відсутність практики реєстрації ГМО не свідчить про їх відсутність, а отже слід вести мову про контроль та притягнення до відповідальності виробників, що незаконно використовують ГМО.

Перед тим як безпосередньо висвітлювати тему відповідальності варто звернути увагу, що деякі науковці виділяють також інші вади управління використанням ГМО, а саме [6, с. 133]: відсутність єдиного спеціального контролюючого органу, відсутність нормативного документа стосовно порядку реєстрації ГМО, а також відсутність норм, що визначали б покарання за введення в обіг незареєстрованих ГМО. Якщо з останнім цілком можна погодитись, то щодо решти зазначим таке.

Рис. 3. Географія поширення ГМО у 2013 році.

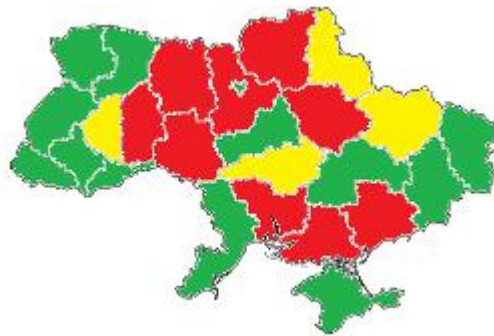

Рис. 4. Географія поширення ГМО у 2015 році.

Умовні позначення: ■ - виявлено ГМО; ■ - не виявлено ГМО; ■ - пізніше дослідження не виявило ГМО.

Безумовно інституційна складова є важливою у реалізації управління у будь-якій сфері, однак це не обов'язково означає необхідність утворення чи виділення окремого контролюючого органу. Вважаємо, що діяльність Держпродспоживслужби та Держекоінспекції цілком може забезпечити реалізацію необхідних завдань стосовно врегулювання та контролю за використанням ГМО, а створення окремого інституту лише спровокує зайві витрати та не буде мати вирішального значення. Тому, на нашу думку потрібно зосередитися на покращенні діяльності, збільшенні її вже існуючих органів, які наділені повноваженнями у цій галузі.

Стосовно відсутності нормативного документа стосовно порядку реєстрації ГМО – слід звернути увагу на Порядок державної реєстрації генетично модифікованих організмів сортів сільськогосподарських рослин у відкритій системі, що власне і є таким актом. Спростовуючи відсутність порядку, все ж констатуємо проблеми його реалізації. Виробники не зацікавлені реєструвати ГМО (навіть зважаючи на безкоштовність державної реєстрації) з причин доволі значної вартості експертизи, яка може їх виявити (становить близько тисячі грн; враховуючи, що на ГМО перевіряють двічі – і початкову сировину (інгредієнт), і кінцевий продукт, а також періодичність проведення цих експертиз – відповідно до постачання нових партій сировини тощо), також проблема поглиблюється фактичною відсутністю покарання за невиконання такої реєстрації і одночасного застосування виробником ГМО у своїй господарській діяльності.

Контроль щодо вмісту у продуктах ГМО, враховуючи Перелік харчових продуктів, щодо яких здійснюється контроль вмісту ГМО, має здійснюватися щодо таких груп товарів (загалом або мають відповідний складник): соя, кар-

топля, кукурудза, томати, кабачки, диня, папая, цикорій, цукровий буряк, ріпак, льон, бавовна, пшениця, рис, продукти дитячого харчування, закваски, харчові та дієтичні добавки тощо.

Аналізуючи чинне законодавство з приводу можливих аспектів відповідальності у контексті незаконного використання ГМО, переміщення ГМО через кордон необхідно відзначити обмежений перелік її видів, що можуть бути застосовані до виробника (ні кримінальної, ні адміністративної, ні дисциплінарної відповідальності прямо не передбачається; стосовно ж цивільної відповідальності – необхідне доведення шкоди, отриманої у результаті споживання ГМО, що практично неможливо зробити у сучасних умовах, враховуючи безліч факторів впливу на людину та дискусійність питання безпеки ГМО для життя і здоров'я людини), а також її опосередкованість, що проявляється шляхом застосування механізму захисту прав споживачів.

Так, виробники будуть піддані адміністративному стягненню лише у випадку застосування ГМО без інформування споживача (позначкою «з ГМО») про це (тобто карається саме ненадання достовірної інформації, а не безпосередньо використання незареєстрованого ГМО) відповідно до ст. 22 Закону України «Про захист прав споживачів» та ст. 156¹ КУпАП (зокрема, КУпАП передбачено стягнення у межах 200 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, що у 2018 році становить 3400 грн, що для виробника переважно не є надто обтяжливим; до того ж факт порушення ще треба виявити – тож виробнику дешевше заплатити кошти, аніж проводити коштовні експертизи на наявність у продукції ГМО).

Здійснюючи аналіз наявної у ЄДРСР національної судової практики 2008-2018 років стосовно ГМО та реалізації відповідальності виробників, вимушені констатувати практичну відсутність таких судових рішень. Зокрема, за ці 10 аналізованих років у ЄДРСР було викладено лише 20 судових рішень (з урахуванням рішень апеляційних судів), що відповідає 16 судовим провадженням.

В цілому рішення за своїм характером і змістом різноспрямовані, однак можна виділити провадження [7]:

1) стосовно порушення виробниками ст. 352 Митного кодексу (щодо порушення митних правил – в одних випадках відзначається відсутність умислу на переміщення через митний кордон продукції, що містить ГМО, а отже і про відсутність складу правопорушення – справа № 0418/5697/2012, в інших же (переважній більшості віднайдених нами рішень) – наполягається на наявності правопорушення – зокрема у справах № 33/2690/145/12, № 3-11230/11, № 33/2690/1542/2011 тощо);

2) порушення ст. 483 Митного кодексу (щодо провезення з приховуванням ГМО через державний кордон – характеризуються неодноманітною практикою судів стосовно врахування обізнаності виробника про вміст ГМО у продукції: одні рішення демонструють позицію, за якою суди констатують відсутність суб'єктивної сторони, адже виробники не складають документи про відсутність ГМО, а керуються наданими висновками – справа № 2018/13236/2012; однак більшість наголошують, що власне необхідно і це є

обов'язком перевіряти достовірність відомостей про ГМО, і констатують у таких випадках наявність складу правопорушення – рішення у справах № 2018/12185/2012, № 0418/4883/201, № 569/19681/14-п та ін.);

3) порушення законодавства про захист прав споживачів (справи № 817/2280/13-а, № 817/2149/13-а, № 2-1799 тощо). У цій групі розглянемо декілька рішень більш детально (з огляду на специфіку їх змісту).

У цьому контексті варто звернути увагу на справу № 817/2280/13-а, де чітко визначається приклад і можливий зовнішній вияв незабезпечення інформацією споживача виробником продукції, зокрема відзначено: «...на момент проведення перевірки у позивача були відсутні протоколи випробувань для перевірки достовірності інформації щодо відсутності ГМО компонентів у алкогольній продукції, що також є незабезпеченням споживачів повною, достовірною та своєчасною інформацією...».

Тож констатується обов'язок виробника, який маркує продукцію позначкою «без ГМО» (єдиного зразка немає, до прикладу , тощо) мати доказовий матеріал (протоколи випробувань) для того, аби таким чином позначати свою продукцію, інакше – використання позначок розцінюється як обман, надання недостовірної інформації споживачеві.

У цій категорії варто також звернутися до справи № 817/2280/13-а, що фактично ілюструє єдине рішення у ЄДРСР, де розглядається питання відповідальності і визнається винним не виробник, а безпосередньо реалізатор продукції і констатується наявність і в нього обов'язку інформування споживача про ГМО у його продукції: «... у разі відсутності інформації щодо наявності чи відсутності ГМО у продовольчих товарах, зобов'язаний отримати таку інформацію у виробника (імпортера) вказаної продукції...», інакше продавцю загрожуватиме притягнення до відповідальності за порушення законодавства про захист прав споживачів.

Окремо, на нашу думку, слід розглянути питання, пов'язане з інформуванням про вміст ГМО. Тож ст. 39 Закону України «Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів» визначає обов'язок виробників маркувати продукцію, яка містить більше 0,9 % ГМО (хоча, як ми вже відзначали, до відповідальності виробників за порушення такої вимоги притягають вкрай рідко – у ЄДРСР представлено менш ніж 10 таких рішень за останні 10 років). Подібна вимога відображена також у Порядку етикетування харчових продуктів, які містять ГМО або вироблені з їх використанням та вводяться в обіг.

Варто наголосити, що подібний поріг фактично запозичено у ЄС. Так, Інструкція ЄС № 1830/2003 передбачає, що вимоги маркування не застосовуються до продуктів харчування у співвідношенні не більше ніж 0,9 % до кожного інгредієнта окремо, передбачаючи, що їх присутність випадкова. Проте як зазначають науковці є проблема [8, с. 251 - 252]: якщо продукт містить різні інгредієнти (наприклад, сою і кукурудзу), то кожний з них може містити менше 0,9 % сої та менше 0,9 % кукурудзи і маркувати продукт не потрібно, навіть якщо сума обох інгредієнтів перевищує 0,9 %.

Як не дивно, проте в українському законодавстві цю ваду відображено не було. Зокрема Порядок етикетування харчових продуктів, які містять ГМО або вироблені з їх використанням та вводяться в обіг визначає харчовий продукт, який містить ГМО як такий, де *повністю або окремі його складники* містять генетично модифіковані організми, вміст яких становить понад 0,9 %. Тож і цілком продукт, який містить 2 і більше складників (інгредієнтів) з ГМО (наприклад, пшеницю й томати тощо) має відповідати встановленим обмеженням або етикетуватися (чи маркуватися – має місце певна термінологічна неузгодженість) позначкою «З ГМО», при чому шрифтом розміру не менш як 2 міліметри (відповідає 8 кеглю у Microsoft Word) – «з ГМО» та більше.

Окремо слід також поговорити про вельми поширену сьогодні у харчовому секторі позначку «Без ГМО». Загалом її використання, яке серед іншого є добровільною справою виробника, передбачено тим же Порядком етикетування харчових продуктів, які містять ГМО або вироблені з їх використанням та вводяться в обіг, де у п. 5 відображено, що етикетування харчових продуктів без ГМО або вміст яких менший 0,1 % може бути здійснено добровільно. Тож позначення товару «Без ГМО» здійснюється виробником, спираючись на власні цілі, яких той бажає досягти.

Відомо, що в Україні сьогодні відсутні зареєстровані ГМО, тож фактично жоден продукт не може містити ГМО. Також окремі закони забороняють використання ГМО щодо певних видів продукції; наприклад п. 6 ст. 8 Закону України «Про дитяче харчування» містить заборону у процесі виробництва дитячого харчування застосовувати ГМО-сировину та ту, яка містить компоненти ГМО. Який же тоді сенс використання позначки «без ГМО», якщо усі продукти харчування сьогодні, зважаючи на викладене вище, відповідно до законодавства не можуть містити у своєму складі ГМО узагалі?

Відповідь на це запитання, на наше переконання, криється насамперед у особливостях людської психіки – люди набагато охочіше купують товар щодо якого вони проінформовані про відсутність ГМО, навіть не задумуючись, що відповідний факт може бути хибним і позначка не убезпечить від наявності ГМО в продукті харчування (зважаючи на слабкі контрольні механізми) або ж про те, що така характеристика властива усім продуктам харчування. Тож позначка «без ГМО» використовується радше як засіб маніпулювання суспільною думкою, нахилами, аніж виконує інформативну функцію, тобто являє собою вдалий рекламний хід виробника для залучення уваги якомога більшої кількості покупців та збільшення попиту на конкретну продукцію.

Грунтовний аналіз системи регулювання ГМО у ЄС та США не є предметом нашого дослідження, однак варто наголосити на декількох суттєвих моментах, у тому числі зважаючи на євроінтеграційний курс України. Фактично регулювання ГМО у ЄС і США демонструє дві цілком протилежні системи та підходи до цього питання.

Щодо США, то ця держава є лідером у вирощуванні та використанні ГМО у світі – *див. таблицю 1*, а їх законодавство є найбільш ліберальним до ГМО – проявом зокрема можна вказати відсутність обов'язку маркування

продукції з вмістом ГМО (хоч спроби прийняття Genetically Engineered Food Right-to-Know Act, що за своїм змістом покликаний був врегулювати питання маркування ГМ-продукції [9], і були здійснені, однак ще й до цього часу проєкт не було затверджено).

Власне США, що також експортує продукцію з ГМО, неодноразово сперечалися з ЄС у контексті необхідності забезпечення останніми лібералізації ринку та відміни науково необґрунтованих бар'єрів торгівлі [10]. Однак за цих умов є зрозумілим, що США піклується та відстоює насамперед власний економічний добробут, економічні інтереси. І зазвичай, як усім відомо, економічний інтерес превалює над усіма іншими, тож посилення США про відсутність науково підтвердженого ризику для здоров'я людини, ми вважаємо, не може бути взятий за основу через їх деяку упередженість як найбільшого виробника ГМО.

Що стосується ЄС, то тут власне діє відносно жорстка дозвільна система регулювання цих відносин, яку активно впроваджує у свій національний правовий простір і Україна. Хоча, слід погодитись із позицією, що існують певні проблеми, адже європейське законодавство (як було нами з'ясовано під час дослідження, доволі таки багаточисельне та різноманітне у своєму зовнішньому вираженні: регламенти ЄС № 625/217 та № 834/2007 та № 889/2008, Директиви Ради ЄС №2001/18 та № 2015/412, Інструкції ЄС № 1829/2003, № 1830/2003 та № 1946/2003, Рекомендації ЕК № 2010/C200/01, Регламенти ЄС № 641/2004, № 1981/2006 і № 889/2008 та низка інших) не стоїть на місці і доволі швидко розвивається, прогресує, тому часто Україна не встигає впровадити усі ці положення у власне законодавство [11].

Незважаючи на це, переважна більшість актів України становить запозичення досягнень ЄС (переважно проблема у тому, що на відміну від України у Європі усі (а не фрагментарно як подекуди в Україні) відповідні механізми діють – зокрема належним чином функціонує державний реєстр, налагоджені питання контролю та відповідальності порушників тощо). Тому, ураховуючи схожість нормативної бази з українською, ми зосередимося лише на окремих цікавих моментах, що останнім часом вплинули на ринок ГМО у ЄС.

Тож 2017 року авторитетне німецьке видання Deutsche Welle повідомило про прийняття Європейським судом рішення, яке значно впливає на правовий механізм використання ГМО [12]. Тож аналізуючи це рішення відзначимо декілька його суттєвих ідейних положень, а також зачепимо передісторію виникнення конфлікту.

Тож, приводом до судового вирішення спору стала відмова 2013 року Європейської комісії (далі – ЄК) заборонити культивування ГМО-кукурудзи MON 801 американській корпорації «Monsanto» уряду Італії. Останні спіралися на досліді італійських учених, які стверджували про наявність небезпеки для здоров'я у разі вживання останньої, а ЄК у свою чергу обґрунтовувала відмову висновком EFSA (Європейська агенція безпеки харчової продукції) про відсутність будь-яких наукових доказів небезпечності цього сорту ГМО-кукурудзи. Однак уряд Італії все ж таки втілює заборону у життя, що і призвело до судового розгляду справи.

Розглянувши спір, Європейський суд, який спирався на те, що правила ЄС щодо ГМО мають забезпечувати «високий рівень людини та безперебійне функціонування внутрішнього ринку» (тобто водночас обидві складові), дійшов висновку щодо можливості повної заборони ГМО лише у тому випадку, коли існують незаперечні докази їх «серйозного ризику для людини, тварин чи навколишнього середовища» [12]. На думку суду, принципу перестороги (що передбачає наукову непередбачуваність фактора ризику) недостатньо для цілковитої заборони вирощування ГМО.

Тобто намагаючись дбати не лиш про безпеку для здоров'я людини, а й про функціонування ринку, терези правосуддя у цьому разі схилилися саме у сторону забезпечення останнього, загалом суд урахував насамперед економічні інтереси окремого суб'єкта господарювання – компанії «Monsanto» як впливового гравця на сільськогосподарському ринку Європи. Та чи є це правильним кроком? Чи варте воно того, щоб у майбутньому завдяки стрімкому розвитку науки виявити вже непоправні наслідки прийнятого сьогодні рішення?

Провівши поверхневий огляд інформації стосовно думок науковців щодо ГМО, що висвітлені у пресі, наукових журналах тощо, дійсно важко знайти єдину й чітку точку зору з цього приводу.

Зокрема, науковий журнал Scientific Reports опублікував висновки більш ніж 6 тисяч досліджень про безпеку і навіть корисні властивості ГМО для здоров'я людини [13]. Однак у низці інших джерел (яких напевно не менша кількість) знаходимо протилежні позиції щодо небезпеки ГМО-трансформацій у контексті шкідливих алергічних проявів (підвищення ризику алергії внаслідок застосування ГМО), проблем наступних неконтрольованих людиною генетичних трансформацій з подальшим їх поширенням, більш широкого використання хімічних речовин для обробки ГМО-продуктів тощо [14, 15].

Цікавим є те, що FAO з цього приводу відзначає, що «розуміє занепокоєння з приводу потенційного ризику небезпеки ГМО», «підкреслює необхідність ретельної оцінки потенційної користі та можливого ризику» від використання ГМО та наголошує на тому, що «формування стратегії та прийняття рішень з приводу цих технологій покладено на уряди держав» [1]. Тобто фактично усувається від визначення конкретної позиції щодо використання ГМО і покладає всю відповідальність безпосередньо на держави, які цю технологію впроваджують до широкого застосування.

Певною мірою свідченням про ризик від споживання ГМО є положення законодавства (як українського, так і подекуди ЄС). Зокрема, це і заборона ГМО відповідно до Закону України «Про дитяче харчування» у дитячому харчуванні, а також аналогічна заборона на використання ГМО стосується органічної продукції – відповідно до Закону України «Про виробництво та обіг органічної сільськогосподарської продукції та сировини», який з 02.08.2019 р. має втратити законну силу у зв'язку із вступом у дію ЗУ «Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції» (де також відзначена подібна вимога щодо невикористання ГМО), Постанови Ради ЄС № 834/2007 (стосовно органічного виробництва і маркування органічних продуктів).

Таким чином, на наше глибоке переконання, у зв'язку з науковою невизначеністю впливу ГМО на здоров'я людини та наявністю ризику потенційно негативного впливу, який може спричинити їх вживання, використання у харчовій промисловості ГМО не може бути виправданим жодним чином. Необхідно спершу отримати ґрунтовні докази, що свідчать про безпечність використання харчових продуктів з ГМО-компонентами (що на нашу думку і мало б доводитись у суді та стати основою прийняття рішення Європейським судом) і лише за таких умов впевненості у їх цілковитій безпеці дозволяти їх використання.

Висновки. В Україні існує потужна та доволі розгалужена нормативно-правова база щодо регулювання ГМО, яка однак потребує доопрацювання та втілення новітніх поглядів та концепцій у цій сфері, у тому числі враховуючи досвід зарубіжних держав – насамперед спираючись на практику ЄС, однак обов'язково з урахуванням реалій функціонування держави і суспільства в Україні.

Необхідно констатувати, сьогодні існує проблема у реалізації положень відповідних актів на практиці, що зокрема має бути подолане як шляхом внесення змін до законодавства (більш конкретне визначення відповідальності виробників продукції з ГМО компонентами,), так шляхом актуалізації діяльності контролюючих органів у цій сфері щодо виявлення відповідних порушень та притягнення до відповідальності як у адміністративному, так і в судовому порядку. До подолання окремих прогалин законодавства контролюючі органи мають зосередитися на застосуванні існуючих механізмів, зокрема – захисту прав споживачів.

Також доволі перспективним напрямком роботи у сфері використання ГМО є забезпечення інформування населення про можливі небезпеки, робота щодо формування у суспільства цілісного уявлення щодо стану ринку (відсутність зареєстрованих ГМО або у майбутньому – можлива їх наявність тощо) задля зведення нанівець та уникнення позитивної реалізації маніпулятивних стратегій виробників ГМО-продукції або продукції, що містить їх у своєму складі.

Узагальнюючи результати дослідження систем регулювання ГМО у США, відзначимо більш доцільним з позицій потенційно негативного впливу ГМО на здоров'я населення застосування саме жорсткої (а не ліберальної) моделі регулювання ГМО. Зрештою, лише науково обґрунтовані результати, які свідчатимуть про безпечність застосування ГМО у харчовій промисловості, можуть бути підставою для скасування дозвільних механізмів на шляху забезпечення біологічної безпеки населення та для наступного функціонування вільного, лібералізованого внутрішнього ринку ГМО-продукції в Україні.

Список використаних джерел

1. Офіційний веб-сайт FAO. FAQs about FAO and Agricultural Biotechnology – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.fao.org/home/en/>
2. Дослідження ISAAA. Brief 53: Global Status of Commercialized Biotech/GM Crops: 2017 – 143 с. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.isaaa.org/>
3. Офіційний веб-сайт Державної служби з питань безпеки харчових продуктів та захисту прав споживачів – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.consumer.gov.ua/>
4. Загребельний В. О. Аналіз результатів визначення ГМО в сировині рослинного походження за 2013 рік / В. О. Загребельний, О. С. Гайдей, Н. В. Усаченко // Ветеринарна медицина – 2014. – Випуск № 98 – С. 158-161 – [Електронний ресурс] – Режим доступу:

http://www.jvm.kharkov.ua/sbornik/98/8_41.pdf

5. Гайдей О. С. Чи є ГМО в Україні? / О. С. Гайдей, В. О. Загребельний, Ю. М. Новожицька // Журнал «АгроЕліта» – 2016. – [Електр. ресурс] – Режим доступу: <http://agroprod.biz/2016/04/14/27017/>

6. Кривогубова О. Є. Законодавче регулювання використання генетично модифікованих організмів в Україні / О. Є. Кривогубова // Держ. упр-ня та місцеве самоврядування – 2014. – Вип. 2 (21) – С. 128-134.

7. Дані з Єдиного державного реєстру судових рішень – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://reyestr.court.gov.ua/>

8. Усаченко Н. В. Аналіз законодавства ЄС з питань ГМО / Н. В. Усаченко, О. С. Гайдей // Проблеми зооінженерії та ветеринарної медицини – 2014. – Вип. № 29. Частина 2 – С. 249 - 253.

9. Genetically Engineered Food Right-to-Know Act – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.gpo.gov/fdsys/pkg/BILLS-113s809is/pdf/BILLS-113s809is.pdf>

10. Нововведення в регулюванні ГМО в ЄС і США // International Centre for Trade and Sustainable Development – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.ictsd.org/>

11. Київець О. В. Забезпечення харчової безпеки в контексті виконання зобов'язань за Угодою про асоціацію / О. В. Київець, Ю. В. Мовчан // Матеріали II Харківський міжнародного юридичного форуму (25-28 вересня 2018)

12. Офіційний веб-сайт Deutsche Welle. EuGH zu Italiens Verbot von genetisch verändertem Mais. Sofort-maß-nahmen nur bei ernstem Risiko für Gesundheit oder Umwelt. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.dw.com/de/themen/s-9077>

13. A Review of 6,000 Studies Across Two Decades Delivers Its Verdict on GMO Corn – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.sciencealert.com/after-two-decades-and-6-000-studies-scientists-find-gmos-in-corn-are-actually-good-for-you>

14. Kuiper H. Assessment of the food safety issues related to genetically modified foods / H. Kuiper, G. A. Kleter, P. J. M. Noteborn Hub, E. J. Kok // Plant J – 2001; 27(6):503-528 – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://dx.doi.org/10.1046/j.1365-313X.2001.01119.x>

15. Офіційний веб-сайт Всеукраїнської екологічної ліги. Про наслідки вживання ГМО для людини і навколишнього середовища. Газета «Контракти» – [Ел. ресурс] – Режим доступу: <http://www.ecoleague.net>

Кечеджи Е.Б., Карманный Е.В.

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ГМО В ПИЩЕВОЙ ПРОМЫШЛЕННОСТИ УКРАИНЫ И ОБЕСПЕЧЕНИЕ БИОЛОГИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ

Аннотация. Проанализированы фактический и юридический аспекты использования ГМО в Украине. Показано место ГМО касающееся системы обеспечения биологической безопасности и контроверсионное соотношение последней с продовольственной безопасностью. Определены основные тенденции регулирования ГМО в ЕС и США. Предложены решения по улучшению правового регулирования и правоприменения в этой сфере.

Ключевые слова: ГМО, биологическая безопасность, потенциальный риск, контроль, ответственность производителей, реестр ГМО, информирование о содержании ГМО, состояние регулирования ГМО в ЕС и США, маркировка, органическая продукция.

Kechedzhi O.B., Karmanniy Ye.V.

USE OF GMOs IN THE FOOD INDUSTRY OF UKRAINE AND PROVIDING OF BIOLOGICAL SAFETY

Abstract. Factual and legal aspects of using GMOs in Ukraine are analyzed. The place of GMOs regarding the system of providing of biosafety and the controversy of the last one with the food safety are shown. The main trends of GMOs-regulation in the EU and the USA are determined. The solutions to improve the legal regulation and enforcement in this area are proposed.

Keywords: *GMOs, biological safety, potential risk, control, responsibility of producer, registry of GMOs, informing about the content of GMOs, condition of GMOs-regulation in the EU and the USA, labeling, organic products.*

Клименко Анастасія Анатоліївна, студентка міжнародно-правового факультету, 1 курс, група 07-18-03,
Зенін Андрій Петрович, доцент кафедри трудового права,
кандидат технічних наук, доцент
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, м. Харків

ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ «ПЕРЕСЕЛЕНЦІВ» УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ МІЖНАРОДНИХ ВИМОГ ЖЕНЕВСЬКОЇ КОНВЕНЦІЇ 1949 РОКУ

Анотація. *Надана характеристика понять «внутрішньо переміщені особи» та «соціальний захист внутрішньо переміщених осіб» відповідно вимог Кодексу цивільного захисту України. Сформульований висновок про недостатній рівень соціального захисту ВПО на підставі порівняння його законодавчих норм з вимогами вартості умов реального життя. Проведений порівняльний аналіз положень Закону України «Про права внутрішньо переміщених осіб» з вимогами до захисту прав «інтернованих осіб» із Женевської Конвенції 1949 року з метою пошуку напрямків його удосконалення.*

Ключові слова: *соціальний захист, внутрішньо переміщена особа, надзвичайна ситуація, постраждалий внаслідок надзвичайної ситуації.*

Актуальність. Постановка завдання. Наразі проблема соціального захисту внутрішньо переміщених осіб (ВПО) є найбільш гострою та болючою проблемою нашого суспільства. За даними Міністерства соціальної політики станом на серпень 2018 року налічується 1 мільйон 512 тисяч 303 внутрішньо переміщених осіб, а спочатку було більш 1.7 млн.! За чисельністю наші внутрішньо переміщені особи порівнянні із кількістю мігрантів у великих європейських країнах, де вони викликали так звану «мігрантська кризу» навіть в умовах багатой європейської економіки. За статистикою в період 2015 – 2018 до Європи прибуло всього 1,6 млн. мігрантів з різних обставин. Соціальне явище ВПО створило великі проблеми, насамперед, у сферах соціального захисту, економічного забезпечення таких осіб, а також правового забезпечення та реалізації їх прав та вимог законодавства з питань їх соціального захисту. За глибиною та масштабами ця проблема відноситься до загроз національної безпеці України, тому вимагає аналізу недоліків та пошуку шляхів вирішення.

Основна частина. У статті 1 Закону України «Про права внутрішньо переміщених осіб» закріплено поняття внутрішньо переміщеної особи: внутрішньо переміщеною особою може бути громадянин України, іноземець або особа без громадянства, яка перебуває на території України на законних підставах та має право на постійне проживання в Україні, яку змусили залишити або покинути своє місце проживання у результаті або з метою уникнення негативних наслідків збройного конфлікту, тимчасової окупації, повсюдних проявів насильства, порушень прав людини та надзвичайних ситуацій природного чи

техногенного характеру. У міжнародному та національному праві використовується термін «особа, переміщена в середині країни». У керівних принципах ООН до них відносять осіб або групи осіб, яких змусили рятуватися втечею або залишити свої домівки чи місця звичайного проживання в результаті або з метою уникнути наслідків воєнного конфлікту, масового насильства, порушень прав людини, стихійного чи викликаного людською діяльністю лиха, й які не перетинали міжнародно визнаних державних кордонів. Законодавство України визначає поняття осіб, які вимушені покинути свої домівки внаслідок впливу небезпеки надзвичайної ситуації. Згідно зі статтею 84 Кодексу цивільного захисту України «постраждалих внаслідок надзвичайної ситуації» – це особа, якій заподіяно моральну, фізичну або матеріальну шкоду внаслідок надзвичайної ситуації. Причини та умов, які змусили людей залишити та втратити свої домівки та умови нормальної життєдіяльності, в законодавстві України мають назву «надзвичайної ситуації». Кодекс цивільного захисту України (ст.5) та Державний класифікатор України «Класифікатор надзвичайних ситуацій» ДК 019 : 2010» класифікують надзвичайні ситуації за характером походження на: техногенного характеру, природного, соціального та воєнного характерів. НС воєнного характеру – це порушення нормальних умов життя та діяльності людей на окремій території чи об'єкті на ній або на водному об'єкті, спричинене застосуванням звичайної зброї або зброї масового ураження, під час якої виникають вторинні чинники ураження населення. На підставі зазначених в законодавстві понять, можна зробити визначення, що внутрішньо переміщена особа – це постраждалих внаслідок воєнної надзвичайної ситуації. Наявність та продовження воєнної надзвичайної ситуації на теренах України заявлено у Розпорядженні КМУ від 26.01.2015 № 47–р «Про встановлення режимів підвищеної готовності та надзвичайної ситуації Єдиної державної системи цивільного захисту України». Більш повна характеристика та класифікація поняття «постраждалих внаслідок надзвичайних ситуацій», у тому числі «внаслідок воєнної надзвичайної ситуації», а також заходів соціального захисту надано в роботі А.П. Зенина «Особливості захисту постраждалих внаслідок надзвичайних ситуацій» [1].

Визначаючи поняття та наявність постраждалих внаслідок надзвичайних ситуацій, законодавство в Главі 17 Кодексу цивільного захисту України надає склад комплексу заходів соціального захисту постраждалих, до яких відносяться ВПО, що повинна забезпечити держава, а саме:

- 1) надання (виплату) матеріальних коштів (компенсація);
- 2) забезпечення житлом;
- 3) надання медичної та психологічної допомоги;
- 4) надання гуманітарної допомоги.

Не дивлячись на допомогу з боку держави та міжнародних гуманітарних організацій внутрішньо переміщені особи стикаються з рядом проблем, які не достатньо врегульовані державою: припинення або відмова у нарахуванні соціальних виплат, перевірки, відновлення документів, недостатня фінансова допомога держави в порівнянні з реальною вартістю житла, проблеми з пра-

цевлаштуванням на нових місцях проживання та інш. Внаслідок таких та інших проблем кількість переміщених осіб, які переселилися в різні області країни, за останні 1-2 роки зменшилась на 30-40% (відносно початкової загальної кількості у 1.7 млн. осіб) в результаті їх повернення на постійне місце проживання. Зокрема, за даними Міністерства соціальної політики тільки за грудень 2018 та січень 2019 року до дому повернулися 1590 осіб [3]. Ці дані свідчать про вкрай недостатню державну допомогу «переселенцям», яка не забезпечує їх хоча би відносно нормальне життя на новому місці, що викликає необхідність аналізу такого суспільного явища та ефективність його правового забезпечення.

Держава, зокрема Міністерство соціальної політики, розробляють державні програми та стратегії з приводу вирішення проблем переселенців. Міжнародна організація міграції виокремила 7 загальних проблем українських переселенців: житлові умови (27 %), сплата за оренду житла (23 %), сплата послуг ЖКП (20 %), безробіття (13 %), медичні послуги (5 %), призупинення соціальних виплат (2 %), безпека (2 %), фінансування власного бізнесу (1 %).

Від початку 2014 року держава активно впроваджувала ряд законодавчих актів щодо прав та соціального захисту внутрішньо переміщених осіб, такі як: Закони України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб», «Про особливий порядок місцевого самоврядування в окремих районах Донецької та Луганської областях», «Про тимчасові заходи під час проведення антитерористичної операції»; Постанови Кабінету Міністрів України «Про облік внутрішньо переміщених осіб», «Про надання щомісячної адресної допомоги особам, які переміщуються з тимчасово окупованої території України» та інш. З огляду на ці закони, переміщені особи повинні отримувати певний соціальний захист з боку держави [2]. Міністерство з питань тимчасово окупованих територій та внутрішніх переміщених осіб України в 2018 році зверталося за допомогою до Міністерства фінансів виділити 1 млрд. гривень з метою забезпечення переселенців доступним житлом. Однак державним бюджетом України було виділено всього 34 млн. гривень на фінансування цієї програми. За державним бюджетом 2019 року на реалізацію проекту «Житло для внутрішньо переміщених осіб» було виділено найменше коштів порівняно з іншими державними програмами. Свідченням цього є наступні дані субвенцій з Держбюджету в регіони України за програмами у 2019 році (в таблиця 1).

Відомо, що в грудні 2018 року переселенці отримали 248,5 млн гривень матеріальної допомоги від держави з урахуванням покриття витрат на проживання та оплату житлово-комунальних послуг, порівняно з листопадом, коли було виділено 218,9 млн. гривень.

Представник уряду, П. Розенко, заявив, що права переселенців – пенсіонерів ніяким чином не порушуються. Всі отримують пенсії згідно із законом, і ніяких заборгованосте не буде: «Всі люди, які є переселенцями, проживають на території підконтрольній українській владі, всі необхідні пенсійні витрати отримують. Всі пенсійні виплати ми намагаємось здійснювати вчасно та в повному обсязі».

У 2015 році було проведено соціологічне дослідження «Індекс комфортності переселенців». За даними спостережень 52 % людей не змогли адаптува-

тися до переселення до інших міст. Відповідно до дослідження в середньому більше 70% складає проблема житла.

Таблиця 1. Дані субвенцій з Держбюджету в регіони України за програмами у 2019 році.

Найдорожчі програми	Найдешевші програми
63 млн. грн. – допомога малозабезпеченим, інвалідам	8,5 млн. грн. соціальний захист населення м. Жовті Води
35 млн. грн. пільги та субсидії населенню на оплату послуг ЖКГ	10 млн. грн. реалізація проекту «Житло для ВПО»
14,7 млн. грн. реконструкція та будівництво автодоріг	18 млн. грн. придбання витратних матеріалів та лікарських засобів для інгаляційної анестезії
4,8 млн грн. соц. - економічний розвиток окремих територій	25 млн. грн. компенсація на отримання житла для ВПО, які брали участь в АТО

Наразі основною перешкодою для внутрішньо переміщених осіб є реєстрація за місцем проживання. На початку 2019 року було внесено на розгляд до Верховної Ради України законопроект щодо розширення гарантій прав переселенців, зокрема медична допомога, лікування в санаторіях, сприяння в отриманні нормальних житлових умов та комплекс соціальних виплат. Згідно зі ст. 8 ЗУ «Про забезпечення прав та свобод внутрішньо переміщених осіб» внутрішньо переміщена особа має право на безпечні умови життя та здоров'я, а також має можливість безоплатного тимчасового проживання протягом 6 місяців з дня взяття на облік внутрішньо переміщеної особи (за умов оплати особою вартості комунальних послуг). Однак на практиці житло отримують далеко не всі. Перш за все житло отримують багатодітні родини, але якщо такої можливості немає, то внутрішньо переміщені особи можуть взяти в оренду житло за пільговими цінами. На доступність житла впливає суспільно-економічна різниця – дохід та розмір сім'ї, робота. Однак якщо порівняти соціальні виплати та ціни на оренду житла, окремій людині або родині неможливо прожити на ці кошти, тим паче орендувати житло. Наприклад, у Харківській області наразі зареєстровано більше ста тисяч переселенців, з яких більше 5 тисяч діти і майже 48 тисяч пенсіонерів. Відповідно до ЗУ «Про права внутрішньо переміщених осіб» для непрацездатних осіб (дітей та пенсіонерів) соціальні виплати складають 1000 гривень, для родини – 3000 гривень та для багатодітних сімей – до 5000 гривень. Працездатні особи мають право отримувати 442 гривні на одну людину. Але відомо, що реальна мінімальна вартість оренди однокімнатної квартири у Харківській області складає 4000 - 5000 гривень. Таким чином, звичайній родині дуже важко на соціальні виплати знайти собі житло, а окрім житла потрібні кошти на їжу, одяг та інші засоби для життя. Однак й із забезпеченням окремих людей, сімей житлом, проблеми не зникають. Не завжди житлові умови є придатними для проживання.

Це пов'язано і з постачанням чистої питної води, незакінчений ремонт у будівлях, куди заселяють людей. На жаль, Міжнародний план допомоги внутрішньо переміщеним особам фінансується недостатньо. Лише 17 % з необхідних 38 млн доларів надійшло для допомоги. Ці показники значно менше, ніж це було у 2017 році, коли показники сягали 37 % фінансування [4].

Другою найбільш важливою проблемою після житла – це проблема працевлаштування. Переселенці не здатні знайти роботу через низьку зарплатню, небажання роботодавця брати на роботу внутрішньо переміщених осіб, брак вакансій за фахом та рівнем освіти. За даними Міжвідомчого координаційного штабу 40 тисяч українців наважились повернутися до рідних домівок через ряд проблем, зокрема житло, працевлаштування та соціальні виплати. Перепоною для влаштування на роботу є відсутність документів про звільнення, тоді особі необхідно зареєструватися як безробітна та отримувати допомогу по безробіттю. Переселенці намагаються працевлаштуватись в тій сфері, в якій працювали за фахом та досвідом в рідному місті. Відомо, що програми розвитку ООН, Європейський Союз, Міжнародна організація з міграції фінансують проекти з розвитку власної підприємницької справи. Адже, щоб пристосуватись якимось до життя на новому місці переселенці намагаються опанувати основи підприємницької діяльності. Однією з проблем працевлаштування переселенців є недосконалість законодавства в цьому питанні. У ст. 6 ЗУ «Про права внутрішньо переміщених осіб» зазначено, що особа має пред'явити документ про розірвання трудових відносин з попереднім роботодавцем, і це оформлюється як заява про звільнення з власного бажання. Однак у ЗУ «Про зайнятість» особа має право отримувати допомогу по безробіттю лише через 90 днів. Таким чином людина буде отримувати лише мінімальну допомогу, через те, що вона не в змозі представити довідку про заробітну плату з попереднього місця роботи. Пропонується навіть внести зміни до трудового закону України на певний період для встановлення квот на робочі місця для переселенців на державних та комунальних закладах, як існують квоти для інвалідів.

На недосконале соціальне забезпечення ВПО звертають увагу навіть іноземні представники. Посол США М. Йованович: «Уряд має оптимізувати процес видачі пенсій і відновити виплати, на які українці мають право. Це включає і внутрішньо переміщених осіб і людей, які живуть на невідконтрольованих територіях. Це кошти, які люди заробили за десятки років своєї роботи».

У ст. 30 Конвенції зазначено, що особи, які перебувають під захистом, будуть надані усі можливості звертатися до держав – покровительок, до Міжнародного комітету Червоного Хреста, а також відвідування представниками інших організацій, метою яких є надання духовної та матеріальної допомоги, осіб, що перебувають під захистом. У Женевській Конвенції існує подібний статус внутрішньо переміщених осіб в Україні. У ст. 80 Конвенції передбачено, що інтерновані особи зберігають свою громадянську правоспроможність, і можуть її використовувати настільки, наскільки дозволяє статус інтернованого [5].

Порівняння дотримання прав внутрішньо переміщених осіб в Україні та гарантії прав інтернованих за Женевською Конвенцією наведені у таблиці 2.

Таблиця 2. Порівняння дотримання прав внутрішньо переміщених осіб в Україні та гарантії прав інтернованих за Женевською Конвенцією.

ЗУ «Про права внутрішньо переміщених осіб»	Женевська Конвенція «Про захист цивільного населення під час війни»
1. Ст. 7. Україна вживає всіх можливих заходів, спрямованих на розв'язання проблем, пов'язаних із соціальним захистом, зокрема відновленням всіх соціальних виплат ВПО.	1. Сторони конфлікту, до яких будуть інтерновані особи, що перебувають під захистом, зобов'язані забезпечити безоплатне утримання цих осіб та медичну допомогу, якої потребує стан їхнього здоров'я. Держава, яка затримує, повинна забезпечити підтримку усіх утриманців інтернованих, якщо ці утриманці не мають достатніх засобів існування чи неспроможні забезпечити свою життєдіяльність.
2. Ст. 11. Надання інформації ВПО про можливі місця і умови для їх тимчасового проживання, перебування з урахуванням пропозицій органів місцевого самоврядування. Надання у тимчасове користування ВПО житлового приміщення або соціального приміщення, придатного для проживання.	2. Ст. 85. Держава повинна вжити всіх можливих та необхідних заходів з метою забезпечення особам, що перебувають під захистом, з самого початку їх інтернування поселення в будівлях, що забезпечують повну гарантію задоволення гігієнічних потреб та потреб здоров'я, забезпечують надійний захист від наслідків війни.
3. Ст. 12. Безоплатне харчування відповідно до законодавства ВПО на період до отримання такими особами статусу безробітних або їх працевлаштування, але не більше одного місяця.	3. Ст. 89. Щоденний харчовий раціон інтернованих повинен бути достатнім по кількості, якості та різноманіттю, щоб забезпечити нормальний стан здоров'я.
4. Ст. 14. ВПО користуються тими ж правами і свободами відповідно до Конституції, законів та міжнародних договорів України, як і інші громадяни України, що постійно проживають в Україні. Забороняється дискримінація щодо здійснення ними будь-яких прав і свобод на підставі, що вони є ВПО.	4. Ст. 27. З урахуванням положень стосовно здоров'я, статі, віку, сторона конфлікту, під владою якої є особи, що перебувають під захистом, має право поводитися з усіма однаково, без жодної дискримінації.
5. Ст. 11. Влаштування дітей у дошкільні та загальноосвітні навчальні заклади державної форми власності.	5. Ст. 94. Держава, яка затримує, сприятиме інтелектуальній, освітній та спортивній діяльності, потребам у розважаннях інтернованих. Інтернованим будуть надані можливості продовжити навчання чи розпочати нове.

За Женевською Конвенцією жодна спеціальна угода не повинна погіршувати становища осіб, які перебувають під захистом, установленим цією Конвенцією, або обмежувати прав, які вона їм надає. За порівняльною таблицею ЗУ «Про права внутрішньо переміщених осіб» можна стверджувати, що більшість статей збігається зі статтями Женевської Конвенції, таких як: надання

житла, медичної допомоги, освіти дітям та підліткам. Однак є певні розбіжності Женевської Конвенції із ЗУ «Про права внутрішньо переміщених осіб». У Женевській Конвенції більше уваги приділяється захисту прав окремих груп ВПО, таких як: вагітні жінки, діти певного віку, пенсіонери. Також у ст. 87 зазначено, що кошти, які витрачаються інтернованими переходять у фонд матеріальної допомоги іншим інтернованим. Це є досить доречним. На жаль, в Україні не запроваджено такого механізму. Таким чином, треба доопрацювати деякі аспекти в законодавстві України щодо захисту прав ВПО.

Висновки.

1. В Україні в останні роки виникла нова соціальна проблема державного значення, яка обумовлена вимушеною внутрішньою міграцією великої кількості населення, яке за законодавством отримало назву та статус «внутрішні переміщені особи» (ВПО). За чисельністю ВПО порівнянні із кількістю мігрантів у розвинутих європейських країнах, де вони викликали так звану «мігрантську кризу», яка навіть в умовах багатой європейської економіки створила економічні та соціальні проблеми в цих країнах. В Україні соціальне явище ВПО створило великі проблеми у сферах соціального захисту та його фінансового забезпечення, а також правового забезпечення, що вимагає удосконалення законодавства з питань їх соціального захисту та удосконалення державного механізму реалізації прав і вимог соціального захисту цієї категорії населення.

2. Згідно законодавства України у сфері цивільного захисту статус ВПО відповідає статусу «постраждалої особи внаслідок воєнної надзвичайної ситуації».

3. Для забезпечення соціального захисту ВПО в Україні прийнята низька законодавчих актів, які з формулювань та положень відповідають основним міжнародним вимогам до забезпечення прав та захисту людей, які викладені в Женевській Конвенції від 1949 року стосовно «інтернованих осіб». Для цього проведений порівняльний аналіз вимог до забезпечення захисту ВПО із Закону України «Про права ВПО» та відповідних статей Женевської Конвенції. Але ще не реалізовані такі вимоги Конвенції, як захист окремих груп ВПО вагітних, дітей певного віку, пенсіонерів. А також зібрання коштів до фонду матеріальної допомоги інтернованим.

4. Незважаючи на правову обґрунтованість існують великі проблеми з реалізацією заходів соціального захисту ВПО, які підтверджені фактами та оцінками в доповіді, до яких відносяться:

- законодавчі норми соціального забезпечення не відповідають умовам реального життя, що не забезпечують нормальне життя сім'ї переселенця, внаслідок чого до 25% сімей вимушені повернутися на постійне місце проживання;

- недосконалість державного механізму реалізації законодавчих норм соціального захисту призводить, з одного боку, до великих труднощів із оформлення статусу та пільг ВПО, а з іншого – до значних обсягів зловживань та оформлення «липових» ВПО;

- основною причиною проблем соціального захисту є недовідання його фінансове забезпечення як з боку держави, так й з боку самих переселенців, які мають великі труднощі з працевлаштуванням за професійною підготовкою на

новому місці проживання;

- проблеми соціального захисту ВПО вимагають удосконалення законодавства з питань допомоги з їх працевлаштуванням, відновлення втрачених документів, приведення норм забезпечення до відповідних реальних умов життя, а також інших питань. Також доцільно реалізувати у національному законодавстві вимоги Женевської Конвенції щодо захисту прав окремих груп ВПО, вагітних, дітей певного віку, а також запровадження апарату зібрання коштів на допомогу ВПО.

Список використаних джерел

1. Зенін А.П. Особливості захисту постраждалих внаслідок надзвичайних ситуацій. // Актуальні питання удосконалення законодавства про працю та соціальне забезпечення : тези доповідей та наук. повідомл. учасників VII Міжнар. наук.-практ. конференції (м. Харків, 29 верес. 2017 р.) / за ред. В.В. Жернакова. – Харків: Право, 2017. – С. 135-141.
2. <http://vobu.ua/rus/documents/item/zakon-ukrainy-pro-zabezpechennia-prav-i-svobod-vnutrishno-peremishchenykh-osib-vid-201014-r-1706-vii>
3. <https://www.kmu.gov.ua/ua/news/249675546>
4. https://idpukraine.files.wordpress.com/2018/04/d0b7d0b0d0b2d0b0d0bdd182d0b0d0b6d0b8d182d0b8_d181d182d0b8d181d0bbd0b8d0b9-d0b2d0b8d0bad0bbd0b0d0b4.pdf
5. http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/MU49007.html
6. Закон України «Про права внутрішньо переміщених осіб» від 20.10.2014 № 1706-VII (Редакція від 27.03.18, підстава – 2279-VIII).
7. Конвенція про захист цивільного населення під час війни. Женева, 12 серпня 1949 року (Документ 995-154, Редакція від 08.02.2006, підстава – 3413-IV)

Клименко А.А., Зенін А.П.

ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНОЙ ЗАЩИТЫ «ПЕРЕСЕЛЕНЦЕВ» УКРАИНЫ В КОНТЕКСТЕ МЕЖДУНАРОДНЫХ ТРЕБОВАНИЙ ЖЕНЕВСКОЙ КОНВЕНЦИИ 1949 ГОДА

Аннотация. Данная характеристика понятий «внутренне перемещённых лиц» и «социальная защита внутренне перемещённых лиц» в соответствии с Кодексом гражданской защиты Украины. Сформулированный вывод о недостаточном уровне социальной защиты ВПЛ на основании сравнения его законодательных норм с требованиями стоимости условий реальной жизни. Проведённый сравнительный анализ положений ЗУ «О правах ВПЛ» с требованиями к защите прав «интернированных лиц» с Женевской Конвенцией 1949 г. С целью поиска направлений его усовершенствования.

Ключевые слова: социальная защита, внутренне перемещённое лицо, чрезвычайная ситуация, пострадавший вследствие чрезвычайной ситуации.

Klymenko A.A., Zenin A.P.

PROBLEMS OF SOCIAL PROTECTION “INTERNALLY DISPLACED PEOPLE” OF UKRAINE CONCERNED WITH INTERNATIONAL REQUIREMENTS OF GENEVA CONVENTION 1949

Abstract. It is revealed the terms of “internally displaced people” and “social protection of internally displaced people” according to requirements of The code of civil protection of Ukraine. It is made the conclusion of insufficient level of social protection of IDP under the comparison its legal rules with requirements of cost certain conditions of real life. It was made a comparison between laws of Ukrainian law “Rights of IDP” and requirements concerned with the protection rights of “internee people” from Geneva Convention 1949 to find out direction of improvement.

Keywords: social protection, internally displaced people, emergency situation, sufferer.

Ковалівська Марина Віталіївна, студентка господарсько-правового факультету, 5 курс, група 02-18м-03,

Карманний Євгеній Вадимович, доцент кафедри трудового права, кандидат технічних наук, доцент

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, м. Харків

ФІНАНСУВАННЯ ЩЕПЛЕНЬ

***Анотація.** Висвітлено проблему низького рівня вакцинації населення, недостатності фінансування та відсутності чітко налагодженої системи постачання вакцини. Досліджено інші чинники, які погіршують епідеміологічну ситуацію в державі. Запропоновані рішення щодо покращення вакцинопрофілактики в Україні.*

***Ключові слова:** фінансування, щеплення, імунобіологічні препарати, імунопрофілактика, обов'язкова вакцинація, антиреклама вакцинації, поствакцинальні ускладнення.*

Актуальність. Постановка завдання. Інфекційні хвороби є небезпечними для людства, посідають основоположне місце в системі хвороб населення, зумовлюють зниження якості життя, тимчасову втрату працездатності, інвалідність та смертність населення в усіх державах світу, зокрема і в Україні.

Одним із найбільш дійових методів захисту від більшості інфекційних захворювань є проведення в усьому світі імунопрофілактики [1, с. 140]. За підрахунками фахівців Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ), за минуле століття тривалість життя людини збільшилася в середньому на 30 років, з них на 25 років – завдяки щепленням.

Україна вже декілька років входить до списку країн з найнижчим рівнем вакцинації не тільки в Європі, але і у всьому світі. За оперативними даними Центру громадського здоров'я МОЗ України, у 2018 році на кір захворіли 54481 людина (20204 дорослих та 34277 дітей), 16 із них померли від наслідків захворювання. Серед померлих – громадяни, які не мали щеплення взагалі або не отримали чергової дози вакцини. До того ж, викликає тривогу рівень охоплення вакцинації й від інших інфекційних захворювань. Станом на 1 грудня 2019 року вакцинацією проти поліомієліту було охоплено менше 50 % дітей до року, проти кашлюку, дифтерії та правця – також менше 50 %, проти туберкульозу – 75 %, гепатиту Б – 50 % [2].

На сьогодні в державі склалася невтішна епідемічна ситуація, яка обумовлена цілою низкою причин, зокрема, відсутністю чітко налагодженої системи постачання вакцини, недостатнім фінансуванням в галузі охорони здоров'я, бідністю населення тощо.

Завдання, які ми ставимо перед собою, полягають у дослідженні проблемних питань політичної та фінансової підтримки профілактичних щеплень, а також інших чинників, які впливають на низький рівень вакцинації, передусім, проблеми законодавчої неврегульованості переліку обов'язкових щеплень, добровільності процедури їх здійснення, антивакцинальної реклами, поствакцинальних ускладнень та ін. До того ж, запропонуємо шляхи оптимізації імуноп-

рофілактики в Україні, у тому числі через виробництво власної вакцини.

Основна частина. ВООЗ та інші міжнародні організації вважають, що основною функцією системи охорони здоров'я у будь-якій державі світу є функція фінансування. Адже відсутність у країні ефективної моделі фінансування, перспективного планування, прозорості, підзвітності, справедливості, відповідних стимулів до підвищення якості та ефективності медичної допомоги, а найголовніше – надійного фінансового захисту громадян у разі хвороби означає відсутність у держави відповідних важелів для здійснення ефективного управління нею та забезпечення безпеки населення.

Неефективне використання та обмеження фінансових ресурсів сфери охорони здоров'я негативно впливає на загальний стан здоров'я населення України. За показником тривалості життя Україна перебуває на 150 місці з 223 країн у світі. Очікувана тривалість життя населення в Україні становить 68 років, для порівняння, у Польщі – 76 років [3, с. 340].

Ефективність державного регулювання профілактики інфекційних захворювань значною мірою залежить від формування дієвої національної нормативно-правової системи, яка б відповідала вимогам часу та динамічним суспільним процесам, що відбуваються в Україні [4, с. 179].

Згідно з ст. 12 Закону України «Про захист населення від інфекційних хвороб» від 06.04.2000 р. та ст. 27 Закону України «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення» від 24.02.1994 р.: профілактичні щеплення з метою профілактики дифтерії, кашлюка, кору, поліомієліту, правця, туберкульозу в нашій державі визнано **обов'язковими**. Окрім того, наказом МОЗ України від 16.09.2011 р. № 595 затверджено Порядок проведення профілактичних щеплень в Україні та контроль якості й обігу медичних імунобіологічних препаратів, яким закріплено Національний календар профілактичних щеплень, відповідно до якого в імперативному порядку додані гемофільна інфекція, краснуха, епідемічний паротит та гепатит В, що не відповідає вищезазначеним положенням закону [5, с. 225].

Тож, маємо неоднакове правове регулювання, доцільно було б розширити перелік обов'язкових щеплень шляхом внесення змін до вищезазначених актів органів державної влади.

Особливої гостроти набуває також проблема добровільного характеру імунізації населення та права громадян України на відмову від них.

На думку О.О.Круглової, Закон України «Про захист населення від інфекційних захворювань» у частині, що стосується заборони відвідування дитячих закладів дітьми, які не отримали профілактичних щеплень, суперечить конституційному праву дітей на освіту, а також положенням міжнародних договорів, зокрема, Загальній декларації прав людини, Європейській Соціальній Хартії, Конвенції про права дитини та ін. Вона наголошує на необхідності змінити обов'язковий характер щеплень на добровільний та, відповідно, виключити норми, що встановлюють будь-які обмеження та дискредитують осіб, які їх не здійснили [6, с. 540].

В Україні справи щодо вакцинації розглядаються судами в порядку як

цивільного, так й адміністративного і кримінального судочинства. Судові рішення у справах носять суперечливий характер і, як правило, вони не завжди обґрунтовані належним чином. Проте аналіз цих справ дозволяє класифікувати пацієнтів, що відмовляються від щеплення з різних причин, зокрема: 1) за станом здоров'я; 2) за релігійними переконаннями; 3) ігнорування батьками своїх обов'язків, яке призводить до тяжких захворювань, що тягнуть за собою значну шкоду здоров'ю дитини; 4) недовіра до належного виконання медичними працівниками своїх професійних обов'язків. Окрему групу складають пацієнти, що з різних причин відмовляються від щеплення в неправовий спосіб шляхом отримання підробленої довідки про щеплення від медичного працівника [7].

Проте, судова практика стосовно профілактичних щеплень в Україні свідчить про те, що більшість судів дотримуються позиції про їх обов'язковість. У разі відсутності, зокрема, у дітей необхідних щеплень, їй право на освіту підлягає обмеженню.

До того ж, питання добровільності вакцинації неодноразово піднімалося в практиці Європейського суду з прав людини. Так, у справі «Релігійна громада Свідків Єгови в м. Москві проти Російської Федерації» від 10 червня 2010 року ЄСПЛ звернув увагу на те, що у держави, безумовно, є інтереси стосовно захисту і охорони життя і здоров'я своїх громадян. Вказані інтереси в окремих випадках можуть мати пріоритет порівняно з правом громадянина на самовизначення. Держава у визначених випадках, може покладати на громадян зобов'язання пройти медичні процедури для цілей запобігання загрози заподіяння шкоди здоров'ю населення [8].

На нашу думку, схилення на сторону добровільності проведення профілактичних щеплень є вкрай небезпечним з огляду на ризики поширення масових захворювань та епідемій.

В.М. Пашков вказує, що антирекламу вакцинації населення як у прямому, так і переносному сенсі забезпечили перш за все представники медичної спільноти. Недовіра до якості імунобіологічних препаратів виникла не на пустому місці, а, можна так сказати, з потурання окремих організаторів медичної справи. Так, наприклад, як вбачається з Ухвали Апеляційного суду м. Києва (справа від 20.10.2010 р. № 10-71 про направлення матеріалів на новий судовий розгляд), перший заступник міністра охорони здоров'я, виходячи за межі наданих йому прав і повноважень, за відсутності в Україні епідемічного захворювання на кір, склав і підписав одноразовий дозвіл на ввезення на митну територію України вакцини проти кору і краснухи виробництва Serum Institute of India Ltd, без державної реєстрації, загальною кількістю 9 млн доз, яку 11.04.2008 р. було ввезено на митну територію України та в подальшому розповсюджено в санітарно-епідеміологічні та медичні установи для використання. У результаті таких дій було госпіталізовано 69 осіб у зв'язку з поствакцинальними ускладненнями й погіршенням стану здоров'я. Зрозуміло, що такий випадок, хоча і не отримав логічного карного завершення, проте довіри до медичної спільноти не додав [7].

Микитенко Д.О та Гомля І.А досліджували проблемні питання відповіда-

льності за шкоду завдану при вакцинації. Вони запропонували сформувані юридичні основи регламентації імунопрофілактичних заходів у вигляді окремого закону України, закріпивши, для цілей додержання прав вітчизняних громадян і забезпечення відповідальності медичних працівників, запровадження медичного страхування або забезпеченої державою соціальної підтримки (матеріальної допомоги, щомісячних фінансових відшкодувань тощо) у разі настання післявакцинальних ускладнень [9, с. 142].

В Європейському регіоні ВООЗ ухвалено Європейський план дії щодо вакцин (ЄПДВ) на 2015 – 2020 рр., в якому було визначено 6 основних цілей: підтримування статусу Регіону як території, вільної від поліомієліту; елімінація кору і краснухи; контроль гепатиту В; досягнення на усіх адміністративних територіях по всьому Регіону цільових показників вакцинації; прийняття обґрунтованих фактичними доказами рішень щодо впровадження нових вакцин; досягнення фінансової стабільності національних програм імунізації. До того ж, надано дорожню карту їх вирішення шляхом досягнення певних завдань, пріоритетних галузей дій, запропонованих напрямів дій і системи моніторингу та оцінки [10].

І.П. Колеснікова, Т.А. Романенко у 2015 році зазначали, що жодна з шести цілей ЄПДВ не може бути реалізована в Україні найближчим часом в зв'язку з цілою низкою причин, а насамперед, – через багаторічне значне недофінансування Загальнодержавної програми імунопрофілактики та захисту населення від інфекційних хвороб [11, с. 178]. У реаліях сьогодення зазначені цілі не втілені в життя, насамперед, через спалах кору в Україні, низькі показники вакцинації, недосягнення фінансової стабільності.

Починаючи з 2009 року в Україні програма імунопрофілактики та захисту населення від інфекційних хвороб майже не фінансувалася, діяла неефективна процедура закупівель вакцин. Ще в 2013 році Верховна Рада України внесла зміни до законодавства, які передбачали обов'язкове підтвердження наявності міжнародного сертифіката GMP для кожного лікарського засобу, який ввозився на територію України. З огляду на те, що вакцини на українському ринку не мали такого підтвердження, імунізація населення була зірвана, що в результаті призвело у 2014 - 2015 роках до багаторічного дефіциту. У 2015 році Україна вже перейшла на нові правила проведення державних закупівель імунобіологічних препаратів - через міжнародні некомерційні організації системи ООН для того, аби викоринити корупцію, прискорити процес імунізації. Проте, через досить тривалий час підготовки нового законодавства, тендери були проведені несвоєчасно, договори з міжнародними організаціями було підписано тільки через півроку [12].

На сьогодні, Дитячий фонд ООН (ЮНІСЕФ) закуповує для України вакцину, яка має пройти відповідну процедуру перекваліфікації ВООЗ з метою перевірки її якості та відповідності міжнародним стандартам.

Разом з тим, у січні 2019 року Кабінет Міністрів України прийняв зміни до постанови № 298 «Про затвердження Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для виконання програм та здійснення

централізованих заходів з охорони здоров'я», яка передбачає трирічне планування під час закупівель вакцин. У новій методиці розрахунку потреби у вакцинах передбачено багаторічне планування національної програми імунізації і створення 25 %-го буферного запасу вакцин з урахуванням потреби в них як для планових щеплень, так і для посиленої імунізації.

Протягом останніх років промислове виробництво вакцин перетворилося з низькоприбуткового на одне з найбільш рентабельних у світі. Свого часу Україна була основним виробником сироваток та вакцин у межах ЄСРП, після розпаду якого ця галузь виробництва в Україні, по суті, зникла. Згідно з нормативами ВООЗ, країна, яка має більше 30 млн. населення, повинна налагодити власне виробництво вакцин. В Україні ж переважно використовуються імпортовані вакцини, тоді як вітчизняне виробництво сироваток та фракцій крові є незначним [13, с. 63].

Одним з найефективніших напрямів зменшення імпорту вакцин є реалізація в Україні спільних проектів з провідними іноземними виробниками на базі вітчизняних підприємств. Так, у 2010 р. в Україні було розпочато виробництво широкого спектру вакцин британською компанією «ГлаксоСміт-Кляйн» на базі виробничих потужностей львівської фармацевтичної компанії «Фарма лайф». У 2011 р. розпочалося спільне виробництво вакцин фармацевтичною компанією ТОВ «Фармакс груп» (м. Бориспіль) та французькою компанією «Санофі Пастер». Водночас придбання значних пакетів акцій українських фармацевтичних підприємств іноземними інвесторами може провокувати загрози економічній та біологічній безпеці України. У 2011 р. російською компанією «Фармстандарт» було придбано 55 % акцій української компанії «Біолік», яка є одним з найдавніших виробників вакцин на території України та пострадянського простору. Керівництво «Фармстандарту» не виключає отримання повного контролю над українським виробником, що може загрожувати залежністю українського ринку вакцин від політики іноземної компанії, а також монополізацією ринку фармацевтичної продукції [14].

Висновки. Виходячи з поставлених у роботі завдань, пропонуємо:

1) передбачити у Державному бюджеті на 2020 р. і наступні роки збільшення фінансування національних програм імунізації;

2) налагодити власне виробництво вакцин, стимулювати сертифікацію вітчизняних фармацевтичних компаній на відповідність стандартам GMP. У результаті чого ми не лише підвищимо конкурентоспроможність вітчизняних компаній на внутрішньому й зовнішньому ринках, а й отримаємо бажану незалежність від політики іноземних держав та не зіткнемося з проблемою дефіциту вакцин. Ми маємо значні перспективи у зазначеній галузі, адже наша держава має історично сформовану наукову школу мікробіології та вірусології, представлену Інститутом епідеміології та інфекційних хвороб ім. Л.В. Громашевського, Інститутом мікробіології та імунології ім. І.І. Мечнікова, Інститутом мікробіології та вірусології ім. Д.К. Заболотного НАН України тощо;

3) розширити перелік обов'язкових щеплень, закріпити відповідальність медичних працівників у разі настання поствакцинальних ускладнень шляхом

внесення змін до відповідних нормативно-правових актів;

4) варто вжити відповідних заходів на освітньому рівні, здійснювати пропаганду імунопрофілактики через канали масової інформації, проведення навчальних лекцій, підготовки та регулярного підвищення кваліфікації медичних фахівців з метою досягнення цільових показників вакцинації.

Відповідно до рекомендацій ВООЗ, рівень вакцинації населення має становити 95 %, лише тоді за рахунок сформованого колективного імунітету, країна перебуватиме під надійним захистом. Розв'язання цієї проблеми є нагальною необхідністю, адже вакцинація – це питання національної безпеки, ми маємо докласти усіх зусиль для того, аби запобігти заподіяння шкоди здоров'ю населення.

Список використаних джерел

1. Дмитрук В.І., Заславська Г.О. Імунопрофілактика інфекційних захворювань у дітей: досягнення та проблеми. Антивакцинальний рух як фактор перешкоди в проведенні імунізації населення. Актуальна інфектологія. 2017. Т. 5. № 4. С. 166 - 170.
2. На початку року на кір захворіли уже понад 2 тисячі людей. Захистити може лише вакцинація. Міністерство охорони здоров'я України: веб-сайт. URL: <http://moz.gov.ua/article/news/na-pochatku-roku-na-kir-zahvorili-uzhe-ponad-2-tisjachi-ljudej-zahistiti-mozhe-lishe-vakcinacija>
3. Гайдаш Д. С. Фінансування системи охорони здоров'я Польщі: досвід для України. Актуальні проблеми державного управління. 2015. № 1. С. 339 - 346. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apdy_2015_1_49
4. Кий-Кокарева В. Нормативно-правове забезпечення профілактики вірусних інфекцій в державі. Публічне управління: теорія та практика. 2011. №3(7). С.178-182. URL: <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/putp/2011-3/doc/4/01.pdf>.
5. Ковжого С.О., Карманний Є.В., Скороход А.О. Проблема недостатнього інформування населення “хвилями поширення” інфекційних хвороб. «Метрологічні аспекти прийняття рішень в умовах роботи на техногенно небезпечних об'єктах»: матеріали Всеукр. наук.-практ. інтернет-конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених, 01-02 листопада 2018 р. Харків: ХНАДУ, 2018. С. 224 – 226.
6. Круглова О. О. Обов'язкова вакцинація: порушення особистих немайнових прав фізичної особи. Форум права. 2011. № 1. С. 537 - 541. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index.htm_2011_1_86
7. Пашков В.М. Історія вакцинації: правовий нігілізм та медичний. Щотижневик АПТЕКА. 2018. № 12. С. 10. URL: <https://www.apteka.ua/article/451216>
8. Рішення ЄСПЛ у справі «Релігійна громада Свідків Єгови в м. Москві проти Російської Федерації» (скарга №302/02). 2010. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/rus?i=001-145420>
9. Микитенко Д.О., Гомля І.А. Проблемні питання відповідальності за шкоду завдану при вакцинації. ЛОГОС. Мистецтво наукової думки. 2018. №1. С.140-143. URL: https://ukrlogos.in.ua/documents/logos_the_art_of_scientific_mind_1_december_2018_page_134.pdf
10. The European Vaccine Action Plan 2015–2020 (EVAP). World Health Organization Regional Office for Europe. 108 p. URL: http://www.euro.who.int/__data/assets/pdf_file/0007/255679/WHO_EVAP_UK_v30_WEBx.pdf?ua=1
11. Колеснікова І. П., Романенко Т. А. Європейський план дій щодо вакцин і реалії України. Проблеми військової охорони здоров'я. 2015. № 44 (2). С. 174 - 179. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/prvoz_d_2015_44%282%29_30
12. Вакцинація: проблема, которую не замечают. ПолітІнфо: веб-сайт. URL: <https://politinfo.com.ua/raznoe/16310-vaktsynatsiya-problema-kotoryu-ne-zamechayut.html>
13. Гошкодеря В.А., Карманний Є.В. Сучасний стан вакцинації як фактор забезпечення епідемічного благополуччя в Україні. «Безпека людини і суспільства в сучасних умовах життєдіяльності»: матеріали V-ї студент. наук. конф. Харків: Нац. юрид. ун-т, 2014. С. 62 - 63.

14. Механізми забезпечення розвитку високотехнологічних та наукоємних виробництв у фармацевтичній галузі України. Аналітична записка. Національний інститут стратегічних досліджень: веб-сайт. URL:<http://www.niss.gov.ua/articles/846/>

**Коваливская М.В., Карманный Е.В.
ФИНАНСИРОВАНИЕ ПРИВИВОК**

***Аннотация.** Освещена проблема низкого уровня вакцинации населения, недостаточности финансирования и отсутствия четко налаженной системы поставок вакцины. Исследованы другие факторы, которые ухудшают эпидемиологическую ситуацию в государстве. Предложены решения по улучшению вакцинопрофилактики в Украине.*

***Ключевые слова:** финансирование, прививки, иммунобиологические препараты, иммунопрофилактика, обязательная вакцинация, антиреклама вакцинации, поствакцинальные осложнения.*

**Kovalivska M.V., Karmanniy Ye.V.
FINANCING OF INOCULATIONS**

***Abstract.** The problem of low level of vaccination of the population, insufficiency of financing and absence of a well-established system of delivery of a vaccine are highlighted. Other factors that worsen the epidemiological situation in the state are investigated. Proposed solutions for improvement of vaccine prevention in Ukraine.*

***Keywords:** financing, vaccination, immunobiological preparations, immunoprophylaxis, mandatory vaccination, vaccination anti-advertising, post-vaccine complications.*

Ковальова Анастасія Сергіївна, студентка санітарно-технічного факультету, 1 курс, група Е-11,

Левашова Юлія Станіславівна, доцент кафедри безпеки життєдіяльності та інженерної екології, кандидат технічних наук, доцент Харківський національний університет будівництва та архітектури, м. Харків

ГІГІЄНИЧНЕ ЗНАЧЕННЯ ДВООКИСУ ВУГЛЕЦЮ (СО₂) ЯК ПОКАЗНИКА ЧИСТОТИ ПОВІТРЯ В ЖИТЛОВИХ ТА ГРОМАДСЬКИХ БУДІВЛЯХ

***Анотація.** Проаналізовані впливи різних концентрацій двоокису вуглецю на організм людини. Проведена гігієнічна оцінка умов праці та експериментальні дослідження в учбових аудиторіях. Запропоновані рішення щодо покращення стану повітряного середовища в учбових приміщеннях.*

***Ключові слова:** двоокис вуглецю, гігієнічна оцінка, експериментальні дослідження, учбові аудиторії.*

Актуальність. Постановка завдання. Серед хімічних складових повітря в приміщенні велике гігієнічне значення має двоокис вуглецю (СО₂). Цей газ належить до фізіологічно активних сполук, є збудником дихального центру та антагоністом О₂. За вмістом диоксиду вуглецю судять про чистоту повітря в житлових та громадських будівлях. Значне накопичення цієї сполуки в повітрі закритих приміщень вказує на санітарне неблагополуччя приміщення (скупченість людей, погана вентиляція), які приводять до ацидозу – процесу окислення крові, завданий підвищенням концентрації СО₂ у повітрі, що потрапляє в організм [1]. Саме тому контролювати рівень вуглекислого газу в примі-

щенні відповідно до санітарно-гігієнічних норм є важливою задачею, вирішення якої впливатиме на продуктивність праці та самопочутті людей, що знаходяться в цьому приміщенні.

Основна частина. Мікроклімат у приміщенні визначається санітарно-гігієнічними нормами і залежить від пори року, тобто від середньої температури. Рівень CO₂ в приміщенні повинен бути наближеним до такого, як на свіжому повітрі, а це 400-500 ppm. Згідно останнім санітарно-будівельним нормам [2] – не перевищувати 600 ppm. Поріг в 1000 ppm рахується критичним і вимагає негайного провітрювання приміщення.

Існує багато причин, які ведуть до підвищення рівня вуглекислого газу в приміщеннях. Це атмосферний рівень, що у містах, як правило, підвищений, наявність вентиляції, розмір приміщення та інші. В залежності від концентрації CO₂, в повітрі, що видихається, реакція організму людини може бути різною (таблиця 1) [2].

Таблиця 1. Вплив вуглекислого газу в повітрі на людину.

Рівень CO ₂ , ppm	Фізіологічні прояви
380 - 400 ppm	Атмосферне повітря – ідеальне для здоров'я і гарного самопочуття
400 - 600 ppm	Нормальний рівень для приміщення. Рекомендовано не перевищувати для дитячих садків, шкільних приміщень і інших навчальних закладів
600 - 1000 ppm	З'являються скарги на якість повітря. У людей з астматичними проблемами частішають напади
вище 1000 ppm	Загальний дискомфорт, слабкість, головний біль, падає концентрація уваги, збільшуються помилки у роботі. Можуть бути визначені негативні зміни у крові і відзначені загальні проблеми дихальної і кровоносної системи
вище 2000 ppm	Значна кількість помилок у роботі, зайва дратівливість та агресія, більшість не може зосередитися на роботі, підвищена зайва гіперактивність

Експериментальні дослідження проводилися за допомогою термогігрометра - сигналізатора НТ-2000 (рис. 1). Це електронний пристрій для збору від вбудованих сенсорів і зберігання у внутрішній пам'яті даних про концентрації вуглекислого газу (CO₂), температури і відносній вологості. Вимірювання базуються на законі Ламберта-Бера, за яким інтенсивність поглинання інфрачервоного випромінювання пропорційна концентрації газу або пари. Датчики NDIR - недисперсійного поглинання забезпечують практичну його реалізацію.

Експериментальні дослідження проводилися в учбових аудиторіях університету. Вимірювання відбувалося на початку, в середині та наприкінці пари. Результати досліджень зведено в таблицю 2.

Провітрювання приміщення впродовж 10 хвилин знижувало концентрацію двоокису вуглецю в два рази.

Рис. 1.
Сигналізатор
НТ-2000.

Таблиця 2. Результати експериментальних досліджень.

Аудиторія № 216			
Час заміру	Двоокис вуглецю (CO ₂), ppm	Температура, °C	Вологість, %
Перед початком занять	500	18.1	40.1
Через 20 хвилин після початку	1108	19.5	39.8
Через 40 хвилин після початку	1204	20	39.5
Через 80 хвилин після початку	1500	21.8	38.1
Аудиторія № 573			
Час заміру	Двоокис вуглецю (CO ₂), ppm	Температура, °C	Вологість, %
Перед початком занять	450	18.2	46.5
Через 20 хвилин після початку	980	18.9	45.3
Через 40 хвилин після початку	1296	19.1	44.6
Через 80 хвилин після початку	1403	21.4	39.2

Висновки. Обов'язково провітрювати приміщення до початку якогось процесу та після. Залишати вікна неповністю зачиненими. Так, наприклад, встановлення пластикових вікон та металевих дверей у квартирі позбавляє приміщення природної вентиляції. У цьому випадку вуглекислий газ може накопичуватися. Також рятують рослини, або фотосинтез який відбувається завдяки ним.

Список використаних джерел

1. Окиснюваність повітря та вуглекислий газ як непрямі показники забруднення повітря людьми. Навчальні матеріали онлайн. https://pidruchniki.com/81185/bzhd/okisnyuvanist_povitrya_vuglekisliy_nepryami_pokazniki_zabrudnennya_povitrya_lyudmi
2. Вуглекислий газ у приміщенні впливає на наше здоров'я. Банк статей. <http://bankstaley.com/index.php?newsid=22413>
3. Охорона праці в будівництві: Навч. посіб. Посібник за ред. Коржика Б.М., Іванова В.М. – Харків: Форд, 2010. – 388 с.
4. Жидецький В.И., Джигрей В.С., Мельников О.В. Основи охорони праці. – Львів: Афіша, 2000.
5. Державні санітарні норми та правила «Гігієнічна класифікація праці за показниками шкідливості та небезпечності факторів виробничого середовища, важкості та напруженості трудового процесу», затверджені наказом Міністерства охорони здоров'я України № 248 від 08 квітня 2014 року.

Ковалева А.С., Левашова Ю.С.

ГИГИЕНИЧЕСКОЕ ЗНАЧЕНИЕ ДВУОКИСИ УГЛЕРОДА (CO₂) КАК ПОКАЗАТЕЛЯ ЧИСТОТЫ ВОЗДУХА В ЖИЛЫХ И ОБЩЕСТВЕННЫХ ЗДАНИЯХ

Аннотация. Проанализированы влияния различных концентраций двуокиси углерода на организм человека. Проведена гигиеническая оценка условий труда и экспериментальные исследования в учебных аудиториях. Предложенные решения по улучшению состояния воздушной среды в учебных помещениях.

Ключевые слова: двуокись углерода, гигиеническая оценка, экспериментальные исследования, учебные аудитории.

Kovaleva A.S., Levashova Yu.S.

HYGIENIC VALUE OF TWO-CARBON CARBON (CO₂) AS PERFORMANCE INDICATOR IN HOUSING AND PUBLIC BUILDINGS

Abstract. The influence of various concentrations of carbon dioxide on the human body has been analyzed. A hygienic assessment of working conditions and experimental studies in the classrooms was carried out. Proposed solutions for improvement of the air environment in the educational premises.

Keywords: carbon dioxide, hygienic evaluation, experimental research, educational audiences.

Ковтун Давід Євгенович, студент факультету літакобудування,
2 курс, група 129,

Клеєвська Валерія Леонідівна, старший викладач кафедри хімії,
екології та експертних технологій

*Національний аерокосмічний університет імені М.Є. Жуковського
"Харківський авіаційний інститут", м. Харків*

МОНІТОРИНГ СТАНУ РАДІАЦІЙНОГО ФОНУ НА ТЕРИТОРІЇ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

Анотація. Визначено та проаналізовано стан радіаційного фону на території навчальних закладів, на прикладі Національного аерокосмічного університету ім. М.Є. Жуковського "ХАІ". Доведено своєчасність та важливість вивчення даного показника якості оточуючого середовища та його нормування для забезпечення можливості безпечної життєдіяльності студентів та персоналу закладу.

Ключові слова: радіаційне забруднення, моніторинг, радіаційний фон, нормування, навчальні заклади, іонізуюче випромінювання.

Актуальність. Постановка завдання. На території України знаходиться велика кількість радіаційно-небезпечних об'єктів. Тому, з точки зору радіаційної безпеки, Україна належить до територій з потенційним ризиком радіаційного забруднення, що вимагає особливого контролю.

Обраний напрям досліджень обумовлений тим, що на території навчальних закладів може одночасно перебувати велика кількість людей. Отже моніторинг радіаційного фону дає змогу попередити виникнення відхилень у стані здоров'я зумовлених дією іонізуючого випромінювання.

Методи досліджень. Регулярні заміри, аналіз отриманих даних, порівняння отриманих результатів з визначеними нормами.

Основна частина. З усіх існуючих в наш час видів забруднення навколишнього природного середовища радіаційне забруднення є одним із найскладніших і найтяжчих за наслідками. Використання джерел іонізуючого випромінювання (ДІВ) у різних галузях господарської діяльності, випробування ядерної зброї, аварії на ядерно-енергетичних об'єктах суттєво підвищили радіаційний фон.

Іонізуючу здатність випромінювань в повітрі характеризує експозиційна доза. Але важливо знати, за який саме час було отримано конкретну дозу опромінення. Доза опромінення віднесена до часу дії – це потужність дози опромінення. Потужність експозиційної дози - це радіаційний фон. За даними багаторічних спостережень середній рівень радіаційного фону на території України становить від 0,04 до 0,4 мкЗв/год.

Вимірювання потужності експозиційної дози випромінювання (радіаційного фону) проводять з використанням різноманітних дозиметричних приладів (рисунок 1).

Рис. 1. Дозиметр-радіометр
Терра П МКС – 05.

Нормування впливу іонізуючого випромінювання на здоров'я людей в нашій державі здійснюється згідно Норм радіаційної безпеки України (НРБУ-97), в яких викладено вимоги до всіх видів впливу ДІВ (професійна діяльність, медичне опромінення та ін.).

Дослідження проводилися на території Національного аерокосмічного університету ім. М.Є. Жуковського "ХАІ", де щоденно може перебувати декілька тисяч людей.

Вимірювання проводились протягом 4 тижнів. Обраний час проведення вимірів - робочий час, з 10 до 11 години.

Для досліджень нами було обрано 4 точки вимірювань (перша - в приміщенні навчального корпусу, друга, третя і четверта – на території університету). Результати наведено в таблицях 1, 2, 3, 4. Побудовано діаграму. Заміри потужності дози іонізуючого випромінювання проводилися з використанням дозиметру-радіометру Terra – П МКС – 05, який дозволяє визначати потужність дози опромінення, дозу опромінення і щільність потоку β -частинок.

Згідно з вимогами Міжнародної комісії з радіаційного захисту (МКРЗ) та Всесвітньої організації охорони здоров'я радіаційний фон від 0,1 до 0,2 мкЗв/год вважається нормальним, від 0,2 до 0,6 мкЗв/год – допустимим, від 0,6 до 1,2 мкЗв/год – підвищеним.

Таблиця 1. Результати вимірювання потужності експозиційної дози іонізуючого випромінювання 14.02.19.

Точка проведення заміру	1	2	3	4
Потужність експозиційної дози, мкЗв/год	0,126	0,116	0,166	0,114

Таблиця 2. Результати вимірювання потужності експозиційної дози іонізуючого випромінювання 28.02.19.

Точка проведення заміру	1	2	3	4
Потужність експозиційної дози, мкЗв/год	0,116	0,06	0,096	0,106

Таблиця 3. Результати вимірювання потужності експозиційної дози іонізуючого випромінювання 7.03.19.

Точка проведення заміру	1	2	3	4
Потужність експозиційної дози, мкЗв/год	0,116	0,106	0,126	0,124

Таблиця 4. Результати вимірювання потужності експозиційної дози іонізуючого випромінювання 14.03.19.

Точка проведення заміру	1	2	3	4
Потужність експозиційної дози, мкЗв/год	0,116	0,1	0,096	0,08

На основі даних, отриманих з наведених вище таблиць, представлено діаграму (рисунок 2).

Рис. 2. Середні значення вимірювань радіаційного фону.

Висновки. Отримані значення свідчать, що потужність експозиційної дози іонізуючого випромінювання на території нашого навчального закладу знаходиться в межах норми. Також виявлена тенденція невеличкого підвищення значень радіаційного фону в моменти випадіння атмосферних опадів.

Список використаних джерел

1. Радіаційна екологія [Текст]: навч. посіб. / В. Л. Клеєвська, В. В. Кручина, О. О. Поліщук.- Х.: Нац. аерокосм. ун-т ім. М.Є. Жуковського «ХАІ», 2016. – 80 с.
2. Кутлахмедов, Ю. О. Основи радіоекології / Ю. О. Кутлахмедов, В. І. Корогодін, В. К. Кольтовер – К.: Вища школа, 2003. – 319 с.

Ковтун Д.Е., Клеєвская В.Л.

МОНИТОРИНГ СОСТОЯНИЯ РАДИАЦИОННОГО ФОНА НА ТЕРИТОРИИ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЙ

***Аннотация.** Определены и проанализированы состояние радиационного фона на территории учебных заведений, на примере Национальный аэрокосмический университет имени М.Е. Жуковского "Национальный авиационный институт". Представлены рациональность и важность исследования данного показателя окружающей среды и его нормирование, для обеспечения возможности безопасной жизнедеятельности учащихся и персонала заведения. Зависимость ионизирующего излучения от погодных условий.*

***Ключевые слова:** радиационное загрязнение, мониторинг, радиационный фон, нормирования, учебные заведения, ионизирующее излучение.*

Kovtun D.E., Kleevskaya V.L.

MONITORING THE STATUS OF THE RADIATION BASE ON THE TERRITORY OF EDUCATIONAL INSTITUTIONS

***Abstract.** The state of the radiation background on the territory of educational establishments is determined and analyzed, for example, the National Aerospace University named after ME. Zhukovsky National Aviation Institute. The rationality and importance of the study of this indicator of the environment and its rationing are presented, in order to provide the possibility of safe living of pupils and staff of the institution. Dependence of ionizing radiation on weather conditions.*

***Keywords:** radiation contamination, monitoring, radiation background, normalization, educational institutions.*

Козлов Валерій Валентинович, студент факультету комп'ютерних наук і технологій, 2 курс, група КНТ-137,
Писарський Андрій Олексійович, старший викладач кафедри охорони праці і навколишнього середовища
Запорізький національний технічний університет, м. Запоріжжя

ІНФОРМАЦІЙНА ВІЙНА ТА МЕТОДИ МАНІПУЛЯЦІЇ ДУМКОЮ НАСЕЛЕННЯ

***Анотація.** Проаналізовано методи відрізнення правдивої інформації від вимисленої задля підвищення рівня свідомості громадян. Показано важливість критичного ставлення до отриманої інформації, яка міститься у мережі інтернет та друкованих виданнях. Визначено найбільш поширені техніки впливу на психіку людини та основні методи маніпуляції думкою населення. Розроблено оптимальний підхід до аналізу інформації.*

***Ключові слова:** інформаційні технології, інформаційна війна, засоби масової інформації, збройні конфлікти, дослідження, маніпуляція, свобода вибору.*

Актуальність. Постановка завдання. Вчені називають ХХІ сторіччя ерою інформаційних технологій. Їх швидкий розвиток та вагома роль у житті людини сприяють інтелектуалізації суспільства та прискоренню науково-технічного прогресу, що супроводжується більш ефективним використанням інформаційних ресурсів. Не зважаючи на численні переваги, процес розвитку інформаційних технологій також тісно пов'язаний з різноманітними проблемами. Найбільш актуальною проблемою сучасності є достовірність інформації, адже доволі часто на просторах світової мережі зустрічаються не випадкові помилки, а навмисні недостовірні відомості та новини, тому важливою стає необхідність ознайомлення з методами відрізнення правдивої інформації від вимисленої задля підвищення свідомості громадян та розробка оптимального підходу до аналізу інформації.

Основна частина. Під час збройного конфлікту за звільнення та відновлення незалежності Кувейту в 1991 році засобами масової інформації США було застосовано новітній підхід до висвітлення інформації. На телеекранах були відсутні кадри поранених та вбитих американських солдат, мирних жителів, проте багато уваги приділялося військовим перемогам коаліції, що безумовно впливало на психологічний стан як американських, так і іракських солдат. Такий підхід ознаменував початок нової епохи в мистецтві ведення бою під назвою телевізійна, а пізніше і інформаційна війна.

Під терміном інформаційної війни вважають широкомасштабну інформаційну боротьбу із застосуванням способів та засобів інформаційного впливу на супротивника в інтересах досягнення цілей сторони, що здійснює цей вплив. З цього приводу канадський дослідник Маршалл Маклюен відзначав, що «Третя світова війна – це партизанська інформаційна війна, де немає різниці між військовими та цивільними» [1]. Сьогодні такі методи практично формують засади сучасного суспільства, доносячи до людей певні цінності, викликаючи заперечення інших. Людині кажуть, що правильно, що слід вважати нормою, а що ні, причому все це робиться в настільки легкій та ненав'яз-

ливій манері, що пропагандистських прийомів просто не видно.

На рисунку 1 зображено яскравий приклад висвітлення подій під час ведення інформаційної війни під час воєнних дій.

Рис. 1. Приклади тлумачення інформації під час інформаційної війни.

Невід'ємною частиною інформаційної війни є техніка впливу на психіку людини з метою отримання вигоди, тобто маніпуляція думкою населення. З прийомів маніпуляції можна виділити 5 основних:

- 1) «Приклеювання чи навішування ярликів» – зображення події чи людини за допомогою образливих епітетів чи метафор;
- 2) «Посилання на авторитети» – наведення висловлювань осіб, що є авторитетними у області впливу;
- 3) «Підтасування карт» – піднесення тільки окремих позитивних чи негативних фактів;
- 4) «Висміювання» – ініціація несерйозного ставлення до жертви;
- 5) «Емоційне підлаштування» – створення окремої емоційної ситуації, що формує настрої об'єкта впливу.

Висновки. Кожного дня методи маніпуляції змінюються та вдосконалюються, тому методи боротьби з ними треба також постійно вдосконалювати. Але все ж таки одне в цих методах залишається незмінним, а саме: бажання позбавити об'єкт свободи вибору, здатності критично мислити й робити раціональний вибір.

Для того, щоб не стати жертвою інформаційної війни, кожна людина має навчитися відрізняти достовірну інформацію від вигаданої. Для цього необхідно вчитуватися в матеріал, оцінювати надійність джерела, порівнювати інформацію з різних джерел та завжди її аналізувати. При цьому найголовнішою умовою для того, щоб розпізнати вигадку, є критичне ставлення до інформації.

Список використаних джерел

1. McLuhan, G. M. Culture Is Our Business / G. M. McLuhan. – Eugene : Wipf and Stock Publishers, 2015. – p. 66.

Козлов В.В., Писарский А.А.
ИНФОРМАЦИОННАЯ ВОЙНА И МЕТОДЫ МАНИПУЛЯЦИИ
МНЕНИЕМ НАСЕЛЕНИЯ

Аннотація. Проаналізовані методи отличия правдивой информации от вымышленной для повышения уровня сознания граждан. Показана важность критического отношения к полученной информации, содержащейся в сети интернет и печатных изданиях. Определены наиболее распространенные техники воздействия на психику человека и основные методы манипуляции мнением населения. Разработан оптимальный подход к анализу информации.

Ключевые слова: информационные технологии, информационная война, средства массовой информации, вооруженные конфликты, исследования, манипуляция, свобода выбора.

Kozlov V.V., Pysarskyi A.O.
**INFORMATION WAR AND POPULATION OPINION
MANIPULATION METHODS**

Abstract. Analyzed the methods of distinguishing truthful information from fictional to increase the level of consciousness of citizens. The importance of a critical attitude to the information that received on the Internet and in printing editions is shown. The most widespread technicians of impact on mentality of the person and the main methods of manipulation with opinion of the population are defined. Optimum approach to information analysis is developed.

Keywords: information technologies, information warfare, mass-media, armed conflict, research, manipulation, freedom of choice.

Конопльов Станіслав Андрійович, курсант факультету радіотехнічних
військ Протиповітряної оборони, 3 курс, група 532,
Тузиков Сергій Анатолійович, доцент кафедри фізики та радіоелектроніки,
кандидат технічних наук, доцент
*Харківській національній університет Повітряних Сил
імені Івана Кожедуба, м. Харків*

**ДЕЯКІ АСПЕКТИ ВПЛИВУ ГЕОПАТОГЕННИХ ЗОН
НА ОРГАНІЗМ ЛЮДИНИ**

Анотація. Проведений аналіз літератури по визначенню впливу електромагнітного випромінювання на організм людини показує, що в світовій практиці досить широко досліджено вплив електромагнітних випромінювань антропогенного походження. У той же час питання впливу електромагнітних випромінювань природного походження, зокрема, геопатогенних зон досліджені і вивчені слабо. Тому, їх особливість викликає необхідність проведення подальших досліджень, що доводить актуальність теми. Проведено аналіз літератури по визначенню впливу геопатогенного випромінювання на організм людини. Дана коротка характеристика основних видів геопатогенних зон. Розглянуто ступеня їх негативно-біологічного впливу на організм людини. Відзначено, що до найбільш небезпечних геопатогенних зон з лівосторонньої циркулярної поляризацією, що викликають онкозахворювання, відносяться: центральні реактивні зони підземних водних потоків; вузли діагональної сітки М. Каррі; подвійні зони дії гратчастих сіток; індуковані перехрещення.

Ключові слова: геопатогенні зони, біолокація, радіестезія, даузінг, геологічні розломи, гратчасті координатні сітки, подвійні зони дії.

Актуальність. Постановка завдання. Аналіз вітчизняної і зарубіжної літератури [1-7] показує, що проблема визначення впливу електромагнітного випромінювання (ЕМВ) на організм людей досліджувалася досить багато. Однак слід відмітити, що ефекти, які при цьому виникають, до сих пір не ясні і важко піддаються визначенню. У світовій практиці досить широко досліджено

вплив електромагнітних випромінювань антропогенного походження. У той же час питання впливу електромагнітних випромінювань природного походження, зокрема, геопатогенних зон досліджені і вивчені слабо.

Думка про те, що Земля може бути джерелом шкідливого впливу, зародилася дуже давно. Протягом багатьох століть люди, знаючи про це, інтуїтивно вибирали відповідні місця для будівництва житла і розведення худоби. Особливе значення надавалося вибору місць для зведення культових та ритуальних споруд, для чого обов'язково використовували вміння обдарованих особливою здатністю і спеціально підготовлених людей - лозоходців. Свого найбільшого розвитку це мистецтво, що носить назву Фен-Шуя [8], досягло в стародавньому Китаї, і зовсім недавно стало відомим на Заході як геомантия.

Більш широкими дослідженнями питань шкідливого впливу геопатогенного випромінювання почали займатися вчені багатьох країн у другій половині 19 століття. Вирішальний внесок у вивчення особливостей їх будови і патогенного впливу був зроблений роботами Р. Шнайдера (1984) і П. Швайтцер (1986) використовували в якості біолокаційних індикаторів V-подібні антени з двопровідними вимірювальними лініями (метод довжини захоплення).

Однак, структура геопатогенних зон до кінця не вивчена, оскільки в даний час не піддається визначенню за допомогою технічних засобів, але вже встановлено їх складний і поліморфний характер. Тому, їхня особливість викликає необхідність подальших досліджень даної проблеми тому ця тема залишається як і раніше актуальною. У зв'язку з цим у даній статті розглядаються деякі аспекти впливу геопатогенних зон на організм людини.

Основна частина. Електромагнітна біосфера нашої планети визначається, в основному, електричними, магнітними та квазістатичними полями природного та антропогенного походження: атмосферною електрикою (грозовими розрядами, зокрема, блискавками); радіовипромінюванням Сонця, галактик і т. інш.; полями штучних джерел: випромінювачів (антенні поля і паразитні радіовипромінювання апаратури) і загальним «радіофон» від численних віддалених радіопередавальних центрів і т. інш.

Вплив земного випромінювання є лише невеликою частиною з безлічі факторів, що необхідно враховувати для забезпечення здоров'я людей.

Термін «Геопатологія» був запропонований професором геології Йенського університету І. Вальтером у 1986 р., під яким розумілося передача з підземними водами патогенного впливу так званого ґрунтового випромінювання і зон його впливу. В подальшому значення цього поняття розширилося і зараз під ним мається на увазі шкідлива дія геофізичних факторів на здоров'я людини.

Геопатогенна зона являє собою узагальнююче поняття, що означає ділянки земної поверхні різної протяжності (звані реактивними зонами або зонами обтяження), тривале перебування в яких призводить до порушення здоров'я і розвитку захворювань. Вони бувають локальними, величиною від декількох сантиметрів до десятків сантиметрів, і протяжними - у вигляді смуг або ґратчастих сіток. Діагностика цих зон здійснюється в основному за допомогою біолокації з використанням індикаторів рамки, маятника і біорадіометра.

Біолокація (від грец. *Bios* - «життя» і лат. *Loco* - «місце, приміщення»), або лозоходство, радіестезія, даузінг - наука, яка визначає наявність в просторі об'єктів, предметів, енергій. В Англії та США це називається даузінгом, в європейських країнах - радіестезією. В Україні цей метод отримав назву біолокація, або лозоходство [9-13].

На підставі проведених досліджень [9-13] було виявлено, що геопатогенні випромінювання являють собою високочастотне електромагнітне поле ультрависокочастотного (УВЧ) і надвисокочастотного діапазонів (НВЧ).

Геопатогенні випромінювання піднімаються вертикальним стовпом проходять, не екрануючи, через всі поверхи будівлі до 12 поверху [11].

Встановлено декілька джерел геопатогенного випромінювання [11,12,14]:

1. *Підземні водні потоки і пересічення водних потоків, розташованих на різній глибині.* Поля випромінювань підземних водних потоків є найбільш широко відомим і визначаються за допомогою біолокації. Саме на підставі реєстрації цих випромінювань проводиться біолокаційний пошук водних джерел.

Встановлено, що випромінювання, що виходить з підземного водного джерела, розподіляється на поверхні землі нерівномірно і має три структурних елемента: основну, центральну і дві периферичні зони. Причому шкідливий вплив надає тільки центральна зона.

Центральна зона являє собою вузькі ділянки, шириною кілька сантиметрів, що знаходяться безпосередньо над підземним водним потоком. Її випромінювання лежить в УВЧ діапазоні з довжиною хвилі 15,5 см і НВЧ діапазоні з довжиною хвилі 8,7 см з право- і лівообертальною поляризацією, а іноді обох типів кругової поляризації, випромінюваних безпосередньо рухомою водою. В її спектр також входять різні хвилі інших частот, утворені характером самого потоку і розчиненими у воді речовинами. Інтенсивність випромінювання центральної зони істотно вище, ніж в основній і периферичних зонах. Останні містять лише поодинокі хвилі різної довжини щодо слабкої інтенсивності, які, згідно з наявними даними, не роблять ніякого біологічного дії.

2. *Геологічні розломи.* Іншим джерелом геопатогенного впливу є геологічні розломи. Структура випромінювань, утворених ними, залежить від їх ширини, тобто величини горизонтальної відстані між двома шарами даного розлому. При цьому, чим ширше розлом, тим складніше будова утвореного їм поля.

Характерною особливістю геологічного розлому є його потрійна структура, що складається з центральної зони, розташованої вертикально по відношенню до лінії розлому, і двох додаткових зон, що знаходяться на деякій відстані симетрично по відношенню ширини зони розлому.

Симетрично центральної проходять бічні зони, орієнтовані відповідно зростанню довжини хвилі. При цьому з одного боку, вони мають поляризацію з лівим обертанням, а з іншого з правим.

Випромінювання всіх трьох реактивних зон розлому лежать в УВЧ діапазоні з довжиною хвилі 17,2 см і 21,5 см. Крім цього в центральній зоні також виявляється випромінювання з довжиною хвилі, відповідної мінералів, які містяться в розломі.

Крім того, є ще чотири реактивні зони, які розташовані симетрично центральній. У них містяться випромінювання з довжинами хвиль чотирьох координатних сіток (подвійні реактивні зони). Ці чотири пари паралельно розташованих реактивних зони викликають утворення відомих координатних гратчастих сіток: глобальної (загальною), діагональної, третьої і четвертої. Зазначені чотири гратчасті структури не є самостійними утвореннями, а являє собою частину польових структур, що створюються геологічними розломами і водними жилами. Описана трізональність характерна для скидів більшої ширини, як і наявність сусідніх зон, причому, в основному, доводиться спостерігати наявність семи таких зон на більш високій стороні скидання.

3. Поєднання випромінювань підземних водних потоків і геологічних розломів - індуквані перехрещення. Особливо небезпечними для здоров'я людей є так звані індуквані перехрещення. Вони виникають при взаємодії полів центральної зони випромінювання підземного водного потоку і випромінювань звичайних або подвійних реактивних зон геологічних розломів. При цьому виявилось, що реактивні зони багаторазових перетинів перехрещуються тільки в одній точці. Оскільки в утворенні таких перехрещень часто бере участь до 18 реактивних зон підземного водного потоку і геологічного розлому, вони були названі наведеними - індукваними. Кожне так зване первинне перетинання центральної зони водного потоку і реактивних зон геологічного розлому викликає утворення двох індукваних перехрещень.

Вони утворюються приблизно в одному метрі від напрямку підземного водного потоку і на відстані приблизно від 0,8 до 1,2 м від первинного перетину водної жили і геологічного розлому.

При ширині розлому менше 5,4 см виникає проста індуквана зона, що складається тільки з двох зон водоносних жил. Зі збільшенням ширини геологічного розлому зростає складність індукваних перехрещень, число реактивних зон водоносних жил, а разом з ним і гратчастих зон. Одночасно збільшується ступінь патогенного впливу.

У несприятливих випадках, коли ширина скидання перевищує 48,4 см, індуквані перехрещення, складаються з десяти зон водоносних жил і восьми подвійних зон чотирьох гратчастих структур розлому. Якщо особлива форма поля випромінювання, утвореного водоносної жилою, перехрещується зі скидною зоною під кутом 45° або 90° , то виникає ділянку з розташованими в шаховому порядку індукваними перехрестями з проміжками від 30 до 50 см. Тому в такому випадку зміна місця в якості сануючих заходів виявиться неефективною.

Інтенсивність випромінювання і такі фізичні характеристики, як довжина хвилі і поляризація в зонах індукваних перехрещень, відповідають вище розглянутим полям випромінювань підземних водних потоків і геологічних розломів, які утворили дане перехрещення зон. В міру віддалення від точки перехрещення відбувається помітне зниження інтенсивності випромінювання. Шкідливий біологічний вплив має тільки область, що лежить вертикально над точкою перехрещення. Ці ділянки і виявляються причиною геопатології. Досвід свідчить, що в переважній більшості випадків хронічних захворювань, у виникненні

яких грає роль геопатологія, причиною їх розвитку є індуковані перехреснення.

4. *Гратчасті координатні сітки.* Земля є величезним своєрідним кристалом, з гранями, вузлами і геоенергетичними силовими лініями які їх зв'язують, та які утворені геофізичними і космічними процесами.

До теперішнього часу відомі численні гратчасті структури з чарунками різної форми і розмірів: прямокутні (Е. Хартмана, З. Віттмана), діагональні (М. Каррі, Альберта). Також відомі, але до кінця не досліджені сітка З. Стальчінського і геомантична структура.

Прихильники глобальної каркасної мережі Землі виявили, що центри всіх світових геомагнітних аномалій, мінімального і максимального атмосферного тиску збігаються з вершинами багатогранників, на які розділена земна поверхня, а місця зародження древніх цивілізацій перебували в вузлах глобальної мережі.

Гратчасті сітки Землі різних порядків є польові утворення певної структури у вигляді силових ліній, смуг, площин і енергетичних вузлів. В їх утворенні крім складної взаємодії численних геофізичних факторів (п'єзоелектричних процесів, магнітно-гідродинамічних явищ, тріщин, пустот і ін.) бере участь космічне випромінювання, формуючи складну динамічну польову структуру.

Найбільш вивченими є глобальна прямокутна координатна сітка Е. Хартмана (G-мережа) і діагональна координатна сітка М. Каррі (D-мережа), геопатогенний вплив яких з перерахованих вище гратчастих структур є доведеним науковим фактом.

5. *Подвійні зони дії.* Подвійними зонами дії або реактивними смугами подвоєною інтенсивності випромінювання називають смуги шириною 30-40 см, що проходять в прямокутних сітках на відстані 10 м одна від одної. Вони представляють кожен п'яту смугу сітки Е. Хартмана, що йде в напрямку північ-південь, і кожен четверту, - йде в напрямку схід-захід, а в діагональній сітці проходять на відстані 10-15 м один від одного. Центральна ділянка таких зон, шириною всього кілька сантиметрів, містить велику кількість частот випромінювань з циркулярної поляризацією і з відносно високим рівнем інтенсивності.

У сітках Е. Хартмана, М. Каррі і подвійних зонах впливу вузли викидають патогенні випромінювання в УВЧ і НВЧ діапазоні з довжиною хвилі 5 см, 15 см, 19 см, 51 см, 63 см, 68 см.

Крім того, до геопатогенних зон відносять: різні аномальні місця, де проходять електричні кабелі, технічні комунікації, карстові печери і т.д. ; некротичні випромінювання (випромінювання кладовищ, інших масових поховань), які підсилюють інші геопатогенні випромінювання [14].

Вплив геопатогенних зон на організм людини. В даний час вплив земного випромінювання на здоров'я людей є загальновизнаним і розглядається як один з екологічних факторів ризику виникнення захворювань. При цьому поява функціональних порушень або певних захворювань залежить від тривалості перебування в геопатогенній зоні, виду джерела геопатогенного випромінювання, конституції людини, наявності супутніх захворювань, спадкової схильності, а також способу життя.

За інших рівних умов під впливом геопатогенного випромінювання обо-

в'язково виникають порушення, спочатку на функціональному рівні, проявляючись підвищеною стомлюваністю, труднощами засипання, дратівливістю, почуттям внутрішнього неспокою, судомами в ногах, пітливістю, безсонням, головними болями.

Використання об'єктивних методів дослідження дозволяє виявити при цьому зсув кислотно-лужної рівноваги, збільшення швидкості осідання еритроцитів, поява сладж - феномена в мікросудинах, зміна функціональних показників вегетативної нервової системи, що свідчать про напругу адаптаційних регуляторних механізмів, серцево-судинні захворювання, шкірні хвороби, астма, ураження окремих органів, пухлини.

Усунення впливу таких зон призводить до зникнення зазначених порушень протягом місяця. При тривалому перебуванні людини в реактивній зоні через певний період часу, але не довше трьох років, у нього обов'язково виникає захворювання.

В даний час вважається, що вплив випромінювання Землі є істотним і обов'язковим пусковим фактором в патогенезі багатьох важких захворювань.

Численними дослідженнями встановлено взаємозв'язок між наявністю геопатогенного обтяження і розвитком онкологічних, судинних, нервово-психічних захворювань, хвороб опорно-рухового апарату. За підрахунками фахівців більше 50% онкологічних захворювань викликано саме перебуванням людини в такій зоні. Індуковані перехрещення з лівосторонньої поляризацією призводять до виникнення раку, а з правобічної - до появи розсіяного склерозу і лімфогранулематозу. Подвійні зони дії сітки Е. Хартмана, спрямовані на північ-південь, частіше призводять до розвитку серцево-судинних захворювань, а йдуть на схід-захід викликають ревматизм і артрити. У місцях розташування вузлів Е. Хартмана у людей виникають ішемічні захворювання серця і мозку, астма і ревматизм.

За даними М. Матеїна [10] перехрещення сітки Е. Хартмана створює інтенсивність випромінювання 10%, вузол сітки М. Каррі - 20%, а подвійний перехрест вузлів Е. Хартмана і М. Каррі - 60% від максимально можливої величини геопатогенного випромінювання.

Випромінювання подвійного перехрещення вузлів, які мають відповідну довжину хвилі призводять до зниження імунітету, і сприяє виникненню таких захворювань [14]:

- по таблиці Лессура: 5 см - вірус грипу, 19 см - туберкульоз, 51 см - вірус раку, 68 см - діабет;

- по Е. Банковій (1998): 15 см - інформаційний вірус синдрому хронічної втоми, 63 см - інформаційний вірус землі і ін.

Статистично доведено, що для так званих "ракових місцевостей" характерно виявлення наступних найбільш небезпечних геопатогенних зон з лівосторонньої циркулярної поляризацією: центральних реактивних зон підземних водних потоків; діагональної сітки М. Каррі; подвійних зон дії гратчастих сіток; індукованих перехрещень.

Встановлено, що для виникнення злоякісних новоутворень важливу роль

відіграють довжини хвиль реактивних зон при їх лівосторонній круговій поляризації з заданими на лахеровій антені величинами, рівними 7,75; 8,7; 7,3; 10,0; 10,7; 12,7; 13,9 см.

При обстеженні в місцях ночівлі ракових хворих було виявлено, що ту ділянку тіла, в якому виникла злоякісна пухлина, незмінно відповідав тій зоні в місці ночівлі, в якій локалізувалось специфічне випромінювання найбільш потужного джерела шкідливого випромінювання - індукованого перехрещення.

У наведеній нижче таблиці 1, заснованої на результатах досліджень К. Бахлера і П. Швайтцера, перераховані джерела геопатогенного випромінювання, з доведеним шкідливим впливом на здоров'я людини.

Наявний досвід свідчить, що в більшості осель практично через кожен квадратний метр площі проходить одна або кілька реактивних зон полів випромінювання, утворених водоносними жилами або геологічними розломами, або ж зумовленими ними ґратчастими структурами. На цій підставі можна зробити висновок, що в переважній своїй більшості зазначені реактивні зони і їх перехрещення не роблять шкідливого впливу.

В даний час доведено помилковість думки, що нормальні реактивні зони діагональної або глобальної ґлоки мають шкідливим впливом. У світлі різноманіття типів полів випромінювання стало зрозуміло, що тільки певні ділянки можуть надавати патогенний вплив в розвитку хронічних захворювань.

Досвід показує, що за ці ефекти практично завжди несуть відповідальність індуковані перехрещення. Інші джерела реактивних зон (таблиця 1) [14] викликають функціональні мінущі порушення.

Висновки.

1. В даний час вважається, що вплив випромінювання Землі є істотним і обов'язковим пусковим фактором в патогенезі багатьох важких захворювань.

2. Численними дослідженнями встановлено взаємозв'язок між наявністю геопатогенного обтяження і розвитком онкологічних, судинних, нервово-психічних захворювань, хвороб опорно-рухового апарату. За підрахунками фахівців більше 50% онкологічних захворювань викликано саме перебуванням людини в такій зоні.

3. До найбільш небезпечних геопатогенних зон з лівосторонньої циркулярної поляризацією відносяться: центральні реактивні зони підземних водних потоків; вузли діагональної сітки М. Каррі; подвійні зони дії ґратчастих сіток; індуковані перехрещення.

4. Встановлений факт шкідливого впливу певних зон випромінювання Землі визначає необхідність своєчасного здійснення захисних і профілактичних заходів. Існує велика кількість продукції, що випускається промисловістю апаратури і приладів, які відповідають в основних своїх рисах завданням оговорі людей від впливу реактивних зон.

Однак до теперішнього часу заходи щодо захисту і нейтралізації геопатогенного випромінювання до кінця не виявлені і представляють інтерес, відповідним фахівцям, для проведення подальших досліджень.

Таблиця 1. Розподіл геопатогенних зон за ступенем вираженості їх шкідливого ефекту.

На підставі вивчення онкологічних захворювань за даними R. Bachler «Erfahrungen einer Rutengängerin. Geobiologische Einflüsse auf den Menschen», 1984. (Зазначено кількість випадків виявлених онкозахворювань)		За даними дослідження динаміки RA – теста P. Schweitzer. Geopathie, Ursache und Wirkung. – Acta medica empirica, Bd.35, № 1, 1986, p. 801-822. (Наведено тільки геопатогенні зони, що викликають негативні зміни показника)	
Підземний водний потік	0	Перехрест двох зон сітки Е. Хартмана з лівосторонньою циркулярною поляризацією	+35
Лінія діагональної сітки М.Каррі	0	Подвійна зона дії сітки Е. Хартмана	+110
Перетин двох підземних водних потоків і вузла сітки М. Каррі	7	Подвійна зона дії сітки М. Каррі	+110
		Центральна зона підземного водного потоку	+120
Перетин двох підземних водних потоків та лінії сітки М. Каррі	10	Перехрест двох подвійних зон сітки Е. Хартмана	+130
		Центральна зона геологічного розлому з шириною скидання 30 см	+130
Перетин двох підземних водних потоків	12	Перехрест двох центральних зон підземних водних потоків	+130
Вузол діагональної сітки М. Каррі	13	Перехрест двох центральних зон геологічних розломів	+190
Перетин підземного водного потоку і лінії діагональної сітки М. Каррі	39	Простий індукований перехрест	+190
		Індукований перехрест з чотирма гратчастими зонами	+270
Перетин вузла діагональної сітки Каррі і підземний водного потоку	69	Індукований перехрест з чотирма подвійними зонами	+400
		Індукований перехрест двох центральних зон геологічних розломів	+450

Список використаних джерел

1. Яковлева М.И. Физиологические механизмы действия электромагнитных полей. Л.: Медицина, 1973. – 175 с.
2. Сердюк А.М., Попович В.М., Мухарский М.С. и др. Влияние электромагнитных полей радиочастотного диапазона на состояние здоровья населения // Гигиена населенных мест. 1976. Вып. 15. С. 23 – 25.
3. Сподобаев Ю.М., Кубанов В.П. Основы электромагнитной экологии. – М.: Радио и связь, 2000. – 240 с.
4. Федорович Г.В. Экологический мониторинг электромагнитных полей. - М., 2004. - 140 с.
5. Тузіков С.А., Ковжога С.О. Карманний Є.В. Концепція екологічного нормування електромагнітного поля // Матеріали міжнародної конференції НТУ «ХП» IV Міжнародна НМК «Безпека людини в сучасних умовах» 6 - 7 грудня 2012 р. – Харків: НТУ «ХП», «Міськдрук», 2012. – С. 13–15.
6. Тузіков С.А., Писарев А.В. Лазутський А.Ф., Яценко В.В. Методологія оцінки дії електромагнітного поля на природні екосистеми // Матеріали міжнародної конференції НТУ «ХП» IV Міжнародна НМК «Безпека людини в сучасних умовах» 6 - 7 грудня 2012 р. – Харків: НТУ «ХП», «Міськдрук», 2012. – С. 97 – 99.
7. Конопльов С.А., Тузіков С.А. Деякі аспекти біологічного впливу електромагнітного

випромінювання радіолокаційних станцій на організм людини // Матеріали ІХ-ї студентської наукової інтернет - конференції «Безпека людини і реалізація права на працю в сучасних умовах життєдіяльності», 26 – 27 квітня 2018 року. – Х.: Нац. юрид. ун-т, 2018. – С. 250 – 257.

8. Россбах С. Фэн – шуй. Китайское искусство композиции: Пер. с англ. – Львов: Инициатива, Киев: Airland, 1995. - 187 с.

9. Бъчваров С.С. Лекции по радиэстезии. Ч. I-III. – Варна, 1976. – 371 с.

10. Матеин М. Биолокационный практикум. – М.: ЭНИОМ, 1992. – 63 с.

11. Мизун Ю.Г. Биопатогенные зоны – угроза заболевания. – М.: «Экология и здоровье», 1993.- 187 с.

12. Непомнящий И. А., Сочеванов Н. Н., Исаева О. А. Возможности биолокации при поисках месторождений полезных ископаемых. (Обзор). – М.: ВИЭМС, 1989. – 54 с.

13. Пучко Л.Г. Биолокация для всех. Система самодиагностики и самоисцеления человека. (Введение в многомерную медицину). 4 – е изд., испр. и доп. – М.: АНС, 2002. – 320 с.

14. Литвиненко А.А. Энергия пирамид. Волшебный прут и звездный маятник. М.: - Конек – М, Профит Стайл, 2004. – 336 с.

Коноплев С.А., Тузиков С.А.
**НЕКОТОРЫЕ АСПЕКТЫ ВОЗДЕЙСТВИЯ ГЕОПАТОГЕННЫХ ЗОН
НА ОРГАНИЗМ ЧЕЛОВЕКА**

***Аннотация.** Проведённый анализ литературы по определению влияния электромагнитного излучения на организм человека показывает, что в мировой практике достаточно широко исследовано воздействие электромагнитных излучений антропогенного происхождения. В то же время вопросы воздействия электромагнитных излучений природного происхождения, в частности, геопатогенных зон исследованы и изучены слабо. Поэтому, их особенность вызывает необходимость проведения дальнейших исследований, что доказывает актуальность темы. Проведен анализ литературы по определению влияния геопатогенного излучения на организм человека. Дана краткая характеристика основным видам геопатогенных зон. Рассмотрены степени их негативного биологического воздействия на организм человека. Отмечено, что до наиболее опасных геопатогенных зон с левосторонней циркулярной поляризацией, вызывающих онкозаболевания, относятся: центральные реактивные зоны подземных водных потоков; узлы диагональной сетки М. Карри; двойные зоны действия решетчатых сеток; индуцированные перекресты.*

***Ключевые слова:** геопатогенные зоны, биолокация, радиэстезия, даунинг, геологические разломы, решетчатые координатные сетки, двойные зоны действия.*

Konoplev S.A., Tuzikov S.A.
**SOME ASPECTS OF THE IMPACT OF GEOPATOGENIC ZONES
ON THE HUMAN BODY**

***Abstract.** The analysis of the literature on the determination of the influence of electromagnetic radiation on the human body shows that in world practice, the effects of electromagnetic radiation of anthropogenic origin are widely studied. At the same time, the effects of electromagnetic radiation of natural origin, in particular, geopathogenic zones, are poorly studied and studied. Therefore, their feature causes the need for further research, which proves the relevance of the topic. The analysis of the literature to determine the influence of geopathic radiation on the human body. A brief description of the main types of hepatogenic zones is given. The degrees of their negative biological effects on the human body are considered. It is noted that up to the most dangerous geopathic zones with left-sided circular polarization, causing cancer, include: the central reactive zones of groundwater flows; nodes of the diagonal grid M. Curry; double zones of lattice grids; induced crosses.*

***Keywords:** geopathogenic zones, biolocation, radioesthesia, dosing, geological faults, lattice coordinate grids, dual zones of action.*

Корнійчук Анастасія Віталіївна, студентка Інституту підготовки кадрів для органів юстиції України, 5 курс, група 04-18м-09,

Карманний Євгеній Вадимович, доцент кафедри трудового права, кандидат технічних наук, доцент

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, м. Харків

АСПЕКТИ ПОКРАЩЕННЯ ЕКСТРЕНОЇ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ДОПОМОГИ В УКРАЇНІ НА ПРИКЛАДІ СУЧАСНИХ МОБІЛЬНИХ ДОДАТКІВ

***Анотація.** Проаналізований стан надання екстреної психологічної допомоги в Україні. Показано важливість даного аспекту у країні у разі виникнення надзвичайних ситуацій. Розглянуті доступні україномовні мобільні додатки, що стосуються екстреної психологічної допомоги. Запропоновані дії щодо розповсюдження сучасних технологій серед населення, а також інформації щодо реальних можливостей застосування психологічних мобільних додатків.*

***Ключові слова:** екстрена психологічна допомога, мобільні додатки, допомога у надзвичайних ситуаціях.*

Актуальність. Постановка завдання. В Україні за результатами досліджень 2017-2018 рр., користувачами смартфонів, що мають вихід до мережі Internet за 2018 рік є 74% всіх жителів нашої країни. Для порівняння, в 2017 році ця цифра була значно меншою – 54%. Тобто смартфони стають настільки розповсюдженими, що використання інтегрованих до них інструментів психологічної допомоги може стати нормою.

У Україні на сьогоднішній день, постає проблема надання екстреної психологічної допомоги у надзвичайних ситуаціях всім, хто її потребує. Можливо основною причиною є звернення до даної питання лише в останні роки. У зв'язку з чим, поширення мобільних додатків у цій сфері потребує більшого розголосу серед працівників рятувальних служб, відповідних фахівців та звичайного населення. Використання відповідних застосунків дозволить підвищити рівень професіоналізму рятувальників та допомоги, що надається, забезпечити психологічне здоров'я населення та подальшу адаптацію до звичайного життя після надзвичайних ситуацій.

Основна частина. У світі відбувались та продовжують відбуватись різні надзвичайні ситуації, навіть в умовах мирного часу. Безумовно, всі надзвичайні події є різними за своїми особливостями та залишають за собою збитки, особливо психологічного характеру. В останні роки цивільний захист як за кордоном, так і в Україні значно змінює свій прояв - найбільший розвиток набула екстрена психологічна допомога. Це можна прослідити не тільки в низці нормативно-правових актів, створенні спеціалізованих підрозділів Державної служби України з надзвичайних ситуацій, а також у розвитку сучасних технологій. Нині в Україні, як і в інших розвинутих країнах, можна скористатися зручними додатками, що стосуються первинної психологічної допомоги, та які допоможуть у надзвичайних ситуаціях.

Більша кількість застосунків, таких як PTSD Coach, LifeArmor, Provider Resilience, AZNG Be Resilient Program, Develop Your Resilience існують лише

у англomовній версії. Це стосується й таких програм як Care4Caregiver та PFA Mobile, які створені для фахівців для покращення роботи з постраждалими [5].

Україномовних мобільних сервісів для подолання психологічних травм лише три. Це інтегрований в російськомовний додаток «Карманный психолог» курс «Соціально-психологічна підтримка адаптації ветеранів» (рис. 1), модифікація канадського додатку OSI Connect під назвою «Мобільна психологічна допомога», а також випущена на початку 2017 року україномовна версія «PFA Mobile Ukraine» [1].

Рис. 1.
Приклад
зображення
дodatка
«Карманный
психолог».

Додаток «Карманный психолог» допоможе прослідкувати зміни настрою та загальний емоційний стан користувача, також він вміщує в себе покрокові інструкції, що стануть у нагоді кожному хто потребує екстреної психологічної допомоги.

«Мобільна психологічна допомога» - це сервіс, що існує в межах Інтернету, а саме за посиланням <http://psyservice.org/>. Інформація на сайті Психологічної кризової служби, хоч і не надана у окремому додатку, проте знаходиться у відкритому для кожного доступі, її легко знайти та скористатися. Розділ «Бібліотека» містить значну кількість брошур та матеріалів, що будуть у нагоді при надзвичайних ситуаціях будь-якого характеру.

Дана служба співпрацює з Міністерством Оборони України, державною службою з Надзвичайних ситуацій, Міністерством Соціальної Політики, Міністерством Охорони Здоров'я та провідними професійними організаціями України та світу, що підтримують і розвивають кризову психологічну допомогу населенню [6].

Мобільний додаток першої психологічної допомоги PFA mobile Ukraine (на базі Android і Apple) з'явився у загальнодоступній версії у 2017 році (рис. 2). Він призначений для оптимізації надання екстреної (першої) психологічної допомоги у надзвичайних ситуаціях тим, хто її потребує бо це є запорукою швидкої адаптації постраждалих та інших учасників подій до подальшого життя. Застосунок містить матеріали щодо типових реакцій на стрес, ключові етапи надання першої психологічної допомоги в залежності від віку та мети надання, а ще низку гарячих ліній та контактів, куди можна звернутись за допомогою. Також у програмі міститься тест, що може визначити

спроможність надавати послуги даного виду.

Рис. 2.
Приклад
зображення
додатка
«PFA
Mobile
Ukraine».

Додаток розроблено спеціально для:

- 1) активістів та волонтерів, які надають допомогу постраждалим;
- 2) учасників АТО та іншим категоріям населення, які були задіяні у військовому конфлікті та хочуть підтримати один одного;
- 3) служб швидкого реагування задля допомоги дорослим та дітям, що перебувають чи перебували в зоні конфлікту (тобто перенесли лихо: акт насильства, втрату близької людини, гострий травматичний стрес, тощо) [2].

Застосунок варто мати на телефоні/планшеті усім, хто може стикатися із катастрофічними ситуаціями або іншими масовими трагедіями: працівникам соціальних служб та служб з надзвичайних ситуацій, лікарям та іншому медичному персоналу, працівникам медицини катастроф та й усім лікарям загальної практики, військовослужбовцям, капеланам, волонтерам та багатьом іншим [7]. Важливою ознакою є змога користуватися додатком, що вже встановлений, навіть без доступу до мережі Інтернет.

Тенденція поширення мобільних застосунків у всі сфери є безсумнівно корисною для населення, особливо, коли це стосується життя та здоров'я населення. Однак варто зазначити, що у випадку екстреної психологічної допомоги, як і першої медичної, додаткам не завжди під силу вирішення більш складніших питань, що відносяться до компетенції фахівців. І більше того, порівнюючи англійські додатки та вітчизняні, останні не перевірені часом, тому не можна вважати їх ефективними [8].

Розглянути доцільне використання застосунків можливе лише на прикладі реальних подій. Нещодавно на території України сталась надзвичайна ситуація - 9 жовтня 2018 року на території 6 арсеналу Міністерства оборони, що поблизу смт Дружба у Ічнянському районі Чернігівської області виникла пожежа та детонація боєприпасів. Із зони ураження було здійснено евакуацію понад 12 тисяч населення.

З метою надання постраждалим екстреної психологічної допомоги, було сформовано групу з трьох осіб, до якої увійшли психологи Управління ДСНС України у Чернігівській області та Спеціального авіаційного загону оперативно-рятувальної служби цивільного захисту ДСНС України (м. Ніжин). Психологам довелося працювати у складних умовах. Окрім роботи із населенням, яке

перебувало у тимчасових пунктах евакуації та самостійно поверталось до своїх домівок в зону надзвичайної ситуації належну увагу було приділено стабілізації емоційного стану особового складу Оперативно-рятувальної служби [3].

Цілком зрозуміло причину складних умов праці психологів – велика кількість населення та рятувальників та лише три особи, що є фахівцями у сфері надання екстреної психологічної допомоги. У даному випадку, доцільною була б взаємодія психологів, які приймали дорослих та дітей з тяжким емоційним станом, та активістів, волонтерів чи інших робітників рятувальних служб, які користуючись смарт-додатками, мали змогу допомогти людям з легшими емоційними станами та фіксувати та документувати потреби тих, що постраждали. Також не варто забувати, що ці застосунки сприяють самопомозі, тобто без участі інших осіб.

Саме за результатами використання мобільних сервісів екстреної психологічної допомоги на території України буде встановлена їх ефективність, переваги та недоліки, які потребують вдосконалення.

Висновки. На території України існує низка нормативно-правових актів, що закріплюють право населення на психологічний захист, але допомога у цій сфері знаходиться на стадії зародження. На прикладі іноземного досвіду можна прослідкувати значний розвиток у сфері надання екстреної психологічної допомоги, у тому числі за допомогою використання мобільних додатків. Основними перевагами застосунків є:

- 1) зосередження основної інформації в одному сервісі;
- 2) переважно безкоштовний доступ;
- 3) легко встановлюється на пристрій та одразу готовий до використання;
- 4) індивідуалізація, через внесення персональних даних профілю користувача;
- 5) покращення рівня самопомоги;
- 6) можливість використання під час терапії у спеціаліста.

Існує ще низка позитивних факторів використання мобільних додатків, але доцільніше розглядати шляхи їх поширення та розвитку в Україні:

- першочерговим етапом повинно бути розповсюдження інформації про застосунки першої психологічної допомоги, як серед працівників відповідних рятувальних служб чи медичних закладі, так і серед звичайного населення;
- наступним кроком – обов'язкове застосування додатків відповідними службами, що можуть знаходитися в осередках надзвичайних ситуацій;
- також доречно сформувані волонтерські організації екстреної психологічної допомоги, в яких повноцінним волонтером буде вважатися особа, що пройшла тренінг та успішно склала екзамен на надання першої допомоги;
- подальшою дією повинно бути покращення додатків для кращої ефективності.

Варто зазначити, що поширення мобільних додатків в першу чергу повинно бути підтримано державою та належно профінансовано. Тому вважаю необхідною подальшу популяризацію мобільних додатків екстреної психоло-

гічної допомоги, розроблення Плану основних заходів надання першої психологічної допомоги та включення до нього використання мобільних застосунків.

Список використаних джерел

1. Дворник М.С. Психологічні мобільні додатки: можливості подолання травми. // [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://lib.iitta.gov.ua/708583/1/2%20Психологічні_мобільні_додатки.pdf
2. Додаток для мобільних телефонів PFA mobile Ukraine - Перша психологічна допомога. // [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://volonter.org/event/dodatok-dlya-mob%D1%96lnih-telefon%D1%96v-pfa-mobile-ukraine---persha>
3. На Чернігівщині в зоні надзвичайної ситуації працює група екстреної психологічної допомоги. // [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://garmata.tv/uk/83271.html>
4. Статистика интернет-аудитории Украины и используемых устройств. // [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://seoukraine.com.ua/statistika-internet-auditorii-ukrainy-i-ispolzuemyh-ustroystv/>
5. Apolinário-Hagen J. Public acceptability of E-mental health treatment services for psychological problems: A scoping review / J. Apolinário-Hagen, J. Kemper, C. Stürmer // JMIR Mental Health. – 2017. // [Electronic resource] – Access mode: <https://goo.gl/CJtbP6>.
6. Психологічна кризова служба. // [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://psyservice.org/>
7. PFA mobile Ukraine APK. // [Electronic resource]. - Access mode: <https://apkpure.com/pfa-mobile-ukraine/com.pfaukraine.android>
8. Prentice J. A Review of the Risks and Benefits Associated With Mobile Phone Applications for Psychological Interventions / J. Prentice, K. Dobson. // Canadian Psychology / Psychologie Canadienne. – 2014. – Vol. 55, № 4. – P. 282 – 290.
9. PFA mobile Ukraine: мобільний додаток / Інтернет-сервіс Google Play. // [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://play.google.com/store/apps/details?id=com.pfaukraine.android>

Корнийчук А.В., Карманний Е.В.

АСПЕКТЫ УЛУЧШЕНИЯ ЭКСТРЕННОЙ ПСИХОЛОГИЧЕСКОЙ ПОМОЩИ В УКРАИНЕ НА ПРИМЕРЕ СОВРЕМЕННЫХ МОБИЛЬНЫХ ПРИЛОЖЕНИЙ

***Аннотация.** Проанализировано состояние оказания экстренной психологической помощи в Украине. Показана важность данного аспекта в стране в случае возникновения чрезвычайных ситуаций. Рассмотрены доступны украиноязычные мобильные приложения, касающиеся экстренной психологической помощи. Предложенные действия по распространению современных технологий среди населения, а также информации о реальных возможностях применения психологических мобильных приложений.*

***Ключевые слова:** экстренная психологическая помощь, мобильные приложения, помощь в чрезвычайных ситуациях.*

Korniichuk A.V., Karmanniy Ye.V.

ASPECTS OF EXTRAORDINARY PSYCHOLOGICAL AID IN UKRAINE ON THE EXAMPLE OF MODERN MOBILE SUPPLEMENTS

***Abstract.** The state of emergency psychological assistance in Ukraine is analyzed. The importance of this aspect in the country in the event of emergencies is shown. Available Ukrainian-language mobile applications related to emergency psychological help are considered. Proposed actions on the dissemination of modern technologies among the population, as well as information on the real possibilities of application of psychological mobile applications.*

***Keywords:** emergency psychological assistance, mobile applications, assistance in emergency situations.*

Котлярова Катерина Вадимівна, студентка факультету дошкільної педагогіки та психології, 2 курс, 1 група,
Савчук Олена Петрівна, викладач кафедри технологічної і професійної освіти, кандидат педагогічних наук
Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», м. Одеса

ЗАСТОСУВАННЯ СУЧАСНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ОСОБИСТОСТІ, СУСПІЛЬСТВА І ДЕРЖАВИ ПРИ НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЯХ

***Анотація.** У статті аналізуються загрози сучасного світу для особистості, суспільства і держави, досліджуються основні напрямки використання сучасних інформаційних технологій для забезпечення безпеки та підвищення ефективності державної діяльності та правозастосовної практики з метою створення безпечного середовища проживання.*

***Ключові слова:** безпека особистості, суспільства, держави; інформаційні технології; надзвичайні ситуації; геолокація.*

Актуальність. Зумовлена тим, що в сучасному інформаційному суспільстві, в умовах поширення кількісного росту комп'ютерних злочинів, застосування інформаційних технологій в усіх сферах правоохоронної, економічної, регулятивної діяльності є необхідним, неминучим і найбільш перспективним напрямком розвитку для забезпечення безпеки особистості, суспільства та країни. Практика показує, що з кожним роком росте кількість злочинів як у сфері комп'ютерної інформації, так і з використанням комп'ютерних технологій, в результаті чого формуються цифрові сліди злочинів. З цього слідує, що розкривати і розслідувати їх стає можливим тільки із застосуванням інформаційних технологій. Основною задачею сучасної системи забезпечення безпечної життєдіяльності є запобігання надзвичайним ситуаціям за допомогою інформаційної політики в області захисту населення і території від НС. Інформація такого роду поступово стає більш легкодоступною і дієвою мірою впливу на громадян, ніж міри адміністративного примусу, а значить – це відкриття великі перспективи для забезпечення безпеки особистості, суспільства та держави.

Постановка завдання. Завданням цієї статті є виявлення сфер застосування сучасних інформаційних технологій з метою створення безпечного середовища проживання.

Основна частина. Сучасний розвиток суспільства породжує безліч загроз природного, техногенного, екологічного, конфліктного характеру, а також в частині поширення внутрішнього і міжнародного тероризму, погіршення транспортної безпеки, управлінських ризиків. В умовах таких загроз і ризиків люди потребують підвищення загального рівня громадської безпеки, правопорядку і безпеки середовища проживання за рахунок істотного поліпшення координації діяльності сил і служб, відповідальних за рішення цих задач.

Існуюча нормативно-правова база в галузі цивільної оборони, захисту населення і територій від НС (це порушення нормальних умов життя і діяльності

людей на об'єкті або території, спричинене аварією, катастрофою, стихійним лихом, епідемією, великою пожежею, застосуванням засобів ураження, що призвели або можуть призвести до людських і матеріальних втрат) природного і техногенного характеру, пожежної безпеки при своєму досить великому обсязі і деякої внутрішньої суперечливості, далеко не єдина галузь знань, якою повинна володіти кожна сучасна людина для розробки правильних і ефективних превентивних заходів. Людина об'єктивно не в змозі повною мірою оперувати такими обсягами інформації, а якщо врахувати обмеження у часі, то завдання є досить важким [2, с. 25].

Однією з основних невідкладних причин впровадження сучасних інформаційних технологій в управлінську та правоохоронну діяльність є інформаційно-технічний характер сучасної злочинності. Практика свідчить про те, що з кожним роком зростає число злочинів як в сфері комп'ютерної інформації, так і злочинів з використанням комп'ютерних технологій, в результаті чого формуються цифрові сліди злочинів. Із цього випливає, що розкривати і розслідувати злочини з використанням інформаційних технологій можливо тільки із застосуванням правоохоронними органами сучасних інформаційних технологій.

Необхідність розвитку і впровадження інформаційних технологій пов'язана зі швидкістю прийняття рішень. Інформаційні технології – організована сукупність процесів, елементів, пристроїв і методів, використовуваних для обробки інформації. В умовах динамічної людської діяльності, заснованої на інформаційних технологіях, в умовах надзвичайних ситуацій необхідно приймати грамотні управлінські рішення в найкоротші терміни. Ухвалення вивірених рішень вимагає миттєвого отримання і аналізу всієї інформації, причому з усіх можливих джерел, що неможливо без розвинених автоматизованих інформаційних пошукових систем, автоматизованих банків даних, систем аналізу та оповіщення.

Названі і неназвані причини впровадження сучасних інформаційних технологій ставлять перед правоохоронними органами та органами державної, муніципальної влади завдання формування комунікаційної платформи з метою запобігання та усунення ризиків громадської безпеки, правопорядку і створення безпечного середовища проживання на базі міжвідомчої взаємодії.

Процес формування знань і навичок роботи з комп'ютерною технікою розвивається досить повільно. У багатьох співробітників, а найчастіше у тих посадових осіб, які повинні бути ініціаторами впровадження нових інформаційних технологій, відсутні найпростіші навички володіння комп'ютерною грамотністю. В сучасних умовах, коли комп'ютер є основним робочим інструментом для всіх посадових осіб, використання його можливостей в повній мірі дозволяє істотно підвищити продуктивність праці [1, с. 23].

Використання нових інформаційних технологій в галузі забезпечення захисту населення і територій від НС, цивільної оборони та пожежної безпеки відкриває великі перспективи. Але проста розповсюджена установка комп'ютерів, підключення до Internet та інші технічні заходи не дадуть бажаного результату, необхідно, щоб у всіх структурних підрозділах була створена електронна пошта (E-mail), в містах і районах створювалися профільні сайти, лока-

льні і регіональні мережі. Необхідно спрямувати основні кошти на: вдосконалення матеріально-технічної бази і найголовніше на підготовку фахівців. Оператори зв'язку та організатори поширення інформації в мережі Інтернет зобов'язані надавати інформацію державним органам, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність або забезпечення безпеки в Україні [3].

Застосування сучасних інформаційних технологій для забезпечення безпеки особистості, суспільства та держави в умовах сучасності є необхідним засобом для створення безпечного середовища проживання. Так, наприклад, серед діючих ефективних сучасних інформаційних технологій, що забезпечують безпеку, слід назвати відеоспостереження і відеофіксацію, в тому числі зняття, обробку і передачу відеопотоку з камер відеоспостереження про правопорушення і ситуації надзвичайного характеру, в тому числі пошкодження комунікацій, інфраструктури і майна. Застосування таких інформаційних технологій дозволить здійснити автоматичну реєстрацію подій на базі системи відеоаналізу потоку, відеоаналіз подій, аналітику відеопотоку в режимі реального часу, ідентифікацію та розпізнавання осіб. Унікальні можливості використання інформаційних технологій містяться в позиціонуванні рухомих об'єктів (геолокація). Геолокація – це виявлення координат реального географічного положення будь-якого об'єкта.

В сучасних умовах інформаційні технології відіграють ключову роль в інформаційному забезпеченні розслідування злочинів. З інформаційних позицій інформаційне забезпечення – це сукупність єдиної системи збору та отримання інформації з зовнішніх і внутрішніх джерел, схем інформаційних потоків, що циркулюють в ході розкриття і розслідування злочинів, а також методологія використання наявних баз даних і побудови нових [4].

Нові інформаційні технології розширили не тільки слідову картину злочинів, а й перелік предметів і документів – речових доказів, що підлягають криміналістичній реєстрації. Реєстрація та довготривале зберігання інтернет-трафіку, всіх телефонних з'єднань, наявність жорсткого взаємозв'язку абонента і базової станції, а також технічні можливості сучасних комп'ютерних засобів і систем управління базами даних дозволяють досить оперативно обробити колосальні обсяги інформації та отримати відомості, які полегшують розслідування злочинів. Сучасні інформаційні технології дозволяють вивчити особистості всіх суб'єктів злочинної діяльності, швидко перевірити всі висунуті версії, прийняти законне рішення в найкоротші терміни [2, с. 252].

Висновки. Узагальнюючи вищевикладене, можна зробити висновок, що в сучасному інформаційному суспільстві, в умовах зростання загальних та інформаційних загроз, зростання комп'ютерної злочинності, застосування інформаційних технологій у всіх сферах правоохоронної, економічної, регулятивної діяльності є необхідним, неминучим і найперспективнішим напрямом діяльності для забезпечення безпеки особистості, суспільства і держави – стану захищеності від ризику зазнати шкоди. Раціональна організація використання сучасних інформаційних технологій забезпечує надійну основу і відкриває великі перспективи для ефективного вирішення завдань щодо забезпечення безпеки в галу-

зі захисту населення і територій від НС, цивільної оборони і пожежної безпеки.

Для цього потрібне створення єдиного інформаційного середовища, що забезпечує ефективну і негайну взаємодію всіх сил і служб, відповідальних за громадську безпеку і правопорядок. Для підвищення ефективності діяльності по розкриттю і розслідуванню злочинів необхідно створити інтегровані банки даних криміналістично значущої інформації, досягти більш високого рівня інформатизації правоохоронних органів.

Проте, при впровадженні сучасних інформаційних технологій в усі сфери державної та правоохоронної діяльності в гонитві за забезпеченням безпеки суспільства і держави не можна допустити перегинів, зневаги конституційними гарантіями прав особистості в сфері приватного життя.

Список використаних джерел

1. Єсімов С. С. Використання інформаційних технологій як предмет адміністративно-правового регулювання / С. С. Єсімов . –2015. № 6. –С. 24 – 29.
2. Желібо Є. П. Безпека життєдіяльності: навчальний посібник для студентів вищих закладів освіти України I-IV рівнів акредитації / Є. П. Желібо, В. В. Зацарний. – К.: «Каравела», 2006. – 279 с.
3. Кашпрук Н. Міжнародна інформаційна безпека як актуальна проблема сучасності [Електронний ресурс] / – Режим доступу: <http://naub.org.ua/?p=1050>
4. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 15.05.2013 р. № 386-р «Про схвалення Стратегії розвитку інформаційного суспільства в Україні». // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/386-2013-%D1%80>

Kotlyarova K.V., Savchuk O.P.

APPLICATION OF MODERN INFORMATION TECHNOLOGIES TO ENSURE SAFETY OF PERSONALITY, SOCIETY AND STATE IN THE EMERGENCY SITUATIONS

***Abstract.** The article analyzes threats to the individual, society and state present in the modern society, and considers the principal directions in the use of modern information technology for ensuring security and increasing efficiency of the state activities and law enforcement with the aim of creating a safe living environment.*

***Keywords:** security of the individual, society and state; information technology; emergencies; geolocation.*

Котова Яна Михайлівна, студентка господарсько-правового факультету, 5 курс, група 02-18м-05,

Карманний Євгеній Вадимович, доцент кафедри трудового права, кандидат технічних наук, доцент

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, м. Харків

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПРОБЛЕМИ ПЕРЕРОБКИ ТВЕРДИХ ПОБУТОВИХ ВІДХОДІВ В УКРАЇНІ

***Анотація.** Проаналізовано надмірне утворення твердих побутових відходів, можливості раціонального використання таких відходів та можливості впровадження переробних процесів. Відображено статистику ЄС, щодо твердих побутових відходів, а також практику поводження з таким сміттям. Проаналізовано нормативно правову базу України,*

щодо нормування відносин в сфері обігу твердого побутового сміття. Запропоновано рекомендації щодо поліпшення ведення бізнесу в сфері переробки твердого побутового сміття.

Ключові слова: тверде побутове сміття, екологія, переробка, забруднення, сміттєпереробний завод, спалювання, законодавство, практика ЄС, небезпека.

Актуальність. Постановка завдання. Забруднення навколишнього природного середовища – один із чинників, що найбільше впливає на тривалість життя та здоров'я людей. Попри низку екологічних проблем які мають місце на території України, ключовим є питання утилізація твердих побутових відходів. За роки незалежності в Україні не було досягнуто значних зрушень в питанні утилізації відходів. Наша держава є європейським лідером за кількістю відходів на душу населення, що не переробляється, це є негативним показником для українців [1]. При цьому збір та переробка відходів не тільки сприятиме захисту навколишнього середовища, а й дозволить створити нові робочі місця й частково розв'язати проблему безробіття. Як показує світова практика, переробні підприємства виконують не тільки екологічні та економічні завдання державного значення, але також є й високо рентабельними підприємствами. Саме тому основним завданням даної роботи є висвітленні сучасного стану та проблеми переробки твердих побутових відходів на території України, оскільки це питання є одним із ключових проблем сучасності. А також запропонувати рекомендації, щодо поліпшення сміттевої кризи в Україні. Наукова новизна роботи полягає в дослідженні сучасного стану сміттевих показників країн ЄС та України, а також розробки рекомендацій, щодо поліпшення сміттевої кризи в Україні, та впровадження переробних процесів.

Основна частина. Наразі чинне законодавство не містить легального поняття твердих побутових відходів, хоча раніше в деяких НПА закріплювалася ця дефініція. Сьогодні згідно з Законом України «Про відходи» побутові відходи – це відходи, що утворюються в процесі життя й діяльності людини в житлових та нежитлових будинках (тверді, великогабаритні, ремонтні, рідкі, крім відходів, пов'язаних з виробничою діяльністю підприємств) і не використовуються за місцем їх накопичення. Зі свого боку, згідно з законом тверді відходи – залишки речовин, матеріалів, предметів, виробів, товарів, продукції, що не можуть у подальшому використовуватися за призначенням.

Надмірне забруднення твердими побутовими відходами не є суто українська проблема, оскільки тенденції до погіршення проглядаються на всій планеті незалежно від континенту, також одним з головних чинників утворення твердих побутових відходів є саме урбанізація населення. За даними Nature Research Press на початку ХХ століття на планеті проживало 1.6 млрд осіб, а в містах всього 220 млн осіб, ця кількість населення вже залишила після себе 300 тис т сміття в день. За сто років населення збільшилося до 6 млрд осіб, а урбанізація сягнула 2,9 млрд осіб, а кількість побутових відходів сягнула 3 млн т твердих відходів на день. За прогнозами у 2100 році загальне населення сягне 11.5 млрд осіб, а урбанізація складатиме приблизно 9 млрд осіб, при цьому на день показники твердого побутового сміття буде складати 11 млрд т [2]. За даними Державної служби статистики України на 2018 рік проживало

42.3 млн осіб, водночас в містах 2.9 млн осіб, за таких умов на рік утворилася приблизно 11 млн т побутового твердого сміття [3]. Велика кількість цього сміття утилізується доволі примітивним способом: 94,4 % підлягають захороненню на сміттєвих полігонах, наразі загальна площа всіх офіційно працюючих сміттєвих полігонів становить приблизно 120 км², а це майже 4.5 відсотки всієї території України, що дорівнює площі всіх природних заповідників. Інші 6.6 % відсотків утилізуються дещо новішими способами, шляхом спалювання 2.7 %, а переробкою 3.9 % [4].

За середнім морфологічним складом тверде побутове сміття вміщує 25–30 % паперу, 35–40 % харчових відходів, 4–5 % текстилю, 4–10 % полімерів, 4–5 % чорних та кольорових металів, 5–7 % скла, 2–7 % гуми, кісток, каміння тощо. Питома вага такого сміття становить 220–250 кг/м³, вологість 40–60 %, зольність 35–40 %, теплотворна здатність 800–2400 ккал/кг. Зрозуміло, що хімічний склад різних компонентів такого сміття є дуже різноманітним як за мінеральною, так і органічною частинами [5].

За даними Міністерства екології та природних ресурсів України на теперішній час всього назбиралось 36 млрд т твердих побутових відходів, що становить приблизно 7 % території. З 36 млрд т твердих побутових відходів майже 2,6 млрд т є високо токсичними відходами. Кожного року створюється 12 тисяч незаконних сміттєзвалищ, оскільки полігонів для сміття недостатньо. Інститут економіки природокористування та сталого розвитку Національної академії наук України прогнозує що, норма утворення на одиницю населення до 2020 року має зрости до 347 кг на рік, а у 2030 році – до рівня 395 кг на рік.

В ЄС кількість утвореного твердого побутового сміття значно різниться залежно від країни-члена. Отже, 272 кг на людину в Румунії, що є найменшою кількістю відходів, за нею йдуть Польща (315 кг на людину), Чеська Республіка (344 кг на особу) та Словаччина (378 кг на людину). На протилежному кінці шкали Данія (781 кг на людину), вона зробила найбільшу кількість відходів, значно випередивши Мальту (647 кг на людину), Кіпр (640 кг на людину), Німеччину (633 кг на людину) та Люксембург (614 кг на людину) [6]. Середній показник складає 480 кг на особу. Для більш детального дослідження, вказані показники зображено на рис. 1. Хоча Норвегія та Швейцарія не входять до складу ЄС, але зважаючи на значущість цих країн, зазначити відомості про них також необхідно, відповідно показник складає 754 та 720 кг на особу [7].

З досить великими показниками утворення сміття понад 47 % відходів переробляється або компостується, ця статистика є середньою для 28 країн-членів. Зі свого боку обробка комунальних відходів здійснювалася різними методами. Загалом в ЄС у 2018 році, 30 % відходів переробляється, 27 % спалюється, 25 % вивозиться на звалища і 17 % компостується. Частка відходів, що переробляється або компостується, неухильно зростає, наприклад, за період з 1995 року та до 2018 року відбулися зміни з 17 % до 47 %. Найбільше в управлінні сміттям для переробки впоралися в Німеччині 66 %, більше половини сміття також переробляється в Австрії 59 %, Бельгії 54 % та Нідерландах 53 % й Італії 51 % [8]. На рис. 2, наведено приклад заводу з переробки твердих

побутових відходів: «Allerton Waste Recovery Park», який був відкритий в листопаді 2018 року.

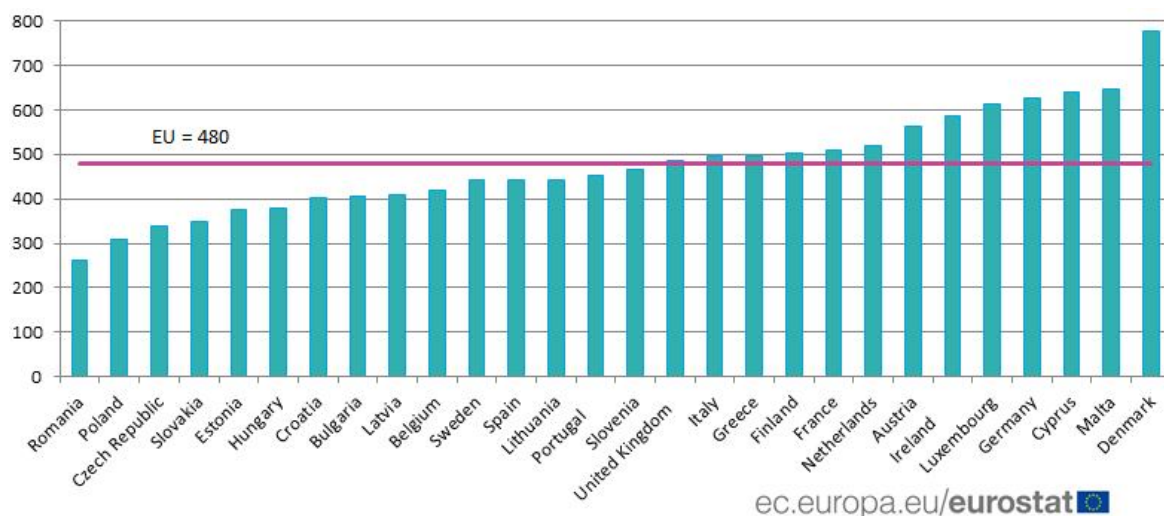

Рис. 1. Кількість твердих побутових відходів на одну людину протягом року в ЄС [6].

Рис. 2. Європейський завод з переробки твердих побутових відходів «Allerton Waste Recovery Park» (відкритий в листопаді 2018 року).

Переробні підприємства виконують не тільки екологічні але й економічні завдання, адже сприяють створенню робочих місць та зростанню економіки. Розвиток новаторських технологій покращує процес переробки, формує нову парадигму оформлення виробу для того щоб полегшити повторне користування та підвищити промислові потужності під час переробки. Значно в такій діяльності впоралися такі держави, як Словенія де така діяльність займає 1.31 % ВВП, Хорватія 1.22 % та Великобританія 1.21 % [7].

Останнім часом також стало актуальним використання «розумних» систем сортування сміття. Британська компанія Cambridge Consultants за допомогою шту-

чного інтелекту та технології машинного навчання розробила систему сортування сміття. Принцип роботи полягає в розподілі відходів на сміття, яке підлягає переробці, та які варто утилізувати. Данна технологія являє собою контейнер із кількома баками та спеціальним датчиком. Перед тим як кинути сміття у котрийсь із баків, його потрібно піднести до датчика і він визначить тип сміття [13].

На жаль, дещо інша ситуація в Україні, на сьогодні є чотири сміттєспалювальних заводів в Києві, Харкові, Дніпрі та Севастополі, а також один сміттєпереробний завод в Рівному. З них працює лише завод «Енергія» в Києві, який виробляє альтернативну енергію для деяких житлових масивів, а також є монополістом з сміттєспалювальної діяльності в Україні [12]. Зараз він у процесі модернізації, що в майбутньому дасть змогу переробляти більшу кількість твердих побутових відходів (до 20 %) та технологічний процес переробки буде відповідати європейським нормам [9]. Також в найближчий час закінчиться будівництво нового сучасного заводу з спалювання сміття в Харківській області, який зможе переробляти 400 тисяч т на рік та буде видавати 16000 МВт, а через 10 років потужність зросте до 53000 МВт в рік [10]. Також планується побудувати новий завод у Києві та Львові, наразі відкриття заплановано на 2021 рік.

У листопаді 2017 року Уряд схвалив Національну стратегію управління відходами в Україні до 2030 року, стратегія впроваджує в Україні європейські принципи поводження з всіма видами відходів: твердими побутовими, промисловими, будівельними, небезпечними, відходами сільського господарства, також передбачається закріплення принципів циклічної економіки та розширеної відповідальності виробника, що почне заохочувати бізнес до зменшення відходів та впровадить їх переробку. Найбільш широко врегульовано питання в Законі України «Про відходи» від 05.04.1998 року в якому зазначено, що органи місцевого самоврядування у сфері поводження з відходами забезпечують майже всі функції щодо регулювання відносин у сфері поводження із відходами, а також приймають рішення про відвід земельних ділянок для розміщення відходів і будівництва об'єктів поводження з відходами. Останньою гучною зміною в законодавстві стало внесення поправок у Закон України «Про відходи» від 05.04.1998 року, з 1 січня 2018 року українці повинні сортувати все сміття за видами матеріалів, а також розділяти його на придатне для повторного використання, для захоронення та небезпечне. Але чинне законодавство не має переліку та послідовності операцій з сміттям. За таких умов зміни мають лише декларативний характер [11].

Висновки. Національне законодавство доволі несуттєво регулює питання поводження з твердими побутовими відходами, перекладаючи майже всі обов'язки на місцеве самоврядування. Якщо раніше законодавство передбачало лише один спосіб утилізації – захоронення, то зараз вже впроваджена норма щодо сортування цього сміття, але через відсутність процедурних особливостей норма має лише декларативний характер. Саме така неврегульованість й призвела до того, що утилізація й переробка відходів в Україні перебувають на неналежному рівні. Держава повинна, крім законодавчого рівня, також на урядовому рівні підтримати підприємства різних форм власності до модерні-

зації, а також створення підприємств з утилізації та переробці відходів. Окрім висвітлення наукової новизни в цій роботі, ми пропонуємо стимулювати інвесторів, які мають намір вкладати кошти у сміттєпереробну галузь. По-перше, слід надати можливість пільгового кредитування та податкових канікул терміном 3-5 років, прозорий та спрощений механізм отримання дозвільних документів. На державному рівні потрібно заохочувати бізнес до інвестування екологічно безпечних технологій з переробки та утилізації відходів. По-друге, законодавчо зобов'язати виробників товарів перейти на нові стандарти пакування, задля поліпшення майбутньої переробки відходів, доцільно також, заборонити використання поліетиленових пакетів або замінити їх на пакети, що швидко розкладаються.

Список використаних джерел

1. Количество мусора на душу населения [Електронний ресурс]. Автор: Телеграф та Інтерфакс-Україна, дата публікації: 8.10.2017 – Режим доступу: <https://telegraf.com.ua/ukraina/obshhestvo/3732417-ministra-ekologii-shokiruet-kolichestvo-musora-na-dushu-naseleniya.html> – Назва з екрана.
2. Environment: Waste production must peak this century [Electronic resource]. Authors: D. Hoornweg Publication date: 30.10.2018 – Access mode: <https://www.nature.com/news/environment-waste-production-must-peak-this-century-1.14032> – Title from the screen.
3. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. Демографічна та соціальна статистика, дата перегляду: 17.03.2019 – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2007/ds/nas_rik/nas_u/nas_rik_u.html – Назва з екрана.
4. Скільки сміття є в Україні [Електронний ресурс]. Автор: Д. Куришко, дата публікації: 13.03.2018 – Режим доступу: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-43396650> – Назва з екрана.
5. Березюк О. В. Регресія кількості сміттєспалювальних заводів / О. В. Березюк, М. С. Лемешев // Сборник научных трудов SWorld. – Иваново : МАРКОВА АД, 2015. – Выпуск 1 (38). Том 2. Технические науки. – С. 63 - 66.
6. 480 kg of municipal waste generated per person in the EU [Electronic resource]. Authors: Eurostat, Publication date: 23.01.2018 – Access mode: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/-/DDN-20180123-1> – Title from the screen.
7. Circular Economy [Electronic resource]. Authors: Eurostat, viewing date: 17.03.2019 – Access mode: <https://ec.europa.eu/eurostat/cache/infographs/circulareconomy> – Title from the screen.
8. Municipal waste [Electronic resource]. Authors: Eurostat, viewing date: 17.03.2019 – Access mode: https://ec.europa.eu/eurostat/statisticsexplained/index.php/Municipal_waste_statistics – Title from the screen.
9. Проблеми і напрямки утилізації відходів в Україні та світі // Федорова Ю.І., Чупріна М.О. / Збірник наукових праць молодих вчених КПІ ім. І. Сікорського, № 11 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ape.fmm.kpi.ua/article/viewFile/102732/97790> – Назва з екрана.
10. Электричество из мусора [Електронний ресурс]. Автор: kh.vgorode.ua, дата публікації: 01.11.2018 – Режим доступу: <https://kh.vgorode.ua/news/sobytyia/378482-elektrychestvo-uz-musora-v-2019-hodu-pod-kharkovom-zapustiat-zavod-za-267-myllyonov> – Назва з екрана.
11. Книжник К.В. Проблеми і напрямки утилізації відходів в Україні // Молодий вчений, № 5 (57), травень, 2018 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://molodyvchenu.in.ua/files/journal/2018/5/140.pdf>
12. Котова Я.М. Деякі питання щодо відповідальності за порушення антимонопольного законодавства України / Порівняльно-аналітичне право. – 2017. - № 4. - С. 149 – 153.
13. Комарницька М.В., Карманний Є.В. До питання утилізації відходів в Україні на прикладі «смітцевої» проблеми у Львові // Матеріали ІХ-ї студентської наукової інтернет-конференції Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого «Безпека людини і реалізація права на працю в сучасних умовах життєдіяльності», 26 - 27 квітня

Котова Я.М., Карманний Е.В.

СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ И ПРОБЛЕМЫ ПЕРЕРАБОТКИ ТВЕРДЫХ БЫТОВЫХ ОТХОДОВ В УКРАИНЕ

***Аннотация.** Проанализировано избыточное образование твердых бытовых отходов, возможности рационального использования таких отходов и возможности внедрения перерабатывающих процессов. Отражено статистику ЕС, по твердым бытовым отходам, а также практику обращения с таким мусором. Проанализировано нормативно-правовую базу Украины относительно регулирования отношений в сфере обращения с твердыми бытовыми отходами. Предложены рекомендации по улучшению ведения бизнеса в сфере переработки твердых бытовых отходов.*

***Ключевые слова:** твердые бытовые отходы, экология, переработка, загрязнение, мусороперерабатывающий завод, сжигание, законодательство, практика ЕС, опасность.*

Kotova Ya.M., Karmanniy Ye.V.

CURRENT STATE AND PROBLEMS OF PROCESSING SOLID DOMESTIC WASTE IN UKRAINE

***Abstract.** The excessive formation of solid household wastes, the possibilities of rational use of such wastes and the possibility of introduction of recycling processes are analyzed. The EU statistics on solid household waste are displayed, as well as the practice of dealing with such debris. The normative and legal basis of Ukraine concerning the standardization of relations in the sphere of solid household waste disposal is analyzed. Recommendations for improvement of business in the field of solid waste recycling are offered.*

***Keywords:** solid household waste, ecology, recycling, pollution, waste recycling plant, burning, legislation, EU practice, danger.*

Кравченко Анастасія Віталіївна, студентка

видавничо-поліграфічного інституту, 3 курс, група СТ-61,

Мітюк Людмила Олексіївна, доцент кафедри охорони праці,

промислової та цивільної безпеки, кандидат технічних наук, доцент

Національний технічний університет України

“Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського”, м. Київ

ОХОРОНА ПРАЦІ НЕПОВНОЛІТНІХ У РІЗНИХ КРАЇНАХ СВІТУ

***Анотація.** Аналізуються питання охорони праці особливого суб'єкта трудового права – неповнолітніх в різних країнах світу. Праця неповнолітніх займає особливе місце у міжнародно-правовому регулюванні, тому праця таких суб'єктів передбачає особливої уваги. Працевлаштування працівників у віці до вісімнадцяти років є досить гострою проблемою, як сьогодні, так і на протязі всієї історії. Законодавче закріплення особливого ставлення суспільства до підростаючого покоління – це тенденція, яка характеризує, навіть сьогодні, багато країн світу.*

***Ключові слова:** охорона праці, неповнолітній, пільги, Міжнародні організація праці, роботодавець, працівник.*

Актуальність. Постановка завдання. Праця відіграє важливу роль для сучасного суспільства, як дорослих людей, так і підлітків. Питання про захист прав неповнолітніх на сьогоднішній день не втрачає своєї актуальності, більш того, воно залишається і повинно залишатися в майбутньому одним з основних

напрямок розвитку трудового законодавства як в Україні, так і в інших країнах.

Особливостями охорони праці неповнолітніх є спеціальні встановлені пільги, переваги у сфері праці та гарантії їх реалізації. Такі особливості обумовлені насамперед наявністю у них характерних вікових фізіологічних і психологічних особливостей, що визначають їх підвищену вразливість і сприйнятливність до зовнішніх впливів. Тому дуже важливим є те, щоб кожен працюючий неповнолітній знав ці особливості.

Основна частина. Дорослі жінки та чоловіки, інваліди, неповнолітні та літні люди мають різні фізичні та фізіологічні особливості. Тому кожна категорія людей потребує особливі умови для праці, щоб максимально ефективно виконувати роботу та в той же час, щоб вона не шкодила здоров'ю.

Майже у всіх країнах світу протягом історії діти селян, рабів, а потім і ремісників допомагали батькам. Швидше за все, працездатні діти допомагали ще в первісних суспільствах.

Дитяча праця на фабриках, заводах, шахтах – звичайне явище у багатьох промислово розвинених країнах Європи і Америки в XIX столітті. Діти працювали нарівні з дорослими до 14-18 годин на добу (іноді з 5-6-річного віку), отримуючи заробітну плату навіть меншу ніж у дорослих. Також було багато заборон, таких як: дивитися у вікно на робочому місці тощо.

У Британії ще існували робітничі будинки, де жебраки (дорослі і діти) працювали примусово в близьких до тюремних умовах. Про важкі умови дитячої праці писав англійський історик Генрі Джіббінгс в книзі «Промислова історія Англії». Знаменитий британський реформатор Роберт Оуен один з перших звернув увагу до проблеми дитячої праці. В 1816 році він виступав про це в Парламенті. Діти часто працювали до 16 годин поспіль, іноді і вночі. Така праця повністю виснажувала організм та призводила до незворотних наслідків [1].

Першим кроком у змінах до праці неповнолітніх став указ «Про працю малолітніх», введений на території України у 1885 році. Відповідно до цього закону праця у промислових закладах дозволялася з 12-річного віку, а тривалість праці дітей віком від 12 до 15 років мала складати не більше 8 годин на добу та заборонялася праця неповнолітніх у нічний час.

Сьогодні охорона праці неповнолітніх займає особливе місце у міжнародно-правовому регулюванні, їй присвячено багато конвенцій та рекомендацій Міжнародної організації праці (МОП).

За оцінками МОП, тільки в країнах, що розвиваються змушені працювати близько 250 мільйонів дітей у віці від 5 до 14 років. З них 153 мільйони живе в Азії, 80 мільйонів - в Африці і 17 мільйонів - в Латинській Америці.

В залежності від країни існують різні вікові обмеження, які залежать від виду діяльності. Наприклад, в Єгипті законом встановлений мінімальний вік для всіх видів роботи - 12 років, на Філіппінах - 14, в Гонконзі - 15. У Перу діють різні норми: в сільському господарстві мінімальний вік - 14 років, в промисловості - 15; в глибоководному риболовецькому промислі - 16, а для роботи в портах і в морі - 18. У багатьох країнах проводиться відмінність між легкими і небезпечними видами роботами, причому мінімальний вік для

виконання легких робіт зазвичай становить 12 років, а для виконання небезпечних робіт - від 16 до 18 років.

В Україні згідно з чинним законодавством особи, які досягли 16 років можуть укласти трудові договори. Як виняток, приймають на роботу осіб, які досягли п'ятнадцяти років за згодою батьків чи опікунів. Для осіб, які не досягли даного віку, допускається укладання трудового договору з учнями загальноосвітніх шкіл, професійно-технічних і середніх спеціальних навчальних закладів для виконання робіт легкої категорії, що не шкодить здоров'ю і не порушує навчання, у вільний від процесу навчання час після досягнення ними 14-річного віку за згодою одного з батьків або особи, яка здійснює опіку над даною особою [2].

Загальні правила найму неповнолітнього на роботу в США, Великобританії, Австралії, Канаді і Німеччині дуже схожі. У даних країнах роботодавець, який найняв на роботу неповнолітнього, обов'язково має дотримуватись наступних вимог: неповнолітній не повинен працювати під час процесу навчання; денна зайнятість не повинна перевищувати трьох годин на звичайний навчальний день (не більше 18 годин на тиждень), у вихідні підліток повинен працювати не більше 8 годин; вихід на зміну для підлітка починається не раніше сьомої години ранку, а закінчується повинен не пізніше 19 години. В Білорусії для неповнолітніх передбачений скорочений робочий час, а саме 35 годин на тиждень [3].

В Україні законодавством встановлено, що особи до 17 років повинні за чинним законодавством працювати не більше 36 годин на тиждень. Для осіб віком 15-16 років, а також для учнів від 14 до 15 років, що працюють під час канікул, встановлено зайнятість 24 години на тиждень. Для неповнолітніх, які працюють під час навчального року зайнятість не повинна перевищувати половини встановлених максимальних норм скороченого робочого часу, а саме не більше 18 годин на тиждень (при максимально допустимій для його віку 36 годин) [2].

Щодо тривалості щорічної оплачуваної відпустки для неповнолітніх працівників, то в вище названих країнах 15-річні особи мають право на відпустку, тривалість якої становить 30 робочих днів, 16-річні – 27 робочих днів, а 17-річні – 25 робочих днів. Згідно ж з КЗпП України, неповнолітні працівники, не залежно від вікових категорій, мають право на щорічну оплачувану відпустку тривалістю 31 календарний день.

Законодавство європейських країн передбачає диференційований підхід до віку неповнолітніх працівників в питанні тривалості щорічної оплачуваної відпустки, що справедливо, так як в більш ранньому віці молодому організму потрібно набагато більше часу для відновлення сил як фізично, так і морально, ніж дорослій людині.

Для працюючих неповнолітніх передбачено обов'язкові медичні огляди. У Німеччині всі витрати на медичне обстеження неповнолітніх працівників оплачуються державою без залучення коштів роботодавця. В Україні медичне обстеження проводиться за рахунок роботодавця. Слід зазначити, що в усіх

розвинутих країнах для прийому на роботу неповнолітній має пройти повноцінне медичне обстеження, а також проходити заплановані медичні огляди, пов'язані з контролем стану здоров'я працівників на підприємстві.

Порушення роботодавцем встановленого трудового законодавства в країнах ЄС розглядається або як порушення громадського порядку, або як кримінальні діяння, які призводять до сплати штрафу, що становить до 15 тисяч євро. Підприємець, який тричі був притягнутий до сплати штрафу за таке порушення даного закону, позбавляється права брати на роботу підлітків. В Україні окрім адміністративної та кримінальної відповідальності за порушення законодавства про працю також застосовуються фінансові санкції, в залежності від виду порушення.

Ще одна важлива відмінність законодавства європейських країн, зокрема Німеччини, Фінляндії, Швеції тощо, від українського полягає в тому, що воно зобов'язує кожного роботодавця, у якого працюють підлітки, вивісити на видному місці текст основних положень Закону про охорону праці неповнолітньої молоді.

Як в Україні так і в інших державах ЄС законодавство зобов'язує роботодавця вести реєстр працівників, які не досягли 18-річного віку, з вказуванням дати народження працівника. Звільнення даних працівників, крім додержання загального порядку звільнення, також потребує згоди районної (міської) служби у справах дітей. Батьки чи опікуни можуть розривати трудовий договір з неповнолітнім, коли продовження його чинності загрожує здоров'ю неповнолітнього або порушує його законні інтереси. Спільною для вище згаданих країн, включаючи Україну, є заборона залучати неповнолітніх до нічних, надурочних, важких робіт і до робіт, які пов'язані з шкідливими і (або) небезпечними умовами праці [4, 5].

Висновки. На підставі викладеного, зазначимо, що неповнолітня працююча молодь – це особлива група населення, яка відрізняється від інших віком, правовим положенням, наявністю додаткових трудових пільг і гарантій, наданих їй державою під час виконання трудової діяльності з урахуванням віку, стану здоров'я та умов праці. Тому нині охорона праці неповнолітніх має не менш важливе значення, ніж охорона праці дорослих людей. Адже діти та підлітки менш здатні чинити опір у порівнянні з дорослими людьми й тому не можуть подібно до них протестувати проти несправедливих умов праці. Неповнолітня молодь при виконанні трудових завдань повинна бути насамперед захищена від посягання на їхнє здоров'я, і при цьому їхня робота не повинна бути перешкодою для їхнього всебічного розвитку. Головна ціль держави – за допомогою законодавства про охорону праці неповнолітніх захищати дітей і підлітків від психічних і фізичних перевантажень і від небезпек на робочому місці.

Список використаних джерел

1. Лабутина Т. Англия в период Нового времени // Энциклопедия для детей. Всемирная история / глав. ред. М. Аксёнова – М: Аванта, 1997. – С. 466.
2. Кодекс законів про працю України, редакція від 20.01.2018. Електронний ресурс: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/322-08/page>
3. Трудовой кодекс Республики Беларусь // КонсультантПлюс: Беларусь [Электронный

ресурс] / ООО «ЮрСпектр», Нац. центр правовой информ. Респ. Беларусь. – Минск, 2012.

4. Гусев А., Корнева О., Дереза М., Артеменко О. // Порівняльний аналіз охорони праці неповнолітніх в Україні та інших країнах світу // матеріали вісімнадцятої Всеукраїнської науково-методичної конференції «Проблеми охорони праці, промислової та цивільної безпеки». 2018. – С. 125 – 131.

5. Івчук Ю.Ю. // Держава і право. – 2012. – Вип. 56. – С. 276 - 279.

Кравченко А.В., Митюк Л.А.

ОХРАНА ТРУДА НЕСОВЕРШЕННОЛЕТНИХ В РАЗНЫХ СТРАНАХ МИРА

***Аннотация.** Анализируются вопросы охраны труда особого субъекта трудового права - несовершеннолетних в разных странах мира. Работа несовершеннолетних занимает особое место в международно-правовом регулировании, поэтому работа таких субъектов предполагает особенного внимания. Трудоустройство работников в возрасте до восемнадцати лет является достаточно острой проблемой, как сегодня, так и на протяжении всей истории. Законодательно закрепленное особенное отношение общества к подрастающему поколению - это тенденция, которая характеризует развитые страны мира.*

***Ключевые слова:** охрана труда, несовершеннолетний, льготы, Международная организация труда, работодатель, работник.*

Kravchenko A.V., Mityuk L.O.

PROTECTION OF WORK OF UNEMPLOYED WORK IN DIFFERENT COUNTRIES OF THE WORLD

***Abstract.** The issues of labor protection of a special subject of labor law - juveniles in different countries of the world are analyzed. The work of juveniles is a special place in international legal regulation, so the work of such subjects requires special attention. The employment of workers under the age of eighteen is a rather acute problem, both today and throughout history. Legislative consolidation of the special attitude of the society towards the younger generation - is a tendency that characterizes, even today, many countries of the world.*

***Keywords:** labor protection, minors, privileges, International labor organization, employer, employee.*

Кратік Юлія Олександрівна, студентка медичного
факультету, 2 курс, 22 група,

Куковська Ірина Любомирівна, доцент кафедри медицини катастроф
та військової медицини, кандидат медичних наук, доцент

Вищий державний навчальний заклад України

«Буковинський державний медичний університет», м. Чернівці

ОСНОВНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ДЖГУТІВ, ЯК МЕХАНІЧНИХ ЗАСОБІВ ТИМЧАСОВОЇ ЗУПИНКИ КРОВОТЕЧІ НА ДОГОСПІТАЛЬНОМУ ЕТАПІ

***Анотація.** Проаналізовано переваги та недоліки джгутів як основних механічних засобів тимчасової зупинки кровотечі на догоспітальному етапі надання домедичної допомоги, необхідність їх використання при значних крововтратах. Наведено критерії ефективності, відповідно до яких проводиться тестування їх основних характеристик.*

***Ключові слова:** турнікет, зупинка кровотечі, догоспітальний етап домедичної допомоги, показники ефективності.*

Актуальність. Постановка завдання. Поява та широке впровадження механічних засобів тимчасової зупинки зовнішньої кровотечі абсолютно очевидно обумовила зростання кількості врятованих життів як серед військовослужбовців так і населення. Оскільки в результаті стихійних лих, аварій, катастроф, нещасних випадків у побуті та на виробництві щорічно гине та отримує травми велика кількість людей, використання джгутів до приїзду швидкої допомоги, на догоспітальному етапі, може врятувати їх життя. Відомий англійський хірург Гамільтон Бейлі писав: «... ставитись до турнікету потрібно з повагою через пошкодження, які він може нанести, і з повагою через життя, які він безумовно рятує. Він не повинен використовуватись з легкістю в кожному випадку кровотечі з рани, але застосовуватись з легкістю, коли життя під загрозою» [1].

Від правильності накладання сучасних кровоспинних джгутів залежить як виживання постраждалих в екстремальних умовах, так і якість подальшого життя в зв'язку з мінімізацією посттурнікетних ускладнень (турнікетний синдром, периферичні невралгії, відмороження кінцівок в холодну пору року).

Відповідно, удосконалення засобів, які дозволяють провести тимчасову зупинку загрозової для життя кровотечі в якості само- та взаємодопомоги, безумовно є важливим та актуальним.

Основна частина. З часу застосування Фрідріхом Августом фон Есмархом першого джгута поводитьсь аналіз та вдосконалення механічних засобів зупинки кровотечі Незважаючи на появу нових кровоспинних засобів, частота помилок на догоспітальному етапі при пораненнях магістральних судин кінцівок становить 30%, а частота дефектів надання допомоги - 50% [2], що пов'язано з недотриманням основних правил надання допомоги з використання механічних засобів тимчасової зупинки зовнішньої кровотечі.

Разом з тим, за час існування джгутів було запропонована велика кількість їх конструктивних рішень. Лише в середині ХХ століття, було створено більше 500 різновидів джгутів, хоча принцип його дії залишився незмінним. Як наслідок – турнікет у 2005 році визнаний одним з найвидатніших винаходів людства і входить до переліку 10 найбільш корисних винаходів американської армії [3].

Вивченням показників ефективності використання джгута, як механічного засобу тимчасової зупинки кровотечі активно займались як науковці так і військові. Так, в аналізуючи результати застосування гумових джгутів було виявлено певну їх недосконалість, яка проявлялась у неможливості їх довготривалого зберігання, швидкому псуванню гуми під впливом високих та низьких температур, складності дозування ступеня розтягнення і пов'язана з цим висока частота ускладнень [4]. Ці результати стимулювали створення джгутів, відмінних від джгута Есмарха, іншої конструкції та з іншого матеріалу.

Так, важливими конструктивними деталями стали, зокрема, форма застібки та спосіб кріплення джгута на кінцівці, адже їх надійність, зручність та міцність дозволяють швидко та ефективно зафіксувати джгут. Розробники також прислухались до військовослужбовців щодо надання можливості самотійно регулювати ступінь тиску, оскільки іноді біль від накладеного джгута

перевищує біль в місці поранення, що може провокувати самовільне звільнення пораненим кінцівок від джгутів. Тому почали з'являтися джгути з різною кількістю отворів в застібці (CAT-7), різними типами закруток та призначені для спеціального використання (Combat Application Tourniquet, Special Operations Forces Tactical Tourniquet, Mechanical Advantage Tourniquet, Ratcheting Medical Tourniquet, SWAT-Tourniquet).

Наприкінці 90-х років ХХ століття були запропоновані перші прототипи сучасних джгутів-турнікетів, а в 2004 році, після масштабних досліджень і польових випробувань, проведених Військовим інститутом хірургічних досліджень США (USAISR), де аналізувалися 10 різних моделей турнікетів, були визначені конкретні моделі, рекомендовані до використання у рятувальних службах [5].

На сьогоднішній день вимоги до створення та застосування кровоспинних джгутів осучаснюються, що дозволяє ефективніше та безпечніше користуватися ними. Так, встановлено, що в 57% випадків поранень з потенційно смертельним наслідком лише завдяки більш ранньому використанню турнікету вдалось запобігти летальності [6].

Вибір типу джгутів які рекомендовані для оснащення бойових підрозділів обґрунтовується в першу чергу їх основними характеристиками та такими критеріями як можливість забезпечити повну оклюзію артеріальних судин при накладанні на стегно, можливість первинного та повторного застосування, час (тривалість) накладання, що не перевищує 60 с., вага до 250 гр, простота у використанні, легкість накладання в тактичних умовах, ширина 1,5-2,0 см [7]. Найбільшого розповсюдження в умовах бойових дій та надзвичайних ситуацій набули турнікети Combat Application Tourniquet (CAT) та Special Operations Tactical Tourniquet (SOFT-T). Ці типи турнікетів можуть накладатися однією або двома руками та показали 100% ефективність при усуненні кровотечі в артеріях верхньої третини стегна, що є однією із важливих характеристик джгутів-турнікетів.

CAT-турнікет та SOFT-турнікет, на думку авторів [8], на сьогоднішній день повністю відповідають зазначеним вимогам. Їх ефективність доведена численними випробуваннями та частим використанням у бойових умовах. Разом з тим, новий турнікет CAT-7 випустили з однією щілиною в пряжці, оскільки аргументували тим, що в 70% випадків в бою турнікети на ногу були накладені з використанням лише однієї пряжки. Відповідно фірма-виробник NAR змінила конструкцію пряжки для спрощення у використанні та підвищення ефективності [9]. Важливим критерієм при розробці нових вдосконалених типів джгутів є саме тривалість накладання. Адже основною ознакою за якою поранений солдат може привернути до себе увагу снайпера є здійснення пораненим активних рухів. Для проведення прицільного вистрілу снайперу в середньому необхідно 5 - 6 с. (максимум 8 с.). Відповідно, чим менше рухів робить поранений при проведенні накладання турнікету, тим менша ймовірність повторного поранення і більше шансів вижити [10].

За цим критерієм, на думку авторів [11], одним з гірших джгутів виявився саме джгут Есмарха. Також при накладанні цього джгута негативною харак-

теристикою є швидкий розвиток проявів посттурнікетного синдрому, важкість накладання однією рукою, відсутність пристосувань для фіксації часу накладання джгута, порушення цілісності стрічки, незважаючи на оптимальні температурні умови, фіксація на штатні кріплення вкрай трудомістка і в декілька разів сповільнює швидкість накладання джгута. Окрім порушення цілісності, частим недоліком при накладанні джгута Есмарха є його скручування вздовж осі, зменшення ширини і поява розходжень між турами. Згідно з результатами досліджень, найменшу тривалість накладання демонструють при накладанні турнікети САТ, ТКБ-1, СПАС. Окрім Джгута Есмарха, найбільшу тривалість накладання демонструє турнікет КЖ-01, і SOFT-W [10].

Також для вдосконалення сучасних механічних кровоспинних засобів проводять визначення атравматичності, тривалості зберігання джгутів. Важливим є також колір стрічки джгута(турнікету), зручність кріплення його до амуніції. Ці характеристики не є основними, але їх врахування покращує умови використання механічних кровоспинних засобів.

Висновки. Використання механічних засобів для зупинки зовнішньої кровотечі дає можливість суттєво знизити рівень летальності на догоспітальному етапі в умовах надзвичайних ситуацій чи збройних конфліктів. Основними критеріями визначення ефективності джгутів вважається можливість легкого накладання в тактичних умовах, час накладання, тривалий термін придатності. Найбільш позитивні характеристики фахівців отримали джгути САТ, SOFT-турнікет, які виявились дієвими у 100% випадків застосування.

Список використаних джерел

1. Richey S.L. Tourniquets for the control of traumatic hemorrhage: a review of the literature // *World J. Emerg. Surg.* – 2007. – Vol. 24. – P. 2 - 28.
2. Постернак Г. И. Место кровоостанавливающего жгута в современном алгоритме временной остановки кровотечения на догоспитальном этапе / Г. И. Постернак, В. В. Лесной. // *Медицина неотложных состояний.* – 2017. – С. 57 - 60.
3. История использования турникета для временной остановки наружного кровотечения на поле боя / С. А. Савчанчик [и др.] // *Военная медицина.* - 2015. - № 2. - С. 147 - 152.
4. Мартиненкова А. В. Перспективы разработки и производства в Республике Беларусь жгута с дозируемой степенью натяжения / А. В. Мартиненкова, В. В. Редненко, В. И. Минкевич // *Медицинское образование XXI века : сб. материалов III междунар. конф.* - Витебск : ВГМУ, 2004. - С. 743 - 744.
5. John F. Historical review of emergency tourniquet useto stop bleeding / F. John [et al.] // *The American Journal of Surgery.* – 2011. – Vol. 203, № 2. – P. 242 - 252.
6. Зуев В.К. Результаты лечения ранений магистральных сосудов конечностей с учетом применения на догоспитальном этапе кровоостанавливающего жгута / В.К. Зуев, Ю.Н. Фокин, А.С. Сулима, А.А. Агафонов // *Актуальные вопросы сочетанной шокогенной травмы и скорой помощи / Сб. науч. тр., посвященный 70-летию НИИ СПб. им. И.И. Джанелидзе.* – СПб. НИИ СП им. И.И. Джанелидзе. – СПб., 2002. – С. 283 - 289.
7. Walters T.J., Wenke J.C., Kauvar D.S., McManus J.G., Holcomb J.B., Baer D.G. Effectiveness of self-applied tourniquets in human volunteers. *Prehosp Emerg Care.* - 2005. Oct-Dec; 9 (4). - P. 416 - 422.
8. Мазуренко О.В. Тактична медицина як основна складова екстреної медичної допомоги при проведенні антитерористичних операцій / О.В. Мазуренко, Г.Г. Рошін, В.О. Волошин // *Медицина невідкладних станів.* – 2014. – № 8 (63). – С. 96 - 99.
9. Турнікет North American Rescue Combat Application Tourniquet Generation 7 - САТ

Gen 7 [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://abrams.com.ua/st-5979-turniket-north-american-rescue-combat-application-tourniquet.html>

10. Сравнительная характеристика эффективности кровоостанавливающих турникетов / С. А. Савчанчик [и др.] // Военная медицина. - 2017. - № 2. - С. 93 - 98.

11. Тарасюк, В. С. Погляди на тимчасові методи зупинки кровотечі в умовах бойових дій / В. С. Тарасюк, М. В. Матвійчук, І. В. Паламар. // Вісник Вінницького національного медичного університету. – 2017. – С. 220 – 227.

Кратик Ю.А., Куковская И.Л.

ОСНОВНЫЕ ХАРАКТЕРИСТИКИ ЖГУТОВ, КАК МЕХАНИЧЕСКИХ СРЕДСТВ ВРЕМЕННОЙ ОСТАНОВКИ КРОВОТЕЧЕНИЯ НА ДОГОСПИТАЛЬНОМ ЭТАПЕ

Аннотация. Проанализированы преимущества и недостатки жгутов как основных механических средств временной остановки кровотечения на догоспитальном этапе оказания домедицинской помощи, необходимость их использования при значительных кровопотерях. Приведены критерии эффективности, согласно которым проводится тестирование их основных характеристик.

Ключевые слова: турникет, остановка кровотечения, догоспитальный этап домедицинской помощи, показатели эффективности.

Kratik Yu.A., Kukovskaya I.L.

THE MAIN CHARACTERISTICS OF HARNESSSES, AS MECHANICAL MEANS OF TEMPORARY STOPPING OF BLEEDING AT THE PREHOSPITAL STAGE

Abstract. The advantages and disadvantages of harnessses as the main mechanical means of temporary stopping of bleeding at the prehospital stage of providing premedical care, necessity of their use at significant blood loss have been analyzed. The criteria of efficiency according to which testing of their main characteristics is carried out have been out presented.

Keywords: turnstile, stopping of bleeding, prehospital stage of premedication, performance indicators.

Криштоп Сергій Вікторович, студент фінансово-правового факультету, 5 курс, група 10-18м-03,

Карманний Євгеній Вадимович, доцент кафедри трудового права, кандидат технічних наук, доцент

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, м. Харків

СУЧАСНІ АСПЕКТИ ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ ВІД МОЖЛИВИХ НАСЛІДКІВ РАДІАЦІЙНОГО ЗАБРУДНЕННЯ

Анотація. Проаналізовані основні джерела загроз радіаційній безпеці. Були виділені найбільш ефективні способи і заходи радіаційного захисту. Запропоновані напрями подальшого розвитку та модернізації засобів радіаційного захисту та їх доцільність упровадження в Україні.

Ключові слова: захист населення, радіаційне забруднення, заходи захисту, засоби захисту, радіаційні аварії, радіаційний вплив.

Актуальність. Постановка завдання. Цивільний захист населення від

небезпек є однією з найважливіших завдань держави. І насамперед це стосується захисту населення від надзвичайних ситуацій техногенного характеру, тобто таких, що якимось чином пов'язані з діяльністю людини.

Один з видів надзвичайних ситуацій техногенного характеру, аварії чи навмисні дії, направлені на викиди радіоактивних речовин, є чи не найбільш небезпечним для життя та здоров'я людини та середовища, що її оточує. Яскравий для цього приклад – вибух на Чорнобильській АЕС, що призвів до втрати цілих міст та багатьох населених пунктів, покалічив долі тисяч людей, які і сьогодні відчують на своєму здоров'ї наслідки цього лиха, а крім того, завдав непоправних збитків для природи та навколишнього середовища цілого регіону.

Тому захист населення від радіаційного забруднення відіграє визначну роль при надзвичайних ситуаціях такого типу, як єдиний спосіб применшити збитки та втрати населення.

Метою роботи є: охарактеризувати основні джерела загроз радіаційній безпеці, виділити найбільш ефективні заходи захисту населення від радіаційного забруднення і назвати основні напрями вдосконалення технічних засобів і технологій радіаційного захисту, які дозволять успішно вирішити задачі щодо подолання наслідків радіаційних забруднень.

Основна частина. Основними і потенційними джерелами радіаційного забруднення в мирний час є атомні електростанції, підприємства з виробництва ядерного палива, склади ядерної зброї, підприємства по переробці ядерних відходів, місця захоронення відходів, тощо (рис. 1).

Рис. 1. Розміщення радіаційно-небезпечних об'єктів на території України.

Незважаючи на великі зусилля по підвищенню безпеки експлуатації ядерних реакторів та інших ядерних об'єктів, всі вони є джерелами ядерної небезпеки і потенційними джерелами радіаційного забруднення навколишнього середовища.

Щороку на АЕС України з різноманітних причин у середньому відбува-

ється 20–30 аварійних ситуацій (без викиду радіоактивності за межі станцій), які порушують нормальний режим їхньої роботи [1]. Причиною аварійної зупинки енергоблоків у будь-яку мить може стати низька частота струму в електричних мережах.

Статистика МАГАТЕ свідчить, що в середньому щорічно виникає близько 10 аварій різної тяжкості, а тому питання радіаційної безпеки має бути в переліку особливо важливих, оскільки це питання національної безпеки. Радіаційні аварії тільки на АЕС при руйнуванні одного реактора з викидом 10% радіоактивних продуктів за межі санітарно-захисних зон станцій можуть створити зони забруднення (з різними рівнями радіації) загальною площею понад 430 тис. км², до яких може потрапити понад 5 тис. населених пунктів із населенням до 22,5 млн. осіб [2].

Розширення сфери використання радіоактивних матеріалів в економіці, важкі наслідки аварій, що мали місце в 1986 р. на Чорнобильській АЕС і в 2011 р. на АЕС «Фукусіма-1», а також наявність потенційної можливості здійснення терористичних актів із застосуванням радіоактивних речовин, здатних привести до забруднення густонаселених територій, зумовлюють в науковому співтоваристві значний інтерес до проблем розробки і обґрунтування стратегій забезпечення радіаційної безпеки. пропонувані сьогодні підходи до їх вирішення, закріплені в затверджених на міжнародному рівні рекомендаціях по організації реагування в надзвичайних ситуаціях, пов'язаних з впливом радіаційного фактора, в основному базуються на принципі економічної доцільності [3].

Згідно з цим принципом, втручання в хід ситуації є обґрунтованим, якщо пов'язані з ним витрати, забезпечують зниження доз опромінення, які не перевищують величини попередженої їм потенційної шкоди. Як правило, величина шкоди від радіаційного фактора покладається пропорційній дозі опромінення, що виходить з лінійної безпорогової концепції, котра лежить в основі оцінювання радіаційного ризику [4]. Економічний еквівалент шкоди визначається з вартості дози опромінення, оцінюваної пропорційно вартості втрачених років життя, зумовлених цією дозою. Як показник, в цьому випадку, використовується або величина індивідуальної або колективної дози (отриманої усіма особами з групи, за якою спостерігають).

Досвід ліквідації наслідків аварії на ЧАЕС показав, що у разі великомасштабної аварії тільки на одному радіаційному об'єкті типу АЕС в аварійній зоні можуть опинитися від 100 до 3 тис. осіб з персоналу, від 1 тис. до 1 млн. осіб з населення і від 1 тис. до 50 тис. учасників ліквідації наслідків аварії. В умовах психологічного стресу населення та хронічної втоми, безладу та нестачі засобів медичного захисту, неправильного планування та недоліків в організації медико-санітарного забезпечення лише безповоротні санітарні втрати можуть скласти близько 200 осіб від детермінованих ефектів опромінення (гостра променева хвороба та інші важкі радіаційні травми) та близько 500 осіб від віддалених стохастичних ефектів (рак, спадкова патологія). Число осіб, що потребуватимуть медичного спостереження і лікування, може скласти до 1 млн. осіб [5].

Захисні, лікувально-евакуаційні та санітарно-гігієнічні заходи по захисту

населення доцільно здійснювати в рамках єдиного комплексного плану в залежності від характеру та масштабу радіаційного забруднення та з урахуванням фази розвитку аварії оскільки ці заходи тісно взаємопов'язані. Найбільш ефективними з усього комплексу заходів за своєю значимістю щодо важливості для ефективного захисту населення слід виділити наступні: укриття в приміщеннях; профілактичний прийом радіопротекторів; захист органів дихання; захист тіла людини; евакуація; санітарна обробка; переселення; обмеження доступу на територію; контроль харчових продуктів; дезактивація поверхонь, одягу, ЗІЗ, інструментів та предметів користування та ін.; дезактивація території та інші [6].

На різних фазах аварії в залежності від шляхів надходження та виду радіаційного впливу використовуються різні захисні заходи:

- на ранній фазі – укриття і найпростіший захист органів дихання; прийом препаратів йоду; евакуація; контроль доступу в район забруднення; санітарна обробка людей; дезактивація поверхонь, одягу, ЗІЗ та ін.; медична допомога;

- у середній фазі – прийом препаратів стабільного йоду; евакуація; контроль доступу в район забруднення; переселення (відселення); санітарна обробка людей; дезактивація поверхонь одягу, ЗІЗ тощо; контроль харчових продуктів і води; медична допомога;

- в пізній фазі – контроль доступу в район забруднення; контроль харчових продуктів і води; дезактивація території.

В означеному дослідженні розглядаються лише найбільш ефективні контрзаходи, які застосовуються на ранній фазі радіаційної аварії. Найбільш ефективним і важливим заходом є укриття, що передбачає розміщення людей у приміщеннях або захисних спорудах. Цей захід використовується, як правило, на термін не більше 1 доби для зменшення зовнішнього опромінення від радіоактивної хмари і опадів та внутрішнього опромінення – при вдиханні радіоактивних інертних газів і аерозольних продуктів. Критерії для введення контрзаходу «укриття» встановлені НРБУ-97 [7]. Ефективність екранування (коефіцієнт ослаблення) гамма-випромінювання значною мірою залежить від типу будівлі, яка використовується в якості укриття.

Також, у зв'язку з цим основні зусилля науковців були направлені на створення нового покоління засобів індивідуального захисту, засобів дозиметричного і радіаційного контролю, необхідних для вимірювання дозових навантажень в районах з підвищеною радіацією, а також на пошук високопродуктивних технологій дезактивацій, необхідних для використання в надзвичайних ситуаціях, пов'язаних із радіаційним забрудненням.

Найбільш успішно задачі по ліквідації наслідків радіоактивних забруднень можуть бути вирішені за допомогою технологій дезактивації, які пройшли апробацію при ліквідації наслідків радіаційних аварій [8].

Таким чином, на цей час проведена істотна модернізація способів, технічних засобів і технологій радіаційного захисту, які дозволять успішно вирішити задачі щодо подолання наслідків радіаційних забруднень, які можуть виникнути як наслідки аварій, так і в ході ведення воєнних дій і нанесення

бомбових ударів по радіаційно небезпечним об'єктам.

Отже, подальший розвиток засобів радіаційного захисту було б краще направити на:

- створення малогабаритних засобів повітряної радіаційної розвідки для розміщення їх на безпілотних літальних апаратах;
- розробку високопродуктивних технічних засобів дезактивації;
- розробку та створення вітчизняної бази даних, необхідних для аналізу безпеки об'єктів з поводження з радіоактивними відходами та об'єкту Укриття;
- вдосконалення радіологічної зйомки територій, що зазнали радіаційного забруднення визначенням основних дозоутворюючих радіонуклідів.

Висновки. Таким чином, захист населення при радіаційному забрудненні, відіграє вирішальну роль у рятуванні великих мас населення, що потрапили під вплив небезпечних радіоактивних речовин, являє собою цілий комплекс заходів. Ефективність здійснення таких заходів залежить не тільки від вправності работ формувань цивільного захисту, а й насамперед, від поінформованості суспільства, його навичок стосовно боротьби із ситуацією радіаційного ураження та поведінки у такій ситуації.

Враховуючи вищенаведені напрями щодо вдосконалення технічних засобів захисту населення, ми пропонуємо, що більш доцільно було б у нашій державі направити зусилля на створення інтегруючих науково-виробничих структур. Вони б об'єднували науковців і виробників засобів захисту населення від дії небезпечних радіаційних факторів. Метою яких стала концентрації фінансових, матеріальних і інтелектуальних ресурсів для вирішення завдань по створенню найбільш ефективних засобів захисту населення від радіаційного забруднення.

Список використаних джерел

1. Качинський А. Б. Екологічна безпека України: системний аналіз перспектив покращення / А. Б. Качинський. – К.: НІСД, 2001. – 312 с.
2. Аварии и катастрофы. Предупреждение и ликвидация последствий. Уч. пособие в 3-х книгах. / Котляревский В. А., Кочетков К. Е., Забегаев А. Е. и др. – М.: Изд-во АСВ, 1995. - Кн. 1. – 320 с.
3. Публ. МКРЗ № 103. Пер. з англ. / Під заг. ред. М.Ф. Кісельова і Н.К. Шандали. М.: Вид. ООО ПКФ «Алана», 2009. - 324 с.
4. Recommendations of the International Commission on Radiological Protection. ICRP Publication No. 26. – Ann ICRP. Oxford: Pergamon Press, 1977. Vol. 1. № 3. - 86 p.
5. Планирование медико-санитарного обеспечения населения при радиационной аварии на атомной электростанции: Метод. рекомендации / Г.М. Аветисов, С.Ф. Гончаров, А.С. Коростин и др. – М.: ФГУ «ВЦМК «Защита»», 2006. – 57 с.
6. Похідні рівні втручання, використовувані для зниження доз опромінення населення в разі ядерної аварії або аварійної радіаційної ситуації. Принципи, процедури та дані. серія видань з безпеки, № 81.- Відень: МАГАТЕ, 1989. – 241 с.
7. Норми радіаційної безпеки України (НРБУ-97); Державні гігієнічні нормативи. – Київ: Відділ поліграфії Українського центру держсанепіднагляду МОЗ України, 1997. – 121 с.
8. Маргулис У. Я. Атомная энергия и радиационная безопасность. - М.: Энергоатомиздат, 1998. – 160 с.

Крыштоп С.В., Карманый Е.В.

СОВРЕМЕННЫЕ АСПЕКТЫ ЗАЩИТЫ НАСЕЛЕНИЯ ОТ ВОЗМОЖНЫХ ПОСЛЕДСТВИЙ РАДИАЦИОННОГО ЗАГРЯЗНЕНИЯ

Аннотация. Проанализированы основные источники угроз радиационной безопасности. Были выделены наиболее эффективные способы и меры радиационной защиты. Предложенные направления дальнейшего развития и модернизации средств радиационной защиты и их целесообразность внедрения в Украине.

Ключевые слова: защита населения, радиационное загрязнение, меры защиты, средства защиты, радиационные аварии, радиационное воздействие.

Krushtop S.V., Karmanniy Ye.V.

CURRENT ASPECTS OF PROTECTION OF THE POPULATION FROM THE POSSIBLE CONSEQUENCES OF RADIATION POLLUTION

Abstract. The main sources of threats to radiation safety are analyzed. The most effective ways and means of radiation protection have been identified. Proposed directions for further development and modernization of radiation protection facilities and their feasibility for introduction in Ukraine.

Keywords: population protection, radiation pollution, measures of protection, means of protection, radiation accidents, radiation exposure.

Кузьменко Олексій Андрійович, курсант командно-штабного факультету, 4 курс, група 235,

Лазутський Анатолій Федорович, викладач кафедри тактико-спеціальної підготовки, кандидат військових наук, доцент

Національна академія Національної гвардії України, м. Харків

ОСОБЛИВОСТІ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ КУРСАНТІВ МОЛОДШИХ КУРСІВ

Анотація Проаналізовані причини низької успішності курсантів молодших курсів на прикладі організації самостійної роботи. Показана різниця у самостійній роботі учня старших класів середньої школи та курсанта молодшого курсу ВВНЗ. Відображені особливості самостійної роботи під час підготовки до різних видів занять. Означені основні напрямки удосконалення самостійної роботи.

Ключові слова: самостійна робота, уміння, навички, успішність, лекції, практичні заняття, семінарські заняття.

Актуальність. Постановка завдання. Загальновідомо, що навчання у в академії вимагає від курсантів певних умінь і чіткої організації самостійної роботи для оволодіння обраною професією. Приймаючи участь у аудиторних заняттях, курсант паралельно залучається до самостійної роботи.

Першокурсники мають сформовану в шкільні роки звичку щодня виконувати домашнє завдання і бути готовими відповідати в будь-який момент за вимогою викладача. У академії вони змушені переключатися від класно-урочної системи навчання до переважно самостійних занять. Але першокурсники ще не вміють заглиблено працювати з книгою, слухати й записувати лекції, готуватися до виступу на семінарі. Отже, в умовах и: щоденного збільшення інформації, яку необхідно засвоїти, першокурсники починають відчу-

вати невпевненість у своїх і силах, певну розгубленість.

Основна частина. Скориставшись відсутністю щоденного контролю з боку викладачів, відволікаючись на несення служби в нарядах, першокурсники перестають систематично вчитися, що веде до поточної заборгованості, а потім і до невдач на іспитах.

Факти статистичної звітності нас переконують у тому, – і на перших курсах найнижчий відсоток успішності та найбільший відсоток відсіву курсантів. Причин такого положення чимало. Але, насамперед, це відсутність спадкоємності в системі навчання між середньою школою і військовою школою, а також невміння першокурсників самостійно організувати свою навчальну працю в нових для них умовах.

Звичайно, потрібно визнати, що у курсантів, що вступили до академії, за час навчання в школі сформувалися деякі уміння, навички і власна система самостійної роботи. Але методи навчання у вищому військовому навчальному закладі значно відрізняються від методів навчання в середній школі. Велика різниця тут у самій організації навчального процесу. Якщо в середній школі процес навчання організований так, що він увесь час спонукає школяра до занять, змушує його працювати постійно, систематично, то, вступивши до ВВНЗ, курсант повинен вже в перший день навчання тільки слухати лекції.

Відразу ж стає зрозумілим, що рівень підготовки випускників середніх шкіл - курсантів-першокурсників до самостійної навчальної роботи дуже низький. Переважна більшість курсантів не вміють слухати лекції і конспектувати їх; неохоче звертаються до додаткової літератури; не вміють самостійно підбирати необхідну літературу; не підготовлені до виступу з повідомленнями, доповідями; не вміють аналізувати виступи одногрупників тощо. Відсутність цих умінь відразу ж негативно позначається на своєчасному і якісному виконанні завдань, на засвоєнні програмного матеріалу з усіх навчальних дисциплін. Одною з причин невміння першокурсників організувати самостійну навчальну працю є недостатнє інформування про специфіку навчального процесу у вищій військовій школі та особливості самостійної навчальної роботи.

Самостійна робота є одним з ефективних засобів розвитку пізнавальної активності курсантів і формування в них самостійності в процесі навчання.

У даний час існує декілька поглядів на питання про присутність самостійної роботи. З одного боку, вона ототожнюється із самостійною діяльністю і розглядається в системі лекційних, практичних занять, лабораторних робіт і семінарів як сприйняття та самостійне осмислювання курсантами інформації, що повідомляється викладачем, її відтворення. З іншого боку, самостійною роботою вважається тільки така, у ході якої курсанти без допомоги викладача, аналізуючи і узагальнюючи навчальний матеріал, перевіряє свої висновки та отримані результати. Існує також думка, що самостійною є тільки позааудиторна робота курсанта.

Відповідно до того або іншого тлумачення багато дослідників визначають типи і види самостійної роботи. Так Б. Юганзен, виходячи з виду діяльності курсанта – навчальної, наукової і суспільної - виділяє три типи самостійної

роботи: проробка матеріалу досліджуваної дисципліни; виконання передбачених навчальним планом курсового проекту, курсової роботи на задану тему; виконання домашніх завдань.

Деякі дослідники виділяють стосовно структури навчального плану два типи самостійної роботи: обов'язкову, проведену в процесі навчальних занять і підготовки до них, і додаткову, тобто проведену понад обов'язкову, академічну роботу або за спеціальним навчальним планом з обліком особистих інтересів і схильності курсантів.

Наведемо низку визначень самостійної роботи деякими дослідниками.

Самостійна робота курсанта виступає у двоєдиній якості. З одного боку, вона є навчальним завданням, тобто об'єктом діяльності курсанта, запропонованим викладачем; з іншого боку, формою прояву певного способу діяльності по виконанню відповідного навчального завдання. Розглядається самостійна робота як засіб навчання, що:

- у конкретній ситуації засвоєння відповідає конкретній дидактичній меті пізнавальної задачі;

- сприяє формуванню в курсанта на кожному етапі його руху від незнання до знання певного об'єму і рівня знань, умінь і навичок;

- дозволяє виробити у курсанта психологічну установку на самостійне систематичне поповнення своїх знань і умінь, орієнтуватися в потоці інформації при рішенні наукових, навчальних і практичних задач;

- є найважливішою умовою самоорганізації і самодисципліни курсанта в оволодінні методами професійної діяльності; є найважливішим знаряддям педагогічного управління самостійною пізнавальною і науковою діяльністю курсанта в процесі навчання [1].

Існує ствердження, що в самому загальному і вигляді самостійна навчальна діяльність є системою дій курсантів, що відповідно до навчальної задачі та теми на основі своїх цінностей, здібностей, досвіду і знань за допомогою навчальних засобів і прийомів перетворюють навчальний матеріал із метою розширення та поглиблення досвіду й знань, нормування та розвитком пізнавальних здібностей. Самостійна робота розглядається як елемент системи навчальної діяльності [2].

Деякі фахівці під самостійною роботою курсантів розуміють виконання різних видів завдань навчального, виробничого, дослідницького та самоосвітнього характеру, що виступають як засіб засвоєння системи наукових і професійних знань, способів пізнавальної та професійної діяльності, формування навичок, умінь, досвіду творчої діяльності, позитивного ставлення до професії й навколишньої дійсності, позитивного ставлення до професії й навколишньої дійсності [3].

І, нарешті, наведемо останнє визначення. Самостійну роботу можна трактувати як вищу форму навчальної діяльності, багаторічним, поліфункціональним явищем. Вона має не тільки навчальне, але й особисте та суспільне значення. Самостійна робота, являючись складною і багатозначною, термінологічно точно не визначена, хоча її зміст однозначно інтерпретується всіма дослідниками і практиками навчання щодо спрямованої, активної, вільної діяльно-

сті курсантів. Самостійна робота – це те, що організовується самим курсантом в силу його пізнавальних мотивів, в найбільш зручній, раціональній, з погляду на розпорядок дня, час, контрольована ним самим у процесі та за результатом діяльності [4, 5].

Поняття "самостійна робота курсантів" різні автори тлумачать по-різному: деякі вважають самостійну роботу необхідною стороною, елементом будь-якого метода навчання у ВНЗ; інші відносять до неї тільки самостійне вивчення матеріалу; треті трактують самостійну роботу як обов'язок курсантів, передбачений навчальним планом і характером навчання. Але всі дослідники акцентують погляд на необхідності приділяти їй велику увагу. Це пояснюється деякими причинами.

По-перше, будь-яка аудиторна робота включає елемент самостійної, оскільки освоює матеріал особистість завжди сама.

По-друге, саме різноманітна самостійна робота забезпечує найбільш високий рівень засвоєння матеріалу – трансформацію.

По-третє, тільки в процесі самостійної роботи формується переконання.

По-четверте, самостійна робота, що переходить у самостійну освіту, формує у курсантів такі якості особистості та характеру, як самостійність, цілеспрямованість, наполегливість.

Однак оволодіння методами і прийомами самостійної роботи, розвиток умінь і навичок систематично вчитися можливе тільки в результаті безупинної праці, організації занять за планом.

Таким чином, курсанти, що вступили до академії, із першого дня навчання повинні орієнтувати себе на самостійну роботу, що значно відрізняється від шкільної і має свої особливості.

Так, слухаючи лекції, курсанти вчаться самостійно працювати, аналізувати факти і явища, робити узагальнення і наукові висновки. Основи знань закладаються на лекціях і тому від якості роботи курсанта в ході її залежить продуктивність інших форм навчальної праці. Особливо важливий матеріал курсанти вчаться конспектувати. Це вимагає попереднього обмірковування інформації і наступного запису, що сприяє більш ретельному засвоєнню матеріалу.

Практичні заняття мають великі можливості раціонального зв'язку самостійної творчої роботи курсанта і спрямовуючої ролі викладача. Необхідно, щоб кожний студент індивідуально виконував завдання, а у випадку утруднень отримував консультацію у викладача. При самостійній роботі на перший план виступають індивідуальні особливості курсанта, організованості, самодисципліни від яких у значному ступені залежить успіх у навчанні.

Основною формою навчальної роботи курсанта з підготовки до семінару є самостійне вивчення першоджерел, навчальної і наукової літератури. А перед тим, як приступити до виконання лабораторної роботи, курсант повинен знати не що і як він буде робити, але і зобов'язаний також скласти план і схеми проведення роботи, підготувати форми таблиць для запису спостережень.

Для того, щоб бути активним учасником навчального процесу, а не пасивно поглинати інформацію, необхідно опанувати раціональними методами са-

мостійної роботи, розвинути високу культуру читання, ведення різних записів. Курсанти вчаться складати план, формулювати головні думки в тезах, оформляти виписки. Більш складною формою оволодіння матеріалом є реферат - зв'язний, систематичний виклад проблеми на основі самостійного вивчення декількох джерел або однієї наукової статті. Підготовка до реферату розвиває вміння узагальнювати прочитаний і науково обґрунтовано викладати думки.

Іспити та заліки виявляють фонд знань з предметів: кожен курсант звітує за свою роботу в семестрі. Завершення самостійної підготовки до іспитів і заліків має декілька обов'язкових моментів: аналіз програми курсу, визначення обсягу майбутньої роботи, розподіл її у відповідності з часом, що відведений на підготовку до іспиту або заліку; підготовка за темами курсу: перегляд програми, конспекту лекцій, підручника і конспекту обов'язкової та додаткової літератури; коротке відтворення або переказ засвоєного матеріалу, упорядкування розгорнутого плану відповіді; короткий повтор основних положень, висновків за темами.

Висновки. В умовах інтеграції України в європейський освітній простір необхідно приділити велику увагу науково-методичним дослідженням із питань удосконалення змісту і методів, оптимізації самостійної роботи курсантів молодших курсів. Проведений нами аналіз дає змогу стверджувати, що організацію самостійної роботи курсантів слід розглядати як систему взаємодії курсанта та навчального матеріалу з дисципліни, яка за умови її чіткої організації викладачем забезпечить активізацію професійної підготовки майбутніх офіцерів Національної гвардії України, сприятиме формуванню творчого, самостійного мислення. Самостійна робота дає величезне поле для реалізації курсантом індивідуальної відповідальності за якість професійної підготовки залежно від власних зусиль. Курсант стає ініціатором пошуку знань, формування навичок і всього спектра різноманітних якостей, необхідних у подальшій діяльності.

Список використаних джерел

1. Болюбаш Я. Я. Організація навчального процесу у вищих закладах освіти: Навч. посібник для слухачів закладів підвищення кваліфікації системи вищої освіти. – К. : ВВП «КОМПАС», 1997. – 64с.
2. Зязюн І. А. Філософські проблеми гуманізації і гуманітаризації освіти // Педагогіка толерантності. – 2000. – № 3. – С. 58 - 61.
3. Козаков В. А. Самостоятельная работа студентов и её информационно-методическое обеспечение / В. А. Козаков. – К. : Вища школа, 1990 – 248 с.
4. Оленюк І. В. Організація самостійної роботи студентів в умовах особистісно орієнтованого навчання. - Кам'янець-Подільський, 2003. – Вип. 9. – С. 35 - 37.
5. Навчально-методичний посібник для самостійної роботи та практичних занять з навчальної дисципліни "Безпека життєдіяльності" для студентів 1 курсу /Уклад: О.Д. Малько, А.Ф. Лазутський, В.А. Молодцов, А.В. Писарев. – Х.: Нац. юрид. акад. України, 2010.- 86 с.

Кузьменко А.А., Лазутский А.Ф. ОСОБЕННОСТИ САМОСТОЯТЕЛЬНОЙ РАБОТЫ КУРСАНТОВ МЛАДШИХ КУРСОВ

Аннотация. Проанализированы причины низкой успеваемости курсантов младших

курсів на прикладі організації самостійної роботи. Показана різниця в самостійній роботі ученика старших класів середньої школи і курсанта молодшого курсу вузу. Отражені особливості самостійної роботи при підготовці до різних видів занять. Вказані основні напрямки удосконалення самостійної роботи.

Ключеві слова: самостійна робота, вміння, навички, успішність, лекції, практичні заняття, семінарські заняття.

Kuzmenko A.A., Lazutskyi A.F.
PECULIARITIES OF INDEPENDENT WORK
CADETS OF THE YOUNGER COURSES

Abstract. Analyzed the reasons for the low academic performance of junior cadets on the example of the organization of independent work. The difference is shown in the independent work of a high school student and a junior high school cadet. Reflects the features of independent work in preparation for various types of occupations. The specified main directions of improvement of independent work.

Keywords: independent work, skills, abilities, success, lectures, practical exercises, seminars.

Кульчій Тетяна Миколаївна, курсант гуманітарного факультету,
1 курс, група 118,
Табуненко Володимир Олександрович, доцент кафедри фундаментальних
дисциплін, кандидат технічних наук, доцент
Національна академія Національної гвардії України, м. Харків

АНАЛІЗ ФАКТОРІВ, ЩО ВПЛИВАЮТЬ НА ОСОБИСТУ БЕЗПЕКУ
ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ

Анотація. В роботі розглядаються питання безпеки військової служби, складовою частиною якої є забезпечення особистої безпеки кожного військовослужбовця НГУ, як співробітника МВС України. Проведено аналіз факторів, що впливають на особисту безпеку та розроблено рекомендації щодо зниження впливу шкідливих чинників на військовослужбовців у вигляді вироблення професійних звичок безпечної поведінки.

Ключові слова: безпека військової служби, особиста безпека, особистий простір, дистанція спілкування, система професійної підготовки, службова діяльність, небезпека, дія шкідливих чинників, принципи забезпечення безпеки, професійна підготовленість.

Актуальність. Постановка завдання. В сучасних умовах протистояння військової агресії РФ, загострення економічної та політичної обстановки в Україні, причиною яких є скорочення робочих місць, зниження рівня добробуту, наростання протестних настроїв в суспільстві, у зв'язку з підвищенням тарифів на опалювання, неправомірність в проведенні ряду реформ і інших чинників, що негативно впливають на підтримку правопорядку Національна гвардія України (НГУ) відповідно до покладених на неї законом [1] основних функцій зобов'язана:

- забезпечувати захист та охорону життя, прав, свобод і законних інтересів громадян, суспільства і держави від злочинних та інших протиправних посягань;
- брати участь у забезпеченні громадської безпеки та охороні громадського порядку, у тому числі під час проведення зборів, мітингів, вуличних походів, демонстрацій,

- участі у спеціальних операціях із знешкодження озброєних злочинців, припиненні діяльності не передбачених законом воєнізованих або збройних формувань (груп) та злочинних організацій на території України;

- участі у припиненні масових заворушень та інших обов'язків.

Службова діяльність військовослужбовців НГУ носить специфічний характер і пов'язана з постійною загрозою для життя і здоров'я, як внутрішнього, при виконанні професійних службових обов'язків, так і зовнішнього, при можливій агресії спрямованої проти них і членів їх сімей. Виконання професійних обов'язків, не обмежується часом знаходження на службі, але воно може тривати і в позаслужбовий час.

Знаходячись в екстремальній ситуації військовослужбовець НГУ повинен чітко знати, як поводитися і що робити, бути психологічно готовим до самозахисту і нейтралізації нападаючих. Таким чином, він зуміє попередити або обмежити раптовий напад, захистити себе від можливих злочинних посягань. Військовослужбовець НГУ під час виконання покладених на нього службових обов'язків є представником влади і перебуває під захистом держави. Держава забезпечує соціальний і правовий захист військовослужбовців і членів їхніх сімей, від злочинних посягань та інших протиправних дій [1].

Служба в НГУ часто супроводжується підвищеною емоційною і фізичною напругою, і тому забезпечення особистої безпеки військовослужбовця, зниження дії різних чинників [2], які можуть завдати шкоди його здоров'ю, мають бути вивчені і проаналізовані для успішного виконання професійних обов'язків. Це зобов'язує військовослужбовця НГУ виробляти у себе такі професійні установи та якості, як обачність, обережність, спостережливість, холоднокровність і витримку.

Мета статті є визначення поняття особистої безпеки та особистого простору військовослужбовців НГУ і проведення аналізу факторів з особливостей професійної діяльності, що впливають на їх безпеку з ціллю сформувані професійні установи та навички, для забезпечення особистої безпеки.

Основна частина. Під безпекою військової служби (англ. *safety for military personnel*) розуміють стан військової служби, який забезпечує захищеність військовослужбовців, місцевого населення і навколишнього середовища від загроз, що виникають при здійсненні їх діяльності. Безпека військової служби є однією зі складових безпеки життєдіяльності [3].

Під особистою безпекою слід розуміти систему організаційно-правових, фізичних і тактико-психологічних заходів, які дозволяють забезпечити збереження життя та здоров'я [4] військовослужбовців НГУ для підтримання високого рівня ефективності їх професійної діяльності, моральних цінностей, інтересів від небезпечних впливів з якого б боку вони не відбувалися.

Проблема особистої безпеки військовослужбовців НГУ при рішенні ними професійних завдань, пов'язаних із службовою діяльністю, придбаває нині особливу гостроту і актуальність. За станом справ на 17.12.2018 року за рік в НГУ загинуло, поранено, контужено, травмовано 380 осіб, із них загинули, отримали поранення, контузії та травми в районі проведення операцій

Об'єднаних сил 49 військовослужбовців (7 загинуло, 42 травмовано); постраждали в повсякденній діяльності 331 військовослужбовець (15 загинуло, 316 травмовано) [5].

Основними причинами нещасних випадків з військовослужбовцями НГУ у повсякденній діяльності є [6]:

- недотримання потерпілими заходів безпеки під час пересування по сходах та під час ожеледиці,
- не своєчасне проведення командирами підрозділів до підлеглого особового складу причин, наслідків та фактів травмування (загибелі) військовослужбовців НГУ,
- не якісне проведення посадовими особами інструктажів по дотриманню заходів безпеки з підлеглим особовим складом, який убуває у відрядження та відпустку,
- формалізм у проведенні профілактичних заходів спрямованих на запобігання нещасним випадкам, особливо дотримання заходів безпеки позаслужбовий час,
- наслідки вживання спиртних напоїв,
- порушення правил безпеки при користуванні зброєю та боєприпасами,
- порушення вимог правил безпеки під час проведення господарських робіт,
- низький рівень організації та дотримання заходів безпеки о/с під час проведення занять з фізичної підготовки,
- недотримання вимог правил дорожнього руху при користуванні службовим та автомобільним транспортом та інші.

До головних причин порушення особистої безпеки, отримання поранень і загибелі військовослужбовців можна віднести наступні обставини [8]:

- втрату уважності, пильності та обережності;
- недостатній рівень навичок володіння зброєю;
- невміння моделювати небезпечну ситуацію;
- переоцінка своїх можливостей або зайва самовпевненість;
- зневага до очевидних ознак небезпеки, що наближається;
- неправильний вибір тактики дій, або невдало вибраний план дій;
- відсутність психологічної готовності до дій в екстремальній ситуації.

Професійна діяльність військовослужбовців НГУ має ряд особливостей:

1. Виконання службових обов'язків в переважно негативному емоційному середовищі. Професійна діяльність військовослужбовців НГУ проходить, як правило, в умовах складної оперативної обстановки, з категоріями громадян (злочинцями, заарештованими або засудженими), які у більшості випадків викликають негативні емоції. Накопичення подібного досвіду призводить до виснаження ресурсів стійкості до стресу та розвитку психологічних механізмів захисту у вигляді психологічної відстороненості.

Перед військовослужбовцями НГУ нерідко ставляться завдання, які доводиться виконувати в екстремальних умовах. При цьому на їх здоров'я і життя впливають небезпечні чинники впливу, пов'язаних із застосуванням фізичної сили по відношенню до правопорушників, спеціальних засобів і вогнепа-

льної зброї для забезпечення правопорядку, участі у припиненні масових заворушень, ліквідації наслідків надзвичайних (кризових) ситуацій.

2. Необхідність приймати рішучі та відповідальні рішення в екстремальних умовах. З одного боку військовослужбовці НГУ можуть відкрито застосувати силу у межах досить широких повноважень, а з іншого боку "стримуючим фактором" для них є високий ступень ризику відповідальності за застосування сили або "злочинних наказів" та перевищення повноважень яке може призвести до наступного розслідування обставин справи та вжиття заходів законодавчого впливу.

3. Підвищена відповідальність у професійній діяльності військовослужбовців НГУ, зобов'язує їх при виконанні службово-бойових завдань відзвітувати про виконану роботу, вчасно і грамотно оформити службову документацію, від чого залежить їх подальша службова діяльність (наприклад, при застосуванні спецзасобів або вогнепальної зброї).

Проведений аналіз факторів, що впливають на особисту безпеку військовослужбовців НГУ при виконанні професійних обов'язків показує, що вони умовно можуть поділятися на [7]:

- негативні умови зовнішнього середовища;
- фізичні небезпеки можливої втрати життя та здоров'я;
- особливий режим праці та недосконалість організаційних заходів;
- постійний стресовий стан військовослужбовця.

Під *негативними умовами зовнішнього середовища* будемо розуміти негативні фактори, що патологічно впливають на стан життя та здоров'я військовослужбовця НГУ, які знижують його працездатність та підвищують небезпеку. Умовно їх можливо поділити на фізичні, хімічні, біологічні психофізіологічні фактори.

Зміст *фізичних* факторів впливу:

- можливе отримання травм при охороні державних об'єктів;
- отримання ушкодження здоров'я під час охорони громадського порядку (при проведенні мітингів, проходів, демонстрацій) та інших масових заходів;
- небезпеку для життя та здоров'я при підвищені радіаційної небезпеки та різного роду випромінювань при охороні атомних електростанцій, та радіоактивних відходів, інших джерел іонізуючого випромінювання державної власності, при понаднормативному впливі рівня шуму та вібрацій;
- вірогідності отримання впливу спецзасобів, вибухової та вогнепальної зброї з боку злочинних угруповань при припиненні масових заворушень.

Зміст *хімічних* факторів впливу, поділяється на такі, що за характером дії на організм військовослужбовців є:

- отруйними (токсичні хімічні з'єднання з певними фізичними та хімічними властивостями) та подразнюючі речовини;
- сенсibiliзуючими (які знижують чутливість організму);
- канцерогенними (які викликають виразкові хвороби на рак);
- мутагенними (які зманюють клітинну структуру та призводять до мутації) та такі, що впливають на репродуктивну функцію.

Зміст **біологічних факторів** поділяються на: патогенні мікроорганізми (бактерії, віруси, грибки); продукти їх життєдіяльності інші біологічні організми (рослини, комахи, тварини).

Зміст **психофізіологічних факторів** поділяються на: фізичну втому військовослужбовців (статичну, динамічну, гіподинамічну); нервово-психічну перевантаження організму; надмірне сприйняття інформації та інші.

Особливий режим праці та недосконалість організаційних заходів. Під особливим режимом праці розуміємо ненормований робочий день, який встановлюється для військовослужбовців, коли тривалість їхньої праці не піддається точному обліку, а робота виконується понад нормальну тривалість робочого дня без додаткової оплати та компенсації відгулом, а лише наданням додаткової відпустки.

Недосконалість організаційних заходів може проявлятися за рахунок людського фактору, незалежно від самого військовослужбовця НГУ. До них відносяться:

- недостатній рівень планування припинення масових заворушень та спецоперацій щодо затримання злочинців;
- низький рівень технічного забезпечення військовослужбовця НГУ у порівнянні з технічною оснащеністю злочинних угруповань;
- недосконалість правової бази з питань особистої безпеки військовослужбовця НГУ та інші.

Проведений аналіз приведених факторів, що впливають на особисту безпеку військовослужбовців НГУ показує, що:

- фізичні небезпеки втрати життя та здоров'я знаходиться в умовах професійного ризику контакту зі злочинцями, заарештованими або засудженими, та спричиняють психічний вплив на військовослужбовців;
- можливе посягання на життя та здоров'я військовослужбовців в позаслужбовий час, психологічно впливає на умови їх праці;
- перевтома військовослужбовців, їх нервове та емоційне збудження, утворення стійкого хворобливого стану, викликає у них пасивність.

В результаті підвищується ймовірність нервово-психічних перенавантажень, розвиток перевтоми та стреси. Наведений аналіз факторів специфічних умов роботи може привести до розвитку цілого комплексу серйозних захворювань. Особиста безпека військовослужбовця повинна ґрунтуватися на високому рівні професійної підготовленості, установки на виживання, адекватність при оцінюванні оперативної обстановки, приймати швидкі і правильні рішення і не втрачати самовладання. Забезпечення особистої безпеки військовослужбовців НГУ в службовий час залежить від ступеня їх професійної підготовленості, наявності життєвого досвіду, сформованості морально-психологічних якостей, засвоєння професійних навичок і звичок, що сприяють забезпеченню безпеки, при яких слід:

- вибирати різні маршрути прямування на роботу і назад бажано через людні та добре освітлені вулиці і періодично їх змінювати;
- проявляти пильність після прибуття до місця служби, звертаючи увагу на будь-які незвичайні предмети і підозрілу поведінку оточуючих осіб;

- аналізувати не тільки свій особистий професійний досвід, а й досвід своїх колег (особливо негативний), моделювати можливі ризики і планувати свою діяльність адекватно існуючим загрозам;

- діяти на випередження, раптово і приховано, в суворій послідовності, що дозволяє максимально досягати поставленої мети;

- при опитуванні будь яких незнайомих осіб проявляти уважність, повагу та неформальний інтерес;

- здійснювати дії зі зброєю, які повинні проводитися без припинення спостереження за навколишнім оточенням і без перекладу погляду на саму зброю;

- спиратися на знання індивідуальної тактики дій при ускладненні оперативної обстановки, і вміти правильно діяти в такій обстановці;

- перебуваючи в умовах загрози особистої безпеки, оперативно оцінювати обстановку і вибрати адекватні способи її вирішення.

Розуміння «особистого простору» в науковій літературі не має чіткого наукового визначення. Його можна представити у вигляді зони комфорту, тобто всього того, що не дратує або не викликає відразу або в межах, якого військовослужбовець НГУ відчуває себе в безпеці. Тому необхідно зрозуміти кордони «особистого простору» під час контакту із зовнішнім світом, тобто дистанцію спілкування.

А при виникненні вірогідної агресії стає актуальним необхідність захисту особистого простору. Це частка його власного «світу», яка необхідна суто психологічно, що дозволить дотримувати рівновагу і відчувати себе в безпеці. Кордони особистого простору варіюються залежно від самого військовослужбовця, його рис характеру і звичної для нього обстановки. Умовно існують зони особистого простору: інтимна зона – приблизно до 50 см; персональна зона – приблизно до 1,5 м.; соціальна зона – приблизно до 4 м.; суспільна – трохи більше 7 м.

Кордони особистого простору потрібно розуміти для:

- забезпечення особистої безпеки, внутрішнього комфорту і відчуття захищеності, яке дозволяє уникати стресів;

- підтримки такого особистого простору, як «приватної зони», допустимої дистанції спілкування з іншими людьми;

- своєчасного виявлення виникаючої загрози особистій безпеці.

Виходячи з приведених міркувань поняття особистого простору - це навколишній простір військовослужбовця, який може розглядатися як власна територія, а проникнення туди - як замах на безпечну дистанцію спілкування, або загрозу порушення «приватної зони».

В даний час на підставі досвіду практичної діяльності правоохоронних органів (як вітчизняного, так і зарубіжного) позначився комплекс таких професійних установок, які можна назвати принципами забезпечення особистої безпеки [8]: 1. Чекай несподіване. 2. Керуйся здоровим глуздом. 3. Не «розпалюй» противника, «гаси» його. 4. Володій: собою, інформацією, зброєю, ситуацією. 5. Незвичайне може бути сигналом небезпеки. 6. Ключ до успіху - підготовка: в екстремальній ситуації ти дієш так, як навчений. 7. Перш ніж увій-

ти - знай, де вихід. 8. Май план, особливо - на найгірший варіант. 9. Хоробрість - сестра обережності.

Формування у військовослужбовців НГУ здатності до забезпечення особистої безпеки виступає як самостійний напрям їх професійної підготовки. Найбільш ефективно основи такої здатності потрібно закладати в процесі навчання в вищому навчальному закладі, або системі перепідготовки та підвищення кваліфікації.

Висновки.

1. В роботі розглянуто поняття особистої безпеки військовослужбовця НГУ як якісний стан його професійної діяльності. Аналіз факторів впливу, показав, що актуальним для військовослужбовців НГУ є проблема особистої безпеки, однак, незважаючи на актуальність існування такої проблеми особиста безпека військовослужбовців НГУ залишається ще недостатньо дослідженою.

2. Особиста безпека військовослужбовця значною мірою залежить від психологічної стійкості та психологічної готовності, і повинна ґрунтуватися на високому рівні професійної підготовки в процесі навчання в вищому навчальному закладі, або системі перепідготовки та підвищення кваліфікації.

3. Для підвищення особистої безпеки військовослужбовців НГУ необхідно сформувати комплекс спеціальних навичок, професійних установок і звичок, що сприяють забезпеченню безпеки. З метою підвищення особистої безпеки розглянуто і проаналізовано поняття «особистого простору» військовослужбовця.

Список використаних джерел

1. Закон України "Про Національну гвардію України" Відомості Верховної Ради (ВВР), 2014, № 17, ст.594.
2. Табуненко В.О., Радченко І.О. «Аналіз впливу чинника страху на фізіологічний стан військовослужбовця в період знаходження в зоні бойових дій». – Харків: Вестник ХНАДУ, випуск 69, 2015. - С.105-110.
3. <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%91%D0%B5%D0%B7%D0%BF%B8>
4. Александров Д. Напрями та форми забезпечення особистої безпеки працівників правоохоронних органів / Д. Александров // Юридична психологія. <http://westudents.com.ua/glavy/81624-2-napryami-ta-formi-zabezpechennya-osobisto-bezpeki-pratsvnikvpravoohoronnih-organv.html>.
5. Наказ командувача НГУ № 795 від 19.12.2018 р. «Про стан охорони праці в Національній гвардії України у 2018 році та заходи щодо його покращення у 2019 році».
6. Висновки з травматизму військовослужбовців Національної гвардії України заступника командувача НГУ генерал-лейтенанта Балан М.І. (НР.27/19-986 від 18.02.2016).
7. Грибан В.Г., Негодченко О.В. Охорона праці в органах внутрішніх справ. Підручник. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 336 с.
8. Воспитательная работа с личным составом в системе МВД РФ. Учебник / Под общ. ред. В.Я.Кикотя. – М.: ЦОКР МВД РФ, 2009. – 480 с.

Кульчий Т.Н., Табуненко В.А.

АНАЛИЗ ФАКТОРОВ, ВЛИЯЮЩИХ НА ЛИЧНУЮ БЕЗОПАСНОСТЬ ВОЕННОСЛУЖАЩИХ НАЦИОНАЛЬНОЙ ГВАРДИИ УКРАИНЫ

Аннотация. В работе рассматриваются вопросы безопасности военной службы, составной частью которой является обеспечение личной безопасности каждого военнослужащего НГУ, как сотрудника МВД Украины. Проведен анализ факторов, влияющих на личную безопасность и разработаны рекомендации по снижению влияния вредных факторов

на военнослужащих в виде выработки профессиональных привычек безопасного поведения.

Ключевые слова: безопасность военной службы, личная безопасность, личное пространство, дистанция общения, система профессиональной подготовки, действие вредных факторов, принципы обеспечения безопасности, профессиональная подготовленность.

Kulchii T.N., Tabunenko V.A.

THE ANALYSIS OF FACTORS AFFECTING THE PERSONAL SAFETY OF MILITARY SERVICEMEN OF THE NATIONAL GUARD OF UKRAINE

Abstract. The article is devoted to the security factors of military service essential aspect of which is to ensure the personal security of every serviceman of the National Guard of Ukraine as a part of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine. It presents the results of the analysis of the affecting personal safety factors as well as the recommendations to reduce the influence of harmful factors which is had on the military personnel in the way of developing professional skills of careful behavior.

Keywords: military service security, personal security, personal space, distance of communication, professional training system, the effect of harmful factors, principles of providing safety, professional experience.

Кушнір Ілона Миколаївна, студентка Інституту підготовки кадрів для органів юстиції, 5 курс, група 04-18м-05,

Карманний Євгеній Вадимович, доцент кафедри трудового права, кандидат технічних наук, доцент

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, м. Харків

АКТУАЛЬНІ НАПРЯМКИ КОНТРТЕРОРИСТИЧНОЇ СТРАТЕГІЇ УКРАЇНИ – ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ СВІТОВИХ СТАНДАРТІВ БЕЗПЕКИ

Анотація. Проаналізовані причини та наслідки тероризму в Україні та на міжнародному рівні за останні роки. Наведено статистичні дані терористичних актів у світі та в Україні. Показано важливість антитерористичних операцій. Запропоновані шляхи розв'язання проблеми тероризму, напрями контртерористичної стратегії, імплементація світових стандартів.

Ключові слова: тероризм, терористичні акти, виникнення та розповсюдження тероризму, міжнародний тероризм, антитерористична діяльність, імплементація світових стандартів безпеки.

Актуальність. Постановка завдання. Комплекс протиріч між розвиненими та відсталими країнами в останній час значно загострився. Відображається високий господарський потенціал розвинених країн, це є визначальним джерелом нового глобального протиріччя, яке, загострюючись в останнє десятиліття, загрожує цілісності світового порядку.

Першочерговим завданням держави сьогодні є невідкладне вжиття радикальних превентивних заходів з метою недопущення появи у нашій країні терористських або інших екстремістсько налаштованих організацій, діяльність яких могла б дестабілізувати систему національної безпеки України. Поняття тероризм є невід'ємною частиною сучасного світового процесу. Для України дана тема є особливо актуальною з урахуванням подій останніх років на території держави. Для України проблема протидії тероризму набула особливої

актуальності з початком агресії з боку Російської Федерації, яка порушила територіальну цілісність нашої держави та загрожує її незалежності. Силами і засобами розвідувальних органів і спеціальних служб країна-агресор спровокувала численні терористичні акти на території Донецької і Луганської та інших областей України, а також збройні виступи сепаратистів.

Рівень тероризму у світі з роками постійно зростає. Проведений аналіз терористичної активності надає такі показники:

- розширення географії тероризму (у 2013 р. 88 країн зазнали терористичних актів; у 2016р. тільки 34 країни світу не зазнали впливу цього явища);
- збільшується кількість жертв терористичних актів (у 2000 р. у терактах загинуло 3329 осіб, в 2014 р. - 32458 осіб, у 2015 р. - 29376 осіб);
- значні фінансові втрати та перерозподіл ресурсів держави (найбільші фінансові витрати були зафіксовані у 2014 р. - 105,4 млрд дол. США) [5].

Основна частина. В даний час для України найбільша терористична загроза виникає з огляду на агресивну політику Росії, яка передбачає організацію та підтримку диверсійно-терористичної діяльності утворень таких як «ДНР» і «ЛНР, а також формувань сепаратистського спрямування. У рейтингу терористичної загрози за 2017 рік Україна – перша серед європейських країн. У 2018 році наша країна посідає 17-те місце серед 163 країн світу, які внесено до Глобального індексу тероризму. Ми обігнали за цим показником Францію (23-тє місце), Росію (33-тє) і Велику Британію (35-тє) (такі дані наводять автори доповіді The Global Terrorism Index, див. рис. 1).

Найкривавіші теракти світу у 2015-2016 роках			
Коли	Що трапилось	Де	Загибло
7 січня 2015	Атака на редакцію Charlie Hebdo	 Франція	12
18 березня 2015	Напад на туристів	 Туніс	23
20 березня 2015	Вибух у мечеті Бадр	 Ємен	130
26 червня 2015	Напад на туристичний готель	 Туніс	37
17 липня 2015	Вибух на ринку Хан - Бані	 Ірак	100
10 жовтня 2015	Вибухи в Анкарі	 Туреччина	95
31 жовтня 2015	Катастрофа російського літака	 Синайський півострів	224
14 листопада 2015	Серія терактів у Парижі	 Франція	140
20 листопада 2015	Напад на готель	 Малі	19
13 березня 2016	Вибух в Анкарі	 Туреччина	37
22 березня 2016	Вибухи в аеропорті Брюсселя	 Бельгія	26
28 червня 2016	Вибуху в аеропорту Стамбула	 Туреччина	41

Рис. 1. Найкривавіші теракти світу у 2015-2016 роках.

В Україні були зафіксовані такі найбільш небезпечні та резонансні теро-

ристичні акти [8]:

03.08.2014 р. – підрих комунікацій ДП «Завод ім. В. О. Малишева»;
17.09.2014 р. – вибухи поблизу Лозівського військкомату;
24.01.2015 р. – обстріли житлових масивів м. Маріуполь;
10.02.2015 р. – обстріли Краматорська Донецької області;
22.02.2015 р. – терористичний акт під час пішої ходи у м. Харків;
14.04.2016 р. – вибух автомобіля в н. п. Новоолексіївка Генічеського району Херсонської області та ін.

13.01.2015 р. – знищено цивільний пасажирський автобус у районі н. п. Волноваха Донецької області та ін.

Можливість використання міжнародними терористами території нашої держави для транзиту, відпочинку і оздоровлення, незаконного перевезення зброї, людей, наркотичних речовин становить безпосередню загрозу для національної безпеки України, а також може бути використана РФ як для виправдання можливих агресивних дій (нанесення повітряних ударів або офіційного введення російських збройних сил на територію України) під виглядом боротьби з тероризмом, так і у ході інформаційної кампанії проти нашої держави. Наявність збройного конфлікту на Донбасі, погіршення криміногенної ситуації створюють сприятливе середовище для вчинення терористичних дій міжнародними організаціями. На думку багатьох експертів, глобалізація терористичної діяльності розвивається і трансформується значно швидше, ніж глобалізація економічна. Тероризм як явище нині дуже відрізняється від того, яким він був у часи перших кривавих акцій. Ті акції спрямовувалися насамперед на дестабілізацію суспільно-політичної ситуації у певній країні. Сьогодні тероризм є фактором не внутрішньодержавного, а переважно міждержавного значення. Жодна країна, навіть така потужна, як США, неспроможна самотужки впоратися з “терористичним інтернаціоналом”.

Одним із пріоритетних напрямів діяльності держави з організації ефектвної протидії тероризму є створення та подальше удосконалення законодавства у сфері протидії тероризму, яке б повною мірою враховувало сучасні загрози та створювало надійне підґрунтя для забезпечення безпеки всіх осіб, які перебувають на території України. Україна багато зробила для досягнення зазначеної мети та створення необхідних законодавчих умов для ефектвної протидії тероризму на національному та міжнародному рівнях. Так, ратифіковано низку міжнародно-правових документів щодо протидії тероризму, зокрема [9]:

- Конвенцію про попередження та покарання злочинів проти осіб, що користуються міжнародним захистом (1973 р.);
- Міжнародну конвенцію про боротьбу з захопленням заручників (1979 р.);
- Конвенцію про фізичний захист ядерного матеріалу (1980 р.);
- Міжнародну конвенцію про боротьбу з бомбовим тероризмом (1997 р.);
- Міжнародну конвенцію про боротьбу з фінансуванням тероризму (1999 р.) та ін.

Ратифікувавши ці міжнародно-правові документи, Україна взяла на себе зобов'язання перед ООН, іншими міжнародними організаціями, що здійсню-

ють боротьбу з тероризмом, забезпечити імплементацію світових стандартів безпеки, а також комплексне та збалансоване впровадження всіх компонентів Глобальної контртерористичної стратегії ООН. Ідеться, насамперед, про заходи з усунення причин і умов, що сприяють поширенню тероризму, а також забезпечення при цьому захисту прав і свобод людини. Одним із визначальних кроків у цьому напрямі можна вважати ухвалення Верховною Радою України 20 березня 2003 р. базового нормативно-правового акту – Закону України «Про боротьбу з тероризмом» (редакція від 29.07.2018 р.).

На міжнародному рівні складаються відповідні списки осіб, груп, організацій, які визнаються терористичними. Внаслідок визнання певної організації терористичною окремими країнами або міжнародними організаціями щодо членів організації, осіб, компаній та країн, які їй допомагають, можуть бути введені достатньо суттєві санкції.

Міжнародний досвід свідчить, що визнання організації терористичною може здійснюватися у *судовому або позасудовому порядку*. Влада кожної держави, на території якої діє терористична організація, має право звернутися до Ради Безпеки ООН із проханням включити таку організацію до **Зведеного санкційного переліку РБ ООН** (*Consolidated United Nations Security Council Sanctions List*) [10].

Висновки. Отже, вплив терористичної загрози може порушити нормальне функціонування держави та суспільства. Доцільно аналізувати стійкість державної системи протидії тероризму, а також стійкість суспільства до цієї загрози:

1) надійність (здатність системи передбачати ризики, долати зброї у роботі, що виникають унаслідок дії загроз);

2) існування резервів *або надмірність* (наявність у системі додаткових спроможностей, які можуть бути задіяні внаслідок виходу з ладу основних, а також альтернативних планів, стратегій розвитку);

3) адаптивність (здатність пристосовуватися до кризових умов, можливість трансформувати негативні результати у позитивні, можливість застосування творчих/інноваційних рішень);

4) реагування (здатність до швидкої мобілізації зусиль в умовах дії загрози / кризи);

5) відновлення (здатність системи забезпечувати виживання, пристосовування до нових обставин, що виникли під руйнівним впливом кризи, еволюція). Національна система протидії тероризму в Україні включає всі необхідні вищезазначені елементи. Також необхідно ураховувати, що в умовах світової глобалізації терористична загроза має міжнародний характер, а тому перед урядами держав постають два питання – такі як забезпечення і національної безпеки і розв'язання глобальних проблем тероризму на рівні всього світу.

Для боротьби з тероризмом необхідно:

- забезпечувати проведення серед населення інформаційно-роз'яснювальної та профілактичної роботи, спрямованої на неприйнятність тероризму та відмову від ідей використання терористичних методів для досягнення мети;

- систематично інформувати громадськість про результати антитерорис-

тичної діяльності, розміщувати в засобах масової інформації матеріали з актуальних питань боротьби з тероризмом;

- сприяти підвищенню рівня поінформованості суспільства про небезпеку, масштаби та неприйнятність тероризму через державні аудіовізуальні засоби масової інформації;

- провести аналіз законодавства у сфері боротьби з тероризмом, за результатами якого подати у разі потреби в установленому порядку пропозиції щодо його вдосконалення;

- розробити та впровадити стандарти, правила, технічні умови антитерористичної захищеності об'єктів можливих терористичних посягань, зокрема особливі правила антитерористичної безпеки [2].

Список використаних джерел

1. Про національну безпеку України: Закон України від 21.06.2018 р. №2469-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.zakon.rada.gov.ua/go/2469-19.
2. Про боротьбу з тероризмом: Закон України від 29.07.2018 р.
3. Горбулін В. Україна на розломі глобальної системи безпеки // Дзеркало тижня. – 2014. – 22 травня.
4. Міжнародна та європейська безпека, механізми забезпечення національної безпеки України: Навчальний посібник / Укладачі: П.С. Кривоцюк, О.А. Остапенко, І.Ф. Усатюк. – Одеса: ОРІДУ НАДУ, 2017. (електронна бібліотека).- С. 67.
5. Міжнародне безпекове середовище: виклики і загрози національній безпеці України: аналітична доповідь / Б.О. Парахонський, Г.М. Яворська, О.О. Резнікова. – К.: НІСД, 2013. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.niss.gov.ua/articles/1334. – 56 с.
6. Толстов С.В. Еволюція статусу та ролі США і євроатлантичної спільноти в сучасній системі міжнародних відносин // Стратегічні пріоритети. – 2013. - № 4 (29). – С. 164.
7. Власюк О.С., Яворська Г.М. Стратегічна адаптація НАТО до нових безпекових випробувань: опції для України // Стратегічна панорама. – 2016. - № 1. – С. 19 - 25.
8. Нова оборонна стратегія США та Європа: безпекові і зовнішньополітичні аспекти: аналітична записка. – К.: НІСД, 2013. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.niss.gov.ua/articles/778.
9. Резнікова О. О., Місюра А. О., Дрьомов С. В., Войтовський К. Є. Актуальні питання протидії тероризму у світі та в Україні.: аналітична доповідь – К.: 2017. - С. 7-30, 45-56.
10. Consolidated United Nations Security Council Sanctions List.

Кушнір І. М., Карманний Е.В.

АКТУАЛЬНЫЕ НАПРАВЛЕНИЯ КОНТРТЕРРОРИСТИЧЕСКОЙ СТРАТЕГИИ УКРАИНЫ - ИМПЛЕМЕНТАЦИЯ МИРОВЫХ СТАНДАРТОВ БЕЗОПАСНОСТИ

Аннотация. Проанализированы причины и последствия терроризма в Украине и на международном уровне за последние годы. Приведены статистические данные террористических актов в мире и в Украине. Показана важность антитеррористических операций. Предложены пути решения проблемы терроризма, направления контртеррористической стратегии, имплементация мировых стандартов.

Ключевые слова: терроризм, террористические акты, возникновение и распространение терроризма, международный терроризм, антитеррористическая деятельность, имплементация мировых стандартов безопасности.

Kushnir I.M., Karmanniy Ye.V.

CURRENT DIRECTIONS OF THE UKRAINE COUNTER-TERRORISM STRATEGY - IMPLEMENTATION OF WORLD SAFETY STANDARDS

Abstract. Analyzed the causes and consequences of terrorism in Ukraine and internationally in recent years. The statistical data of terror acts of the acts in the world and in Ukraine are given. The importance of anti-terrorist operations is shown. The ways of solving the problem of terrorism, the direction of the counter-terrorism strategy, the implementation of world standards are proposed.

Keywords: terrorism, terrorist acts, the emergence and spread of terrorism, international terrorism, anti-terrorism activities, the implementation of world security standards.

Лебідь Денис Андрійович, студент Інституту підготовки кадрів
для органів юстиції України, 5 курс, група 04-18м-03,

Карманний Євгеній Вадимович, доцент кафедри трудового права,
кандидат технічних наук, доцент

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, м. Харків

ВІДМОВА ВІД ФЛЮОРОГРАФІЇ В УКРАЇНІ. ПРАВОВИЙ ТА СОЦІАЛЬНИЙ АСПЕКТИ

Анотація. У даній статті проаналізовані причини відмови від проведення флюорографії в Україні. Досліджено запропоновані альтернативні методи виявлення захворювань грудної клітини. Показаний іноземний досвід у проведенні скринінгових досліджень. Запропоновано рішення щодо проблеми виявлення захворювань грудної клітини.

Ключові слова: флюорографія, масове дослідження, скринінг, анкетування, рентгенографія, туберкульоз.

Актуальність. Постановка завдання. На сьогоднішній день постає доволі актуальне та серйозне питання, яке пов'язано із відмовою від флюорографії в незалежній Україні.

Варто зазначити, що в умовах зростання випадків захворювання на туберкульоз – виникає проблема доцільності такої відмови держави, а також, яким буде пошук нових шляхів виявлення відповідного захворювання. Тобто, чи буде доречно відійти від знайомої усім процедури та перейняти досвід зарубіжних країн у виявленні туберкульозу. До того ж, чи може незалежна Україна в умовах тяжкої економічної кризи, повсюдних спалахів туберкульозу по всій її території, занепаду системи охорони здоров'я проводити таку реформу?

На нашу думку це питання є одним з головних, яке пронизує всю ініціативу відмови від знайомої усім флюорографії.

Ще одним важливим питанням є таке: «Чи готове населення незалежної України з відповідним рівнем правосвідомості та певними пострадянськими моральними засадами відмовитися від імперативу флюорографії та перейти на анкетування у терапевта?» Як відомо, у свій час від проходження флюорографії відмовились такі країни, як США, Німеччина, Франція та ін. В свою чергу, Україна, відходячи від радянських стандартів у сфері охорони здоров'я встає на шлях розвинених країн сьогодення.

Таким чином, дана робота встановлює доволі важливі питання, які, в свою чергу тяжіють не тільки до сфери охорони здоров'я, а й до правової сфе-

ри, а тому потребують нагальних та чітких відповідей.

Основна частина. На нашу думку, варто почати, перш за все зі ст. 3 Конституції України, де міститься положення, згідно з яким, людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Виходячи з цього, можна зазначити, що питання відмови від флюорографії є не якимось звичайним або неважливим, а, навпаки. Така ініціатива Міністерства Охорони Здоров'я (далі – МОЗ) є однією з найважливіших, адже безпосередньо торкається життя та здоров'я громадян України.

Як відомо, основні принципи флюорографії були винайдені італійськими вченими А. Баттеллі (рис. 1), А. Карбасо та американським вченим Дж. Блейером одразу після відкриття рентгенівських променів. Флюорографію застосовують головним чином для дослідження органів грудної клітини, молочних залоз, кісткової системи. Основна перевага флюорографії в порівнянні з іншими методами рентгенодіагностики - можливість масового обстеження для виявлення приховано протікаючих захворювань [1].

Рис. 1. Анджело Бателлі.

Виходячи з цього, флюорографія була впроваджена в СРСР, а після і в незалежній Україні, як метод масового обстеження населення, задля виявлення переважно такого захворювання, як туберкульоз. До того ж, виникають питання й у правомірності проведення таких обстежень в Україні. Відтак, згідно п. 2 Порядку проведення обов'язкових профілактичних медичних оглядів на туберкульоз затвердженого Наказом МОЗ від 15.05.2014 № 327, не закріплено проведення масової флюорографії [2].

Проте, відповідно до Інструкції про періодичність рентгенівських обстежень органів грудної порожнини певних категорій населення України затвердженого Наказом МОЗ від 17.05.2008 № 254, профілактичні рентгенівські дослідження застосовуються до різних категорій населення з різною періодичністю. Так, у п. 2.7 Інструкції наведено перелік осіб, які підлягають щорічному рентгенівському обстеженню.

Виходячи з цього, фактично, на законодавчому рівні міститься положення про проведення саме «рентгенівських обстежень», яке, в Україні здійснюється за допомогою лише флюорографічного обладнання. Звідси виникає питання щодо дози опромінення при проведенні флюорографії. Так, середня ефективна доза плівкової флюорографії становить 1,1 мЗв (мілізіверт — оди-

ниця вимірювання дози при медичних діагностичних процедурах) [3].

В свою чергу, згідно з ч. 1 ст. 5 Закону України «Про захист людини від впливу іонізуючого випромінювання», основна дозова межа індивідуального опромінення населення не повинна перевищувати 1 мілізіверта ефективної дози опромінення за рік (табл. 1), при цьому середньорічні ефективні дози опромінення людини, віднесеної до критичної групи, не повинні перевищувати встановлених цією статтею основних дозових меж опромінення незалежно від умов та шляхів формування цих доз.

Таблиця 1. Опромінення відповідно до виду флюорографії та рентгенографії.

Средние значения ЭД		Органы грудной клетки		Таз и бедро		Челюстно-лицевая область, в т.ч. зубы	
		мЗв за процедуру	В % от годовой ЭД (1 мЗв)	мЗв за процедуру	В % от годовой ЭД (1 мЗв)	мЗв за процедуру	В % от годовой ЭД (1 мЗв)
Флюорограмма	плёночная	0,5	50%	2,5	250%	-	-
	цифровая	0,05	5%	0,3	30%	-	-
Рентгенограмма	плёночная	0,3	30%	0,9	90%	0,04	4%
	цифровая	0,03	3%	0,1	10%	0,02	2%

Виходячи з цього, можна констатувати лише те, що, фактично, проведення плівкової флюорографії, прямо порушує приписи встановлені Законом України норми відносно допустимого опромінення населення в 1 мілізіверт на рік.

Цей факт вказує на застарілість медичного обладнання, яке використовується в системі охорони здоров'я порівняно з розробками законодавця у нормативно-правових актах відповідної сфери, які, в свою чергу, розробляються у відповідності до міжнародно-правових норм у галузі охорони здоров'я.

Цікавими є причини відмови від флюорографії, а також пропозиції щодо альтернативних методів виявлення туберкульозу.

Як зазначала в.о. міністра охорони здоров'я Уляна Супрун відносно причин відмови: «По-перше, флюорографія дозволяє виявити тільки розвинені форми захворювання. На ранній стадії хвороба не призводить до змін в легенях, тому навіть якщо пацієнт вже інфікований, флюорографія цього не покаже. По-друге, флюорографічні обстеження часто проходять повз саме тих людей, хто найбільше ризикує захворіти, – пацієнтів з незабезпечених і вразливих груп населення» [4].

Таким чином, можна стверджувати, що головними причинами є, перш за все, застарілість медичного обладнання, яке може виявляти відповідні захворю-

вання. До того ж, звертаючись до п. 2.7 Інструкції, треба зазначити, що, дійсно, проведення масового обстеження може здійснюватися повз категорії населення, для яких, фактично таке обстеження є вкрай необхідним. Проте, якщо масове проведення флюорографічних обстежень є застарілим та, на погляд МОЗ недоцільним на сьогоднішній день, які можуть бути запропоновані альтернативи?

В свою чергу, як один за альтернативних методів виявлення різноманітних захворювань, зокрема туберкульозу, в.о. міністра охорони здоров'я, було запропоновано «обстеження у сімейного лікаря, а також заповнення скринінг-анкети» [4]. Нова система передбачає, що у кожного сімейного лікаря буде скринінг-анкета (рис. 2), за якою він визначатиме, чи пацієнт знаходиться в групі ризику (якщо людина контактувала з хворими на туберкульоз, з ослабленою імунною системою, ВІЛ-інфікована). Якщо так – лікар направляє пацієнта на додаткове обстеження. У МОЗ зазначають, що аналіз мокротиння – сучасний метод діагностики, який дозволяє визначити збудника хвороби в організмі за дві години та за потреби одразу розпочати лікування [5].

Рис. 2. Заповнення скринінг-анкети сімейним лікарем.

На нашу думку, впровадження нових методів боротьби з туберкульозом в Україні має, як свої переваги, так і недоліки. Так, якщо зараз, проведення масових флюорографічних обстежень закріплено де-юре і є певним імперативом для людини визначеної у відповідній нормі Інструкції, і, на цій підставі таке обстеження здійснюється завжди. В свою чергу, після відмови від цього, що можна буде отримати у підсумку?

По-перше, проведення анкетування у сімейного лікаря є доволі спірною альтернативою, адже, у даному випадку знаходження будь-якого захворювання залежить прямо від людини, яка була опитана. Відтак, постає питання виявлення захворювання у людини, яка недобросовісно заповнила анкету та вже є хворою на таке захворювання, як туберкульоз? У даному випадку можна стверджувати про певний відсоток латентної захворюваності, що є неприйнятним.

Що ж можна сказати про зарубіжний досвід проведення флюорографічних обстежень? Наприклад, досвід проведення масових обстежень був і у США. Так, з 1940 року у США було впроваджено проведення масового скринінгу населення з ціллю виявлення туберкульозу за допомогою пересувних рентгенологічних кабінетів (рис. 3). У 1953 році в країні таким чином було обстежено 20 мільйонів людей. Аналіз проведеної роботи показав, що масові скринін-

нги доволі затратні й недостатньо ефективні. Тому, від них відмовились [6].

Рис. 3.
Пересувний
флюорограф
радянських
часів.

До того ж, варто зазначити, що, на сьогоднішній день, по всьому світу використовують рентгенографію грудної клітини, що прийшла на заміну флюорографії, як більш дієвий та точний спосіб виявлення туберкульозу. Зокрема, застосовується цифрова рентгенографія, адже, доза опромінення людини при ній складає всього 0,03 мЗв, в свою чергу, доза опромінення при плівковій складає 0,3 мЗв [7].

Висновки. Отже, виходячи з усього наведеного вище, потрібно зазначити, що, на сьогоднішній день в Україні постала доволі складна ситуація відносно методів виявлення такого захворювання, як туберкульоз. Дійсно, звертаючись до відповідних нормативно-правових актів, які розроблені відповідно до міжнародних, європейських стандартів дослідження органів грудної клітини, можна стверджувати про те, що Україна стала на шлях захисту кожного окремого громадянина від недоцільного та нераціонального отримання їм доз опромінення. Проте, також, варти наголосити на тому, що такий захист відбувається лише на рівні права. В свою чергу, беручи практичний бік цього питання, можна говорити лише про застарілість обладнання, за допомогою якого проводять такі дослідження, а також повну невідповідність його характеристик встановленим нормам.

Так, ця обставина породжує питання щодо проведення реформ у сфері виявлення туберкульозу. На сьогоднішній день, МОЗ запропонувало відмовитися від проведення флюорографії на користь анкетування у сімейного лікаря. На нашу думку, такі дії не є прийнятними з огляду на низький рівень правосвідомості і певні пострадянські моральні засади.

В свою чергу, ми вважаємо, що доцільніше було б оновити обладнання, увівши цифрову рентгенографію, яка не є такою шкідливою для організму людини, як плівкова флюорографія, і залишити масове проходження обстежень з метою виявлення туберкульозу, особливо в умовах зростання такої хвороби в Україні. На нашу думку, потрібно залишити проходження таких медичних обстежень, як певний імператив для населення України з метою ефективної боротьби з туберкульозом, як сьогодні, так і у майбутньому.

Список використаних джерел

1. Флюорография : статья. Большая советская энциклопедия. [Электронный ресурс] – 2018. – Режим доступа: - <http://bse.sci-lib.com/article116721.html>
3. Про виявлення осіб, хворих на туберкульоз та інфікованих мікобактеріями туберкульозу // Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 15.05.2014 № 327. [Електронний ресурс] – 2018. – Режим доступу: - <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0576-14>
4. Діагностика в Україні: флюорографія де-юре заборонена та порушує закон. [Електронний ресурс] – 2018. – Режим доступу: - <https://eba.com.ua/article/diagnostics-ukraine-fluorography-de-jure-banned-violates-law/>
5. Флюорографія – лженаука, швидка допомога – продажна дівка комунізму: У Мережі обурені новаціями від Супрун. [Електронний ресурс] – 2018. – Режим доступу: - <https://korupciya.com/shvidka-dopomoga/>
6. МОЗ рекомендує альтернативні методи для ранньої діагностики туберкульозу. [Електронний ресурс] – 2018. – Режим доступу: - <https://www.radiosvoboda.org/a/news/29147189.html>
7. Опыт США в решении проблемы туберкулеза. [Электронный ресурс] – 2018. – Режим доступа: - <https://cyberleninka.ru/article/v/opyt-ssha-v-reshenii-problemy-tuberkuleza>
8. Can patient positioning using an ultrashort fluoroscopic pulse be justified? // T. Deprez, L. Schrijvers, H. Pauwels, H. Bosmans, G. Marchal // Department of Radiology, UZ Gasthuisberg, Leuven, Belgium. [Electronic resource] – 2018. – Mode of access: - https://inis.iaea.org/collection/NCLCollectionStore/_Public/32/039/32039833.pdf

Лебедь Д.А., Карманный Е.В.

**ОТКАЗ ОТ ФЛЮОРОГРАФИИ В УКРАИНЕ. ПРАВОВОЙ И
СОЦИАЛЬНЫЙ АСПЕКТЫ**

Аннотация. В данной статье проанализированы причины отказа от проведения флюорографии в Украине. Исследованы предложенные альтернативные методы выявления заболеваний грудной клетки. Показан иностранный опыт в проведении скрининговых исследований. Предложено решение проблемы выявления заболеваний грудной клетки.

Ключевые слова: флюорография, массовое исследование, скрининг, анкетирование, рентгенография, туберкулез.

Lebid D.A., Karmanniy Ye.V.

**REFUSIAL FROM FLUOROGRAPHY IN UKRAINE. LEGAL AND
SOCIAL ASPECTS**

Abstract. This article analyzes the reasons of the refusal from fluorography in Ukraine. Researched the alternative methods of detection of chest diseases. Foreign experience in conducting screening studies is shown. The solution to the problem of detection of chest diseases is proposed.

Keywords: fluorography, mass research, screening, questionnaires, radiography, tuberculosis.

Лись Марина Володимирівна, студентка фінансово-правового

АСПЕКТИ ПРОТИДІЇ ДИВЕРСИЯМ НА ВІЙСЬКОВИХ ОБ'ЄКТАХ – СУЧАСНИЙ БЕЗПЕКОВИЙ ПІДХІД

***Анотація.** Розглянуті основні актуальні загрози військовим об'єктам. Систематизовані визначення та приклади ведення сучасної гібридної війни проти України. Надані приклади диверсій як один зі способів ведення такої війни. Проаналізовано диверсійні дії, об'єктом яких стали склади боєприпасів на території України. Висунуті пропозиції щодо вдосконалення аспектів протидії таким диверсіям на військових об'єктах, в контексті сучасного безпекового підходу.*

***Ключові слова:** склади боєприпасів, військові об'єкти, гібридна війна, диверсія, національна безпека, терористичні акти, безпековий підхід.*

Актуальність. Постановка завдання. Покладаючись на юридичну силу та дію норм міжнародного права, у свій час Україна відмовилася від зброї масового знищення та вибрала шлях мирного розвитку та співробітництва з іншими державами. Проте, враховуючи події, що відбуваються на Сході України з 2014 року і до сьогодні, ми повинні задатися питаннями: як трактувати невиконання Росією своїх зобов'язань щодо забезпечення територіальної цілісності нашої держави; яких заходів вживати, щоб захистити та зберегти власну державність від країни-агресора. Дана проблематика привертає увагу не лише вчених, а й науковців військової галузі, які спільно досліджуючи питання гібридної війни, проблемний стан безпеки об'єктів військового значення, а також аналізуючи та враховуючи досвід іноземних країн, надають рекомендації для покращення захисту нашої держави.

В сучасних умовах особливого значення набувають питання захисту об'єктів критичної інфраструктури від здійснення диверсій та терористичних актів. Серед таких об'єктів найбільшу небезпеку представляють об'єкти, на яких виробляються та/або зберігаються озброєння, ракети, боєприпаси, вибухові речовини, вогнепальна зброя, спеціальні засоби, запаси пально-мастильних матеріалів, речового та продовольчого майна; вибухопожежонебезпечні об'єкти, які мають стратегічне значення для економіки і безпеки держави, і ті, що належать до об'єктів підвищеної небезпеки [1].

Слід зазначити, що згідно рішення Ради національної безпеки і оборони України від 06.05.2015 р. «Про Стратегію національної безпеки України», – під воєнною безпекою розуміється стан воєнної захищеності національних інтересів, стратегічних державних та військових об'єктів, ліній зв'язку, комунікацій в умовах потенційної та реальної воєнної загрози [2].

Мета дослідження полягає у розкритті аспектів сучасної гібридної війни на прикладі України; аналізі норм національного законодавства щодо питання диверсійних дій, та на основі практики зарубіжних країн запропонувати нові напрямки протидії та попередження диверсій.

Основна частина. З початку Другої Світової війни, країни не обходилися лише традиційними бойовими діями, нова ідеологія почала формуватися лідерами Третього рейху, проте лише у XXI столітті науковці наважилися заговорити про новий тип – «гібридну війну» [3]. Її чіткої дефініції не існує зараз у міжнародному праві. На нашу думку, найбільш точно визначення терміну «гібридна війна» - як воєнна стратегія, яка об'єднує звичайну війну, малу війну та кібервійну надається у [4]. Отже, ми можемо говорити про нетрадиційний тип ведення війни, який все більше буде застосовуватись у XXI столітті.

У аналітичній доповіді Інституту стратегічних досліджень зазначається, що підпорядкованість єдиному задуму сукупності застосовуваних методів тиску на інші держави є ознакою розгортання «активних заходів» – практики, що постала з діяльності радянських спецслужб. Дезінформація, агенти впливу, квазігромадські організації, інформаційний тиск стали системними реаліями того часу [5].

Екс-співробітник ЦРУ Lawrence B. Sulc у своєму дослідженні «Активні заходи, «тиха війна» та дві соціалістичні революції» 1985 р. [6], надає перелік дій, які можна охопити поняттям «активні заходи». До них автор відносить використання; партій, незаконних військових формувань; міжнародних груп і неурядових структур; агентів впливу; терористичних актів, вбивств; ідеї існування «двох наддержав»; дезінформації; культурного протиборства тощо.

У вітчизняному законодавстві, відповідно до ст. 113 Кримінального кодексу України диверсія є вчиненням з метою ослаблення держави вибухів, підпалів або інших дій, спрямованих на масове знищення людей, заподіяння тілесних ушкоджень чи іншої шкоди їхньому здоров'ю, на зруйнування або пошкодження об'єктів, які мають важливе народногосподарське чи оборонне значення, а також вчинення з тією самою метою дій, спрямованих на радіоактивне забруднення, масове отруєння, поширення епідемій, епізоотій чи епіфітотій. Законодавець підвищив ступінь криміналізації зазначеного діяння, включивши його до розділу злочинів проти основ національної безпеки України.

Нажаль, починаючи з 2014 року, зафіксовано шість вибухів на найбільших та стратегічно найважливіших збройних арсеналах України. У 2014 році стався перший вибух у місті Кривий Ріг Дніпропетровської області, де були розташовані військові склади з танками; 2015 рік ознаменувався пожежею у місті Сватове, що на Луганщині у сховищі, де зберігалось близько 3,5 тисяч тон боєприпасів; наступне займання сталося у 2017 році на території найбільшого складу в Україні 65-го артилерійсько-ракетного арсеналу у місті Балаклія Харківської області, де розміщувалося 125 тисяч тон боєприпасів; цього ж року сталося ще два вибухи на складі у селі Новоянисоль поблизу Маріуполя, а також на 48-му арсеналі ЗСУ, що розташований у місті Калинівка Вінницької області, де зберігалось до 180 тисяч тон боєприпасів, зазначене сховище є одним з найбільших в Україні та має важливе стратегічне значення; у жовтні 2018 року загорівся третій за розміром арсенал Міноборони біля міста Ічня на Чернігівщині [7]. У більшості випадків Генпрокуратура відкривала провадження за статтею диверсія. Після останнього вибуху на прес-конференції Міністр оборони України С.Т. Полторак зазначив, що: «...Будь-яка підготовлена диверсійно-

розвідувальна група може знайти можливість знищити таке сховище».

Зважаючи на найбільш важливе стратегічне значення складів боєприпасів, а також те, що вони підлягають найвищому ризику диверсії, була створена сумісна робоча група Україна – НАТО з питань безпеки боєприпасів, яка визначила пріоритетні напрями своєї діяльності: аналітичні дослідження щодо вивчення досвіду НАТО з питань створення модернізованого військово-оборонного комплексу; створення бази даних основних документів НАТО та їх рекомендацій; діагностування стану критичних об'єктів, проведення оборонної реформи на основі одержаних результатів. Після інтенсивно проробленої роботи, в газеті «Урядовий кур'єр» було опубліковано інформацію про те, що для того, щоб запобігти та протидіяти диверсійним ризикам у 2017 році у складі Збройних сил було сформовано новий підрозділ – Центральне управління безпеки військової служби ЗСУ. На новостворену структуру покладено відповідальність за такими напрямками: організація виконання заходів підвищення живучості та вибухопожежобезпеки арсеналів ЗСУ; організація і контроль виконання заходів гарнізонної та вартової служб; реалізація політики держави в галузі пожежної безпеки; здійснення заходів щодо збереження життя і здоров'я особового складу ЗСУ. Також до 2025 року планується побудова нових сховищ, у які не зможуть проникнути розвідувально-диверсійні групи, а також які будуть захищені від пошкоджень безпілотних літальних апаратів.

Висновки. З урахуванням реального безпекового середовища України, активізації розробки нових зразків озброєння провідними державами, запровадження кібератак, як нових засобів досягнення воєнних цілей, нами були запропоновані основні шляхи боротьби з цим [8, 9], а саме:

- зменшити обсяг надмірної нормативно-правової бази, та виключити норми, які не відповідають вимогам сьогодення; адаптувати національне законодавство відповідно до міжнародних документів ЄС та НАТО;
- покращити підготовку та підвищити кваліфікацію особового складу;
- побудувати новітні сховища боєприпасів, оновити матеріально-технічну базу оборонних об'єктів;
- підвищити режим секретності щодо таких об'єктів та сусідніх територій навколо них, і взагалі військової інфраструктури;
- розробити тактику боротьби в інформаційній війні, вести проукраїнську ідеологічну політику у всіх сферах життєдіяльності на всій території України;
- на новому рівні організувати навчання з цивільним населенням щодо безпеки у випадку диверсії чи інших надзвичайних ситуацій військового, техногенного чи природного характеру.

Таким чином, вказані пропозиції потребують подальшої розробки у визначених галузях, подання законодавчих ініціатив до Верховної Ради України, їх прийняття й практичної реалізації. А потужна всенародна допомога армії показала, що українці є рушійною силою, яка запускає процеси розбудови та розвитку нашої держави, а потужний територіальний потенціал слугує належною опорою для захисту та збереження кордонів Батьківщини.

Список використаних джерел

1. Катещенок А.В. Модель процесу виникнення й розповсюдження пожежі у разі диверсій, що здійснюються шляхом ініціювання пожеж на важливих елементах об'єкта без проникнення на його територію / А. В. Катещенок, І. М. Неклонський // Системи обробки інформації. - 2017. - Вип. 3. - С. 164-168. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/soi_2017_3_34
2. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 6 травня 2015 року «Про Стратегію національної безпеки України» [Текст]: указ Президента України від 26 травня 2015 року № 287/2015 // Офіційний вісник Президента України. – 2015 р. – № 13. – 03 червня. – 50 с.
3. Гібридна війна – чи вона взагалі існує? / [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://www.nato.int/docu/review/2015/Also-in-2015/hybrid-modern-future-warfare-russia-ukraine/UK/index.htm>
4. Попович К.В. Гібридна війна як сучасний спосіб ведення війни: історичний та сучасний виміри / К. В. Попович // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія : Історія. - 2016. - Вип. 2. - С. 75 - 79. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuuist_2016_2_13
5. «Активні заходи» СРСР проти США: пролог до гібридної війни: аналіт. доп. / Д.В. Дубов, А.В. Баровська, Т.О. Ісакова, І.О. Коваль, В.П. Горбулін; за заг. ред. Д.В. Дубова. – 2-ге вид. – К.: НІСД, 2017. – 52 с.
6. Sulc L. B. Active measures, quiet war and two socialist revolutions / The Nathan Hale Institute. Approved for release 2010/06/15. Washington, D.C. URL: <https://www.cia.gov/library/readingroom/docs/CIA-RDP9000806R000200720008-2.pdf>
7. Кот К., Матюхіна Н. Склади зброї в Україні: історія вибухів, пожеж і жертв // BBC Україна : сайт. 27.09.2017. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-41414138>
8. Карманний Є.В., Лись М.В. Протидія диверсійним заходам щодо складів боєприпасів у контексті сучасної гібридної війни // Право і безпека. - 2018. - № 3 (70). - С. 16 - 21.
9. Карманний Є.В., Лись М.В. Організаційно-правові питання удосконалення системи тилового забезпечення боєприпасами військових формувань у контексті протидії сучасним диверсійним заходам // Актуальні питання забезпечення службово-бойової діяльності військових формувань та правоохоронних органів : зб. тез доп. наук.-практ. конф., 31 жовтня 2018 р., м. Харків / Нац. акад. Нац. гвардії України. - Харків : НАНГУ, 2018. - С. 70 - 72.

Лись М.В., Карманний Є.В.

АСПЕКТЫ ПРОТИВОДЕЙСТВИЯ ДИВЕРСИЯМ НА ВОЕННЫХ ОБЪЕКТАХ - СОВРЕМЕННЫЙ БЕЗОПАСНОСТНЫЙ ПОДХОД

Аннотация. Рассмотрены основные актуальные угрозы военным объектам. Систематизированы определения и примеры ведения современной гибридной войны против Украины. Предоставлены примеры диверсий как один из способов ведения такой войны. Проанализированы диверсионные действия, объектом которых стали склады боеприпасов на территории Украины. Выдвинуты предложения по совершенствованию аспектов противодействия таким диверсиям на военных объектах, в контексте современного безопасностного подхода.

Ключевые слова: склады боеприпасов, военные объекты, гибридная война, диверсия, национальная безопасность, террористические акты, безопасностный подход.

Lys M.V., Karmanniy Ye.V.

ASPECTS OF COUNTERACTION TO DIVERSION ON MILITARY FACILITIES – IS A MODERN SECURITY APPROACH

Abstract. The main current threats to military facilities are considered. Systematized definitions and examples of conducting a modern hybrid warfare against Ukraine. Given examples of diversions as one of the ways of such war. The diversion actions, the object of which were ammunition depots on the territory of Ukraine, were analyzed. Proposed proposals on improving aspects of

counteraction to such diversion on military facilities, in the context of the modern security approach.

Keywords: ammunition depots, military facilities, hybrid warfare, diversion, national security, terrorist acts, security approach.

Лифарь Анна Олександрівна, студентка факультету адвокатури,
5 курс, група 18-18м-06,

Ковжога Сергій Олексійович, доцент кафедри трудового права,
кандидат хімічних наук, доцент

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, м. Харків

НЕОБХІДНІСТЬ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ТА БЕЗПЕЧНОСТІ ХАРЧОВОЇ ПРОДУКЦІЇ ЯК ГАРАНТІЇ ПРАВА КОЖНОГО НА ОХОРОНУ ЗДОРОВ'Я

***Анотація.** Проаналізовано проблему забезпечення безпечності та якості харчових продуктів, а також вплив неякісної продукції на здоров'я людини. Досліджено небезпечність вживання продукції, яка містить генномодифіковані організми, а також, з метою вирішення проблемних питань, запропоновано альтернативу продукції, що містить генномодифіковані організми.*

***Ключові слова:** якість, безпечність, харчова продукція, генномодифіковані організми, органічна продукція.*

Актуальність. Постановка завдання. На сьогодні, високі стандарти в сфері якості та безпечності харчової продукції відіграють першочергову роль в якості життя населення, тому питання забезпечення якості та безпечності харчової продукції як основного фактору підвищення потенціалу здоров'я нації є надзвичайно актуальним. На сьогоднішній день особливо гостро постали проблеми безпеки продуктів харчування, серед яких однією з найважливіших є їх виробництво, яке б задовольняло умови безпечності і показники якості. Саме від споживання якісних та безпечних продуктів харчування залежить здоров'я дітей та родин, збільшення тривалості життя та підвищення продуктивності праці.

Проблемам дослідження якості продуктів харчування та їхньому впливу на здоров'я людини були присвячені праці таких науковців як: С. В. Аранчій, А. В. Бабюк, А. А. Дубініна, В. Д. Малигіна, В. А. Павлова, О. В. Макарова, Н. С. Марюха, М. М. Маренич та ін.

Основна частина. Погіршення стану здоров'я людей в Україні, і відносно коротка тривалість життя, є наслідком забруднення довкілля та незадовільного рівня екологічної безпеки харчування населення. Гарантуючи право на охорону здоров'я, в ст. 3 Конституції України законодавець зазначив, що «Людина, її життя та здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю» [1]. Проте, незважаючи на конституційні положення, які визначають пріоритет здоров'я людини перед економічним розвитком, як бачимо на практиці, вітчизняна аграрна політика спрямована на виконання економічних завдань і фактично не містить екологі-

чної складової, хоча саме сільськогосподарські і переробні технології, що нині широко застосовуються, спричиняють забруднення ґрунтів та інших природних ресурсів і не забезпечують виробництво якісної та екологічно безпечної продукції у національному масштабі, що як наслідок має небезпечний вплив на здоров'я людини. Чинне законодавство України, що спрямоване регулювати питання забезпечення якості та безпечності сільськогосподарської продукції не містить єдиного акту, який би регулював відносини у цій сфері, натомість існує декілька основоположних нормативно-правових актів, серед яких Закон України «Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів», що встановлює основні вимоги, яких повинні дотримуватися при виробництві та реалізації харчових продуктів та Закон України «Про захист прав споживачів», де споживачам надається право на належну якість для задоволення своїх власних потреб на території України [2, 3].

Об'єктами контролю в сільськогосподарському виробництві є засоби виробництва, технологічні процеси і готова для реалізації продукція. Щоб управляти якістю продукції, зокрема і сільськогосподарської, необхідно правильно контролювати якість всіх вищезазначених засобів та процесів. Такий контроль потрібний для визначення придатності продукції цільовому призначенню. Показники безпечності дають змогу визначати придатність продукції до споживання в їжу людьми, або для годівлі тварин щодо нешкідливості їх впливу на стан живого організму. До них відносять уміст у продукції пестицидів, нітратів, агрохімікатів та інших небезпечних для життя людей забруднювачів.

Окремо, як один з основних чинників небезпечного впливу на здоров'я людини, слід розглядати вплив пестицидів при використанні їх у сільському господарстві. Пестициди активно використовуються у сільському господарстві для захисту сільськогосподарських культур від шкідників. Для забезпечення та гарантування безпеки для здоров'я людини та зменшення шкідливого впливу держава на законодавчому рівні встановлює чіткі, загальнообов'язкові правила застосування, обігу, транспортування, рекламування, маркування та застосування пестицидів у сільському господарстві. До основних принципів державної політики, пов'язаної з пестицидами і агрохімікатами віднесено пріоритетність збереження здоров'я людини і охорони навколишнього середовища по відношенню до економічного ефекту від застосування пестицидів і агрохімікатів. Як бачимо, держава на перше місце ставить принцип пріоритетності життя та здоров'я людини перед очікуваним позитивним ефектом від використання пестицидів та агрохімікатів. Проте, на практиці вказані вимоги майже не виконуються, досить часто відбувається порушення правил застосування пестицидів та агрохімікатів, що зумовлює спочатку їх накопичення в довкіллі, потім зумовлює потрапляння до організму тварин, і як результат має шкідливим наслідком негативний вплив на організм та здоров'я людини [5].

Не менш популярним та дискусійним на сьогодні залишається питання вживання продукції, яка містить генномодифіковані організми, зокрема, продукції сільського господарства. ГМО – результат застосування генної інженерії, що дозволяє змінювати за допомогою штучних прийомів переносу генів і

сегментів ДНК з одного організму в інший з метою досягнення бажаних властивостей. Як зазначають науковці, властивості та особливості дії ГМО на організм людини досі залишаються не до кінця дослідженими, зокрема, до таких наслідків відносять – алергічні реакції, зниження імунітету, порушення обміну речовин [6]. В Україні для запобігання потенційно небезпечним наслідкам для здоров'я людини вживання продукції із застосуванням ГМО і з метою гармонізації національного законодавства з законодавством ЄС було прийнято низку нормативно-правових актів, серед яких – Закон України «Про державну систему біобезпеки при створенні, випробуванні, транспортуванні та використанні генетично модифікованих організмів», проте, як зазначають науковці, на жаль нормативно-правові акти не виконуються повною мірою, а носять більше декларативний характер, крім того зазначається, що наявна на сьогодні технічна база, яка призначена проводити експертизу щодо наявності вмісту ГМО в продукті харчування на сьогодні не є достатньою [4].

Альтернативою генномодифікованій їжі є органічна продукція, яка останнім часом впевнено просувається на ринки розвинених країн, і попит на яку постійно зростає. Для визначення особливостей та переваг органічних продуктів, необхідно проаналізувати ознаки, які притаманні органічним продуктам. Отже, органічні продукти – це такі, при виробництві яких:

- у рослинництві заборонено використовувати отруйні хімікати, а також мінеральні добрива синтетичного походження, при цьому захист рослин здійснюється переважно препаратами натурального походження, а для живлення ґрунту й рослин використовуються органічні добрива;
- категорично заборонене використання генетично модифікованих організмів;
- у тваринництві не дозволяється застосовувати стимулятори росту, гормони й антибіотики, а для лікування тварин використовуються профілактичні засоби й гомеопатичні препарати.

Висновки. На сьогоднішній день, попри обмеженість розвитку ринку органічного харчування в Україні, позитивним все ж є збільшення сільськогосподарських угідь, які вже сертифіковані для виробництва органічної продукції. Станом на 01.01. 2018 р. кількість господарств, що отримало статус органічного становило понад 220. Водночас, як зазначають науковці, перешкодами щодо купівлі громадянами органічної продукції є: відсутність належної поінформованості споживачів про переваги органічної продукції (55,6 %); недовіру споживачів до виробників (44,4 %); відсутність органічної продукції у традиційних торговельних мережах (40,7 %); відсутність привабливого вигляду продукції – 22,2 %; вузький асортимент продукції (40,7 %); відсутність державної популяризації даного виду продукції (48,1 %) [7].

Таким чином, безпека харчової продукції повинна охоплювати задоволення фізіологічних потреб населення у безпечних і високоякісних продуктах харчування відповідно до медичних рекомендацій, екологічних умов та індивідуального стану людини. Споживання населенням України продуктів харчування низької якості, а часом небезпечної для здоров'я призводить до погіршення загального стану здоров'я та поширення хвороб. Пріоритетним напря-

мом, на сьогодні, має стати розвиток виробництва органічної сільськогосподарської продукції, як основного чиннику зменшення шкідливого впливу на здоров'я людини. Крім того, рекомендується вживати в їжу продуктів харчування таких підприємств, які викликають довіру та підтверджують її певним документами на якість, купувати продукти відповідно сезону, звертати увагу на стандарти якості.

Список використаних джерел

1. Конституція України // Відомості Верховної Ради України від 28.06.1996 р. – 48 с.
2. Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів: Закон України від 23.12.1997 р. №771/97-ВР//Відомості Верховної Ради України. – 1998. – № 19 – Ст. 98.
3. Про захист прав споживачів: Закон України від 12. 05. 1991 р. № 1023-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 30 – Ст. 379.
4. Петренко А. «Alexandrov & Partners» Безпека харчових продуктів: європейський підхід // Юридична газета online [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://yug-gazeta.com/dumka-eksperta/bezpeka-harchovih-produktiv-evropeyskiy-pidhid.html>.
5. Батигіна О. М. Правові гарантії збереження здоров'я людини при застосуванні пестицидів у сільському господарстві за законодавством України // Теоретико-правові засади сучасного медичного права. – 2016. – С. 25-26.
6. Бугера С. І. Якість сільськогосподарської продукції: проблеми адаптації законодавства до міжнародних вимог (Електронний ресурс)/ С. І. Бугера //Актуальні проблеми держави і права. – 2011 – Вип. 62. – С. 698-704. – Режим доступу: <http://nbuv.gov.ua/japdp.pdf>
7. Тіхонова Н. О., Межинська-Бруй О. Ю. Органічна продукція: переваги і недоліки // Наукові праці Національного університету харчових технологій : електрон. версія журн. - 2014. Т. 20, № 5. – С. 98-104. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npnukht_2014_20_5_13

Лифарь А.О., Ковжога С.А.

НЕОБХОДИМОСТЬ ОБЕСПЕЧЕНИЯ КАЧЕСТВА И БЕЗОПАСНОСТИ ПИЩЕВОЙ ПРОДУКЦИИ КАК ГАРАНТИИ ПРАВА КАЖДОГО НА ЗДРАВООХРАНЕНИЕ

Аннотация. Проанализирована проблема обеспечения безопасности и качества пищевых продуктов, а также влияние некачественной продукции на здоровье человека. Исследована опасность употребления продукции, содержащей генно-модифицированные организмы, а также с целью решения проблемных вопросов, предложено альтернативу продукции, содержащей генно-модифицированные организмы.

Ключевые слова: качество, безопасность, пищевая продукция, генномодифицированные организмы, органическая продукция.

Lifar A.O., Kovzhoha S.O.

THE NECESSITY OF PROVIDING QUALITY AND FOOD SAFETY AS A WARRANTIES OF THE RIGHT OF EVERYONE FOR HEALTH CARE

Abstract. The problem of ensuring the safety and quality of food products, as well as the effect of low-quality products on human health have been analyzed. The danger of the use of products containing genetically modified organisms has been investigated, as well as in order to solve problem issues an alternative to products containing genetically modified organisms has been proposed.

Keywords: quality, safety, food products, genetically modified organisms, organic products.

Ліпіна Ельвіра Рамізівна, Ульяніч Анастасія Сергіївна,
студентки санітарно-технічного факультету, 2 курс, група Е-22,
Мельнікова Оксана Григорівна, старший викладач кафедри безпеки
життєдіяльності та інженерної екології, кандидат технічних наук
*Харківський національний університет будівництва
та архітектури, м. Харків*

ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНІ ДОСЛІДЖЕННЯ КАТАЛАЗНОЇ АКТИВНОСТІ ҐРУНТІВ, ЗАБРУДНЕНИХ НАФТОПРОДУКТАМИ

***Анотація.** Стаття присвячена ферментативній активності ґрунтів, як об'єктивного критерію оцінки функціонального стану ґрунтових екосистем, забруднених нафтопродуктами. Та встановлення динамічних характеристик каталазної активності ґрунтів, з різним вмістом нафтопродуктів.*

***Ключові слова:** експериментальні дослідження, нафтопродукти, каталазна активність, ґрунтові екосистеми, навколишнє середовище.*

Актуальність. Постановка завдання. В умовах сучасної індустріалізації, розвитку промисловості та транспортної інфраструктури споживання нафти та нафтопродуктів (НП) збільшується з кожним роком. Як наслідок – є зростання поллютантного забруднення нафтовмістними органічними речовинами навколишнього середовища, особливо ґрунтових екосистем [1]. Ґрунт, що піддається антропогенному впливу, служить однією із найнебезпечніших ланок циркуляції токсичних речовин. Надходження НП до ґрунтового середовища призводить до екологічно небезпечної зміни його хімічного складу, гумусового горизонту, структури ґрунту та його біологічної активності [2].

Відомо, що в наслідок нафтового забруднення змінюються окисно-відновлювальні властивості ґрунту [3]. Відмічено, що більш чутливі до окисно-відновлювальних умов є оксидоредуктази, до яких відноситься каталаза. Каталаза – фермент, виявлений майже у всіх живих організмах. Основна його функція – каталізувати реакцію розкладання перекису водню до нешкідливих для організмів речовин [4]. Багатьма дослідниками запропоновано використовувати активність каталази як показник загальної біологічної активності ґрунту з різним рівнем забруднення нафтою та іншими органічними речовинами [5].

Метою роботи було встановлення залежності між рівнем забруднення ґрунтових екосистем НП та їх каталазою активністю (КА).

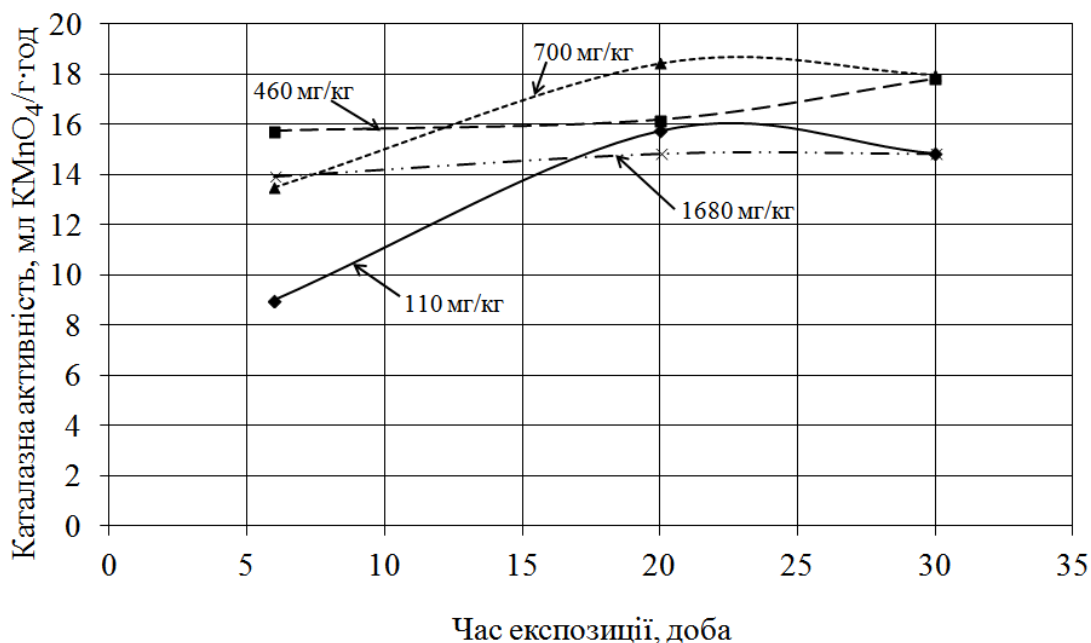
Об'єктом дослідження слугували ґрунтові екосистеми із різним вмістом НП гексанової фракції. Аби виключити усі інші фактори, які б могли впливати на результат досліджень, експеримент проводили в лабораторних умовах.

Основна частина. З ґрунтів, що досліджували, зі вмістом НП відповідно: №1 – 110 мг/кг, №2 – 460 мг/кг, №3 – 700 мг/кг, №4 – 1680 мг/кг, через певні проміжки часу (6, 20, 30 діб) відбирати ґрунтові зразки та визначали КА перманганатним методом [6, 7].

Результати експериментальних досліджень приведені на рисунку 1.

Рисунок 1. Динаміка каталазної активності ґрунтів, забруднених нафто-

продуктами, в залежності від терміну експозиції.

Згідно отриманих експериментальних досліджень у зразку, який мав початковий вміст НП на рівні 110 мг/кг, на 6 добу експозиції КА в порівнянні з контрольним зразком (12,15 мл КМпО₄/г·год) була пригнічена на 26%. При подальшому експонуванні ґрунту, КА зростала і на 20 добу експерименту перевищувала контроль на 22%. У зразках №2-4 вже на 6 добу експерименту КА була на 10-30% вища за контроль.

Необхідно відмітити, що протягом перших 20 діб експерименту КА у всіх зразках стійко зростала, досягаючи своїх максимальних значень. При подальшому експонуванні КА майже не змінювалась, що свідчить про стабілізацію процесу.

Згідно отриманих експериментальних результатів (рис.), максимальні значення КА спостерігались на 20 день експозиції у зразку №3 (вміст НП 700мг/кг) – на 52 % вище за контроль. Натомість у зразку №4 з похідним вмістом НП 1680 мг/кг, КА протягом всього експерименту була майже не змінною і перевищувала контрольний зразок на 15-22%. Ймовірно це свідчить про те, що при достатньо сильному забрудненні ґрунтів НП каталаза реагує підвищенням до можливих максимальних значень, після чого подальше підвищення активності не спостерігається, а можливо йде певне пригнічення.

Висновки: Каталазна активність ґрунтів є досить об'єктивним критерієм оцінки функціонального стану ґрунтових екосистем, забруднених нафтопродуктами. Як показали експериментальні дослідження КА у всіх зразках перевищувала контроль, що вказує на каталазу як на стресовий фермент.

Було встановлено, що при забрудненні ґрунтів на рівні 700 мг/кг каталаза реагувала своєю максимальною активністю. При збільшенні вмісту НП у ґрунті активність цього ферменту була дещо пригнічена, але все одно була вищою за контрольний зразок.

Список використаних джерел

1. Коровина Е.В. Вклад автотранспорта в трансформацию почвенного покрова природных зон / Е.В. Коровина, Г.А. Сатаров // Научный журнал «Современные наукоемкие технологии». Ульяновский государственный университет. Россия. Российская Академия Естествознания. № 3. – 2009. – С. 17-19.
2. Шамраев А.В. Влияние нефти и нефтепродуктов на различные компоненты окружающей среды / А.В. Шамраев, Т.С. Шорина // ГОУ ВПО. Весник ОГУ. – 2009. - №6 (100). - С. 642-645.
3. Романюк О.І. Екологічні проблеми ґрунтів старих нафтопромислів та перспективи їх оздоровлення / О.І. Романюк, І.І. Сахнюк, І.Є. Балашова, Н.М. Джура // Поступ в нафтогазовій та нафтохімічній промисловості : збірник тез доповідей, V Науково-технічна конференція, Львів, 9-12 червня 2009р. – Львів: Національний університет «Львівська політехніка», 2009, С. 147-148.
4. Шеховцова О.Г. Биологическая активность урбанизированных почв (на примере г. Мариуполя) / О.Г. Шеховцова // Ґрунтознавство. – 2006. – Т. 12, № 1-2. – С. 88-91.
5. Efsun Dindar Effect of wastewater sludge application on enzyme activities in soil contaminated with crude oil / Efsun DindarFatma O. Topac, Huseyin S. Baskaya, Tuba Kaya // Journal of Soil Science and Plant Nutrition, 2017. – 17(1), pp. 180-193.
6. Федорец Н. Г. Методика исследования почв урбанизированных территорий / Н. Г. Федорец, М. В. Медведева. – Петрозаводск: Карельский научный центр РАН, 2009. – 84 с.
7. Казеев К.Ш. Биологическая диагностика и индикация почв: методология и методы исследований / Казеев К.Ш., Колесников С.И., Вальков В.Ф. – Ростов на Д.: Изд-во РГУ, 2003. – 216 с.

Липина Э.Р., Ульянич А.С., Мельникова О.Г.

ЭКСПЕРИМЕНТАЛЬНЫЕ ИССЛЕДОВАНИЯ КАТАЛАЗНОЙ АКТИВНОСТИ ГРУНТОВ, ЗАГРЯЗНЕННЫХ НЕФТЕПРОДУКТАМИ

Аннотация. Статья посвящена ферментативной активности почв, как объективного критерия оценки функционального состояния почвенных экосистем, загрязненных нефтепродуктами. И установления динамических характеристик каталазной активности почв с различным содержанием нефтепродуктов.

Ключевые слова: экспериментальные исследования, нефтепродукты, каталазная активность, ґрунтовые экосистемы, окружающую среду.

Lipina E.R., Ulyanich A.S., Melnikova O.G.

EXPERIMENTAL STUDIES OF CATALASE ACTIVITY OF SOILS CONTAMINATED WITH PETROLEUM PRODUCTS

Abstract. The article is devoted to the enzymatic activity of soils as an objective criterion for assessing the functional state of soil ecosystems contaminated with petroleum products. But the establishment of dynamic characteristics of the catalase activity of soils, with different content of petroleum products.

Keywords: experimental research, petroleum products, catalase activity, soil ecosystems, environment.

Лощевський Андрій Олегович, курсант командно-штабного факультету, 3 курс, група 246,

Марценяк Олександр Петрович, викладач кафедри автобронетанкової техніки

Національна академія Національної гвардії України, м. Харків

ОХОРОНА ПРАЦІ ПРИ ВИКОНАННІ ТЕХНІЧНОГО

ОБСЛУГОВУВАННЯ ТА РЕМОНТУ АВТОБРОНЕТАНКОВОЇ ТЕХНІКИ В ПОЛЬОВИХ УМОВАХ

***Анотація.** В статті розглянуто стан охорони праці в ремонтних підрозділах Національної гвардії України при проведенні технічного обслуговування та ремонту автобронетанкової техніки в польових умовах. Показано важливість дотримання вимог охорони праці. Визначені основні напрямки діяльності командирів ремонтних підрозділів в напрямку охорони праці в польових умовах. Запропоновані рішення щодо покращення стану охорони праці в ремонтних підрозділах.*

***Ключові слова:** технічне обслуговування та ремонт, засоби ремонту, автобронетанкова техніка, вимоги охорони праці, забезпечення безпеки при виконанні робіт, безпека особового складу.*

Актуальність. Постановка завдання. Проаналізовано стан охорони праці в ремонтних підрозділах Національної гвардії України (НГУ) за 2018 рік. З 380 випадків травмувань 49 допущено в умовах проведення операції об'єднаних сил та 331 випадків травмування в тилкових підрозділах [1, 2]. В сучасних умовах служба в частинах і підрозділах НГУ пов'язана з виконанням повсякденних і службово-бойових завдань. Виконання таких завдань в польових умовах, у відриві від місць постійної дислокації потребують додаткових зусиль з боку командування НГУ для підтримання вимог з охорони праці, що забезпечить безпеку військової служби. Тому в статті розглянуто характерні вимоги щодо технічного обслуговування і ремонту автобронетанкової техніки в польових умовах.

Основна частина. На оснащення НГУ надходять новітні складні в експлуатації зразки автобронетанкової техніки (АБТ). Життєдіяльність військовослужбовців насичена динамічними процесами і психологічними навантаженнями, що викликає стан високого нервово-емоційного напруження. Безпека особового складу при технічному обслуговуванні і ремонті (ТО і Р) АБТ забезпечується виконанням вимог статутних та експлуатаційних документів з урахуванням специфіки розв'язуваних ними завдань. Вимоги безпеки являють собою систему організаційних і технічних заходів і засобів, що запобігають впливу на військовослужбовця небезпечних фізичних і хімічних факторів, пов'язаних з виконанням технічних операцій. Безпека особового складу повинна забезпечуватися при будь-яких умовах, незалежно від терміновості виконання робіт і часу доби. Порушення вимог безпеки при виконанні ТО і Р на АБТ приводе до втрат особового складу, поломок і випадків аварій. Організація, керівництво і контроль за проведенням заходів за вимогами безпеки покладається на командирів і начальників всіх ланок. Виконання цих вимог обов'язково для всього особового складу, безпосередньо пов'язаного з ТО і Р АБТ.

Безпека робіт при ТО і Р АБТ в польових умовах забезпечується: впевненими знаннями особового складу матеріальної частини АБТ, справним станом АБТ та пересувними технічними засобами обслуговування, неухильним виконанням вимог безпеки на місцях ТО і Р АБТ. Організаційно-технічні заходи та забезпечення безпеки при ТО і Р повинні виключати відсутність нагляду за станом майданчиків і їх обладнанням, несвоєчасний інструктаж особового складу

за вимогами індивідуальної безпеки, відсутність технічних засобів захисту при виконанні робіт пов'язаних із застосуванням електричного струму. Суворе і точне виконання перерахованих вимог з безпеки при експлуатації АБТ, ремонті та його обслуговуванні є запорукою скорочення нещасних випадків, травмування особового складу в процесі підготовки та виконання ТО і Р АБТ в польових умовах. Експлуатація машин вимагає дотримання певних норм і правил, виключаючи випадки травмування і забезпечення зберігання здоров'я водіїв і технічних працівників.

В НГУ дотриманню вимог охорони праці приділяється велика увага. Особливо актуально в теперішній час коли підрозділи постійно виконують завдання в складі Об'єднаних сил на Сході країни. Особовий склад водіїв та молодших спеціалістів твердо знають вимоги правил техніки безпеки та не уклінно виконують їх на практиці. Усі роботи в польових умовах виконують з використанням пересувних засобів ТО і Р, як показано на рис. 1.

Рис. 1. Пересувні засоби ремонту.

ТО і Р АБТ в польових умовах виконують у визначених для цього місцях (майданчиках і постах). На робочих місцях мають забезпечуватися безпечні умови для проведення робіт; обладнання, інструмент та прилади мають відповідати характеру виконуваної роботи й унеможливити травматизм.

ТО і Р може проводитися під час пересування колон АБТ або в умовах розгорнутих польових парків чи на базі розгорнутих майданчиків пересувних польових майстерень МТО-АТ, МТО-БТР, ПАРМ-3М. Місце розгортання визначається з урахуванням наявності рівної площадки, використовуються природні засоби маскування, як наведено на рис. 2.

Місце для розгортання ремонтних засобів повинне забезпечувати захист від всіх видів зброї, скритність розміщення майстерні, можливість швидкого та зручного в'їзду на робочу площадку та виїзду з її, охорону та оборону майстерні, наявність джерела води, пожежну безпеку.

Засоби ТО і Р можливо використовувати як автономно, так і при використанні стаціонарних електричних мереж.

Розгортанням майстерень займається особовий склад ремонтників, яке полягає в приведенні обладнання, пристосувань й інструмента в робоче положення або в готовність їх до використання на обраній ділянці місцевості. Всі

майстерні розгортаються однаково [3].

Залежно від конкретних завдань та обстановки майстерні розгортаються частково або повністю. У тих випадках, коли майстерні повинні переміщатися до об'єктів обслуговування, вони розгортаються частково, при цьому виноситься тільки необхідне встаткування. Як правило, при частковому розгортанні робочі місця організуються усередині кузовів-фургонів майстерень. При тривалому розміщенні майстерень на одному місці вони розгортаються повністю.

Рис. 2. Розміщення АБТ в польових умовах.

При повному розгортанні в кузові-фургоні майстерні організуються три робітничі місця: слюсарі, електрики, фахівця з ремонту приладів живлення. Поза кузовом-фургонем організуються площадки дозиметричного контролю, мийки й спеціальної обробки машини, технічного обслуговування й поточного ремонту машин, аккумуляторщика, вулканизаторщика та фахівця для зварювальних робіт.

Устаткування та інструмент майстерень дозволяють додатково розгорнути робочі місця для виконання медницко-жестяницьких, столярно-шпалерних і малярських робіт.

Перед постановкою автомобіля на пост він проходить обслуговування на пункті чистки і миття. За необхідністю може проводитися спеціальна обробка. Визначається технічний стан машини, характерні пошкодження і черга їх усунення з урахуванням матеріального забезпечення.

Заходи безпеки з охорони праці передбачають підготовку за видами робіт [4]. До ТО і Р допускають військовослужбовців, які вивчили будову, правила ремонту й експлуатації та пройшли інструктаж щодо заходів безпеки. Усі роботи з обслуговування, ремонту й експлуатації машин повинні здійснюватися під керівництвом командира ремонтного підрозділу (начальника ПТОР, МТО-АТ, БТР); під час проведення ТО і Р категорично забороняється заводити двигун і розпочинати рух із місця без дозволу командира, керівника робіт; не залишати в дії без нагляду підігрівники, паяльні лампи, газозварювальні апарати та інші прилади з відкритим полум'ям; легкозаймисті рідини, мастила, лаки, фарби зберігати у закритій тарі; заряджання АКБ, зварювальні й ковальські роботи здійснювати лише у спеціально обладнаних місцях (наметах); застосування зварювання, паяння, відкритого вогню, легкозаймистих і горючих рідин

у місцях зберігання озброєнь і військової техніки під час проведення ТО і Р забороняється дотримання особливих застережних заходів необхідне під час роботи з горючими й агресивними рідинами, під час гідравлічних і пневматичних випробувань, під час роботи з апаратурою, що знаходиться під електричною напругою, негайне виконання команди «Стій», поданої будь-яким технічним працівником під час будь-яких робіт; точне дотримання правил завантаження (вивантаження) і транспортування; забороняється заміна запобіжників і ремонт апаратури, що знаходиться під електричною напругою, а пневматичних (гідравлічних) під тиском; під час технічного обслуговування, ремонту використовувати лише справні інструменти, пристосування та обладнання; використання особовим складом спеціального обмундирування й спорядження; суворе дотримання заходів пожежної безпеки, користуватися неперевіреними вимірювальними приладами. Під час виконання всіх видів робіт не допускається знаходження на пунктах ТО і Р осіб, які не беруть участі у виконанні робіт.

Пожежі на майданчиках можуть виникнути з причин порушення правил використання відкритого вогню, електричних мереж, при виконанні зварювальних робіт, порушення норм зберігання пожежонебезпечних несумісних матеріалів, вибухонебезпечних речовин. На місцях проведення ТО і Р розробляють інструкції з протипожежної безпеки, організують їх вивчення. Визначається час, місця і порядок проведення протипожежного інструктажу. Організовується протипожежний нагляд за об'єктами під час виконання робіт і їх охорони та оборони. За здійснення всіх протипожежних заходів в польових умовах відповідає командир ремонтного підрозділу.

Електричне обладнання має бути надійно заземлене. Наприкінці робіт слід вимкнути електричну мережу, закрити крани паливних баків, перекрити вентилі подачі стисненого повітря.

На початку робіт під перекинутою кабіною машини необхідно надійно закрити запірний механізм і правильно встановити запобіжний кріюк у пазу опорної балки.

Під час пуску двигуна вимагати користуватися стартером, як виняток – пусковою рукояткою. Аби уникнути травмування кисті, навчати правильному користуванню заводною рукояткою. Повертати колінчастий вал треба тільки знизу вгору, довкола – забороняти. Регульовальні роботи на працюючому двигуні організувати на спеціальному посту з газовідвідною трубою для видалення відпрацьованих газів.

У наметах для ТО і Р на АБТ забороняється залишати порожню тару з паливом та мастильними матеріалами. Розлите паливо або оливу слід негайно прибрати, використовуючи пісок чи тирсу. Після завершення роботи всі використані ганчірки слід скласти у спеціальну тару.

Прилади системи живлення ремонтують на дільниці паливної апаратури без доступу відкритого вогню. Ремонт паливних баків і тари для паливо мастильних матеріалів виконувати з дотриманням певних вимог безпеки.

Роботи з акумуляторними батареями (АКБ) виконуються на ділянках розміщених в наметі. Усі особи, які причетні до роботи з АКБ повинні пройти

спеціальний інструктаж з техніки безпеки. У разі потрапляння електроліту або кислоти на шкіру акумуляторник повинен знати порядок своїх дій і забезпечений водою та 10%-м розчином соди чи нашатирного спирту. По закінченню робіт з акумуляторами, перед уживанням їжі треба прополоскати ротову порожнину і старанно вимити руки гарячою водою з милом. Приймати їжу в спецодязі забороняється. Щоденно вранці, після завершення роботи та ввечері необхідно чистити зуби.

Робочі місця мають забезпечені аптечками з йодом, ватою, марлею та 10 %-м розчинами соди й нашатирного спирту. Питну воду слід зберігати в закритій місткості. На робочих ділянках забороняється палити, а також зберігати продукти харчування.

Після закінчення робіт прибирати столи, верстаки та інструментів.

При акумуляторній ділянці мають бути обладнані роздягальня та вмивальня з шафами для зберігання чистого форменого одягу й окремо — спецодягу. Не допускати транспортування АКБ вручну. При приготуванні електроліту дотримуватися порядку змішування речовин, оскільки розчинення кислоти у воді супроводжується розбризкуванням, що може спричинити тяжкі опіки. Забороняється приготувати електроліт у скляній нетермостійкій посудині, оскільки вона може луснути від теплоти, яка виділяється в процесі розчинення сірчаної кислоти. Зберігати кислоту й електроліт допускається тільки в спеціально відведеному місцях. У наметі для заряджання АКБ не можна виконувати інші роботи (розбирання, складання, ремонт). Температура в наметі має бути не нижчою ніж +10 °С. На майданчику мають бути вмивальники, бочки з 10 %-м розчином питної соди, а також протипожежні засоби (вогнегасники, вода, пісок, лопати тощо). Одночасне заряджання понад десяти АКБ має відбуватися в ізольованих наметах зі стелажми.

Демонтаж і монтаж шин автомобілів слід здійснювати на спеціально відведених місцях (постах). Перед демонтажем шини потрібно випустити повітря з камери. Під час накачування стежати за показами манометра, щоб не допустити підвищення тиску повітря в шині понад установлену норму.

Монтаж та демонтаж шин в польових умовах проводиться на розстеленому брезенті, або іншій підстилці або стелажам. Не допускати монтаж шин на несправні ободи коліс, а також використовувати шини, що не відповідають розміру ободу колеса. Під час накачування шин необхідно застосовувати спеціальне огороження або страхуючі пристрої, при виконанні цієї операції в польових умовах необхідно колесо покласти замковим кільцем вниз.

При постановці АБТ на пост ТО і Р необхідно загальмувати його гальмом для стоянки, виключити запалення, включити нижчу передачу і під колеса підкласти не менше двох упорів. Перед виконанням контрольно-регулювальних операцій на непрацюючому двигуні (перевірка роботи генератора, регулювання карбюратора, реле регулятора.) необхідно переодягнутись в спец. одяг, при цьому забороняється працювати сидячи на крилі або буфері машини. При знятті вузлів і агрегатів необхідно користуватись зйомниками. При провертанні колінчатого валу двигуна, необхідно додатково перевірити виключення запа-

лення, а важіль коробки передач встановити в нейтральне положення. При запуску двигуна вручну застосовувати встановлені прийоми захвату пускової рукоятки. При використанні підігрівача особливу увагу звертати на його справність, відсутність підтікання бензину, працюючий підігрівач не повинен залишатися без догляду. Краник паливного бочка підігрівача відкривається тільки на час його роботи, на літній період паливо з бочка зливається. Не допускати обслуговування трансмісії при працюючому двигуні.

Не допускається робота двигуна в окопах без вивідних труб.

При постановці машини на оглядову яму (пересувну естакаду) дотримуватись малої швидкості та слідкувати за правильним положенням коліс відносно направляючих рекорд оглядової ями, під колеса встановлювати упори. Перед зїздом з канави (естакади) необхідно пересвідчитись, що під машиною відсутні люди, інструмент прибраний.

Висновки. В Україні існує потужна нормативно-правова база щодо моніторингу та стану охорони праці. Існує надзвичайно багато підзаконних актів, які стосуються охорони праці. Як свідчить досвід, виключно правових зусиль для поліпшення стану охорони праці, нажаль, не вистачає. Запроваджуючи, поширюючи і застосовуючи дані в повсякденне життя при технічному обслуговуванні і ремонті автобронетанкової техніки можливо суттєво покращити стан охорони праці підрозділів НГУ в польових умовах.

Список використаних джерел

1. Наказ командувача НГУ №795 від 19.12.2018 р «Про стан охорони праці в НГУ в 2018 році, та заходи що до покращення в 2019 році».
2. Табуненко В.О., Скиба О.В. Аналіз військового травматизму в Національній гвардії України за період з 2016 по 2018 роки. Збірник тез НПК Службово-бойова діяльність НГУ: сучасний стан, проблеми та перспективи. – Харків: НАНГУ, 2019. – С.163–164.
3. Охорона праці на автомобільному транспорті: навч. Посібник / І.П. Пістун, Ю.В. Кіт, А.П. Березовецький, М.Є. Ліщук, М.Б. Стець – Суми, 2012. –381 с.
4. Заходи безпеки та життєдіяльності у військових підрозділах Підручник / В.М. Петренко, М.М. Ляпа, П.Є. Трофименко. – Суми, державний університет, 2018. – 209 с.

Лощевський А.О., Марценяк А.П.

ОХРАНА ТРУДА ПРИ ВЫПОЛНЕНИИ ТЕХНИЧЕСКОГО ОБСЛУЖИВАНИЯ И РЕМОНТЕ АВТОБРОНЕТАНКОВОЙ ТЕХНИКИ В ПОЛЕВЫХ УСЛОВИЯХ

***Аннотация.** В статье рассмотрено состояние охраны труда в ремонтных подразделениях Национальной гвардии Украины при проведении технического обслуживания и ремонта автобронетанковой техники в полевых условиях. Показана важность соблюдения требований охраны труда. Определены основные направления деятельности командиров ремонтных подразделений в направлении охраны труда в полевых условиях. Предложенные решения по улучшению состояния охраны труда в ремонтных подразделениях.*

***Ключевые слова:** техническое обслуживание и ремонт, средства ремонта, автобронетанковая техника, требования охраны труда при выполнении работ, обеспечения безопасности, безопасность личного состава.*

Loschevsky A.O., Martsenyak O.P.

LABOR PROTECTION DURING MAINTENANCE AND REPAIR OF AUTO-ARMORED VEHICLES IN FIELD CONDITIONS

***Abstract.** The state of labor protection in the repair units of the National Guard of Ukraine*

during the maintenance and repair of automotive armored vehicles in field conditions is analyzed. The importance of observance of labor protection requirements is shown. The basic directions of activity of commanders of repair units in the field of labor protection in the field are determined. Proposed solutions for improvement of the state of labor protection in repair units.

Keywords: *maintenance and repair, means of repair, automotive armored vehicles, requirements of labor protection, safety, personnel safety.*

Луценко Євгеній Михайлович, студент фінансово-правового факультету, 5 курс, група 10-18м-03,

Карманний Євгеній Вадимович, доцент кафедри трудового права, кандидат технічних наук, доцент

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, м. Харків

УДОСКОНАЛЕННЯ АСПЕКТІВ КІБЕРБЕЗПЕКИ У БАНКІВСЬКІЙ СФЕРІ

Анотація: *Досліджується регулювання кібербезпеки в системі банків України, визначається важливість та місце цієї проблеми у відносинах між державою та суб'єктами банківської діяльності. Визначено недоліки нововведення щодо удосконалення кібербезпеки у банківській сфері. Запропоновані шляхи вирішення питання забезпечення кібербезпеки.*

Ключові слова: *кібербезпека; кіберпростір; кібератака; кіберзлочинність.*

Актуальність. Постановка завдання. Останнім часом залежність людства від нових технологій зростає з неймовірною швидкістю. На жаль, ця загалом прогресивна тенденція несе в собі і певні негативні наслідки. Станом на 2014 р. у світі вже 2,8 млрд людей мали доступ до мережі Інтернет, налічувалося близько 10 млрд пристроїв, що під'єднані до цієї всесвітньої мережі [1]. Проте застосування таких технологій відкриває також і нові шляхи до зловживань з використанням мережі Інтернет, серед яких крадіжки, незаконний обіг заборонених товарів, надання незаконних послуг, диверсії, тероризм і навіть руйнування інфраструктури міст під час ведення війни. Це, безперечно, спонукає держави й міжнародні організації приділяти значно більшу увагу забезпеченню кібербезпеки, вимагає врегулювання цієї проблеми на міжнародному рівні. З розвитком технологій кіберпростір стає новим і не менш важливим, ніж наземний, повітряний, водний чи космічний простори, у якому держави змагаються за забезпечення власних національних інтересів. Одночасно він привертає увагу міжнародних терористичних груп, транснаціональних організованих злочинців [2].

Важливе значення в забезпеченні безпеки Україна, і особливо економічної її складової, має захист її ринкових засад, які визначають економічну складову конкуренції. Розвиток держави тісно пов'язаний з розвитком ринкових відносин і рентабельною конкурентоспроможністю економіки, в якій банківський сектор грає головну роль. Революційні зміни останнього десятиліття в електронній промисловості, об'єднання інфокомунікаційних і комп'ютерних мереж в єдиний простір істотно

розширили спектр послуг автоматизованих банківських систем (АБС), при цьому однією з найбільш небезпечних загроз для економіки України є порушення її фінансово-банківської системи. Таким чином, вирішення питань забезпечення безпеки транзакцій в АБС залишається актуальною і на сьогоднішній день.

На жаль, на сьогодні існує досить вузький перелік національних та міжнародно-правових актів, які б регулювали відносини у кіберпросторі. Слід зазначити, що досі не вироблено уніфікований понятійний апарат, тому в деяких країнах такі терміни, як «кіберпростір», «кібербезпека», «кібератака» та інші, що містять у своєму складі «кібер», трактуються у національному законодавстві по-різному. З огляду на це метою роботи є визначення правового регулювання кібербезпеки шляхом аналізу чинного законодавства та наслідків прийняття Національним Банком України Постанови «Про затвердження Положення про організацію заходів із забезпечення інформаційної безпеки в банківській системі України».

Основна частина. Сьогодні одним зі світових трендів є тенденція до значного зростання кількості кібератак, які стають усе більш витонченими і малопрогнозованими. Особливою метою кіберзлочинців є критично важливі об'єкти інфраструктури країни та дані стосовно її громадян. У свою чергу сфера банківських послуг володіє великою кількістю інформації стосовно своїх користувачів, якими виступають як пересічні українці, так і органи влади та суб'єкти загальнодержавного значення. За результатами опитування організованого Світовим банком приблизно 67 % дорослого населення світу мають зареєстровані банківські рахунки. На рис. 1 представлено статистику користування банківськими рахунками, станом на 2017 рік, серед дорослого населення України [3].

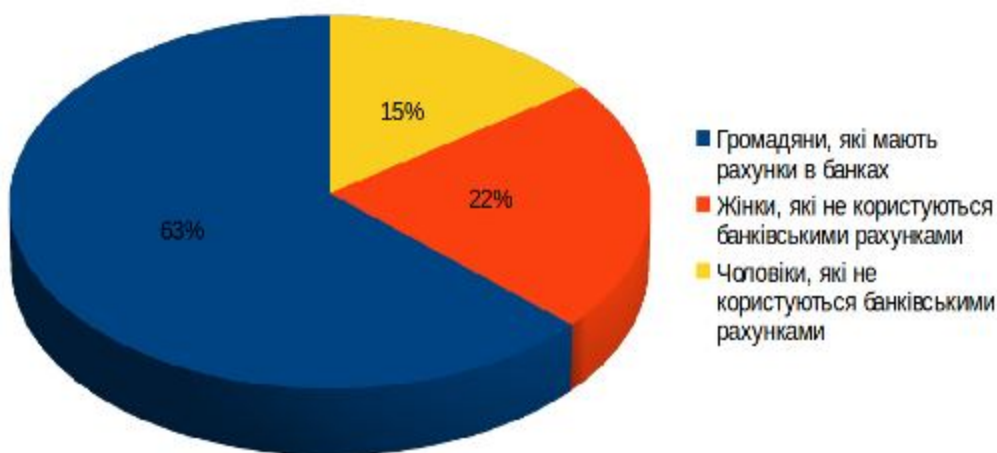

Рис. 1. Користувачі банківськими рахунками в Україні.

Безпека інформації – стан захищеності даних, при якому забезпечуються їх конфіденційність, доступність і цілісність. Безпека інформації визначається відсутністю недопустимих ризиків, пов'язаних з просочуванням інформації по технічним каналам, несанкціонованими і неумисними діями впливу на дані і

(або) на інші ресурси автоматизованої інформаційної системи, що використовуються в автоматизованій системі.

Кібербезпека – набір засобів, стратегій, принципів забезпечення безпеки, гарантій безпеки, підходів до управління ризиками, дій, професійної підготовки, страхування і технологій, які використовуються для захисту кіберпростору, ресурсів організацій і користувачів. Кібербезпека має на увазі досягнення і збереження властивостей безпеки ресурсів організації або користувачів, направлених проти відповідних кіберзагроз. Кібербезпека охоплює такі поняття, як захист персональної інформації, а саме виявлення, уникнення або реакція на атаки. Стандарт ISO/IEC 27032:2012 Information technology – Security techniques – Guidelines for cybersecurity – дає чітке розуміння зв'язку терміну cybersecurity (кібербезпека) з мережевою безпекою, прикладною безпекою, інтернетом-безпекою і безпекою критичних інформаційних інфраструктур (рис. 2) [4].

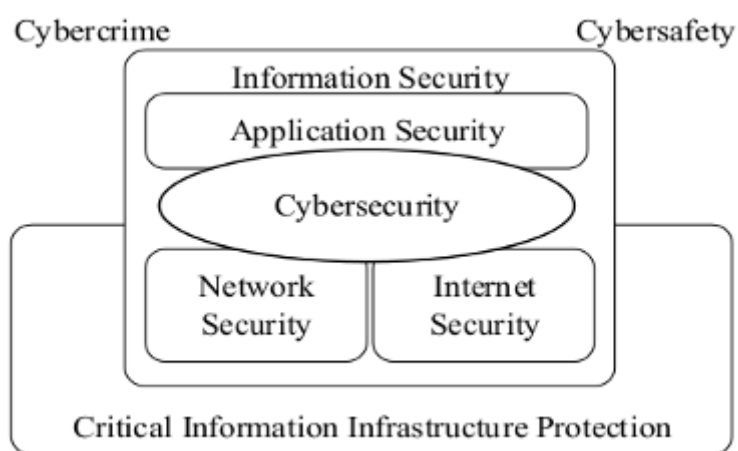

Рис. 2. Взаємозв'язок між кібербезпекою й іншими доменами безпеки.

Відповідно до зростаючої ролі кіберпростору багато держав створюють власні національні законодавчі норми та стратегії кібербезпеки. Так, нині 27 країн-членів НАТО, Європейський Союз, 12 країн Європи, що не є членами НАТО, а також 38 країн із інших частин світу мають власні національні стратегії кібербезпеки [6]. Серед них і Україна, де у 2016 р. Указом Президента України №96/2016 «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 27 січня 2016 року «Про стратегію кібербезпеки України» було затверджено національну стратегію кібербезпеки [8]. Раніше, у 2009 р., штаб-квартира НАТО ухвалила стратегічний документ «Рамки співробітництва у питаннях кібернетичного захисту між НАТО та державами-партнерами». Цим актом було закладено підґрунтя для налагодження співробітництва у сфері кібербезпеки між країнами-учасниками, зокрема й Україною [5].

9 травня 2018 року, в Україні набув чинності Закон «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України», згідно з яким буде створено відразу кілька важливих структур. Новий закон в першу чергу спрямований на формування загальної державної політики кібербезпеки, а також розподіл ролей між різними відомствами. Зокрема, він надає повноваження спецслужбам для

здійснення кіберзахисту країни. Координувати дії в сфері кібербезпеки за законом буде президент через Раду національної безпеки та оборони (РНБО).

Також передбачено створення Національної системи кібербезпеки, яка об'єднає ряд міністерств і відомств. До неї увійдуть Держслужба спеціального зв'язку та захисту інформації, Національна поліція, Служба безпеки України, Міністерство оборони і Генеральний штаб, Національний банк, а також розвідувальні органи. Органи та їх повноваження, відповідно до нової системи кібербезпеки України представлені в табл. 1.

Таблиця 1. Органи та їх повноваження Національної системи кібербезпеки України.

Держслужба спеціального зв'язку та захисту інформації	Національна поліція	Служба безпеки України	Міністерство оборони і Генеральний штаб	Національний банк
Сфера відповідальності				
Координація та здійснення державної політики стають у сфері кіберзахисту	Забезпечення захисту громадян, суспільства і держави в кіберпросторі, а також вживання заходів для запобігання кіберзлочинів	Розслідування кіберінцидентів і кібератак, здійснених проти державних інфосистем	Підготовка держави "до відбиття військової агресії в кіберпросторі"	Відповідальний за кібербезпеку в банківській сфері, зокрема, шляхом створення центру кіберзахисту НБУ

Крім того, в Україні буде створено Національну телекомунікаційну мережу, до якої увійдуть інформаційні системи бюджетної сфери (органи державної влади та держпідприємства). Порядок її формування покладено на уряд. За захищений доступ держорганів, антивірусний захист і аудит інформаційної безпеки відповідатиме Державний центр кіберзахисту.

Закон передбачає появу переліку об'єктів критичної інформаційної інфраструктури. Відповідальність за розробку правил його формування і роботи, а також критеріїв включення об'єктів до цього реєстру лежить на Кабміні. Такий самий реєстр, тільки в банківській сфері, повинен буде створити і НБУ.

До об'єктів критичної інфраструктури можуть бути віднесені підприємства, що працюють в сфері енергетики (наприклад, АЕС), хімічної промисловості, транспорту, інформаційно-комунікаційних технологій, електронних комунікацій, а також підприємства банківського і фінансового сектора.

Якщо підприємство потрапляє в подібний перелік, відповідно до закону, його власники або керівники автоматично стають відповідальними за забезпечення кіберзахисту комунікаційних систем і захист технологічної інформації.

Крім того, керівники підприємств повинні будуть невідкладно інформувати урядову команду реагування на комп'ютерні надзвичайні події CERT-UA про інциденти кібербезпеки.

CERT-UA буде аналізувати дані про інциденти, допомагати запобігати кібератаки і усувати їх наслідки в разі потреби. Крім того, на критично важливих підприємствах буде щорічно здійснюватися незалежний аудит щодо ефективності систем кіберзахисту. У правове поле також вводиться державно-приватна взаємодія як один з принципів забезпечення кібербезпеки. Взаємодія передбачає обмін інформацією про інциденти кібербезпеки, реалізацію спільних науково-дослідних проектів, навчання кадрів у цій сфері та інше.

Закон також передбачає посилення міжнародного співробітництва в сфері захисту кіберпростору в першу чергу з Європейським Союзом і НАТО. У той же час закон обмежує участь в кіберзахисту будь-яких компаній і установ з Росії, а також подсанкційних осіб або інших країн.

Одним з істотних моментів в прийнятому законі є фактичне прирівнювання злочинів в кіберпросторі до звичайних. Так, закон вводить в правову площину саме поняття "кіберзлочини", яке позначається як суспільно небезпечне діяння, за яке передбачена кримінальна відповідальність.

Після атаки вірусу Petya.A ні у кого не залишилося сумнівів, що займатися інформаційною безпекою особливо в банківській системі треба. Причому негайно. Крім того, законодавець розробляв свої вимоги не один рік, а також врахував просунутий європейський досвід. Результатом публічних обговорень стала "Постанова №95". Згідно з якою, банки повинні поетапно ввести комплекс заходів інформаційної безпеки до банківської сфери:

- 1 етап (основний - введення базових заходів інформаційної безпеки) - до березня 2018 року;

- 2-й етап (введення додаткових заходів - для підвищення рівня зрілості інформаційної безпеки) - до вересня 2019 року [7].

На думку візюнера проекту CIOneer, незважаючи на те, що закон не ідеальний, він "дозволить зробити якісний крок в питаннях кібербезпеки країни, в тому числі при захисті критичної інфраструктури". При цьому правильним, на його думку, є проведення щорічного аудиту не тільки відповідно до міжнародних стандартів, а й щоб він здійснювався міжнародними аудиторами [9]. "За великим рахунком, за винятком кількох спірних пунктів, НБУ не вимагає від банків нічого зайвого, а самі вимоги досить сучасні. Біда в тому, що фінустанови не дуже сучасні. У багатьох випадках їм доведеться поміняти всю ІТ-інфраструктуру і програмне забезпечення», - розповів фахівець в банківських ІТ технологіях.

У найскладнішому становищі опиняться великі банки з розгалуженою мережею і застарілими технологіями. Особливо в старих відділеннях, де про інвестиції в ІТ не думали з часів їх відкриття. Потрібно буде неабияк витратитися і фінустановам середньої руки, які в принципі завжди намагалися заощадити на дорогій інфраструктурі.

НБУ не став зупинятися на найпростіших питаннях інформаційної безпеки, на зразок вимог до довжини пароля. Вимоги настільки серйозні, що, на думку

учасників ринку, їх виконання порівняно з процедурою отримання сертифіката PCI DSS. Того самого, який через дорожнечу і складність реалізації для багатьох українських банків і організацій залишається недозволеною розкішшю.

PCI DSS (Payment Card Industry Data Security Standard) - стандарт безпеки даних індустрії платіжних карт. Іншими словами, це документація зі списком критеріїв, яким повинен відповідати сервіс, якщо він якось управляє такими речами, як номер карти, термін її дії та CVV-код.

Платіжних карт можна нарахувати досить багато (всі знають Visa і MasterCard), а оскільки мова йде про стандарт індустрії, то було б незайвим всім компаніям домовитися між собою про те, що вони будуть вважати безпечним. Для цього існує Рада PCI SSC (Payment Card Industry Security Standards Council) - Рада зі стандартів безпеки індустрії платіжних карт, утворена п'ятьма найбільшими платіжними системами. Саме вона створює правила «безпечної гри», і саме її правилам повинні слідувати компанії, які бажають отримати заповітну бірку «Сертифіковано PCI-DSS». Проходити сертифікацію необхідно щороку [10].

Нацбанк вимагає заново вибудувати всю систему інформаційної безпеки в банку: від процедур доступу до обладнання та інформації, до прокладки комунікацій і відтворення їх схем. Багато що з цього неможливо буде виконати без закупівлі дорогого устаткування.

Експерти відмовляються однозначно відповідати на питання про суми витрат, для реалізації всіх вимог. Адже ситуація в кожному банку є унікальною. Але зізнаються, що мова йде про мільйони гривень для кожної фінустанови. А в окремих випадках - навіть про мільйони доларів. «Наприклад, документ вимагає, щоб мережі прокладалися кабелем не нижче категорії 5e (рис. 3). Виходить, що, якщо в якомусь відділенні банку мережу прокладена іншим кабелем, потрібно повністю перекласти мережу. А крім того, кожна банківська установа повинна підготувати і зберігати докладні схеми всіх комунікацій і вести кабельний журнал», - заявив фахівець в банківських ІТ технологіях.

Рис. 3. Приклад кабеля категорії 5e.

Хотілося б додати, що кабель категорії 5e - один з компонентів сучасних структурованих кабельних систем. Використовується в телекомунікаціях і в комп'ютерних мережах як фізичне середовище передачі сигналу в багатьох технологіях, таких як Ethernet, Arcnet, Token ring, USB. В даний час, завдяки своїй дешевизні і легкості монтажу, є найпоширенішим рішенням для побудо-

ви дротових (кабельних) локальних мереж. Швидкість передач даних до 100 Мбіт / с при використанні 2 пар і до 1000 Мбіт / с при використанні 4 пар [11].

Заміна всіх комунікацій призведе до великих витрат банком. У багатьох випадках це неможливо зробити без серйозного ремонту. Адже дроти часто прокладаються просто в стінах. До того ж, актуальність схем кабельних комунікацій часто умовна. А в багатьох банках та відділеннях такої документації і зовсім немає. Часом ситуація настільки запущена, що відділення дешевше буде закрити, ніж привести його роботу у відповідність з новим регламентом.

Також банківським установам доведеться виконати вимоги щодо до захисту від шкідливого коду і забезпечення аутентифікації при доступі користувачів до уразливих даних. Для їх реалізації більшості банків потрібно буде дооснастити свої ІТ системи додатковим дорогим обладнанням. А всю стару техніку, яка не володіє достатнім функціоналом – замінити. Те саме стосується і використовуваного програмного забезпечення. У багатьох випадках банкам доведеться сильно витратитися на заміну застарілого програмного забезпечення і навчання персоналу роботі з новим програмним забезпеченням.

За оцінками фахівців, тільки в додаткове обладнання одному середньому банку потрібно буде вкласти мінімум 4-8 млн. грн. І це без урахування підготовки мереж, покупки програмного забезпечення і витрат на написання документації. В особливо складних випадках обсяг інвестицій може обчислюватися мільйонами доларів [9].

Висновки. Нерідко комп'ютерні технології використовуються з метою завдання шкоди об'єктам військової та цивільної інфраструктури, негативного впливу на процеси виробництва, збоїв у системі функціонування національних Інтернет-ресурсів тощо. Питання кібербезпеки дедалі гостріше стає проблемою не лише національного рівня, а тому вимагає розширення міжнародно-правового співробітництва між суб'єктами міжнародного права задля збереження миру і недопущення розв'язання кібернетичних війн, які можуть супроводжуватися військовими діями в реальному житті.

Виходячи з результатів дослідження та аналізу нового, потенційно необхідного законодавства можна зробити висновок, що Україна обрала важкий та затратний шлях, котрий може значно скоротити список банківських установ держави, але в той же час забезпечить захищеність економічної складової країни. На нашу думку, удосконалити аспекти кібербезпеки в банківській сфері було б доцільно шляхом комплексного, чітко спланованого, поетапного проекту вдосконалення систем її захисту. Такий комплекс має включати три основні підходи щодо виявлення загроз для функціонування інформаційних систем банку:

- технологічний – першочерговий аудит, впровадження оновлених методів захисту та подальша оптимізація всієї ІТ-інфраструктури банку з метою не лише позбутися недоліків, але й попередити їх у майбутньому;
- робота з персоналом та адміністрацією банку – на цьому етапі необхідно не лише перевірити належне регламентне забезпечення роботи інформаційних систем, але й провести подальші роз'яснювальні роботи з персоналом; з іншого боку, це робота з керівництвом банку, що має забезпечити розуміння всіх

можливих ризиків наступних кібератак та санкцій НБУ за невідповідність положенням Постанови;

- правове забезпечення, яке дозволило б належним чином врегулювати відносини між банком та ІТ-компанією щодо конфіденційності інформації.

Розробка такого комплексного проекту дозволила б побудувати довгострокові відносини між банками та вузькоспеціалізованими ІТ-компаніями, що надають послуги у сфері кібербезпеки. Адже якщо впровадження заходів щодо приведення інформаційних систем банків у відповідність до положень Постанови можливе із залученням лише окремих ІТ-компаній, то подальший захист від можливих кібератак, на жаль, не буде повністю забезпечений, оскільки лише постійна робота щодо запобігання вірусним загрозам зможе убезпечити банки від можливих матеріальних збитків.

Банкам необхідно зрозуміти, що санкції НБУ – це найменша загроза їхній роботі та існуванню, у порівнянні з вірусною атакою, яка наступного разу може вразити персональні бази даних клієнтів і призвести до масштабніших наслідків для функціонування всієї банківської системи.

Список використаних джерел

1. The Internet Organised Crime Threat Assessment (iOCTA), European Police Office (2014). www.europol.europa.eu. / [Electronic resource]. – Access mode: https://www.europol.europa.eu/sites/default/files/publications/europol_iocta_web.pdf
2. Security of Internet Banking - A Comparative Study of Security Risks and Legal Protection in Internet Banking in Thailand and Germany / [Electronic resource]. – Access mode: <http://www.thailawforum.com/articles/internet-banking-thailand.html>
3. Almost half of the world's population still doesn't use a bank account / [Electronic resource]. – Access mode: <https://qz.com>
4. Євсєєв С.П. «Аналіз законодавчої бази в системі управління банківською безпекою» // С.П. Євсєєв, О.Г. Король, Г.П. Коц // Восточно-европейский журнал передовых технологий. – Харків – 2015. – Вип. 5/3(77). – С. 48-59.
5. Камчатний М. В. Історія міжнародно-правового регулювання питань, пов'язаних із застосуванням комп'ютерних технологій // Збірник наукових праць «Проблеми законності» – Харків – 2016. – Вип. 134. – С. 199-207.
6. Melikishvili, Alexander. (2009). Recent Events Suggest Cyber Warfare Can Become New Threat (WMD Insights, December 2008/January 2009 Issue). / [Electronic resource]. – Access mode: <http://www.wmdinsights.com>
7. Постанова НБУ від 28.09.2017 №95 «Про затвердження Положення про організацію заходів із забезпечення інформаційної безпеки в банківській системі України» / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>
8. Resolution Adopted by the General Assembly 57/239. (2003). Creation of a global culture of cybersecurity. / [Electronic resource]. – Access mode: <https://ccdcoe.org>
9. Банкопад 2.0: требование НБУ о кибербезопасности не выполняют две трети украинских банков / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ubr.ua>
10. PCI DSS (Payment Card Industry Data Security Standard) / [Electronic resource]. – Access mode: <https://www.pcisecuritystandards.org>
11. Витая пара - описание, виды и категории / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://nettech.ua>

Луценко Е.М., Карманный Е.В.

СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ АСПЕКТОВ КИБЕРБЕЗОПАСНОСТИ В БАНКОВСКОЙ СФЕРЕ

Аннотація. *Исследуется регулирование кибербезопасности в системе банков Украины, определяется важность и место этой проблемы в отношениях между государством и субъектами банковской деятельности. Определены недостатки нововведения по совершенствованию кибербезопасности в банковской сфере. Предложены пути решения, вопроса обеспечения кибербезопасности.*

Ключевые слова: *кибербезопасность; киберпространство; кибератака; киберпреступность.*

Lutsenko Ye. M., Karmanniy Ye.V.
IMPROVING THE ASPECTS OF THE CYBER SECURITY
IN THE BANKING SPHERE

Abstract. *The regulation of cybersecurity in the system of Ukrainian banks is being studied, the importance and place of this problem in the relations between the state and the subjects of banking activity is determined. The shortcomings of innovation in improving the cyber security in the banking sector are identified. The ways of solving the problem of cybersecurity are proposed.*

Keywords: *cyber security; cyber space; cyberattack; cybercrime.*

Любутіна Ярослава В'ячеславівна, курсант
факультету № 3, 2 курс, група Ф3-17-208,
Шевченко Тихін Віталійович, старший викладач кафедри
тактичної та тактико-спеціальної підготовки

Харківський національний університет внутрішніх справ, м. Харків

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ ДО НЕСЕННЯ СЛУЖБИ ОСОБОВИМ
СКЛАДОМ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ В УМОВАХ НАДЗВИЧАЙНИХ
СИТУАЦІЙ ТЕХНОГЕННОГО ХАРАКТЕРУ

Анотація. *У роботі розглянуті окремі особливості підготовки до несення служби особовим складом Національної поліції України в умовах надзвичайних ситуацій техногенного характеру, визначені результати проведених експериментів та сформульовані рекомендаційні висновки.*

Ключові слова: *Національна поліція, поліцейський, екстремальна ситуація, екстремальні умови, безпеки, особиста безпека, професійно-психологічна підготовка, аварія, техногенна аварія, катастрофа, надзвичайна ситуація.*

Актуальність. Постановка завдання. Актуальність дослідження визначається зростаючою значимістю в сучасних умовах високого рівня індивідуальної та групової бойової готовності до дій у надзвичайних ситуаціях. Підрозділи Національної поліції України майже завжди залучаються до несення служби та ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій. Велика кількість надзвичайних ситуацій в Україні призводить до загибелі та травмування людей, пошкодження майна та негативного впливу на навколишнє середовище. Надзвичайні ситуації діють на великій площі і впливають на життєдіяльність великої кількості людей. При відсутності допомоги населенню, аварійно-рятувальних робіт, ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій або їх незадовільного проведення створюється складна ситуація на об'єкті, регіоні та в країні. Негативний вплив може призвести до значних матеріальних збитків та

людських втрат, навіть, у національному масштабі. Для протидії цим негативним явищам та забезпечення захисту населення необхідно постійне вдосконалення системи підготовки до дій у надзвичайних ситуаціях.

Основна частина. Виходячи із вищезазначеного логічним постає твердження, що запорукою забезпечення особистої безпеки поліцейських, збереження їх життя і здоров'я в умовах надзвичайних ситуацій техногенного характеру становить правильність та своєчасність застосування засобів індивідуального захисту.

Нами було проведено **опитування поліцейських та експеримент з одягання засобів індивідуального захисту** – протигазів ЦП-5.

Поліцейським задавалися наступні питання та надавалися наступні варіанти відповіді:

1. Ваш стаж служби в ОВС/поліції? *0-3 роки, 3-6 років, 6-10 років, 10 і більше років.*

2. Чи приймали ви участь у ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій техногенного характеру? *Так, ні.*

3. Як Ви вважаєте, у разі виникнення надзвичайної ситуації техногенного характеру чи вистачить Вам знать та вмінь за для успішного виконання поставлених завдань? *Так, ні.*

Усього нами було опитано 100 працівників Національної поліції. Критерієм для опитування став стаж служби в ОВС/поліції, за яким ми відібрали по 25 поліцейських на кожну групу (рис. 1).

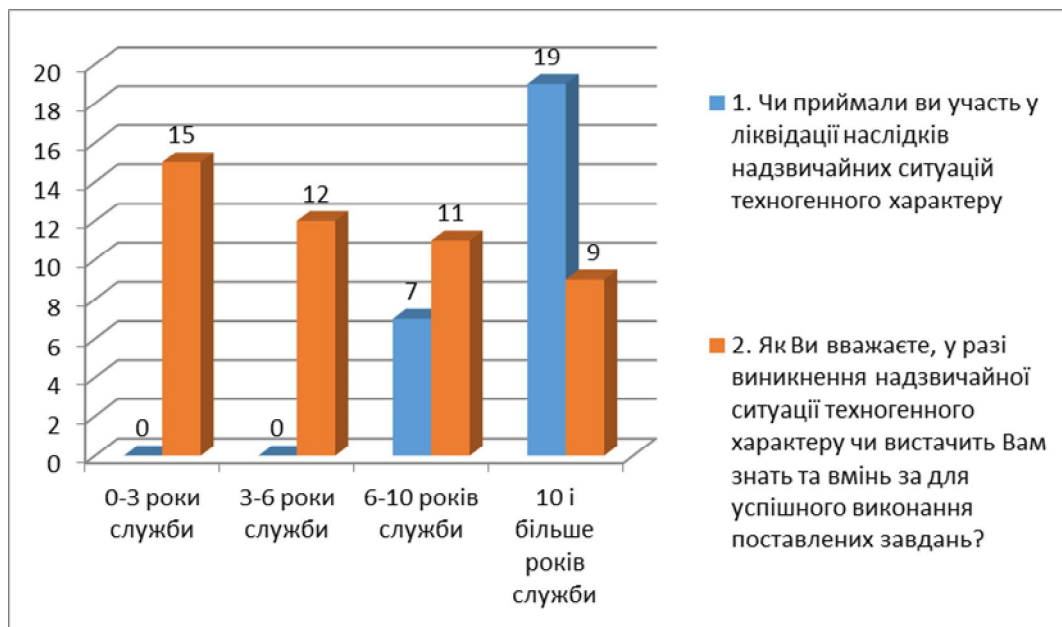

Рис. 1. Відповіді опитаних поліцейських.

Оглядаючись на отримані результати, ми перейшли до експериментальної частини. Опитуваним особам було запропоновано одягти протигазу ЦП-5 якомога швидше. Варто зазначити, що нормативом одягання даного протигазу є 7 секунд – відмінно, 8 – добре, 10 – задовільно, більше 10 секунд - незадовільно. Якщо поліцейський одягав протигаз більше ніж 10 секунд, за умовами

експерименту він вважався «загинувшим». Кожному поліцейському надавалося 10 спроб. Одягання проходило без попереднього тренування.

Серед першої категорії працівників умовна «смертність» склала 39,6 %, серед другої – 34,2 %, серед третьої – 21,9 %, а четвертої – 10 % (рис. 2).

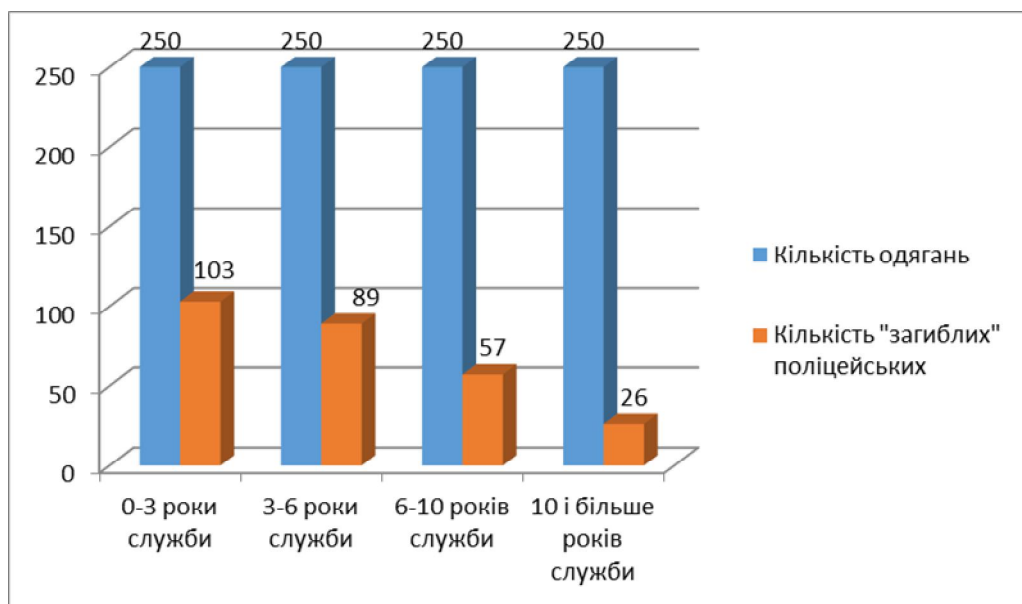

Рис. 2. Результати надягання протигаза.

Відповідно до результатів експерименту можна зробити наступні висновки:

1. Чим менше стаж служби, тим більше самовпевненість поліцейських у своїх знаннях та навичках, хибність якої доведено експериментальним шляхом.
2. Чим більше стаж служби, тим більше усвідомлення складності усіх процесів, а також дій, що необхідно виконувати поліцейськими під час надзвичайних ситуацій техногенного характеру.
3. Наявність практичного досвіду ліквідації надзвичайних ситуацій техногенного характеру значно збільшує шанси виживання поліцейських у подібних ситуаціях.

4. Визначна необхідність постійного тренування особового складу Національної поліції до дій в умовах надзвичайних ситуацій техногенного характеру.

Також експериментально встановлено, що якість навчання та підготовки особового складу Національної поліції України не тільки впливає на забезпечення особистої безпеки поліцейських в умовах надзвичайних ситуацій техногенного характеру, а ще й прямо пропорційно впливає не тільки на якість виконання Національною поліцією своїх завдань в умовах надзвичайних ситуацій техногенного характеру, а й на сам факт виконання таких завдань.

Висновки. Працівники Національної поліції повинні не тільки ефективно виконувати свої повсякденні обов'язки, не тільки забезпечити надання допомоги населенню, а й не допустити погіршення криміногенної обстановки, допускати випадків мародерства, підвищити захист особливо важливих об'єктів (банків, збройних складів, продовольчих запасів та ін.). Підвищення вимог до дій поліцейських повинно супроводжуватись підвищенням вимог до забезпе-

чення особистої безпеки працівників Національної поліції. При цьому слід зауважити, що забезпечення особистої безпеки повинно не зупинятися на додаткових тактичних прийомах (посиленні патрулів, збільшення кількості охорони на важливих об'єктах) або використанням додаткових спеціальних засобів (бронежилетів, шоломів та ін.). Слід також приділити увагу спорядженню співробітників поліції засобами індивідуального захисту. Особливу увагу слід приділити стану здоров'я працівників поліції, що працюють у зоні надзвичайної ситуації, звернути увагу на їх фізичний та емоційний стан, перевірити готовність поліцейських не тільки нести службу у екстремальних умовах, а ще й готовність надавати допомогу громадянам та застосовувати заходи впливу, у тому числі вогнепальну зброю.

При виконанні усіх вимог та забезпеченні оптимальних умов праці можна не тільки забезпечити особисту безпеку кожного працівника поліції на максимальному рівні, а й гарантувати виконання національною поліцією своїх обов'язків з ліквідації наслідків аварій на техногенно-небезпечних об'єктах на найвищому рівні.

Список використаних джерел

1. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/go/580-19>.
2. Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 17 вересня 2008 №1244-р «Концепція забезпечення безпеки та правопорядку під час проведення в Україні фінальної частини Чемпіонату Європи 2012 року з футболу». Київ. 2008.
3. Постанова Кабінету Міністрів України від 29 червня 2004 р. №823 «Про затвердження Порядку організації робіт із забезпечення громадського порядку та безпеки під час проведення футбольних матчів».
4. Кодекс цивільного захисту України. Відомості Верховної Ради (ВВР), 2013, № 34-35, ст.458.
5. Власенко І.В., Чміль М.О. Шляхи забезпечення особистої безпеки працівника ОВС. Вісник Національного університету внутрішніх справ. Випуск 24. –Харків. 2003. С. 60 – 63.
6. Власенко І.В. Удосконалення професійної підготовки працівників ОВС. Вісник Харківського Національного університету внутрішніх справ. Вип. 35. – Харків. 2006. С. 356 - 360.
7. Джафарова О. В. Щодо визначення категорії «Екстремальні умови проходження служби в органах внутрішніх справ» / О. В. Джафарова // Шляхи покращення системи професійної підготовки правоохоронців до дій в екстремальних умовах : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 18 грудня 2015 р.). – Х. : ХНУВС, 2015. – С. 73-74.
8. Власенко І.В. Проблеми особистої безпеки працівників правоохоронних органів. Матеріали науково-практичної конференції «Проблеми вдосконалення професійної майстерності працівників ОВС в бойовій підготовці». –Одеса. 2008. С. 11 – 13.
9. Власенко І.В., Чміль М.О., Федоров В.В. Ступінь впливу екстремальних умов на працівників міліції при використанні ними вогнепальної зброї. Право і безпека. Вип. № 4(46). – Х.: Харківський національний університет внутрішніх справ. 2012. - С. 335 – 338.
10. Шевченко Т. В. Забезпечення особистої безпеки працівників Національної поліції України під час ліквідації Наслідків аварій на техногенно-небезпечних об'єктах / Т.В. Шевченко, // Матеріали Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції молодих учених «Метрологічні аспекти прийняття рішень в умовах роботи на техногенно небезпечних об'єктах», 27-28 жовтня 2017 р. – Харків: ХНАДУ 2017. – С. 189-191.
11. Шевченко Т. В. Обеспечение личной безопасности полицейскими во время выполнения полномочий в условиях чрезвычайных ситуаций техногенного характера / Т. В. Шевченко // *Leges si Viata*. – 2018. – № 11/2. – С. 147–150.

Любутина Я.В., Шевченко Т.В.

ОСОБЕННОСТИ ПОДГОТОВКИ К НЕСЕНИЮ СЛУЖБЫ ЛИЧНЫМ СОСТАВОМ НАЦИОНАЛЬНОЙ ПОЛИЦИИ В УСЛОВИЯХ ЧРЕЗВЫЧАЙНЫХ СИТУАЦИЙ ТЕХНОГЕННОГО ХАРАКТЕРА

Аннотация. В работе рассмотрены отдельные особенности подготовки к несению службы личным составом Национальной полиции Украины в условиях чрезвычайных ситуаций техногенного характера, определены результаты проведенных экспериментов и сформулированы рекомендательные выводы.

Ключевые слова: Национальная полиция, полицейский, экстремальная ситуация, экстремальные условия, опасности, личная безопасность, профессионально-психологическая подготовка, авария, техногенная авария, катастрофа, чрезвычайная ситуация.

Lubutin Y.V., Shevchenko T.V.

FEATURES OF PREPARATION FOR THE CONSULTATION OF A SPECIAL COMPOSITION OF NATIONAL POLICE IN THE CONDITIONS OF THE EXTRAORDINARY SITUATIONS OF THE TECHNOLOGICAL CHARACTER

Abstract. The paper considers some peculiarities of preparation for service by the personnel of the National Police of Ukraine in the conditions of emergency situations of anthropogenic nature, the results of the conducted experiments are defined and the recommendations conclusions are formulated.

Keywords: National police, police officer, extreme situation, extreme conditions, dangers, personal safety, professional psychological training, accident, man-made disaster, disaster, emergency situation.

Любченко Андрій Володимирович, студент Інституту підготовки кадрів для органів юстиції України, 5 курс, група 04-18м-03,

Карманний Євгеній Вадимович, доцент кафедри трудового права, кандидат технічних наук, доцент

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, м. Харків

ДІЇ СИСТЕМИ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ СУБ'ЄКТА ГОСПОДАРЮВАННЯ ПРИ ЗАГРОЗІ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМП'ЮТЕРНИМ РЕСУРСАМ

Анотація. Проаналізовані причини та джерела загрози безпеці інформації на основі шкідливих для бази даних і програмного забезпечення комп'ютерів програм. Показано важливість здійснення заходів, що сприяють боротьбі з вірусними програмами. Визначені основні методи забезпечення безпеки інформації в інформаційній системі. Запропоновані рішення щодо покращення заходів безпеки в інформаційній системі.

Ключові слова: моніторинг, безпека інформації, компрометація інформації, порушення інформаційного обслуговування, управління доступом, механізм шифрування, регламентація, примус, спонукання, відновлення інформації.

Актуальність. Постановка завдання. Реалізація технології захисту інформації в комп'ютерних інформаційних системах і в мережах передачі даних вимагає зростаючих витрат і зусиль. Однак, все це дозволяє уникнути значно

переважаючих втрат і збитків, які можуть виникнути при реальному здійсненні погроз інформаційної системи та інформаційних технологій. Розголошення інформації її власником або володарем – це умисні або необережні дії посадових осіб або користувачів (яким відповідні відомості в установленому порядку були довірені по службі чи по роботі), внаслідок яких особи, не допущені до інформації, все ж з нею ознайомилися.

Порушення довіри до комп'ютерних систем, як правило, буває викликано порушенням культури розробки програм: відмовою від структурного програмування, не виключенням заглушок, невизначеним введенням і т.д.

Основна частина. Під загрозою безпеки інформації розуміються події або дії, які можуть призвести до спотворення, несанкціонованого використання або навіть до руйнування інформаційних ресурсів керованої системи, а також програмних і апаратних засобів. Джерелом випадкових загроз може бути вихід з ладу апаратних засобів, неправильні дії працівників ІС або її користувачів, ненавмисні помилки в програмному забезпеченні тощо. Такі погрози теж беруть до уваги, тому що збиток від них може бути значним [2].

До основних загроз безпеки інформації і нормального функціонування ІС відносяться: витік конфіденційної інформації; компрометація інформації; несанкціоноване використання інформаційних ресурсів; помилкове використання інформаційних ресурсів; несанкціонований обмін інформацією між абонентами; відмова від інформації; порушення інформаційного обслуговування; незаконне використання привілеїв [4].

Наприклад 27 червня на Україні і в Росії, а потім і в інших країнах світу почав поширюватися вірус-вимагач, який блокує доступ до даних і вимагає 300 доларів в біткоіни за розблокування. Вірус в різних модифікаціях відомий ще з 2016 року. Поширюється він, як і багато інші шкідливі програми, через спам-лист: наприклад, перші версії Petya маскувалися під резюме. Схема роботи Petya вже була докладно описана фахівцями з комп'ютерної безпеки.

Спочатку він поширювався як лист з резюме співробітника: при натисканні на нього відкривалася Windows-програма, яка вимагала прав адміністратора. Якщо неухважний користувач погоджувався, то програма-установник переписувала завантажувальний область жорсткого диска і показувала «синій екран смерті»: повідомлення про збій, що пропонує перезавантажити комп'ютер. Після перезавантаження Petya запускає програму, що маскується під утиліту CHKDSK. Насправді вона не перевіряє жорсткий диск на предмет помилок, а шифрує його. Після завершення шифрування комп'ютер показує червоний екран з повідомленням «Ви стали жертвою вірусу-здирика Petya» і пропозицією заплатити 300 доларів в біткоіни. На рисунку 1 зображено ілюстрація вірусу Petya [7].

Дослідники відзначають, що частина Petya, що відповідає за блокування доступу, перехоплює управління комп'ютером на самому ранньому етапі завантаження. Вона написана висококваліфікованими програмістами. Найпростіший метод захисту від Petya і аналогічних вірусів-вимагачів - не клікати на вкладення в підозрілих листах від людей, яких ви не знаєте.

Рис. 1. Зображення вірусу Petya.

Що ж стосується професійних програм слід розглянути дві розрахункові програми: «1С: Бухгалтерия» та «М.Е.Дос».

«1С: Бухгалтерия» - це професійний інструмент бухгалтера, за допомогою якого можна вести облік, готувати і здавати обов'язкову звітність. Програма об'єднала в собі всі досягнення попередніх версій і нові рішення, засновані на досвіді спільної роботи з численними користувачами і партнерами фірми «1С». Зрозумілий облік відповідно до законодавства та потреб бізнесу, економія часу при проведенні розрахунків з контрагентами, оформленні документів і господарських операцій - лише деякі ключові особливості "1С: Бухгалтерия». На рисунках 2, 3 зображено зовнішній вигляд програми «1С: Бухгалтерия».

Рис. 2. Зовнішній вигляд програми «1С: Бухгалтерия».

Комп'ютерна програма «М.Е.Дос» (My Electronic Document) - це помічник у роботі з усіма типами документів в електронному вигляді: податкові накладні, акти, рахунки і звіти. Це новітній програмний продукт для підприємств різних сфер діяльності, незалежно від системи оподаткування. На рисунках 4, 5 зображено зовнішній вигляд програми «М.Е.Дос».

Найбільша кількість бухгалтерів користується саме «1С: Бухгалтерия», яка є російською. Головна проблема полягає у тому, що через політичну нестабільність між країнами був виданий указ Президента України № 133 від 15 травня 2015 року, згідно з яким в Україні були обмежені торгові операції, зупиненні виконання фінансових і економічних зобов'язань за цією програмою. Це усклад-

нило діяльність багатьом українським організаціям, так як більшість бухгалтерів стверджують, що програма «1С: Бухгалтерія» продуктивніша за «М.Е.Дос».

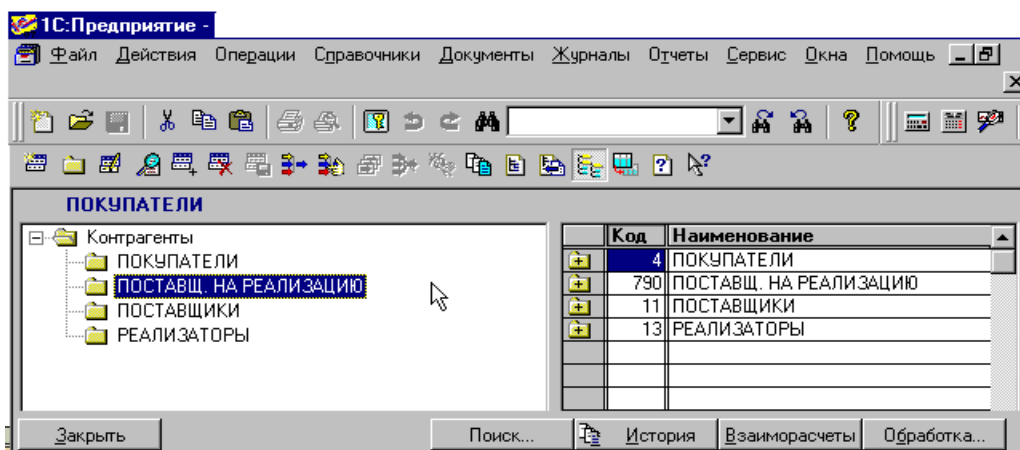

Рис. 3. Приклад роботи в «1С: Бухгалтерія».

Рис. 4. Зовнішній вигляд програми «М.Е.Дос».

Рис. 5. Приклад роботи в «М.Е.Дос».

Треба зазначити, що існують такі методи забезпечення безпеки інформації в інформаційних системах: перешкода; управління доступом; механізми шифрування; протидія атакам шкідливих програм; регламентація; примус; спонукання [6].

Перешкода – метод фізичних перешкод шляху зловмиснику до інформації, що захищається (до апаратури, носіям інформації тощо).

Управління доступом – методи захисту інформації регулюванням використання всіх ресурсів Інформаційної системи та Інформаційних технологій. Ці методи повинні протистояти всім можливим шляхам несанкціонованого доступу до інформації.

Управління доступом включає наступні функції захисту:

- ідентифікацію користувачів, персоналу і ресурсів системи (привласнення кожному об'єкту персонального ідентифікатора);
- впізнання (встановлення автентичності) об'єкту або суб'єкта по пред'явленому їм ідентифікатору;
- перевірку повноважень (перевірка відповідності дня тижня, часу доби, запрошуваних ресурсів і процедур встановленому регламенту);
- дозвіл і створення умов роботи в межах встановленого регламенту;
- реєстрацію (протоколювання) звернень до ресурсів, що захищаються;
- реагування (сигналізація, відключення, затримка робіт, відмова в запиті тощо) при спробах несанкціонованих дій [3].

Механізми шифрування – криптографічне закриття інформації. Ці методи захисту все ширше застосовуються як при обробці, так і при зберіганні інформації на магнітних носіях. При передачі інформації по каналах зв'язку великої протяжності цей метод є єдино надійним.

Протидія атакам шкідливих програм передбачає комплекс різноманітних заходів організаційного характеру і використання антивірусних програм. Цілі прийнятих заходів – це зменшення ймовірності інфікування АІС, виявлення фактів зараження системи; зменшення наслідків інформаційних інфекцій, локалізація або знищення вірусів; відновлення інформації в ІС. Оволодіння цим комплексом заходів і засобів вимагає знайомства зі спеціальною літературою.

Регламентация – створення таких умов автоматизованої обробки, зберігання та передачі інформації, яка захищається, при яких норми і стандарти цього захисту виконуються в найбільшій мірі.

Примус – метод захисту, при якому користувачі ІС змушені дотримуватися правил обробки, передачі і використання інформації, що захищається під загрозою матеріальної, адміністративної чи кримінальної відповідальності.

Спонування – метод захисту, що спонукає користувачів і персонал ІС не порушувати встановлені порядки за рахунок дотримання сформованих моральних і етичних норм [7].

Висновки. Програмні засоби – це спеціальні програми і програмні комплекси, призначені для захисту інформації в ІС. Багато з них злиті з програмного забезпечення самої інформаційної системи. Організаційні засоби здійснюють своїм комплексом регламентацію виробничої діяльності в ІС та взаємовідносини виконавців на нормативно – правовій основі таким чином, що розголошення, витік і несанкціонований доступ до конфіденційної інформації стає неможливим або істотно ускладнюється за рахунок проведення організаційних заходів. Комплекс цих заходів реалізується групою інформаційної безпеки, але повинен перебувати під контролем першого керівника. Законодавчі засоби захисту визначаються законодавчими актами країни, якими регламен-

туються правила користування, обробки і передачі інформації обмеженого доступу і встановлюються міри відповідальності за порушення цих правил.

Одним з методів захисту є прихована мітка файлу: мітка (пароль) записується в сектор на диску, яка не зчитується разом з файлом, а сам файл розміщується з іншого сектора, тим самим файл не вдається відкрити без знання мітки.

Відновлення інформації на вінчестері – важке завдання, доступна системним програмістам з високою кваліфікацією. Наприклад, для запису на трьох комплектах дискет можна використовувати принцип "тиждень-місяць-рік". Періодично слід оптимізувати розташування файлів на вінчестері за допомогою утиліти Speed Disk і т.п., що істотно полегшує їх відновлення.

Рекомендуємо здійснювати такі заходи для забезпечення безпеки своєї інформаційної безпеки: 1) Створіть резервні копії даних. 2) Використовуйте надійне захисне рішення, слідкуйте за тим, щоб основні його функції, такі як Моніторинг активності, були завжди включені. 3) Вчасно оновлюйте ПО на всіх своїх пристроях. 4) Будьте обережні з поштовими вкладеннями і листами від незнайомих людей, якщо сумніваєтеся, не відчиняйте їх. 5) Необхідно також навчати ваших співробітників й ІТ-фахівців. 6) Зберігайте конфіденційну інформацію окремо від інших даних, обмежуйте доступ до неї, крім того, у вас завжди повинні бути резервні копії всіх ваших даних. 7) Не забувайте, що застосування шкідливих програм-вимагачів - це кримінальний злочин, обов'язково заявляйте про такі випадки в правоохоронні органи.

Список використаних джерел

1. Закон України про захист інформації та інформаційно-телекомунікаційних системах, № 31, від 05.07.1994 року.
2. Лисенко Т.І., Чернікова Л.А., Шокотько В.В. Проблеми інформаційної безпеки / [Електронний ресурс], 2011. - 126 с.
3. Компьютерна злочинність й інформаційна безпека / А.П.Леонов [та інш.]; під общ. Ред. А.П.Леонова. – Мінськ: АРИЛ, 2010. – 552 с.
4. Барсуков, В.С. Сучасні технології безпеки / В.С. Барсуков, В.В. Водолазский. – М.: Нолидж, 2010. – 496 с.
5. Cole E. Guidelines for protection against hackers. - L.: Williams Publishing House, 2012. - 640 p.
6. Black W. Internet: Security Protocols. 2011. - 288 p.
7. McClar S., Skembrey J., Kurtz J. Secrets of hackers.-L.: Williams Publishing House, 2011.-656 p.

Любченко А.В., Карманный Е.В.

ДЕЙСТВИЯ СИСТЕМЫ ГРАЖДАНСКОЙ ЗАЩИТЫ СУБЪЕКТА ХОЗЯЙСТВОВАНИЯ ПРИ УГРОЗЕ ИНФОРМАЦИОННО- КОМПЬЮТЕРНЫМ РЕСУРСАМ

***Аннотация.** Проанализированы причины и источники угрозы безопасности информации на основе вредных для базы данных и программного обеспечения компьютеров программ. Показана важность осуществления мероприятий, способствующих борьбе с вирусными программами. Определены основные методы обеспечения безопасности информации в информационной системе. Предложенные решения по улучшению мер безопасности в информационной системе.*

***Ключевые слова:** мониторинг, безопасность информации, компрометация информации, нарушение информационного обслуживания, управления доступом, механизм шифрования, регламентация, принуждение, побуждение, восстановление информации.*

Liubchenko A.V., Karmanniy Ye.V.

THE ACTIONS OF THE CIVIL PROTECTION SYSTEM OF A BUSINESS ENTITY IF THE THREAT INFORMATION AND COMPUTER RESOURCES

***Abstract.** Analyzed the causes and sources of threats to the security of information based on harmful to the database and computer software programs. The importance of the implementation of measures that contribute to the fight against viral programs is shown. The basic methods of information security in the information system. Solutions to improve security measures in the information system are proposed.*

***Keywords:** monitoring, information security, information compromise, violation of information services, access control, encryption mechanism, regulation, coercion, inducement, information recovery.*

Магда Ольга Олександрівна, курсант факультету № 1,
4 курс, група Ф1-15-402,

Котелюх Микола Олександрович, доцент кафедри тактичної та тактико-спеціальної підготовки, кандидат технічних наук, доцент
Харківський національний університет внутрішніх справ, м. Харків

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОСОБИСТОЇ БЕЗПЕКИ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ В ЗОНІ ТЕРОРИСТИЧНОГО АКТУ

***Анотація.** В науковому дослідженні наведені та проаналізовані випадки скоєння терористичних актів. Наведені основні небезпеки, які виникають у зоні терористичного акту. Проаналізована можливість та готовність Національної поліції щодо попередження терактів. Дані основні рекомендації щодо дій особового складу Національної поліції та їх заходи особистої безпеки.*

***Ключові слова:** поліція, небезпека, терористичний акт, особиста безпека, небезпечний чинник, заходи особистої безпеки.*

Актуальність. Постановка завдання. Щодня газети і телебачення повідомляють нам про нові терористичні акти. Вибухи відбуваються в різних регіонах; назви терористичних організацій безладно переміняють один одного. На жаль, тероризм невивугубний. Справа не тільки в природній агресивності людини, але й у тім, що для одних терорист - пересічний злочинець, а для інших - борець за волю і щастя народу. Навіть у резолюціях по тероризму, затверджених в ООН, не дається чіткого й однозначного визначення терміну. "Тероризм - це зброя тих, хто сильний духом і нечисленний". Можливо, тут і захований ключ до розуміння коренів тероризму? Під тероризмом мається на увазі зазіхання проти особистості, а також майнові й інші злочинні діяння, виражені в крайній формі. Американська преса констатує, що терористичні акти в країні роблять злочинці й екстремісти.

Основна частина. По оцінці державного департаменту США у світі щорічно відбувається від 320 до 660 терористичних актів, і кількість їх неухильно зростає, так, наприклад, у 1992-м року у світі відбулося 362 терористичних актів, а в 1993 році - вже 427. Поліція США підрахувала, що кожні дві години

в країні відбувається вибух – у школах, церквах, установах. У Нью-Йорку з 1993 по 1997 рік вибухнуло 578 бомб. У країнах світу такий злочин, як захоплення заручників, дуже розповсюджений. Так захоплення лікарні в Будьонівську чеченськими терористами 14.06.95р. привів до загибелі 130 чоловік, близько 1000 поранено. Дії терористів стали більш зухваліми. Результатом тільки однієї хімічної атаки в токійському метро 25.05.95р. стало понад 5000 потерпілих, 12 загиблих.

На території держав майже всіх країн світу з'являються малі і великі терористичні організації. От деякі з них: Чеченські екстремісти (Росія), Рух «Талібан» (Афганістан), «Аль Каїда» (Афганістан), «Ісламський рух Узбекистану», «Революційні збройні сили Колумбії», Ісламське угруповання «Абу Сайяф» («Носій меча»), «Тигри звільнення Таміл ілама», «Ірландська республіканська армія», «Визвольна армія Косово» (Албанія), Група Рамзи-Ахмед-Юсифа (Єгипет - США), «Хизбалла» (партія Аллаха), «Ісламський Джихад» (Ісламська війна проти невірних), «Священна війна» (Єгипет), «Хамас» (Сирія, Ліван), «Корсиканський фронт національного звільнення», «Ліга захисту євреїв» (США), «Новий порядок» і «Червоні бригади» (Італія), «Армія чистих» (Пакистан), «Демократичний фронт звільнення Палестини», «Робоча партія Курдистану», «Японська червона армія» і т.д.

Заняття тероризмом завжди приносило чималий доход. Уряди деяких держав підтримують терористичні групи або зовсім не протидіють їм, тому тероризм починає поширюватися, виникає транснаціональний характер тероризму.

Розглянуті види злочинів міжнародного характеру [1], що зазіхають на міждержавні інтереси, не в однаковому ступені торкають інтереси України. Умовно всі наслідки проявів міжнародного тероризму для України можна виразити в наступному виді: прямий вплив унаслідок своєї специфіки; непрямий вплив, що торкається інтереси України; наслідку проявів тероризму безпосередньо України не стосуються.

Прямий вплив виявляється у вигляді терористичних акцій на території України, і направлений на знищення чи псування матеріальних цінностей, а також спрямовано на залякування чи загибель населення України (вибухи на заводах, житлових будинків, отруєння водяних джерел і т.д.) [2].

Непрямий вплив може відбуватися в результаті терористичних акцій на територіях інших країн, але відбувається економічний, політичний, соціальний вплив на життєдіяльність України (знищення газопроводів, терористичні акції за участю громадян України, терористичні акції з застосуванням зброї й озброєння українського виробництва і т.д.).

До третього виду відносяться прояви міжнародного тероризму, що безпосередньо України не стосуються, але наша держава або підписалася під конкретним міжнародно-правовим актом і тому зобов'язана дотримувати, і дотримує його, або може допомогти іншим державам у боротьбі з цими злочинами в порядку надання правової допомоги і міжнародного співробітництва.

При проведенні терористичної акції виникає велика кількість небезпечних факторів (вибухова хвиля, токсичні гази, обвалення конструкцій, осколки,

висока температура і т.д.). Небезпечні особливості ситуацій, пов'язані з проведенням терористичних акцій: як правило, не ясність конкретного місця проведення терористичного акту; не відома динаміка протікання ситуації в часі після теракту; ланцюгова реакція небезпечних факторів; можлива велика кількість небезпечних факторів; не можна швидко оцінити правильно сформовану обстановку; стресовий, шоківий стан людей; можлива велика кількість людських жертв; можливі великі руйнування; велике залучення сил і засобів.

Працівники правоохоронних органів і підрозділів, що беруть участь у профілактиці і ліквідації наслідків терористичних акцій, піддаються серйозній небезпеці. Терористичний акт, що відбувся в США - найбільший і жахливий за всю історію людства, загинуло більш 4000 чоловік, серед загиблих близько 250 поліцейських і пожежних. Часто метою терористичних акцій є об'єкти правоохоронців. Наприклад, у Кабулі (Афганістан) 9.05.2018, з коротким інтервалом прогрімилі чотири вибухи. Тільки в результаті нападу двох смертників на поліцейську дільницю в районі Дашті-е-Барч загинули два поліцейських, чотири мирний жителя. 15.08.2018 таліби напали КПП в північній провінції Афганістану Баглан. В результаті загинули 44 поліцейських і солдатів.

Президент України Леонід Кучма після повідомлення про терористичні акти 11 вересня 2001 року в Америці перервав своє перебування в Ялті на самміті Україна - ЄС і повернувся в Київ, де провів нараду з керівниками силових структур. Міністр внутрішніх справ України у свою чергу дав указівки керівникам підрозділів МВС усіх рангів про перехід особового складу на посилений режим служби, зобов'язав узяти під інтенсивну охорону ключові державні об'єкти, спеціальні об'єкти, провести відповідну роботу серед осіб, схильних до терористичних актів і які брали участь у терористичних організаціях. Додатковими діями підсилюється пропускний режим в органах і підрозділах внутрішніх справ, контроль над транспортом. В органах і підрозділах МВС розробляються плани територіальної оборони на випадок проведення в регіонах терористичних акцій [4].

У зв'язку з цим необхідно говорити про підготовку працівників МВС і перебуванні їх у постійній готовності при виникненні і погрозі проведення терористичних акцій. Дії органів і підрозділів МВС після терористичної акції [3]:

- 1) зробити евакуацію людей з небезпечної зони; евакуювати людей із об'єктів, які знаходяться поруч; супроводжувати колони транспортних засобів при евакуації населення і матеріальних цінностей;
- 2) припинити паніку в людей у зоні терористичного акту і поруч з нею;
- 3) забезпечити охорону суспільного порядку, запобігати мародерство;
- 4) зробити ізоляцію постраждалого району чи об'єкта рідкими поліцейськими ланцюжками (більш 2 метрів між співробітниками), поза населеними пунктами здійснити блокування району (25-50 метрів між працівниками з обов'язковою умовою, що сусідні наряди знаходяться в прямої видимості). Всі підрозділи і групи повинна бути забезпечена переговорними пристроями; зону оточення рекомендується позначити яскраво пофарбованою стрічкою;
- 5) організувати контроль за пропускним режимом, зробити перевірку

осіб і транспортних засобів, що убувають з населеного пункту чи намагаються в нього потрапити; допускати в зону тільки персонал призначений для усунення наслідків терористичної акції; не допускати в зону і забороняти перебування поруч «зівак»;

6) провести перевірку підозрілих осіб, осіб, які роблять фото і відеозйомку, забезпечити затримку підозрюваних;

7) перекрити рух транспортних засобів, організувати об'їзд небезпечної зони; припинити рух транспортних засобів поруч із зоною проведення теракту;

8) організувати охорону особливо важливих об'єктів, систем життєзабезпечення населеного пункту; у т.ч. охорону пунктів по наданню медичної допомоги і пунктів видачі продуктів харчування й одягу;

9) забезпечити гасіння пожеж;

10) зробити опитування очевидців, ужити заходів до пошуку речових доказів, проведенню експертизи;

11) у зоні проведеної терористичної акції й у населеному пункті в цілому провести заходу щодо перевірки автомобілів, баків, урн на наявність вибухових пристроїв, балонів з токсичними газами і т.д., із застосуванням систем пошуку і виявлення в т.ч. за участю кінологів із собаками;

12) забезпечувати постійний зв'язок, через кожні 15 – 30 хвилин, між підрозділами Національної поліції і місцевими органами влади;

13) робити допомогу при проведенні аварійно-рятувальних і інших невідкладних робіт.

14) здійснити оперативно-розшукові заходи.

Як і безліч інших випадків, профілактичні міри в захисті від терактів виявляються найбільш ефективним засобом, хоча треба визнати, що ідеальних засобів не існує взагалі. Особлива система захисту, розроблена для кожного окремого випадку фахівцями з безпеки, контррозвідки, приватного розшуку, містить у собі безліч організаційних і технічних питань. При збільшенні імовірності теракту (погрози, шантаж, замічене стеження) необхідно не просто уважно виконувати запобіжні заходи, а ввести інший рівень режиму особистої безпеки - від інформаційного захисту, особливих заходів на робочому місці, у транспорті і житлі, аж до зміни місця проживання.

При виконанні поставленої задачі в зоні терористичної акції поліцейські повинні виконувати визначені правила для забезпечення особистої безпеки, до яких відносяться наступні заходи:

- проведення цільового інструктажу з особовим складом Національної поліції;

- обов'язково мати в наявності спеціальні засоби і засоби індивідуального захисту (протигази, респіратори, шоломи сталеві, бронежилети й ін.), переговорні пристрої;

- будь-який предмет у зоні становить небезпеку для життя, до всього необхідно відноситися з підвищеною обережністю;

- завжди бути готовим до нових вибухів, обвалень, пожеж, викиду газів;

- при небезпеці теракту залишити небезпечний будинок чи район;

- постійно тримайте в полі зору все, що відбувається поблизу, уникайте попадати в потенційно небезпечні ситуації;
- не входити в небезпечну зону, приміщення без дозволу фахівців вибухотехнічної служби (ВТС), пожежної охорони, гірничорятувальної служби, санітарно-епідеміологічної служби;
- при входженні в небезпечну зону необхідно переміщатися в присутності фахівців (ВТС, пожежної охорони, гірничорятувальної служби), виконуючи їхні вказівки по безпеці;
- знайдені невідомі предмети, речовинні докази позначати тичинами, табличками, обгороджувати яскраво пофарбованими стрічками;
- у будинках найбільш безпечними місцями вважаються прорізи дверей у капітальних стінах, нарешті, місце під великими письмовими столами.
- не знаходитися біля труб, ліфтів, електроприладів.
- не знаходиться у будинків і споруджень ближче 1/3 їхньої висоти;
- без потреби не накопичуватися у великій кількості на невеликій території;
- при переміщенні по завалах спиратися на руки, у задимлених приміщеннях рукою завжди торкатися стін, при цьому стежити за поштовхами, струсами і переміщеннями конструкцій будинків;
- при пересуванні в будинку необхідно пересуватися уздовж несучої стіни;
- у випадку погрози обвалення будинку, у ньому необхідно пересуватися обережно, без необхідності не робити шуму, ударів, вибухів і т.д.;
- при трісканні шибок, що говорить про можливе наступне руйнування будинку, негайно відбігти від будинку на безпечну відстань;
- при русі стін, стелі, плит, конструкцій будинків і споруджень, з появою в них тріщин негайно залишити цей будинок чи спорудження;
- перевірити відключення електроживлення на постраждалих об'єктах, про вимикання повідомити попередньо підрозділам, що знаходяться в небезпечній зоні;
- раптове відключення електроживлення, миготіння освітлення в будинках говорить про підвищення небезпеки для людей, що знаходяться, у цьому будинку і поруч з ним;
- при виявленні аварії газового устаткування негайно залишити будинок чи спорудження;
- не знаходитися поруч з частково зруйнованою конструкцією;
- не знаходиться поруч з високими і небезпечними предметами і конструкціями: великими деревами, лінією електропередачі, високими рекламними щитами і т.д.;
- по зоні поразки пересуватися обережно, позначати шляху безпечного переміщення;
- при перебуванні на верхніх поверхах висотних будинків, утримуйтеся від спроб спуститися ліфтом, не входити в ліфтову шахту, якщо ліфт знаходиться зверху, заборонені стрибки з висоти вище 4 поверхи;
- не пересуватися в транспортних засобах у небезпечній зоні зі швидкістю більш 5 км/годину, не робити різке гальмування, при початку руху подати

звуковий сигнал;

- при проведенні аварійно-рятувальних і інших невідкладних робіт, кожен поліцейський повинний знаходитися в поле зору один одного;
- розбір завалів робити в напрямку зверху вниз, а не з боку;
- не можна рятувати речі до того, як врятовані люди;
- роботи проводити в рукавичках чи рукавицях;
- не курити, не користатися відкритим вогнем;
- при відряджанні на виконання будь-якої задачі необхідно направляти не менш 2 осіб;
- попереджати старшого наряду про будь-які передбачувані дії і пересування в небезпечній зоні;
- не стрибати в порожнечу, яка утворилася при вибуху й обваленні, а при гострій необхідності спускатися за допомогою страховочного троса в присутності інших працюючих. Обов'язково попередньо обстежувати місце спуску за допомогою переносного джерела світла;
- припиняти роботу і зменшувати шум на об'єкті на 1 – 2 хвилини з метою виявлення людей у завалах, шуму вихідного газу, звук вибухового пристрою і т.д. (з періодичністю 1 раз у годину);
- стежити за запахами і за кольором повітря в постраждалій зоні;
- з появою газу чи пилу подих робити через тканину;
- не заходити в канави і низини, залиті рідиною, що розлилася;
- не можна використовувати вогнепальну зброю і відкритий вогонь у місцях, де відбулася аварія газового устаткування, де знаходяться вибухонебезпечні речовини й устаткування;
- не знаходитися в зоні дії робочих органів рятувальних і дорожніх машин (небезпечними є деталі рятувальних і дорожніх машин, пофарбовані в червоний і жовтий кольори);
- не розташовуватися ближче 1 м попереду і позад машин, що не рухаються;
- не знаходитися в зоні, де виробляється виїмка ґрунту способом підкопу, де не закріплені укуси траншеї і котлованів;
- не підходити до краю насипу ближче 1 м, а при перебуванні в транспортному засобі не під'їжджати ближче, чим на 3 м;
- стежити за станом, справністю засобів малої механізації, застосовуваної підрозділами Національної поліції при ліквідації наслідків терористичного акту;
- підходити до місцеві завалів після зупинки засобів механізації і відведенні робочих органів машин убік;
- не можна ставати на робочі органи будівельних машин, не ховатися під ними;
- при зволоженому ґрунті не знаходитися ближче 1 м від машини;
- не знаходитися під піднятим вантажем, навіть у тому випадку, якщо піднімальний пристрій чи машина не працює;
- при развивки чи обриві хоча б однієї стропи при роботі з вантажем, негайно залишити площадку на відстань не менш 5 м за межі габаритів вантажу;

- вибір стратегії і тактики поводження у вищій мері індивідуальний, одним може допомогти одне, іншим – другу, тому дійте по обставинах, залучаючи в помічники свій розум і кмітливість.

Висновки. У результаті проведеного аналізу досвіду закордонних і вітчизняних джерел необхідно говорити про комплекс заходів у системі МВС України в умовах спроби чи здійснення терористичних акцій, які можна систематизувати на наступні етапи:

- проведення профілактичних заходів щодо запобігання терористичних акцій, ведення розвідки, аналіз та оцінка імовірної погрози;
- здійснення морально-психологічної підготовки особового складу Національної поліції для дій у зазначених умовах із систематичним проведенням тренувань і навчань;
- точне виконання рекомендацій і правил по забезпеченню особистої безпеки; прояв пильності при несенні служби;
- своєчасна розробка і коректування оперативних планів дій Національної поліції на випадок спроби чи здійснення терористичних акцій;
- організація керування силами і засобами поліції у зазначених ситуаціях;
- взаємодія з різними органами і підрозділами МВС, а також підрозділами і службами приймаючими участь у ліквідації наслідків;
- здійснення роботи з населенням з питань профілактично і запобігання терористичних акцій.

Працівники органів внутрішніх справ повинні бути підготовлені до дій у складній обстановці не тільки фізично, але і психологічно. Саме в складній обстановці виявляються психологічні протиріччя, що є в кожній людині й у групах людей, протиріччя між інстинктом самозбереження і службовим обов'язком, між ретельністю й ініціативою, між відповідальністю і самоствердженням, між сміливістю й обережністю.

Список використаних джерел

1. Закон України “Про боротьбу з тероризмом” від 20.03.2003.
2. Боротьба з тероризмом: [навч. посіб.] / За заг. редакцією професора В.В. Коваленка / О.М. Джужа, Д.Й. Никифоровчук, В.М. Комарницький та ін. – К.: Видавничий дім «Скіф», 2013. – 584 с.
3. Власенко І.В., Маркушевський А.М. Готовність правоохоронних органів України до протидії імовірним терактам під час проведення масових заходів. Збірник наукових праць. – Х.: Харк. ун-т Повітряних сил ім. Івана Кожедуба. Випуск 1 (34). 2013. - С. 195 - 199.
4. Землянський Ю. В. Загроза тероризму в Україні // Тероризм і боротьба з ним. Аналітичні розробки, пропозиції наукових та практичних працівників: Міжвідомчий науковий збірник. – Том 19. – К., 2000. – С. 45-50.

Магда О.О., Котелюх М.О.

ОБЕСПЕЧЕНИЕ ЛИЧНОЙ БЕЗОПАСНОСТИ ПОЛИЦЕЙСКИХ В ЗОНЕ ТЕРРОРИСТИЧЕСКОГО АКТА

Аннотация. В научном исследовании приведены и проанализированы случаи совершения террористических актов. Приведены основные опасности, которые возникают в зоне террористического акта. Проанализирована возможность и готовность Национальной полиции по предупреждению терактов. Даны основные рекомендации по действиям личного состава Национальной полиции и их меры личной безопасности.

Ключевые слова: полиция, опасность, террористический акт, личная безопасность, опасный фактор, меры личной безопасности.

Magda O.O., Kotelukh M.O.

PROVIDING PERSONAL POLICE SAFETY IN THE TERRITORIAL PROTECTION ZONE

Abstract. In the scientific research, cases of terrorist acts are cited and analyzed. The main dangers that arise in the area of a terrorist act are listed. The possibility and readiness of the National Police to prevent terrorist attacks are analyzed. These are the main recommendations for the actions of the National Police and their personal security measures.

Key words: police, danger, terrorist act, personal safety, dangerous factor, personal safety measures.

Магоммедова Шамснур Расул кизи, студентка
господарсько-правового факультету, 5 курс, 02-18м-01,

Карманний Євгеній Вадимович, доцент кафедри трудового права,
кандидат технічних наук, доцент

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, м. Харків

ПОГІРШЕННЯ СТАНУ ДОВКІЛЛЯ ВНАСЛІДОК ВІЙСЬКОВОЇ НЕБЕЗПЕКИ НА ДОНБАСІ

Анотація. У статті ставиться завдання розглянути погіршення стану довкілля внаслідок війни на Донбасі. Здійснюється дослідження території антитерористичної операції, рівень техногенного впливу на навколишнє природне середовище та потенційно небезпечних об'єктів.

Ключові слова: війна, пошкодження, екологічна безпека, навколишнє природне середовище, негативні наслідки.

Актуальність. Постановка завдання. Можна як завгодно називати конфлікт на Донбасі - АТО, гібридна війна, уповільнена агресія або ще як-небудь, але від цього він зовсім не перестане бути війною - у повному розумінні цього слова. Мета дослідження - розглянути погіршення стану довкілля внаслідок війни на Донбасі, дослідити рівень техногенного впливу на навколишнє природне середовище.

Основна частина. Екологічна безпека країни завжди є компонентом національної безпеки і є таким станом навколишнього природного середовища, за якого забезпечується запобігання погіршенню екологічної обстановки та виникненню небезпеки для здоров'я людей [1]. Протягом останніх років тривають двосторонні бойові дії із залученням різних видів озброєнь у зоні антитерористичної операції (АТО) на території окремих районів Донецької та Луганської областей. Військовий конфлікт на території АТО триває в найбільшому в Європі вугледобувному районі з великою кількістю потенційно небезпечних об'єктів (ПНО). Пошкодження, руйнування та аварійне порушення роботи численних підприємств гірничодобувної, хімічної, енергетичної та металургійної галузей, які виникли внаслідок бойових дій, призводять до аварійних викидів і скидань шкідливих речовин. Незважаючи на зростання ризиків виникнення

надзвичайної ситуації на території проведення АТО, питання екологічної безпеки й безпеки життєдіяльності населення та об'єктів господарювання в умовах НС різного походження, пов'язаних із наслідками воєнно-політичного конфлікту на Сході держави, не стали пріоритетним напрямом державної політики під час розгляду питань забезпечення національної безпеки України.

Донбас належить до регіонів з найвищими рівнями техногенного впливу на навколишнє природне середовище: викидів шкідливих речовин в атмосферне повітря, скидів стічних неочищених вод у природні водні об'єкти, розміщення відходів. Це пов'язано як з природно-ресурсними чинниками функціонування галузей матеріального виробництва (вугільна і хімічна промисловість, гірничо-металургійний комплекс, машинобудування), що є спеціалізацією регіону, так і з історичними особливостями комплексо-утворення.

Основними джерелами техногенного забруднення важкими металами у п'яти великих промислових містах Донецької області (Донецьк, Горлівка, Маріуполь, Макіївка і Краматорськ) є підприємства чорної й кольорової металургії, коксохімічної промисловості, важкого машинобудування.

Не менш складна екологічна ситуація формувалася в районах розміщення гірничодобувної промисловості де спостерігається просідання поверхні ґрунту над гірничими виробітками, підвищення рівня ґрунтових вод, що призводить до підтоплення земель – одного з найпоширеніших негативних природних процесів [2]. Лише в Донецькій області зі 183 міст і селищ підтоплені були 33, а площа підтоплення сягала 23 тис. га. Найбільш загрозлива ситуація з підтопленням склалася в таких містах, як Слов'янськ, Дружківка, Краматорськ, Артемівськ, Маріуполь, Донецьк. Площа потенційно підтоплених земель в Луганській області перевищувала 40 тис. га, зокрема 24 тис. га – у 88 сільських населених пунктах, близько 16 тис. га – у 40 міських населених пунктах і селищах міського типу [3].

Антитерористична операція (АТО) у Східному Донбасі ведеться у старо-промисловому регіоні, де територія насичена техногенно небезпечними об'єктами: шахтами, каналами, продуктопроводами, підприємствами військово-промислового комплексу, термін експлуатації яких часто є вичерпаним і вони являють собою небезпеку, навіть у штатному режимі експлуатації. За останній рік стало зрозумілим, що екологічні наслідки техногенних аварій, спричинених бойовими діями, за масштабом суттєво перевищують збитки, завдані безпосереднім застосуванням зброї [4].

Залежно від характеру походження подій, що можуть зумовити виникнення надзвичайних ситуацій на території України, визначають такі види надзвичайних ситуацій: надзвичайні ситуації техногенного, природного, соціального та воєнного характеру [5].

Ведення бойових дій на Донбасі спричинило подальше погіршення стану довкілля внаслідок влучення снарядів та аварійного порушення роботи численних підприємств гірничодобувної, хімічної, енергетичної, металургійної галузей. Пошкодження та руйнування виробничої інфраструктури та обладнання, аварійні зупинки підприємств через відсутність необхідної сировини,

енергоносіїв та електроенергії призводило до аварійних викидів і скидів шкідливих речовин.

У результаті бойових дій на території Донецької та Луганської областей було пошкоджено низку екологічно небезпечних підприємств, включаючи Слов'янську, Луганську і Курахівську ТЕС, ПрАТ «Азот», Горлівський «Стирол», Ясинівський, Авдіївський, Єнакіївський коксохімічні заводи, Єнакіївський металургійний завод, Лисичанський нафтопереробний завод, Донецький казенний завод хімічних виробів. На цих підприємствах неодноразово фіксувалися руйнування виробничої інфраструктури та викиди шкідливих речовин.

До шахт, що постраждали від повного або часткового затоплення, відносяться «Батьківська» і «Ясинівка-Глибока» в Макіївці, «Моспінська», «Трудовська» і «Жовтнева» шахти в Донецьку, шахти «Білоріченська» в Лутугинському районі Луганської області, шахти ім. Мельникова в Лисичанську та ін.

У м. Горлівці затоплюється шахта «Олександр-Захід», до якої в 1989 році через аварію потрапило 50 т мононітрохлорбензолу, що є надзвичайно отруйною речовиною. У результаті затоплення шахти ці небезпечні речовини можуть потрапити на поверхню, що призведе до забруднення приток р. Сіверський Донець та акваторії Азовського моря з масштабними негативними наслідками для населення і довкілля регіону.

Затоплення шахт також є небезпечним через те, що вони використовувалися як сховища небезпечних відходів. До таких шахт-сховищ можна віднести шахту «Юнком», в якій 1979 року був проведений підземний ядерний вибух. Загроза посилюється тим, що забруднені шахтні води із сусідніх шахт «Полтавська» і «Вуглегірська» починають перетікати в виробки «Юнкома». Їх переповнення може спричинити підйом радіоактивних речовин на земну поверхню, в результаті чого може значно підвищитися рівень радіоактивного забруднення довкілля.

Загалом затоплення шахт може забруднити та фактично отруїти підземні води басейнів р. Сіверський Донець та малих річок Приазов'я, що спричинить соціально-екологічну катастрофу.

Особливо небезпечною є підняття рівня підземних вод до рівня ґрунтових, адже тоді буде отруєно питну воду і навколишнє природне середовище [2].

За експертними оцінками ОБСЄ та ЮНІСЕФ, близько 1,3 млн дітей і дорослих на територіях Донецької та Луганської областей, охоплених конфліктом стикнулися із серйозною кризою водопостачання у зв'язку з пошкодженнями або зруйнованими лініями водогону та гострою нестачею води [6]. Така ситуація з нестачею води може призвести до негативних наслідків при виробництві харчової продукції, а також проблем ненадійного функціонування систем центрального опалення в зимовий період.

Продовження бойових дій між Збройними силами України (ЗСУ) та збройними формуваннями так званих "Донецької Народної Республіки" ("ДНР") і "Луганської Народної Республіки" ("ЛНР"), являють собою пряму загрозу для мирного населення Луганської та Донецької областей [7].

Значну загрозу виникнення надзвичайних ситуацій природного та техно-

генного походження становить наявність великої кількості затоплених і напівзатоплених шахт на території Луганської та Донецької областей, що мають постійний гідравлічний зв'язок із діючими шахтами. Незадовільний екологічний стан у вугледобувних районах Донбасу посилюється через концентрацію підприємств металургійної та хімічної галузей промисловості, що збільшує техногенне навантаження на навколишнє середовище і формує реальні загрози для здоров'я населення [5].

Вплив військового конфлікту, що продовжується, на стан довкілля Донеччини має надзагрозливі наслідки для екобезпеки в регіоні. Система екологічної безпеки на тимчасово окупованих територіях України повністю зруйнована та знищена. В ході тривалого збройного конфлікту невідворотних і докорінних змін зазнають флора, фауна, трофічні зв'язки та ландшафт Донеччини, з негативними для природи та людини наслідками. Під найбільшим ураженням – ґрунти, води (як водойми, так і шари підземної питної води) й повітря. Донеччина поступово перетворюється на зону відчуження, непридатну для безпечного проживання та збалансованого розвитку територію [8].

Висновки. Незважаючи на зростання ризиків виникнення надзвичайної ситуації на території проведення АТО, питання екологічної безпеки та безпеки життєдіяльності населення та об'єктів господарювання в умовах надзвичайної ситуації різного походження, пов'язаних із наслідками воєнно-політичного конфлікту на Сході держави, не стали пріоритетним напрямом державної політики під час розгляду питань забезпечення національної безпеки України. Ситуація, що склалася на сході України, потребує невідкладних заходів з виявлення техногенних екологічних проблем, спричинених війною, широке оприлюднення рівня небезпеки, локалізації кожної з проблем та розробка детального плану їхньої ліквідації.

Список використаних джерел

1. Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України від 25.06.1991 р. № 1264-ХІІ // Відомості Верховної Ради. – 1991. – № 41. – Ст. 546.
2. Донбас і Крим: ціна повернення : монографія / за заг. ред. В. П. Горбуліна, О. С. Власюка, Е. М. Лібанової, О. М. Ляшенко. – К. : НІСД, 2015. – 474 с.
3. Відродження Донбасу: оцінка соціально-економічних втрат і пріоритетні напрями державної політики / Хвесик М. А., Голян В. А., Новіков В. М. – Розділ 1.4. Екологічний стан та особливості природокористування. – С. 22–25. / Електронний ресурс: <http://ief.org.ua/wp-content/uploads/2015/10>
4. Державний реєстр об'єктів підвищеної небезпеки. / Електронний ресурс: <http://dnop.gov.ua/index.php/uk/operativna-informatsiya/neshchasni-vipadki/658uncategorised/5858-4242>.
5. Оцінка потенційних екологічних ризиків внаслідок проведення антитерористичної операції / Л. Я. Побережна, А. І. Станецький - м. Івано-Франківськ, 2017 р.
6. Access to water in conflict-affected areas of Donetsk and Luhansk regions. / Електронний ресурс: <http://www.osce.org/ukraine>
7. Клименко Є.А., Карманний Є.В. Аспекти пересування на лінії розмежування в Донецькій і Луганській областях та захист мирного населення // Матеріали VIII-ї студентської наукової інтернет-конференції Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого «Безпека людини і реалізація права на працю в сучасних умовах життєдіяльності», 20 – 21 квітня 2017 р. – Х.: Нац. юрид. ун-т, 2017. – С. 231 – 236.
8. Савчук Я.О., Карманний Є.В. Стан екологічної безпеки Донеччини у зв'язку з бойо-

вими діями на Сході України та правові аспекти її забезпечення // Матеріали ІХ-ї студентської наукової інтернет-конференції Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого «Безпека людини і реалізація права на працю в сучасних умовах життєдіяльності», 26 – 27 квітня 2018 р. – Х.: Нац. юрид. ун-т, 2018. – С. 407 – 412.

Магоммедова Ш.Р., Карманний Е.В.

УХУДШЕНИЕ СОСТОЯНИЯ ОКРУЖАЮЩЕЙ СРЕДЫ В РЕЗУЛЬТАТЕ ВОЕННОЙ ОПАСНОСТИ НА ДОНБАССЕ

Аннотация. В статье ставится задача рассмотреть ухудшение состояния окружающей среды в результате войны на Донбассе. Осуществляется исследования территории антитеррористической операции, уровень техногенного воздействия на окружающую природную среду и потенциально опасных объектов.

Ключевые слова: война, повреждения, экологическая опасность, окружающая природная среда, негативные последствия.

Magommedova S.R., Karmanniy Ye.V.

THE ENVIRONMENTAL DEGRADATION BECAUSE OF THE MILITARY DANGER IN DONBAS REGION

Abstract. The main task of this article is consider environmental because of the war taking place in Donbas region. There is an ongoing research about antiterroristic operation territory, level of manmade impact on the environment and potentially dangerous objects.

Keywords: war, damage, environmental hazard, natural environment, negative consequences.

Макаров Михайло В'ячеславович, аспірант кафедри конституційного права,
Зенін Андрій Петрович, доцент кафедри трудового права,
кандидат технічних наук, доцент

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, м. Харків

МІГРАЦІЙНІ НЕБЕЗПЕКИ ДЛЯ ІНСТИТУТУ ГРОМАДЯНСТВА В КОНТЕКСТІ НАЦІОНАЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ УКРАЇНИ

Анотація. Проаналізовані джерела посягань на національні інтереси України і причини їх виникнення в контексті загострення міграційних процесів. Висвітлено негативну сторону явища міграції. Визначено основні небезпеки для інституту громадянства. Запропоновані напрями захисту інституту громадянства.

Ключові слова: інститут громадянства, національні інтереси України, міграція, конституційно-правові основи, захист інституту громадянства, державна міграційна політика.

Актуальність. Постановка проблеми. В умовах наростання соціального напруження та збройних конфліктів у світі, інтенсифікації процесів міжнародної міграції населення (як добровільної, так і вимушеної) загострюється проблема їх регулювання. Адже неефективна міграційна політика не тільки спричиняє ряд проблем соціально-економічного, культурного характеру тощо а й призводить до виникнення реальних загроз національній безпеці держави.

Неможливість працевлаштування, мала заробітна плата стали основною причиною, що спонукала і надалі спонукає працездатне населення (переважно молодь) до пошуку роботи в інших регіонах нашої держави та за її межами. Отримання Україною безвізового режиму відкрило можливість вільно поки-

нути державу, сприяло розвитку невідомої до того часу міжнародної міграції яка має місце зараз в Україні. Нині рівень міграційної рухомості, а особливо міжнародної міграції, набув загрозливої ситуації в Батьківщині та її регіонах.

Упродовж минулого року поліція зареєструвала майже 2,8 тисяч злочинів, які скоїли іноземці. Цього ж року, 430 кримінальних правопорушень станом на 13 березня 2019р. іноземцями й 12.000 адміністративних справ. Зокрема, громадяни інших держав скоїли понад тисячу крадіжок, майже 200 пограбувань та понад 90 розбійних нападів. Серед «лідерів» по кількості скоєних злочинів – громадяни РФ. З метою впливу на криміногенну ситуацію в країні поліція проводить профілактичні заходи під умовною назвою «Мігрант».

Основна частина. Завдяки транснаціональному характерові, зростаючій динаміці та впливу на різні сфери життя людини, міграція дедалі частіше сприймається як явище, що становить серйозний виклик звичній парадигмі впевненості та порядку, тобто національній, суспільній, особистій безпеці. Взаємозв'язок між міграцією та безпекою віддзеркалює суспільна думка, політична боротьба, урядові рішення.

Тривалий час міграція не охоплювалася безпековим дискурсом, оскільки погляд на безпеку обмежувався, по-перше, лише безпекою держави, по-друге, загрозами геополітичного та воєнного, тобто зовнішнього характеру, тоді як міграція розглядалася як питання внутрішніх справ. У рамках такого підходу було зрозуміло, що криза безпеки, внутрішній конфлікт чи інтервенція, масове порушення прав людини призводять до міграції. Зворотний же зв'язок – тобто як міграція впливає на безпеку – потрапляв у поле зору дослідників меншою мірою.

Розширення погляду на безпеку відбулося порівняно недавно, коли після завершення холодної війни дедалі більшу увагу почали привертати не «жорсткі», тобто воєнні, а т. зв. «м'які» загрози безпеці, такі як деградація навколишнього середовища, наркоманія, злочинність, нелегальна міграція тощо. Прорив у розумінні цієї проблематики великою мірою пов'язаний з ім'ям Баррі Бузана (Barry Buzan) [1], який запропонував розглядати безпеку за кількома напрямками, виділивши, крім воєнного, політичний, економічний, соціальний та екологічний.

Вивчення міграції найчастіше відбувалося з використанням удосконаленої моделі «секторальної безпеки», в центрі якої перебувала не лише держава, на яку спрямовані загрози, а й суспільство, його соціальна згуртованість та культурна ідентичність, що виражалось терміном «соціетальна (societal) безпека» [2]. Звісно, міграційні процеси складаються із багатьох чинників, але аналізувати їх можливо тільки в комплексі.

Системно взаємозв'язок міграції та безпеки вперше було розглянуто в роботах Мирона Вайнера (Myron Weiner), який писав, що міграція впливає не лише на внутрішню стабільність, а й на міжнародну безпеку, наполягав, що загрозу безпеці може становити не тільки приплив іноземців, а й відплив власних громадян. На думку Вайнера, міграція та безпека пов'язані не лише прямим, а й зворотним зв'язком, тобто безпекові заходи держав впливають на переміщення населення. М. Вайнер розглядав наслідки міграції для безпеки за чо-

тирма напрямами: політичним, правовим, соціо-економічним, культурним [3].

Однією із найважливіших безпек в контексті міграційних процесів є демографічна безпека. Це складова частина національної безпеки, стан захищеності держави, суспільства та ринку праці від демографічних загроз, при якому забезпечується розвиток з урахуванням сукупності збалансованих демографічних інтересів держави, суспільства й особистості відповідно до конституційних прав громадян України.

Як кожна система, демографічна безпека формується за допомогою її складових [4]. І виходячи з визначення самого поняття демографічної безпеки як стану захищеності життєво важливих інтересів людей, які проживають на певній території та формують суспільство й державу в різних сферах життєдіяльності від внутрішніх і зовнішніх загроз, що сприяє їх розширеному відтворенню, необхідно зазначити, що вона має такі складові: економіко-демографічну; культурно-демографічну; медико-демографічну; освітньо-демографічну; екологічно-демографічну; кримінально-демографічну; міграційно-демографічну.

На стан міграційно-демографічної безпеки впливають небезпеки та загрози в залежності від географічного положення території та його розвитку, специфіки виробничої діяльності, ресурсного забезпечення; рівня соціально-економічного розвитку; екологічної ситуації, історичних, етнічних, культурних і релігійних традицій; міграційного руху населення.

Демографічні небезпеки – це можливість виникнення умов економічного, соціального, природного та техногенного характеру, за наявності яких можуть виникнути несприятливі події, що в свою чергу призведуть до негативних процесів на певній території. Небезпека виникає при умові специфічного поєднання певних небезпечних факторів, за наявності яких відбуваються несприятливі події та процеси.

Демографічна загроза – це можливість чи неминучість виникнення економічних, соціальних, природних або техногенних явищ у межах даної території, що призведуть до небажаних подій, які можуть погіршити стан довкілля і, як наслідок, завдати шкоди здоров'ю населенню даної території, призвести до матеріальних і фінансових збитків населення, яке там проживає, спричинять смерть людей тощо [5].

У демографічній безпеці міграція розглядається як чинник, що призводить до зміни численності та складу населення; кількості народжуваності, смертності, чисельності шлюбів та розлучень як на території країни загалом, так і в окремих її регіонах.

Дослідження вчених дозволяють визначити наступні види міграції [6]:

- за способом реалізації: організовані та неорганізовані;
- за ступенем контрольованості: легальна та нелегальна;
- за територіальною ознакою: внутрішня та зовнішня;
- за часовою ознакою: постійні, тимчасові, сезонні, кочові;
- за відношенням до країни: еміграція, імміграція, транзитна міграція.

Міграційно-демографічна безпека має наступні ієрархічні рівні: міждер-

жавна (зовнішня), міжрегіональна (внутрішня), регіональна (в межах регіону). Кожен рівень має свої особливості, що формуються на основі просторово-територіальної системи, особливостей економічного навантаження, екологічної ситуації, етнічних, культурних, релігійних особливостей.

Найпоширенішим видом економічної міграції і найчисельнішим світовим міграційним потоком завжди була і залишається трудова міграція. 74 % усіх мігрантів становлять особи у працездатному віці від 20 до 64 років, що дає підстави оцінити обсяги трудової міграції в 190 млн осіб. Хоча більшість мігрантів за нормами законодавства країн перебування не належать до категорії працівників-мігрантів, проте, прибувши за іншими каналами (возз'єднання сімей, навчання, пошуки притулку тощо), вони поповнюють лави робочої сили.

Трудові мігранти передусім рухаються в напрямку країн, які потребують робочої сили і спроможні належно її оплатити. Тому найбільше вони прагнуть дістатися розвинених держав. Разом із тим майже половина трудових мігрантів переміщується між країнами, що розвиваються. Центрами їх тяжіння є нові індустріальні держави Південно-Східної Азії, нафтодобувні країни Перської затоки, на пострадянському просторі – Росія.

Тепер, коли визначилися із небезпеками, варто вказати що таке *міграційні процеси*. Аналіз юридичної літератури дає підстави стверджувати, що міграційні процеси часто називають одним словом - міграцією. Міграція ж у перекладі з латинської (*migratio, migro*) означає переміщення, переселення. Переважно під міграцією розуміють такі територіальні переміщення населення, які супроводжуються зміною місця проживання та місця праці (назавжди або на досить тривалий строк) як у межах однієї країни, так і поза її межами. Процес, в свою чергу, (лат. *Processus*) «Протяг, хід, просування».

Тобто в більш широкому значенні ніж «міграція» повинні визначатися міграційні процеси. Це процеси просторового переміщення людей між поселеннями, регіонами, країнами, обумовлені дією факторів різного роду (соціального, культурного, морального, економічного роду тощо), які призводять до територіальних переміщень населення, зміною місця проживання чи місця праці. Але через розгляд питання міграції в контексті національних інтересів України ми звернемо увагу на державну політику в міграційній сфері, яка надає форму міграційним процесам.

Ще на початку досліджень про міграційні процеси О. Хомра трактує державну міграційну політику як комплекс розробок і заходів, спрямованих на формування необхідних потоків і бажаної інтенсивності міграції населення [7]. У сучасній ж науковій літературі поняття “міграційна політика” трактується по різному, і сьогодні немає єдності думок щодо її визначення. У загальнонауковому розумінні слово “політика” (від грецького *politike* – мистецтво керувати державою) означає діяльність органів державної влади, партій, суспільних груп у галузі внутрішньодержавного управління і суспільних відносин.

Аналіз існуючих визначень міграційної політики показав, що при фокусуванні уваги на одному її важливому аспекті (наприклад, правовому) поза увагою залишається інший (наприклад, культурологічний). Крім того, у біль-

шості праць акцент робиться в основному на регулюванні самих міграційних переміщень, тоді як сьогодні актуальною є проблема адаптації та інтеграції як зовнішніх мігрантів, так і внутрішньо переміщених осіб.

У цьому зв'язку пропонуємо таку дефініцію: державна міграційна політика – це цілеспрямована діяльність органів державної влади щодо регулювання міграційних та інтеграційних процесів, а також пов'язаних з ними факторів з метою оптимізації міграційної активності населення з позицій національних пріоритетів, гармонізації індивідуальних і суспільних інтересів, яка у тісній взаємодії з іншими видами політики покликана сприяти покращенню якості життя населення і цілісності соціуму, а також відповідати потребам розвитку людини як найвищої соціальної цінності. Головна роль у формуванні й реалізації міграційної політики повинна належати державним структурам, які створені на різних рівнях управління та реалізують свої функції засобами, що належать до їх компетенції. Недержавні інститути, співпрацюючи з органами державної влади або ж діючи самостійно, відіграють допоміжну роль у регулюванні міграційних процесів. Звісно, як і будь-яке правове вище, державна міграційна політика має власні принципи.

Регулювання міграційних процесів в Україні має ґрунтуватися на таких основних принципах: 1) гарантування державної безпеки та захист національних інтересів країни; сприяння виходу з економічної кризи, подальшому соціально-економічному зростанню держави, підвищенню рівня добробуту населення; 2) повага до людини як суб'єкта міграційних процесів; 3) верховенство права; відповідність міграційного і трудового законодавства міжнародним нормам і рекомендаціям міжнародних організацій, зокрема МОП і МОМ; 4) запобігання і протидія незаконній міграції, торгівлі людьми, тіньовій і неправній зайнятості мігрантів; 5) партнерство, координація і співробітництво всіх гілок влади на державному, регіональному та місцевому рівнях; залучення громадських організацій, науковців до вирішення актуальних проблем, пов'язаних з міграцією, розвиток інститутів соціального партнерства і громадянського суспільства; співпраця та координація діяльності з іншими країнами, міжнародними організаціями та інтеграційними утвореннями щодо вирішення актуальних міграційних проблем; 6) наукова обґрунтованість заходів міграційної політики; науковість доповнюється принципом комплексності, системності вирішення актуальних проблем у міграційній сфері та досягнення поставлених цілей; 7) диференційований підхід до регулювання міграційних потоків залежно від соціально-демографічних і професійно-кваліфікаційних характеристик суб'єктів міграційних процесів; 8) урахування соціально-економічної, демографічної ситуації в країні та особливостей розвитку її регіонів.

Окрім того, є засади правового статусу іноземців та осіб без громадянства в національному законодавстві, які можна віднести до принципів також, але більш конкретні, щодо статусу особи. 1) Іноземці та особи без громадянства, які перебувають в Україні на законних підставах, користуються тими самими правами і свободами, а також несуть такі самі обов'язки, як і громадяни України, за винятками, встановленими Конституцією, законами чи міжнародними дого-

ворами України. 2) Іноземці та особи без громадянства, які перебувають під юрисдикцією України, незалежно від законності їх перебування, мають право на визнання їх правосуб'єктності та основних прав і свобод людини. 3) Іноземці та особи без громадянства зобов'язані неухильно додержуватися Конституції та законів України, інших нормативно-правових актів, не посягати на права і свободи, честь і гідність інших людей, інтереси суспільства та держави [8].

Таким чином, вважаємо виділити основні небезпеки, пов'язані з міграцією:

У міжнародно-політичній площині міграція може викликати напруженість у стосунках між державами походження і призначення, якщо мігранти або біженці є противниками пануючого на батьківщині режиму. Тим більше, що в історії досить прикладів використання біженців проти країни походження (палестинці в арабських країнах, кубинці у США). Сприяє підтримці опозиції вдома можуть і економічні мігранти, якщо вони здатні впливати на уряди країн, де проживають. Тому тоталітарні режими завжди розглядали біженців та мігрантів як потенційну загрозу, відкидаючи їхнє право вільно покидати батьківщину чи шукати притулок в інших державах. Водночас для країн призначення озброєння іноземних біженців та їх використання у власних геополітичних цілях нерідко завершувалися виникненням нових загроз, наприклад, у певний історичний період палестинські біженці перетворилися на вагомий фактор внутрішньої нестабільності в Лівані, Ємені, Йорданії тощо [9].

Внутрішньополітичні наслідки прибуття великих груп іноземців виявляються у посиленні екстремістських кіл, політичних успіхах крайніх правих партій, які активізуються на хвилі зростаючого занепокоєння припливом чужинців. (Правий радикалізм, однак, це переважно європейський феномен, який не має серйозних позицій у традиційно іммігрантських країнах, тобто США, Канаді, Австралії). Під впливом популярності «нових правих» традиційні консервативні партії, враховуючи настрої електорату, змушені переглядати ставлення до міграції, дедалі частіше використовувати антиіммігрантську риторику. Разом із тим, як зазначають політологи, вони здебільшого обмежуються лише деклараціями [10]. По-перше, застосувати дійсно жорсткі заходи не дозволяють ліберальна ідеологія та гарантії прав людини, за дотриманням яких пильнує громадянське суспільство. По-друге, імміграція необхідна з економічних міркувань, про що постійно нагадує проіммігрантське лобі, яке утворюють передусім зацікавлені у дешевій робочій силі працедавці.

Оцінка впливу імміграції на економіку залежить від характеристик міграційних потоків. Так, біженці коштують державі притулку більше, ніж трудові мігранти. Нелегальні мігранти не платять податків, не роблять внесків у соціальні фонди, проте, зазвичай, і не користуються соціальними послугами, оскільки не мають відповідних прав, а також побоюються бути виявленими і видвореними з держави. Місцеве населення інколи сприймає мігрантів як конкурентів на ринку праці, звинувачуючи їх у тому, що внаслідок готовності працювати за мінімальну винагороду вони не лише відбирають робочі місця, а й знижують загальний рівень заробітної плати. Проте наукові дослідження цього не підтверджують. Адже мігранти не заміщають місцевих робітників, а

працюють в окремому сегменті ринку праці, виконуючи брудні, небезпечні, непрестижні роботи. Загрози ж економічній безпеці країн походження мігрантів пов'язані передусім із «відпливом мізків», втратами трудового потенціалу, що може призвести до скорочення виробництва і деградації соціальної сфери.

У контексті впливу міграції на *соціальну* безпеку особливу стурбованість викликають пов'язані з нею криміногенна та терористична загрози. Перша з них стосується як наростання вуличної злочинності, особливо в районах, заселених іммігрантами, так і масштабного явища транснаціональної організованої злочинності, що займається незаконним переправленням через кордони та торгівлею людьми. За даними низки досліджень, рівень злочинності в містах корелюється із часткою чужонаціонального населення, яке в них проживає. Станом на вересень 2009 р., у Швейцарії 69,7 % ув'язнених становили іноземці (4 тис. осіб), в Австрії – 43,6 % (3,6 тис.), в Італії – 37,1 % (21,7 тис.), у Німеччині – 26,3 % (19,3 тис.), у Франції – 19,2 % (11,4 тис.), у Великій Британії – 13,6 % (11,4 тис.) [11].

Висновки. Проаналізувавши основні небезпеки міграційних процесів, ми дійшли висновку, про наступне. Попри ряд позитивних явищ, таких наприклад як: ріст кількості товарів на світовому ринку, бурхливий прогрес розвитку інформаційних технологій (ІТ тощо), створення нових робочих місць, прискорення й поліпшення взаєморозуміння між представниками, як націй так і держав, різних культур, поширення демократичних цінностей і т.д., міграційні процеси містять в собі й ряд негативних явищ.

Таким чином, хоча розширення сфери безпеки, включення до неї міграції та поєднання у цьому зв'язку сфер внутрішньої та зовнішньої безпеки обумовлені об'єктивними процесами, що відбуваються в сучасному світі, проте конструювання цих змін як загроз часто здійснюється відповідно до інтересів безпекових та правоохоронних агенцій, їх конкуренції у боротьбі за бюджет та повноваження, а також внаслідок певних політичних, бюрократичних та медійних ігор, що трактують (або ні) соціальні зміни як безпекову проблему.

Варто зазначити, що побоювання щодо міграції у контексті національної безпеки постійно трансформуються, оскільки остання є категорією конкретно історичною. Наприклад, колись американські протестанти не сприймали католиків та євреїв як «своїх», вороже ставилися до ірландської, італійської, єврейської імміграції. Так само ще зовсім недавно західноєвропейці вбачали «чужих» у мешканцях Центральної Європи, проте у процесі розширення ЄС ситуація докорінно змінилася. Відрізняється ставлення до міграції як до загрози і залежно від характеристик мігрантів. Наприклад, американці, канадці чи австралійці у Великій Британії не сприймаються як мігранти, хоча й мають відповідний правовий статус. Багато хто з українців був би так само здивований, якби мігрантами назвали співгромадян, які роками живуть в Україні, хоча народилися в інших республіках за часів СРСР.

Серед напрямів захисту інституту громадянства можна виділити:

1) створення сприятливих умов та механізмів для повернення в Україну громадян України, які постійно проживають на території інших держав, з ме-

тою зменшення еміграційних потоків; 2) стимулювання мігрантів до раціонального територіального розміщення з урахуванням соціально-економічної та демографічної ситуації в регіонах; 3) посилення соціального та правового захисту громадян України, які працюють за кордоном; 4) удосконалення законодавства щодо внутрішньої і зовнішньої трудової міграції громадян України; 5) визначення квот імміграції в Україну з урахуванням поточної і перспективної демографічної ситуації та ситуації, що склалася на ринку праці; 6) створення для громадян України, умов для свободи пересування, вільного вибору місця проживання; 7) посилення взаємодії і координації діяльності державних органів, органів місцевого самоврядування та громадських організацій тощо [12].

Список використаних джерел

1. Безпека суспільства у регіоні Румунія – Україна – Республіка Молдова: тристоронній підхід. – К., 2008.
2. Серова І. Теоретико-концептуальні проблеми міжнародно-правового визначення нелегальної міграції та механізмів протидії даному явищу / І. Серова // Юридичний журнал. – 2006. – № 3. – С. 69–73.
3. Weiner M. The Global Migration crisis: Challenge to state and Human Rights /M. Weiner. – New York, 1995.
4. Стешенко В. С. Демографічна криза // Енциклопедія сучасної України : у 30 т. / ред. кол. І. М. Дзюба [та ін.]; НАН України, НТШ, Координаційне бюро енциклопедії сучасної України НАН України. – К., 2003 – 2016.
5. Хомин О.Й. Детермінанти демографічної безпеки в системі національної безпеки України / О.Й. Хомин // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія економічна: збірник наукових праць. – Львів: ЛьвДУВС, 2010. – Вис. 2. – 368 с.
6. Риндзак О. Т. Державна міграційна політика в контексті пріоритетів національної безпеки України / О. Т. Риндзак // Економіка України. - 2016. - № 12. - С. 72-81.
7. Хомра А.У. Миграция населения: вопросы теории, методики исследования. – К.: Наукова думка, 1979. – 146 с.
8. Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства [Текст]: Закон України від 22.09.2011р. № 3773-VI // Відомості Верховної Ради України. -2012.- № 19-20. - ст.179.
9. Комірна В.В., Чуприна О.О. Концептуальні основи міграційної політики // Економічний простір. – 2013. – № 74. – С. 102–111.
10. Controlling a New Migration World / Ed. by Virginie Guiraudon, Christian Joppke. – London : Routledge, 2001.
11. Меры предупреждения преступности и уголовного правосудия в борьбе с насилием в отношении мигрантов, рабочих-мигрантов и их семей. Двенадцатый Конгресс Организации Объединенных Наций по предупреждению преступности и уголовному правосудию, Сальвадор, Бразилия, 12–19 апреля 2010 года. Рабочий документ // [Електронний ресурс] / ООН. – Режим доступу: http://www.unodc.org/documents/crime-congress/12th-CrimeCongress/Documents/In-session/ACONF.213L.2_Add.3/V1052861r.pdf
12. Концепція державної міграційної політики : Указ Президента України від 30.05.2011 р. № 622/2011 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/622/2011>.

Макаров М.В., Зенин А.П.

МИГРАЦИОННЫЕ ОПАСНОСТИ ДЛЯ ИНСТИТУТА ГРАЖДАНСТВА В КОНТЕКСТЕ НАЦИОНАЛЬНЫХ ИНТЕРЕСОВ УКРАИНЫ

Аннотация. Проанализированы источники посягательств на национальные Интересы Украины и причины их возникновения в контексте обострения миграционные процессы.

Освещены отрицательные стороны явления миграции. Определены основные опасности для института гражданства. Предложенные направления защиты института гражданства.

Ключевые слова: институт гражданства, национальные интересы Украины, миграция, конституционно-правовые основы, защиту института гражданства, государственная миграционная политика.

Makarov M.V., Zenin A.P.

MIGRATION HAZARDS FOR INSTITUTE OF CITIZENSHIP IN THE CONTEXT OF NATIONAL INTERESTS OF UKRAINE

Abstract. Analyzed the sources of encroachment on the national interests of Ukraine and the reasons for their occurrence in the context of exacerbation of migration processes. The negative aspects of the migration phenomenon are highlighted. Identified the main hazards for the institution of citizenship. Proposed areas of protection of the institution of citizenship.

Keywords: institute of citizenship, national interests of Ukraine, migration, constitutional and legal bases, protection of the institute of citizenship, state migration policy.

Мандрона Марія-Владислава Володимирівна, студентка
міжнародно-правового факультету, 3 курс, група 07-16-02,

Красюк Тетяна Василівна, асистент кафедри трудового права,
кандидат юридичних наук

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, м. Харків

ПРОФЕСІЙНЕ ВИГОРАННЯ ПРАЦІВНИКІВ ОСВІТИ

Анотація: Розглянуто різноманітні підходи науковців до розуміння поняття «професійного вигорання». Проаналізовано головні чинники, що негативно впливають на психологічний стан працівників освіти. На основі сформульованих висновків визначено шляхи подолання професійного вигорання у зазначеній категорії працівників. Надано пропозиції щодо вдосконалення існуючої нормативно-правової бази.

Ключові слова: освіта, педагогічний працівник, науково-педагогічний працівник, синдром професійного вигорання, стрес.

Актуальність. Постановка завдання. Праця педагогічних та науково-педагогічних працівників вирізняється низкою специфічних особливостей. Зазначена праця – це перш за все, напружена, розумова, інтелектуальна діяльність, яка отримала назву «нервово-мозкова діяльність» та пов'язана з постійною емоційною напругою. По друге, особливість такої праці виявляється в тому, що освітня діяльність не має фіксованого обсягу і загальноприйнятих критеріїв оцінки результативності, але потребує творчості, активного функціонування свідомості, постійної роботи над собою, удосконалення та поповнення знань, що часто призводить до емоційного перенапруження. Праця педагога займає перше місце серед професій в сфері «людина-людина», працівники якої найбільш схильні до «професійного вигорання».

Основна частина. Термін професійне вигорання або ж «burnout» з'явився ще у 1974 році у працях американського психіатра Герберта Фрейденберга для характеристики психічного стану здорових людей, які знаходяться в стані постійного спілкування з людьми і надання ними професійної

допомоги [1, с. 443]. На думку вченого: «кожен працівник розуміє, що стрес може стати вогнем радості від роботи, яка виконується. Але якщо у працівника не вистачає ресурсів для управління і контролю над цим вогнем він може «згоріти»...». Психологи Американської психологічної асоціації під поняттям «професійне вигорання» розуміють «тривалий період часу, коли хтось відчуває втому та відсутність інтересу до оточуючого, що призводить до зниження продуктивності праці». Тож синдром професійного вигорання – найнебезпечніше професійне захворювання тих, хто працює з людьми, чия діяльність неможлива без спілкування.

В науковій літературі існують різні погляди щодо визначення поняття вигорання. Вигорання – це синдром емоційного виснаження, деперсоналізації (втрата індивідуальності, відокремленості від інших) і зниження особистих досягнень, що може виникнути у працівників, робота яких пов'язана з людьми. Це реакція на хронічне емоційне напруження із-за роботи з іншими людьми, особливо якщо вони стурбовані або мають проблеми. Таким чином, це може вважатися одним з видів стресу на роботі. У своїй праці одні вчені його називають професійне вигорання інші психічне вигорання. Наприклад, В. Орел вважає, що психічне вигорання – це дисфункція, викликана впливом професійної діяльності на особистість, що чітко проявляється у сфері суб'єктивних видів праці. на його думку, стрес не є причиною вигорання, яке має суто професійне спрямування. Вчений робить висновок про близькість вигорання до категорії психічних станів. Зокрема, структура психічного вигорання включає три основні компоненти: емоційний (психоемоційне виснаження), мотиваційний (цинізм) і оцінний (самооцінка професійної активності)[2, с. 91]. Поділяючи думку В.Орла, вважаємо, що синдром «професійного вигорання» виникає не тільки під час безпосереднього виконання трудової функції на робочому місці, але й за його межами. Незважаючи на законодавчо встановлений робочий день, професійна діяльність працівників освіти виходить далеко за рамки 36 годинного робочого тижня, що в загальному негативно впливає на психофізичний стан останніх, що й провокує появу описуваного нами синдрому.

Головними чинниками, що негативно впливають на психологічний стан працівників освіти є: стрес, спричинений великою кількістю вимог; неспокійна обстановка на роботі, що потребує стійкої уваги і напруги; не завжди розумна організація праці; неухвага до свого здоров'я. До основних причин які впливають на появу у викладача синдрому професійного вигорання, на нашу думку, можна віднести той факт, що результат їх професійної діяльності є непомітними та не приходять миттєво, тобто останній зможе побачити результат, тільки з сплином часу, а отже не отримуватиме емоційне підкріплення у вигляді похвали за фактично виконану роботу, тут і зараз.

Існує багато теорій, стосовно ознак яким має відповідати психологічний стан особистості, щоб кваліфікувати його як професійне вигорання. Проте в одному науковці сходяться виділяючи три основні ознаки «професійного вигорання», а саме: 1) емоційне і/або фізичне виснаження; 2) деперсоналізація;

3) редукція персональних досягнень. Вигорання відбувається поетапно і містить три стадії: напруга – педагогу бракує позитивних емоцій, що призводить до зниження самооцінки; опір – педагог намагається відмежуватись від неприємних вражень, та поступово у нього з'являється відчуття самотності; виснаження – педагогу байдуже до роботи й особистого життя, бо він емоційно виснажений та спустошений.

Найбільш високі показники професійного вигорання мають педагоги зі стажем від 10 до 15 років. Вважається, що це пов'язано із кризою середнього віку. У педагогів зі стажем до 5 років причиною вигорання вважають невідповідність очікувань та реальній дійсності [3].

З огляду наведеного, вважаємо за необхідне визначити можливі шляхи подолання професійного вигорання працівників освіти. Цілком поділяємо думку В. Астахової, що необхідно у кожному навчальному закладі розробляти свої методи профілактики синдрому професійного вигорання по формуванню індивідуальних стратегій подолання ознак професійної деформації і створення спеціальних програм, які б сприяли ствердженню педагогічного оптимізму, який останнім часом втратив свої позиції [4, с. 25].

Для недопущення та подолання такого явища як професійне вигорання у працівників освіти, пропонуємо використання світового досвіду у застосуванні саббатикалу. Походження слова «саббатикал» пов'язано з поняттям sabbatt (шабат), тобто «священний день відпочинку». Саббатикал – це оплачувана або частково оплачувана довготривала відпустка від трьох місяців до року і більше, під час якої за працівником зберігається робоче місце. Після цієї відпустки у працівника є вибір або повернутися на роботу повним сил та натхнення, або звільнитися. Наприклад, в Данії навіть існує державна програма фінансової підтримки працівників, які взяли подовжену відпустку, оскільки держава турбується про здоров'я нації. Це пов'язано ще й з тим, що робочі місця, що звільнилися використовуються для працевлаштування безробітних.

Висновки. З огляду на зазначене, пропонуємо врахувати позитивний зарубіжний досвід та внести до Закону України «Про відпустки» положення про встановлення довгострокової відпустки педагогічним і науково-педагогічним працівникам строком до одного року за напруженість в роботі. Її слід надавати не раніше ніж через кожні десять років безперервної викладацької роботи [5, с. 13]. За такими працівниками зберігається робоче місце. Питання оплати такої відпустки повинно визначатися локальними нормативно-правовими актами освітнього закладу.

Список використаних джерел

1. Наумова В.Ю. Феномен емоційного вигорання. Освіта дорослих: енциклопедичний словник. За ред. В.Г.Кременя, Ю.В.Ковбасюка; Нац. акад. пед. наук України, Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. К.: Основа, 2014. 496 с. URL: http://lib.iitta.gov.ua/708524/1/Naumova_Osv_Dor.pdf
2. Орел В. Е. Феномен вигорання в зарубіжній психології: емпірические исследования и перспективы. Психологический журнал. 2001. Т. 22. №1. С. 90-101.
3. Нискогуз Ж.І.. Профілактика та подолання синдрому “професійного вигорання”. URL:<http://www.mykolaivpl.org/metodrozrobka/171-profilaktyka-ta-podolannia-syndromu->

profesiinoho-vyhorannia.html

4. Астахова В. Профессиональное выгорание педагогов: причины, последствия, возможности преодоления / Новый Коллегиум: наук. інформ. журнал. 2016. № 2. С. 23 -26.

5. Красюк Т. В. Правове регулювання робочого часу та часу відпочинку науково-педагогічних працівників вищих навчальних закладів III-IV рівнів акредитації. Автореф. дис. канд. юрид. наук : 12.00.05. Х., 2008. – 20 с.

Мандрона М.-В. В., Красюк Т.В.

ПРОФЕССИОНАЛЬНОЕ ВЫГОРАНИЕ РАБОТНИКОВ ОБРАЗОВАНИЯ

***Аннотация.** Рассмотрены различные подходы ученых к пониманию понятия «профессионального выгорания». Проанализированы главные факторы, которые негативно влияют на психологическое состояние работников образования. На основе сформулированных выводов определены пути преодоления профессионального выгорания в указанной категории работников. Даны предложения по совершенствованию существующей нормативно-правовой базы.*

***Ключевые слова:** образование, педагогический работник, научно-педагогический работник, синдром профессионального выгорания, стресс.*

Mandrona M.-V. V., Krasnyuk T.V.

PROFESSIONAL BURNOUT OF EDUCATION WORKERS

***Abstract.** Various approaches of scientists to understanding the concept of "professional burnout" are considered. The main factors that negatively affect the psychological state of educators are analyzed. On the basis of the formulated conclusions, the ways to overcome professional burnout in this category of workers are determined. Proposals for improving the existing regulatory framework are given.*

***Keywords:** education, pedagogical worker, scientific and pedagogical worker, professional burnout syndrome, stress.*

Матвієнко Сніжана Сергіївна, студентка факультету економіки та менеджменту, 1 курс, група Ф-11,

Косенко Наталія Олексіївна, доцент кафедри безпеки життєдіяльності та інженерної екології, кандидат технічних наук, доцент
Харківський національний університет будівництва та архітектури, м. Харків

ХАРЧОВІ ДОБАВКИ ТА ЇХ ВПЛИВ НА ЛЮДИНУ

***Анотація.** У тезах проаналізовано продукти харчування на вміст харчових добавок, шкідливі харчові добавки та їх вплив на організм людини, можливі наслідки. Більшість цих добавок є загальнозживаними та не шкодять здоров'ю людини.*

***Ключові слова:** харчові добавки, барвники, консерванти, антиоксиданти, стабілізатори, антибіотики, хімічні розчинники.*

Актуальність. Постановка завдання. Ще з самого дитинства нас вчили у магазині не тільки дивитися на строк придатності продуктів, але й не забувати уважно читати їх склад на упаковці, аби не купити товар з харчовими добавками. Сьогодні на прилавках магазинів практично нереально знайти продукти, в яких не міститься харчових добавок, нерідко кладуть їх навіть у хліб.

Словосполучення «харчові добавки» лякає багатьох. Однак люди засто-

совувати їх почали багато тисячоліть тому. Звичайно ж, це не стосується складних хімічних речовин, мова йде про кухонну сіль, молочну і оцтову кислоти, прянощі, спеції і т.п.

Основна частина. Харчові добавки – це природні сполуки або хімічні речовини, які самостійно, зазвичай, не споживаються, але у обмежених кількостях спеціально вводяться до складу інших продуктів харчування [1].

Приблизно до двадцятого століття при виробництві продуктів намагалися використовувати лише натуральні добавки, поступово така наука, як харчова хімія, почала розвиватися і більшість натуральних, замінили штучні добавки. Виробництво всіляких покращувачів якості і смаку було поставлено на потік. Оскільки більшість таких харчових добавок мало досить довгі і незрозумілі назви, які дуже складно було вмістити на одній етикетці, для зручності Європейським союзом була розроблена особлива система маркування. Відповідно до неї, назва кожної харчової добавки починатися повинна з «Е», дана буква означає не що інше, як «Європа». Після неї повинні слідувати цифри, вони показують приналежність даного виду до тієї чи іншої групи і позначають певну добавку. Згодом така система була дещо доопрацьована, а потім і прийнята для міжнародної класифікації.

Кожна харчова добавка має свій унікальний номер, що починається із букви “Е”. Система нумерації була допрацьована та прийнята для міжнародної класифікації “Codex Alimentarius”.

- E100-E199: барвники. Надають продуктам харчування колір, відновлюють колір продукту, втрачений при обробці. Можуть бути природними (як бета-каротин) та хімічними (як татразин).

- E200-E299: консерванти. Відповідають за зберігання продуктів, попереджуючи розмноження бактерій та грибків, хімічні стерилізуючі добавки для зупинки бродіння вин, дезінфіканти.

- E300-E399: антиоксиданти (антиокисники). Захищають продукти харчування від окиснення, зміни кольору та виникнення гіркоти. Можуть бути як природними сполуками (аскорбінова кислота, вітамін Е), так і хімічно синтезованими речовинами. Додаються у жирові та масляні емульсії (наприклад, майонез).

- E400-E499: стабілізатори, загусники. Зберігають консистенцію продуктів харчування, підвищують їх в'язкість. Наприклад, пектин E440.

- E 500-599: емульгатори. Створюють однорідну суміш із незмішуваних у природних умовах речовин — таких, як вода та олія, наприклад.

- E600-E699: підсилювачі смаку та аромату. Посилюють смак та аромат. Можуть приховувати неприємний природний смак продуктів харчування.

- E900-999: антифламінги, піногасники, глазуруючі речовини. Попереджують утворення піни, допомагають досягнути однорідної консистенції продуктів.

- E1000-далі: глазуруючі речовини, підсолоджувачі, розпушувачі, регулятори кислотності та інші не класифіковані добавки. Порівняно нова група ха-

рчових добавок. Сюди входять добавки, що з'явилися пізніше, за інші.

- E1100-E1105: ферменти, біологічні каталізатори. Група, також, порівняно нова. До неї входять різноманітні ферменти та біологічні каталізатори.

- E1400-E1450: модифіковані крохмали. Застосовуються для досягнення певної консистенції продуктів харчування. Група нова.

- E1510-E1520: хімічні розчинники.

- E700-E800: антибіотики. Поки що не дозволені у країнах СНГ. Можуть застосовуватись у кормах для тварин [2].

Надання певній речовині статусу харчової добавки та тризначного ідентифікаційного номеру із індексом “Е” має чітке тлумачення, що передбачає, що:

- Дана хімічна речовина є перевіреною на безпечність.

- Речовина може бути застосована (рекомендована) у межах її встановленої безпечності та технологічної необхідності при умові, що застосування добавки не введе споживача у оману відносно типу та складу продукту харчування, до складу якого входить харчова добавка.

- Для речовини встановлено критерії чистоти, обов'язкові для забезпечення певного рівня якості продуктів харчування [3].

Проблема вмісту харчових добавок в їжі хвилює сьогодні всіх – вчених, виробників. А в першу чергу – мільйони простих споживачів продуктів харчування [4].

Виробництво більшості сучасної їжі без харчових добавок неможливе. Приміром, харчова добавка бензоат натрію (E211), яка при надмірному споживанні може призвести до порушень у системі травлення, широко використовується при виробництві газованих напоїв, соусів, кетчупів, і кондитерських виробів.

Невже хтось і досі вірить, що торт в якому є натуральні яйця і молочні жири зможе пролежати в магазині добу-дві? Такий продукт зіпсується за декілька годин та стане небезпечним для здоров'я. Згадаймо випадки масових отруєнь на курортах при споживанні кустарно виготовлених тортів, які, природно, випікаються без застосування консервантів. І тут нас та виробника виручають харчові добавки.

Наступний приклад. Відмова від харчових добавок, знищить цілу галузь з виробництва соків, нектарів та сокових напоїв. Ми вже звикли до того, що серед “соків у пакетах” дуже мало, власне, справжніх соків. Та чинні у нашій країні стандарти передбачають можливість виготовлення сумішей із заниженою фруктовую частиною (нектарів та соковмісних напоїв), але за умови належного маркування.

Але при виробництві напоїв та нектарів виробникові доводиться компенсувати “смакову порожнечу”, що з'являється у продуктах з низьким вмістом фруктової частини, із допомогою тих таки харчових добавок, зокрема, лимонної кислоти (E330), цукру та ароматизаторів.

У деяких випадках лимонну кислоту, звісно, можна замінити натуральним лимонним соком. Але це, по-перше, призведе до суттєвого подорожчання собівартості продукту; по-друге, зумовить кореляцію смакових особливостей

продукту, оскільки лимонний сік, на відміну від лимонної кислоти, має специфічний аромат.

Цілковита відмова від використання харчових добавок також призвела б до зникнення з полиць магазинів таких популярних продуктів, як ікра рибна, оскільки її виробництво неможливе без використання суміші консервантів (зазвичай, використовується комбінація бензоату натрію (E211) та сорбату калію (E202)), а також більшості вин, оскільки при виробництві вина традиційно використовують харчову добавку діоксид сірки (E220), яка запобігає псуванню продукту.

Сторонні речовини, що містяться в харчових продуктах, здатні чинити на організм не тільки пряму, а й побічну дію. При систематичному вживанні продуктів з такими добавками людина буде відчувати постійну нестачу того чи іншого необхідного елемента. А це в свою чергу позначиться на життєдіяльності і емоційній сфері підлітків. Не можна виключити і можливість алергенної дії чужорідних речовин їжі.

Висновки. При виборі продуктів харчування все ж таки слід віддавати перевагу продуктам, виготовленим власноруч. Це дозволить звести до мінімуму використання харчових добавок, а, отже, зменшить ризики, пов'язані з їх споживанням. Не потрібно також забувати про те, що лише повноцінне, збалансоване та здорове харчування є справжньою запорукою здоров'я та гарного самопочуття.

Список використаних джерел

1. Сіліон Т.І., Освітній портал «Власна оцінка», Харчові добавки та їх вплив на організм людини.
2. «Корисні подарки, поради на всі випадки життя», Харчові добавки – корисні та шкідливі, класифікація і вплив на організм людини.
3. Енциклопедія «Харчі інфо», «Харчові добавки та їх вплив на організм людини».
4. Освіта.уа , Екологія, «Використання харчових добавок: класифікація та небезпечність».

Матвиенко С.С., Косенко Н.А.

ПИЩЕВЫЕ ДОБАВКИ И ИХ ВЛИЯНИЕ НА ЧЕЛОВЕКА

Аннотация. В тезисах проанализированы продукты питания и содержание в них пищевых добавок. Вредные пищевые добавки и их влияние на организм человека, возможные последствия. Большинство из этих добавок являются общепотребительными и не вредят здоровью человека.

Ключевые слова: пищевые добавки, красители, консерванты, антиоксиданты, стабилизаторы, антибиотики, химические растворители.

Matvienko S.S., Kosenko N.A.

FOOD SUPPLEMENTS AND THEIR EFFECTS ON HUMAN

Abstract. The theses analyze the food and the content of food additives in them. Harmful food additives and their effects on the human body, the possible consequences. Most of these supplements are generally consuming and do not harm human health.

Keywords: food additives, dyes, preservatives, antioxidants, stabilizers, antibiotics, chemical solvents.

Махно Аліна Миколаївна, студентка інституту прокуратури
та кримінальної юстиції, 2 курс, група 01-17-01,

Жернаков Володимир Володимирович, професор кафедри
трудового права, кандидат юридичних наук, професор
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, м. Харків

ПРИНЦИП СПРАВЕДЛИВОСТІ ЯК ОДИН ІЗ ОСНОВНИХ РЕГУЛЯТОРІВ У ТРУДОВОМУ ПРАВІ

Принцип справедливості носить загальноправовий характер і пронизує всю правову систему. Всі галузі права і трудове право не є виключенням, мають слідувати вимогам цього принципу, реалізовувати, виражати і захищати його.

Суть принципу справедливості можна розглядати в різних аспектах. Як рівність людей, в тому числі і учасників трудових правовідносин, у соціумі, їх здатність проявити себе, власні навички та здібності в тій чи іншій сфері, реалізувати себе і бути особистістю. Проте рівність може бути реалізована та дотримана лише в умовах взаємодії і злагодженості між вихованими та розвинутими людьми у різних умовах.

Принцип справедливості у суспільних відносинах є тісно поєднаним з правом. В усі часи суспільство виробляло певні правила поведінки, які врегульовували життя, забезпечували в нормування відносин і тим самим втілювали справедливість. При порушенні окремих встановлених правил відповідно і порушувався принцип справедливості. Таким чином, справедливість розуміється як рамки дозволеного, в разі виходу з яких порушуються правила існування, і відновлюючи які, в нормується і сам принцип справедливості суспільних відносин.

Трудове законодавство прагне втілити в собі досягнення соціальної справедливості, рівності суб'єктів трудових відносин та захист інтересів працівника як сторони трудового договору. Проте чинний Кодекс законів про працю, в жодній зі статей не закріплює термін «справедливість». Але в проекті нового Трудового кодексу [1] цей принцип є закріпленим, що доводить наріжність та актуальність принципу справедливості в галузі трудового права. Зокрема, у статті 2 : «1. Правове регулювання трудових відносин ґрунтується на наступних принципах:

12) забезпечення судового захисту трудових, соціально-економічних прав, честі та гідності учасників трудових відносин, в тому числі гарантування права на справедливе розв'язання індивідуальних і колективних трудових спорів;

20) принцип соціальної справедливості, в тому числі справедливого, неупередженого розподілу результатів праці, як основи соціального миру».

У ст. 21 нового Трудового кодексу набуло закріплення «11) право на справедливу оплату праці, не нижчу за визначену законом мінімальну заробітну плату, та своєчасну її виплату в повному розмірі» як одне з основних

прав працівника.

Принцип справедливості в трудовому праві розглядається в аспекті пропорційності заслуг, духовних і матеріальних благ та рівності людей, себто розподільча справедливість. Дану концепцію принципу справедливості потрібно розуміти скоріше не як розподіл духовних і матеріальних благ, як на цьому наголошують деякі науковці, так як це поняття є широким і не конкретним, а в більш локальному, вузькому значенні. До того ж, розподільча справедливість носить публічно-правовий характер, одна зі сторін завжди є органом державної влади, місцевого самоврядування або іншим уповноваженим органом, а іншою стороною може бути будь-яка особа.

Наприклад, вимога справедливості втілюється в розподілі юридичної відповідальності. У трудовому праві матеріальна або дисциплінарна відповідальність настає за порушення учасниками трудових відносин правил, обов'язків і зобов'язань, закріплених в нормативних актах та інших документах, це набуло закріплення в Главі IX та Главі X Кодексу законів про працю [2] (далі – КЗпП).

Справедливість в інституті дисципліни праці та в інституті матеріальної відповідальності діє по-різному. На відміну від адміністративного та кримінального права, у трудовому праві порушник не обов'язково притягується до дисциплінарної відповідальності. Тому у ст. 140 чинного КЗпП заходи стягнення як засоби забезпечення дисципліни праці є виключенням, так як у ч.2 встановлено, що створюється нетерпимість до порушень трудової дисципліни, а до окремих несумлінних працівників застосовуються в необхідних випадках заходи дисциплінарного і громадського впливу. У ч.1 цієї ж статті вказане, навпаки, позитивне регулювання праці, наприклад, створення необхідних організаційних та економічних умов для нормальної високопродуктивної роботи, методи переконання, виховання, а також заохоченням за сумлінну працю.

На відміну від такого порядку, від матеріальної відповідальності роботодавець працівника звільнити не може. Матеріальна відповідальність за правовою природою являє собою відшкодування заподіяної матеріальної шкоди, і не має характеру кари. Наприклад, ч.2 ст. 130 КЗпП фіксує, що при покладенні матеріальної відповідальності права і законні інтереси працівників гарантуються шляхом встановлення відповідальності тільки за пряму дійсну шкоду, лише в межах і порядку, передбачених законодавством.

Посилаючись на ч.2 ст.149 КЗпП, розподільча справедливість проявляється ще в тому, що за кожне порушення трудової дисципліни може бути застосовано лише одне дисциплінарне стягнення.

Застосування до винного працівника юридичної відповідальності має індивідуальний характер. Відповідно до ст. 137 КЗпП суд при визначенні розміру стягнення зобов'язаний врахувати ступінь вини працівника і ту конкретну обстановку, за якої шкоду було заподіяно. Принцип справедливості проявляється в тому, що якщо шкода стала наслідком не лише винної поведінки працівника, але й відсутності умов, що забезпечують збереження матеріальних цінностей, розмір покриття повинен бути відповідно зменшений.

Притягуючи до відповідальності винного, не можуть ніяким чином порушуватись його честь та гідність, створюватись інший натиск, окрім притягнення до юридичної відповідальності. Окрім того, слід зазначити, якщо застосуються такі види стягнень, які законодавством не передбачено, наприклад, штраф, що є порушенням прав працівника. Також, згідно з ч.3 ст.151 КЗпП протягом строку дії дисциплінарного стягнення до працівника не застосовуються заходи заохочення.

Принцип справедливості в трудовому праві являє собою той регулятор, який сприяє запобіганню порушень права працівників, захищає його як більш вразливого суб'єкта трудового договору і більш того, наділяє сторін трудового договору свободою волі, що є дуже важливим в трудових правовідносинах.

Список використаних джерел

1. Проект Трудового кодексу України. Реєстрац. № 1658 від 27.12.2014 р. // Офіційний веб-портал Верховної Ради України. – URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=53221

2. Кодекс законів про працю України. Затв. Законом № 322-VIII від 10.12.1971 р. – Відомості Верховної Ради УРСР, 1971, додаток до № 50, ст. 375. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08?find=1&text=%F1%F2%FF%E3%ED%E5%ED#w11>

Makhno A.M., Zhernakov V.V.

THE PRINCIPLE OF JUSTICE AS ONE OF THE BASIC REGULATORS IN THE LABOR LAW

Мелеш Каміла Анатоліївна, студентка фінансово-правового факультету, 4 курс, група 10-15-03,

Корнєва Поліна Михайлівна, асистент кафедри трудового права, кандидат юридичних наук

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, м. Харків

СТРАЙК ЯК ЗАСІБ ВИРІШЕННЯ КОЛЕКТИВНОГО ТРУДОВОГО СПОРУ

***Анотація.** Проаналізована історія страйку. Його місце в трудовому праві. Важливість його застосування у певних ситуаціях. Шляхи та привила реалізації права на страйк.*

***Ключові слова:** страйк, трудове право, колективних трудовий спір.*

Актуальність. Постановка завдання. Страйк як спосіб вирішення трудових спорів відомий ще з давніх часів. Перший історично задокументований страйк відбувся ще в Давньому Єгипті у 1152 році до н.е., коли група робітників відмовилася виходити на роботу через відсутність платні. В результаті заробітна плата працівників була підвищена. Спроби захисту своїх трудових прав за допомогою стайку відомі і на території України. Через недостатній рівень індустріалізації страйки набули поширення в Україні лише на рубежі 19-20 століття, і, спершу, мали характер стихійних повстань. Згодом, право на страйк було визнано законодавчо, що зробило страйк одним з дієвих легальних способів вирішення колективних трудових спорів.

Основна частина. В історії ми можемо виділити три умовних етапи розвитку права на страйк.

На першому етапі держава, в особі її каральних органів, перешкоджала об'єднанню працівників в профспілки і проведенню акцій, особливо страйків, застосовуючи кримінальне законодавство.

Другий етап можна назвати періодом свободи страйків. На цьому етапі держава напряду не перешкоджала проведенню страйків, проте при цьому вона і не захищала працівників від санкцій з боку роботодавців.

Нарешті, на третьому етапі право трудящих на страйк було визнано основним законом – Конституцією України (1996 рік).

За радянських часів питання права на страйк завжди було забороненою темою. Страйків фактично не існувало, їх називали «припиненням роботи». Згідно з комуністичною ідеологією, в умовах загальнонародної власності вважалося, що не може бути місця соціальному конфлікту, так як причини цього конфлікту ліквідовані.

У законодавстві СРСР до кінця 80-х років не було ніяких згадок про страйки: вони були не дозволені, і не заборонені. 9 жовтня 1989 року був прийнятий Закон СРСР «Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів)», який розглядав страйк як крайній захід вирішення колективного трудового спору.

Існує практика Європейського суду з прав людини щодо цього питання. Суть справи полягала в тому, що на підприємстві було оголошено пікет з приводу несвоєчасної виплати заробітної платні. Особа, яка його влаштувала, була звільнена за систематичне невиконання трудових обов'язків та після всіх національних способів вирішення даної справи, вона надійшла до Європейського суду з прав людини, який встановив, що участь заявниці у пікеті є здійсненням права на свободу мирних зібрань, а отже, підпадає під дію статті 11 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. Але було визнано, що заявниця не дотрималася процедури, яка передбачає оголошення страйку, а саме не повідомила місцеві органи влади про заплановану тривалість пікету та припущення, що заявниця мала намір страйкувати або з інших причин бути відсутньою на роботі через її участь у пікеті.

В Україні і досі значна частина страйків є стихійними. Передусім тому, що відповідно до законодавства України процедура примирення не є оперативною. Немає практики проведення оперативних страйків. В суспільній свідомості склалося враження, що страйк – це щось дуже погане. Така думка нав'язується роботодавцями.

Конституція України закріплює право працівників на страйк. У статті зазначено наступне: що «кожен, хто працює, мають право на страйк для захисту своїх економічних і соціальних інтересів. Порядок здійснення права на страйк встановлюється законом з урахуванням необхідності забезпечення національної безпеки, охорони здоров'я, прав і свобод інших людей. Конституцією також заборонений примус до участі або неучасті в страйку.

Слід зазначити, що страйк є саме засобом вирішення трудового спору.

Іноді недосвідчені люди помилково припускають, що страйк – це можливість припинити роботу на невизначений строк та зберегти своє робоче місце. Дійсно, під час страйку роботодавець має зробити все, щоб задовольнити вимоги найманих працівників, адже робота стала, але це не дає право працівникам вийти за певні законодавчі рамки.

Страйк має бути визнаний законним, це перша і головна умова того, що спір буде вирішено та працівники не втратять свої робочі місця, інакше конфліктна ситуація тільки набере обертів. Для визнання його таким страйк повинен відповідати певним вимогам, які визначені в законі «Про порядок вирішення трудових спорів (конфліктів)». Законом визначено поняття страйку, права його учасників та їх можливості. Отже, припинення роботи найманими працівниками має сприйматися не як відпочинок, а як їх можливість схилити роботодавця до діалогу, пошуку компромісу та вирішення питань, які залишилися поза увагою.

Певною особливістю страйку є те, що він є найвищим, останнім засобом впливу на роботодавця. Жодна конфліктна ситуація не може бути розпочата саме з нього, оскільки з початку працівники повинні використати менш масштабні способи розпочати діалог з роботодавцем, адже страйк зупиняє виробництво, що призводить до негативних наслідків для обох сторін конфлікту.

Висновки. Таким чином, на практиці національних судів та Європейського суду з прав людини можна зрозуміти ступінь урегульованості питань, пов'язаних зі страйком. Простежується певна нормативна база, яка встановлює загальні положення такого засобу вирішення колективних трудових спорів, але виникають питання щодо можливості дотриматися такої процедури. Як ми бачимо на прикладі, не завжди працівники здатні в критичній ситуацію чітко й послідовно реагувати на порушення з боку роботодавця. Як висновок слід сказати, що залишаються ще актуальні питання щодо врегулювання страйку.

Список використаних джерел

1. Справа «Трофимчук проти України» (Заява № 4241/03) Страсбург, 28 жовтня 2010 року. Остаточне 28/01/2011 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_846 (дата звернення 05.04.2019).
2. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004 (дата звернення 05.04.2019).
3. Конституція України : станом на 1 верес. 2016 р. / Верховна Рада України. Харків : Право, 2016. 82 с.
4. Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів) : Закон України від 7 лис. 2012 р. № 137/98ВР. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/137/98-%D0%B2%D1%80> (дата звернення 05.04.2019).

Мелеш К.А., Корнева П.М.

СТРАЙК КАК СПОСОБ РЕШЕНИЯ КОЛЛЕКТИВНОГО ТРУДОВОГО СПОРА

Аннотация. Проанализирована история страйка. Его место в трудовом праве. Важность его применения в определённых ситуациях. Пути и правила реализации права на страйк.

Ключевые слова: *страйк, трудовое право, коллективных трудовой спор.*

Melesh K.A., Kornieva P.M.

STRIKE AS A WAY TO RESOLVE A COLLECTIVE LABOR DISPUTE

Abstract. The history of a strike. His place in a labor law. The importance of its use in certain situations. Ways and rules of the right to strike.

Keywords: strike, labor law, collective labor dispute.

Михайлова Анастасія Іванівна, студентка механічного факультету, 5 курс, МА-51-18,

Богатов Олег Ігорович, професор кафедри метрології та безпеки життєдіяльності, кандидат технічних наук, доцент

Харківський національний автомобільно-дорожній університет, м. Харків

ЗАХИСТ НАСЕЛЕННЯ ПРИ РАДІОАКТИВНОМУ І ХІМІЧНОМУ ЗАБРУДНЕННІ МІСЦЕВОСТІ

Анотація. В даній статті розглянуто види забруднення місцевості, а саме радіоактивне та хімічне забруднення та засоби захисту населення при зараженні місцевості отруйними речовинами.

Ключові слова: забруднення, захист, ураження, дії, правила, забезпечення, зараження.

Актуальність. На даний час існує багато небезпечних для життя людини і навколишнього середовища речовин, які при певних умовах можуть стати причиною загибелі великої кількості людей. До них відносяться такі речовини, що стають причиною радіаційного та хімічного забруднення. Проблеми, що пов'язані з хімічним і радіоактивним зараженням місцевості, а також із захистом населення при цих умовах стають все більш актуальними в наші дні. Особливо після того, коли ядерна наука зробила крок далеко вперед у своєму розвитку: на першому місці, звичайно, стоїть створення ядерної зброї. Після аварії на Чорнобильській АЕС і на деяких підприємствах, пов'язаних з ядерною промисловістю, люди все більше і більше стали замислюватися над цими проблемами і над розробкою ефективних заходів щодо захисту населення.

Постановка завдання. Проаналізувати існуючі методи захисту населення при радіоактивному і хімічному забрудненні місцевості.

Основна частина. Захист населення від зброї масового ураження та інших засобів нападу противника є головним завданням цивільної оборони. Тому при виникненні надзвичайних ситуацій в умовах мирного і воєнного часу захист населення здійснюється шляхом своєчасного виконання ряду заходів, до яких насамперед належать:

- укриття населення в колективних засобах захисту – захисних спорудах і найпростіших укриттях, а також вміле використання захисних властивостей місцевості і місцевих предметів;
- забезпечення населення засобами індивідуального захисту і виготовлення найпростіших засобів захисту самим населенням, відповідно, своєчасне і вміле застосування засобів індивідуального захисту;
- евакуація в заміську зону населення великих міст і прилеглих до них

населених пунктів, які можуть потрапити в зону можливих сильних руйнувань або катастрофічного затоплення;

- організація оповіщення населення про загрозу нападу противника, про радіоактивне, хімічне та бактеріологічне зараження, загрозу катастрофічного затоплення і стихійних лихах;

- навчання населення захисту від зброї масового ураження та інших засобів противника, а також основам надання першої медичної допомоги ураженим.

При небезпеці радіоактивного забруднення населення повинно бути своєчасно оповіщено. Якщо таке забруднення стало фактом, люди повинні найсуворішим чином дотримуватися правил поведінки на забрудненій території. Перш за все всі зобов'язані сховатися в захисних спорудах (сховищах, протирадіаційних укриттях). Обов'язково повинні в міру необхідності використовуватися індивідуальні засоби захисту (протигази, респіратори, ватно-марлеві пов'язки), а також профілактичні протирадіаційні препарати.

Слід виключити з ужитку забруднені продукти і воду, активно проводити санітарну обробку людей, дезактивацію одягу, техніки, споруд та інших об'єктів. Слід обмежити доступ на забруднену територію, а при необхідності евакуювати населення з забруднених територій.

Порядок дій і правила поведінки людей в зараженому радіоактивними речовинами районі визначаються радіаційною обстановкою.

При помірному зараженні необхідно перебувати в протирадіаційних укриттях від кількох годин до доби. Потім можна перейти в звичайне приміщення. Вихід з нього в першу добу дозволяється не більше ніж на 4 год. Підприємства і установи працюють в звичайному режимі.

При сильному зараженні потрібно перебувати в укритті до 3 діб. У наступні чотири доби допустимо перебування в звичайному приміщенні, виходити з яких щодоби можна лише не більш ніж на 3 – 4 год. Підприємства і установи працюють за особливим режимом, при цьому роботи на відкритій місцевості припиняються на термін від декількох годин до декількох діб.

У разі небезпечного і надзвичайно небезпечного зараження тривалість перебування в укритті повинна становити не менше 3 діб. Після цього можна перейти в звичайне приміщення, але виходити з нього слід лише за крайньої необхідності і на нетривалий час.

При хімічній атаці основними способами захисту на хімічно небезпечних об'єктах є: своєчасне оповіщення про небезпеку хімічного зараження, дотримання правил поведінки, укриття в захисних спорудах (сховищах), використання індивідуальних засобів захисту (протигазів і засобів захисту шкіри), застосування антидотів і індивідуального протихімічного пакета, евакуація людей із зони зараження, санітарна обробка людей, дегазація одягу, території, споруд, транспорту, техніки, майна.

При загрозі або виникненні аварії на хімічно небезпечному об'єкті негайно, відповідно до заздалегідь розроблених планів, проводиться оповіщення працюючого персоналу і населення, що проживає поблизу. Модель поведінки включає наступні заходи: населення за сигналом оповіщення надягає засоби

індивідуального захисту дихання і виходить із зони зараження в зазначений район; організовується розвідка, яка встановлює місце аварії, вид сильнодіючої отруйної речовини, ступінь зараження території, повітря, стан людей у зоні зараження, кордони зон зараження, напрям і швидкість вітру в приземному шарі і напрямок поширення зараженого повітря; у найкоротші терміни встановлюється оточення зон зараження і організовується регулювання руху; уражені, після надання їм допомоги доставляються в незаражений район, а при необхідності до лікувальної установи; продукти харчування та вода, що опинилися в зоні зараження, піддаються відповідній перевірці, після чого приймається рішення про їх дегазацію або знищення.

Залишати заражену територію слід швидко, намагаючись не піднімати пил і не торкаючись до навколишніх предметів. На зараженій території не можна знімати засоби захисту, курити, приймати їжу, пити воду. Необхідно пам'ятати, що, чим швидше люди покинуть заражену місцевість, тим менше небезпека їх ураження. При виявленні на шкірі (руках, шиї), одязі крапель отруйних речовин необхідно обробити ці місця рідиною з індивідуального протихімічного пакету. Після виходу з району зараження необхідно пройти санітарну обробку зі зміною білизни і при необхідності всього одягу.

Зберігання засобів індивідуального захисту організовується як змога ближче до робочих місць (в цехах, відділах, бюро). Якщо такої можливості немає, то засоби індивідуального захисту зберігають на складі (по цехах і відділах). В першу чергу забезпечуються засобами індивідуального захисту і медичними засобами особовий склад цивільного захисту, а також робітники і службовці, які продовжують роботу в умовах надзвичайної ситуації на об'єкті.

Все непрацююче населення, незважаючи на те що воно забезпечується протигазами, має мати найпростіші засоби індивідуального захисту – ватно-марлеві пов'язки, протипилові тканинні маски, виготовлені самостійно або місцевою промисловістю. Табельними засобами захисту шкіри забезпечуються тільки формування цивільного захисту для ведення робіт в умовах зараження отруйними, радіоактивними речовинами. Діти забезпечуються засобами захисту органів дихання.

Видача засобів індивідуального захисту на об'єктах народного господарства проводиться по цехах і відділах при загрозі виникнення надзвичайної ситуації. Населення, що не зайняте у виробництві, отримує засоби захисту за місцем проживання. Одночасно з видачею протигазів проводиться підгонка і перевірка їх технічного стану.

Висновки. В умовах існуючої загрози радіаційного та хімічного забруднення необхідно щоб населення вживало правильні дії, що дозволяє якщо не зовсім, то хоча б частково зберегти життя і здоров'я людей, що опинилися в зоні зараження. Основна небезпека полягає в тому, що людина зовсім не відчуває загрози для життя, опромінення може вбити миттєво, а може залишити людину інвалідом на все життя. У зв'язку з цим у даній статі були розглянуті засоби захисту населення при зараженні місцевості отруйними речовинами, а також було проаналізовано послідовність дій населення.

Список використаних джерел

1. Ботыгин В. И. Гражданская Оборона / Ботыгин В.; Кисляков П. А. – Москва: СПб. [и др.] : Питер, 2011. – 266 с.
2. Кузьменко, Е.П. Гражданская оборона / Е.П. Кузьменко, О.А. Королев, В.И. Земитан. – К.: Вища школа; Издание 7-е, перераб. и доп., 1988. – 160 с.
3. Гражданская оборона. Учебное пособие. – Москва: Мир, 1984. – 192 с.

Михайлова А.И., Богатов О.И.

**ЗАЩИТА НАСЕЛЕНИЯ ПРИ РАДИОАКТИВНОМ И ХИМИЧЕСКОМ
ЗАГРЯЗНЕНИИ МЕСТНОСТИ**

Аннотация. В данной статье рассмотрены виды заражения местности, а именно радиоактивное и химическое заражение и способы защиты населения при заражении местности отравляющими веществами.

Ключевые слова: загрязнение, защита, поражение, действия, правила, обеспечение.

Mikhailova A.I., Bogatov O.I.

**PROTECTION OF POPULATION DURING RADIOACTIVE AND
CHEMICAL POLLUTION**

Abstract. This article discusses the types of contamination of the area, namely radioactive and chemical contamination and how to protect the population during contamination of the area with toxic substances.

Keywords: pollution, protection, defeat, actions, rules, provision.

Міць Анастасія Миколаївна, студентка Інституту підготовки кадрів
для органів юстиції України, 3 курс, група 04-16-09,

Ярошенко Олег Миколайович, завідувач кафедри трудового права,
доктор юридичних наук, професор

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, м. Харків

САМОЗАЙНЯТА ОСОБА У ТРУДОВОМУ ПРАВІ

Анотація. Проаналізовано основні проблеми стосовно змісту поняття “самозайнятої особи” в українському законодавстві. Визначені основні нормативно-правові колізії, що впливають на юридичне регулювання самозайнятих осіб в контексті трудового права. Вказано на ймовірні шляхи вдосконалення законодавчої бази, яка регламентує діяльність осіб, що займаються індивідуальною трудовою діяльністю.

Ключові слова: незалежна професійна діяльність, самозайнята особа, індивідуальна трудова діяльність, фізична особа-підприємець.

Актуальність. Постановка завдання. Дискусія з приводу дефініції “самозайнятої особи” є популярною і обумовлена великою кількістю суб’єктів, що обирають саме такий варіант зайнятості. Економічні переваги, часткова незалежність від загального ринку праці сприяють збільшенню кількості самозайнятих осіб і формують відповідні виклики для законодавця, спрямовані на врегулювання та унормування основних положень діяльності осіб, що відносять себе до індивідуально зайнятих. Правова невизначеність щодо їх статусу у трудовому праві негативно впливає на рівень зацікавленості осіб в дотриманні засад трудового законодавства, що і зумовлює необхідність вирі-

шення даної проблеми.

Основна частина. Застосування правової категорії “самозайнята особа” зустрічається у законодавстві винятково. Так, відповідно до п.12.1.226 ст.14 Податкового Кодексу України самозайнятою особою слід вважати або фізичну особу-підприємця, або суб’єкта, що здійснює незалежну професійну діяльність при умові нездійснення цієї ж діяльності в рамках будь-якого підприємницької праці. Фактично, законодавець ототожнив самозайнятість до різновиду трудових відносин за участі найманої особи, що отримує заробітну плату, якщо цивільно-правовий договір передбачає трудові відносини, прирівнюючи сторони до працівника чи роботодавця. Безперечно, так як це питання стосується, правового регулювання із застосуванням норм трудового права, було б доцільно розглянути більш детально тлумачення явища самозайнятості саме у законодавстві, що регламентує трудові відносини.

Витоки появи такого виду зайнятості як самозайнятість в якості окремого інституту, що потребує власного юридичного обґрунтування можна пояснити через економічні чинники, що окреслюють її як форму трудової зайнятості, що передбачає самостійне регулювання власної трудової діяльності і, як наслідок, вільне розпорядження вигодами від цієї роботи із відповідною відповідальністю та ймовірним несенням ризиків [1]. До таких осіб належать, зокрема, науковці, письменники, митці, приватні нотаріуси, лікарі, адвокати, аудиторів тощо. Чинний Закон України “Про зайнятість населення” має на увазі громадян, які самостійно забезпечують себе роботою, враховуючи осіб, що займаються індивідуальною трудовою чи творчою діяльністю, маючи від неї певний прибуток [2]. Згадка про осіб, що забезпечують себе роботою самостійно міститься також у ст.11 Закону “Про загальнообов’язкове державне соціальне страхування”, що говорить про ймовірні гарантії з боку держави стосовно захисту прав, свобод та інтересів, що відносять себе до самозайнятого населення.

Для розуміння необхідності правової визначеності у цій сфері слід відмежувати індивідуальну трудову діяльність від приватного підприємства, адже останньому притаманна ознака системності та отримання прибутку, у той час, коли індивідуальна діяльність спрямована на задоволення власних потреб і не встановлює режиму її обов’язкового виконання. Хоча у національному законодавстві і наявні дефініції щодо визначення самозайнятих осіб, вони не розкривають змісту індивідуальної трудової діяльності та не відповідають вимогам необхідної кваліфікації дій особи, що займається певною діяльністю без реєстрації підприємництва. До 2011 р. за окремі випадки такої трудової діяльності могла настати навіть кримінальна відповідальність, яка була скасована внаслідок гуманізаційних процесів [3]. Звертаючись до доктрини трудового права, зазначимо термін, наданий Г.І. Купаловою, яка відносить до категорії самозайнятих осіб тих, що працюють не за наймом, а виключно роботодавців, зайнятих індивідуальною трудовою діяльністю та членів сім’ї, що працюють безкоштовно [4]. Така позиція вказує на необов’язковість укладення трудового договору для того, щоб бути учасником трудових відносин і підпадати під сферу захисту трудового законодавства. Поширеним у науці є підхід до визна-

чення самозайнятої особи в контексті самостійної організації особою праці за власний кошт з наявними засобами виробництва та подальшою реалізацією виробленої продукції[5]. Така думка є більш зрозумілим та відповідним нормам національного права, адже такий підхід дозволить встановити для самозайнятих осіб межі їх відповідальності, до котрої їх неможливо буде притягнути через правову невизначеність та незрозумілу приналежність до правової категорії.

Певні труднощі можуть бути викликані тим, що Кодекс Законів про працю не встановлює перелік осіб, які можуть займатися індивідуальною трудовою діяльністю, ускладнюючи, таким чином, правове регулювання господарських, податкових, цивільних відносин стосовно самозайнятих осіб. З іншого боку, обмеження чи встановлення вимог до затвердження статусу самозайнятої особи, можна було б вважати порушенням конституційного права громадян на вільну підприємницьку діяльність, хоча у випадку її приватності, вона і не може вважатися такою, що підпадає під дію трудового законодавства.

Отже, необхідність конкретизації самозайнятості в контексті трудового права обумовлена особливостями його визначення і віднесення до різновидів нестандартної зайнятості. Чинний КЗпП України не містить необхідних формулювань, які б дозволили говорити про правову визначеність і ясність щодо дефініції самозайнятої особи. В якості ключових ознак індивідуальної трудової діяльності, С.В. Венедіктов виділяє фінансову та персональну залежність самозайнятої особи від замовника. Саме в цьому, на мій погляд, полягає необхідність забезпечення гарантій і захисту з боку державних інститутів, яке має сприяти наявності певних привілеїв у самозайнятих осіб через вірогідність ризиків, настання неочікуваних наслідків та відсутністю важелів впливу на роботодавця. К.В. Гнатенко звертає увагу на вирішення завдань пенсійної реформи, зміст якої полягає в гарантуванні самозайнятим особам пенсію, що буде не меншою від 50% середньомісячного доходу. Такий законодавчий крок тяжіє до західноєвропейського рівня пенсійного забезпечення та сприятиме посиленню дії страхових принципів у солідарній системі та фінансовій стабільності [6].

Як правило, профспілки негативно ставляться до такого виду зайнятості осіб через фактичну неможливість реалізації ключових прав працівників, зокрема, права на об'єднання для ведення колективних переговорів, соціальне страхування, оплату праці, не нижче встановленого державою мінімуму тощо. Більш за це, з боку законодавця можна помітити певні дискримінаційні положення, що виражені у нормах Закону України "Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування", які зобов'язують підприємців та самозайнятих осіб сплачувати єдиний соціальний внесок, не дивлячись на відсутність доходів. На мою думку, такі правові позиції не відповідають конституційним засадам, адже нівелюють соціальну справедливість. Відтак, це може призвести до своєрідного приховування особами своєї діяльності, що перешкоджає вдосконаленню правових відносин між державою та суб'єктами трудового права.

Доцільно було б звернути увагу на визначення, надане в ст.42 Господарського кодексу України, яке окреслює основні принципи підприємницької ді-

альності, виділяючи серед них соціальний результат та одержання прибутку, як кінцевого результату діяльності. Але чи можна це вважати обов'язковою умовою реалізації підприємницької діяльності? На мою думку, ні, так як, Основний Закон гарантує нам вільний розвиток та реалізацію підприємницької діяльності на власний розсуд, в межах, що передбачені законодавством, адже економічний ефект. На користь цього можна додати, що економічний ефект є вторинною ознакою здійснення підприємницької діяльності. Покладаючи на особу обов'язок щодо сплати додаткового податку, держава зачіпає коло майнових прав, що регламентується у ст. 1 Першого Протоколу Європейської Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, нехтуючи нормами міжнародної нормативно-правової бази [7].

Однак, можна зазначити, що такій категорії осіб все ж таки передбачені своєрідні соціальні привілеї, положення про які втілені в Постанові “Про затвердження переліку видів виплат, що здійснюються за рахунок коштів роботодавців, на які не нараховується єдиний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування” та листом Міністерства соціальної політики України від 12.03.2016 р. № 72/18/99-16. Відповідно до змісту цих документів, фізичні особи-підприємці та особи, що провадять професійну незалежну діяльність, мають право на соціальні послуги та матеріальне забезпечення за умов сплати внесків до Фонду соціального страхування. Таким чином, резюмуємо, що державні інститути визнають право особи на самостійну організацію праці і, мають сприяти наближенню суб'єктів індивідуальної трудової діяльності до отримання тієї безлічі гарантій, що мають працівники відповідно до загальних особливостей трудового законодавства.

Проблемним аспектом можна назвати наявність співвідношення та вузької диференціації із нормами цивільного права. Подібна робота передбачає можливість суб'єктів укладати цивільні правочини замість трудових договорів, незважаючи на здійснення контролю за виконанням поставлених завдань з боку роботодавця. Це породжує ризики експансії прихованої зайнятості, що мінімізує можливість держави застосовувати заходи захисту працівників та надає роботодавцю можливість зловживання правами, звільняє його від обов'язків, направлених на забезпечення гарантій працівників.

Висновки. Підсумовуючи викладене, можемо зазначити, що проблема правового окреслення самозайнятих осіб є актуальною для нашої країни, тому потребує пошуку ефективних шляхів вирішення. Порозуміння між науковими, доктринальними матеріалами і практикою має стати у нагоді для стимулювання осіб реєструвати свою діяльність, державі слід розробити механізм гарантування дотримання прав працівників у сфері індивідуальної трудової діяльності. До того ж, застарілість чинної нормативно-правової бази не дозволяє стояти на часі соціально-економічних трансформацій, різноманітним ринковим відносинам у сфері зайнятості населення. Велика кількість напрямків можливої діяльності самозайнятих осіб створює певну юридичну розгалуженість щодо саме регламентування змісту діяльності особи, що займається індивідуальною трудовою працею.

Список використаних джерел

1. Самозайнята особа // Словник фінансово-правових термінів / Алерта, 2011. – 558 с.
2. Закон України “Про зайнятість населення” №5067-VI від 05.07.2012//Відомості Верховної Ради України. - 2013.- № 24.- Ст. 243.
3. Закон України “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо гуманізації відповідальності за правопорушення у сфері господарської діяльності” № 4025-VI від 15.11.2011//Відомості Верховної Ради України. - 2012.- № 25. - Ст. 263.
4. Купалова Г.І. Соціально-економічний аналіз самозайнятості сільського населення: методологічні та практичні аспекти// Зайнятість та ринок праці. – Вип. 17. – К.: НЦ ЗРП, 2002. – С. 3 - 13.
5. Жоравович Д.О. Правові аспекти визначення статусу самозайнятої особи / Д.О. Жоравович //Форум права. - 2012. - № 3. - С. 190 – 195. / [Електронний ресурс].- Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2012-3/12jdocco.pdf>
6. Гнатенко К.В. Напрями удосконалення соціального захисту самозайнятих осіб / К.В. Гнатенко // Прикарпатський юридичний вісник. - 2016. - Випуск 1. - С. 104 – 106.
7. Протокол до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод від 20.03.1952 № 994_535// Відомості Верховної Ради. - 1997. - № 40. - Ст. 263.

Миць А.Н., Ярошенко О.Н.

САМОЗАНЯТОЕ ЛИЦО В ТРУДОВОМ ПРАВЕ

Аннотація. Проаналізовані основні проблеми стосовно змісту поняття "самозанятого лица" в українському законодавстві. Визначені основні нормативно-правові колізії, впливаючі на юридичне регулювання самозанятых осіб в контексті трудового права. Вказано на можливі шляхи удосконалення законодавчої бази, регламентуючої діяльність осіб, займаючихся індивідуальною трудовою діяльністю.

Ключевые слова: незалежна професійна діяльність, індивідуальний підприємствник, індивідуальна робота, фізичне лицо-підприємствник.

Mits A.M., Yaroshenko O.M.

SELF-EMPLOYED IN LABOUR LAW

Abstract. The main problems concerning the meaning of the concept of "self-employed person" in the Ukrainian legislation are analyzed. The main regulatory and legal conflicts that influence the legal regulation of self-employed persons in the context of labor law are determined. It is indicated on probable ways to improve the legislative framework, which regulates the activities of individuals engaged in individual labor activities.

Keywords: independent professional activity, self-employed person, individual work activity, individual entrepreneur.

Монько Андрій Вікторович, студент Інституту підготовки кадрів
для органів юстиції, 5 курс, група 04-18м-03,

Карманний Євгеній Вадимович, доцент кафедри трудового права,
кандидат технічних наук, доцент

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, м. Харків

ПЕРЕРОБКА ТА УТИЛІЗАЦІЯ ТВЕРДИХ ПОБУТОВИХ ВІДХОДІВ У СВІТІ. ПОЗИТИВНИЙ ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ

Анотація. Проаналізовано причини зростання рівня ТПВ в Україні. Досліджено досвід країн які найбільш успішно проявили себе в питанні утилізації та переробки відходів. Показано необхідність вирішення проблеми нагромадження ТПВ та покращення екологічної ситуації в Україні.

Ключові слова: тверді побутові відходи (ТПВ), сміттєзвалище, переробка, утилізація.

Актуальність. Постановка завдання. В сучасному світі дуже гостро стоїть питання про ефективне вирішення проблеми утилізації твердих побутових відходів (далі - ТПВ). Для України це питання має не просто важливе, а майже доленосне значення, від результатів якого залежить добробут та здоров'я всього населення держави. Дана тема надзвичайно актуальна на сьогоднішній день, так як рівень ТПВ, щороку збільшується, в той час як ефективних засобів вирішення проблеми як не було так і не має. Більше того швидше за все вони не з'являться в найближчому майбутньому.

За даними Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України наша країна з 2012 року посідає перше місце у світі за кількістю сміття на душу населення. Загальні обсяги відходів, які накопичилися за роки незалежності в нашій країні, за різними підрахунками, сягають 30 мільярдів тон. Відповідно до звіту Національної комісії з питань регулювання в галузях електроенергетики та комунальних послуг, опублікованого на офіційному сайті відомства, темпи приросту сміття за останні роки становили 10 – 15% за обсягом та вагою відповідно. Тож якщо вірити цій статистиці, то сьогодні Україна вийшла на рівень приросту сміття в обсязі 15 мільйонів тон на рік [2].

На превеликий жаль в Україні єдиним «дієвим» способом вирішення цієї проблеми є розміщення ТПВ на сміттєзвалищах, яких на сьогоднішній день нараховується близько 6.5 тисяч офіційних та більше 35 тисяч стихійних, це приблизно 7% території України або 150 тисяч гектарів земель. Дана територія рівняється території двох таких міст, як Київ і п'яти таких міст, як Харків.

На сьогоднішній день Україна має великий потенціал для вторинної переробки сміття, який тим не менш не використовується в повній мірі. Нараховується 15 підприємств з переробки макулатури, переробки скла - також 15 підприємств, металу - 16 підприємств, ПЕТ (поліетилентерефталат) - 19 підприємств, вторинних полімерів - 37 підприємств [5].

Основна частина. Переробка побутових відходів в розвинених країнах світу вже давно стала високотехнологічним процесом. Величина залишкового матеріалу після переробки становить кілька одиниць відсотків. Причому відходи не бездумно спалюються. Переробка сміття відбувається з утворенням електрики та тепла, які використовуються як населенням, так і промисловістю. Зокрема у Швеції програма переробки побутових відходів в електрику і енергію для обігріву набрала таких обертів, що на звалища країни відправляється тільки 4% сміття. Решта 96% або переробляється, або відправляється у сміттєспалювальні печі.

На спеціальних підприємствах відходи спалюються, за рахунок цього нагрівається вода, яка обігріває житлові та адміністративні будівлі (забезпечуючи 20 % центрального опалення в Швеції). Крім того, частина одержуваної енергії використовується для вироблення електрики, яка живить приблизно чверть мільйона будинків.

Швеція вже давно лідирує у цій галузі серед інших європейських держав. Деякий час тому чиновники з Організації по збору та утилізації відходів (Avfall Sverige) зрозуміли, що країна виробляє недостатньо сміття для забезпечення власних енергетичних потреб. Щоб вирішити проблему, фахівці організували імпорт відходів з інших країн. Тепер Швеція буде щорічно забирати у сусідів приблизно 800 тисяч тон сміття [7].

Тверді побутові відходи (ТПВ) на Заході прийнято називати «твердими муніципальними відходами». Історично «муніципальними відходами» називали відходи, захороненням яких займалися міські влади. Проте в даний час у розвинутих країнах значна кількість побутових відходів збирається і переробляється не міськими комунальними службами, а приватними підприємствами, які також мають справу з промисловими відходами.

У вартісному вираженні обсяг ринку муніципальних відходів у країнах, що розвиваються оцінюється приблизно в 120 млрд. дол. США. Найбільше значення мають ринки США (46,5 млрд. дол.), Європи (країни Євросоюзу разом з Норвегією і Швейцарією, близько 36 млрд. дол.) і Японії (близько 30,5 млрд. дол.). У світовій практиці до цього часу переважна кількість ТПВ все ще продовжують вивозити на звалища (полігони): у СНД на звалища вивозять 97 % утворюються ТПВ, у США – 73 %, у Великобританії – 90 %, у Німеччині – 70 %, у Швейцарії – 25 %, в Японії – близько 30 % (зображено на рис. 1) [3].

Рис. 1. Кількість ТПВ на звалищах в різних країнах.

Видалення ТПВ на звалища (полігони), що мають глибокі історичні корені, слід розглядати як вимушене, тимчасове рішення проблеми, яке в принципі суперечить екологічним і ресурсним вимогам. Оскільки звалища все далі віддаляються від міст, а нескінченно площа вивезення ТПВ збільшуватися не може, для всіх країн актуальна проблема промислової переробки ТПВ.

Саме промислова переробка, враховує вимоги екології, ресурсозбережен-

ня та економіки, являє собою кардинальний шлях вирішення проблеми ТПВ. Такі технології широко застосовуються для переробки ТПВ:

- 1) термічна обробка (в основному спалювання);
- 2) біотермічне аеробне компостування (з отриманням біопалива);
- 3) анаеробна ферментація (з отриманням біогазу);
- 4) сортування (з вилученням тих чи інших цінних компонентів для вторинного використання видаленням шкідливих компонентів, виділенням окремих фракцій, найбільш придатних технічно, екологічно і економічно для переробки тим чи іншим методом [3]).

Утилізація та переробка ТПВ питання яке гостро стоїть в усіх країнах. І кожна по своєму індивідуально підходить до вирішення даного питання. Найбільш успішно з вирішення даної проблеми впорались західноєвропейській держави в яких рівень переробки даних відходів становить майже 100%. В таких країнах як Німеччина, Швейцарія та Австрія взагалі відсутні сміттєзвалища для відходів, що створені людиною. Єдиний вид відходів який дозволено розміщати на сміттєзвалищах це будівельні відходи такі, як пісок, щебінь, земля, деревина та інші відходи природного походження. Також варто зауважити, що так звані нові країни учасниці ЄС такі як Естонія або Словенія демонструють вражаючі показники саме переробки відходів і їх подальшого використання, що однозначно має більш позитивні результати ніж спалювання сміття, яке застосовує Німеччина та ін. країни [9].

Що стосується азійських країн то особливо вдало себе проявила Японія. Так як не значні територіальні можливості Японії не дозволяють їм використовувати сміттєзвалища для поховання відходів, то сфера утилізації та переробки ТПВ досягнула чималих висот. Щорічно в Японії утворюється близько 400 млн т промислових і 50 млн т побутових відходів. У перерахунку на душу населення це 3,75 т всіх видів відходів на рік. Таким чином, середній японець щодня «виробляє» більше 10 кг відходів, у тому числі понад 1 кг побутового сміття. У структурі побутових відходів (сміття) 80% припадає на три види відходів: харчові відходи (30%); пакувальні матеріали і тару (25%); макулатура (25%). Ще по 10% становлять автомобілі та інші види відходів (побутові електроприлади, одяг та ганчір'я, меблі, комп'ютери та інше) [1].

Навряд когось здивує інформація, що я японці сортирують своє сміття, що значно полегшує в подальшому його утилізацію. Сміття виносять у прозорих пакетах, і сміттєзбирач стежить за правильністю збору. За переплутування сміття зазвичай накладається штраф. Інвалідам та людям похилого віку надається допомога. Крім того, є ще збирачі-волонтери, які ходять по домівках і збирають сміття. Практикується з 1985 року. І роблять це у 80% населених пунктів Японії.

Вперше технологія повторного використання паперу в Японії була застосована ще в XI столітті. Сьогодні японці володіють найсучаснішими технологіями переробки сміття. Так, саме тут відносно нещодавно була створена справді революційна технологія переробки пластмас. Уже 1998 року таких відходів в Японії було близько 10 мільйонів тон, причому побутові пластмасові відходи становили приблизно половину загальної кількості. Як відомо, пласт-

Матеріали X-ї наукової інтернет-конф. студентів і аспірантів, 25 – 26 квітня 2019 р. 395

маси через особливості хімічного складу є одним із серйозних джерел забруднення ґрунту і води. Переробляти їх важко, а при спалюванні пластмас виділяються токсичні гази. Японська компанія «Санікс», яка шукає комплексні рішення з оздоровлення довкілля, включаючи зниження загального обсягу відходів, їх детоксикації та інші аспекти, 2003 року побудувала в місті Тамакомаї на Хоккайдо першу в світі електростанцію, яка використовує паливо, отримане в результаті переробки пластмасових відходів. Ці відходи збираються і переробляються в паливо на 16 заводах, які розташовані в різних регіонах Японії.

Унікальною технологією переробки сміття є плазмова газифікація. Це – переробка повного циклу. Її практикують лише дві країни світу – Японія і США. Суть цього процесу досить проста: об'єкт ТПВ (твердих побутових відходів) закидають у певну ємність, туди подається потік плазми з температурою близько 1200 С і вище, і в результаті плазма «спалює» об'єкт. На виході отримують золу, тверді мінеральні відходи й «синтез-газ», здебільшого це азот, водень, вуглекислий газ і вода. Гази відправляють в котельню на заміну природного газу, окремі – очищають для інших корисних цілей. А от золу і тверді мінеральні відходи доводиться «захоронювати». (Механізм плазмової газифікації зображено на рис. 2).

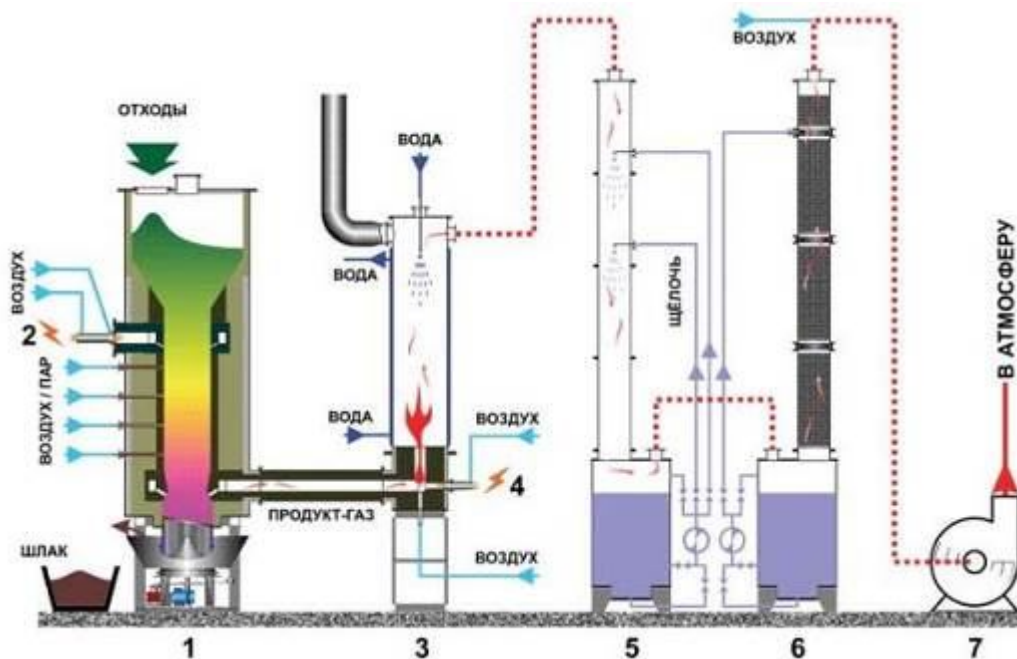

Рис. 2. Реактор плазмової газифікації [8]:

1 – реактор-газифікатор; 2 – генератор плазми (до 50 кВт); 3 – допалювач; 4 – генератор плазми (до 6 кВт); 5 – скрубер розпилювальний; 6 – скрубер насадковий; 7 – витяжний вентилятор.

До речі, сміття, яке не піддається спаленню, в Японії пресують у брикети й роблять із них острови. У затоці Осака, наприклад, є штучний острів зі сміття, який використовує міжнародний аеропорт. Острови Юменосіма та Огісіма теж збудовані з таких сміттєвих блоків. Перший будували майже десять років. На ньому збудовано стадіон, парк, музей, є також теплиці. На острові Огісіма

працює металургійний завод. Ще 1981 року в Японії побудували Парк-Айленд з будівельних і промислових відходів, його площа – 456 га [6].

Технології переробки, утилізації та повторного використання відходів на сьогоднішній день існує багато і практика як міжнародної спільноти в цілому так і кожної окремої держави має цілком конкретне спрямування, а саме ліквідація всіх зайвих відходів, найбільш доступним шляхом, з найменшим рівнем допустимої шкоди та з найбільшим рівнем вигоди. Деякі країни перетворюють утилізацію ТВП у вигідний бізнес який приносить десятки мільярдів доларів щороку, тим самим не просто вирішують екологічні проблеми, а й поповнюють державний бюджет за рахунок замовлень та податків приватних компаній.

Висновки. Отже враховуючи все вищесказане можна заявити, що екологічні проблеми України не просто можна вирішити шляхом прийняття правильних рішень державними органами, але й створити на їх базі прибуткові підприємства. Україна має потужний промисловий потенціал, який в стані вирішити проблему надлишку ТПВ за лічені роки, за умови його раціонального використання та поступового вдосконалення. А також беручи до уваги досвід окремих країн, ТПВ можливо використовувати самим не традиційним способом, починаючи від паливних матеріалів для отримання електроенергії до перетворення сміття в будівельний матеріал. Тож єдина причина наявності даних екологічних проблем в Україні це ігнорування високопосадовцями даних проблем і не бажання її вирішувати, а також низький рівень громадської свідомості населення, що виступає одним із найсильніших каталізаторів поширення даної проблеми.

Список використаних джерел

1. Ніканоров С.О. Закордонний досвід формування будівель та споруд сміттєпереробних комплексів. / [Електронний ресурс]. - Режим доступу: [file:///C:/Users/1/Downloads/avk_2014_4_33%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/1/Downloads/avk_2014_4_33%20(1).pdf)
2. Україна посідає перше місце у світі за кількістю сміття. Дзеркало медіа. Журналістське дослідження. / [Електронний ресурс]. – 2018. - Режим доступу: <https://dzerkalo.media/ukrayina-posidaye-pershe-mistse-u-sviti-za-kilkisty-u-smittya/>
3. Переробка відходів в розвинених країнах світу. Інтернет сайт Biowatt / [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.biowatt.com.ua/analitika/pererobka-vidhodiv-v-rozvinenih-krayinah-svitu>
4. Переробка сміття в Україні та ЄС: як екологічну катастрофу перевести у прибутковий бізнес. Телеканал 24. / [Електронний ресурс]. – 23 червня 2016. - Режим доступу: https://24tv.ua/pererobka_smittya_v_ukrayini_ta_yes_yak_ekologichnu_katastrofu_perevesti_u_pr_ibutkoviy_biznes_n698225
5. Площа сміттєзвалищ в Україні становить 7% від усієї території. Телеканал 112.ua – [Електронний ресурс] - 2016 - Режим доступу – <https://ua.112.ua/suspilstvo/ploshcha-smittiezvalyshch-v-ukraini-stanovyt-7-vid-usiiei-terytorii-sauk-338008.html>
6. Японія : «епідемія чистоти». Газета «День» / [Електронний ресурс]. – 1 вересня 2016. - Режим доступу: <https://day.kyiv.ua/uk/article/tema-dnya-cuspilstvo/yaponiya-epidemiya-chystoty>
7. Люок Євген. Як вирішують проблему з побутовим сміттям в Європі. Програма сталого розвитку. / [Електронний ресурс]. - 08.06.2015. - Режим доступу: <http://www.esz.org.ua/?p=13578>
8. Кумкова И.И. Плазменная газификация / Современное машиностроение: научно-технический журнал / [Електронний ресурс]. - 2005. - Режим доступу: <https://www.sovmash.com/node/57>

9. Joan Marc Simon. Zero Waste Europe. And the best waste performing country in Europe is Estonia. / [Electronic resource]. – 01.04.2014. - Access mode: <https://zerowasteurope.eu/2014/04/and-the-best-waste-performing-country-in-europe-is-estonia>

Монько А.В., Карманний Е.В.

ПЕРЕРАБОТКА И УТИЛИЗАЦИЯ ТВЕРДЫХ БЫТОВЫХ ОТХОДОВ В МИРЕ. ПОЗИТИВНЫЙ ОПЫТ ДЛЯ УКРАИНЫ

Аннотация. Проанализированы причины роста уровня ТБО в Украине. Исследован опыт стран которые наиболее успешно проявили себя в вопросе утилизации и переработки отходов. Показана необходимость решения проблемы накопления ТБО и улучшение экологической ситуации в Украине.

Ключевые слова: твердые бытовые отходы (ТБО), свалка, переработка, утилизация.

Monko A.V., Karmanniy Ye.V.

PROCESSING AND UTILIZATION OF SOLID WASTES IN THE WORLD. POSITIVE EXPERIENCE FOR UKRAINE

Abstract. The reasons for the growth of solid waste in Ukraine are analyzed. The experience of the countries most successful in processing and processing is researched. The necessity of solving the problem of accumulation of solid waste and improvement of the ecological situation in Ukraine is shown.

Keywords: solid household waste (waste), landfill, utilization, processing.

Мохончук Платон Сергійович, студент Інституту підготовки кадрів
для органів юстиції України, 3 курс, група 04-16-07,

Ярошенко Олег Миколайович, завідувач кафедри трудового права,
доктор юридичних наук, професор

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, м. Харків

ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ У СФЕРІ ОПЛАТИ ПРАЦІ

Анотація. Проаналізовані причини виникнення проблем у сфері оплати праці, розглянуто історичний аспект та сучасний стан даного питання. Визначено та розкрито поняття, ознаки та функції заробітної плати. Запропоновані рішення щодо покращення способу та механізму оплати праці.

Ключові слова: оплата праці, заробітна плата, винагорода в грошовій формі, належна заробітна плата, ознаки заробітної плати, функції оплати праці, нагальні проблеми оплати праці, покращення способу та механізму оплати праці.

Актуальність. Постановка завдання. У нинішній час, дивлячись на економічні проблеми не лише нашої, а й інших держав, прогресивний розвиток ринкових відносин, недостачу робочих місць, все більш актуальним стає питання про низький рівень заробітної плати та нерозвинений механізм її виплати. Це питання є досить важливим, оскільки відіграє значну роль у сфері економіки. Кількість заробітної плати в сукупності формує загальний дохід певних територій, які, в свою чергу, утворюють дохід всього населення держави. З цього випливають важливі фактори, такі як актуальність певних видів робіт, попит на товари, затребуваність послуг у будь-якій сфері. Можна сказати, що заробітна плата є дуже важливим питанням для працівників, більшість

яких саме виходячи з нього обирають місце роботи. Рівень заробітної плати напряму впливає на ефективність працівника, об'єм виконуваної роботи, відсоток корисної дії, тому чим вища оплата праці особи – тим кращі і якісніші зазначені вище фактори.

Основна частина. Як зазначав В. М. Вегера, право на оплату праці виникає в кожній живій людині під час праці будь-якої форми. Але особливої й детальної регламентації зазнає отримання оплати праці лише в трудових відносинах, оскільки в цивільно-правових відносинах сторони є рівними й автономними, а в трудових працівник підпорядкований роботодавцеві, який бажає використовувати свою владу для мінімізації затрат на заробітну плату, що й викликає потребу постійного його стримування, у тому числі за допомогою правових засобів [1, с. 419 - 425].

Якщо подивитися на історичний аспект даного питання, то процес реформи у сфері оплати праці незалежної України розпочато в 1991 році, коли було прийнято Закон України “Про підприємства в Україні”, який вже втратив чинність. Згідно з ним, підприємства змогли самостійно встановлювати розміри, форми і системи оплати праці [2]. В 1992 році був прийнятий Декрет Кабінету Міністрів України “Про оплату праці”, який послугував своєрідним “фундаментом” для основного акту з питань регулювання оплати праці, який з’явився в 1995 році – Закону України “Про оплату праці”.

Дивлячись крізь призму нинішнього стану нашої держави доречно говорити про те, що нині дана проблема загострилася особливо, оскільки рівень заробітної плати низький, населення не хоче витрачувати багато зусиль заради малої кількості оплати за свої старання, тобто заробітна плата як стимул і засіб заохочення втрачає свої властивості і призначення. Загострює це питання ще сильніше і зменшення робочих місць на підприємствах. Загалом, це створює нагальну проблему і якщо не вирішувати її, це призведе до настання несприятливих наслідків не лише у сфері економіки, а й у інших колах життєдіяльності держави, що дестабілізує країну.

Розпочати аналіз даної проблеми хотілося б із визначення терміну заробітної плати. Згідно зі статтею 1 Закону України “Про оплату праці” заробітна плата – це винагорода, обчислена, як правило, у грошовому виразі, яку за трудовим договором роботодавець виплачує працівникові за виконану ним роботу [3]. Якщо конкретизувати це поняття, то заробітна плата є винагородою в грошовій формі, яку власник або уповноважений ним орган зобов’язаний виплачувати працівникам за роботу за кінцевими результатами на підставі встановлених норм (це можуть бути тарифні ставки, посадові оклади, відрядні розцінки і т.п.) за рахунок коштів, зароблених трудовим колективом без обмеження її максимальними межами, яка не може бути нижче ніж встановлений державою мінімальний розмір оплати праці (який нині становить 3723 гривні [4]). Також, тлумачення терміну заробітної плати знаходить своє відображення у статті 94 КЗпПУ [5].

Дане питання також висвітлене у ряді міжнародних нормативно-правових актів. Так, наприклад, у статті 1 Конвенції про захист заробітної плати від 1

липня 1949 року вказано, що термін “заробітна плата” означає, незалежно від назви й методу обчислення, будь-яку винагороду або заробіток, які можуть бути обчислені в грошах, і встановлені угодою або національним законодавством, що їх роботодавець повинен заплатити, на підставі письмового або усного договору про наймання послуг, працівникові за працю, яку виконано, чи має бути виконано, або за послуги, котрі надано, чи має бути надано [6]. Розглядуване нами поняття було розтлумачено у Європейській соціальній хартії (переглянутій) від 3 травня 1996 року. У пункті 4 частини 1 якої вказано, що усі працівники мають право на справедливу винагороду, яка забезпечить достатній життєвий рівень для них самих та їхніх сімей [7]. Дивлячись на вищезазначене можна стверджувати, що кожен працівник має право на заробітну плату, яка відповідає обсягу виконаної роботи, є справедливою та яка зможе охопити всі потреби для достатнього життєвого рівня самого працівника і його сімей.

Заробітна плата повинна бути належною, тобто такою, яка відповідає обсягу виконаної роботи і на яку працівник має право згідно з умовами трудового договору і державних гарантій. Визначення терміну “належна заробітна плата” має своє відображення в Рішенні Конституційного Суду України від 15 жовтня 2013 року № 8-рп/2013. В ньому вказано, що під належною працівнику заробітною платою слід розуміти усі виплати, на отримання яких працівник має право згідно з умовами трудового договору і відповідно до державних гарантій, встановлених законодавством для осіб, які перебувають у трудових правовідносинах з роботодавцем, незалежно від того, чи було здійснене нарахування таких виплат [8].

До ознак заробітної плати належать такі як-от:

- це винагорода за працю, тобто за виконану роботу;
- вона базується на заздалегідь установлених нормах;
- виплачується за кінцевими результатами праці;
- в організаціях виробничої сфери заробітна плата виплачується за рахунок коштів, зароблених даним трудовим колективом;
- не обмежуються максимальними межами, проте встановлений мінімальний рівень заробітної плати [9, с. 294].

В обов’язковому порядку потрібно визначити функції оплати праці - її призначення, роль, складова сфера практичної діяльності в узгодженні і реалізації інтересів головних суб’єктів соціально-трудова відносин. Серед головних функцій виділяють:

- 1) відтворювальну – полягає у забезпеченні працівників необхідними життєвими благами для відтворення робочої сили;
- 2) стимулюючу – полягає у встановленні залежності її розміру від кількості і якості конкретного працівника, його трудового внеску в результати роботи підприємства;
- 3) регулюючу – полягає в оптимізації розміщення робочої сили за регіонами, галузями господарства з урахуванням ринкової кон’юнктури;
- 4) соціальну – відображає міру живої праці при розподілі фонду споживання між найманим працівником і власником засобів виробництва;

5) формування платоспроможного попиту населення – полягає в узгодженні платоспроможного попиту (форму виявлення потреб, забезпечених грошовими коштами покупців, з одного боку, і виробництва споживчих товарів, з іншого) [10, с. 186].

Наведені функції знаходяться у тісному взаємозв'язку одна з одною і лише їх згрупованість в одне ціле може призвести до реалізації і ефективності заробітної плати як явища. Але дивлячись на нинішній стан нашої держави і економіки можна сказати, що заробітна плата не може виконувати ці функції. Якщо ми візьмемо до уваги відтворювальну функцію оплати праці у сучасних реаліях, то стає помітним, що забезпечення працівників всіма необхідними життєвими благами відсутнє, мінімальна заробітна плата складає лише 3723 гривні. Якщо від цієї суми відняти, наприклад, оплату житлово-комунальних послуг, то стає зрозуміло, що такої кількості грошових коштів просто не вистачає на забезпечення всім потрібним для життя людини і членів її сім'ї. Стимулююча функція не відповідає своїм засадам, у працівників, які спостерігають за рівнем заробітної плати, відсутня мотивація і стимул докладати великих зусиль заради низької оплати. Регулююча функція у наших реаліях зводиться до того, що працівники і фахівці більшості видів і сфер праці, незалежно від рівня професійності й освіти, отримують приблизно однакову заробітну плату. Стосовно соціальної функції оплати праці доречно говорити, що наразі, у випадку однакових видів роботи, за договірного регулювання працівник може отримувати більшу грошову суму, ніж за державного. Це обумовлено станом економіки держави і нестачею бюджетних ресурсів. Функція формування платоспроможного попиту населення не відповідає належному стану з тої причини, що у більшості покупців відсутня заробітна плата, яка зможе задовольняти всі їх потреби і, відповідно до цього, споживати вироблені товари, які пропонуються. Враховуючи вищенаведене, вважаємо за необхідне виокремити наступні функції:

- 1) збереження зайнятості, запобігання безробіттю ціною зниження заробітної плати;
- 2) забезпечення соціальних гарантій;
- 3) збереження попереднього статусу, пов'язаного з попереднім робочим місцем;
- 4) перерозподіл зайнятих за галузями і сферами економіки;
- 5) поширення нелегальної діяльності та вторинної зайнятості;
- 6) посилення мобільності робочої сили [11, с. 148].

Сама організація виплати заробітної плати знаходиться в стані постійних змін під впливом різних чинників. Вона потребує постійного контролю зі сторони держави шляхом законодавчих засобів державних гарантій. Як бачимо, система оплати праці має ряд недоліків, які потрібно усувати, тому що ігнорування даного питання може привести до негативних наслідків, які буде важко врегулювати. Нагальними проблемами оплати праці є:

1. Виплата заробітної плати на неналежному рівні окремим категоріям працівників, що не відповідає реальному прожитковому мінімуму;

2. Відсутність в деяких випадках нормування праці, що є причиною невідповідності між витратами праці та винагородженням за неї;
3. Відсутність чіткої стратегії формування оплати праці;
4. Невідповідність заробітної плати всім притаманним їй функціям (відтворювальній, соціальній, мотивувальній тощо);
5. Відсутність зв'язку між оплатою праці і результатами роботи та професійними характеристиками працівників [10, с. 187].

Дані проблеми призвели до незадоволеності працівників умовами праці та зниження якості їх життя, втрати мотивації у сфері праці. Можна стверджувати, що від оплати праці напряду залежить рівень життя працівників. Питання, яке ми розглядаємо, стає все більш актуальним, оскільки в громадян зростає потреба у вищому рівні заробітної плати у зв'язку із зростом цін. Потреба якнайшвидшого вирішення проявляється в тому, що це є довготривалим процесом.

Таким чином, є пропозиція щодо виділення деяких напрямків щодо покращення способу та механізму оплати праці:

- Впровадження нових схем оплати праці, а саме гнучких тарифів, єдиних тарифних сіток;
- Покращення зв'язку між ефективністю працівників, їх продуктивністю та рівнем оплати праці;
- Збалансування системи оплати праці [12, с. 27].

Висновки. Враховуючи все вищесказане можна стверджувати, що на даний момент галузь оплати праці є нерегульованою та невизначеною належним чином. Її практичне відтворення не відповідає діючому законодавству, вона видає на поверхню низку надзвичайно важливих проблем державного рівня, які потрібно вирішувати та врегульовувати якнайшвидше. Вдосконалення та поліпшення системи та механізму оплати праці допоможе покращити, підняти рівень заробітної плати та мотивації працівників, що в сукупності зможе покращити стан економіки держави та вивести її на належну ступінь.

Список використаних джерел

1. Вегера В. М. Оплата праці: поняття, особливості [Електронний ресурс] / В. М. Вегера // Актуальні проблеми держави і права. - 2014. - Вип. 73. - С. 419-425. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apdp_2014_73_69
2. Закон України “Про підприємства в Україні” (втратив чинність) [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/887-12>
3. Закон України “Про оплату праці” [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/108/95-вр>.
4. Закон України “Про Державний бюджет України на 2018 рік” [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2246-19>.
5. Кодекс законів про працю України : станом на 15 березня 2017 року. – Харків : Право, 2018. – 118 с.
6. Конвенція про захист заробітної плати від 1 липня 1949 року [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_146.
7. Європейська соціальна хартія (переглянута) від 3 травня 1996 року [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_062.
8. Рішення Конституційного Суду України від 15 жовтня 2013 року № 8-рп/2013 [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v008p710-13>.

9. Трудове право: підручник (для студ. юрид. спец. вищ. навч. закл.) / В. В. Жернаков, С. М. Прилипка, О. М. Ярошенко та ін. ; за ред. В. В. Жернакова. – Х. : Право, 2012. – 496 с.
10. Голосніченко Д. І., Довжик А. М. Оплата праці: проблеми та шляхи вирішення / Д. І. Голосніченко, А. М. Довжик. С. 185-189. Вісник НГУУ «КП». Політологія. Соціологія. Право. Випуск 3/4 (23/24) 2014. – 198 с. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.sociology.kpi.ua/wp-content/uploads/2014/05/3-4-23-24-2014.pdf>
11. Завіновська Г.Т. Економіка праці : навч. посіб. / Г.Т. Завіновська. – К. : КНЕУ, 2003. – 432 с.
12. Павловська О. Про формування системи оплати праці / О. Павловська // Праця і заробітна плата. – 2009. № 9. С. 19 - 33.

Мохончук П.С., Ярошенко О.Н.

ПРАВОВЫЕ ПРОБЛЕМЫ В СФЕРЕ ОПЛАТЫ ТРУДА

***Аннотация.** Проанализированы причины возникновения проблем в сфере оплаты труда, рассмотрен исторический аспект и современное состояние данного вопроса. Определены и раскрыты понятие, признаки и функции заработной платы. Предложены решения по улучшению способа и механизма оплаты труда.*

***Ключевые слова:** оплата труда, заработная плата, вознаграждение в денежной форме, надлежащая заработная плата, признаки заработной платы, функции оплаты труда, насущные проблемы оплаты труда, улучшение способа и механизма оплаты труда.*

Mokhonchuk P.S., Yaroshenko O.N.

LEGAL PROBLEMS IN THE FIELD OF WAGES

***Abstract.** Analyzed the causes of problems in the field of wages, considered the historical aspect and the current state of the issue. The concept, characteristics and functions of wages are defined and disclosed. The proposed solutions to improve the method and mechanism of remuneration.*

***Keywords:** salary, wages, remuneration in the form of money, proper wages, signs of wages, functions of wages, urgent problems of wages, improvement of the method and mechanism of wages.*

Мухомедьянов Владислав Владиславович, студент Інституту прокуратури та кримінальної юстиції, 2 курс, група 01-17-01,
Жернаков Володимир Володимирович, професор кафедри трудового права, кандидат юридичних наук, професор
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, м. Харків

КОНКУРС ЯК ОСОБЛИВИЙ ЕЛЕМЕНТ МЕХАНІЗМУ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА НА ПРАЦЮ

За загальним правилом, підставою виникнення трудових правовідносин є одиничний юридичний факт у формі трудового договору. Інколи правові норми пов'язують виникнення трудових правовідносин не з одним юридичним фактом, а з декількома. Складні юридичні факти ще прийнято називати фактичним складом, в якому має місце такий елемент, як конкурс.

Особливим порядком підбору працівників на посади є конкурс. Для працівника свобода укладання трудового договору означає можливість обирати собі місце і вид роботи з урахуванням власних інтересів, а для роботодавця свобода трудового договору означає можливість вибрати з-поміж інших най-придатнішого з точки зору ділових і кваліфікаційних якостей працівника.

Конкурс дозволяє відібрати на заняття певної посади кращого з претендентів. Запровадження конкурсної системи підбору кадрів було обумовлено творчим характером праці, а згодом, з огляду на значні можливості, які містить у собі конкурс, як ефективний спосіб підбору та покращення якісного складу кадрів.

Конкурс є важливим елементом правового механізму реалізації громадянами конституційного права на працю. Він дозволяє відібрати на відповідні види діяльності таких працівників, які спроможні виконувати функції за посадою та володіють для цього необхідними знаннями та якостями. Водночас, процедура конкурсного відбору є недосконалою, має більшою мірою формальний характер і не завжди створює умови для відбору найкращих претендентів для заміщення посад.

На сьогодні порядок проведення конкурсу регулюється різними нормативно-правовими актами в залежності від виду діяльності, на яку претендує працівник. Процедура впровадження конкурсу сьогодні встановлюється Порядками проведення конкурсу на зайняття посад затвердженими постановами КМУ. Серед них можна виділити Постанову КМУ «Про затвердження Порядку проведення конкурсу на зайняття посад державної служби» від 25 березня 2016 р. № 246, Постанову КМУ «Про затвердження Порядку проведення конкурсу на зайняття посади керівника державного, комунального закладу охорони здоров'я» від 27 грудня 2017 р. № 1094. Так, конкурс в Україні проводиться при виникненні трудових правовідносин з науковими працівниками, державними службовцями, а також для заміщення вакантних посад художнього та артистичного персоналу закладів культури. Конкурсний відбір передбачений і в разі призначення керівників комунальних підприємств, закладів охорони здоров'я.

Цікавими на сьогодні є низка питань: чи є успішне проходження конкурсу гарантією обов'язкового працевлаштування та чи можливо оскаржити рішення конкурсної комісії або органу, що здійснює призначення кандидата; які межі дискреційних повноважень роботодавців, щодо впровадження конкурсу на підприємствах, установах та організаціях при прийнятті на роботу працівників?

Для відповіді на перше питання хотів би проаналізувати Порядок проведення конкурсного відбору при заміщенні вакантних посад науково-педагогічних працівників та укладання з ними трудових договорів (контрактів)(далі-Порядок) Національного авіаційного університету. У пункті 4.25 цього акту визначено, що Вчена рада університету, після розгляду кандидатур претендентів на засіданнях конкурсної комісії, розглядає та приймає таємним голосуванням остаточне рішення щодо обрання за конкурсом на вакантні посади директорів навчально-наукових інститутів, деканів факультетів, завідувачів (начальників) кафедр, професорів, керівників відокремлених структурних підрозділів. Згідно з п. 4.33 Порядку, якщо після основного та повторного голосування жодна з кандидатур не була затверджена Вченою радою, то конкурс визнається таким, що не відбувся, і він оголошується повторно. Виходячи з вищезазначеного, можна зрозуміти, що рішення Вченої ради є остаточним і оскарженню не підлягає. Однак, це ж положення у пункті 4.11. надає право кандидатам оскаржувати рішення конкурсної комісії у разі невмотиво-

ваної відмови в допуску до участі у конкурсі.

Стосовно другого питання, то застосування способу добору працівників обмежене тільки окремими випадками, встановленими законодавством. Чинний Кодекс законів про працю України не передбачає можливість для роботодавців призначати конкурс для добору працівників. На мою думку, у перспективі конкурс як організаційно-правова форма набуде широкого застосування. Уже в проекті Трудового кодексу наявні великі зрушення у цьому напрямку. Так у ч. 3 ст. 26 проекту Трудового кодексу визначено, що у випадках, передбачених законодавством, статутними документами або нормативними актами роботодавця, колективним договором, вибір серед кандидатів на зайняття робочого місця здійснюється роботодавцем на конкурсних засадах. Необхідно також відзначити, що новий Трудовий Кодекс передбачатиме свободу призначення конкурсу для роботодавця. Такий висновок можна зробити з норми, яка визначає, що конкурсний відбір проводиться у випадках, передбачених трудовим законодавством або рішенням роботодавця.

Одним із завдань науки трудового права є вдосконалення загальних засад трудового законодавства, що означає їх подальшу диференціацію. Зокрема, у механізмі проведення конкурсу слід виділити підстави та умови його проведення (він не може довільно визначатися роботодавцем для будь-яких посад чи видів робіт), тісний зв'язок з іншими юридичними фактами (обов'язково – із трудовим договором) та складний порядок проведення (оголошення, прийняття документів, рішення конкурсної комісії про допуск, процедура обрання).

Muhomedianov V.V., Zhernakov V.V.

THE CONTEST AS A SPECIAL ELEMENT OF THE MECHANISM FOR IMPLEMENTING THE RIGHT TO WORK

Овчаренко Тарас В'ячеславович, курсант
факультету логістики, 4 курс, група 315,

Табуненко Володимир Олександрович, доцент кафедри
фундаментальних дисциплін, кандидат технічних наук, доцент
Національна академія національної гвардії України, м. Харків

ОБҐРУНТУВАННЯ НЕОБХІДНОСТІ ПІДВИЩЕННЯ ЗАХИЩЕНОСТІ ОСОБОВОГО СКЛАДУ ПІДРОЗДІЛІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ ПРИ ОХОРОНІ ВАЖЛИВИХ ДЕРЖАВНИХ ОБ'ЄКТІВ

***Анотація.** В роботі розглянуто новий спосіб додаткового захисту військовослужбовців Національної гвардії України при охороні важливих державних об'єктів від нападу незаконно озброєних терористичних формувань, диверсійно-розвідувальних груп противника, за рахунок використання принципово нової газодинамічної відхиляючої системи для елементів ураження.*

***Ключові слова:** охорона та оборона важливих державних об'єктів, способи захисту особового складу, підвищення системи захисту, інженерно-технічні засоби, наукові дослідження, відхиляючий газовий потік.*

Актуальність. Постановка завдання. Національна гвардія України (НГУ) є військовим формуванням з правоохоронними функціями, що входить до системи Міністерства внутрішніх справ України і призначено для виконання завдань із захисту та охорони життя, прав, свобод і законних інтересів громадян, суспільства і держави від злочинних та інших протиправних посягань, охорони громадського порядку та забезпечення громадської безпеки, а також у взаємодії з правоохоронними органами - із забезпечення державної безпеки і захисту державного кордону, припинення терористичної діяльності, діяльності незаконних воєнізованих або збройних формувань (груп), терористичних організацій, організованих груп та злочинних організацій [1]. Згідно своїх основних функцій НГУ забезпечує охорону та оборону важливих державних об'єктів (ВДО), переліки яких визначаються Президентом України, Кабінетом Міністрів України [2].

Охорона та оборона ВДО є складною задачею яка потребує не лише високого професіоналізму особового складу (ОС), а і забезпечення їх надійними засобами захисту. На даний час існує декілька способів підвищення захищеності ОС підрозділів НГУ споряджених для охорони та оборони ВДО, вони полягають в індивідуальному захисті військовослужбовця (бронежилет, шолом, щит, комплексний захист рук та ніг), та в інженерно-технічних засобах охорони (загородження, колючий дріт, сигналізація). Для виконання цих задач, військовослужбовцям необхідні системи захисту які б захищали ОС підрозділів від незаконно озброєних терористичних формувань та диверсійно-розвідувальних груп (ДРГ) противника. Існуючі способи захисту ОС підрозділів НГУ ґрунтуються на поглинанні енергії елементів ураження. Проте вони потребують покращення, бо ні один інженерно технічний засіб не забезпечує стовідсотковий захист при нападі незаконно озброєних терористичних формувань та ДРГ противника. Тому розроблено, та пропонується в роботі додатковий захист ОС підрозділів НГУ у вигляді газодинамічної відхиляючої системи, яка працює за рахунок дії направленою відхиляючого газового потоку при додатковому обладнанні стаціонарних споруд (вартових приміщень).

Мета статті - обґрунтування необхідності підвищення захищеності особового складу НГУ при охороні ВДО за рахунок використання нової газодинамічної відхиляючої системи та розробка структурно-логічної схеми проведення досліджень.

Основна частина. Щоденно охороною та обороною ВДО займається варта, яка відповідає за контроль персоналу і доступ транспортних засобів, надсиленням патрулів у зовнішній і внутрішній круги кругової оборони і веденням спостережень (користуючись прожекторами, біноклями, пристроями нічного бачення). Варта мусить мати спеціально обладнане вартове приміщення, яке обладнано для добового несення служби, відпочинку і зв'язку. У склад варти входять нерухомі та рухомі вартові. Нерухомий вартовий має деяку перевагу, тому що краще захищений, ніж рухомий вартовий, і може більше чути в даній позиції.

Охорона та оборона ВДО реалізується багатьма способами з застосуванням новітніх охоронних комплексів, інженерно-технічних систем тощо. Поряд

з військовими, оперативними і режимними заходами, інженерно-технічними засобами охорони (ІТЗО) займають ведуче місце в загальній системі охорони об'єктів. На зміну електромеханічних пристроїв з електричними контактами і рухомими кінематичними вузлами, прийшли радіоелектронні засоби, на основі яких будуються сучасні системи виявлення, що мають об'ємну чутливу зону і забезпечують гарантовану видачу інформації про спроби її подолання.

Впровадження засобів електроніки й автоматики, створення комплексних систем виявлення дозволило докорінно змінити спосіб охорони об'єктів. Сутність цього способу полягає в устаткуванні об'єкта комплексом ІТЗО, який складається безперервному чергуванні біля пульта керування і постійної бойової готовності ОС чергового підрозділу, спорядженого для охорони та оборони ВДО, до дій по сигналах технічних засобів з метою відбиття можливого збройного нападу незаконно озброєних формувань та ДРГ противника.

При такому способі охорони насамперед переслідується мета забезпечення високої надійності і економічності системи охорони, скорочення чисельності ОС чергових підрозділів, що безпосередньо несуть службу по охороні та обороні ВДО.

ІТЗО представляють собою інженерні спорудження і загородження, а також технічні засоби і пристрої, які застосовуються в системі охорони об'єктів і створюють необхідні умови ОС підрозділу НГУ для своєчасного виявлення та затримання порушників під час відбиття збройного нападу. До ІТЗО відносяться: основне огороження об'єкта; огороження забороненої зони (зовнішнє і внутрішнє); контрольно-слідова смуга; стежка наряду; інженерні загородження; інженерне обладнання контрольно-пропускних пунктів і постів із пропускними функціями в режимні будинки (приміщення, спорудження).

Крім інженерних заборонена зона обладнується: засобами виявлення; технічними засобами спостереження; засобами зв'язку і тривожно-викличної сигналізації; охоронним освітленням. Варіант устаткування забороненої зони ВДО наведений на рис. 1.

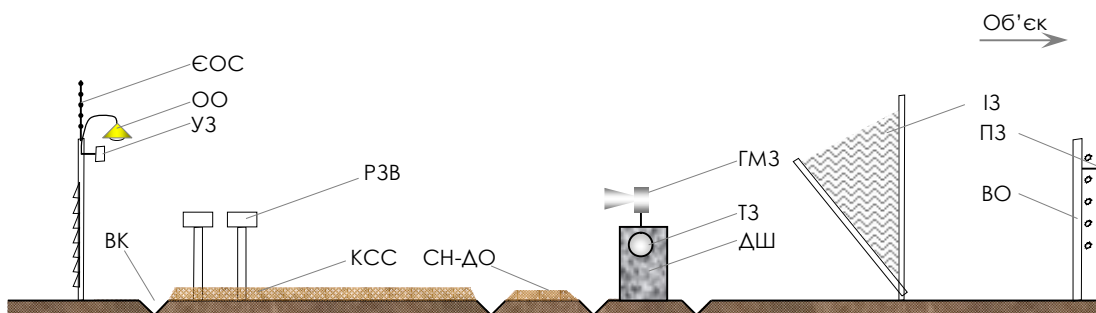

Рис. 1. Варіант устаткування забороненої зони об'єкта інженерно-технічними засобами охорони.

В залежності від способу охорони по периметру в забороненій зоні обладнується один або кілька рубежів виявлення, кожний з яких розбивається на ділянки. Максимальна довжина кожної ділянки визначається технічними умовами на застосовані засоби виявлення. На рис. 2 наведено відстані між елеме-

нтами забороненої зони.

Аналіз наведених інженерно-технічних засобів свідчить про високий рівень організації заходів пов'язаних з своєчасним виявленням можливих порушників периметру, але наведені системи не забезпечують захисту від елементів ураження, перш за все не забезпечують захисту ОС підрозділів НГУ від впливу елементів ураження.

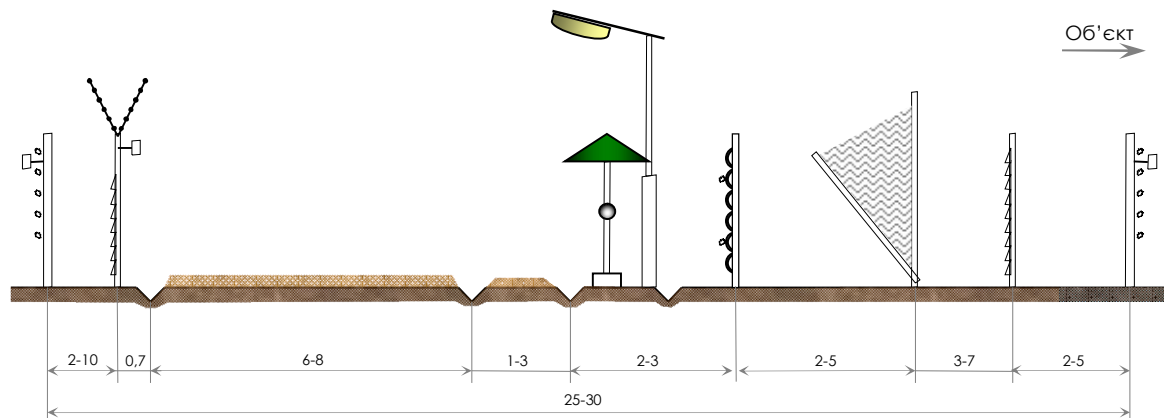

Рис. 2. Варіант устаткування забороненої зони об'єкта інженерно-технічними засобами охорони.

Спроба підвищити захищеність ОС військовослужбовців підрозділів НГУ дозволяє висунути гіпотезу, яка стверджує, що для відведення траєкторії руху елемента ураження націленого на ОС, пропонується застосовувати газодинамічний відхиляючий потік утворений газодинамічною відхиляючою системою.

В результаті висунутою гіпотези було запропоновано новий спосіб підвищення захищеності ОС підрозділів НГУ, що ґрунтується на відомому принципі переспрямування енергії або рикошеті. Тому, для підвищення захищеності ОС підрозділів НГУ від ураження стрілецьким озброєнням, пропонується принципово новий спосіб підвищення захищеності. Цей спосіб полягає в створенні газодинамічного відхиляючого потоку на шляху руху елемента ураження з метою зміни траєкторії руху елемента ураження.

Запропонований спосіб дозволяє ОС не втрачати візуального контакту з нападниками під час висунення для відбиття нападу; він є замаскованим, непомітним; безпечним у використанні; довготривалим за необхідності; універсальним у застосуванні впливу.

Визначимо рівень захищеності ОС військовослужбовців підрозділів НГУ при охороні та обороні ВДО від збройного нападу незаконно озброєних формувань та ДРГ противника.

Ймовірність ураження $P_{пор}$ одного військовослужбовця з урахуванням його руху по території, що охороняється визначаємо за допомогою виразу (1):

$$P_{пор} = 1 - \frac{1}{p \cdot \lambda \cdot t} \cdot [1 - e^{-p \cdot \lambda \cdot t}], \quad (1)$$

де λ – число пострілів по об'єкту за час $t = t^* - T$;

t^* – час знаходження об'єкта в зоні обстрілу;

T – момент часу виявлення об'єкта;

p – імовірність влучання в ціль.

За допомогою виразу визначимо P_{nor} ОС військовослужбовців НГУ:

$P_{nor} = 0,72$ – одного військовослужбовця що несе службу на місці;

$P_{nor} = 0,48$ – одного військовослужбовця що несе службу на місці з застосуванням запропонованої газодинамічної відхиляючої системи;

$P_{nor} = 0,65$ – одного військовослужбовця що несе службу пересуваючись визначеним маршрутом вздовж території, що охороняється;

$P_{nor} = 0,4$ – одного військовослужбовця що несе службу пересуваючись визначеним маршрутом по території ВДО з застосуванням запропонованої газодинамічної відхиляючої системи;

$P_{nor} = 0,91$ – групи військовослужбовців в кількості 3 чоловік що несуть службу на місці;

$P_{nor} = 0,5$ – групи військовослужбовців в кількості 3 чоловік що несуть службу на місці з застосуванням запропонованої газодинамічної відхиляючої системи;

$P_{nor} = 0,8$ – групи військовослужбовців в кількості 3 чоловік що несуть службу пересуваючись визначеним маршрутом по охороняємій території;

$P_{nor} = 0,47$ – групи військовослужбовців в кількості 3 чоловік що несуть службу пересуваючись визначеним маршрутом по території, що охороняється з застосуванням запропонованої газодинамічної відхиляючої системи.

Результати розрахунків ймовірностей ураження ОС підрозділів НГУ під час здійснення збройного нападу показують, що запропонований спосіб підвищення захищеності зменшує ймовірність ураження ОС під час виконання завдань по охороні та обороні ВДО.

Запропонована газодинамічна відхиляюча система представляє собою набір пристроїв, яка наведена на рис. 3.

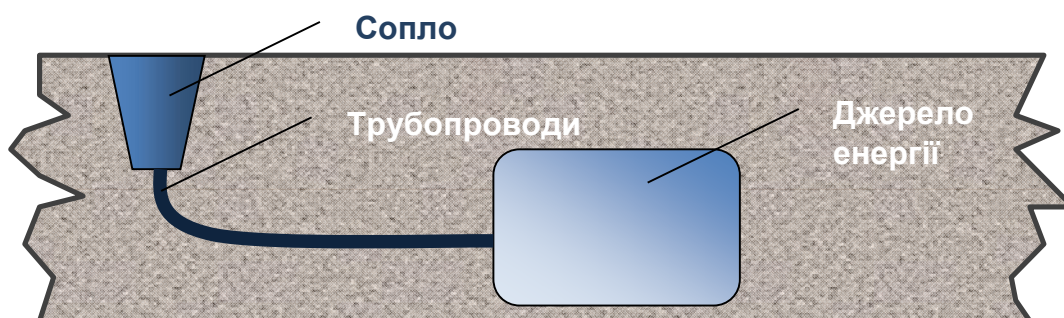

Рис. 3. Принципова схема газодинамічної відхиляючої системи.

В науковій літературі та інженерній практиці газодинамічний відхиляючий потік можна отримати наступним шляхом [3, 4]: використанням газобалонного обладнання; використанням турбореактивних установок; використанням твердопаливних установок; використанням рідинно-паливних

установок.

Газобалонна система складається з компресорів, газових балонів, трубопроводів та системи сопел (рис. 4). Система дозволяє накопичувати необхідні для тривалої роботи об'єм та масу газу.

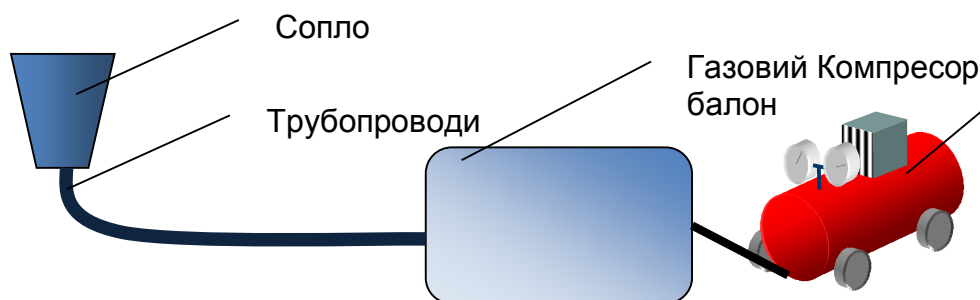

Рис. 4. Схема газодинамічної відхиляючої системи.

Аналіз науково-технічної літератури [3, 4] показує, що процеси, які відбуваються під час руху елемента ураження в газодинамічному відхиляючому потоці та після виходу з нього розглянуті недостатньо, а науково-методичний апарат обґрунтування значень параметрів газодинамічної відхиляючої системи потребує подальших досліджень.

Для вирішення поставленої наукової задачі дослідження потребують вирішення наступні часткові завдання дослідження:

- Підтвердити гіпотезу, яка стверджує, що при проведенні охорони та оборони ВДО, можливо підвищити показники захищеності шляхом відхилення траєкторії руху елемента ураження за рахунок впливу газодинамічного відхиляючого потоку;
- Розкрити закономірність впливу газодинамічного відхиляючого газового потоку на величину відхилення точки влучення елемента ураження в ціль від точки прицілювання;
- Дослідити поведінку елемента ураження при проходженні газодинамічного відхиляючого потоку;
- Розробити математичну модель процесу взаємодії елемента ураження з газодинамічним відхиляючим потоком;
- Розробити експериментальну установку для визначення величини
- Розробити рекомендації по порядку використання газодинамічної відхиляючої системи.

Вирішення поставлених часткових завдань дослідження проводити згідно розробленої структурно-логічної схеми, яку представлено на рис. 5.

Висновки. В роботі обґрунтовано необхідність підвищення захищеності особового складу НГУ при охороні ВДО за рахунок використання нової газодинамічної відхиляючої системи. Запропоновано принципова схема газодинамічної відхиляючої системи та розроблено структурно-логічну схему проведення досліджень.

Рис. 5. Структурно-логічна схема проведення досліджень.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про Національну гвардію України» Відомості Верховної Ради (ВВР), 2014, № 17, ст.594.
2. Постанова Кабінету Міністрів України від 19 червня 2013 р. № 421 «Порядок визначення переліку окремих особливо важливих об'єктів права державної власності, охорона яких здійснюється виключно державними підприємствами та організаціями».
3. Ковтун А.В., Топчій Р.І. Математична модель процесу зміни параметрів руху вражаючого елемента при проходженні ним протидіючого газодинамічного потоку // Спеціальна техніка у правоохоронній діяльності. Мат-ли II між нар. наук. – практ. конф. (Україна, Київ, 22-23 листопад 2005 р.). – К.: Київський нац. ун-т внутр. справ, 2006. – С. 79-85.
4. Ковтун А.В., Топчій Р.І., Табуненко В.О. Математичне моделювання відхилення траєкторії руху елемента ураження під впливом газодинамічного відхиляючого потоку. Збірник наукових праць. Системи озброєння і військова техніка. Випуск 2 (14). - Харків: МО України, 2008. - с. 83-87.

Овчаренко Т.В., Табуненко В.А.
ОБОСНОВАНИЕ НЕОБХОДИМОСТИ ПОВЫШЕНИЯ
ЗАЩИЩЕННОСТИ ЛИЧНОГО СОСТАВА ПОДРАЗДЕЛЕНИЙ
НАЦИОНАЛЬНОЙ ГВАРДИИ УКРАИНЫ ПРИ ОХРАНЕ ВАЖНЫХ
ГОСУДАРСТВЕННЫХ ОБЪЕКТОВ

Аннотация. В работе рассмотрен новый способ дополнительной защиты военнослужащих Национальной гвардии Украины при охране важных государственных объектов от нападения незаконно вооруженных террористических формирований, диверсионно-разведывательных групп противника, за счет разработки принципиально новой газодинамической отклоняющей системы для элементов поражения.

Ключевые слова: охрана и оборона важных государственных объектов, способы защиты личного состава, системы защиты, инженерно-технические средства, научные задачи исследования, отклоняющей газовой поток.

Ovcharenko T.V., Tabunenko V.O.
THE REASONING OF THE NECESSITY OF IMPROVING
THE PROTECTION OF THE SPECIAL COMPLEX OF
NATIONAL GUARD OF UKRAINE SUBSIDIES IN
THE PROTECTION OF IMPORTANT STATE OBJECTS

Abstract. In work reviewed a new way to extra protect the military personnel of National guard of Ukraine during the important state objects defense against illegal armed formations and hostile sabotage and reconnaissance groups attack due to development and using fundamentally new system of defeat elements refection.

Keywords: protection and defense of important state-owned facilities, methods of protecting personnel, protection systems, engineering and technical means, scientific research tasks deflecting gas flow.

Олійник Антон Вікторович, студент господарсько-правового факультету, 5 курс, група 02-18м-06,
Карманний Євгеній Вадимович, доцент кафедри трудового права, кандидат технічних наук, доцент
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, м. Харків

ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДІВ СТАТИСТИКИ ТА GOOGLE ФОРМ ДЛЯ
ПОКРАЩЕННЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ З НАВЧАЛЬНОЇ
ДИСЦИПЛІНИ «ЦИВІЛЬНИЙ ЗАХИСТ У НАДЗВИЧАЙНИХ
СИТУАЦІЯХ»

Анотація. Проаналізовані методи, що можна застосувати для покращення навчального процесу з урахуванням сучасних тенденцій. Продемонстровані інструменти, що мають високу ефективність при застосуванні їх не тільки в звичному для них середовищі, а й в закладах вищої освіти. Проведено дослідження з використанням перелічених в статті методів, та продемонстровано їх практичне застосування.

Ключові слова: метод, інструмент, статистика, Google Форма, аналітика, опитування, база даних, навчальна дисципліна «Цивільний захист у надзвичайних ситуаціях».

Актуальність. Постановка завдання. Актуальність даної статті полягає в тому, що на сьогоднішній день питання варіативності та необхідності засто-

сування різноманітних економічних, технічних та соціологічних методів дослідження досить погано розкрито наукою у ракурсі їх застосування з метою покращення освітнього процесу у вишах.

Завданням даної роботи є безпосереднє розкриття соціально-економічного методу статистичної аналітики та технічного методу Google Форм та їх координаційне використання для покращення освітнього процесу в рамках конкретної навчальної дисципліни/кафедри/університету. У нашому випадку – навчальна дисципліна «Цивільний захист у надзвичайних ситуаціях» (ЦЗуНС).

Основна частина. На сьогоднішній день наша країна знаходиться у стані становлення і швидкого розвитку та ринкової економіки. Тепер майже кожне підприємство, організація, установа намагається пристосовуватися до ринкових умов та максимально ефективно використовувати власні ресурси. Це стосується не тільки суб'єктів господарювань, а й державних установ і навіть університетів. Розглядаючи ситуацію з точки зору вишів можна одразу зробити висновок, що головним споживачем освітніх послуг є студент. Отже, для покращення профорієнтаційного рівня навчального закладу йому необхідно постійно володіти відповідною інформацією про попит і головні пріоритети споживача власних послуг, як на зовнішньому, так і на внутрішньому рівні. На щастя, вигадувати велосипед не потрібно, науковцями вже досить давно розроблені інструменти отримання та аналізу такої інформації, найефективнішим з яких є статистичний метод.

Статистичний метод є досить вагомою складовою будь-якого дослідження, будь то складні економічні обчислення, фізичний експеримент чи соціологічне опитування [1]. Та нас наразі цікавить його застосування на рівні кафедр/навчальних дисциплін університету. За допомогою проведення анкетувань, інтерв'ю, тестів чи обробки даних роботи з фокус групами можна виокремити необхідну інформацію та покращити рівень навчальних програм та освітніх послуг вишу в цілому.

Також необхідно виокремити технічні методи проведення зазначених нами раніше заходів для збирання інформації та створення відповідних серверних та стаціонарних баз даних. В проведеному нами дослідженні ми використовували програмне забезпечення (ПЗ) від компанії Google, а саме Google Форми (рис. 1).

Розглянемо використаний нами технічний метод більш детально.

Google Форми - онлайн-сервіс для створення форм зворотного зв'язку, онлайн-тестувань і опитувань [2]. Кожна форма в Google Формах має веб-сторінку, на якій розміщується анкета або квіз. Все, що потрібно для роботи з формами - це мати акаунт в Google.

Що можна зробити за допомогою Google Форм:

- 1) онлайн-реєстрацію на захід;
- 2) онлайн-дослідження;
- 3) збір фідбек;
- 4) бриф;
- 5) голосування тощо.

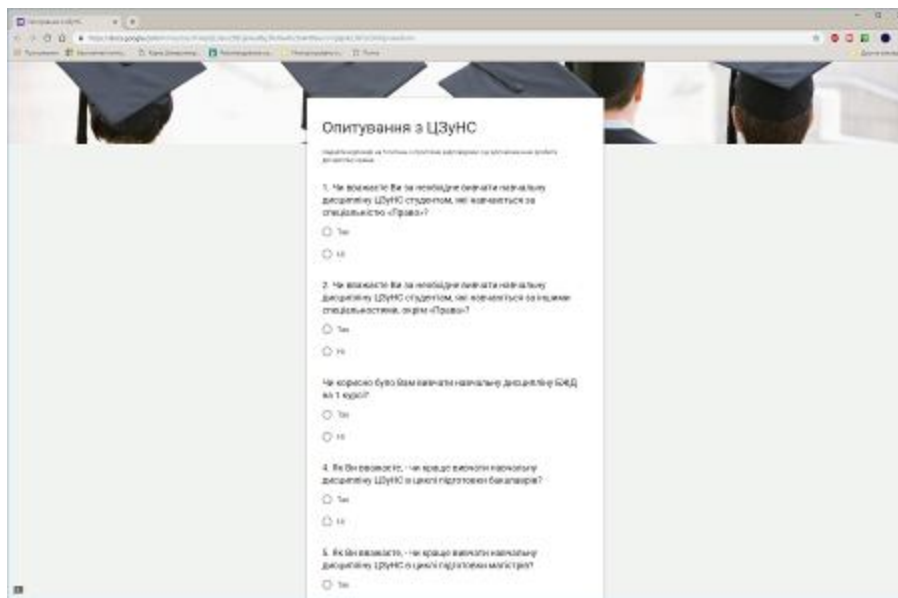

Рис. 1. Google Форми для навчальної дисципліни ЦЗУНС.

Чим зручні Google Форми?

Простота у використанні. Працювати з Google Формами не складніше, ніж з Microsoft Word. Інтерфейс зручний і зрозумілий. Форму не треба завантажувати, пересилати своїм клієнтам і отримувати від них поштою заповнений варіант.

Доступність 24/7. Форма зберігається в хмарі. Якщо ви працюєте з різних пристроїв або ваш жорсткий диск пошкодився, форма залишиться доступна при наявності посилання [2].

Індивідуальне оформлення. Ви можете створити свій дизайн для форми. Google Форми дають можливість безкоштовно вибрати шаблон з великої кількості доступних або завантажити свій (рис. 2).

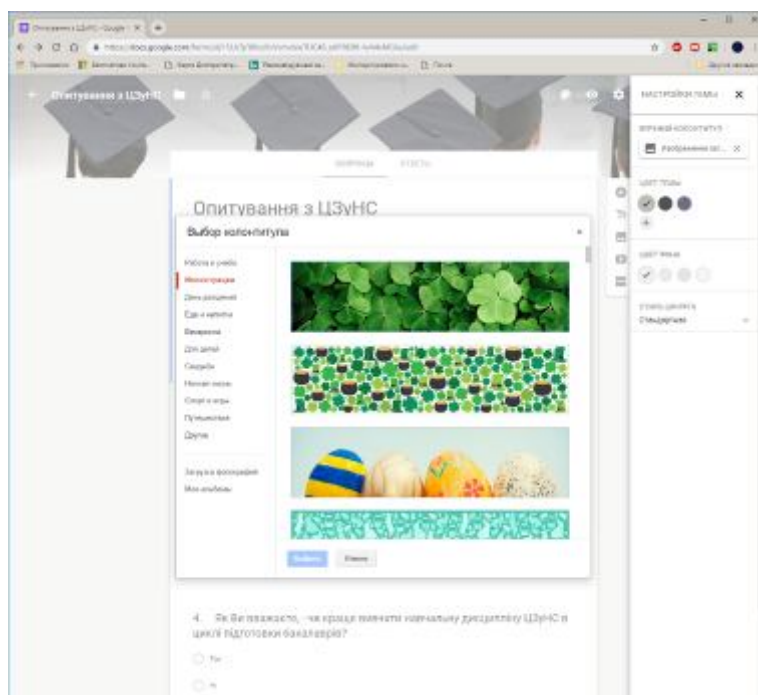

Рис. 2. Вибір шаблонів у Google Форми.

Безкоштовність. Сам сервіс безкоштовний. Заплатити доведеться тільки в разі, якщо вам раптом знадобиться розширений варіант додаткових надбудов.

Мобільність. Google Форми адаптовані під мобільні пристрої. Створювати, переглядати, редагувати і пересилати форми можна з телефону і планшета за допомогою спрощеної функціональності.

Зрозумілість. Google Форми збирають і професійно оформлюють статистику по відповідям. Вам не доведеться додатково обробляти отримані дані, можна відразу переходити до аналізу результатів, наприклад - у програмному продукті Microsoft Excel. (рис. 3).

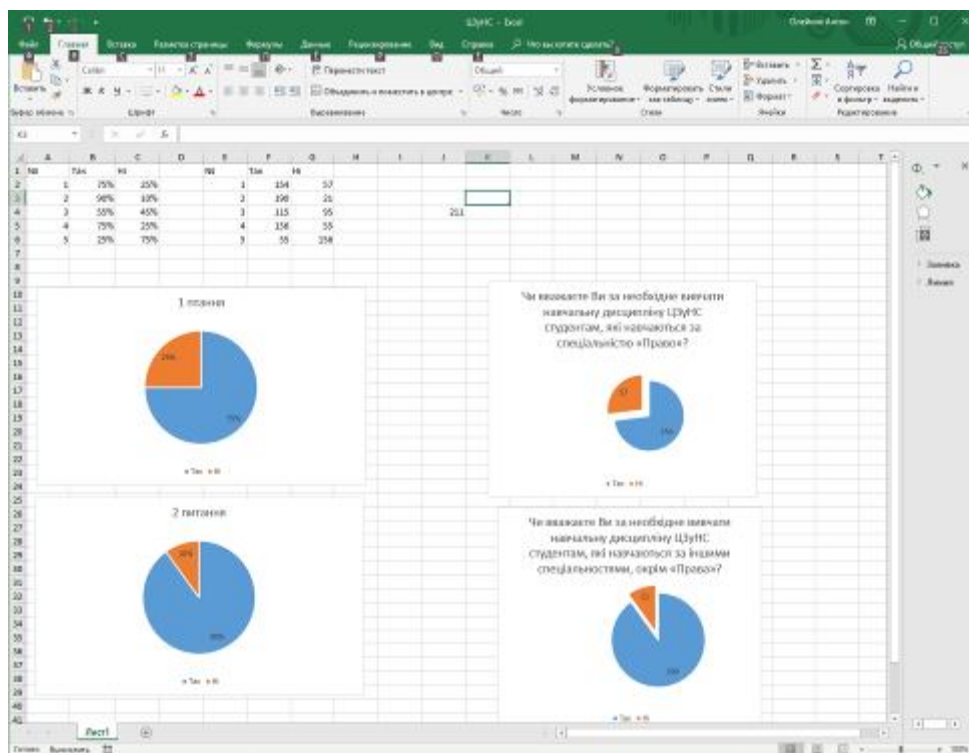

Рис. 3. Зручна інтеграція обробки та аналізу даних Google Форм у Microsoft Excel.

Тож, визначившись із методами, що ми застосовуємо, наочно розглянемо їх застосування у нашому дослідженні.

На протязі тижня, за допомогою використання Google Форм, було проведено *опитування* серед **студентів** Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, яким викладалася навчальна дисципліна «Цивільний захист у надзвичайних ситуаціях» (ЦЗуНС). Опитаним, у кількості **214-ти осіб**, було задано 5 питань з двома варіантами відповідей – «так» або «ні», тож ознайомимося із результатами:

1. Чи вважаєте Ви за необхідне вивчати навчальну дисципліну ЦЗуНС студентам, які навчаються за спеціальністю «Право»? («так» - 75 %; «ні» - 25 %).

2. Чи вважаєте Ви за необхідне вивчати навчальну дисципліну ЦЗуНС студентам, які навчаються за іншими спеціальностями, окрім «Права»? («так» - 90 %; «ні» - 10 %).

3. Чи корисно було Вам вивчати навчальну дисципліну БЖД на 1 курсі? («так» -55 %; «ні» - 45 %).

4. Як Ви вважаєте, - чи краще вивчати навчальну дисципліну ЦЗуНС в циклі підготовки бакалаврів? («так» -75 %; «ні» - 25 %).

5. Як Ви вважаєте, - чи краще вивчати навчальну дисципліну ЦЗуНС в циклі підготовки магістрів? («так» -25 %; «ні» - 75 %).

Висновки. Аналізуючи відповіді більш ніж **214 студентів** ми можемо зробити певні **висновки з відповідей студентів**:

1) **більшість студентів вбачають актуальним** вивчення дисципліни **ЦЗуНС**, не зважаючи на те, що майже половина опитаних вважають не корисними здобуті знання з курсу БЖД (питання 1 та 3);

2) також майбутні правники вважають, що **існує необхідність більш поглибленого вивчення даних дисциплін студентами**, які навчаються за іншими спеціальностями, окрім «Права» (питання 2);

3) не менш важливими є питання 4 та 5, аналізуючи результати відповідей на які, можемо зробити висновок, що **студенту краще вивчати курс ЦЗуНС в циклі підготовки бакалаврів, а не магістрів**.

Підбиваючи підсумки роботи зазначимо, що застосування перелічених у статті методів допомагає досить легко здійснювати необхідну аналітику та аналіз, що є дуже важливим та дозволяє створити підґрунтя для покращення навчального процесу. На нашому практичному прикладі, за допомогою застосування Google Форм та лише 5 простих питань, ми вже отримали досить цінну інформацію для покращення навчання у виші, але це лише маленька частина роботи навіть у обсягах однієї дисципліни. Так, застосовуючи перелічені раніше методи більш широко та поглиблено, можна значно підвищити якість освіти в університеті за допомогою мінімальної кількості ресурсів, що є дуже важливим на сьогоднішній день.

Список використаних джерел

1. Опря А.Т. Статистика: навчальний посібник. – Х.: Ранок – 2009. – 122 с.
2. Соловйова Є.В. Всі можливості Google Форм. / Інтернет-портал Нетология. Стаття від 18.12.2017. / [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://netology.ru/blog/google-formy>

Олейник А.В., Карманний Е.В.

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ МЕТОДОВ СТАТИСТИКИ И GOOGLE ФОРМ ДЛЯ УЛУЧШЕНИЯ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОГО ПРОЦЕССА ПО ДИСЦИПЛИНЕ «ГРАЖДАНСКАЯ ЗАЩИТА В ЧРЕЗВЫЧАЙНЫХ СИТУАЦИЯХ»

Аннотация. Проанализированы возможные методы, которые можно применить для улучшения учебного процесса с учетом современных тенденций. Продемонстрированы инструменты, имеющие высокую эффективность при применении их не только в привычной для них среде, но и в учреждениях высшего образования. Проведено исследование с использованием перечисленных в статье методов, и продемонстрировано их практическое применение.

Ключевые слова: метод, инструмент, статистика, Google Форма, аналитика, опросы, база данных, учебная дисциплина «Гражданская защита в чрезвычайных ситуациях».

Oliinyk A.V., Karmanniy Ye.V.

USE OF STATISTICAL METHODS AND GOOGLE FORMS FOR IMPROVEMENT THE EDUCATIONAL PROCESS IN THE ACADEMIC DISCIPLINE "CIVIL PROTECTION IN EMERGENCY SITUATIONS"

***Abstract.** Having analyzed the possible methods that can be used to improve the learning process in the light of current trends. Demonstrated tools that have high efficiency in applying them not only in their habitual environment, but also in institutions of higher education. The research is carried out using the methods listed in the article, and their practical application is demonstrated.*

***Keywords:** method, tool, statistics, Google Form, analytics, surveys, database, academic discipline "Civil protection in emergency situations".*

Панчугін Геннадій Олександрович, студент господарсько-правового факультету, 5 курс, група 02-18м-05,

Карманний Євгеній Вадимович, доцент кафедри трудового права, кандидат технічних наук, доцент

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, м. Харків

АСТРОТУРФІНГ ЯК ІНСТРУМЕНТ МАНІПУЛЮВАННЯ СВІДОМІСТЮ В СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ

***Анотація.** Висвітлено питання використання в цифрових технології, а саме в «нових медіа», інструментів маніпулювання свідомістю. Визначено поняття «веб-бригада», зазначено аналогічні терміни з усього світу. Детально розглянуто поняття «астротурфінг» як інструменту активного маніпулювання, фальсифікацій та управління громадською думкою. Зазначено приклади використання «астротурфінгу». Проведено аналіз українського сегменту соціальної мережі Facebook на можливість застосування «астротурфінгу».*

***Ключові слова:** Інтернет, соціальні мережі, маніпулювання, громадська думка, «астротурфінг», бот, фейк, «веб-бригада», Facebook, Україна.*

Актуальність. Постановка завдання. Процеси, що відбуваються сьогодні, дозволяють ставити на порядок денний питання про формування нового типу суспільних відносин, де панівне значення набувають відносини щодо виробництва, обробки, зберігання, передачі та використання зростаючого обсягу інформаційних даних [1]. Посилення процесу інформатизації суспільства сприяло зростанню ролі засобів масової інформації. У сучасному інформаційному та масово-комунікаційному суспільстві поведінка людей, їх думка, картина світу, в якому вони живуть, багато в чому залежать від ЗМІ та контенту який вони видають. Наразі, поступова-безкомпромісна цифровізація призвела до створення «нових медіа» які пов'язані своєю діяльністю з використанням соціальних мереж як платформ для просування контенту та джерело інформації [2, с. 9]. Однак тепер інформаційний простір перетворився в сіру-проблемну зону, де істина та брехня існують на рівних умовах, тому наразі швидко диференціювати їх складно. Сьогодні, в умовах, коли кожна новина має значний вплив, важливо розуміти, що фейкові новини – не жарт, а потужна зброя формування громадської думки. Формуючи хибну картину світу, фейкові новини перешкоджають розвитку демократичного суспільства та не-

суть низку загроз всьому людству.

Ускладнення суспільних інститутів розвитку та відносин, основою яких все частіше виступають інформаційні відносини, висуває на перший план питання про забезпечення формування та становлення безпечного інформаційного середовища в Україні. Тому актуальність даної роботи та наукова новизна буде полягати в аналізі астротурфінгу, як однієї з найважливіших технік впливу на свідомість користувачів соціальних мереж, а також висвітлення можливого використання ботів в українському сегменті соціальної мережі Facebook.

Основна частина. За останні декілька років Україна досягла значних зрушень в впровадженні новітньої цифрової інфраструктури, прикладом слугує активне впровадження 4G покриття, впровадження цифрових сервісів в освіті, медицині та державному секторі, активне розгортання широкосмугового інтернету. Однак показники, ще доволі незначні. Наприклад, у 2016 році в Україні користувачами мережі інтернет були, всього 15 млн осіб, а в 2018 році ця кількість збільшилася до 27 млн осіб, що складає 66 % всього населення. Наприклад, у 2018 році в Англії 63 млн осіб - 96 % населення, а в Нідерландах 16.5 млн осіб - 97 %, у Швеції 10 млн осіб - 99.7 % [3]. При такій «незначній» кількості користувачів мережею інтернет Україна доволі активно користуються соціальними мережами. На початок 2019 року кількість українців в мережі Facebook склала 13 млн осіб, що становить 57% користувачів соціальних мереж в Україні, другою за популярність є мережа Вконтакте, яка займає 21%, інші мережі 22% - це Instagram, Однокласники, Twitter [4]. Вже сьогодні соціальними мережами по всьому світу користуються 3.5 млрд осіб, що становить 46% усього населення землі [5].

Зараз спостерігається зростання не аби якого попиту на контент «нових медіа», а саме контент пабліків в соціальних мережах та блогів, які мають низький рівень контролю ззовні, тенденція зумовлена масовим проникненням соціальних мереж до сучасного середовища існування людини [6, с. 129]. Але попри позитивні можливості, які виникають з впровадження соціальних мереж, також вони активно використовуються, як інструмент для управління аудиторією, за допомогою модифікації інформації про певні події чи факти з використанням таких прийомів як фабрикація фактів, пропаганда, створення паніки [7]. Окрім цього виникли й інші проблеми, які вже давно були відомі людству, такі як: кіберзлочинність, віртуальні «брудні технології», розсилка несанкціонованої реклами, інформаційний спам, фішинг та інші негативні явища. Зараз соціальні мережі досі не визнаються, як основний інструмент політичної боротьби, але все більше робиться акцент на діяльність соціальних мереж. Вже зараз використовується такий інструмент, як інтернет-дискусій за участю «веб-бригад».

«Веб-бригада», також відома як «інтернет-бот» в Україні, «умаодан» в Китаї, «хасбара» в Ізраїлі, «інтернет-тролі» в Росії – контрольовані замовником інтернет-користувачі, основною метою яких є формування потрібної громадської думки та маніпуляція суспільною думкою в соціальних мережах. Така діяльність слугувала створенню нового поняття: астротурфінг.

Астротурфінг (англ. *Astroturfing*, штучна трава для футбольного поля) – це практика маскуванню спонсорів повідомлення за допомогою веб-бригад, або програмного забезпечення, метою якої є управління громадською думкою. Така діяльність відбувається завдяки витісненню думок реальних людей, та впровадження піддроблених думок, що в результаті створює враження, що велика кількість людей вимагають чогось конкретного, або виступають проти чого-небудь чи виражають певну підтримку [8]. Спрямованість астротурфінгу може бути будь-якою, як політичною, так й економічною, ідеологічною, та навіть суспільно небезпечною-радикальною. Саме том астротурфінг є найважливішою частиною м'якої сили в сучасній політиці.

Найбільш інтенсивне використання таких технологій було зафіксовано в рамках президентської виборчої кампанії в США в 2016 році, причому це стосувалося кандидатів як від Демократичної, та й від Республіканської партій. За підрахунками А. Бессі та Е. Феррара, в Twitter тільки за місяць спостереження було виявлено близько 400 тисяч ботів, на які припадає майже п'ята частина всіх твіттів, які брали участь у політичних дискусіях з приводу президентських виборів [9]. Контент діючих ботів стосувався як конструювання позитивного образу кандидатів, так й заплямовування образів політичних супротивників. Зокрема, існували боти, що імітували представників латиноамериканських виборців й виступаючих на підтримку Д. Трампа, що було особливо суттєво на тлі антиіммігрантської риторики Трампа, що відштовхнула значну частину латиноамериканського електорату. У цей же період боти в Twitter і Facebook поширювали звинувачення на адресу Х. Клінтон в тому, що вона замішана в скандальних історіях, пов'язаних з корупцією, та висловлювалися припущення, що в цих бот атаках замішані російські автоматизовані кіберкоманди. Мета політичних ботів на цих виборах полягала в маніпулюванні політичними дискусіями, демобілізації опозиції та створення неіснуючої армії політичних прихильників [10].

Астротурфінг також застосовувався в ході проведення референдуму у Великобританії, їх метою була активна пропаганда виходу країни з Євросоюзу [11]. У Венесуелі політичні боти були інструментом крайніх правих опозиційних сил [12].

Також існують дослідження використання автоматизованих акаунтів провідними політиками Бразилії в період президентських виборів 2014 року, імпичменту в 2016 році та в період проведення муніципальних виборів в Ріо-де-Жанейро в тому ж році. Так, під час політичних дебатів у 2014 р. між Д. Русеф та А. Невагомий боти використовувалися обома кандидатами, що загострило протистояння в соціальних мережах. Після перемоги на президентських виборах Русеф всі сервери та боти, використовувані в її кампанії, були відключені, в той час як прихильники Невеса використовували потенціал ботів для комп'ютерної пропаганди опозиційних сил, що стало ключовим фактором імпичменту президента в 2016 році [13].

В Японії на виборах 2014 році було помічено втручання політичних ботів, що поширюють інформацію в мережі Twitter на підтримку прем'єр-міністра

С. Абе. Інші випадки, що об'єднують перших політичних осіб з бот-технологіями, пов'язані з агентами Національного агентства розвідки Північної Кореї, які поширили в мережі Twitter понад 1,2 млн повідомлень, щоб розгойдати громадську думку на користь кандидата на пост президента Пак Кин Хе, який здобув перемогу в 2012 році. Все це дає підставу дослідникам політичної комунікації говорити про те, що для багатьох сучасних політиків в даний час бот-мережі стають частиною комунікаційного інструментарію для проведення виборчих кампаній [14].

В Україні на тлі передвиборчих перегонів також була застосована така технологія, яскравим прикладом слугують сторінки в мережі Facebook діючого президента П. Порошенка та кандидата у президенти Ю. Тимошенко, де відбувається активне виправдання кандидатів попри корупційні скандали останніх днів, надмірна підтримка яка спонтанно з'явилася в квітні 2018 року, придушення думок, що йдуть в розріз кандидатів, а також активне паплюження супротивників. До такої ситуації призвело активне скуповування «веб-бригад», яке почалося в квітні 2018 року, коли показники кількості підписок на Facebook сторінки кандидатів почали значно перевищувати звичайну кількість, яка продивлялась раніше. Така активність підписок перевищила показники навіть президента США Д. Трампа, прем'єр-міністра Т. Мей та президента Франції М. Макрона (рис. 1).

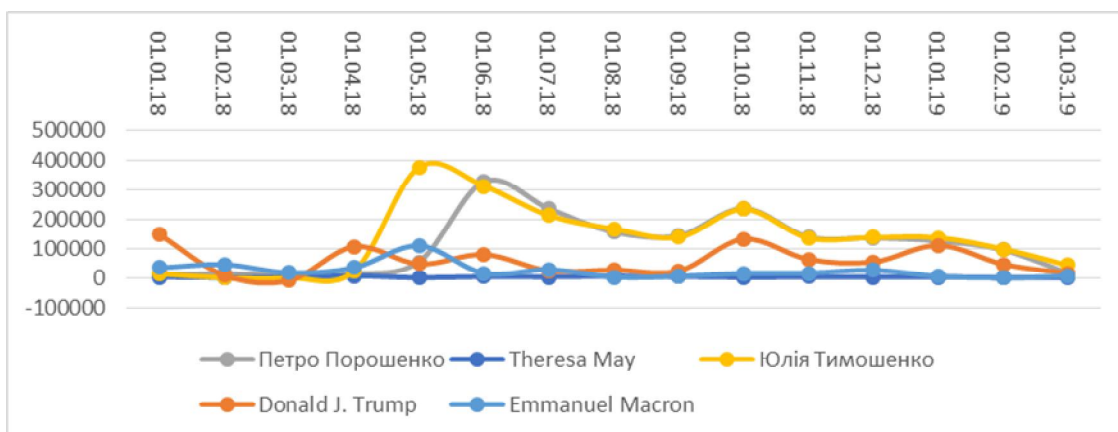

Рис. 1. Статистика кількості підписок в місяць [15].

Висновки. Вбачаючи на ефективне використання астротурфінгу, слід більшу увагу приділити вивченню даного феномену, адже він є небезпечною зброєю для цілісності та стабільності держав. Окрім цього, на сьогоднішній день присутня небезпека використання даної технології на президентських виборах 2019 року в Україні. Було досліджено лише статистику двох кандидатів, але на них вже видно шахрайські методи ведення виборчої гонки. Тому ми пропонуємо, вжити превентивних заходів щодо створення нових ботів, та провести активне дослідження вже існуючих акаунтів на предмет ознак астротурфінгу, важливим є питання блокування вже виявлених ботів, тому доцільно провести переговори з адміністрацією соціальної мережі Facebook, щодо впровадження додаткових заходів, окрім вже існуючої жорсткої політики що-

до політичної реклами.

Список використаних джерел

1. Цифровізація в умовах інституційної трансформації економіки: базові складові та інструменти цифрових технологій / Н. М. Краус, К. М. Краус // *Інтелект XXI*. - 2018. - № 1. - С. 211 - 214. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/int_XXI_2018_1_48 – Назва з екрана.
2. Іванов О.В. Соціологія масових комунікацій: Навчальний посібник – К.: Центр Вільної Преси, 2013. – 258 с.
3. Sara Lone. European Ecommerce Report 2018 Edition [Electronic resource]. Publication date: 02.07.2018 – Mode of access: <https://www.ecommercewiki.org/reports/614/european-ecommerce-report-2018> – Title from the screen.
4. Красиков М. Інформатор [Електронний ресурс]. Електронне видання Інформатор. Дата публікації: 24.10.2018 – Режим доступу: <https://dengi.informator.ua/2018/10/24/kak-v-ukraine-otnosyatsya-k-smi-i-skolko-ukraintsev-sidit-vkontakte/> – Назва з екрана.
5. Simon Kemp. Digital 2019: global internet use accelerates [Electronic resource]. Publication date: 30.01.2019 – Mode of access: <https://wearesocial.com/blog/2019/01/digital-2019-global-internet-use-accelerates> – Title from the screen.
6. Казаринова Д. Б. Новые медиа как политические проекты и элементы мягкой силы в современном политическом процессе / Материалы круглого стола «Новые медиа в современной политике» в Вестнике РУДН. – Серия Политология. – 2014. – №1. – С.128 – 131.
7. Лісовський П.М. Феномен Інтернету як засіб маніпуляції свідомістю в українському сучасному соціумі [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://novyn.kpi.ua/2005-3-1/04_Lisovskii.pdf – Назва з екрана.
8. Данько Ю.А. Астротурфінг як інструмент віртуальної маніпуляції та політичної пропаганди в умовах інформаційної доби [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/cuc_2015_2\(1\)_6.pdf](http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/cuc_2015_2(1)_6.pdf) – Назва з екрана.
9. Bessi A., Ferrara E. Social bots distort the 2016 US Presidential Election online discussion [Electronic resource]. Publication date: 2016 – Mode of access: <https://firstmonday.org/article/view/7090/5653> – Title from the screen.
10. Howard P.N., Bolsover G., Kollanyi B., Bradshaw S., Neudert L.-M. Junk news and bots during the U.S. Election: What were Michigan voters sharing over Twitter? Working Papers & Data Memos [Electronic resource]. – Mode of access: <http://comprop.oii.ox.ac.uk/wp-content/uploads/sites/89/2017/03/What-Were-Michigan-Voters-Sharing-Over-Twitter-v2.pdf> – Title from the screen.
11. Howard P.N., Kollanyi B. Bots, #Strongerin, and #Brexit: Computational propaganda during the UK-EU referendum [Electronic resource]. – Mode of access: https://www.researchgate.net/publication/304225776_Bots_StrongerIn_and_Brexit_Computational_Propaganda_during_the_UK-EU_Referendum – Title from the screen.
12. Forelle M.C., Howard P.N., Monroy-Hernandez A., Savage S. Political bots and the manipulation of public opinion in Venezuela [Electronic resource]. – Mode of access: <https://arxiv.org/ftp/arxiv/papers/1507/1507.07109.pdf> – Title from the screen.
13. Arnaudo D. Computational propaganda in Brazil: Social bots during elections [Electronic resource]. – Mode of access: <https://blogs.oii.ox.ac.uk/politicalbots/wpcontent/uploads/sites/89/2017/06/Comprop-Brazil-1.pdf> – Title from the screen.
14. Howard P.N., Woolley S., Calo R. Algorithms, bots, and political communication in the US 2016 election: The challenge of automated political communication for election law and administration [Electronic resource]. – Mode of access: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/19331681.2018.1448735> – Title from the screen.
15. Fanpage Karma. Social network analysis website [Electronic resource]. Date of analysis: 16.03.2019 – Mode of access: <https://www.fanpagekarma.com/dashboard?h=UHbH4OXPO#historie> – Title from the screen.

Панчугин Г.О., Карманний Е.В.

АСТРОТУРФИНГ КАК ИНСТРУМЕНТ МАНИПУЛИРОВАНИЯ СОЗНАНИЕМ В СОЦИАЛЬНЫХ СЕТЯХ

***Аннотация.** Освещены вопросы использования в цифровых технологиях, а именно в «новых медиа», инструментов манипулирования сознанием. Определено понятие «веб-бригада», указаны аналогичные понятия со всего мира. Подробно рассмотрено понятие «астротурфинг» как инструмента активного манипулирования, фальсификаций и управления общественным мнением. Указаны примеры использования «астротурфинга». Проведен анализ украинского сегмента социальной сети Facebook на возможность применения «астротурфинга».*

***Ключевые слова:** Интернет, социальные сети, манипулирование, общественное мнение, «астротурфинг», бот, фейк, веб-бригада, Facebook, Украина.*

Panchuhin H.O., Karmanniy Ye.V.

ASTROTURFING AS A TOOL FOR MANIPULATING CONSCIOUSNESS IN SOCIAL NETWORKS

***Abstract.** The issues of using in digital technologies, namely in «new media», tools of manipulation of consciousness are covered. The concept of «web brigade» is defined, similar terms from all over the world are indicated. The concept of «astroturfing» as an instrument of active manipulation, falsification and management of public opinion is considered in detail. Examples of the use of «astroturfing» are given. The analysis of the Ukrainian segment of the social network Facebook on the possibility of using «astroturfing».*

***Keywords:** Internet, social networks, manipulation, public opinion, «astroturfing», bot, fake, web brigade, Facebook, Ukraine.*

Пешик Олександр Сергійович, студент факультету
техногенно-екологічної безпеки, 5-й курс, група ОП-18-551,
Малько Олександр Дмитрович, доцент кафедри охорони праці та
техногенно-екологічної безпеки, кандидат військових наук, доцент
Національний університет цивільного захисту України, м. Харків

ВИКОРИСТАННЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ДОСВІДУ ДЛЯ УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ОХОРОНОЮ ПРАЦІ РЕМОНТНОГО ПІДПРИЄМСТВА

***Анотація.** Обґрунтована необхідність впровадження ризикорієнтованого підходу для удосконалення системи управління охороною праці ремонтного заводу. Вивчено зарубіжний досвід запровадження положень Директиви № 89/391/ЄЕС Ради щодо запровадження заходів заохочення поліпшення безпеки та охорони здоров'я працівників на роботі. В якості засобу впровадження ризикорієнтованого підходу запропонована система управління охороною праці та ризиками.*

***Ключові слова:** ризикорієнтований підхід, система управління охороною праці ремонтного заводу.*

Актуальність. Постановка завдання. Необхідність прискореного розвитку економіки у нашій країні, її інтеграційні процеси вимагають вирішення проблеми впровадження і вдосконалення менеджменту охорони і безпеки

праці. На даний час ця проблема є невід'ємною частиною соціально-економічного розвитку держави та складовою державної політики. У ст. 3 Конституції України і Законі України «Про охорону праці» визначено, що основним принципом державної політики є пріоритет життя і здоров'я працівників відносно будь-яких результатів виробничої діяльності.

Після підписання у 2014 р. Угоди про асоціацію між Україною та ЄС наша країна взяла чіткий курс на побудову європейських підходів у всіх сферах діяльності, у тому числі й у питаннях ставлення до безпеки людської праці. Створення цілком безпечних та здорових умов праці є однією з найважливіших проблем, що стоять перед державою. Розв'язання цієї проблеми неможливе без удосконалення системи управління охороною праці на виробництві. Аналіз європейського досвіду у галузі менеджменту охорони праці свідчить, що таке удосконалення необхідно здійснювати на підставі оцінювання ризиків виникнення нещасних випадків та аварій на виробництві.

Вирішення вищезазначеної проблеми має особливу актуальність для ремонтних підприємств Укроборонпрому, на яких характерне використання застарілої техніки і технологій, машин і устаткування. Однією з особливостей технологічного процесу ремонтних підприємств є знаходження на території одного цеху робочих місць, на яких формуються різні виробничі середовища. У кожному із таких середовищ робочі місця характеризуються своїми шкідливими і небезпечними виробничими чинниками, показники яких можуть значно перевищувати допустимий рівень. Внаслідок цього працівники наражаються на небезпеку від впливу на їх організм шкідливих і небезпечних виробничих чинників не лише від свого робочого місця, але від своїх «сусідів». Неналежні умови праці спричиняють високий рівень травматизму і професійних захворювань [1].

Система управління охороною праці (далі по тексту – СУОП) на ремонтних заводах оборонної сфери, як і на більшості ремонтних підприємств держави, побудована за принципом «коригувальних дій» (реактивним принципом), тобто реагування на небезпечні випадки та ситуації, а не за принципом «запобіжних дій» (проактивним), профілактики небезпечних випадків та ситуацій, що унеможлиблює визначення пріоритетності профілактичних заходів з безпеки та гігієни праці на кожному з етапів діяльності підприємства [2]. Тому СУОП на ремонтних підприємствах Укроборонпрому потребує розвитку та удосконалення з урахуванням європейського досвіду.

Основна частина. Зважаючи на актуальність розвитку та удосконалення СУОП, Кабінет Міністрів України розпорядженням № 989-р від 12 грудня 2018 р. схвалив Концепцію реформування системи управління охороною праці в Україні (далі по тексту - Концепцію) [3]. Концепція визначає принципи, основні напрями та завдання побудови системи організації безпеки та гігієни праці в Україні на основі ризикорієнтованого підходу (далі по тексту – РОП) для забезпечення впровадження стандартів Європейського Союзу.

В Європейському Союзі РОП закріплений, так званою, "рамковою" Директивою № 89/391/ЄЕС про впровадження заходів для заохочення вдоскона-

лень у сфері безпеки і охорони здоров'я працівників під час роботи (далі - Директива № 89/391/ЄЕС). Метою цієї директиви є впровадження заходів, сприяти поліпшенню у сфері безпеки і гігієни праці, тобто заходів превентивного характеру. Директива визначає основні положення інших 19 окремих директив, що стосуються вимог охорони праці на робочому місці: при використанні устаткування, роботі з хімічними, фізичними і біологічними речовинами, а також захисту певних категорій працівників та конкретних питань, що пов'язані з трудовою сферою [4].

Національним законодавством країн - членів ЄС положення Директиви № 89/391/ЄЕС врегульоване на рівні трудових кодексів (у частині забезпечення безпеки і гігієни праці) і/або спеціальних законів. Необхідним інструментом для відповіді на сучасні виклики інтеграції України з ЄС та підвищення результативності дій суб'єктів господарювання щодо запобігання травматизму стає система управління гігієною та безпекою праці, яка запроваджується Концепцією реформування системи управління охороною праці в Україні. Як нормативний документ для її запровадження найчастіше використовується стандарт BS OHSAS 18001:2007 «Системи менеджменту професійної безпеки та здоров'я» (далі – OHSAS 18001) або нормативно-правові акти, розроблені на його основі: ДСТУ OHSAS 18001:2010 «Системи менеджменту гігієни та безпеки праці», який побудований за принципом управління ризиками на робочому місці відповідно до загальної моделі профілактичних і запобіжних заходів, зазначених у Директиві № 89/391/ЄЕС. У стандарті передбачається постійне вдосконалення за рахунок реалізації циклу Шухарта – Демінга PDCA (Plan – Do – Check – Act), тобто «Плануй – виконуй – перевіряй – дій» [5].

Новий стандарт ISO 45001:2018 «Системи управління охороною здоров'я і безпекою праці», який офіційно запроваджений з березня 2018 року встановлює мінімальний набір вимог до належної практики безпечного виконання робіт для захисту працівників у всіх країнах світу. В ISO 45001:2018 реалізований РОП, який гарантує організації результативність і постійне поліпшення її системи менеджменту ОЗіБП в умовах постійно мінливого контексту. Його впровадження забезпечує організації основу для підвищення рівня професійної безпеки, зниження ризиків на робочих місцях, створення і підтримання безпечних умов праці. Стандарт ISO 45001 враховуватиме міжнародні трудові норми – напрацювання МОП (конвенції, рекомендації до них), європейські директиви та різні чинні стандарти в цій галузі (BS OHSAS 18001, ANSI/ASSE Z10 тощо) [6].

Вищезазначена «Концепція реформування системи управління охороною праці в Україні» (Концепція) на основі РОП розроблена з урахуванням європейських практик і стандартів про запровадження заходів, покликаних заохочувати до поліпшення безпеки та охорони здоров'я працівників на роботі, і є рамковим документом, що формує контекст, бачення, принципи та визначає завдання й основні напрями побудови єдиного порядку організації охорони праці в Україні на основі РОП. Планом заходів щодо реалізації Концепції передбачено розроблення засобів і впровадження заходів застосування РОП у

реформуванні системи управління охороною праці об'єктів господарювання.

Одним із перспективних заходів застосування РОП, є запровадження науково-обґрунтованої системи управління охороною праці та ризиками (далі – СУОПР) на підприємстві [7]. Оцінювання ризиків в СУОПР полягає в аналізі можливих наслідків та ймовірності їх настання, визначенні величини ризиків і прийнятті рішення стосовно їх прийнятності чи неприйнятності. Система управління охороною праці та ризиками стає частиною загальної системи управління підприємства та функціонує з метою підвищення рівня безпеки виконання робіт на підприємстві, зменшення, запобігання та усунення впливу небезпечних чинників і управління ризиками, пов'язаними з небезпеками. [2]. Загальна модель СУОПР, яка розроблена згідно з вимогами ДСТУ OHSAS 18001 наведена на рис. 1.

Рис. 1. Модель СУОПР згідно з ДСТУ OHSAS 18001.

У моделі показано управлінські функції та їх взаємозв'язок у СУОПР. В основі стандарту ДСТУ OHSAS 18001 [5] закладена методологія, відома як «Плануй-Виконуй-Перевірй-Дій», яку можна стисло описати таким чином:

- плануй – установлюй цілі та визначай процеси, необхідні для отримання результатів, що відповідають політиці підприємства в сфері охорони праці;
- виконуй – запроваджуй безпечні процеси;
- перевіряй – виконуй моніторинг і вимірюй процеси, враховуючи політику у сфері охорони праці, цілі, завдання, правові та інші вимоги, а також звітуй про результати;
- дій – вживай заходи для постійного покращення показників в сфері охорони праці.

Одним із основних аспектів системи управління охороною праці та ризиками ремонтного заводу в нинішніх реаліях стає політика сфері охорони праці, яка має відповідати характеру діяльності підприємства і поєднуватись з усіма елементами його виробничої діяльності та враховувати виробничі ризи-

ки [1]. За її виконання менеджмент і особисто директор заводу має нести персональну відповідальність. Формування політики здійснюється на основі комплексної оцінки рівня безпеки виробничих підрозділів заводу, що проводиться шляхом виявлення всіх небезпечних і шкідливих виробничих чинників, характерних для кожного об'єкта, їх оцінки та аналізу можливих варіантів (у т. ч. шляхом аудиту) і зменшення ризику настання небезпечної ситуації.

У політиці мають бути зобов'язання щодо створення на робочому місці та у кожному структурному підрозділі умов праці відповідно до нормативно-правових актів, а також щодо запобігання виробничому травматизму, професійним захворюванням, яке провину виконувати щодо забезпечення прав працівників в сфері охорони праці.

Управління ризиками включає цілеспрямоване проведення заходів по зниженню ризиків, виборі шляхів щодо зменшення ризику і являє собою безперервний процес, який може бути представлений у вигляді алгоритму. Алгоритм управління ризиками пов'язаними з небезпеками може включати [7]:

1. Планування управління ризиками – процес прийняття рішень щодо застосування методології РОП для конкретного виду діяльності.

2. Ідентифікацію ризиків – визначення того, які ризики можуть вплинути на певний вид діяльності.

3. Якісну оцінку ризиків – процес якісного аналізу результатів ідентифікації, а також визначення подій, які роблять найбільший внесок у загальний ризик і потребують вживання заходів щодо його зниження.

4. Кількісну оцінку ризиків – визначення ймовірності виникнення ризиків і впливу їх наслідків на певний вид діяльності; це допомагає приймати оптимальні рішення й уникати невизначеності в процесі управління.

5. Планування реагування на ризики – розроблення методів і технологій зниження негативних наслідків ризиків.

6. Реалізацію прийнятого рішення – заключний етап усієї роботи з управління ризиками на основі попереднього планування. Моніторинг і контроль параметрів безпеки проводять з метою перевірки дотримання вимог встановлених норм.

Висновки. Отже, використання зарубіжного досвіду впровадження ризикорієнтованого підходу в СУОП ремонтного заводу, повинно стати важливим заходом її розвитку та удосконалення. При цьому важливо використовувати закордонний досвід у галузі менеджменту охорони праці на підставі оцінювання ризиків виникнення нещасних випадків та аварій на виробництві.

Список використаних джерел

1. Здановський В. Г., Гогіташвілі Г. Г., Степанишин В. М. Нове у системі управління охороною праці на основі системного підходу та імплементації євростандартів. Проблеми охорони праці в Україні. 2016. Вип. 31. С. 3-11.

2. Павлюк В.І. Основні шляхи підвищення конкурентноспроможності підприємств оборонно-промислового комплексу України. Теоретичні та практичні питання економіки. 2017. Вип. 21. С.207-211.

3. Про схвалення Концепції реформування системи управління охороною праці в Україні та затвердження плану заходів щодо її реалізації. Схвалено розпорядженням Кабінету

Міністрів України від 12 грудня 2018 р. № 989-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/989-2018-p>.

4. Щодо запровадження заходів заохочення поліпшення безпеки та охорони здоров'я працівників на роботі. Директива № 89/391/ЄЕС Ради. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/ru/994_b23.

5. Системи управління гігієною та безпекою праці. ДСТУ OHSAS 18001:2010. URL: https://dnaop.com/html/34112/doc-ДСТУ_OHSAS_18001_2010.

6. Системы менеджмента охраны здоровья и безопасности труда – Требования и рекомендации по применению. ISO 45001:2018 URL: [https://pqm-online.com/assets/files/pubs/translations/std/iso-45001-2018-\(rus\).pdf](https://pqm-online.com/assets/files/pubs/translations/std/iso-45001-2018-(rus).pdf).

7. Морозов А.О. Наукові основи впровадження ризик-орієнтованого підходу в управлінні техногенно-екологічною безпекою (за матеріалами наукової доповіді на засіданні Президії НАН України 17 червня 2015 р.). Вісник НАН України. 2015. № 8. С. 24-31.

Пешик А.С., Малько А.Д.
**ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ЕВРОПЕЙСКОГО ОПЫТА ДЛЯ
УСОВЕРШЕНСТВОВАНИЮ УПРАВЛЕНИЯ ОХРАНОЙ ТРУДА
РЕМОНТНОГО ПРЕДПРИЯТИЯ**

Аннотация. Обоснована необходимость внедрения рискориентированного подхода для совершенствования системы управления охраной труда ремонтного завода. Изучен зарубежный опыт внедрения положений Директивы № 89/391 / ЕЭС Совета о введении мер поощрения улучшения безопасности и охраны здоровья работников. В качестве средства внедрения рискориентированного подхода предложена система управления охраной труда и рисками.

Ключевые слова: рискориентированный подход, система управления охраной труда ремонтного завода.

Peshik O.S., Malko O.D.
**USING EUROPEAN EXPERIENCE TO IMPROVE THE
MANAGEMENT OF LABOR PROTECTION REPAIR COMPANY**

Abstract. The necessity of implementation of the risk-oriented approach for improving the system of management of labor protection of the repair factory has been proved. The foreign experience of implementing the provisions Council Directive 89/391/EEC on the introduction of measures to encourage improvements in the safety and health of workers has been studied. As a means of the introducing of the risk-oriented approach, a system for managing occupational safety and risk has been proposed.

Key words: risk-oriented approach, system of management of labor protection of repair factory.

Піляєва Катерина Юріївна, студентка Інституту підготовки кадрів
для органів юстиції України, 3 курс, група 04-16-10,
Яригіна Єлизавета Петрівна, асистент кафедри трудового права,
кандидат юридичних наук

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, м. Харків

**ЛЮСТРАЦІЯ ЯК ФОРМА ДИСКРИМІНАЦІЇ У ТРУДОВОМУ ПРАВІ:
ПОГЛЯДИ ТА ДИСКУСІЇ**

Анотація. Проведено аналіз чинних нормативно-правових актів на відповідність їх міжнародним демократичним засадам у сфері боротьби з дискримінацією, виокремлено основні проблемні питання та напрямки їх вирішення.

Ключові слова: дискримінація, боротьба з корупцією, трудові відносини в Україні.

Актуальність. Постановка завдання. Питання щодо дискримінації в трудових відносинах стало особливо актуальним з прийняттям Закону України «Про очищення влади» у 2014 році. Так, передбачається, що певному колу окремих фізичних осіб, що обіймають посади в органах державної влади і місцевого самоврядування забороняється здійснювати ти це й надалі. Тобто, фактично відбувається звільнення осіб від виконання своїх трудових обов'язків саме через те, що вони обіймали свої посади. На нашу думку, це суперечить загальноновизнаним демократичним стандартам у боротьбі з дискримінацією, принципам верховенства права, дотримання прав людини і свободи слова, децентралізації влади, розвитку партійного плюралізму тощо.

Таким чином, під час даного дослідження буде розглянуто основні проблеми застосування такого явища як «люстрація», недосконалість прийнятих нормативно-правових актів у сфері боротьби з корупцією, а також проблема порушення прав людини, що мають дискримінаційний характер.

Дана проблематика досить активно вивчається зарубіжними вченими. Тут слід виокремити напрацювання таких дослідників, як П. Блажек, Е. Бланкенбург, Я. Воленський, П. Гжеляк та ін. З-поміж вітчизняних науковців питання люстрації в контексті своїх досліджень розглядали В. Дейниченко, Н. Менінкова, А. Руденко, О. Сахно, О. Степаненко, С. Шевчук.

Основна частина. Поняття «люстрація» має латинське походження і спочатку відображала процеси, що відбувалися в кризовій Римській республіці у I ст. до н. е. У цей період словом «lustratio» позначали процес заборони посадовим особам, що займали важливі пости в армії та сенаті при диктаторі Суллі (Марії, Помпеї, Цезарі та ін.) займати їх надалі. Іншими словами, це був різновид репресій наступною елітою попередньої, щоправда, виключаючи переслідування і вбивства. Взагалі люстрація передбачала відсторонення представників однієї політичної еліти від влади з заборорою зайняття посад через те, що вони представляли політичний режим, викритий у злочинах проти людини.

Сучасне тлумачення цього поняття таке: люстрація (від лат. lustratio – очищення через жертвопринесення) – в політичному сенсі означає очищення влади від старих кадрів, заборона функціонерам попередньої влади займати посади в державному апараті, обиратися у представницькі органи, бути суддями, інколи навіть займатися викладацькою діяльністю тощо.

Ще з часів перших націонал-демократів та до сьогодення більшість українців вважають, що люстрація – це очищення органів влади та правоохоронної системи від осіб, пов'язаних з комуністичним минулим, колишніх співробітників спецслужб та іноземних агентів. Мета люстрації – очищення держави від людей, які загрожують її демократичному розвитку. В різні роки люстрацію застосували у Чехії, Польщі, Грузії та країнах Балтії. Важливо усвідомлювати, що люстрація не покарання за порушення законів і не має підмінювати його. Люстрація повинна виступати фільтром для очищення державних органів влади.

Для комплексного розуміння проблеми важливо визначити основну мету, на яку, власне, може «працювати» люстрація. По-перше, люстрація є дієвим інструментом, застосування котрого не допускає відродження старих режимів і рецидивів минулого, натомість сприяє демократизації суспільних інститутів та популяризації демократичних принципів. Люстрація в певному сенсі є також своєрідною національною ідеєю, стрижнем, навколо якого об'єднується суспільство, яке прагне перетворень, реформ та зламу наявного суспільного устрою. Водночас досвід пострадянських країн засвідчив, що люстрацію можна використати і як засіб політичної боротьби чи можливість зловживань владою. За таких обставин вона є реальною загрозою для демократичних перетворень, бо призводить до ще більшої стагнації держави і суспільства, де замість верховенства права утверджується корупція, замість демократії – олігархія, замість прав людини – організована злочинність, а замість демократичного устрою – реставрований тоталітарний режим. На думку американського дослідника люстраційного процесу Г. Шварца, ініціатори люстрації також часто не враховують відповідності між провинною і покаранням. Тому в окремих країнах, зокрема в Болгарії, Албанії, Чехословаччині, зазначає науковець, люстраційні закони були оскаржені в конституційних судах власне опонентами комуністичної ідеології, які не безпідставно побоювалися, що такі радикальні заходи можуть призвести до розколу суспільства і спровокувати значні людські потрясіння [1].

В Україні люстрація відбувалася шляхом прийняття Закону України «Про очищення влади» [2]. Треба зазначити, що окремі положення цього закону отримали критичну оцінку як у колах вітчизняних аналітиків, так і Венеціанської Комісії. У висновку міжнародної інституції його основними недоліками визнані: автоматична заборона на зайняття державних посад, яка ґрунтується лише на тому факті, що особа займала певну посаду за попереднього режиму. Це є форма дискримінаційного покарання, яка не відповідає принципу презумпції та може стати політичним інструментом тиску на опонентів; відсутність чітких і зрозумілих підстав для проведення люстрації, що за умови масштабів люстрації, великої кількості структур, які беруть участь у її реалізації та неточності формулювань може призвести до неоднакового застосування закону; відсутність чіткого розмежування між люстрацією та кримінальним переслідуванням [3]. Особа, зазначається у висновку, яка має причетність до корупції повинна піддаватися кримінальним санкціям, а не люстраційним заходам; відсутність процедури створення незалежного контролюючого органу за проведенням люстрації, позаяк відповідно до європейських стандартів незалежності Міністерство юстиції України не може виконувати таку функцію; необґрунтованість положення «Про здійснення люстрації стосовно осіб, які причетні до радянського режиму через 20 років опісля проголошення державної незалежності»; люстрація судової системи повинна відбуватися відповідно до попередньо прийнятого Закону України «Про відновлення довіри до судової системи України» тощо [4].

Як показує досвід багатьох пострадянських країн, люстраційний процес та його наслідки є доволі суперечливими і подекуди їх важко узгодити з

принципами демократії. Треба наголосити, що сучасне українське суспільство також по-різному оцінює доцільність та критерії люстрації, а також можливі наслідки від її проведення. Очевидним є й той факт, що радянське минуле в Україні не викликає загального суспільного засудження, а комуністична партія до недавнього часу мала парламентське представництво. Національна система державного управління все ще відповідає радянським традиціям, відтак основою її функціонування залишаються особисті зв'язки. Це суттєво ускладнює не тільки проведення люстрації, а й трансформаційного процесу загалом.

Аналіз приписів закону «Про очищення влади» свідчить, що підставою звільнення осіб, до яких застосовується заборона займати певні посади в органах державної влади пов'язується із самим лише фактом зайняття ними сукупно не менше року в період з 25 лютого 2010 року по 22 лютого 2014 року різного роду посад. Такий підхід зумовлює дискримінацію окремих осіб щодо права допускатися на загальних умовах рівності до державної служби, що є неприпустимим з огляду на положення статті 25 Міжнародного пакту про політичні та громадянські права 1996 року, яким визначено, що кожен громадянин без будь-якої дискримінації повинен мати доступ на загальних умовах до державної служби [5].

На вказані факти звернено увагу Венеціанською комісією у висновку від 16 грудня 2014 року про те, що за Законом України «Про очищення влади» особи, які підпадають під люстрацію, не мають можливості довести, що незважаючи на посаду, яку обіймали, вони не брали участі у порушеннях і не вживали або не підтримували антидемократичні заходи, що вступає в конфлікт з принципом індивідуальності відповідальності, на якому має базуватись люстрація.

З системного аналізу норм національного та міжнародного права, практики застосування люстраційних процедур у країнах європейського співтовариства, положень національного законодавства є підстави вважати, що приписами Закону України «Про очищення влади» створюються передумови для порушення рівності можливостей реалізації права доступу до державної служби, адже в його положеннях простежується дискримінаційний підхід щодо підстав та порядку звільнення з посад осіб, що підлягають люстрації, обмеження в правах за ознакою обіймання посади в певний проміжок часу.

Висновки. Підсумовуючи все вищевикладене, слід зазначити, що люстрація в Україні розглядається в двох аспектах: по-перше, як обов'язковий елемент для очищення влади, по-друге, це дискримінація осіб, позбавлення їх посади лише через факт обіймання ними цієї посади у період з 2010 до 2014 року. Це свідчить про однобоке тлумачення законодавцем принципів права. Дана явище є досить неоднозначним та викликає широкі дискусії як в наукових колах, так і у громадськості. Важливо усвідомлювати, що люстрація обумовлена соціально-політичними процесами, проте, на думку багатьох вчених, люстрація є прямим порушенням принципу заборони дискримінації.

Список використаних джерел

1. Люстрація як засіб демократизації політичної системи України [Текст] / Я. Турчин // Humanitarian Vision : [наук. журн.] / Lviv Polytechnic National University ; ed.-in-chief Yaryna

Turchyn. – Lviv : Lviv Politechnic Publ. House, 2015. – P. 33 - 38.

2. Закон України “Про очищення влади” [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1682-18>

3. Парінова М. Висновок Венеціанської Комісії щодо люстрації / М. Парінова [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.obozrevatel.com/blogs/24967-visnovokvenetsianskoi-komisii-schodo-lyustratsii.htm>

4. Закону України «Про відновлення довіри до судової системи України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1188-18>

5. Міжнародний пакт про політичні та громадянські права 1996 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043

Пиляева Е.Ю., Ярыгина Е.П.

ЛЮСТРАЦИЯ КАК ФОРМА ДИСКРИМИНАЦИИ В ТРУДОВОМ ПРАВЕ: ВГЛЯДЫ И ДИСКУССИИ

Аннотация. Проведен анализ действующих нормативно-правовых актов на соответствие их международным демократическим принципам в сфере борьбы с дискриминацией, выделены основные проблемные вопросы и направления их решения.

Ключевые слова: дискриминация, борьба с коррупцией, трудовые отношения в Украине.

Pilyaeva K.Yu., Yarigina Ye.P.

LYUSTRATION AS A FORM OF DISCRIMINATION IN LABOR LAW: REVIEWS AND DISCUSSION

Abstract. The analysis of existing legal acts on the compliance with their international democratic principles in the field of combating discrimination has been carried out, the main issues of concern and ways to solve them have been identified.

Keywords: discrimination, fight against corruption, labor relations in Ukraine.

Погорелова Ольга Володимирівна, студентка фінансово-правового факультету, 5 курс, група 10-18м-01,

Карманний Євгеній Вадимович, доцент кафедри трудового права, кандидат технічних наук, доцент

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, м. Харків

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД БОРОТЬБИ ІЗ СЕПАРАТИЗМОМ, ЯК ВАЖЛИВИЙ АСПЕКТ УСУНЕННЯ СОЦІАЛЬНИХ КАТАСТРОФ В УКРАЇНІ

Беручи до уваги сучасні реалії, проблема сепаратизму є надзвичайно актуальною для України. Це обумовлено насамперед загостренням конфлікту між різними етнічними групами, деякими історичними особливостями, територіальним розташуванням України. Виходячи з цього, актуальним є саме врахування міжнародного досвіду боротьби із сепаратизмом, оскільки на міжнародному рівні існує безліч конфліктів, пов'язаних із посяганням на територіальну цілісність держав. Ця проблема є надзвичайно складною, враховуючи значну кількість протиріч, що виникають між встановленими нормами та правом народів на самовизначення.

На актуальність зазначеної теми вказує те, що вона згадується у працях

багатьох як вітчизняних (М. М. Вівчарика, К. М. Вітмана, В. А. Горенкіна, О. В. Картунова, А. І. Кіссе, В. О. Котигоренка, І. О. Кресіну, Л. П. Нагорну, О. О. Маруховську-Картунову та інших), так і зарубіжних (Р. Бербах, У. Робінсон, У. Бек, Дж. Келлас) вчених.

Явище сепаратизму становить надзвичайну загрозу для національної безпеки України, її цілісності та недоторканості. Виникаючи на рівні окремої держави, сепаратизм має значну здатність до розповсюдження на рівень міжнародних відносин. Саме тому, вивчення зазначеної теми має велике не лише практичне, а й теоретичне значення. Стосовно причин та передумов виникнення сепаратистських тенденцій не існує єдиного погляду. Одні вчені вважають що він обумовлений зовнішніми причинами, інші – внутрішніми.

Метою даної статті є саме визначення впливу сепаратизму на міжнародні відносини, визначення територій, що зазнали найбільшого сепаратистського впливу, розроблення механізмів боротьби із сепаратизмом на основі міжнародного досвіду.

Перш за все, слід звернутися до самого поняття сепаратизму. Сепаратизм – прагнення відокремлення частини держави від цілого [1]. Під сепаратизмом у науці міжнародних відносин розуміють – теорію, політику та практику, спрямовану на відокремлення, відділення частини території держави задля створення нової самостійної національної держави або її автономізації. Ідеологією сепаратизму є націоналізм [2, с. 39].

Із зазначеного випливає, що сепаратизм значно впливає на виникнення соціальних катастроф. Соціальні катастрофи призводять до руйнування соціальних систем, спільнот, до значних втрат населення, зрушень у демографічній і соціальній структурах суспільства. Реалізуються у війнах, революціях, переворотях тощо.

Осередки сепаратизму мають певні відмінності, виходячи з яких можна умовно виокремити такі його регіональні різновиди:

- західноєвропейський (Велика Британія, Іспанія, Франція, Бельгія, Італія, ФРН);
- східноєвропейський (пострадянські країни, Косово, Республіка Сербська в Боснії та Герцеговині);
- близькосхідний (Алжир, Ірак, Пакистан, Афганістан);
- азіатський (Шрі-Ланка, Південні Філіппіни, Індія, Китай, Туреччина);
- африканський (Південний Судан, Ефіопія, Сомалі, Ангола, ПАР та ін.);
- американський, представлений міжетнічними конфліктами у Квебеку (Канада), мексиканському Чьяпасі та ін.

Як приклад, можна взяти Іспанію, де існують значні сепаратистські настрої і сконцентровані вони переважно в Каталонії та Країні Басків. Слід зазначити, що на відміну від Донбасу сьогодні політичні лідери цих регіонів прагнуть діяти в рамках правового поля Іспанії без використання насильницьких методів.

Зокрема, нещодавно від збройної боротьби відмовилася баскська терористична організація ЕТА. Це може бути пояснено декількома чинниками:

- ефективні дії іспанських спецслужб, які затримали частину терористів, у т.ч. ватажків, виявили й вилучили декілька арсеналів зі зброєю та засобами ураження. Одним з основних сприятливих чинників стало налагодження ефективної взаємодії із закордонними, передусім французькими спецслужбами;
- трансформація ставлення місцевого населення до членів організації, яких на початку вважали ледь не національними героями, а потім бандитами та вбивцями;
- внутрішні процеси в самій ЕТА, де частина членів закликала відмовитися від збройної боротьби;
- міжнародний тиск на організацію як з боку Європейського парламенту, так і окремих політичних діячів [3, с. 11].

Рис. 1. Карта території Іспанії, де існують сепаратистські тенденції.

На карті (рис. 1) виділено територію Іспанії, де існують сепаратистські тенденції. Експерти говорять про таку спільну рису українських та іспанського "референдумів": загострення ситуації призвело до того, що до голосування долучилися навіть ті люди, які раніше не цікавилися чи майже не цікавилися питанням. Населення починає перетворюватися з маси у людей, які намагаються ухвалювати рішення. І цим можуть користуватися політичні сили чи економічні групи, а правлячі кола - неадекватно реагувати.

Проаналізувавши методи боротьби із сепаратизмом у зарубіжних країнах, слід відмітити, що вони відрізняються від методів, які застосовуються в Україні, насамперед, ненасильницьким, демократичним та дипломатичним характером.

Прикладами азіатського сепаратизму є: індійські штати Джамму і Кашмір, Пенджаб, Наголенд, Ассам, північна Шрі-Ланка, області Карен і Шах в М'янмі (Бірма), південні Філіппіни, Східний Тимур і Ірман-Джая.

Сепаратистські рухи зосереджені в таких регіонах Африки, як Південний Судан, провінція Кабінда в Анголі, Північне Сомалі, Коморські острови, провінція Квазу-Наталь в ПАР, Руанда і Бурунді [4, с. 304].

Одним із найважливіших питань, які мають значення для збереження територіальної цілісності та національної безпеки є розробка найефективніших

методів боротьби із сепаратизмом. Такі методи умовно можна поділити на насильницькі та ненасильницькі, які повинні застосовуватися залежно від потреби у кожному конкретному випадку виявлення ознак сепаратизму. До ненасильницьких методів можна віднести заходи політичного та економічного характеру, зокрема: надання (розподіл) владних повноважень і відповідно розподіл прибутків. Як свідчить міжнародний досвід, до повноважень місцевої влади належать питання оподаткування, освіти, охорони здоров'я, захисту навколишнього середовища, підтримання правопорядку, тоді як зовнішня політика, забезпечення національної безпеки і оборони залишаються в компетенції центрального уряду; виважена політика щодо регіональних особливостей (мовник, релігійних, історичних, культурних тощо) та інші.

Насильницькі (силові) методи можуть передбачати, зокрема, такі заходи: затримання та притягнення до кримінальної відповідальності за сепаратизм або сприяння сепаратистській діяльності; посилення кримінальної відповідальності; ізоляція кризових районів, насамперед з метою ускладнення або унеможливлення отримання бойовиками матеріально-технічної допомоги, застосування режимів військового або надзвичайного станів в окремих районах або на території всієї держави [5, с. 168].

Для більш детальної розробки методів боротьби із сепаратизмом проводилась велика кількість досліджень. У 2010 -2014 рр. американський аналітичний центр RAND Corporation 4 на замовлення уряду США провів низку досліджень конфліктів такого типу у 26 країнах, які починалися і так чи інакше завершувалися в 30-річний період з 1978 до 2010 р. Потім було досліджено ще 41 конфлікт і здійснено аналіз усіх таких подій, які відбувалися після Другої світової війни і до нашого часу, у 61 країні. Усі розглянуті в дослідженні конфлікти відповідали певним критеріям, серед яких : відбувалася боротьба між урядами та недержавними утвореннями й організаціями, які прагнули захопити контроль над урядом або регіоном, або які використовували насильство для зміни політики уряду; протягом конфлікту щорічно гинуло щонайменше 100 осіб з обох сторін (у т.ч. цивільних), а всього кількість загиблих сягала понад 1000 осіб [6]. Проводились також інші дослідження стосовно методів протидії сепаратизму [7].

Також, значну роль у протидії сепаратизму відіграє усунення можливих джерел його фінансування. Розглядаючи фінансову систему як сукупність учасників та взаємовідносин між ними, система протидії фінансуванню сепаратизму передбачає, в першу чергу, такі механізми протидії як ідентифікація фінансовими посередниками осіб (клієнтів), що звертаються за фінансовими послугами, та вивчення фінансових операцій, що проводяться такими особами, з метою виявлення тих, що можуть мати відношення до фінансування сепаратизму.

В Україні в зазначеній зоні ризику є фінансові операції, що проводяться за допомогою платіжних систем, у тому числі з електронними грошима на суму що не перевищує 10000 гривень, або суму в іноземній валюті, що в еквіваленті не перевищує 10000 гривень. Також, за отриманими від банків повідомленнями найбільша кількість фактів, що можуть бути пов'язані з фінансуванням сепаратизму, виявлялась у південно-східних областях України. На рис. 2

наведено співвідношення відсотку виявлення фактів фінансування сепаратизму по регіонах України.

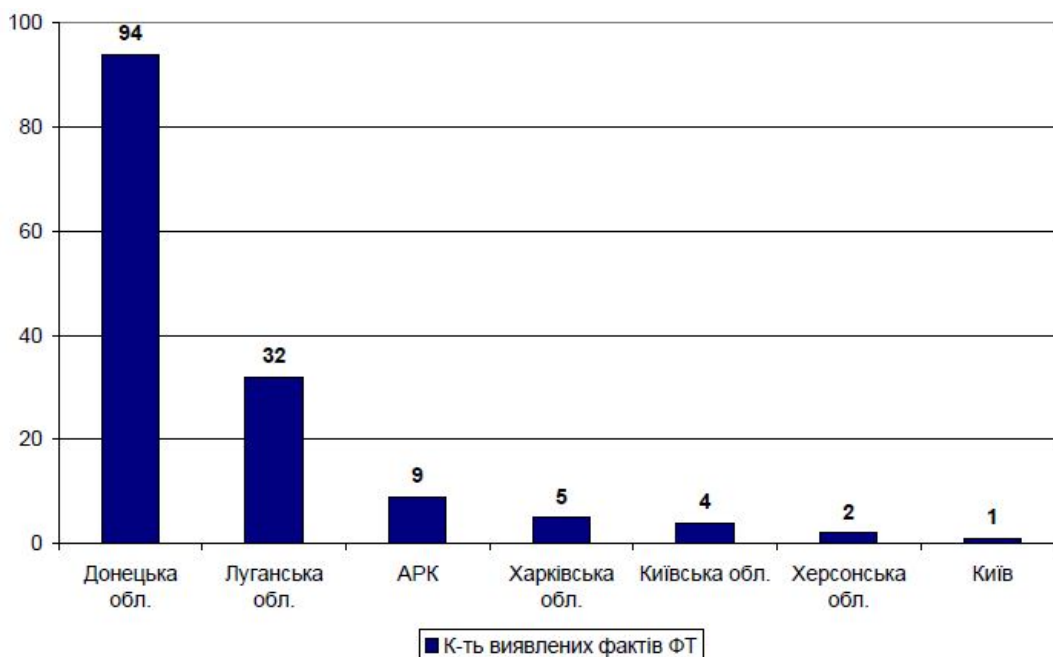

Рис. 2. Співвідношення відсотку виявлення фактів фінансування сепаратизму по регіонах України.

Економічні санкції сьогодні є одним з найефективніших методів боротьби з проявами сепаратизму. Саме економічна блокада Росії та сепаратистських регіонів загальмувала повноцінну наступальну операцію проти України [8, с. 35].

Щодо конфлікту на Донбасі, за висновками закордонних експертів, визначальними ознаками неналежного забезпечення конституційних прав і свобод українських громадян на непідконтрольній території, які одночасно є основоположними свободами згідно міжнародного права, є порушення:

- права на вільне пересування громадян (дія Тимчасового порядку перетину лінії зіткнення; великі черги на пунктах в'їзду-виїзду (до 30 годин);
- мінометні обстріли транспортних коридорів із людськими жертвами тощо);
- права на мирні зібрання та на свободу об'єднання (неможливість проведення відкритих і вільних зібрань на територіях ДНР та ЛНР, заборона альтернативних поглядів, покарання за протести чи зібрання проти політики озброєних груп);
- економічних та соціальних прав;
- права на житло, землю та власність (відсутність комплексного механізму щодо компенсацій майнових втрат; неналежний захист приватної власності, мародерство та подальше руйнування власності населення у зоні конфлікту) та інші.

Звертаючись до причин та умов виникнення конфлікту на Донбасі, було проведено опитування, дані якого висвітлені у цій таблиці 1.

Найбільш значущими виявилися зовнішні чинники, а саме – спрямовані дії Росії (19.4 % і 15.2 % відповідно) та наслідки російської політики русифікації, до якої входить й інформаційне «зомбування» мешканців регіону

(17.2 % і 12.9 % відповідно). Ще одним чинником, який отримав трохи меншу вагу (17.2 % і 13.9 %), є деструктивний вплив регіональних еліт та кримінальних мереж, пов'язаних із попереднім президентом Віктором Януковичем.

Таблиця 1. Результати опитування значущості чинників щодо причин та умов виникнення конфлікту на Донбасі.

Значущість чинника (% зі 100)	Місце в анкеті	Назва чинника
15.2	X ₃	результат спрямованих дій Росії
13.9	X ₂	деструктивний вплив регіональних еліт та кримінальних мереж, пов'язаних з попереднім президентом Віктором Януковичем
12.8	X ₆	втрата легітимності нової центральної влади на Донбасі
12.8	X ₇	раптова зміна влади в Києві
12.8	X ₁	наслідки російської політики русифікації та інформаційне «зомбування» мешканців регіону
12.7	X ₄	фрагментація держави (втрата державою контролю над територією)
10.8	X ₅	слабкість організованих проукраїнських груп на Донбасі
9	X ₈	залежність донбаських підприємств від російського експорту

Отже, слід зазначити, що врахування міжнародного досвіду боротьби із сепаратизмом, а саме методів боротьби з ним є запорукою збереження територіальної цілісності України. Впровадження таких методів може забезпечити зведення до мінімуму сепаратистських нахилів у суспільстві та усунення соціальних катастроф. Для юриста, враховуючи специфіку даної професії є важливим вдосконалення суспільного ладу та усунення негаразд у суспільстві задля забезпечення прав, свобод та інтересів людини. Саме забезпечення територіальної цілісності та національної безпеки є одним із напрямів діяльності юриста. Також, слід враховувати національні інтереси та цінності при використанні досвіду зарубіжних держав у боротьбі із сепаратизмом. Важливим аспектом вирішення цієї проблеми є також розробка механізму щодо підвищення ефективності діяльності органів державної влади України.

Список використаних джерел

1. Дрьомов С. В. Проблеми законодавчого забезпечення протидії сепаратизму в Україні: аналіт. записка / С. В. Дрьомов [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/separatuzm-0bc80.pdf>
2. Дівак В. В. Сепаратизм як феномен сучасної політики. – К. Логос, 2010. – 223 с.
3. Міжнародний досвід боротьби із сепаратизмом: висновки для України : аналіт. доп. / О. О. Резнікова, А. О. Місюра, С. В. Дрьомов, К. Є. Войтовський. – К. : НІСД, 2016. – 52 с. – (Сер. «Національна безпека», вип. 12).

4. Рахмайлов В. В. Типологія та генеза сепаратизму в науковій літературі: до постановки проблеми / В. В. Рахмайлов // Соціальні технології: актуальні проблеми теорії та практики. – 2013. – № 59 – 60. – С. 303 – 310.

5. Копотун І., Місюра А. Методи ротидії сепаратизму / І.Копотун, А.Місюра // Публічне право. - 2017.- № 3(27). - С. 167 – 171.

6. The RAND Corporation [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rand.org/>

7. Victory Has a Thousand Fathers: Detailed Counterinsurgency Case Studies [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/monographs/2010/RAND_MG964.1.pdf

8. Політико-правові механізми запобігання сепаратизму в демократичному суспільстві: наук. зап. / І. О. Кресіна та ін. – Київ : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2014. – 143 с.

Pogorelova O.V., Karmanniy Ye.V.

INTERNATIONAL EXPERIENCE OF THE FIGHT AGAINST SEPARATISM AS AN IMPORTANT ASPECT OF ELIMINATING SOCIAL DISASTERS IN UKRAINE

Погудіна Діана Олексіївна, студентка інституту підготовки кадрів для органів юстиції України, 5 курс, група 04-18м-01,

Карманний Євгеній Вадимович, доцент кафедри трудового права, кандидат технічних наук, доцент

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, м. Харків

АСПЕКТИ УДОСКОНАЛЕННЯ МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ У СФЕРІ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ

***Анотація.** Для держави її політика та діяльність щодо запобігання та ліквідації надзвичайних ситуацій є дуже важливою сферою. У свою чергу на міжнародній арені важливою ланкою є міжнародне співробітництво у сфері державного захисту. У даній статті пропонується детально розглянути питання міжнародного співробітництва та його вплив як на міжнародне товариство, так і на окремі держави.*

***Ключові слова:** цивільний захист, міжнародне співробітництво, надзвичайна ситуація, дослідження, Європейська комісія, подвійне призначення.*

Актуальність. Постановка завдання. Одним із найважливіших напрямків державної політики будь-якої країни безсумнівно можна назвати запобігання і ліквідацію надзвичайних ситуацій. Чинні міжнародні договори, ратифіковані Верховною радою України, є невід'ємною частиною національного законодавства. А саме законодавство закріплює, що зовнішньополітична діяльність України повинна бути спрямована на забезпечення її національних інтересів і безпеки. Задля цього потрібно підтримувати мирне і взаємовигідне співробітництво з членами міжнародного співтовариства, дотримуючись норм і принципів міжнародного публічного права. Законами України встановлено, що співробітництво з іноземними державами у сфері цивільного захисту здійснюється Президентом та Кабінетом Міністрів України.

Основна частина. Взагалі законодавство України передбачає співробітництво з іншими державами у сфері цивільного захисту з таких питань:

- ліквідація наслідків надзвичайних ситуацій;
- об'єднання сил у випадку транскордонних надзвичайних ситуацій;
- обмін досвідом роботи у сфері вивільного захисту;
- створення та оснащення сил цивільного захисту.

В аналітичному огляді стану техногенної та природної безпеки в Україні за 2016 рік зазначається: «Європейською Комісією (далі – ЄК) з метою надання допомоги країнам, які не є членами ЄС, в імплементації Директиви ЄС «SEVESO» 16-17 березня у м. Іспрі, Італійська Республіка, проводився семінар «Оцінка ризиків впливу природних загроз на небезпечні хімічні об'єкти». Участь у зазначеному заході взяв представник ДСНС України» [1].

Слід зазначити перспективність висновку «подвійного призначення». Це дуже наглядно стає зрозумілим після проведення аналізу висновків і практичної діяльності різних органів цивільного захисту зарубіжних країн. «Подвійне призначення» означає захист населення держав при надзвичайних ситуаціях мирного і воєнного часу. Таке розгалуження пояснюється різним характером допомоги, яка повинна бути надана.

В Україні при створенні своєї незалежної системи цивільного захисту проводилися наукові дослідження небезпеки для населення, можливих надзвичайних ситуацій, природних катастроф на певних окремих територіях нашої держави та на території суміжних з Україною держав.

В наслідок катастроф, техногенних аварій, стихійних лих держави в середньому втрачають до 4 % валового продукту. В наслідок цього в держав виникає необхідність співпрацювати одна з одною в сфері захисту населення від надзвичайних ситуацій [2].

Україна є учасницею багатьох двосторонніх угод і договорів у сфері цивільного захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій як природного, так і техногенного характеру:

- Договір між Урядом України та Урядом Республіки Польща про оперативне сповіщення про ядерні аварії, обмін інформацією та співробітництво у галузі ядерної безпеки і радіаційного захисту;
- Угода між Кабінетом Міністрів України і Урядом Республіки Польща про співробітництво та взаємну допомогу в галузі попередження катастроф, стихійних лих, інших надзвичайних ситуацій та ліквідації їх наслідків;
- Угода між Кабінетом Міністрів України і Урядом Латвійської Республіки про співробітництво в галузі запобігання надзвичайним ситуаціям та ліквідації їхніх наслідків;
- Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Румунії про оперативне сповіщення про ядерні аварії та обмін інформацією в галузі ядерної та радіаційної безпеки;
- Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Грецької Республіки про співробітництво в галузі попередження промислових аварій, стихійних лих та ліквідації їх наслідків;
- Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Республіки Болга-

рія про оперативне сповіщення про ядерні аварії та співробітництво в галузі ядерної і радіаційної безпеки;

- Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Республіки Білорусь про співробітництво в галузі попередження надзвичайних ситуацій та ліквідації їх наслідків;

- Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Республіки Вірменія про співробітництво в галузі попередження надзвичайних ситуацій і ліквідації їх наслідків;

- Угода між Кабінетом Міністрів України і Урядом Литовської Республіки про співробітництво і взаємну допомогу в галузі попередження надзвичайних ситуацій та ліквідації їх наслідків.

30 жовтня 2009 року було підписано Меморандум про взаєморозуміння між Міністерством України з питань надзвичайних ситуацій та у справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи та Програмою розвитку ООН щодо співробітництва у галузі зменшення ризиків природних катастроф та швидкого відновлення. Даний Меморандум пріоритетом визначає реалізацію програм зі зниження небезпеки катастроф на довгостроковий період на загальнодержавному та регіональному рівні. ДСНС спільно з Програмою розвитку ООН в Україні розробило 7 проектів, в яких зазначаються заходи, необхідні для проведення задля вдосконалення системи цивільного захисту. Серед них:

- впровадження систем раннього виявлення надзвичайних ситуацій у регіонах;
- управління ризиками катастроф на місцевому рівні;
- підвищення рівня обізнаності серед населення з питань ризиків надзвичайних ситуацій [3].

Висновки. Зараз на міжнародній арені країни підсилюють свою галузь цивільного захисту програмами партнерства в галузі планування дій спрямованих на запобігання та усунення наслідків надзвичайних ситуацій. Україна також вважає необхідним підписання, ратифікацію і включення до національного законодавства багатосторонніх договорів у сфері цивільного захисту населення від надзвичайних ситуацій. Адже лише таким шляхом встановлення тривалого партнерства між державами, можна досягти узгодженості між національним законодавством та міжнародною практикою.

Список використаних джерел

1. Аналітичний огляд стану техногенної та природної безпеки в Україні за 2016 рік. – С. 399-421 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dsns.gov.ua/ua/Analitichniy-oglyad-stanu-tehnogennoyi-ta-prirodnoyi-bezpeki-v-Ukrayini-za-2015-rik.html>
2. Цивільний захист і охорона праці в галузі: навчальний посібник / С.О.Ковжого, С.А.Тузіков, Є.В. Карманний, А.П.Зенін. – Х.: Право, 2013. – 192 с.
3. Співробітництво з Організацією Об'єднаних Націй (ООН) Програма розвитку ООН [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.mns.gov.ua/content/oon.htmlVersion>.
4. Діяльність ООН на Чорнобильському напрямі // Постійне представництво України при Організації Об'єднаних Націй. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.mfa.gov.ua/uno/ua/4266.htm>.
5. Цивільний захист: підручник / О.І.Запорожець, В.О. Михайлюк, Б.Д. Халмурадов та ін. – К.: «Центр учбової літератури», 2016. – 264 с.

Погудина Д.А., Карманний Е.В.

АСПЕКТЫ УСОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ МЕЖДУНАРОДНОГО СОТРУДНИЧЕСТВА УКРАИНЫ В СФЕРЕ ГРАЖДАНСКОЙ ЗАЩИТЫ

Аннотация. Для государства его политика и деятельность по предотвращению и ликвидации чрезвычайных ситуаций является очень важной сферой. В свою очередь на международной арене важным звеном является международное сотрудничество в сфере государственной защиты. В данной статье предлагается подробно рассмотреть вопросы международного сотрудничества и его влияние, как на международное общество, так и на отдельные государства.

Ключевые слова: гражданская защита, международное сотрудничество, чрезвычайная ситуация, исследования, Европейская комиссия, двойное назначение.

Pogudina D.O., Karmanniy Ye.V.

THE INTERNATIONAL COLLABORATION IN THE CIVIL PROTECTION SPHERE

Abstract. Policy and activity of prevention and emergency management is a very important field for a country. In turn, the international collaboration in the civil protection sphere on the international scene is an important element. This paper proposes to consider the issue of the international collaboration and its influence on both the international community and individual states.

Keywords: civil protection, international collaboration, emergency, research, European Commission, dual appointment.

Поляшенко Єлизавета Анатоліївна, студентка господарсько-правового факультету, 5 курс, група 02-18м-01,

Карманний Євгеній Вадимович, доцент кафедри трудового права, кандидат технічних наук, доцент

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, м. Харків

СИСТЕМНИЙ ПІДХІД ДО УРАХУВАННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ПРОЯВУ НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ В ХАРКІВСЬКІЙ ОБЛАСТІ

Анотація. Проаналізовані причини та основні фактори надзвичайних ситуацій в Україні в цілому і окремо в Харківській області за допомогою застосування систематичного підходу. Визначені кількісні показники надзвичайних ситуацій в Харківській області. Запропоновано використовувати даний апарат визначення небезпек на наступний період.

Ключові слова: надзвичайні ситуації, техногенні небезпеки, природні небезпеки, соціальні небезпеки, кількісні показники, основні фактори небезпек, Харківська область.

Актуальність. Постановка завдання. Кінець ХХ століття ознаменувався для України становленням державності, що вимагало від влади та Українського народу визначення пріоритетних напрямів розвитку держави в економічній сфері, в політичному просторі на міжнародній арені, соціальній та культурній сферах суспільної життєдіяльності [7].

Тому захист населення і територій від надзвичайних ситуацій (НС) є одним з основних завдань системи цивільного захисту України. Забезпечення безпеки у НС потребує надійного функціонування системи реагування на НС, адекватної рівням і характеру загроз [5].

Кількісна порівняльна оцінка техногенної, природної та соціальної безпе-

ки регіонів України необхідна для забезпечення безпеки населення шляхом видачі рекомендацій з розподілу бюджетних засобів між регіонами на запобігання НС та пом'якшення наслідків, розробки державних і регіональних програм, спрямованих на підвищення безпеки життєдіяльності в найбільш небезпечних регіонах. Кожній адміністративно-територіальній одиниці (області, району, місту, тощо) властиві свої ризики техногенно-природно соціальної загрози, які потрібно враховувати для адекватного реагування на НС природного, техногенного та соціального характеру. Тому метою даного дослідження є аналіз особливостей прояву та визначення основних факторів надзвичайних ситуацій в Україні в цілому і окремо в Харківській області за допомогою застосування систематичного підходу.

Основна частина. Небезпека – це надзвичайна ситуація або властивість природи, що містить ризик для людства, який у певний момент завдає персонального чи колективного збитку. Джерела небезпеки – це умови чи фактори, що містять у собі шкідливі властивості чи руйнуючу природу, які несуть загрозу для здоров'я людини і її життя та стійкості екосистем. За походженням виділяють такі їх види: техногенні, соціальні і природні. Всі види небезпек поділяють на: природні, техногенні, антропогенні, екологічні, соціальні та біологічні [6].

Упродовж 2017 року в Україні зареєстровано 166 надзвичайних ситуацій (далі – НС), які відповідно до Національного класифікатора «Класифікатор надзвичайних ситуацій» ДК 019:2010 розподілилися на: техногенного характеру - 50; природного характеру - 107; соціального характеру - 9. Внаслідок цих надзвичайних ситуацій загинуло 183 особи (з них 37 дітей) та постраждали 1856 осіб (з них 861 дитина).

За масштабами надзвичайні ситуації, що виникли у 2017 році, розподілилися на: державного рівня - 2; регіонального рівня - 8; місцевого рівня - 69; об'єктового рівня - 87. Кількісні показники надзвичайних ситуацій, що виникли у 2017 році, порівняно із 2016 роком, визначені у таблиці 1.

Порівняно з 2016 роком загальна кількість НС у 2017 році збільшилася на 11,4 %, при цьому кількість НС техногенного характеру зменшилася на 10,7 %, кількість НС природного збільшилася на 20,2 %, а соціального характеру на 125 %.

Збільшення кількості НС природного характеру сталося через зростання на 43 % частки НС, пов'язаних із особливо небезпечними інфекційними захворюваннями сільськогосподарських тварин (зокрема африканська чума свиней), натомість на 13 % зменшилася кількість НС, пов'язаних із інфекційною захворюваністю та отруєнням людей.

Збільшення кількості НС соціального характеру, загиблих та постраждалих у них людей пояснюється збільшенням кількості нещасних випадків з людьми, у тому числі внаслідок дії небезпечних природних явищ (блискавки) та нехтування правилами безпеки на водних об'єктах.

У 2017 році зареєстровано зменшення майже на 39 % кількості НС, пов'язаних із пожежами та вибухами. Серед інших НС техногенного характеру у 2017 році на 45,5 % збільшилася кількість НС унаслідок аварій на транс-

порті (16 НС у 2017 році проти 11 НС у 2016 році) та на 75 % – НС унаслідок аварій на системах життєзабезпечення (7 НС у 2017 році проти 4 НС у 2016 році). Статистичні дані щодо кількісних показників класифікованих НС визначені у таблиці 2.

Таблиця 1. Кількісні показники.

Дані про надзвичайні ситуації (НС)	2016 рік	2017 рік	Зменшення (збільшення) у відсотках
Загальна кількість НС	149	166	11,4 ↑
Техногенного характеру	56	50	10,7 ↓
Природного характеру	89	107	20,2 ↑
Соціального характеру	4	9	125,0 ↑
Державного рівня	1	2	100,0 ↑
Регіонального рівня	9	8	11,1 ↓
Місцевого рівня	64	69	7,8 ↑
Об'єктового рівня	75	87	16,0 ↑
Загинуло людей внаслідок НС	183	172	6,0 ↓
Постраждало людей внаслідок НС	1805	892	50,6 ↓
Матеріальні збитки від НС, тис. грн.	265 306	882 762	232,7 ↑

Аналіз динаміки НС показав, що в цілому кількість надзвичайних ситуацій має тенденцію до зниження, зокрема у 2017 році зареєстровано найменшу кількість загиблих у НС та найменшу кількість НС техногенного характеру за період спостережень 1997- 2017 років [1].

Найбільш небезпечними в техногенному відношенні є: Донецька область (частка від загальної кількості НС техногенного характеру в Україні складає 15%, середньостатистичне значення кількості НС техногенного характеру за рік близько 23), Луганська область (частка від загальної кількості НС техногенного характеру в Україні складає 7,1%, середньостатистичне значення кількості НС техногенного характеру за рік близько 11), Харківська область (частка від загальної кількості НС техногенного характеру в Україні складає 5,3%, середньостатистичне значення кількості НС техногенного характеру за рік близько 8).

Серед техногенних загроз Донецької, Дніпропетровської, Запорізької, Миколаївської областей найбільшу небезпеку для території та населення становлять радіаційна, гідродинамічна, хімічна, пожежонебезпека та вибухонебезпека, Харківської області – пожежі та вибухи, в тому числі в будівлях або спорудах житлового призначення.

У природній сфері негативна дія цих чинників посилюється природними особливостями території України, несприятливими наслідками глобальних змін клімату, недотриманням норм і правил безпечного провадження господарської діяльності на природо небезпечних територіях. Аналіз статистичних даних показав, що найбільша природна загроза притаманна для: Львівської

області (частка від загальної кількості НС природного характеру в Україні складає 7,2%, середньостатистичне значення кількості НС природного характеру за рік – 9), Миколаївської області (частка від загальної кількості НС природного характеру в Україні складає 6,0%, середньостатистичне значення кількості НС природного характеру за рік близько 8).

Таблиця 2. Статистичні дані.

Вид НС	Кількість НС		Загинуло людей		Постраждало людей	
	2016	2017	2016	2017	2016	2017
НС техногенного характеру						
НС унаслідок аварій чи катастроф на транспорті	11	16	33	67	128	33
НС унаслідок пожеж, вибухів	36	22	116	61	35	42
у будівлях або спорудах житлової призначеності	29	14	100	42	11	17
Всього НС техногенного характеру	56	50	152	134	165	85
НС природного характеру						
Геологічні НС	1	1	0	0	0	0
Метеорологічні НС	6	7	4	0	13	54
Гідрологічні НС поверхневих вод	0	2	0	1	0	0
НС, пов'язані з пожежами у природних екологічних системах	4	11	0	0	1	0
Медико-біологічні НС	78	86	15	12	1626	747
НС природного характеру	89	107	19	13	1640	801
НС соціального характеру						
Встановлення вибухового пристрою у багатолюдному місці, установі (організації, підприємстві), житловому секторі, транспорті	1	2	2	3	0	5
НС, пов'язані з нещасними випадками з людьми	3	7	10	22	0	1
Всього НС соціального характеру	4	9	12	25	0	6
Всього НС	149	166	183	172	1805	892

НС соціального характеру пов'язані з протиправними діями терористичного і антиконституційного спрямування – збройні напади, захоплення і ут-

римання важливих об'єктів або реальна загроза вчинення таких акцій; збройні напади, захоплення і утримання атомних електростанцій або інших об'єктів атомної енергетики або реальна загроза вчинення таких акцій; замах на керівників держави та народних депутатів України; напад, замах на членів екіпажу повітряного або морського (річкового) судна, викрадення або спроба викрадення, знищення або спроба знищення таких суден; захоплення заручників з числа членів екіпажу чи пасажирів, встановлення вибухового пристрою у громадському місці, установі, організації, підприємстві, житловому секторі, на транспорті; зникнення або викрадення озброєння та небезпечних речовин з об'єктів зберігання, використання, переробки та під час транспортування; виявлення застарілих боєприпасів, аварії на арсеналах, складах боєприпасів та інших об'єктах військового призначення з викидом уламків, реактивних та звичайних снарядів, нещасні випадки з людьми.

Основними факторами, які впливають на стан безпеки в Харківській області стосовно природних загроз є процеси підтоплення, зсувні та карстові процеси, комплексні гідрометеорологічні явища, стосовно техногенних загроз – радіаційна, хімічна, пожежонебезпека і вибухонебезпека [2]. Харківська область посідає 4 місце за кількістю НС у 2017 році. В Харківській області зафіксовано збільшення кількості НС порівняно із 2016 роком на 67 % [1].

Найбільша кількість потенційно небезпечних об'єктів розташована на території Донецької, Дніпропетровської, Запорізької, Харківської та Львівської областей. В основному, це – пожежонебезпечні (41%), вибухонебезпечні (37%), хімічно небезпечні (7,9%), радіаційно небезпечні (2,1%), гідродинамічно небезпечні (1,85%) та біологічно небезпечні (1,8%) об'єкти. У Харківській області нараховується 381 об'єкт підвищеної безпеки [2]. Об'єкт підвищеної безпеки (ОПН) – об'єкт, на якому використовуються, виготовляються, переробляються, зберігаються або транспортуються одна або кілька небезпечних речовин чи категорій речовин у кількості, що дорівнює або перевищує нормативно встановлені порогові маси, а також інші об'єкти як такі, що відповідно до закону є реальною загрозою виникнення надзвичайної ситуації техногенного та природного характеру [3].

У 2018 році підпорядкованими підрозділами Головного управління ДСНС в Харківській області ліквідовано 4 надзвичайних ситуацій техногенного характеру (в порівнянні з 2017 роком – 15 надзвичайних ситуацій, з яких – 8 техногенного та 7 природного характеру).

Підрозділами Головного управління ДСНС в Харківській області було здійснено 14561 виїзд, з яких на гасіння пожеж – 7170 виїздів, що на 10,3 % більше ніж у 2017 році (6430 пожеж), у 24 випадках – це пожежі в лісових масивах та екосистемах області. За 2018 рік на території Харківської області виникло 7170 пожеж, що на 11,5 % більше, ніж у 2017 році. Прямі збитки від пожеж склали 168 млн. 950 тис. грн. (- 14,9 %). На пожежах загинуло 155 осіб (+ 20 осіб), травми отримали 129 осіб [4].

Скидання забруднених зворотних вод у поверхневі водні об'єкти: у 2010 – 14, у 2011 р. – 14, у 2012 р. – 13, у 2013 – 12, у 2014 – 12. Тобто спосте-

рігається тенденція до зниження забруднених зворотних вод у поверхневій водній об'єкти в Харківській області. У 2017 році стан виробничого травматизму значно знизився в Харківській області порівняно з 2016 роком - на 13,6 % (з 235 до 203). У 2017 році Харківська область посіла 3 місце щодо стану травматизму невиробничого характеру – 3,7 % (118 тис. 89 осіб) від загальної кількості по Україні. Травмування внаслідок випадкової дії неживих механічних сил складає 18,1 % всіх нещасних випадків від зовнішніх причин. В Харківській області потерпіло 15 тис. 520 осіб.

Пошкодження внаслідок дії інших та не уточнених факторів на третьому місці серед причин травмування у побуті і становить 5,7 % всіх нещасних випадків травматизму невиробничого характеру, кількість потерпілих складає 95 тис. 173 особи, у Харківській області - 2 тис. 56 осіб.

Загальна кількість потерпілих від нещасних випадків, спричинених жаром та гарячими речовинами (предметами), становила 18 тис. 260 осіб. Харківська область посідає 4 місце - 1 тис. 435 потерпілих. Кількість потерпілих від транспортних нещасних випадків становить 42 тис. 582 особи. Найбільша кількість потерпілих спостерігалась у Харківській області - 6 тис. 395 осіб. Загальна кількість потерпілих від нещасних випадків, пов'язаних з дією природних факторів, становить 10 тис. 662 особи; в Харківській області - 563 особи [1].

Висновки. Порівняно з 2016 роком загальна кількість НС у 2017 році збільшилася на 11,4 %, при цьому кількість НС техногенного характеру зменшилася на 10,7 %, кількість НС природного збільшилася на 20,2 %, а соціального характеру на 125 %. Разом із тим у 2017 році спостерігається зменшення кількості загиблих і постраждалих у НС – на 6 % та 50,6 % відповідно. Аналіз динаміки виникнення надзвичайних ситуацій в Україні показав, що в цілому кількість надзвичайних ситуацій має тенденцію до зниження, зокрема у 2017 році зареєстровано найменшу кількість загиблих у НС та найменшу кількість НС техногенного характеру за період спостережень 1997-2017 роки. Аналіз факторів, які впливають на стан небезпеки, доводить, що в силу ряду соціальних, економічних, демографічних чинників, а також природних і техногенних загроз, ймовірність виникнення НС різного характеру залишається досить високою.

Ми пропонуємо враховувати даний апарат визначення небезпек в наступних періодах. Рекомендації юридичного характеру можна звести до наступного – кожен керівник суб'єкта господарювання відповідно до ст. 20, 21 Кодексу цивільного захисту України зобов'язаний вжити заходів щодо попередження можливих проявів небезпек на ввіреному йому об'єкті.

Список використаних джерел

1. Аналітичний огляд стану техногенної та природної безпеки в Україні за 2017 рік Українського науково-дослідного інституту цивільного захисту. / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://undicz.dsns.gov.ua/files/Аналітичний%20огляд/2017/Glava_II_2017.pdf
2. Іванець Г.В. Аналіз стану техногенної, природної, соціальної безпеки адміністративно-територіальних одиниць України на основі даних моніторингу // Збірник наукових праць Харківського університету Повітряних Сил. - 2016. – № 3 (48). – X. – С. 142 - 145.
3. Буц Ю.В., Крайнюк О.В. Районування території Харківської області за можливим екологічним ризиком від виникнення надзвичайних ситуацій на об'єктах підвищеної небез-

пеки // Людина та довкілля. Проблеми неоекології. – 2014. - № 1 - 2. – С. 85 - 91.

4. Звіт про основні результати діяльності Головного управління ДСНС України у Харківській області у 2018 році. / [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://kh.dsns.gov.ua/files/2019/2/6/ZVIT%20pro%20robotu%20GU%20za%202018%20rik.pdf>

5. Іванець Г.В. Бугаєв А. Ю. Прогнозування надзвичайних ситуацій техногенного характеру на основі статистичних даних моніторингу // Проблеми надзвичайних ситуацій. / [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://nuczu.edu.ua/sciencearchive/ProblemsOfEmergencies/vol23/Ivanets.pdf>

6. Уліганець С., Мельник Л., Кравчук О., Мельник Т. Природно-техногенні загрози розвитку аграрного сектору України. // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. - 2015. – № 1 (63). – К. – С.49-53. / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://visnyk-geo.univ.kiev.ua/wp-content/uploads/2016/04/15-63.pdf>

7. Карманний Є.В. Протидія диверсійним заходам щодо складів боєприпасів у контексті сучасної гібридної війни. // Право і безпека. - 2018. – № 3 (70). – Х. – С.16 - 21.

Поляшенко Е.А., Карманний Е.В.

СИСТЕМНЫЙ ПОДХОД К УЧЕТУ ОСОБЕННОСТЕЙ ПРОЯВЛЕНИЯ ЧРЕЗВЫЧАЙНЫХ СИТУАЦИЙ В ХАРЬКОВСКОЙ ОБЛАСТИ

Аннотация. Проанализированы причины и основные факторы чрезвычайных ситуаций в Украине в целом и отдельно в Харьковской области посредством применения систематического подхода. Определены количественные показатели чрезвычайных ситуаций в Харьковской области. Предложено использовать данный аппарат определения опасностей на следующий период.

Ключевые слова: чрезвычайные ситуации, техногенные опасности, природные опасности, социальные опасности, количественные показатели, основные факторы опасностей, Харьковская область.

Poliashenko Ye.V., Karmanniy Ye.V.

THE SYSTEMATIC APPROACH TO ACCOUNT FEATURES OF EMERGENCIES IN KHARKIV REGION

Abstract. The causes and main factors of emergencies in Ukraine and Kharkiv region are analyzed through a systematic approach. The quantitative indicators of emergencies in Ukraine and Kharkiv region are identified. Applying of this determination system of emergencies for the next period is proposed.

Keywords: emergencies, industrial danger, natural danger, social danger, quantitative indicators, main factors of emergencies, Kharkiv region.

Померанська Ганна Ігорівна, студентка господарсько-правового факультету, 5 курс, група 02-18м-05,

Карманний Євгеній Вадимович, доцент кафедри трудового права, кандидат технічних наук, доцент

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, м. Харків

ТРУДОВА МІГРАЦІЯ ТА ЇЇ НЕГАТИВНІ НАСЛІДКИ ДЛЯ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Анотація. Проаналізовані негативні наслідки впливу трудової міграції, її причини, а також статистичні дані стосовно українців, які працюють за кордоном. У рамках даної теми були розглянуті шляхи вирішення проблеми міграційних процесів та запропоновані ос-

новні варіанти захисту українських громадян за кордоном.

Ключові слова: міграція, міграційні процеси, трудове право, трудова міграція, працевлаштування за кордоном.

Актуальність. Постановка завдання. Існування міграції завжди було обумовлено наявністю низки історичних, політичних, демографічних та інших факторів. Серед причин міграційних процесів можливо виокремити: прагнення людей отримувати краще матеріальне забезпечення, шлюбно-сімейні відносини, введення військового стану, соціально-етнічні конфлікти у власній державі та ін.. Очевидно, що існування певного відсотку міграції є суспільно обумовленим явищем, проте, все далі й далі потік українських громадян за кордон продовжує зростати. Такий стан не може не викликати занепокоєння. Особливої уваги заслуговує наявність в Україні трудової міграції, яка і є об'єктом даного дослідження. Отже, актуальність полягає у існуванні проблем, які виникають у зв'язку зі збільшенням потоку міграції трудового населення нашої держави за кордон. Важливим завданням наразі є пошук шляхів мінімізації негативних наслідків трудової міграції українців. Багато дослідників займалися питаннями трудової міграції і намагалися не тільки розглянути причини даного явища, а й пропонували шляхи вирішення кризового стану відтоку українців за кордон. Особливістю даної теми є те, що предмет її дослідження вимагає комплексного розгляду трудової галуззі з поєднанням сфер господарського [11], сімейного [6] та сфери цивільного захисту [14].

Основна частина. Аналіз чинного законодавства України дозволив зробити висновок, що на даному етапі правового розвитку у нашій державі не врегульовано питання щодо регламентації напрямів державної міграційної політики, а також принципів діяльності державних органів у сфері міграції, стратегічних цілей, завдань і стандартів із забезпечення реалізації прав людини.

Відсутність такого нормативного закріплення негативним чином позначається на ефективності протидії явищам, що становлять загрозу національній безпеці України – нелегальній міграції, загостренню демографічної кризи, а також від'їзду за межі України вчених, фахівців, кваліфікованої робочої сили [1].

З метою оцінки масштабів трудової міграції українців звернемося до даних Державної служби статистики України. Зокрема, у 2008 р. зафіксовано, що 83,6 % мігрантів працювали за кордоном за наймом, при цьому трудовий договір був лише у третини з них. Загалом, трудові відносини були оформлені офіційно серед тих, хто працював домашньою прислугою – 16,1 %, у сфері торгівлі – 31,5 %, на будівництві – 32,7 %. Соціальне страхування мали лише 51,5 % тих, хто мав трудовий контракт [2]. Таким чином ми бачимо, що потік трудових мігрантів зростає в року в рік. Для виявлення причин та встановлення шляхів мінімізації відтоку українців за кордон важливим аспектом є моніторинг статистичних даних трудової міграції, простеження закономірності зростання або зменшення відсотку виїзду українців за кордон тощо.

Нагально ілюструє міграційні потоки українських громадян за кордон таблиця, запропонована О. В. Позняком щодо параметрів розвитку зовнішніх трудових міграцій, прийняті до розрахунків (млн. осіб) [3].

Таблиця 1. Параметри розвитку зовнішніх трудових міграцій, прийняті до розрахунків (млн. осіб).

Міграційні показники	2008 (результати попередніх досліджень)	2012 (оцінка з урахуванням даних обстеження)	2016 (прогнозна оцінка)
Загальні обсяги, у т. ч.	2,10	1,95	2,25
- <i>разова з поверненням</i>	0,21	-	0,10
- <i>циркулярна</i>	1,36	1,25	1,25
- <i>довгострокова, що переходить у постійну</i>	0,53	0,70	0,90

Захистом громадян України наразі слугує укладання двосторонніх угод щодо працевлаштування та соціального забезпечення. Так наша держава є стороною Угоди країн СНД «*Про співробітництво в галузі трудової міграції та соціального захисту трудівників-мігрантів*» [2].

Угоди про соціальне забезпечення є гарантією захисту трудових мігрантів. Одним з основних їх призначень є заохочення до законного працевлаштування. Адже працюючи за кордоном легально, громадяни України підпадають під дію соціального забезпечення країн перебування, сплачують страхові внески, в разі потреби і за набуття відповідних прав можуть скористатися соціальними виплатами. Відсутність таких угод має наслідком втрату своїх соціальних внесків українськими громадянами під час повернення в Україну. Це спонукає деяких із них продовжувати своє перебування за кордоном [4].

Таким чином, правове впорядкування трудових правовідносин за кордоном є одним з інструментів належного забезпечення прав працівників. Проте, вважаю, що двосторонні угоди не повною мірою вирішують проблеми трудових відносин, оскільки їх дія не охоплює неофіційне працевлаштування українських мігрантів. Для захисту прав та законних інтересів українських громадян у нашій державі повинен бути проведений ряд реформ стосовно міграційних напрямків розвитку, які б охоплювали правовий статус нелегальних працевлаштованих українців за кордоном.

Одним зі шляхів захисту прав та інтересів українських працівників за кордоном могло б бути впровадження державного контролю. Для належного відправлення такої практики варто звернутися до зарубіжного досвіду. Британські науковці наголошують, що міграційний контроль часто представляється урядом як засіб забезпечення британських робочих. Як і регулюючий потік праці, міграційний контроль функціонує як одна з форм, що допомагає контролювати види праці з особливими відносинами з роботодавцями та ринком праці [5]. У даному випадку, недоліками впровадження міграційного контролю, вважаю, є саме неможливість охопити весь потік працевлаштованих мігрантів за кордоном. Для такої практики Україна повинна створити відгалужений орган або передати частину повноважень до Державної міграційної служ-

би. Проте, це може потребувати великих матеріальних затрат та збільшення чисельності штатного складу.

Серед основних негативних соціально-психологічних наслідків трудової міграції можна виокремити: руйнування сімей, пияцтво, поширення споживацьких настроїв серед молоді, яка втрачає мотивацію до навчання та роботи, вважаючи, що надіслані батьками з-за кордону гроші забезпечать отримання диплома і подальше життя без значних зусиль.

У рамках даної теми доцільно розглянути трудову міграцію жінок. Статистичні дані свідчать, що українські жінки-мігрантки, порівняно з чоловіками, мають відносно старший вік, вищу освіту, а також серед них більший відсоток тих, хто працює нелегально. Окрім того, жінки перебувають за кордоном триваліші строки, ніж чоловіки: за даними дослідження Державної служби статистики у 2008 р., понад рік за кордоном працювали п'ята частина жінок і лише десята – чоловіків. Очевидно, що тривале перебування жінок за кордоном негативним чином відображається на сімейних стосунках, вихованні дітей. На думку О. А. Малиновської, наслідком жіночої міграції є трансформація гендерних ролей, традиційних сімейних стосунків, через те, що цінності жінки-мігрантки кардинально змінюються як завдяки набутому досвіду та усвідомленню своєї ролі годувальниці. Вона більше не погоджується займати у сім'ї таке ж місце, як і до міграції. І не завжди інші члени родини готові це сприйняти. Наслідком такого непорозуміння можуть стати конфлікти у сім'ї або розлучення [6].

Психологи зазначають, що міграція впливає на маскулінізацію жінок, девальвацію сімейних стосунків, знецінення чоловіків тощо [7]. Через це жінкам-мігранткам важче адаптуватися на батьківщині після тривалого перебування за кордоном. Варто зазначити, що в Україні позитивні зміни в напрямку поліпшення умов для самореалізації жінок відбуваються вкрай повільно [6]. Первинна мотивація до виїзду за кордон – поліпшити матеріальне становище сім'ї, що є соціально прийнятним і викликає співчуття та розуміння оточення, доповнюється латентним мотивом, що полягає у здобутті більшої свободи та незалежності у відносно кращих матеріальних і побутових умовах [6].

Враховуючи всі вище перераховані негативні фактори трудової міграції стає можливим зробити висновок, що державна політика України потребує побудови ефективної системи міграційного впливу, а особливо, у сфері трудових правовідносин. Зокрема, необхідно підвищити рівень зворотності зовнішніх трудових поїздок, забезпечити поступове повернення тих трудових мігрантів, які можуть виявити готовність до рееміграції, посилити соціальну захищеність працівників за кордоном [3]. Очевидно, що дані кроки є ефективними, проте, вважаю, наразі одним з основних факторів міграції українців за кордон є наявність військових дій у Донецькій та Луганській областях. Агресія з боку Росії призвела до занепаду економічних показників промислового виробництва, будівництва та інших галузей. Свідченням того є статистичні показники, надані державними органами. Наприклад, у першому півріччі 2014 р. загальне промислове виробництво в Україні скоротилося на 5 %, в т.ч. в Донецькій об-

ласті – 13 % на, в Луганській області – 1,6 %. В 2013 р. скорочення промислового виробництва в цих областях було також істотним – 6,5 % і 9 % відповідно. Погіршення динаміки розвитку промисловості регіону обумовлено, перш за все, падінням виробництва в металургії, машинобудуванні та хімічній промисловості. Головні причини падіння випуску в цих галузях – незначний попит на зовнішніх ринках і різке скорочення поставок на російський ринок внаслідок українсько-російського конфлікту. Найбільш відчутний спад відчувають трубна і машинобудівна промисловість – найбільш залежні від російського ринку галузі, які практично не мають альтернативних ринків. Лідери падіння – вагонобудівні підприємства, які близько 80 % своєї продукції направляли в Росію, зараз намагаються знизити витрати, звільняючи персонал і скорочуючи робочий тиждень [8], [9]. Чисельність безробітного населення віком 15-70 років у середньому по Донецькій області в 2015 році склала 121,4 тис. осіб (в 2014 році – 216,4 тис. осіб). Мова про зменшення кількості безробітного населення в даному випадку не йдеться, адже показники за 2015 рік наведені без урахування зони проведення АТО. Рівень же безробіття економічно активного населення в Донецькій області зріс на 2,8% - з 11,0% до 13,8%. Випереджає Донецький регіон за цим показником лише Луганська область (15,6%). В середньому по Україні рівень безробіття протягом 2015 року склав 9,1% [10].

Таким чином, занепад економічних показників прямо пропорційний скороченню робочих місць. Втративши робоче місце через військову ситуацію, українські громадяни вимушені шукати заробіток за кордоном для утримання себе та своєї родини.

Загалом демографічні прогнози ілюструють подальше зменшення чисельності вікових контингентів. Для вирішення даної проблеми, Кабінету Міністрів України необхідно розробити Державну Програму повернення та реінтеграції довгострокових мігрантів, доповнивши її регіональними програмами. Безумовно, політика повернення трудових мігрантів до України може бути реалізована лише після нормалізації ситуації в Україні. Позитивним аспектом для збільшення робочих місць є сприяння підприємницькій діяльності як одному з найперспективніших напрямів залучення мігрантів, а також впровадження новацій у господарському праві щодо державної допомоги суб'єктам господарювання для їх стимулювання надання послуг споживачам належної якості [11].

У програмах необхідно передбачити надання мігрантам інформаційних та консультаційних послуг щодо працевлаштування, розробити процедуру визнання набутої за кордоном кваліфікації. Сприятливі можливості для започаткування і ведення малого бізнесу можуть стати тим механізмом, який стимулюватиме частину заробітчан до повернення додому. Хоча, зважаючи на сфери, в яких зайнята переважна більшість українських трудових мігрантів, не можна очікувати, що при поверненні в Україну ця категорія громадян привезе з собою сучасні інновації та технології, або повернеться з навичками управління бізнесом. Проте, мігранти, що повертаються, привносять європейські цінності та норми поведінки, притаманні країнам Європи з розвиненою ринковою економікою. Тобто за умов поліпшення бізнес-клімату в Україні саме

зворотні мігранти та члени сімей трудових мігрантів демонструватимуть підвищену готовність до підприємництва. Опит дітей трудових мігрантів, які досягли 18 років і мають право фінансового підпису, в рамках дослідження «Формування потенціалу дій, спрямованих на розширення можливостей місцевих органів влади України по удосконаленню міграційної та соціально-освітньої політики в інтересах дітей, жінок та місцевих громад» проведене у 2010 р. за замовленням МОМ, показало, що навіть за несприятливих умов ведення власної справи в Україні загалом діти трудових мігрантів значною мірою налаштовані на здійснення підприємницької діяльності, понад половина з них бачать перспективи для відкриття та ведення підприємницької діяльності спільно зі своїми батьками, які перебувають за кордоном. Більшість дітей мігрантів регулярно або час від часу робить заощадження, майже третина мають (разом з батьками) необхідні для відкриття власної справи кошти [12]. З метою посилення зв'язків українських заробітчанин з Батьківщиною та збільшення рівня зворотності трудових міграцій потрібно розширювати можливості дистанційного навчання дітей трудових мігрантів, які разом із батьками перебувають за межами держави, здійснювати навчально-методичне керівництво українських навчальних закладів за кордоном, створювати українські середні навчальні заклади за кордоном, у т. ч. за рахунок коштів місцевих громад та із залученням викладацького персоналу з числа трудових мігрантів [13].

Окрім того, важливим аспектом є забезпечення безпеки на підприємствах шляхом проведення комплексної системи попереджувальних та захисних заходів, спрямованих на охорону сукупності об'єктів, що формують середовище життєдіяльності людини [14]. Адже безпечні умови праці стимулюють працівників обирати вітчизняні підприємства, аніж закордонні.

Висновки. Наукова новизна даної роботи обґрунтовується розглядом причин трудової міграції українців не тільки у соціально-економічному контексті, а й проведенням паралелей щодо збільшення міграційних потоків у зв'язку з воєнною ситуацією у Донецькій та Луганській областях. Таким чином, стає можливим стверджувати, що національна безпека нашої держави має нерозривний взаємозв'язок з усіма сферами суспільної життєдіяльності. Також дане дослідження передбачало розгляд негативного впливу на сімейні цінності та уклад української родини.

Аналізуючи вищенаведений матеріал, можливо підсумувати, що на сьогоднішній день проблеми трудової міграції українців за кордон продовжують існувати. Для поліпшення ситуації в Україні політика повинна бути поступово переорієнтована на першочергове сприяння поверненню тих мігрантів, які готові або за певних умов можуть виявити готовність до повернення.

Таким чином, **пропонуємо**:

- впровадити сучасні технології у сферу підприємництва. Безпечні та комфортні умови праці будуть вагомою перевагою для обрання працівниками місця роботи в Україні. Такий крок потребує виділу бюджетних коштів для виготовлення та впровадження сучасного обладнання на підприємствах, установах, організаціях. Отже, держава повинна розрахувати кошти з бюджету та-

ким чином, аби достатня частина була направлена у технологічні сфери виробництва. «Достатність» у даному випадку не повинна виступати оціночним поняттям. Розмір виділу з бюджету повинен співвідноситися з вартістю необхідних матеріалів, необхідним для виготовлення трудового обладнання;

- надавати громадянам можливість реалізувати свій потенціал у вітчизняних сферах виробництва шляхом впровадження сприятливої податкової політики;

- запровадити спрощений порядок ввезення мігрантами, які повертаються в Україну, особистого майна, засобів виробництва та товарів виробничого призначення з метою започаткування/розвитку власного бізнесу;

- розробити програми сприяння повернення та реінтеграції мігрантів у яких був би наявний перелік комплексу заходів, спрямованих на заохочення мігрантами на нові робочі місця.

Список використаних джерел

1. Савін В.М. Міграційна політика як складова національної безпеки України. / Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика).- 2013. - № 2. - С. 52-59.
2. Зовнішня трудова міграція населення України // Державний комітет статистики України, Український центр соціальних реформ. – К. : ДП «Інформаційно-аналітичне агентство», 2009. – С. 27.
3. Позняк О. В. Оцінювання наслідків зовнішньої трудової міграції в Україні / О. В. Позняк // Демографія та соціальна економіка. - 2016. - № 2. - С. 169-182.
4. Ткаченко Л. Г. Проблеми соціального забезпечення українських трудових мігрантів / Л. Г. Ткаченко // Демографія та соціальна економіка. – 2009. – № 1. – С. 72.
5. Anderson B. Migration, Immigration Controls and the Fashioning of Precarious Workers / Work, Employment and Society. - 2010. - P. 300 - 317.
6. Малиновська О.А. Міграційна політика: глобальний контекст та українські реалії. – К. : НІСД, 2018. – 472 с.
7. Головіна Н. М. Соціально-психологічні аспекти трудової міграції в Україні / Н. М. Головіна, О. С. Головіна // Міжнародна міграція та розвиток України в контексті європейської інтеграції. – К. : НІПМБ, 2007. – С. 131.
8. Каличева Н.Є. Проблеми та перспективи розвитку економіки України в сучасній світовій економічній системі / Н.Є. Каличева // Наука й економіка: науково-теоретичний журнал Хмельницького економічного університету. – Хмельницький: ПВНЗ «Хмельницький економічний університет». – 2015. – Вип. 4 (40). – С. 117-120.
9. Каличева Н.Є. Організація управління на підприємствах залізничного транспорту в сучасних умовах / Н.Є. Каличева // Вісник економіки транспорту і промисловості. Збір наук. праць – Харків, УкрДАЗТ. - 2014. - № 45. – С. 167– 170.
10. Державна служба статистики України. Демографічна та соціальна статистика / Населення та міграція / Держ. служба стат. України. – 2017. // [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
11. Померанська Г.І. Новації у господарському праві щодо державної допомоги суб'єктам господарювання// Г.І. Померанська // Завдання господарсько-правової політики Української держави: Тези доп. - Харків, 2018.- С. 367.
12. Pozniak O. Investigation of Entrepreneurship Potential of Ukrainian Labour Migrants. / Zeszyty Naukowe. - № 4 (42). - 2013. - P. 45 - 54.
13. Kupets' O. Mizhnarodna mobil'nist' ukrayins'kykh pedahohiv i naukovtsiv. Ukrainian international mobility of teachers and researchers. - 2013. - P. 256.
14. Карманний Є. В. Методологічні підходи до визначення ступеня впливу шкідливих факторів в охороні праці фахівців у галузі правознавства / Є. В. Карманний, В. В. Калініченко, А. П. Зенін, І. Т. Чудновський // Вісник Харківського національного автомобільно-дорожнього університету. - 2012. - Вип. 59. - С. 147-150.

Померанская Г.И., Карманный Е.В.
ТРУДОВАЯ МИГРАЦИЯ И ЕЕ НЕГАТИВНЫЕ ПОСЛЕДСТВИЯ
ДЛЯ УКРАИНСКОГО ОБЩЕСТВА

***Аннотация.** Проанализированы негативные последствия влияния трудовой миграции, ее причины, а также статистические данные, касающиеся украинцев, работающих за рубежом. В рамках данной темы были рассмотрены пути решения проблемы миграционных процессов и предложены основные варианты защиты украинских граждан за границей.*

***Ключевые слова:** миграция, миграционные процессы, трудовое право, трудовая миграция, трудоустройство за рубежом.*

Pomeranska G.I., Karmanniy Ye.V.
LABOR MIGRATION AND IT'S NEGATIVE CONSEQUENCES
FOR UKRAINIAN SOCIETY

***Abstract.** The negative consequences of labor migration, it's causes, statistical data about Ukrainians who work abroad were analyzed. In this article were considered ways of solving the problem of migration process and were proposed main variants about protection Ukrainian citizens who work abroad.*

***Keywords:** migration, migration processes, labor law, labor migration, employment abroad.*

Попов Єгор Васильович, здобувач вищої освіти факультету оперативно-рятувальних сил, 3 курс, група ПГПБ-16-232,
Бородич Павло Юрійович, доцент кафедри пожежної та рятувальної підготовки, кандидат технічних наук, доцент,
Пономаренко Роман Володимирович, заступник начальника кафедри пожежної та рятувальної підготовки, кандидат технічних наук, старший науковий співробітник
Національний університет цивільного захисту України, м. Харків

БАГАТОФАКТОРНА ІМІТАЦІЙНА ОЦІНКА ПРОЦЕСУ
РЯТУВАННЯ ПОСТРАЖДАЛОГО З ТРЕТЬОГО ПОВЕРХУ
З ВИКОРИСТАННЯМ ПОХИЛОЇ ПЕРЕПРАВИ ЗА
ДОПОМОГОЮ НОШ РЯТУВАЛЬНИХ ВОГНЕЗАХИСНИХ

***Анотація.** Показана доцільність оцінки процесу рятування постраждалого з третього поверху з використанням похилої переправи за допомогою нош рятувальних вогнезахисних за допомогою багатofакторного імітаційного моделювання. Наведена оцінка помилок розрахунку коефіцієнтів регресії, оцінка значимості факторів і зв'язку між ними при різних рівнях ризику, ранжування факторів за ступенем їх впливу на вихідні дані.*

***Ключові слова:** ноші рятувальні вогнезахисні, багатofакторне імітаційне моделювання, коефіцієнт регресії, рятування постраждалого.*

Актуальність. Постановка завдання. Для розробки і запропонування рекомендацій, що підвищать ефективності виконання особовим складом Оперативно-рятувальної служби цивільного захисту (ОРСЦЗ) Державної служби України з надзвичайних ситуацій (ДСНС України) дій за призначенням необхідна об'єктивна оцінка оперативної роботи, що виконують рятувальники. Процес рятування постраждалого з третього поверху з використанням похилої

переправі за допомогою нош рятувальних вогнезахисних включає в себе значну кількість взаємозв'язаних операцій, тому його дослідження доцільно проводити шляхом імітаційного моделювання [1]. Але проблема полягає в тому, що необхідно розглядати, що та як буде впливати на успішне виконання оперативного завдання по рятуванню людей з приміщень, в екстремальних умовах. Одним зі шляхів отримання таких оцінок є обґрунтування та аналіз регресійних моделей, які встановлюють кількісний зв'язок між часом виконання операції та обраними факторами.

Виходячи з цього, поставлена задача запланувати та провести багатофакторний експеримент для оцінки ефективності процесу рятування постраждалого з третього поверху з використанням похилої переправі за допомогою нош рятувальних вогнезахисних, з використанням імітаційної моделі [1], побудувати квадратичну модель цього процесу та оцінити значимість факторів та зв'язків між ними.

Основна частина. Провівши аналіз процесу рятування постраждалого з третього поверху з використанням похилої переправі за допомогою нош рятувальних вогнезахисних, в якості основних факторів були обрані:

x_1 – навички особового складу ОРСЦЗ ДСНС України працювати з пожежно-технічним оснащенням;

x_2 – навички особового складу ОРСЦЗ ДСНС України працювати з оснащенням для висотних робіт;

x_3 – навички особового складу ОРСЦЗ ДСНС України працювати з засобами захисту органів дихання.

Експеримент був спланований таким чином, щоб оцінити вагу кожного з трьох факторів, а також характер взаємодії між ними. Для цього був обраний план $3 \times 3 \times 3$, що дозволяє досліджувати три фактори на трьох рівнях, при інших рівних умовах. Такий план має гарні статистичні характеристики і кращі за точністю оцінки всіх коефіцієнтів регресії $\{k_s\}$ [3]. Використовуючи імітаційну модель було проведено 27 експериментів по 100 ітерацій кожен і отримано безліч коефіцієнтів регресії $\{k_s\}$. Отримані результати імітаційного експерименту дозволили побудувати трьохфакторну квадратичну модель, яка встановлює кількісний зв'язок між часом (в кодованих змінних [4]) і розглянутими факторами.

Модель, що характеризує час рятування постраждалого з третього поверху з використанням похилої переправі за допомогою нош рятувальних вогнезахисних:

$$y_1 = 0,6275 - 0,0361x_1 + 0,0002x_1^2 - 0,0082x_1x_2 - 0,0028x_1x_3 - \\ - 0,3855x_2 - 0,1075x_2^2 + 0,0266x_2x_3 - \\ - 0,1161x_3 - 0,0014x_3^2, \quad (1)$$

Інтерпретація моделей проводилася при наростаючому ступеню ризику відкинути правильну гіпотезу [3]. Значимість коефіцієнтів регресії перевірялася багаторазово від рівня значущості $\alpha = 0,001$ до $\alpha = 0,5$. Для оцінки поми-

лок розрахунку коефіцієнтів регресії була розрахована середня дисперсія вимірювань. Для цього спочатку була перевірена гіпотеза однорідності ряду дисперсій за критерієм Кохрена:

$$Kh = \frac{(G_n^2)_{\max}}{\sum_{n=1}^{27} G_n^2} \quad (2)$$

де $(G_n^2)_{\max}$ – максимальна дисперсія в розглянутому ряду;
 $n = 27$ – кількість точок обраного плану.

Розрахувавши критерії Кохрена і порівнявши їх з табличними значеннями [3], виявилось, що розраховані значення менше табличних. Це дозволило прийняти розглянуту гіпотезу як правдоподібну. В результаті середня дисперсія проведених імітаційних експериментів розраховувалися як:

$$G^2_{\text{э}} = \frac{1}{27} \cdot \sum_{n=1}^{27} G_n^2, \quad (3)$$

що дозволило для розрахунку помилок коефіцієнтів регресії використовувати такі вирази [3]:

$$G(b_0) = 0,5022 \cdot G_{\text{э}} \quad (4)$$

$$G(b_i) = 0,3333 \cdot G_{\text{э}} \quad (5)$$

$$G(b_{ij}) = 0,2887 \cdot G_{\text{э}} \quad (6)$$

$$G(b_{ii}) = 0,4082 \cdot G_{\text{э}} \quad (7)$$

які використовували для обчислення відповідних критичних значень:

$$b_{кр} = t \cdot G(b), \quad (8)$$

де t , береться за таблицями [3] при обраному рівні значущості α і числі ступенів свободи $f = 27$. Критичні значення коефіцієнтів моделі що характеризує час рятування постраждалого з третього поверху з використанням похилої переправи за допомогою нош рятувальних вогнезахисних наведені в табл. 1.

При кожному рівні ризику α були побудовані графи зв'язку між факторами. На рис. 1 показані такі графи при зростаючому ризику для моделі (1). Зачернене коло позначає значимі лінійні ефекти, петля – значимий квадратичний ефект, ребра графа – значимими є ефекти взаємодії.

На рис. 1 показані графіки зв'язку між факторами при зростанні ризику. Найбільш достовірними є висновки по першим графом ($\alpha = 0,001$):

- на час успішного рятування постраждалого з третього поверху з викори-

станням похилої переправі за допомогою нош рятувальних вогнезахисних впливають навички особового складу ОРСЦЗ ДСНС України працювати з оснащенням для висотних робіт x_2 та навички особового складу ОРСЦЗ ДСНС України працювати з засобами захисту органів дихання x_3 , причому фактор навички особового складу ОРСЦЗ ДСНС України працювати з оснащенням для висотних робіт x_2 впливає нелінійно.

Таблиця 1. Критичні значення коефіцієнтів моделі що характеризує час рятування постраждалого з третього поверху з використанням похилої переправі за допомогою нош рятувальних вогнезахисних.

α	0,01	0,05	0,1	0,2	0,5
t	2,7710	2,0520	1,7030	1,3140	0,6820
$b_{0кр}$	0,1008	0,0747	0,0620	0,0478	0,0248
$b_{iкр}$	0,0467	0,0346	0,0287	0,0221	0,0115
$b_{iiкр}$	0,0809	0,0599	0,0497	0,0383	0,0199
$b_{ijкр}$	0,0572	0,0423	0,0351	0,0271	0,0141

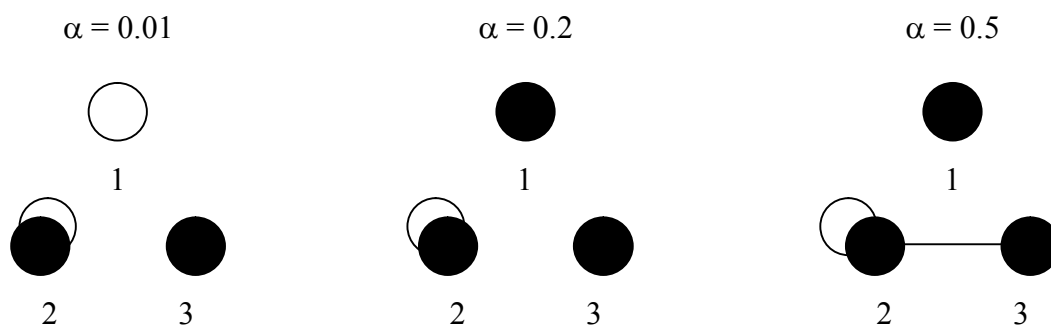

Рис. 1. Зміна зв'язку між факторами при різному рівні значущості для моделі, що характеризує час рятування постраждалого з третього поверху з використанням похилої переправі за допомогою нош рятувальних вогнезахисних.

За графами для $\alpha = 0,2$ для моделі (1) всі фактори впливають на даний процес.

Аналіз графів для $\alpha = 0,5$ дозволяє обережно «можливо» припустити, що для моделі взаємопов'язаними будуть другий та третій фактори.

У процесі інтерпретації поліноміальної моделі було виконано ранжування факторів за ступенем їх впливу на вихідні дані. Для подальшого аналізу було прийнято [3] двосторонній ризик $\alpha = 0,2$. Після видалення незначущих ефектів отримані кінцеві моделі:

$$y_2 = 0,6275 - 0,0361x_1 - 0,3855x_2 - 0,1075x_2^2 - 0,1161x_3 \quad (9)$$

Ранжування проводилося за максимальним перепадом Δu в однофакторних моделях $y = f_i(x_i)$ (табл. 2), що одержані при стабілізації інших x_i на рів-

нях, відповідних координатах екстремумів y_{\min} і y_{\max} , а також в центрі факторного простору.

Таблиця 2. Однофакторні моделі $y = f_i(x_i)$ при різних умовах стабілізації для моделі часу рятування постраждалого з третього поверху з використанням похилої переправи за допомогою нош рятувальних вогнезахисних.

	В зоні максимуму	В центрі факторного простору	В зоні мінімуму
x_1	$1,0216 - 0,0361 x_1$	$0,6275 - 0,0361 x_1$	$0,0184 - 0,0361 x_1$
x_2	$0,7797 - 0,3855 x_2 - 0,1075x_2^2$	$0,6275 - 0,3855 x_2 - 0,1075x_2^2$	$0,4753 - 0,3855 x_2 - 0,1075x_2^2$
x_3	$0,9416 - 0,1161 x_3$	$0,6275 - 0,1161 x_3$	$0,0898 - 0,1161 x_3$

Ранжування $\Delta y_2 \{x_i\}$ в усіх зонах дає ряд:

$$\Delta y_2 \{x_2\} > \Delta y_2 \{x_3\} > \Delta y_2 \{x_1\} \quad (10)$$

Аналіз отриманих результатів показав, що на час рятування постраждалого з третього поверху з використанням похилої переправи за допомогою нош рятувальних вогнезахисних впливають навички особового складу ОРСЦЗ ДСНС України працювати з оснащенням для висотних робіт та навички особового складу ОРСЦЗ ДСНС України працювати з засобами захисту органів дихання.

Висновки. Показана можливість кількісної оцінки як ваги окремих факторів, що впливають на ефективність рятування постраждалого з третього поверху з використанням похилої переправи за допомогою нош рятувальних вогнезахисних, так і ваги їх взаємного впливу. Відзначено, що питання рятування потерпілих повинні відпрацьовуватися під час тренувань газодимозахисників, в максимально екстремальних умовах з використанням висотного оснащення та засобів індивідуального захисту органів дихання.

Список використаних джерел

1. Бородич П.Ю. Імітаційне моделювання рятування постраждалого з третього поверху з використанням похилої переправи за допомогою НРВ-1 / П.Ю. Бородич, Р.В. Пономаренко // Проблеми пожежної безпеки. Зб. наук. пр. НУЦЗ України. – вип. 39. – Харків: НУЦЗУ, 2016. с. 49-55. <http://nuczu.edu.ua/sciencearchive/ProblemsOfFireSafety/vol39/Borodich.pdf>
2. Стрелец В.М. Многофакторная оценка пожарно-спасательных работ на станциях метрополитена / В.М. Стрелец, П.Ю. Бородич // Проблемы пожарной безопасности. Сб. науч. тр. АПБ Украины. – вып. 15. – Харьков: АПБУ, 2004. – с. 208 – 214. <http://repositsc.nuczu.edu.ua/handle/123456789/994>
3. Вознесенський В.А. Статистические методы планирования эксперимента в технико-экономических исследованиях / В.А. Вознесенський // 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Финансы и статистика, 1981. – 263 с.
4. Рева А.Н. Имитационная эргономическая оценка функционирования системы «спасатель – средства защиты личного состава и ликвидации аварии – чрезвычайная ситуация» / А.Н.Рева, В.М. Стрелец // Системи обробки інформації: зб. наук. пр. ХУПС. – Вип.5 (130). – Х., 2015. – С. 192–196. http://nbuv.gov.ua/UJRN/soi_2015_5_43

Попов Е.В., Бородич П.Ю., Пономаренко Р.В.
МНОГОФАКТОРНАЯ ИМИТАЦИОННАЯ ОЦЕНКА ПРОЦЕССА
СПАСЕНИЯ ПОСТРАДАВШЕГО ИЗ ПОМЕЩЕНИЯ С
ИСПОЛЬЗОВАНИЕМ НОСИЛОК СПАСАТЕЛЬНЫХ
ОГНЕЗАЩИТНЫХ

Аннотация. Показана целесообразность оценки процесса спасения пострадавшего из помещения с использованием носилок спасательных огнезащитных с помощью многофакторного имитационного моделирования. Приведенная оценка ошибок расчета коэффициентов регрессии, оценка значимости факторов и связи между ними при различных уровнях риска, ранжирование факторов по степени их влияния на выходные данные.

Ключевые слова: носилки спасательные огнезащитные, многофакторное имитационное моделирование, коэффициент регрессии, спасение пострадавшего.

Popov E.V., Borodich P.Yu., Ponomarenko R.V.
MULTIFACTOR SIMULATION ESTIMATION OF THE PROCESS
OF RESCUING A VICTIM FROM A PREMISE USING RESCUE
FLAME RETARDANTS

Abstract. The expediency of estimating the process of rescuing the victim from the premises using rescue flame retardants using multifactorial simulation was shown. The given estimation of errors of calculation of coefficients of a regression, an estimation of importance of factors and a connection between them at various levels of risk, a ranking of factors on the degree of their influence on output data.

Keywords: rescue fire protection, multifactorial simulation, coefficient of regression, rescue of the victim.

Почивалова Дар'я Олегівна, студентка факультету
романо-германської філології, 2 курс, група 27-а,
Гвоздій Світлана Петрівна, завідувач кафедри здоров'я людини
та цивільної безпеки, доктор педагогічних наук, доцент
Одеський національний університет імені І.І.Мечникова, м. Одеса

ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ОПЛАТИ ПРАЦІ

Анотація. Проаналізовані сучасні проблеми механізму оплати праці в Україні. Проблеми відповідності системи оплати праці вимогам та потребам чинного законодавства. Соціально-економічні наслідки досліджуваної проблеми. Перспективи удосконалення механізму оплати праці.

Ключові слова: оплата праці, захист прав працівників, принцип, заробітна плата, права працівників.

Актуальність. Постановка завдання. Одним із найгостріших питань і соціальних проблем в сучасній Україні є питання оплати праці, бо жодне підприємство не може обійтися без залучення найманих працівників. Важливо відмітити, що заробітна плата є головною складовою доходу більшості населення України, а також індикатором рівня соціально-економічної сфери життя країни. На сьогоднішній день існує низка проблем, пов'язаних з оплатою пра-

ці, які впливають на рівень життя населення і спричиняють неймовірно великий розрив між вартістю життя і оплатою праці. Завданням даної статті є дослідження актуальних проблем механізму регулювання оплати праці в Україні.

Основна частина. Закон України «Про оплату праці» визначає заробітну плату як винагороду, обчислену, як правило, у грошовому виразі, яку за трудовим договором роботодавець виплачує працівникові за виконану ним роботу [1].

Правове регулювання заробітної плати здійснюється за допомогою двох методів: методу державного регулювання та методу договірної регулювання.

Метод державного регулювання передбачає регулювання державою оплати праці шляхом встановлення розміру мінімальної заробітної плати; визначення розмірів оплати праці керівників державних підприємств, установ та організацій.

Також, до державного регулювання відносять норми оплати праці в надурочний час; святкові, неробочі та вихідні дні; нічний час; за час простою, який стався не з вини працівника; при виготовленні продукції, що виявилася браком не з вини працівника. Держава регулює і гарантує доплати працівникам молодше вісімнадцяти років при скороченій тривалості їх щоденної роботи. Держава гарантує оплату щорічної відпустки, лікарняної відпустки, підвищення кваліфікації, перекваліфікації тощо.

Метод договірної регулювання передбачає систему угод, які можуть укладатися на виробничому, галузевому, регіональному та державному рівнях. Важливе місце у даному методі посідає колективний договір, який встановлює взаємні зобов'язання сторін щодо форми, системи, норми, розмірів заробітної плати та інших видів доплат.

Також, трудове право базується на принципах єдності і диференціації у правовому регулюванні праці [3]. Ці принципи репрезентуються у співвідношенні загальних та спеціальних норм. Загальні норми поширюються на всіх працівників і варто зазначити, що вони можуть бути змінені тільки на користь працівників, тобто у бік поліпшення їх становища.

Спеціальні норми співіснують із загальними, виконуючи роль конкретизації та доповнення. Також, вони можуть зазначати випадки виключень із загальних норм. Також, диференціація виявляється у встановленні особливостей прийому і звільнення окремих категорій працівників, регулювання робочого часу і часу відпочинку, пільг і переваг в оплаті праці; додаткових підстав припинення трудового договору, посиленні дисциплінарної і матеріальної відповідальності та в інших особливостях [4].

На сьогоднішній день, у галузі регулювання праці та її оплати існує низка проблем, що вимагає вирішення. Прикладами таких проблем є дискримінація в оплаті праці або порушення гарантій на оплату праці, які встановлені державою [2].

Так, статистичні данні свідчать про збільшення заборгованості по заробітним платам в Україні. Станом на 1 січня 2019 року загальна сума заборгованості по виплаті заробітної плати в Україні досягла майже 2,65 млрд гривень. Такі данні повідомила Державна служба статистики.

За свідченнями Держстату найбільш високий рівень заборгованості зафіксований у Донецькій (467 млн. гривень), Луганській (506 млн. гривень), Сумській (275 млн. гривень) областях.

Основними причинами виникнення проблем регулювання оплати праці в Україні є такі проблеми як: невиконання посадовими особами чинного законодавства України; відсутність державного контролю за методами регулювання оплати праці та їх удосконаленням; недосконалість методів забезпечення процесу регулювання праці; відсутність належного контролю за політикою видачі заробітних плат з боку держави; недосконалість науково-методологічного забезпечення процесу регулювання оплати праці; недотримання вимог чинного законодавства [5, с. 15].

Напрямами вдосконалення механізму оплати праці О. Павловська та Д. Голосніченко пропонують:

1) збалансування системи основної заробітної плати за її основними цілями і стратегіями винагородження персоналу (стратегією людських ресурсів) і стратегією компанії шляхом:

- запровадження системи збалансованих показників компанії та ключових показників ефективності діяльності працівників;

- запровадження рейтингової системи робочих місць за визначенням цінності їх позицій для компанії;

2) запровадження нових схем оплати праці, а саме гнучких тарифів, єдиних тарифних сіток;

3) сприяння тісному зв'язку між продуктивністю, рівнем оплати праці та ефективністю працівників [6; 7, с. 27].

Відомо, що купівельна спроможність сучасних українців невисока. Існує прірва між ціною проживання та оплатою праці. Вирішити дану проблему можна за допомогою раціонального податкового регулювання оплати праці, а також прибутків підприємств; захисту зарплат українців від інфляції; заходів із удосконалення чинного законодавства щодо захисту прав працівників; збільшення мінімальної заробітної плати; усуненням диспропорцій в оплаті праці на підприємствах; посиленням мотивації працівників за допомогою покращення принципів регулювання виплат заробітної плати.

Отже, заробітна плата є індикатором соціально-економічного стану країни та рівня життя працівників у ній. На сьогоднішній день існує ряд проблем у сфері регулювання заробітних плат та низка заборгованостей у багатьох регіонах країни. Можна зробити висновок, що Україна потребує аналітичної оцінки та реформування деяких методів та способів регулювання оплати праці, підвищення рівня життя та платоспроможності громадян.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про оплату праці» від 24.03.1995 № 108/95-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/108/95-вр>
2. Шило Ж.С. Проблеми заробітної плати та вартості робочої сили в Україні / Ж.С. Шило, О.Ю. Поліщук // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/prvse/2010_1/45.pdf
3. Прокопенко В. І. Трудове право України: Підручн. - Х.: Фірма "Консум", 1998. - С. 84.

4. Бологіна Н.Б., Чанишева В.І. Трудове право України: Підручн. - К.: "Знання", 2001. - С.76.
5. Бондарчук К. Заробітна плата в контексті соціально – економічного захисту найманих працівників / К. Бондарчук // Україна: Україна: аспекти праці. – 2012. – № 1. – С. 15.
6. Павловська О. Про формування системи оплати праці /О.Павловська // Праця і заробітна плата. – 2009. – №9. – С. 19-23.
7. Голосніченко Д. І. Оплата праці: проблеми та шляхи вирішення / Д. І. Голосніченко, А. М. Довжик // Вісник НГУУ «КПП». Політологія. Соціологія. Право. – Випуск 3/4 (23/24). – 2014. – С. 185-189.

Почивалова Д.О., Гвоздий С.П.

ПРОБЛЕМЫ ПРАВОВОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ ОПЛАТЫ ТРУДА

Аннотация. Проанализированы современные проблемы механизма оплаты труда в Украине. Проблемы соответствия системы оплаты труда требованиям и нуждам действующего законодательства. Социально-экономические последствия исследуемой проблемы. Перспективы улучшения механизма оплаты труда.

Ключевые слова: оплата труда, защита прав работников, принципы, заработная плата, права работников.

Pochivalova D.O., Gvozdii S.P.

PROBLEMS OF LEGAL REGULATION OF LABOR PAYMENT

Abstract. The modern problems of the remuneration mechanism in Ukraine are analyzed. Problems of compliance of the remuneration system with the requirements and needs of the current legislation. Socio-economic consequences of the studied problem. Prospects for improving the remuneration mechanism.

Keywords: remuneration, protection of workers' rights, principles, wages, workers' rights.

Рибалко Валерія Валеріївна, студентка Інституту підготовки кадрів для органів юстиції України, 5 курс, група 04-18м-05,

Карманний Євгеній Вадимович, доцент кафедри трудового права, кандидат технічних наук, доцент

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, м. Харків

АСПЕКТИ ЗАХИСТУ КРИТИЧНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ УКРАЇНИ

Анотація. Проаналізовано і досліджено актуальність питання захисту критичної інфраструктури України. Показані пріоритети та завдання органів державної влади щодо цього питання. Визначено важливість забезпечення захисту критичних авіаційних інформаційних систем від кіберзагроз. Обґрунтовано недостатність Українських стандартів та слабкий вітчизняний понятійний апарат.

Ключові слова: критична інфраструктура, оборона та безпека України, загрози природного і техногенного характеру, моніторинг, прогнозування, кібертероризм.

Актуальність. Постановка завдання. Кабінетом Міністрів України було ухвалено Концепцію створення державної системи захисту критичної інфраструктури України своїм розпорядженням від 06 грудня 2017 року.

З огляду на зазначені тенденції, у більшості провідних країн світу задля систематизації об'єктів, втрата або порушення нормального функціонування яких призведе до значних або навіть непоправних негативних наслідків для національної безпеки, введено термін «критична інфраструктура».

Відповідно до наукової літератури та законодавства України під критичною інфраструктурою розуміють об'єкти, які є стратегічно важливими у сфері економіки, а також держави, суспільства, населення. Експлуатація даних об'єктів, при порушенні, може завдати значної шкоди для суспільства, тому інтересах держави охороняти зазначені об'єкти. Для Уряду постає важливим питання у сфері оборони та безпеки України критична інфраструктура, тому за її важливістю ставлять вищий пріоритет при реформуванні у цьому секторі.

До об'єктів критичної інфраструктури відносять транспорті та енергетичні мережі, системи міжбанківських розрахунків і телекомунікації, а також об'єкти, необхідні для функціонування органів державної влади, служби реагування на надзвичайні ситуації та екстреної допомоги населенню, системи життєзабезпечення мегаполісів [3, с. 3-4].

Актуальність даного питання полягає у тому, що захист критичної інфраструктури України є одним з найважливішим питанням для безпеки та оборони України, оскільки неправильне їх функціонування може зашкодити населенню та національним інтересам України, тому виникає необхідність створення законодавчих актів, а також органів, які мають компетенцію на здійснення захисту об'єктів критичної інфраструктури.

Основна частина. На сьогодні Кабінет Міністрів України видано розпорядження Міністерством економічного розвитку розробити проект Закону України «Про критичну інфраструктуру та її захист».

Затверджена Кабінетом Міністрів України Концепція захисту критичної інфраструктури визначає створення органів захисту у зазначеному секторі, якісні їх роботи та встановлення спеціальних заходів регулювання та управління, ліквідації ризиків, які можуть бути визвано стратегічними об'єктами оптимізоване використання наявних ресурсів, гнучкість та швидкість реагування на інциденти та кризи.

Мета у майбутньому розробленого проекту Закону України «Про критичну інфраструктуру та її захист» полягає у встановлення основних напрямків, строків та комплексних заходів, а також правового регулювання об'єктів захисту критичної інфраструктури. До того ж зазначених документ включає необхідність закріплення державного управління у сфері її захисту [1].

Створення зазначеної системи захисту спрямоване на забезпечення стійкості критичної інфраструктури до загроз усіх видів, включаючи загрози природного і техногенного характеру, загрози, спричинені протиправними діями та будь-якими комбінаціями з переліченого.

Постановка проблеми щодо аспектів захисту критичної інфраструктури України наголошує на загрозі зазначених об'єктів даного сектору та їх вплив на національну безпеку. Відповідно до Указу Президента щодо стратегії національної безпеки постають такі проблеми загрози стратегічних об'єктів:

- критична зношеність основних фондів об'єктів інфраструктури України та недостатній рівень їх фізичного захисту;
- недостатній рівень захищеності критичної інфраструктури від терористичних посягань і диверсій;

- неефективне управління безпекою критичної інфраструктури і систем життєзабезпечення.

Також згідно з Указом Президента України Стратегії національної безпеки, пріоритетами забезпечення безпеки критичної інфраструктури є:

- комплексне вдосконалення правової основи захисту критичної інфраструктури, створення системи державного управління її безпекою;

- посилення охорони об'єктів критичної інфраструктури, зокрема енергетичної і транспортної;

- налагодження співробітництва між суб'єктами захисту критичної інфраструктури, розвиток державно-приватного партнерства у сфері запобігання надзвичайним ситуаціям та реагування на них;

- розробка та запровадження механізмів обміну інформацією між державними органами, приватним сектором і населенням стосовно загроз критичній інфраструктурі та захисту чутливої інформації у цій сфері;

- профілактика техногенних аварій та оперативне і адекватне реагування на них, локалізація і мінімізація їх наслідків;

- розвиток міжнародного співробітництва у цій сфері [2].

Завдання захисту критичної інфраструктури сфокусовані на попередженні кризових ситуацій, пов'язаних із функціонуванням такої інфраструктури. Без сумніву, моніторинг та прогнозування таких кризових ситуацій має здійснюватися із застосуванням сучасних інформаційних технологій та систем підтримки прийняття рішень, реалізованих у вузлах мережі ситуаційних центрів. При цьому має бути сформований координатор діяльності різних системи державного управління [4].

Забезпечення захисту критичних авіаційних інформаційних систем від кіберзагроз є актуальним завданням, від розв'язання якого залежить безпека пасажирів, членів екіпажів та наземного персоналу, а міжнародний характер цивільної авіації робить це завдання загальнообов'язковим для кожної держави, яка є і хоче залишатись частиною міжнародної авіаційної спільноти.

Аналізуючи аспекти захисту критичної інфраструктури, необхідно підкреслити, що даний захист може здійснюватися у різних аспектах стосовно його предмета. Тому більш детально розглянемо кібертеторизм у сфері критичних інформаційних систем. З часом термін «критична інфраструктура» став тотожним терміну «інформаційна інфраструктура» [5, с. 51].

Проблема кібертеторизму має важливу роль та специфічний характер. Відповідно до європейського досвіду, багато країн впродовж багатьох років впровадили систему захисту критичної інфраструктури щодо кіберзахисту у багатьох галузях [6].

Розглядаючи цивільну авіацію, що є одним з важливих стратегічних об'єктів, характеризується тим, що відбувається зв'язок між наземними системами та повітряним судном, але завдяки сучасним технологіям це не завдає значних зусиль, проте з іншого боку породжує цілу низку нових уразливостей та потенційних загроз.

Прогалина даної сфери характеризується тим, що у документах щодо за-

хисту цивільної авіації, як об'єкту критичної інфраструктури, не містить положень щодо переліку захисту критичних авіаційних інформаційних систем, їх функціональні особливості та рівень критичності – це значно ускладнює аналіз уразливостей таких систем, розробку моделей загроз та порушників, аналіз та оцінку ризиків, а також не дозволяє чітко формалізувати методи захисту таких систем від різного роду кіберзагроз [7, с. 18].

Оцінка ризиків здійснюється завдяки певних критеріїв (рис. 1).

Рис. 1. Критерії оцінки ризиків [7, с. 19].

До об'єктів цивільної авіаційної відносять: інформаційні системи аеронавігаційного обслуговування; бортові інформаційні системи повітряних суден; інформаційні системи авіакомпаній та аеропортів.

Джерелом загроз є не тільки незадовільний стан інфраструктурних мереж (їх висока зношеність, аварійність) та вплив природних факторів (карсти, зсуви, підтоплення та ін.), а ще і комплекс економічних факторів, що проявляються через незацікавленість операторів таких мереж поліпшувати ситуацію. В цілому це впливає на неефективне управління безпекою критичної інфраструктури, зокрема, систем життєзабезпечення. Так, суттєвою є загроза припинення надання життєво важливих послуг для населення через невирішені питання розрахунків між операторами інфраструктурних мереж та їх компаніями-постачальниками. В групу зловмисних дій включають також загрози, спричинені діяльністю розвідувальних служб інших країн на території України, спрямованій на нанесення шкоди об'єктам критичної інфраструктури.

Незважаючи на визначення «комплексного вдосконалення правової основи захисту критичної інфраструктури» в Стратегії національної безпеки України в якості пріоритету забезпечення безпеки критичної інфраструктури, це завдання досі не покладено на жодний орган виконавчої влади [8, с. 5].

Отже, таким чином, проаналізувавши роботу на дану тему, можна дійти висновку, що захист об'єктів критичної інфраструктури є важливим та пріоритетним для інтересів держави. Об'єктами до такого сектору оборони та безпеки відносять підприємства та установи, які є стратегічно важливі для функціонування економіки і безпеки держави, суспільства та населення, виведення з ладу або руйнування яких може мати вплив на національну безпеку та оборону, природне середовище, призвести до значних матеріальних та фінансових збитків, людських жертв.

Проблема формування та своєчасного оновлення законодавчих, організаційних, нормативно-правових, методично-наукових засад інформаційної безпеки об'єктів критичної інфраструктури, а також удосконалення кадрового механізму належить до актуальних проблем сучасності.

Висновки. Під час виконання досліджень:

- оцінено ступінь наукової розробленості проблем забезпечення інформаційної безпеки критичної інфраструктури держави у вітчизняній та зарубіжній науці;
- показано явну недостатність стандартів з аналізу ризиків в Україні порівняно з провідними країнами і, головне, слабку узгодженість понятійного апарату, що використовується;
- дослідження вітчизняних та зарубіжних фахівців показують необхідність підходів до розроблення та впровадження систем захисту інформації на об'єктах критичної інфраструктури як системи;
- наведено методологічні засади щодо розроблення та впровадження систем захисту інформації на об'єктах критичної інфраструктури;
- сформульовано основні завдання із забезпечення безпеки інформації на об'єктах критичної інфраструктури держави.

Пропонуємо розширити коло органів державної влади та наділити їх ширшою компетенцією у досягненні мети захисту критичної інфраструктури. А також, встановити за основу зарубіжний досвід як при нормативному оформленню так і під час практичного застосування.

Список використаних джерел

1. Розпорядження Кабінету Міністрів України про схвалення Концепції створення державної системи захисту критичної інфраструктури від 06.12.2017 р. № 1009-р. / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-shvalennya-konceptsiyi-stvorennya-derzhavnoyi-sistemi-zahistu-kritichnoyi-infrastrukturi>
2. Указ Президента України Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 6 травня 2015 року "Про Стратегію національної безпеки України". / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/287/2015/paran7#n7>
3. Захист критичної інфраструктури: проблеми та перспективи впровадження в Україні: аналітична доповідь. – НІСД. - С. 2 – 6. / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/1079/>
4. Гнатюк С., Рябий М., Лядовська В. Визначення критичної інформаційної інфраструктури та її захист: аналіз підходів. / Зв'язок, № 4. - 2014. - С. 3-7.
5. Гнатюк С., Васильєв Д. Сучасні критичні авіаційні інформаційні системи. / Безпека інформації, Т. 2, № 1. - 2016. - С. 51-57.
6. Європейський досвід розбудови системи захисту критичної інфраструктури: уроки

для України. – НІСД. – С. 24 - 32. / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/1371/>

7. Довгань О. Критична інфраструктура як об'єкт захисту від кібернетичних атак / Матеріали наук.-практ. конф. «Інформаційна безпека: виклики і загрози сучасності». К: НА СБ України. – 2013. - С. 17-20.

8. Іванюта С. П.. Загрози критичній інфраструктурі та їх вплив на стан національної безпеки (моніторинг реалізації Стратегії національної безпеки). - С. 10 - 25. / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/KI_-Ivanyuta-3a331.pdf

Рыбалко В.В., Карманный Е.В.
АСПЕКТЫ ЗАЩИТЫ КРИТИЧЕСКОЙ
ИНФРАСТРУКТУРЫ УКРАИНЫ

Аннотация. Проанализирована и исследована актуальность вопроса защиты критической инфраструктуры Украины. Показаны приоритеты и задачи органов государственной власти по этому вопросу. Определена важность обеспечения защиты критических авиационных информационных систем от киберугроз. Обоснованно недостаточность украинских стандартов и слабый отечественный понятийный аппарат.

Ключевые слова: критическая инфраструктура, оборона и безопасность Украины, угрозы природного и техногенного характера, мониторинг, прогнозирование, кибертерроризм.

Rybalko V.V., Karmanniy Ye.V.
ASPECTS OF PROTECTION CRITICAL
INFRASTRUCTURE OF UKRAINE

Abstract. The urgency of the question of protection of critical infrastructure of Ukraine has been analyzed and studied. The priorities and tasks of state authorities on this issue are shown. The importance of ensuring the protection of critical aviation information systems from cyber threats is determined. A reasonable failure of Ukrainian standards and a weak domestic conceptual apparatus were justified.

Keywords: critical infrastructure, defense and security of Ukraine, natural and man-made nature threats, monitoring, forecasting, cyberterrorism.

Свіцова Владлена Олегівна, студентка міжнародно-правового факультету, 5 курс, група 07-18м-01,

Зенін Андрій Петрович, доцент кафедри трудового права, кандидат технічних наук, доцент

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, м. Харків

ДО ПРОБЛЕМ ОРГАНІЗАЦІЇ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ НА
СУБ'ЄКТАХ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Анотація. Визначено місце організації цивільного захисту в межах діяльності суб'єктів господарювання, а також висвітлено аспект актуального нормативно-правового закріплення зазначеного питання. Разом з тим, досліджено правові прогалини у національному законодавстві та запропоновано шляхи їх вирішення та оптимізації.

Ключові слова: організація цивільного захисту, суб'єкти господарювання, охорона праці, захист працівників.

Актуальність. Постановка завдання. Розгляд цивільного захисту як одного із визначальних чинників забезпечення національної безпеки держави

набуває особливої нагальності, враховуючи сучасний політичний стан, в якому опинилась Українська держава. Прийняття та набуття законної дії Кодексу цивільного захисту України актуалізувало низку проблемних аспектів, зокрема, що стосуються організації цивільного захисту на підприємствах, в установах, організаціях. Скасування низки нормативно-правових актів у вищевказаній сфері призвело до виникнення дуалізму розуміння під час правозастосування, що стосується порядку створення органів управління цивільним захистом на суб'єктах господарювання, порядку їх функціонування та забезпечення їх діяльності. Від їх розв'язання залежить ефективність функціонування системи цивільного захисту (далі – ЦЗ) держави в цілому.

Основна частина. Доцільно зауважити, що організація виконання заходів ЦЗ на суб'єктах господарювання покладається на керівні органи та підрозділи (посадових осіб) з питань ЦЗ, які створюються (призначаються) їх керівниками. Для координації діяльності, пов'язаної з техногенно-екологічною безпекою, захистом населення і територій, запобіганням і реагуванням на надзвичайні ситуації, керівними органами підприємств, установ та організацій утворюються комісії з питань надзвичайних ситуацій та органи з евакуації (комісії з питань евакуації). Саме на ці органи управління суб'єктів господарювання покладається виконання завдань у сфері ЦЗ, основними з яких є:

- забезпечення виконання заходів у сфері ЦЗ на об'єктах;
- розміщення інформації про заходи безпеки та відповідну поведінку працівників у разі виникнення аварії;
- організація та здійснення під час виникнення надзвичайних ситуацій евакуаційних заходів щодо працівників та майна;
- створення об'єктових формувань ЦЗ, необхідної для їх функціонування матеріально-технічної бази і забезпечення їх готовності до дій за призначенням;
- здійснення навчання працівників з питань ЦЗ, у тому числі правилам техногенної та пожежної безпеки, проведення об'єктових тренувань і навчань з питань ЦЗ;
- забезпечення виконання вимог законодавства у сфері техногенної та пожежної безпеки, а також виконання вимог приписів, постанов та розпоряджень центрального органу виконавчої влади, який здійснює державний нагляд у сферах техногенної та пожежної безпеки, тощо.

Відповідно до Кодексу ЦЗ України, для більшості підприємств, установ, організацій регламентовано існування виключно двох посад, які виконують свої обов'язки згідно зі штатом установи – це керівник та посадова особа з питань ЦЗ. Усі інші посадові особи, які входять до органів управління та сил ЦЗ установи, призначаються керівником з числа працівників, які виконують свої обов'язки за основним місцем роботи. Виконання обов'язків з питань ЦЗ, як правило, не передбачено їх трудовим (колективним) договором. Тобто виділення робочого часу на виконання покладених завдань з питань ЦЗ не передбачено, а позаштатне виконання додаткових обов'язків з питань цивільного захисту в робочий час, як передбачено Кодексом ЦЗУ, стимулюється на практиці недостатньо. Цей аспект, звичайно, не активізує працівників до виконан-

ня завдань ЦЗ установи. В умовах ринкових економічних відносин в Україні виконання завдань ЦЗ залишається, як і за радянських часів, громадським обов'язком більшості працівників установи. Організація та керівництво цивільного захисту передбачає відповідну спеціальну підготовку посадових осіб, для чого Кодекс в статтях 39-41 визначає порядок навчання «в робочий час». Але на відміну від попереднього законодавства Кодекс цивільного захисту з 2013 року визначає навчання посадових осіб на за рахунок держави, а за кошти суб'єкта господарювання. Таке нове правило також не викликає «ентузіазм» у керівників суб'єктів господарювання – виконувати функцію держави за власний кошток, хоча й для власного захисту (згідно статті 40 п.1 Кодексу ЦЗУ: «навчання ... здійснюється в робочий час за рахунок коштів роботодавця ...»).

Значна кількість завдань, документів з питань ЦЗ, їх важливість та обов'язковість виконання не відповідають кількості штатних посадових осіб для їх виконання. Важливою перешкодою для розвитку матеріального забезпечення заходів ЦЗ суб'єкта господарювання є їх порядок фінансування: згідно статті 20 ч.1 «До завдань та обов'язків суб'єктів господарювання у сфері цивільного захисту належить»: п.18 «створення і використання матеріальних резервів для запобігання та ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій» - тобто, за власний рахунок. Як свідчить реальна практика, більшість суб'єктів господарювання «створення матеріальних резервів» здійснює на папері планів, а не на складах та сховищах!

Необхідно акцентувати увагу на тому, що згідно статті 20 частині 2 підрозділи з питань ЦЗ створюються тільки на суб'єктах господарювання, віднесених до відповідних категорій ЦЗ, із чисельністю працюючих понад 3 тис. осіб. А штатні посадові особи з питань цивільного захисту призначаються у суб'єктах господарювання «з чисельністю працюючих від 200 до 3000 осіб». Відсутність нормативних вимог зарплати цих посадових осіб призводить до того, що деякі керівники установ намагаються мінімізувати витрати на утримання посадових осіб з питань ЦЗ, призначаючи їм мінімальну зарплату!

Таким чином, для ефективного вирішення завдань ЦЗ доцільно збільшити кількість штатних посадових осіб з питань ЦЗ та покласти саме на них вирішення відповідних завдань. Для підвищення рівня відповідальності та престижу праці посадових осіб з питань ЦЗ необхідно на законодавчому рівні визначити їх рівень посад та заробітну плату. Тим більше, що вирішення питань ЦЗ на сучасному етапі потребує високого рівня освіти, спеціальної підготовки та досвіду, керівних та організаторських здібностей тому, що виконувати заходи цивільного захисту за призначенням необхідно в екстремальних складних небезпечних умовах надзвичайних ситуацій.

Отже, недостатність матеріального забезпечення відповідних посадових осіб з питань ЦЗ, відсутність регламентованих гарантій адміністрування вказаних осіб, тобто незабезпечення їх відповідними повноваженнями, призводить до поганої готовності суб'єктів господарювання к виконанню завдань цивільного захисту в умовах надзвичайних ситуацій, як з боку матеріального забезпечення, так й з боку підготовки та готовності посадових осіб до керівництва за-

ходами цивільного захисту в екстремальних умовах надзвичайних ситуацій.

Висновки.

1) Питання оптимізації та вдосконалення нормативно-правового регулювання організації цивільного захисту у площині діяльності суб'єктів господарювання залишається набуває особливої актуальності, враховуючи кількість загроз, що можуть виникати під час виконання своїх безпосередніх обов'язків працівниками підприємств, установ та організацій.

2) Важливими напрямками підвищення ефективності організації цивільного захисту на суб'єктах господарювання є:

- підвищення статусу та оплати праці посадових осіб з питань цивільного захисту суб'єктів господарювання;

- фінансування з боку держави, як раніше, хоча б частини матеріального забезпечення цивільного захисту;

- підвищення відповідальності керівників суб'єктів господарювання за організацію та забезпечення цивільного захисту, включаючи адміністрування посадових осіб з питань цивільного захисту.

Список використаних джерел

1. Зенін А.П., Ярошенко О.М. Цивільний захист. Велика українська юридична енциклопедія: у 20 т. – Харків: Право, 2016. Т.11: Трудове право / редкол.: С. М. Прилипка (голова), М. І. Іншин (заст. голови), О. М. Ярошенко та ін.; Нац. акад. прав. наук України; Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. – 2018. – С. 745 – 749.

2. Зенін А.П., Кисіль А.Б. Актуальні питання правового забезпечення вимог Кодексу цивільного захисту України у сфері техногенної безпеки // Матеріали VIII-ї студентської наукової інтернет-конференції Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого «Безпека людини і реалізація права на працю в сучасних умовах життєдіяльності», 20-21 квітня 2017р. – Х.: Нац. юрид. ун-т, 2017. – С.222 - 226.

3. Гудович О. Д. Порядок створення спеціалізованих служб цивільного захисту / О. Д. Гудович, В. І. Мазуренко // Проблеми цивільного захисту: управління, попередження, аварійнорятувальні та спеціальні роботи : зб. тез II Всеукр. наук.-практ. конф. – Х. : НУЦЗ, 2013. – С. 15 – 18.

4. Кодекс цивільного захисту України від 2 жовт. 2012 р. № 5403-VI // Відом. Верховної Ради України. – 2013. – № 34-35. – Ст. 458.

5. Кулеба О. М. Системно-правова характеристика управління цивільним захистом в Україні / О. М. Кулеба // Адміністративне право і процес. – № 2 (8). – 2014. – С. 238 - 245.

6. Про затвердження Положення про єдину державну систему цивільного захисту : Постанова Кабінету Міністрів України від 9 січ. 2014 р. № 11 // Офіц. вісник України. – 2014. – 31 січ. – № 8. – Ст. 245.

7. Про затвердження Порядку утворення, завдання та функції формувань цивільного захисту : Постанова Кабінету Міністрів України від 9 жовт. 2013 р. № 787 // Офіц. вісн. України. – 2013. – 12 листоп. – № 85. – Ст. 3156.

8. Оценка эффективности мероприятий системы гражданской обороны на основе показателей ее состояния / О. М. Семкив, В. В. Барбашин // Проблеми надзвичайних ситуацій : зб. наук. пр. – Вип. 12. - Х. : НУЦЗ, 2010. – С. 143 – 148.

9. Юрченко В. О. Служби цивільного захисту суб'єктів господарювання: проблеми та шляхи їх вирішення / В. О. Юрченко // Проблеми цивільного захисту: управління, попередження, аварійнорятувальні та спеціальні роботи : зб. тез II Всеукр. наук.-практ. конф. – Х. : НУЦЗ, 2013. – С. 79 – 81.

Свищёва В.О., Зенин А.П.

О ПРОБЛЕМАХ ОРГАНИЗАЦИИ ГРАЖДАНСКОЙ ОБОРОНЫ СУБЪЕКТАМИ ХОЗЯЙСТВОВАНИЯ

***Аннотация.** Определено место организации гражданской обороны в рамках деятельности субъектов хозяйствования, а также освещен аспект актуального нормативно-правового закрепления данного вопроса. Вместе с тем, исследованы правовые пробелы в национальном законодательстве и предложены пути их решения и оптимизации.*

***Ключевые слова:** организация гражданской обороны, субъекты хозяйствования, охрана труда, защита работников.*

Svischova V.O., Zenin A.P.

PROBLEMS OF THE ORGANIZATION OF CIVIL PROTECTION BY BUSINESS ENTITIES

***Abstract.** The place of the organization of civil defense within the framework of the activities of business entities has been determined, and the aspect of the actual legal framework of this issue has been highlighted. At the same time, legal gaps in the national legislation are investigated and the ways of their solution and optimization are proposed.*

***Keywords:** civil defense organization, economic entities, labor protection, protection of workers.*

Серболов Богдан Денисович, студент Інституту підготовки кадрів
для органів юстиції України, 5 курс, група 04-18м-01,

Карманний Євгеній Вадимович, доцент кафедри трудового права
кандидат технічних наук, доцент

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, м. Харків

ШКВАЛЬНІ ВІТРИ В УКРАЇНІ ТА ЗАХОДИ БЕЗПЕКИ ПРИ НИХ

***Анотація.** В статті досліджуються урагани та шквальні вітри на території України.*

***Ключові слова:** шквальні вітри, стихійні лиха.*

Актуальність. Постановка завдання. В Україні щорічно виникають тисячі важких надзвичайних ситуацій природного та техногенного характеру, внаслідок яких гине велика кількість людей, а матеріальні збитки сягають кількох мільярдів гривень. Нині в багатьох областях України у зв'язку з небезпечними природними явищами, аваріями і катастрофами обстановка характеризується як дуже складна. Тенденція зростання кількості природних і особливо техногенних надзвичайних ситуацій, важкість їх наслідків змушують розглядати їх як серйозну загрозу безпеці окремої людини, суспільства та навколишньому середовищу, а також стабільності розвитку економіки країни. Для роботи в районі надзвичайної ситуації потрібно залучати значну кількість людських, матеріальних і технічних ресурсів тощо.

Надзвичайні ситуації природного походження в Україні поділяються на: геологічні, географічні, метеорологічні, агрометеорологічні, морські гідрологічні, гідрологічні небезпечні явища, природні пожежі, епідемії, епізоотії, епіфітотії. Стихійні явища часто виникають в комплексі, що значно посилює їх негативний вплив. Небезпечні природні явища, визначаються трьома основ-

ними групами процесів – ендогенні, екзогенні та гідрометеорологічні.

У науковій роботі розглянуто небезпечну дію й наслідки шквальних вітрів в Україні, та заходи безпеки для населення при їх виникненні і поширенні.

Основна частина. Вітри - найбільш розповсюджені метеорологічні небезпечні явища, які не потребують якихось специфічних природних умов (море, гори та т. п.) і можуть мати місце на будь-якій території. Розглянемо різновиди та характеристики основних типів вітрів.

Суховії – це вітри з високою температурою і низькою відносною вологістю повітря. При цьому посилюється випаровування, що при нестачі вологи у ґрунті часто призводить до в'янення та загибелі рослин.

Ураган – вітер руйнівної сили і великої тривалості, швидкість якого більше 32 м/сек. Найважливішими характеристиками урагану є швидкість вітру, шляхи руху, розміри та побудова ураганів, середня тривалість дії урагану. Оцінюється ураганний вітер у балах згідно зі шкалою Бофорта (табл. 1).

Вихрові бурі - складні утворення, що обумовлені циклонічною діяльністю і розповсюдженням на великій площі. Вони поділяються на пилові, не пилові, сніжні і шквальні бурі. Ураганні і штормові вітри взимку часто призводять до виникнення снігової бурі, в результаті якої виникають значно менші руйнівні наслідки. Пилові або пісчані бурі засипають сільськогосподарські угіддя, будинки, споруди, дороги та інше. Шквальні бурі характеризуються раптовістю і нерідко великою руйнівною силою, іноді супроводжуються сильними опадами.

Циклони – область низького тиску в атмосфері, причому мінімум тиску знаходиться у його центрі. Погода під час циклонів переважно похмура з сильними вітрами. За своїми властивостями, походженням та наслідками вони схожі на тропічні урагани.

Шквали – це різке короткочасне (хвилини і десятки хвилин) посилення вітру, іноді до 30-70 м/сек, із зміною його напрямку, найчастіше це явище спостерігається під час грози.

Пилові бурі – це складні атмосферні явища, що характеризуються переносом пилу та піску сильними та тривалими вітрами, що знищують поверхню ґрунту. Типове явище у зораних степах, яке наносить значну шкоду сільському господарству. Висота підйому пилу може досягати 2–3 км, але найчастіше це -1-1,5 км. У зимово-весняний період спостерігаються сніжно-пилові бурі.

Сильні снігопади і заметілі – це випадання великої кількості снігу за короткий час. Внаслідок сильних снігопадів утворюються снігові заноси. Вони бувають настільки сильними, що мають характер стихійних лих, при цьому на тривалий час зупиняється рух на автомобільних та залізничних шляхах, порушується нормальне життя населених пунктів. Окремі кучугури сягають висоти чотириповерхового будинку. Для людей, які знаходяться на відкритій місцевості, велику небезпеку становлять заметілі. Крім того, під час снігових бурнів та при зниженні температури після снігопадів спостерігається поява обледеніння на мережах енергопостачання та зв'язку, що може призвести до їх обриву. Снігові заноси виникають внаслідок сильних снігопадів і завірюх. Че-

рез них може припинитись рух на автомобільних шляхах, залізницях, повітряному транспорті. Ускладнюється робота комунально-енергетичного господарства і підприємств зв'язку, порушується нормальна діяльність селищ і міст [3].

Таблиця 1. Шкала Бофорта для визначення сили вітру.

Бал	Швидкість вітру м/сек	Характеристика вітру	Дії вітру
0	0-0,5	Штиль	Повна відсутність вітру. Дим із труб піднімається вертикально.
1	0,6-1,7	Тихий	Дим із труб піднімається під кутом.
2	1,8-3,3	Легкий	Рух вітру відчувається обличчям. Шелестить листя.
3	3,4-5,2	Слабкий	Шелестить листя, коливаються дрібні гілки. Розвиваються легкі прапори.
4	5,3-7,4	Помірний	Коліваються гілки дерев. Вітер піднімає пил і папір
5	7,5-9,8	Свіжий	Коліваються великі гілки і сучки. На воді з'являються хвилі.
6	9,9-2,4	Сильний	Коліваються великі гілки. Гудять телефонні дроти.
7	2,5-15,2	Міцний	Коліваються невеликі стовбури дерев. На морі піднімаються хвилі, які піняться.
8	15,3-18,2	Дуже міцний	Ламаються гілки дерев. Важко йти проти вітру.
9	18,3-21,5	Шторм	Невеликі руйнування. Зриваються шифер і черепиця.
10	21,6-25,1	Сильний шторм	Значні руйнування. Деревя вириваються з корінням.
11	25,2-29,0	Жорстокий шторм	Великі руйнування.
12	Понад 29,0	Ураган	Призводить до спустошливих наслідків.

Протягом останнього десятиріччя в Україні зафіксовано близько 240 випадків виникнення катастрофічних природних явищ метеорологічного походження зі значними матеріальними збитками.

Небезпечні метеорологічні явища, що мають місце в Україні: сильні зливи (Карпатські та Кримські гори); град (на всій території України); сильна спека (степова зона); суховії, посухи (степова та східна лісостепова зони); урагани, шквали, смерчі (більша частина території); пилові бурі (південний схід степової зони); сильні тумани (південний схід степової зони); сильні за-

метілі (південний схід степової зони); снігові заноси (Карпати); значні ожеледі (степова зона); сильний мороз (північ Полісся та схід лісостепової зони). Крім того, вздовж узбережжя та в акваторії Чорного і Азовського морів мають місце шторми, ураганні вітри, смерчі, зливи, обмерзання споруд та суден, сильні тумани, заметілі, ожеледі.

В Україні щорічно спостерігається до 150 випадків стихійних метеорологічних явищ. Частіше за все повторюються сильні дощі, снігопади, ожеледі, тумани. Рідше бувають пилові бурі, крижані обмерзання. Найбільше потерпає від впливу стихійних метеорологічних явищ степова зона, де відмічаються явища, притаманні як для теплого (сильна спека, пилові бурі, суховії, лісові пожежі), так і холодного (сильні морози, сильна ожеледь) періоду року. Для Українських Карпат найбільш характерні сильні зливи, що викликають селеві та зливові потоки, град, сильні вітри, тумани, заметілі, сильні снігопади. Узбережжя Чорного та Азовського морів знаходиться в зоні впливу атмосферних явищ, характерних для морського клімату.

Суховії. В Україні інтенсивні суховії спостерігаються майже щорічно. Суховії – це вітри з високою температурою і низькою відносною вологістю повітря. Під час суховіїв посилюється випаровування, що при нестачі вологи у ґрунті часто призводить до в'янення та загибелі рослин. Найбільш зазнає дії суховіїв степова зона, а також частково зона лісостепу.

Ураганні вітри. Ураган – це вітер силою 12 балів за шкалою Бофорта. На більшій частині території України вітри зі швидкістю більше 25 м/с бувають майже щорічно. Найчастіше – в Карпатах, в горах Криму та на Донбасі.

Циклони – область низького тиску в атмосфері з мінімумом у центрі. Погода при циклонах переважно похмура з сильними вітрами. В Азово-Чорноморському басейні виділяються своїми руйнівними наслідками осінні циклони. За своїми властивостями, походженням та наслідками вони схожі на тропічні урагани. На Азовському морі циклони часто призводять до штормів, які супроводжуються місцевим підняттям рівня моря.

Шквали. Шквали можуть виникати в будь-яких місцях України, але найчастіше бувають в степовій, лісостеповій зоні та Поліссі. Це різке короткочасне посилення вітру, іноді до 30–70 м/с зі зміною його напрямку. Найчастіше це явище спостерігається під час грози. Штормовий (шквальний) вітер на території України спостерігається дуже часто, а його швидкість буває від 20 до 29 м/с, а іноді і більше 30 м/с. У гірських масивах Криму і Карпат, західних і північно-західних областях країни швидкість вітру досягає 40 м/с. Шквалонебезпечна ситуація може виникнути на всій території України. Один раз на 3–5 років шквали виникають у Вінницькій, Волинській, Дніпропетровській, Донецькій, Житомирській, Кіровоградській, Київській, Одеській, Львівській, Харківській, Херсонській областях та на території Криму.

Смерчі. Це атмосферний вихор, що виникає у грозовій хмарі та розповсюджується у вигляді темного рукава або хобота (частіше декількох) за напрямком до поверхні суші або моря. Він супроводжується грозою, дощем, градом і якщо досягає поверхні землі, майже завжди завдає значних руйну-

вань, вбираючи у себе воду та предмети, що зустрічаються на його шляху, піднімаючи їх високо над землею і переносячи на значні відстані. Руйнівну дію цієї стихії можна порівняти з дією ударної хвилі ядерної зброї. Смерчі супроводжуються сильними зливами і градом, що посилює їх небезпечність. Це найменша за розмірами та найбільша за швидкістю обертання форма вихорового руху повітря. За співвідношенням довжини та ширини виділяють дві групи смерчів: змієподібні (лійкоподібні) та хоботоподібні (колоноподібні), за місцем виникнення вони поділяються на такі, що сформувалися над сушею і такі, що сформувалися над водою, за швидкістю руйнувань – швидкі, середні та повільні. В Україні рідко складаються умови для формування смерчів, в основному це явище спостерігається в серпні. За останні 20 років зареєстровано 34 випадки. Найбільш характерні вони для степової зони та центрального Полісся. Невеликі смерчі спостерігаються майже щорічно і мають локальний характер.

Пилові бурі – це складні атмосферні явища, що характеризуються переносом пилу та піску з сильними та тривалими вітрами, що знищують поверхню ґрунту. Пилові бурі за кольором та складом пилу, який переноситься бувають: чорні (чорноземи); бурі та жовті (суглинок, супісок); червоні (суглинки з домішками окислів заліза) та білі (солончаки). Дуже часто бувають короткочасні чорні бурі тривалістю до однієї години, велика кількість їх також може бути тривалістю від 10 до 12 годин і порівняно рідко такі бурі бувають тривалістю понад добу. Червоні бурі тривають довше – протягом декількох днів. Висота підйому пилу може досягати 2–3 км, але найчастіше - 1-1,5 км. В зимово-весняний період у центральних та південних областях України спостерігаються сніжно-пилові бурі.

Сильні снігопади і заметілі. Сильні снігопади найчастіше спостерігаються в Карпатах, а також в лісостеповій та степовій зонах. На території Закарпатської, Івано-Франківської та Львівської областей снігопади бувають щорічно протягом січня–лютого, а в прилеглих районах до Карпат іноді і в травні. В основному по території України кількість снігових опадів складає 20–30 мм, іноді сягає 40–70 мм. В Карпатах в окремих випадках випадає більше 100 мм. Один раз на три роки великі снігопади можна спостерігати на території Автономної Республіки Крим, Вінницької, Київської, Чернівецької та Черкаської областей, один раз на п'ять років – на території Запорізької, Дніпропетровської, Сумської, Тернопільської, Рівненської, Миколаївської та Чернігівської областей. Заметілі виникають майже щорічно в різних районах, особливо в Карпатах, Криму, а також у Донбасі.

Розглянемо дії працівників та населення при прояві небезпечних вітрів.

З отриманням штормового попередження слід негайно вдатися до проведення запобіжних робіт: зміцнити слабкі конструкції зачинити двері, приміщення на горищі, слухові вікна, вентиляційні отвори. Великі вікна і вітрини необхідно оббити дошками. Шибки заклеїти смужками паперу або тканини. Двері і вікна з підвітряної сторони залишити відчиненими, щоб урівноважити внутрішній тиск у будівлі. З дахів, балконів, лоджій прибрати предмети, які при падінні можуть заподіяти людям травмувань.

Якщо є можливість і необхідність, треба вимкнути комунальні енергетичні мережі, відкрити допоміжні люки для пропускання води. З легких споруд людей перевести у міцніші будівлі або укрити в захисних спорудах ЦЗ. Необхідно припинити зовнішні роботи, запастися електричними ліхтарями, газовими лампами, свічками. Доцільно створити запаси води на 2-3 доби, підготувати похідні плити, примуси, не забути запастися продуктами харчування і медикаментами, особливо перев'язочними матеріалами; радіоприймачі і телевізори тримати постійно ввімкненими.

Перебуваючи у будинку, слід остерігатися поранень уламками скла, що розлітається. Для цього треба відійти від вікон і встати впритул до простінку. Можна використовувати також міцні меблі. Найбезпечнішим місцем є сховища ЦЗ, підвали або внутрішні приміщення перших поверхів цегляних і кам'яних будинків. І можна виходити на вулицю одразу ж після послаблення вітру тому що через кілька хвилин порив може повторитися. Якщо все-таки необхідно, треба триматися подалі від будівель і споруд високих парканів, стовпів, дерев, щогл, опор, проводів.

Заборонено знаходитися на шляхопроводах, наближатися до місць зберігання легкозаймистих або сильнодіючих отруйних речовин. Слід пам'ятати, що найчастіше в таких умовах люди зазнають травмвань від уламків скла, шиферу, черепиці, покрівельного заліза, зірваних шляхових знаків, від деталей оздоблень фасадів і карнизів від предметів, що зберігають на балконах і лоджіях.

Якщо ураган (смерч) застав вас на відкритій місцевості, ліпше за все сховатися у канапі, ямі, яру, будь-якій виїмці: лягти дно заглиблення і щільно притулитися до землі. Перебувати пошкодженій будівлі небезпечно - вона може обвалитися і новим натиском вітру. Особливо слід остерігатися розірваних електропроводів виключена імовірність того, що вони під напругою. Ураган (смерч) може супроводжуватися грозою (бурею). Ухиляйтесь від ситуацій, при яких збільшується ймовірність ураження блискавкою: не укривайтеся під деревами, які сто, окремо; не підходьте до ліній електропередач тощо.

Головна умова – це не піддаватися паніці. Діяти грамотні свідомо, утримуватися від нерозумних вчинків, надавати допомогу, потерпілим.

Зимові прояви стихійних сил природи нерідко виявляються у снігових заметах внаслідок снігопадів і хуртовин. Снігопади, тривалість яких може бути від 16 до 24 годин, дуже впливають на господарську діяльність населення, особливо з наступним різким похолоданням (сильний мороз) або потеплінням (швидке танення снігу або ожеледь). Негативний вплив цих явищ призводить до того, що різко погіршується видимість, переривається транспортне сполучення як внутрішньоміське, так і міжміське. Випадання снігу з дощем при зниженій температурі повітря і ураганному вітрі створює умови для зледеніння ліній електропередач, зв'язку, контактних мереж електротранспорту, а також покрівель будівель, різного роду опор і конструкцій, що нерідко викликає їх руйнування. Особливу небезпеку снігові замети створюють для людей, захоплених у дорозі, далеко від людського житла. Заметені снігом дороги, втрата видимості викликають повну дезорієнтацію на місцевості.

З оголошенням штормового попередження необхідно обмежити пересування, особливо на власному транспорті. Під час руху па автомобілі не варто намагатися подолати снігові замети, необхідно зупинитися, повністю закрити жалюзі машини, укрити двигун зі сторони радіатора. Якщо є можливість, автомобіль треба встановити двигуном у навітряний бік. Періодично треба виходити із автомобіля, розгрібати сніг, щоб не опинитися похованим під снігом. Крім того, не занесений снігом автомобіль - гарний орієнтир для пошукової групи. При прогріванні автомобіля важливо не допускати затікання в кабінну (кузов, салон) вихлопних газів; з цією метою важливо слідкувати, щоб вихлопна труба не завалювалася снігом. Якщо у дорозі разом опинилося декілька чоловік (на декількох автомобілях), доцільно зібратися разом і використати один автомобіль як укриття. У жодному разі не можна залишати укриття - автомобіль: у сильний снігопад (хуртовину) орієнтири, які здавалися надійними з першого погляду, через декілька десятків метрів можуть бути загублені.

Висновки. Особливості географічного положення України, атмосферні процеси, наявність гірських масивів, підвищень, близькість теплих морів зумовлюють різноманітність кліматичних умов: від надлишкового зволоження в західному Поліссі – до посушливого – в південній Степовій зоні. Виняткові кліматичні умови на Південному березі Криму, в горах Українських Карпат та Криму. Все це часто приводить до виникнення небезпечних вітрів. Внаслідок взаємодії всіх цих факторів виникають небезпечні стихійні явища. В окремих випадках вони мають катастрофічний характер. І завдання структур ЦЗ держави попередити про це громадян та навчити діям у небезпечних ситуаціях при шквальних та інших вітрах на теренах України.

Список використаних джерел

1. Безпека життєдіяльності: Навчальний посібник/ Ю.Скобло, В.Цапко, Д.Мазоренко, Л.Тіщенко,; Ред. В. Г. Цапко. - 4-те вид., перероб. і доп.. - К.: Знання, 2006. - 397 с.
2. Воронцова Т. Основи безпеки життєдіяльності. - К.: Алатон, 2003. - 128 с.
3. Гайченко В. Основи безпеки життєдіяльності людини: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Міжрегіональна академія управління персоналом. - 3-є вид. переробл. і допов.. - К.: МАУП, 2006. - 425 с.
4. Геврик Є. Безпека життєдіяльності: Навч. посібник для студентів вищих навч. Закладів. Мін-во освіти і науки України. - К.: Ельга-Н: КНТ, 2007. - 382 с.
5. Дуднікова І. Безпека життєдіяльності: Навч. посібник. Європейський ун-т. - 2-е вид., доп.. - К.: Вид-во Європейського ун-ту, 2003, 2006. - 267 с.
6. Желібо Є. Безпека життєдіяльності: Навч. посібник для студентів вищих навч. закладів. - 4-е вид.. - К.: Каравела, 2005. - 341 с.
7. Збірник нормативних документів з безпеки життєдіяльності: М-во освіти і науки України; Упор.: М.Васильчук, Н.Дуброва, - 2-е вид., перероб. і доп.. - К.: Основа, 2004. - 875 с.
8. Миценко І. Безпека життєдіяльності: організаційно-економічні та соціальні аспекти управління: монографія. Національна Академія Наук України, Інститут економіки промисловості. - Донецьк: ІЕП НАН України, 2004. - 380 с.
9. Омельченко Л. Основи безпеки життєдіяльності: Підручник для 9 класу загальноосвітньої школи. - Х.: Ранок: Веста, 2003. - 126 с.
10. Пістун І. Безпека життєдіяльності: Навчальний посібник. - Суми: Університетська книга, 2003. - 300 с.
11. Ткачук А. Безпека життєдіяльності: Курс лекцій: Навчальний посібник для студен-

тів вищих навчальних закладів/ А. І. Ткачук, С. О. Кононенко; кіровоградський державний педагогічний ун-т ім. Володимира Винниченка . - Кіровоград: Б. в., 2006. - 199 с.

12. Яремко З. Безпека життєдіяльності: Навч. Посібник. М-во освіти і науки України, ЛНУ ім. І. Франка. - К.: Центр навчальної літератури, 2005. - 317 с.

13. Ярошевська В. Безпека життєдіяльності: Підручн. М-во науки та освіти Укр., Укр. держ. ун-т водного госп-ва та природокористування. - Київ: ВД "Професіонал", 2004. - 559 с.

**Серболов Б.Д., Карманний Е.В.
ШКВАЛЬНЫЕ ВЕТРЫ В УКРАИНЕ И МЕРЫ
БЕЗОПАСНОСТИ ПРИ НИХ**

Аннотация. В статье исследуются ураганы и шквальные ветры на территории Украины.

Ключевые слова: шквальные ветры, стихийное бедствие.

**Serbolov B.D., Karmanniy Ye.V.
STORMWINDS IN UKRAINE AND SECURITY MEASURES FOR THEM**

Abstract. The article investigates hurricane and squallid winds on the territory of Ukraine.

Keywords: squat winds, natural disasters.

Серікова Карина Сергіївна, студентка факультету менеджменту, 3 курс, група ГРС-2, **Лісова Анастасія Олегівна**, студентка факультету заочного навчання, 7 курс, група МОПР, **Малинка Олександр Сергійович**, студент факультету заочного навчання, 7 курс, група МОПР,

Серіков Яків Олександрович, доцент кафедри охорони праці та безпеки життєдіяльності, кандидат технічних наук, доцент
*Харківський національний університет міського господарства
імені О.М. Бекетова, м. Харків*

**ПРОБЛЕМИ ЗАБРУДНЕННЯ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА
НАЗЕМНИМ ЕЛЕКТРИЧНИМ ТРАНСПОРТОМ**

Анотація. Описана проблема антропогенного забруднення навколишнього природного середовища. Проаналізовані причини та джерела забруднення навколишнього середовища тяговими підстанціями і наземним електричним транспортом. Запропоновані рішення щодо зниження рівня такого антропогенного забруднення.

Ключові слова: навколишнє природне середовище, людина, антропогенне забруднення, тягові підстанції, джерела антропогенного забруднення, заходи захисту.

Актуальність. Постановка завдання. Забруднення навколишнього природного середовища на даний час є масштабною проблемою сучасності. У зв'язку з інтенсивною індустріалізацією суспільства забруднення навколишнього середовища особливо загострилося в останні десятиліття. Зростання народонаселення планети – так званий демографічний вибух і науково-технічний прогрес, розвиток цивілізації супроводжувалися значним посиленням інтенсивності видобування корисних копалин, осушення водойм, а також хімічним забрудненням біосфери Землі. Промислова революція в свою чергу привнесла не тільки новий рівень розвитку цивілізації, але і розширення тех-

носфери, що викликало нові види та інтенсифікацію кількості відомих забруднень. З розвитком науки і техніки людство розробило й отримало методи, інструменти й методики, за допомогою яких дослідження, аналіз екологічного стану планети став достатньо точним і докладним. При цьому є змога і прогнозування цього негативного явища. Метеорологічні зведення, контроль хімічного складу повітря, води й ґрунту, дані супутникових досліджень, свідчать про те, що розглядувана проблема стрімко розвивається, що в перспективі може загрожувати існуванню як флори, так і фауни на Землі [1, 2].

Міський наземний електричний транспорт є невід'ємною частиною транспортної інфраструктури великих міст. Сучасний розвиток мережі цього виду транспорту безпосередньо пов'язаний з розширенням житлової забудови міст. При цьому, в ряді випадків, що викликані, наприклад, високою ціною землі в межах міста, відбувається спорудження елементів інфраструктури цього виду транспорту в безпосередній близькості від житлових будинків, лікарень, шкіл. При такому розташуванні тягових підстанцій, контактної мережі може спостерігатися їх негативний вплив як на населення, так і природне навколишнє середовище, що потребує розробки відповідних заходів захисту [3].

Основна частина. При роботі міського наземного електричного транспорту, його тягових підстанцій відбувається забруднення як навколишнього природного середовища, так і середовища існування людини. При цьому, забруднення відбувається декількома його типами. До основних з них відносяться такі: - *фізичне*: термічне (теплове); світлове; шумове; вібраційне; електромагнітне; - *хімічне*: в основному, відходи акумуляторів; - *механічне*: підвищені шум, вібрація.

Розглянемо і проаналізуємо кожен з виділених видів забруднення.

Теплове забруднення тяговими підстанціями.

Найбільш інтенсивним джерелом теплового забруднення тягової підстанції є системи охолодження силових трансформаторів. Найбільш поширеними є трансформатори з природним масляним або повітряним охолодженням.

У трансформаторах з природним масляним охолодженням активні частини (обмотки, магнітопровід), що є джерелами тепла, встановлюються в баку, заповненому трансформаторним маслом. Тепло, що виділяється в обмотках і магнітопроводі, передається через їхню зовнішню поверхню охолоджувальному маслу. Поблизу стінок бака гаряче масло має меншу щільність, ніж холодне. При цьому виникає конвективна циркуляція масла в баку. Близько нагрітих частин, поступово нагріваючись, воно рухається вгору. Близько стінок бака, поступово охолоджуючись і віддаючи тепло через стінки бака навколишньому повітрю, воно рухається вниз.

Таким чином, у сталому режимі роботи трансформатора в кожному горизонтальному його перетині встановлюється визначений розподіл температури. При цьому, перевищення температури магнітопроводу і обмоток над маслом, з одного боку, та перевищення температури масла над навколишнім повітрям, з іншого, є достатніми для того, щоб все тепло, що виділяється в активних частинах, передавалося від зовнішньої поверхні стінок бака шляхом конвекції і

теплового випромінювання до навколишнього повітря. Дослідження показують, що особливо великий перепад температури спостерігається між зовнішньою поверхнею стінки бака і навколишнім повітрям.

У великих трансформаторах застосовується масляне охолодження з дуттям і природною циркуляцією масла. У таких трансформаторах охолоджуючі радіатори обдуваються вентиляторами з індивідуальним приводом. Додаткове охолодження досягається застосуванням примусової циркуляції масла у трансформаторі, яка здійснюється спеціальними насосами з електричним приводом. При цьому забезпечується ще більша інтенсифікація тепло відведення.

Теплове забруднення від силових трансформаторів тягових підстанцій поширюється в навколишнє середовище як інфрачервоне (ІЧ), тобто теплове випромінювання. Нормативними документами [4] встановлені такі допустимі рівні теплового інфрачервоного (ІЧ) діапазону випромінювання:

1. Допустимий рівень інтенсивності інтегрального потоку інфрачервоного випромінювання не повинен перевищувати 100 Вт/м^2 .

2. Інтенсивність випромінювання від екранів телевізорів, осцилографів, вимірювальних та інших приладів, засобів відображення інформації з візуальним контролем не повинна перевищувати $0,1 \text{ Вт/м}^2$ у видимому (400-760 нм) діапазоні, $0,05 \text{ Вт/м}^2$ в ближньому ІЧ діапазоні (760-1050 нм), 4 Вт/м^2 в далекому (понад 1050 нм) ІЧ діапазоні.

Як показують дані опублікованих досліджень, рівень теплового, інфрачервоного діапазону, забруднення від силових трансформаторів тягових підстанцій суттєво негативно позначається: - на стані зелених насаджень, в тому числі й житлової забудови міст, при розміщенні їх в безпосередній близькості від місця розташування підстанції; - на стані здоров'я персоналу, який обслуговує тягові підстанції.

Напрямами захисту навколишнього природного середовища від теплового забруднення є наступні: - установка тепло відбиваючих екранів для захисту зелених насаджень; - захист персоналу, який обслуговує електричне обладнання тягових підстанцій введенням нормованого часу перебування в такій зоні.

Шумове й вібраційне забруднення від міського електричного транспорту.

Шум як негативний фактор, на сьогодні є одним з найбільш шкідливих антропогенних факторів середовища існування людини. Це визначається тим, що системи, транспорт, елементи інфраструктури міста, в тому числі й трансформаторні, тягові підстанції під час роботи генерують шум, рівень якого перевищує санітарні (гранично допустимі) рівні.

На даний час розроблено і введено в дію ряд нормативних документів в області охорони навколишнього середовища від впливу таких негативних фізичних факторів як шум, ультразвук і інфразвук [5, 6]. Загальна кількість нормативних документів, що регламентують допустимі параметри шуму, ультразвуку, інфразвуку та вібрації в Україні та країнах Європейського союзу перевищує 300 найменувань.

Для житлових і громадських будівель міста найбільш несприятливим зовнішнім джерелом вібрації є рейкові транспортні магістралі: трамвайні лінії,

метрополітен. У тих випадках, коли будівлі розташовані в безпосередній близькості від рейкової дороги, вібрації в них можуть перевищувати гранично допустимі значення, установлені Санітарними нормами, в 10 разів (на 20 дБ) [7].

Основні антропогенні джерела шуму в житловій зоні міста мають наступні характеристики рівня звуку:

Трудові процеси: - перевантаження товарів, тари - до 70 дБ (місце вимірювання – забудова житлової території на відстані 10 м);

Спортивні та ігрові майданчики 62-78 дБ (на відстані 10 м від них).

Транспорт міста (на відстані 7 м):

1) автомобільний: вантажний, великої потужності - 83...87 дБ; вантажний малої потужності - до 79 дБ; пасажирський (автобуси) - до 80 дБ, пасажирський (легкові) - 64...71 дБ;

2) мототранспорт: мотоцикли, мопеди, моторолери - до 90 дБ,

3) електротранспорт: трамвай - 85...90 дБ, тролейбус - 71...84 дБ, метро (наземні лінії) - 80...85 дБ.

В процесі роботи ряд елементів системи міського наземного електричного транспорту випромінюють значний рівень шуму і вібрації.

Аналіз процесу шумовипромінювання тяговими підстанціями показує, що вони є достатньо активним джерелом шуму [7]. При чому, рівень випромінюваного шуму безпосередньо залежить від кількості агрегатів, що встановлені на підстанції (рис. 1).

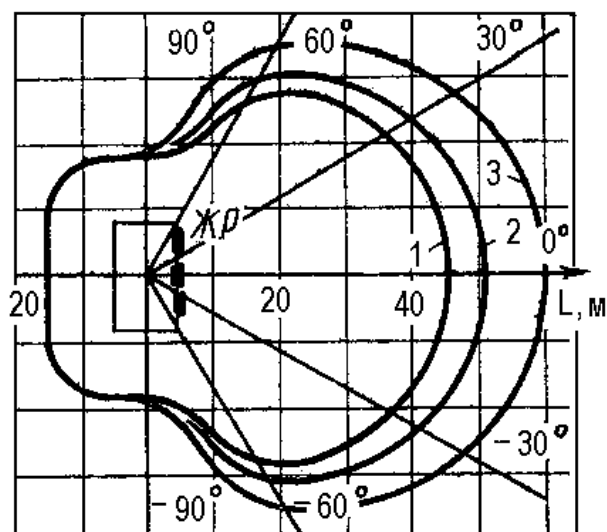

Рис. 1. Акустична карта випромінювання шуму тяговою підстанцією міського наземного електричного транспорту:

1 – випромінювання шуму одноагрегтною ТП; 2 – випромінювання шуму двоагрегтною ТП; 3 – випромінювання шуму триагрегтною ТП.

Наслідком шкідливої дії шуму може бути підвищення загальної захворюваності, розлади нервової системи. На виробництві дія виробничого шуму може викликати професійні захворювання, зниження працездатності, підвищення ступеня ризику травм і нещасних випадків, наприклад пов'язаних з порушенням

сприйняття попереджувальних сигналів чи порушенням слухового контролю функціонування технологічного устаткування, зниження продуктивності праці.

Для захисту від вібрації застосовують як основний захід улаштування захисної зони. Так, захисна зона трамвайної лінії повинна складати не менше 60 м.

Вибір заходів по зниженню рівня шуму виконують на основі техніко-економічних розрахунків, причому, як правило, повинен прийматися комплекс заходів, що забезпечує необхідне зниження негативного впливу шуму на навколишнє середовище. Так, при будівництві споруд тягових підстанцій МЕТ або встановлення такого нового обладнання на ній, що характеризується підвищеним рівнем шуму, заходи щодо усунення та зниження шуму необхідно розробляти на стадії проектування. Це визначається тим, що такий напрямок розробки є найбільш ефективним і економічно затратним.

На території житлової забудови при захисту від шуму існуючої тягової підстанції як джерела шуму слід застосовувати такі два основних способи досягнення встановлених його нормативних значень: установка шумозахисних екранів; шумозахисне виконання фасадів будинків.

Використання шумозахисних екранів в умовах щільної міської забудови має обмежений характер, оскільки вони псують вигляд міста. Таким чином, основним способом захисту від шуму залишається шумозахисне виконання фасадів будинків. Повний захист території житлової забудови від шуму в умовах сучасного мегаполісу є неможливим. У багатьох країнах Західної Європи для зон історичної забудови і новобудов застосовуються різні нормативи по шуму, так як захистити центр міста від шуму, не змінивши його історичний вигляд, є неможливим.

Висновки. Отже, як при проектуванні нової тягової підстанції, так і при її експлуатації необхідно застосувати заходи захисту навколишнього природного середовища та населення, яке проживає в місці її розташування. Розробку заходів захисту необхідно проводити на етапі проектування.

Дані, рекомендовані напрямки захисту, що описані в представленому матеріалі, можуть бути використані на практиці при вирішенні аналогічних завдань, в освітніх заходах, які проводять для студентів і населення.

Список використаних джерел

1. Серіков Я.О., Коженевські Л.Ф. Безпека життєдіяльності – секюритологія. Проблеми, завдання, шляхи вирішення. Монографія. Харків : ХНУМГ, 2012. Ч. 1 – 170 с., Ч. 2 – 332 с.
2. Korzeniowski L. F. Serikov Y. A. Europejski wymiar securitologii. Monograf. Kraków : EAS, 2011. - 244 s.
3. Информационные технологии в виброакустической диагностике и прогнозировании состояния кинематических узлов городского электрического транспорта / Матер. IX Междунар. научно.-практ. конф. «Актуальные проблемы развития жилищно-коммунального хозяйства городов и населенных пунктов» Москва, София, Кавала (Греция) : 2010. С. 450 – 456.
4. ДСН 3.3.6.042-99. Санітарні норми мікроклімату виробничих приміщень.
5. ДСН 3.3.6.037-99 Санітарні норми виробничого шуму, ультразвуку і інфразвуку.
6. ДСН 3.3.6.039-99. Вібрація. Загальні вимоги безпеки.
7. Сериков Я.А., Данова В.В. Влияние транспортного шума на безопасность жизнедеятельности в г. Харькове / Матер. Міжнар. наук.-практ. Інтернет-конф. «Безпека життєдіяльності в навколишньому і виробничому середовищах». Харків : ХНАМГ, 2011. С. 47 - 48.

Серикова К.С., Лесная А.О., Малинка А.С., Сериков Я.А.
**ПРОБЛЕМЫ ЗАГРЯЗНЕНИЯ ОКРУЖАЮЩЕЙ СРЕДЫ НАЗЕМНЫМ
ЭЛЕКТРИЧЕСКИМ ТРАНСПОРТОМ**

Аннотация. Описана проблема антропогенного загрязнения окружающей природной среды. Проанализированы причины и источники загрязнения окружающей среды тяговыми подстанциями и наземным электрическим транспортом. Предложены решения по снижению уровня такого антропогенного загрязнения.

Ключевые слова: окружающая природная среда, человек, антропогенное загрязнение, источники антропогенного загрязнения, тяговые подстанции, меры защиты.

Serikova K.S., Lesnaya A.O., Malinka A.S., Serikov Ya.A.
**PROBLEMS OF ENVIRONMENTAL POLLUTION BY GROUND
ELECTRIC TRANSPORT**

Abstract. The problem of anthropogenic pollution of the environment is described. The causes and sources of environmental pollution by traction substations and ground electric transport are analyzed. Solutions are proposed to reduce the level of such anthropogenic pollution.

Keywords: natural environment, man, anthropogenic pollution, sources of anthropogenic pollution, traction substations, protection measures.

Скобова Олеся Владиславівна, студентка факультету адвокатури,
2 курс, група 18-17-05,

Зіноватна Іляна Вікторівна, доцент кафедри трудового права,
кандидат юридичних наук

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, м. Харків

**ВПРОВАДЖЕННЯ МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ В СФЕРІ
ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ ОСІБ З ІНВАЛІДНІСТЮ В НАЦІОНАЛЬНЕ
ЗАКОНОДАВСТВО**

Анотація. Ця робота є аналізом міжнародних стандартів в сфері працевлаштування осіб з інвалідністю. У роботі опрацьовано матеріали Рахункової палати України за 2017 рік. Систематизовано основні проблеми щодо ефективності реалізації державних програм і заходів, та впровадження міжнародних стандартів у національне законодавство в цій сфері, проаналізовано проблеми, які виникають в судовій та життєвій практиці.

Ключові слова: особа з інвалідністю, міжнародні стандарти, працевлаштування, працевлаштування осіб з інвалідністю, Рахункова палата.

Конвенцією ООН «Про права осіб з інвалідністю», яку Україна ратифікувала 16.12.2009 р., встановлено, що Держави-учасниці визнають право осіб з інвалідністю на працю нарівні з іншими [1]. Задля впровадження положень цієї конвенції в законодавство України, Кабінет Міністрів прийняв Постанову, якою було затверджено Державну цільову програму «Національний план дій з реалізації Конвенції про права інвалідів» на період до 2020 року, в якій одним з напрямків реалізації прав і задоволення потреб осіб з інвалідністю нарівні з іншими громадянами є приведення національного законодавства у відповідність із Конвенцією [2]. Оскільки розпочався останній рік проведення Програми, вважаємо за необхідне проаналізувати, наскільки ж національне за-

конодавство відповідає нормам Конвенції.

Основним нормативним актом, покликаним забезпечити реалізацію права осіб з інвалідністю на працю є Закон України «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні». Зокрема, Законом встановлено право осіб з інвалідністю працювати на підприємствах, в установах, організаціях, а також займатися підприємницькою та іншою трудовою діяльністю, яка не заборонена законом. Забороняється будь-яка дискримінація, зокрема, не допускається відмова в укладенні трудового договору або просуванні по службі, звільнення або переведення на іншу роботу такої особи без її згоди з мотивів інвалідності, крім випадків, пов'язаних з характером праці, яка не може виконуватись такою особою за станом здоров'я. Також, для осіб з інвалідністю, які не можуть працювати на підприємствах, в установах, організаціях передбачена можливість виконання роботи вдома [3].

Зазначені норми цілком відповідають міжнародним стандартам в сфері працевлаштування осіб з інвалідністю, зокрема щодо заборони дискримінації за ознакою інвалідності стосовно всіх питань, які стосуються праці, розширення можливостей на ринку праці для працевлаштування осіб з інвалідністю та просування їх по службі, забезпечення безпечних та здорових умов праці нарівні з іншими.

Основним методом забезпечення конкурентоспроможності осіб з інвалідністю на ринку праці є встановлення на підприємствах, в установах і організаціях нормативів робочих місць для працевлаштування таких осіб відповідно до ст. 19 і ст. 20 Закону. Нормативи встановлюються у розмірі чотирьох відсотків середньооблікової чисельності штатних працівників облікового складу за рік, а якщо працює від 8 до 25 осіб, - у кількості одного робочого місця. За невиконання зазначених нормативів передбачені відповідні адміністративно-господарські стягнення, які сплачуються до Фонду соціального захисту інвалідів (далі – Фонд), а у випадку прострочення термінів сплати стягнень до Фонду також сплачується пеня. На нашу думку, це положення, в теорії, є дієвим механізмом реалізації права осіб з інвалідністю на працю, але досвід застосування його на практиці показує, що існує потреба в корегуваннях та доповненнях, про що піде мова нижче.

У процесі дослідження даної теми нами було проаналізовано Звіт Рахункової палати про результати аудиту ефективності реалізації державних програм і заходів у сфері професійної реабілітації та зайнятості осіб з інвалідністю, затверджений рішенням Рахункової палати від 08.08.2017 р [4]. Вважаємо доцільним зацентрувати увагу на деяких проблемах та пропозиціях, вказаних у звіті з урахуванням змін, які вже були внесені до законодавства з моменту проведення цього аудиту. Рахунковою палатою було зазначено, що більшість рекомендацій, які були надані нею у звіті про аудит 2010 року для покращення законодавства в сфері працевлаштування осіб з інвалідністю були залишені без реагування. Основними проблемами, що залишилися і потребують якнайскорішого врегулювання на думку Рахункової палати є наступні:

1. Необхідність визначення органу, який би здійснював контроль за

нарахуванням і сплатою адміністративно-господарських санкцій за невиконання встановлених нормативів та пені за прострочення сплати перших. На даний момент законодавством передбачена самостійна сплата санкцій та пені роботодавцями до Фонду. Недосконалість законодавства в даному питанні, за підрахунками Рахункової палати, призвела до невиконання роботодавцями санкцій та пені і, як наслідок, до утворення боргу перед Фондом, значна частина якого віднесена до безнадійного. Рішенням, запропонованим Рахунковою палатою, є Законопроект № 4578-2, який покладає такі повноваження на Державну службу України з питань праці та на певні відділення Фонду [5]. Таке рішення, однак, є досить дискусійним, зокрема, у Висновку комітету у справах ветеранів та осіб з інвалідністю від 17.06.2016 р. зазначається, що положення, які наділяють дані органи такими повноваженнями є доволі несистемними, вибірковими та досить фрагментарними, а сам Законопроект був повернутий суб'єктам законодавчої ініціативи на доопрацювання [6].

2. Звільнення бюджетних підприємств, установ і організацій від сплати адміністративно-господарських санкцій за невиконання нормативів працевлаштування, що значно ускладнює можливість працевлаштування осіб з інвалідністю в державному секторі.

3. Відсутність дієвих механізмів реалізації заходів заохочень роботодавців для створення робочих місць для осіб з інвалідністю, якими можуть бути, зокрема, дотації, цільові позики та компенсація ЄСВ. Незважаючи на те, що перші два види заохочень зазначені у переліку напрямків використання Фондом сум санкцій і пені, все ж таки існує проблема невизначеності розміру витрат за окремими напрямами. Як наслідок, відповідно до аудиту Рахункової палати частка витрат на створення робочих місць не перевищує 10 відсотків від суми коштів, що надходять до Фонду у вигляді санкцій та пені. Крім того, у зв'язку з не приведенням у відповідність ст. 20 Закону України «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні» із ст. 26, ч.2 ст. 27 Закону України «Про зайнятість населення» у частині включення до переліку напрямів використання сум адміністративно-господарських санкцій щомісячної компенсації ЄСВ роботодавцям, які працевлаштували особу з інвалідністю, зареєстровану як безробітна, порядок компенсації роботодавцям витрат у розмірі єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування застосовується лише в частині надання компенсації за рахунок коштів Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття, хоча ст. 26 Закону України «Про зайнятість населення» прямо передбачає виплату такої компенсації саме за рахунок коштів, передбачених у бюджеті Фонду соціального захисту інвалідів [7].

Таким чином, наявні механізми, на нашу думку, не сприяють в повній мірі заохоченню роботодавців до працевлаштування осіб з інвалідністю в тій мірі, в якій могли би.

4. Значна кількість судових рішень по сплаті адміністративно-господарських стягнень, прийнятих судами не на користь Фонду. Це пояснюється правовою позицією Верховного Суду України, за якою обов'язок

підприємства зі створення робочих місць для осіб з інвалідністю не супроводжується його обов'язком займатися пошуком осіб з інвалідністю для працевлаштування [8]. Як наслідок, якщо суд вважає, що роботодавцем було вжито всіх належних заходів для створення робочих місць для осіб з інвалідністю, у задоволенні позову про стягнення адміністративно-господарських санкцій має бути відмовлено.

Крім проблем, зазначених у звіті Рахункової палати, на нашу думку слід звернути увагу і на ряд інших питань в сфері зайнятості осіб з інвалідністю, що потребують вирішення.

Однією з головних проблем при працевлаштуванні осіб з інвалідністю також є наявність фіктивного працевлаштування задля уникнення штрафів за невиконання нормативу з працевлаштування осіб з інвалідністю на підприємстві. Працевлаштування особи з інвалідністю передбачає необхідність створення особливих умов роботи, які роботодавці на практиці не бажають влаштовувати. Законодавством для вирішення цієї проблеми передбачена згадана вище система пільг та дотацій, яка, як вже було зазначено, зважаючи на слабку ефективність діючих механізмів, на практиці належним чином не працює.

Також варта уваги така проблема, як оновлення законодавства щодо праці осіб з інвалідністю вдома. Кодексом Законів про Працю надомна праця передбачена лише для осіб, які перебувають у відпустці по догляду за дитиною [9], а єдиний нормативний акт, який регулює надомну працю осіб з інвалідністю – це Постанова Держкомпраці СРСР та Секретаріату ВЦРПС від 29 вересня 1981 р. № 275/17-99 [10]. Вважаємо, що оновленню чинного законодавства можуть посприяти положення Конвенції Міжнародної організації праці «Про надомну працю» [11].

Отже, на даному етапі в законодавство України впроваджено значну кількість міжнародних стандартів в сфері працевлаштування осіб з інвалідністю, що в цілому сприяє реалізації такою категорією осіб свого права на працю. Проте, на нашу думку, механізми сприяння реалізації цього права не працюють з достатньою ефективністю, що спонукає до продовження дослідження цієї тематики.

Список використаних джерел

1. Конвенція ООН про права осіб з інвалідністю 2006 року (Ратифікована у 2009 році) // Офіційний вісник України. – 2010. – №17.
2. Про затвердження Державної цільової програми “Національний план дій з реалізації Конвенції про права інвалідів” на період до 2020 року: Постанова Кабінету Міністрів України від 01.08.2012. №706 // Офіційний вісник України. – 2012. - №59. – ст. 2369.
3. Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні: Закон України від 21.03.1991 р., №875-ХІІ (із змін. та доповн.) // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1991. - №21. – ст.2 52.
4. Звіт Рахункової палати про результати аудиту ефективності реалізації державних програм і заходів у сфері професійної реабілітації та зайнятості осіб з інвалідністю станом на 2017 рік. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ac-rada.gov.ua/doccatalog/document/16753221/Zvit_16-5_2017.pdf?subportal=main.
5. Проект Закону «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо за-

безпечення працевлаштування інвалідів» від 24.05.2016 № 4578–2. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=59218.

6. Висновок комітету у справах ветеранів та осіб з інвалідністю від 17.06.2016 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=58963.

7. Про зайнятість населення: Закон України від 05.07.2012 р., № 5067-VI (із змін та доповн.) // Офіційний вісник України. – 2012. - № 63. – ст. 2565.

8. Постанова Верховного Суду України від 16.04.2013 р. № 21-81а13. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: [http://www.viaduk.net/clients/vsu/vsu.nsf/\(documents\)/71D1C94C09BCAE92C2257B7F00392C19](http://www.viaduk.net/clients/vsu/vsu.nsf/(documents)/71D1C94C09BCAE92C2257B7F00392C19).

9. Кодекс законів про працю України від 10.12.1971р., № 322-VIII // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1971.

10. Об утверждении Положения об условиях труда надомников: Постановление Государственного комитета СССР по труду и социальным вопросам секретариата ВЦСПС выд. 29.09.1981 № 275/17–99. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0275400-81>.

11. Конвенція ООН про надомну працю від 20.06.1996 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_327.

Скобова О.В., Зиноватная И.В.

ВНЕДРЕНИЕ МЕЖДУНАРОДНЫХ СТАНДАРТОВ В СФЕРЕ ТРУДОУСТРОЙСТВА ЛИЦ С ИНВАЛИДНОСТЬЮ В НАЦИОНАЛЬНОЕ ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВО

Аннотация. Данная работа вмещает анализ международных стандартов в сфере трудоустройства лиц с инвалидностью. В работе были обработаны материалы Счётной палаты Украины за 2017 год. Систематизированы основные проблемы эффективности реализации государственных программ и мероприятий и внедрения международных стандартов в национальное законодательство в этой сфере, проанализированы проблемы, которые возникают в судебной и жизненной практике.

Ключевые слова: лицо с инвалидностью, международные стандарты, трудоустройство, трудоустройство лиц с инвалидностью, Счетная палата.

Skobova O.V., Zinovatna I.V.

IMPLEMENTATION OF INTERNATIONAL STANDARDS IN THE SPHERE OF EMPLOYMENT OF PERSONS WITH DISABILITIES TO THE NATIONAL LEGISLATION

Abstract. This work contains an analysis of international standards in the field of employment of persons with disabilities. In this work, materials of the Accounting Chamber of Ukraine for 2017 were processed. The main problems of the effectiveness of the realization of state programs and activities and the implementation of international standards in national legislation in this area are systematized, and problems that arise in judicial and life practice are analyzed.

Keywords: a person with a disability, international standards, work improvement, employment of persons with disabilities, the Accounts Chamber.

Скореход Аліна Олексіївна, студентка Інституту прокуратури та кримінальної юстиції, 5 курс, група 01-18м-11,

Ковжога Сергій Олексійович, доцент кафедри трудового права, кандидат хімічних наук, доцент

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, м. Харків

ПРОБЛЕМА ПОШИРЕННЯ ІНФЕКЦІЙНИХ ЗАХВОРЮВАНЬ В УКРАЇНІ, ЇХ ДІАГНОСТИКА І ПОПЕРЕДЖЕННЯ

***Анотація.** У роботі проаналізовано нормативно правову базу регулювання зазначеного питання, наведено статистичні дані зареєстрованих інфекційних хвороб на теренах України в період 2016- 2017 року, а також динаміку, яка простежується у 2018 році. Також були зазначені шляхи вирішення питання попередження і правильного лікування виявлених інфекційних хвороб.*

***Ключові слова:** інфекційні захворювання, “хвилі поширення”, тенденції поширення, хвороба Лайма, працівники медичних закладів.*

Актуальність. Постановка завдання. У наш час проблема інфекційних захворювань і їх поширення є актуальною у всьому світі. Це явище поширюється з різним ступенем інтенсивності в країнах світу і є відображенням певних соціальних та економічних проблем в країнах.

Зокрема, слід зазначити, що стрімкий розвиток у сфері технології спричиняє виявлення нових видів інфекційних хвороб, а також зміни статусу тих хвороб, які раніше вважалися неінфекційними.

При розгляді інфекційних хвороб широко користуються терміном “інфекція”, який походить від латинського слова *infection* – заражати. Вживають цей термін також в значенні проникнення збудника в організм людини чи тварини, однак в такому разі краще вжити термін “зараження”.

Сучасна наука під терміном “інфекція” розуміє взаємодію між макроорганізмом і мікроорганізмом у певних умовах довкілля, однак при такій взаємодії його сторони відтворюють власні інтереси, зокрема макроорганізм прагне зберегти постійність свого внутрішнього середовища, в свою чергу патогенний мікроб, який вторгається в це середовище, має на меті використати його ресурси для власного відтворення.

Основна частина. Сконцентрувавши погляд саме на поширених інфекційних хворобах України, слід зазначити, що згідно з даними, які опубліковані Центром громадського здоров'я Міністерства охорони здоров'я за період 2016-2017 роки, значно зросла зареєстрована кількість ГКІ(гострих кишкових інфекцій), менінгококової інфекції, хвороби Лайма, корі та краснухи.

Спостерігаючи тенденції поширення інфекційних захворювань у 2018 році в порівнянні з 2017 роком, відповідно до даних, які наведені Центром громадського здоров'я Міністерства охорони здоров'я, то слід зазначити, що вже кількість зареєстрованих ГКІ (гострих кишкових інфекцій) зменшилась, а інфекційні хвороби такі як: хвороба Лайма, кір, краснуха, а також до цього списку додається вірусний гепатит (в т.ч. гострий вірусний гепатит А) та вірусний менінгіт.

На законодавчому рівні в Україні питання захисту населення від інфекційних хвороб – є важливим механізмом в інформуванні і попередженні громадян з цього приводу. Мова йде про ЗУ “Про захист населення від інфекційних хвороб” від 06.04.2000 р. № 1645-III в редакції від 05.12.2005 р.

Перш за все, в зазначеному вище законі закріплено не лише права та обов'язки органів виконавчої влади, на які покладаються повноваження щодо попередження, виявлення і припинення інфекційних захворювань, а й права та обов'язки як медичних працівників, як осіб, які володіють достатнім обсягом знань і навичок в зазначеному питанні з одного боку, та відповідно осіб, які

хворіють на інфекційні хвороби або є бактеріоносіями, з другого боку.

Даний підхід до врегулювання зазначеного питання є вірним і демонструє необхідність співпраці цих трьох суб'єктів для подолання і виявлення причин виникнення і поширення тієї чи іншої вірусної інфекції.

Однак, автоматично постає проблема саме недостатнього інформування населення з так званими "хвилями поширення" тієї чи іншої інфекційної хвороби. Громадяни в даний час просто не мають достатнього рівня поінформованості та всебічної обізнаності хоча б щодо питань симптоматики і перших проявів інфекційних хвороб, а поряд з тим, проблемним є також неможливість правильно діагностувати і назначити правильну схему лікування з боку працівників медичних закладів.

Висновки. Отже, слід зацентувати увагу і сили саме на належній підготовці медичних працівників в галузі імунології, також підвищити рівень інформування населення з питань поширення і появи нових видів інфекційних хвороб. Крім цього, необхідно збалансувати розмір фінансування профілактичних і протиепідемічних заходів, адже саме профілактичні щеплення дозволяють контролювати активність епідемічного процесу, впливати на якість життя як окремої людини, так і суспільства в цілому.

Список використаних джерел

1. Про захист населення від інфекційних хвороб : Закон України від 06.04.2000 р. №1645-III, в ред. від 05.12.2012 р. Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1645-14>
2. Інформаційні листи Центру громадського здоров'я Міністерства охорони здоров'я України» за 2016–2018 роки.
3. Андрейчин М.А., Івахів О.Л. Медсестринство при інфекційних хворобах : Підручник. – Тернопіль: Укрмедкнига, 2002. –385 с.

Скороход А.А., Ковжога С.А.

ПРОБЛЕМА РАСПРОСТРАНЕНИЯ ИНФЕКЦИОННЫХ ЗАБОЛЕВАНИЙ В УКРАИНЕ, ИХ ДИАГНОСТИКА И ПРЕДУПРЕЖДЕНИЕ

Аннотация. В работе проанализировано нормативно правовую базу регулирования данного вопроса, приведены статистические данные зарегистрированных инфекционных болезней на территории Украины в период 2016- 2017 года, а также динамику, которая прослеживается в 2018 году. Также были отмечены пути решения вопроса предупреждения и правильного лечения выявленных инфекционных болезней.

Ключевые слова: инфекционные заболевания, "волны распространения", тенденции распространения, болезнь Лайма, работники медицинских учреждений.

Skorokhod A.O., Kovzhoga S.O.

PROBLEM OF DISTRIBUTION OF INFECTIOUS DISEASES IN UKRAINE, THEIR DIAGNOSTICS AND WARNING

Abstract. The article analyzes the regulatory legal basis for regulation of this issue, provides statistical data on registered infectious diseases in the territory of Ukraine in the period 2016-2017, as well as dynamics, which is traced in 2018. Ways of solving the problem of prevention and correct treatment of the revealed infectious diseases were also noted.

Keywords: infectious diseases, "waves of distribution", distribution patterns, Lyme disease, workers of medical institutions.

Слепужніков Євген Дмитрович, студент факультету оперативно-рятувальних сил, 1 курс, група ЗМХТ-18-213,

Пономаренко Роман Володимирович, заступник начальника кафедри пожежної та рятувальної підготовки,

кандидат технічних наук, старший науковий співробітник,

Кустов Максим Володимирович, доцент кафедри спеціальної хімії та хімічної технології, кандидат технічних наук, доцент
Національний університет цивільного захисту України, м. Харків

ВИКОНАННЯ КОНТРОЛЮ НЕБЕЗПЕКИ ТА ЗАХОДІВ ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ У СФЕРІ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ ЗА ДОПОМОГОЮ ВІДБОРУ ПРОБ

***Анотація.** Відбір проб здійснюється для отримання інформації про небезпеку речовини, передусім це вивчення зразків у лабораторії. Кожен зразок відображає реальну оперативну обстановку, так як він дає уяву щодо забруднення та кількості небезпечних речовин. Питання відбору проб під час надзвичайної ситуації для виявлення небезпечних речовин розглянуто не досить ретельно. Тому нами запропоновано удосконалену процедуру з відбору проб.*

***Ключові слова:** відбір проб, небезпека, зразок, небезпечні речовини, оперативна обстановка, надзвичайна ситуація.*

Актуальність. Постановка завдання. На території України розміщено понад 716 одиниць хімічно небезпечних об'єктів, діяльність яких пов'язана з виробництвом, використанням, зберіганням і транспортуванням хімічно небезпечних речовин [1]. Об'єктів першого ступеню небезпеки – 45 одиниць, об'єктів другого ступеню небезпеки – 103 одиниці, об'єктів третього ступеню небезпеки – 116 одиниць, об'єктів четвертого ступеню небезпеки – 452 одиниці. У зонах можливого хімічного забруднення мешкає 7,5 млн. осіб.

Небезпека функціонування цих об'єктів господарської діяльності (хімічно небезпечних об'єктів) пов'язана з ймовірністю аварійних викидів (випливів) великої кількості аварійно хімічно небезпечних речовин за межі об'єктів, оскільки на багатьох із них зберігається багато добовий запас хімічних речовин [2]. Тому можливі важкі наслідки обумовлюють актуальність захисту населення і ліквідації наслідків хімічних небезпечних ситуацій на території України, регіоні, містах та інших населених пунктах. Важливою операцією при проведенні як якісного, так і кількісного аналізу є відбір проби речовини для аналізу [3]. Багато уваги приділяється відбору проб харчових продуктів [4, 5], природних вод [6], газів [7]. Питання відбору проб під час надзвичайної ситуації для виявлення небезпечних речовин розглянуто не досить ретельно [8].

Основна частина. Перед проведенням відбору проб, необхідно проаналізувати надзвичайну ситуацію [9, 10, 11]. За результатом аналізу, необхідно визначити план роботи. Метою операції є отримання додаткової інформації про надзвичайну ситуацію. Відбір проб (рис. 1) здійснюється для отримання інформації про небезпеку речовини, передусім це вивчення зразків у лабораторії.

Рис. 1. Відбір проб речовини для аналізу групою відбору проб.

Крім того, кожен зразок відображає реальну оперативну обстановку, так як він дає уяву щодо забруднення та кількості небезпечних речовин. При даних обставинах, має сенс під час процесу відбору проб взяти більше ніж один зразок. Це особливо актуально для відбору проб по виявленню небезпечних речовин у повітрі. На основі наявної інформації, географічних умов і погодних даних, групою по відбору проб визначаються план дій та розташування ділянки деконтамінації.

Команда по відбору проб повинна складатися мінімум з двох осіб, з особи яка приймає зразки та помічника. Крім того третя особа координує зв'язок з резервним сектором та веде документацію процесу відбору проб (відео, фото та письмову). Обов'язки, які виконуються членами команди по відбору проб, не повинні змінюватися. Команда відбору проб розпочинає роботу тільки в тому випадку, якщо готова спеціальна група для проведення деконтамінації (рис. 2).

Рис. 2. Робота групи проведення деконтамінації.

Розподіл завдань серед членів команди має відбуватися таким чином, щоб завжди був один «чистий» член команди (помічник). Член команди який збирає зразки (брудний) несе відповідальність за визначення пріоритетів місць (точок) відбору проб та швидке виконання цих робіт.

В цілому для процедури відбору проб вірно наступне [12, 13, 14]:

- зразок повинен бути репрезентативним для відібраної речовини та району, але не завжди можливо виконати цю вимогу. Зразки можуть бути твердими, рідкими, газоподібними або пароподібними. Тому важко визначити репрезентативну частину зразка;

- пробірки і обладнання для відбору проб повинні бути чистими і міцними. Виходячи з умов надзвичайної ситуації повинно бути прийнято рішення скільки зразків проб необхідно, один чи кілька. При витoku невідомих небезпечних речовин завжди повинен проводитися відбір проб.

Під час надзвичайної ситуації відбір проб повинен бути проведений максимально швидко [15] для того, щоб підтвердити інформацію про наявність або відсутність небезпечної речовини і сприяти її ідентифікації.

Для ідентифікації зразків маркуються окремі пробірки (нумеруються) або розмішуються відповідні ярлики.

Більш детальна документація повинна бути заповнена в процесі відбору проб [16]: місце, дата, час взяття зразка, найменування / команда відбору, погодні умови і температура вносяться в цю документацію. Разом із зразком, документація відповідно надсилається в лабораторію. Процес відбору проб повинен бути належним чином задокументовано в звіті про роботи. Також має сенс створення пункту збору зразків.

Як правило, на робочому місці повинен бути підготовлений повний звіт про погодні умови. Крім письмової документації, має сенс вести відео або фото фіксацію. Звіт по відбору проб (форма відбору проб) повинен містити наступну інформацію:

- дату (число, місяць та рік); інформацію про особу яка відбрала пробу (прізвище, ім'я та по батькові);

- обсяг відібраної проби, місце відбору проби, час відбору проби, інформація про погодні умови під час відбору проби, вид проби;

- інформація про події в місці відбору проби (загибель тварин, зміна кольору рослинності тощо).

Висновки. Запропонована процедура відбору проб дає можливість провести якісний відбір проб в стислі строки, що дозволяє виявити наявність небезпечної речовини та своєчасно провести ліквідацію надзвичайної ситуації, пов'язаної з викидом хімічно-небезпечних речовин.

Список використаних джерел.

1. Шоботов В.М. Цивільна оборона: Навчальний посібник. – Київ, 2006. – 51 с.
2. Депутат О.П., Коваленко І.В., Мужик І.С. Цивільна оборона. Підручник / За ред. В.С. Франчука. – 2-ге вид., доп. – Львів, Афіша, 2001. – 182 с.
3. Recommendations on Sampling for Hazard Control in Civil Protection/[U. Bachmann, W. Biederbick, N. Derakshani, M. Drobig, Jens-Tarek Eishah, M. Koenig, R. Maier, J. Mentfewitz, B. Niederwöhrmeier, H. Prast, D. Sebastian, G. Uelpenich, M. Vidmayer, S. Wilbert, M. Wolf]; Federal Office of Civil Protection and Disaster Assistance – Germany, 2010. – P. 11-19.
4. International Organization for Standardization, 2009. International Standard ISO 950: Cereals – Sampling (as grain).
5. Joint FAO/WHO Food Standards Programme. Guidelines on portion of commodities to which Codex maximum residue limits apply and which is analyzed (CAC/GL 41-2011).

6. Мазуркин П.М. Способ отбора проб воды с прибрежного водотока крупной реки / П.М. Мазуркин, Л.Г. Гусарева // Современные наукоемкие технологии. – 2013. – № 8 - 1. – С. 149 - 153.
7. Дорогова В.Б. Об отборе проб воздуха для анализа загрязняющих веществ / В.Б. Дорогова // Экология человека: научно-практический журнал. – Вып. № 3. 2010. – С. 16 - 18.
8. Малинівська Л.І. Рекомендації щодо захисту людей в умовах техногенних та екологічних аварій / Л.І. Малинівська // Наукові праці : науково-методичний журнал. – Вип. 198. Т. 210. Техногенна безпека. – Миколаїв : Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2013. – С. 88-91.
9. Environmental and Source Monitoring for Purposes of Radiation Protection, Safety Guide No. RS-G-1.8, IAEA – Vienna, 2005. – P. 47-49.
10. Proposal for a Council Directive Laying Down Basic Safety Standards for Protection Against the Dangers Arising From Exposure to Ionizing Radiation (It was presented by the Commission (EC) under Article 31 EURATOM Treaty and adopted by the European Economic and Social Committee, Brussels, 29.9.2011)-COM(2012)242final (2012).
11. BIRO L.L. Combating and preventing illicit trafficking in Romania / L.L. BIRO, E.V. GRAMA // Advances in destructive and non-destructive analyses for environmental monitoring and nuclear forensics. Proceedings of an International Conference Karlsruhe. 2002. – P. 93-103.
12. Слепужников Є.Д., Тарахно О.В., Пономаренко Р.В., Буц Ю.В. Удосконалення контролю відбору проб рідких, газоподібних та сипучих речовин при дослідженні техногенного впливу на довкілля. // Людина та довкілля проблеми неоекології – Харків: ХНУ ім. В.Н. Каразіна 2018. Вип. 30. – С. 148 – 157.
13. Про затвердження «Методики прогнозування наслідків впливу (викиду) небезпечних хімічних речовин при аваріях на промислових об'єктах і транспорті» Наказ №73/82/64/122 від 27.03.2001 (зареєстровано в Міністерстві юстиції України 10 квітня 2001 р. за №326/5517).
14. Аварії на радіаційно, хімічно та біологічно небезпечних об'єктах: довідник / А.М. Грек, О.В. Сакун, О.М. Григор'єв, В.В. Марущенко, В.В. Іксарпиця / – Х. : ФВП НТУ «ХП», 2012. – 114 с.
15. Посібник офіцера запасу військ радіаційного, хімічного, біологічного захисту Збройних Сил України. – Кн. IV: Військово-технічна підготовка: навчальний посібник /В.В. Дядченко, О.В. Галак, В.В. Марущенко та ін. / – Х. : ФВП НТУ «ХП», 2014. – 17 с.
16. Засоби індивідуального та колективного захисту: методичний посібник / О.О. Чмут, А.І. Баталов, І.М. Мартинюк / – Х. : Інститут танкових військ НТУ «ХП», 2005. – 116 с.

Слепужников Е.Д., Пономаренко Р.В., Кустов М.В.
ОСУЩЕСТВЛЕНИЕ КОНТРОЛЯ ОПАСНОСТИ И МЕРОПРИЯТИЯ
ЗАЩИТЫ НАСЕЛЕНИЯ В СФЕРЕ ГРАЖДАНСКОЙ ЗАЩИТЫ
С ПОМОЩЬЮ ОТБОРА ПРОБ

***Аннотация.** Отбор проб осуществляется для получения информации об опасности вещества, прежде всего это изучение образцов в лаборатории. Каждый образец отображает реальную оперативную обстановку, так как он дает представление о загрязнении и количестве опасных веществ. Вопрос отбора проб во время чрезвычайной ситуации для выявления опасных веществ рассмотрен недостаточно тщательно. Поэтому нами предложено усовершенствованную процедуру по отбору проб.*

***Ключевые слова:** отбор проб, опасность, образец, опасные вещества, оперативная обстановка, чрезвычайная ситуация.*

Slepuzhnikov E.D., Ponomarenko R.V., Kustov M.V.
IMPLEMENTATION OF HAZARD CONTROL AND POPULATION
PROTECTION ACTIVITIES IN THE SPHERE CIVIL PROTECTION
USING SAMPLES

***Abstract.** Sampling is carried out to obtain information about the hazard of a substance, primarily the study of samples in the laboratory. Each sample reflects the real operational situation, as it gives an idea of pollution and the amount of hazardous substances. The issue of sampling during an emergency to identify hazardous substances is not carefully considered. Therefore, we have proposed an improved procedure for sampling.*

***Keywords:** sampling, danger, sample, hazardous substances, operational situation, emergency.*

Стародубцева Дар'я Олександрівна, студентка Інституту прокуратури та кримінальної юстиції, 2 курс, група 01-17-01,

Жернаков Володимир Володимирович, професор кафедри трудового права, кандидат юридичних наук, професор

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, м. Харків

ЧИ Є КОЛЕКТИВНИЙ ДОГОВІР ОБОВ'ЯЗКОВИМ?

Дієвим механізмом врегулювання трудових та соціально-економічних відносин на підприємстві (установі, організації) є колективний договір. Соціальна значимість колективного договору полягає в тому, що цей нормативно-правовий договір забезпечує регулювання трудових відносин у сфері застосування найманої праці й укладається з метою узгодження інтересів найманих працівників і власника або уповноваженого ним органу. Він розглядається, як акт соціального партнерства, що укладається на двосторонній основі.

Положення статті 2 Закону України «Про колективні договори та угоди», де вказано, що «колективний договір укладається на підприємствах, в установах, організаціях незалежно від форм власності і господарювання, які використовують найману працю і мають право юридичної особи» можна охарактеризувати як диспозитивне. Тобто відсутність обов'язкової ознаки та надання сторонам на власний розсуд обирати чи укласти договір чи ні. Хоча в статті 65 Господарського кодексу України сказано, що на всіх підприємствах, які використовують найману працю, між власником або уповноваженим ним органом і трудовим колективом або уповноваженим ним органом повинен укладатися колективний договір. Таким чином, зазначена імперативна норма містить вимогу обов'язкового укладення колективного договору на підприємстві (при цьому, про обов'язковість укладення колективного договору в установі або організації не зазначено зазначено). Однак, відповідно до статті 4 даного кодексу, він не регулює трудові відносини.

В Конвенції Міжнародної організації праці № 98 «Про застосування принципів права на організацію і ведення колективних переговорів» передбачено укладання колективного договору на добровільній засаді. Дане положення є частиною національного законодавства так, як Конвенція була ратифікована в 1956 році. Аналогічна норма міститься і в Рекомендації МОП «Відносно колективних договорів» від 06.06.1951 р. № 91, яка має рекомендаційний характер.

Звернемося до норм, що встановлюють відповідальність за порушення в сфері укладення колективного договору так Кодекс України про адміністративні правопорушення та Кодекс законів про працю України встановлюють

відповідальність, не за відсутність на підприємстві колективного договору, а за ухилення від участі у переговорах, пов'язаних з його укладенням або припиненням. Таким чином, відсутність колективного договору не породжує для суб'єктів трудових правовідносин будь-яких негативних правових наслідків у вигляді юридичної відповідальності, оскільки діюче законодавство не містить санкцій за не укладення колективного договору.

До колективного договору мають бути включені нормативні положення, якщо в актах законодавства міститься пряме визначення про обов'язковість закріплення цих положень у колективному договорі. Відповідно до статті 15 Закону України «Про оплати праці» шляхом переговорів і на умовах, визначених колективним договором, повинні встановлюватись: форми і системи оплати праці, норми праці, розцінки, тарифні сітки, схеми посадових окладів, умови запровадження та розміри надбавок, доплат, премій, винагород та інших заохочувальних, компенсаційних і гарантійних виплат встановлюються підприємствами у колективному договорі з дотриманням норм і гарантій, передбачених законодавством, генеральною, галузевими (міжгалузевими) і територіальними угодами. У разі, коли колективний договір на підприємстві не укладено, роботодавець зобов'язаний погодити ці питання з виборним органом первинної профспілкової організації (профспілковим представником), що представляє інтереси більшості працівників, а у разі його відсутності - з іншим уповноваженим на представництво органом.

Обов'язковість укладання колективного договору можна визначити відповідно до статті 9 Кодексу Законів про Працю, де зазначається, що після закінчення строку дії колективний договір, угода продовжує діяти до того часу, поки сторони не укладуть новий або не переглянуть чинний, якщо інше не передбачено договором, угодою. Дана норма визначає, що колективний договір повинен бути укладений, але якщо дана вимога не буде здійснена, то продовжуватиме діяти старий.

Отже, я вважаю, що законодавство передбачає обов'язковість укладення колективного договору. Якщо працівники бажатимуть укласти колективний договір, то роботодавець не зможе їм відказати. Саме колективний договір чітко визначає права та обов'язки сторін, забезпечує стабільні відносини між сторонами та є надійною правовою основою.

Starodubtseva D.O., Zhernakov V.V.

IS A COLLECTIVE BARGAINING AGREEMENT MANDATORY?

Степаненко Вікторія Миколаївна, студентка факультету економіки та менеджменту, 1 курс, група Ф -11,

Косенко Наталія Олексіївна, доцент кафедри безпеки життєдіяльності та інженерної екології, кандидат технічних наук, доцент

Харківський національний університет будівництва та архітектури, м. Харків

НЕБЕЗПЕЧНИЙ ВПЛИВ ПОБУТОВОГО ОБЛАДНАННЯ НА ЛЮДИНУ

Анотація. У статті подано аналіз впливу електронного обладнання - мобільних телефонів, різного виду електромагнітного випромінювання, як факторів, що зумовлюють негативний вплив на стан здоров'я людини та дано рекомендації і характеристики деяких поширених методів захисту.

Ключові слова: новітні технології, мобільні телефони, технологічний прогрес, техногенні впливи, електромагнітне випромінювання, електромагнітне поле, захисні пристрої.

Актуальність. Постановка завдання. Новітні технології розвиваються дуже стрімко. Якщо ще півстоліття тому передача інформації на відстань передбачала використання пошти, телеграфу, телефонних ліній, то на сьогодні всі ці традиційні засоби передачі інформації поступаються новому мобільному зв'язку. В основі встановлення мобільного зв'язку є передача інформації за допомогою електромагнітних хвиль, які здійснюють складні устаткування – ретрансляційні вежі. За даними екологів та лікарів-гігієністів відомо, що всі діапазони електромагнітного випромінювання впливають на здоров'я і працездатність працівників і мають віддалені наслідки. Вплив електромагнітних полів на людину в силу їх значної розповсюженості більш небезпечний, ніж радіація. Електричні поля промислової частоти оточують людину цілодобово, завдяки випромінюванню від електропроводки, освітлювальних приладів, побутових електроприладів, ліній електропередач і т.п. Енергетичне навантаження від електромагнітних випромінювань в промисловості і побуті зростає постійно в зв'язку зі стрімким розширенням мережі джерел фізичних полів електромагнітної природи, а також із збільшенням їх потужностей.

Основна частина. Технологічний прогрес подарував людству безліч функціональних побутових приладів, які значно поліпшують якість життя. Багато процесів, які у наших бабусь і мам віднімали час і сили, сьогодні автоматизовані.

В результаті численних досліджень вчені з'ясували, що через слабе електромагнітне випромінювання, вимірюється тисячними і сотими частками ват, організм людини страждає не менше, ніж від випромінювань більшої потужності. Виявляється, кожен з нас, приходячи у свою "фортецю", піддається небезпеці, оскільки біоенергетика організму порушується. Які домашні побутові помічники найнебезпечніші? Як їх правильно експлуатувати, щоб звести шкідливий їх вплив до мінімуму? Давайте розбиратися.

На першому місці в антирейтингу холодильник. Ні, ви без побоювань можете до нього наблизитися, класти і брати з нього продукти, але до задньої стінки холодильника краще не наблизитися. Річ у тому, що компресор, який є необхідною деталлю будь-якого холодильника, – це потужне джерело випромінювання, що в рази перевищує допустимі норми. Особливо це правило стосується моделей з незамерзаючими морозильними камерами [1].

Якщо стаціонарні телефони вже давно відійшли на задній план, то кватир, у яких використовують радіотелефони, все ще чимало. Сам по собі прилад загрози не несе, але його небезпека в тому, що під час телефонної розмови людина підносить його до голови, тобто вплив на головний мозок – максимальний. З цієї ж причини не рекомендується захоплюватися довгими розмовами і по мобільному телефону. Електромагнітне випромінювання мобільного

телефону викликає зниження концентрації уваги, стомлюваність, головний біль, загострення алергічних реакцій і хронічних хвороб. Крім того, вчені вже довели, що у активних користувачів, в 3 рази підвищується ризик виникнення злоякісних пухлин головного мозку. Щоб зрозуміти, звідки чекати небезпеки, розглянемо схему роботи всіх елементів системи мобільного зв'язку. Дані між абонентами передаються електромагнітними хвилям УВЧ - діапазону з частотою 900 МГц (за стандартом GSM), в межах так званих «сотів», утворених базовими станціями. Джерелом електромагнітного випромінювання є антена базової станції з одного боку і антена мобільного телефону - з іншого. Через невеликої зони дії антен базових станцій їх часто розміщують на дахах багатоповерхових будинків, тобто прямо над житловими чи офісними приміщеннями, де весь час знаходяться люди. Згідно Державних санітарних норм і правил захисту населення від впливу електромагнітного випромінювання (№ 239 від 01.08.1996 р.) базова станція повинна розміщуватися на відстані 80 м, щоб не шкодити здоров'ю. У підземних паркінгах також встановлюють приймально-передавальне обладнання для забезпечення доступності зв'язку. Електромагнітне випромінювання мобільного телефону не менш небезпечно ніж випромінювання базової станції. У процесі експериментів з'ясувалося, що для деяких апаратів гігієнічний норматив в 2,5 мкВт / см² був перевищений в десятки разів, хоча в паспортних даних виробник вказав зовсім інші показники. А враховуючи те, що значна частина електромагнітного випромінювання поглинається мозком, активне спілкування поступово може провокувати у вас важкі захворювання [2]. Про негативний вплив на людей мобільних телефонів йдеться в звіті вчених Європейського союзу. Зроблено висновок про негативний вплив електромагнітних випромінювань на генному рівні.

Трійку найшкідливіших побутових приладів замикає телевізор. Крім впливу на очі, цей прилад є джерелом постійного випромінювання. При цьому тип телевізора (ламповий, транзисторний, з плазмовим або рідкокристалічним екраном) ролі не грає. З цієї ж причини не вважається безпечним і комп'ютер, який посідає в рейтингу четверте місце. Невинна на вигляд настільна лампа теж, як виявилось, не така проста. Якщо користуватися нею більше двох годин поспіль, то організм отримає велику дозу випромінювання. Шосте місце в рейтингу шкідливих побутових приладів можна віддати кондиціонерові і зволожувачу повітря. Ці прилади є не тільки джерелами випромінювання, але й здатні серйозно нашкодити людині при неправильній експлуатації, адже волога – відмінне середовище для патогенних мікроорганізмів. А на сьомому місці опинився пилосос. Цей прилад, крім сильного електромагнітного поля, характеризується високими дисперсійними властивостями. Всмоктуючи пилинки, він здатний розбивати їх на частинки величиною до 0,2 мікрона, а потім "повертати" їх у повітря. І цим ви будете дихати... Мікрохвильова піч, про шкоду якої говорять усі, кому не ліньки, насправді не така небезпечна. Якщо під час її використання не наближатися до приладу на відстань менше 30 сантиметрів, то шкоди не буде. Однак восьме місце за рівнем "шкідливості" мікрохвильовка все ж заслужила. На дев'ятій позиції – пральна і посудомийні машини. Че-

рез інтенсивні поля краще триматися від них подалі. А десяте місце віддано прасці, яка під час роботи створює досить потужне поле на відстані 20-25 сантиметрів від рукоятки. Людина нездатна фізично відчувати електромагнітне поле (ЕМП) що її оточує, проте воно викликає зменшення її адаптивних резервів, зниження імунітету, працездатності, під його впливом у людини розвивається синдром хронічної втоми, збільшується ризик захворювань. Особливо небезпечною є дія електромагнітних випромінювань на дітей, підлітків, вагітних жінок та осіб з послабленим здоров'ям [3]. Механізми дії ЕМП ще недостатньо вивчені. Численні дослідження в галузі біологічної дії ЕМП дозволять визначити найбільш чутливі системи організму людини: нервова, імунна, ендокринна і статева. Ці системи організму є критичними. Реакції цих систем повинні обов'язково враховуватися при оцінці ризику впливу ЕМП на організацію праці. Біологічний ефект ЕМП в умовах тривалого багаторічного впливу накопичується, в результаті можливий розвиток віддалених наслідків, включаючи дегенеративні процеси центральної нервової системи, рак крові (лейкози), пухлини мозку, гормональні захворювання. Отже, не тільки вчені, а й влада вирішила приділити велику увагу цьому питанню. Почалися детальні вивчення цієї проблеми. Після проведення досліджень багато вчених різних країн світу, вивчаючи цю проблему, зійшлися у поглядах. Вони прийшли до висновку, що випромінювання мобільних телефонів негативно впливають на весь організм людини. Тому, в результаті науково-технічного прогресу зростає актуальність попередження людей про можливість небезпечних техногенних впливів на них, пов'язаних з роботою різних технічних пристроїв, конструкцією й матеріалами будинків, споруд, обраних архітектурних форм, специфікою штучного просторового середовища. Техногенні впливи, що виникають при роботі радіоелектронної апаратури, в тому числі і мобільних телефонів, мають електромагнітне випромінювання з низьким рівнем та широкою смугою частот. В деяких країнах було опубліковано роботи з дослідження можливого розвитку раку молочної залози у осіб, які мають контакт з електромагнітним полем у виробничих умовах або в побуті. Наприклад, у Варшаві проводилося дослідження, яке показало, що в осіб, які опромінювались електромагнітним полем, ймовірність розвитку раку лімфатичної системи і кровотворних органів була більше в 6,7 рази, раку щитовидної залози - у 4,3 рази.

Західна промисловість вже реагує на попит, що підвищується до побутових приладів і персональних комп'ютерів, випромінювання яких не загрожує життю, здоров'ю і працездатності людини. Так, у США багато фірм випускають безпечні прилади, починаючи з прасок і закінчуючи комп'ютерами без електромагнітного випромінювання. В нашій країні розробляються різноманітні засоби захисту від електромагнітних випромінювань: спеціальний захисний одяг, тканини та інші захисні матеріали, які можуть забезпечити будь-який прилад. Але до впровадження подібних розробок в широке і повсякденне їх використання поки далеко. Так що кожен користувач повинен подбати про засоби свого індивідуального захисту сам, і чим швидше, тим краще. Було проведено незалежне дослідження ряду комп'ютерів, найбільш поширених на на-

шому ринку, і встановили, що "рівень електромагнітних полів у зоні розміщення користувача перевищує біологічно небезпечний рівень.

Очевидно, що краща превентивна міра – це триматися від увімкнених у мережу побутових приладів подалі. Крім того, намагайтеся не погіршувати ситуацію, вмикаючи одночасно кілька шкідливих пристроїв. І, звичайно ж, виконуйте всі рекомендації з експлуатації ваших домашніх помічників.

Висновки. Для зменшення впливу електромагнітних полів на людину, яка знаходиться у зоні дії деяких радіоелектронних засобів необхідним є ряд захисних заходів: організаційні, інженерно-технічні та лікувально-профілактичні. Слід сказати, що ще на етапі проектування взаємне розміщення об'єктів має бути забезпечено таким чином, щоб інтенсивність опромінення була мінімальною. Потужність джерел випромінювання повинна бути найменшою з можливих.

Список використаних джерел

1. Конституція України // Відомості Верховної Ради України (ВВР).- 1996. - № 30. - 141 с.
2. Дослідження впливу мобільних телефонів на імунний статус їх користувачів та перевірка можливості його захисту за допомогою пристрою "Spinor"// Звіт за результати науково-пошукової роботи. – К.: Відкритий міжнародний університет розвитку людини (ВМУ-РоЛ) "Україна". – 2008.
3. Бірдус Л.В. Негативний вплив електромагнітного випромінювання на здоров'я та працездатність людини: Матеріали V науково-практичної конференції, 17 грудня 2013 р., Київ/ Концептуальні засади формування менеджменту в Україні. – К.: Вид. дім «Персонал», 2013. – С. 34-37.

Степаненко В.Н., Косенко Н.А.

ОПАСНОЕ ВЛИЯНИЕ БЫТОВОГО ОБОРУДОВАНИЯ НА ЧЕЛОВЕКА

Аннотация. В статье представлен анализ влияния электронного оборудования - мобильных телефонов, различного вида электромагнитного излучения, как факторов, обуславливающих негативное влияние на состояние здоровья человека и даны рекомендации и характеристики некоторых распространенных методов защиты.

Ключевые слова: новейшие технологии, мобильные телефоны, Технологический прогресс, техногенные воздействия, электромагнитное излучение, электромагнитное поле, защитные устройства.

Stepanenko V.N., Kosenko N.A.

DANGEROUS EFFECTS OF HOUSEHOLD EQUIPMENT ON PEOPLE

Abstract. The article presents an analysis of the effect of electronic equipment - mobile phones, various types of electromagnetic radiation, as factors causing a negative impact on human health and provides recommendations and characteristics of some common protection methods.

Keywords: the latest technology, mobile phones, Technological progress, technological impacts, electromagnetic radiation, electromagnetic field, protective devices.

Стець Аліна Олександрівна, студентка Інституту підготовки кадрів для органів юстиції України, п'ятий курс, група 04-18м-01,

Карманний Євгеній Вадимович, доцент кафедри трудового права, кандидат технічних наук, доцент

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, м. Харків

ПРАВОВІ, ЕКОЛОГІЧНІ ТА ТЕХНОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ВИРУБУВАННЯ ЛІСІВ В УКРАЇНІ – ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ

***Анотація.** У даній роботі була розглянута проблема незаконної вирубки лісів. Також були визначені наслідки, які виникають внаслідок небалого ставлення людей до екосистеми. Тези були написані з метою звернення уваги українців на те, що проблема є і її потрібно вирішувати якнайшвидше. Важливо пам'ятати, що якщо проблему не буде вирішено належним чином, то незаконні вирубки карпатських лісів триватимуть і в недалекому майбутньому Україна ризикує втратити один зі своїх «скарбів».*

***Ключові слова:** ліс, Карпати, екосистема, мораторій, незаконна вирубка, нестача повітря, санітарна рубка, ЄС, імпорт і експорт лісу.*

Актуальність. Постановка завдання. У нашому світі все взаємопов'язано і тому знищивши один елемент системи ми маємо, як наслідок, порушення її роботи в цілому. Ліси є одним із таких важливих елементів на планеті Земля і становлять лише 30 % всього суходолу на планеті. Вражаючим є те, що щороку у світі знищується 14 млн. га лісу. Тому *актуальність* цього питання неможливо переоцінити. Більш того, усі живі організми дихають і для цього їм потрібен кисень (O_2), який є одним з найпоширеніших хімічних елементів на планеті. Завдяки кисню відбувається дихання, горіння, окиснення, тобто він є складовою багатьох хімічних реакцій. З кисню ми маємо можливість виділити озон (O_3), який використовується для стерилізації води, в медицині, для дезінфекції повітря і т. д. Кисень продукується внаслідок процесу фотосинтезу, в якому важливу роль відіграють дерева, зокрема ліс. Якщо буде недостатньо дерев на планеті, то це призведе до значної концентрації CO_2 в повітрі, що спричинить негативні наслідки для живих організмів (наприклад, гіпоксію – це патологічний стан, під час якого тканини і органи недостатньо насичуються киснем або кисню достатньо, але він не засвоюється тканинами). Тому не даремно кажуть, що ліси – це «легені планети» [7].

Тому є необхідним вирішити цю проблему у найкоротші строки, якщо українці і не тільки, в майбутньому, хочуть побачити красу Карпат та уникнути глобальних проблем з екосистемою. При написанні роботи використовувалось законодавство України, а також іноземні джерела. Мета написання тез: довести, що неконтрольоване вирубування лісів є не уявною, а реальною проблемою як для України так і для всього світу; звернути увагу на те, що необхідні чіткі, продумані та радикальні дії у вирішенні цього питання, а також інших проблемних питань, які є безпосереднім «каталізатором» для хаотичного, необдуманого та незаконного знищення лісів.

Основна частина. Знищення лісів є проблемою як для усього світу так і для України зокрема. Згідно з ч. 1 ст. 1 Лісового кодексу України: «Ліс - тип природних комплексів (екосистема), у якому поєднуються переважно деревна та чагарникова рослинність з відповідними ґрунтами, трав'яною рослинністю, тваринним світом, мікроорганізмами та іншими природними компонентами, що взаємопов'язані у своєму розвитку, впливають один на одного і на навколишнє природне середовище» [3].

Загальна площа лісів в Україні – понад 10 млн. га, що становить 15,9 % її

території. Найбільша лісистість – в Українських Карпатах (32 %). Найменша лісистість – на Сході України. Більшість лісів Сходу є штучно створеними. Але і для Заходу, і для Сходу важливим є як збереження природних лісів від знищення, так й подальше створення нових лісових ділянок штучним шляхом.

Всі ліси перебувають під охороною держави. Відновлення лісів та лісорозведення контролюється державою, адже ліс є національним багатством України. Порушення лісового законодавства тягне за собою дисциплінарну (ст. ст. 147, 147¹ Кодекс законів про працю України), адміністративну (ст. ст. 63-77 Кодекс України про адміністративні правопорушення), цивільно-правову або кримінальну відповідальність (ст. ст. 245, 246, 247, 252 Кримінальний кодекс України). Але, на жаль, на практиці українські ліси, особливо Карпати, «лисіють» у геометричній прогресії (рис. 1).

Рис. 1.
Карпатські ліси.

Ще з 2001 року висувалися пропозиції про необхідність створення єдиної державної системи електронного обліку деревини, але це питання досі не вирішено належним шляхом. Експортування лісу не дає значний дохід для економіки України, що викликає сумніви у доцільності такої діяльності. У той же час економічно ефективним є туризм в лісах, особливо у Карпатах. Але якщо вирубки лісів будуть тривати в таких масштабах, то в найближчому майбутньому лісовий туризм в країні буде знищено. Слід звернути увагу на досвід деяких країн, наприклад, Канади, яка відмінно навчилася заробляти на продажу необробленої деревини - вирубки здійснюються на обмеженій території, діє ефективна програма відновлення лісів, і експорт кругляка вони здійснюють не знищуючи свою природу. Таким чином, економічний розвиток України супроводжується вкрай незбалансованою експлуатацією природних ресурсів [5].

Масова вирубка лісу призводить до того, що на Західній Україні все частіше стаються повені. Повені й паводки – це досягнення й перевищення у річках рівня критичної позначки, встановленої для даної місцевості [5]. Це відбувається тому, що після танення снігу та під час опадів частина води не затримується в кореневих системах дерев з причини їх малої кількості (особливо добре затримують в своїй кореневій системі воду смереки), а стікає у ріки, що призводить до виходу їх з берегів.

Вирубання лісів також призводить до зсувів ґрунтів. Зсув - це зміщення похилої площини мас ґрунту з вершини або схилу узгір'я до підшови під дією сили тяжіння. Слід зазначити, що проблема зсуву ґрунтів стосується не тільки Західної України. Наприклад, одним з найбільш зсувонебезпечних міст в Ук-

раїні є місто Дніпро [6]. Недопущення таких процесів є важливим, бо зсуви ґрунтів можуть призводити до різних негативних наслідків. Наприклад, зсуви ґрунтів можуть загрожувати належному функціонуванню залізниць. 11,7% залізничних колій розташовано на території областей, у яких можлива активізація зсувних процесів. Це насамперед Харківська, Луганська, Вінницька, Закарпатська, Львівська та Дніпропетровська області [5].

Нераціональна вирубка дерев є грубим втручанням в екосистему, що призводить до зміни кліматичних умов певної місцевості та зникнення/вимирання флори і фауни. В українських Карпатах міститься 30 % флори континенту Європа [9]. В цих мальовничих місцях проживають такі ссавці, як: вовк, бурий ведмідь, рись, європейська норка. Внаслідок вирубки лісу та іншої незаконної діяльності («неконтрольованого» полювання) на межі вимирання знаходиться така прекрасна дика кішка, як рись. Також, Карпати стають «тимчасовою домівкою» для такого рідкісного мігруючого птаха, як Східний імперський орел (рис. 2) [8].

Рис. 2.
Східний
імперський
орел.

У квітні 2015 року Верховна Рада прийняла Закон України “Про внесення змін до Закону України “Про особливості державного регулювання діяльності суб’єктів підприємницької діяльності, пов’язаної з реалізацією та експортом лісоматеріалів” щодо тимчасової заборони експорту лісоматеріалів у необробленому вигляді”. Закон на 10 років заборонив експорт необроблених лісоматеріалів з видаленою або невидаленою корою або заболонню, або начорно брусовані або небрусовані (УКТЗЕД (Українська класифікація товарів зовнішньоекономічної діяльності) код 4403): деревних порід, крім сосни – з 1 листопада 2015; деревних порід сосни – з 1 січня 2017 року. Верховна Рада України ухвалила 6 вересня 2018 року в цілому законопроект № 5495 «Про збереження українських лісів і запобігання неналежному переміщенню необроблених лісоматеріалів» із поправками Президента України, що встановлюють більш жорстку криміналізацію за контрабанду лісу-кругляку, тимчасову заборону експорту дров та обмежують внутрішнє споживання необробленого лісоматеріалу 25 млн куб. м на рік. 3 жовтня 2018 року законопроект № 5495 було підписано Президентом України. Прихильники кажуть, що це стимулювало економіку, противники – що нічого не змінилося. Фактом є те, що мораторій не сприяв зменшенню вирубки лісу [7].

Статистичні відомості за даними Міністерства економічного розвитку і торгівлі України представлені на рис. 3. Найбільшим імпортером української деревини за лишається ЄС. За останні роки показник імпорту збільшився на 75 % і перевищив позначку в 1 млрд. євро в 2017 році.

Більшість деревини, яка імпортувалась була отримана незаконним шля-

хом (рис. 4). ЄС намагався подолати цю проблему шляхом прийняття нового закону - Регламенту ЄС, який встановлює критерії експорту деревини на ринок країн ЄС, або EUTR, - що почав діяти у 2013 році і забороняє імпорт дерев, які незаконно отримані в країні походження [10]. Але, на жаль, після прийняття вище згаданого закону, ситуація не покращилась і значні об'єми незаконно отриманої деревини продовжують потрапляти на простори ЄС. Прикладом того є декілька гучних кримінальних проваджень, в яких фігурував іноземний суб'єкт. Австрійська лісопильна фірма-гігант Holzindustrie Schweighofer – 70 % експорту колод з України, а в 2016 році у кримінальному провадженні була помічена дочірня компанія цієї фірми - Schweighofer Group. Поряд з найменуванням цієї компанії фігурувала назва другого у світі виробника дерев'яних панелей - Egger. Також в 2016 році у Львівській області відбулось гучне кримінальне провадження стосовно незаконної поставки деревини Україною румунському дочірньому підприємству компанії JAF Group.

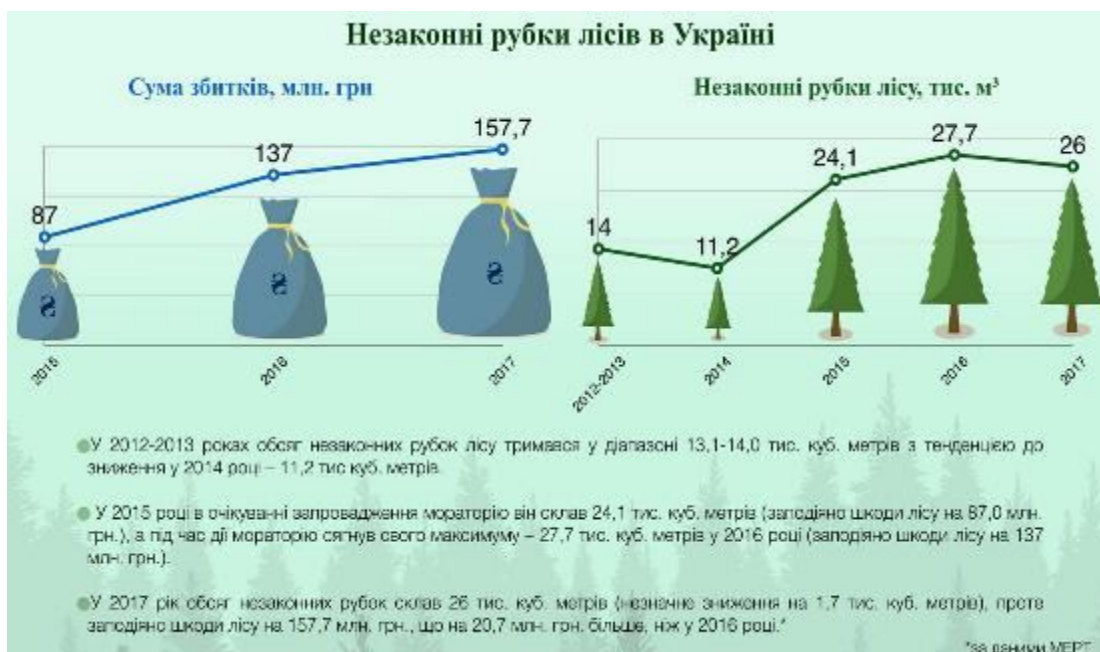

Рис. 3. Статистичні відомості за даними Міністерства економічного розвитку і торгівлі України.

Відповідно до аналізу проведеного некомерційною організацією Earthsight до грудня 2017 року митні органи ЄС зафіксували імпорт з України майже 1 мільйона кубометрів колод, які повинні були бути заборонені для експорту. При експорті з України ці колоди, як зазначається, були помилково класифіковані як «паливна деревина». На жаль, схожа ситуація відбулася в першій половині 2018 року, коли українські митники з регіону, що розташований на кордоні з Румунією, виявили нелегальний експорт колод на суму понад 1 мільйон доларів, які місцеві лісогосподарські підприємства неправильно задекларували як паливну деревину [10].

На підставі підрахунків фахівців було отримано таку цифру, як 50 %, яка означає те, що Україна експортує більше деревини, аніж це зазначено офіційно. Також відбувається незаконне «санітарне» вирубування лісу. В результаті

вирубуються значні площі здорових, молодих дерев, а старі і сухі залишаються, що має наслідком пожежі влітку під час аномальної спеки.

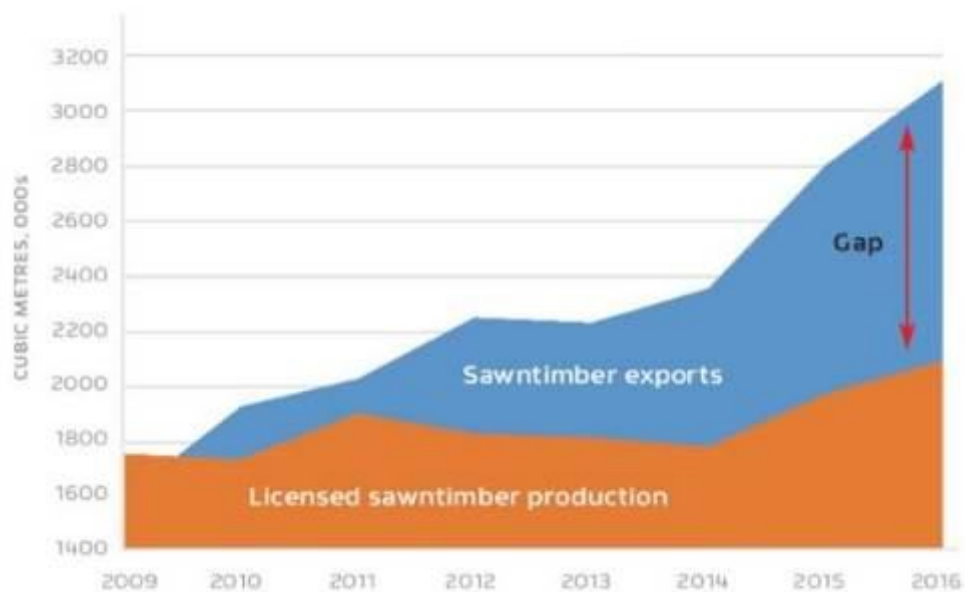

Рис. 4. Ліцензійне виробництво та загальний обсяг експорту пиломатеріалів в Україні, 2009-2016 рр.

Одним із завдань, яке таким чином виникає, є створення системи обліку деревини. З 2017 року триває погодження постанови уряду, яка має зробити електронний облік деревини обов'язковим для всіх лісгоспів [4].

Висновки. Тому проблема нераціональної та незаконної вирубки лісів є нагальною проблемою для України. Слід зосередити увагу не тільки на боротьбі із негативним наслідками, але й звести нанівець саму проблему. Необхідним є суворе дотримання чинного законодавства, яке закріплює ряд основних принципів охорони навколишнього природного середовища та запозичення позитивного досвіду країн, які поєднали економічно ефективну діяльність та збереження довкілля. Органи державної влади, на які покладено здійснювати контроль за тим, щоб не відбувалось незаконної рубки та незаконного експорту «лісу», повинні належним чином виконувати покладені на них обов'язки. Також населенню не слід замовчувати факти таких порушень і пам'ятати про те, що безробіття не повинно штовхати на порушення закону, а також замовчування факту порушення з боку інших.

Список використаних джерел

1. Про внесення змін до Закону України «Про особливості державного регулювання діяльності суб'єктів підприємницької діяльності, пов'язаної з реалізацією та експортом лісоматеріалів» щодо тимчасової заборони експорту лісоматеріалів у необробленому вигляді: Закон України від 09.04.2015 р. № 31. - Відом. Верхов. Ради України. – 2015. – ст. 291.
2. Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України від 25.06.1991 р. № 1264-XII // Відом. Верхов. Ради України. – 1991. – в редакції від 22.04.2018 р. - ст. 546.
3. Лісовий кодекс України від 21.01.1994 № 3852-XII // Відом. Верхов. Ради України. – 1994. – в редакції від 18.12.2017 р. – ст. 99.
4. Проект Постанови КМУ «Про затвердження Положення про єдину державну систему електронного обліку деревини» [Електронний ресурс]. - Режим доступу:

<http://www.minagro.gov.ua/en/node/22458> (дата звернення: 07.10.2018).

5. Екологічна та природно-техногенна безпека України: регіональний вимір загроз і ризиків : монографія / С. П. Іванюта, А. Б. Качинський. – К. : НІСД, 2012. – 308 с.

6. Стець А.О., Карманний Є.В. Зсуви ґрунтів у Дніпропетровську // Матеріали VI-ї студентської наукової конференції «Безпека людини і суспільства в сучасних умовах життєдіяльності». – Х.: Нац. юрид. ун-т, 2015. – С. 174-176.

7. Стець А.О. Проблема знищення лісів в Україні // Досягнення і проблеми юридичної науки в сучасному світі: матеріали міжнародної науково-практичної інтернет-конференції. - Тернопіль, 2017. – С. 134-136.

8. BirdLife International. 2017. Aquila heliaca (amended version of 2016 assessment). The IUCN Red List of Threatened Species 2017: e.T22696048A117070289 [Electronic resource]. - Access mode: <http://dx.doi.org/10.2305/IUCN.UK.2017-3.RLTS.T22696048A117070289.en> (date of request: 07.10.2018).

9. Carpathian Integrated Biodiversity Information System, Heritage in the Carpathians [Electronic resource], 2014.- Access mode: <http://www.ccibis.org/carpathian-values/82-heritage-in-the-natural-environment> (date of request: 07.10.2018).

10. Complicit in Corruption. - UK, 07. 2018, Earthsight. – 64 p.

Стець А.О., Карманний Е.В.

ПРАВОВЫЕ, ЭКОЛОГИЧЕСКИЕ И ТЕХНОЛОГИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ВЫРУБКИ ЛЕСОВ В УКРАИНЕ - ПУТИ РЕШЕНИЯ

Аннотация. В данной работе была рассмотрена проблема незаконной вырубке лесов. Также были определены последствия, которые возникают в результате небрежного отношения людей к экосистеме. Тезисы были написаны с целью привлечения внимания украинцев относительно того, что проблема есть и ее нужно решать как можно быстрее. Важно помнить, что если проблема не будет решена должным образом, то незаконные рубки карпатских лесов будут продолжаться и в скором будущем Украина рискует потерять одно из своих «сокровищ».

Ключевые слова: лес, Карпаты, экосистема, мораторий, незаконная рубка, нехватка воздуха, санитарная рубка, ЕС, импорт и экспорт леса.

Stets A.O., Karmanniy Ye.V.

LEGAL, ECOLOGICAL AND TECHNOLOGICAL ASPECTS OF DEFORESTATION IN UKRAINE – ARE WAYS TO BE SOLVED

Abstract. The problem of illegal deforestation was considered in this work. There were also certain consequences that arise from the people's careless attitude towards the ecosystem. The theses were written with the aim of attracting the attention of Ukrainians regarding the fact that the problem exists and it needs to be solved as quickly as possible. It is important to remember that if the problem is not solved properly, the illegal deforestation of the Carpathians will continue and in the near future Ukraine risks losing one of its "treasures".

Keywords: forest, Carpathian Mountains, the ecosystem, the moratorium, illegal logging, lack of air, sanitary felling, the EU, the import and export of timber.

Судаков Володимир Романович, студент факультету комп'ютерних наук і технологій, 2 курс, група КНТ-137,

Писарський Андрій Олексійович, старший викладач кафедри охорони праці і навколишнього середовища

Запорізький національний технічний університет, м. Запоріжжя

ПОЖЕЖНА БЕЗПЕКА З ЕЛЕКТРОПРИЛАДАМИ

***Анотація.** Проаналізовано відношення до пожежної безпеки при експлуатації електротехніки задля підвищення рівня свідомості громадян. Показано важливість серйозного сприйняття техніки безпеки та напрацювання правильних звичок. Визначено, що може викликати та запобігти домашні пожежі. Розроблено заходи для підвищення загальної свідомості користувачів техніки та зменшення ризику виникання пожежної небезпеки.*

***Ключові слова:** пожежна небезпека, пожежа, електроприлади, недбале відношення, виховання, техніка безпеки.*

Актуальність. Постановка завдання. Значення електрики в житті людини дуже велике. В побуті, в повсякденному житті людини, електричний струм використовується як для освітлення житлових приміщень, так і для живлення різних побутових приладів.

Кожен день люди користуються електричними приладами, але потрібно знати, що вони криють у собі небезпеку. Електронагрівальні прилади, телевізори, радіоприймачі тощо повинні вмикатися в електромережу тільки за допомогою справжніх штепсельних вимикачів і електророзеток заводського виробництва. Через порушення правил експлуатації електроприладів, викладених у заводських інструкціях, несвоєчасного ремонту та недбалого утримання їх у домашніх умовах нерідко виникають пожежі, які не тільки знищують матеріальні цінності та наносять значні збитки, а й забирають людські життя.

Основна частина. Здавалося б, такі електричні прилади, як телевізор, телефон і домашній комп'ютер не несуть особливої пожежної загрози в побутових умовах. Але практика показує, що багато таких сучасних приладів ввімкненні постійно в електричну мережу. Вони знаходяться тривалий час без нагляду в режимі сну, тому існує певна ймовірність їх займання з подальшим виникненням пожежі.

Комп'ютер несе пожежну небезпеку, так як має безпосередній контакт з горючими поверхнями. Найбільш пожежонебезпечним елементом у цьому приладі слід вважати блок живлення. Він може сильно перегріватися як через збої або неполадки у роботі самого комп'ютера, так і внаслідок аварійного режиму роботи в електричній мережі. Особливу небезпеку становить комп'ютер, розміщений поблизу м'яких меблів. При загорянні меблів утворюється велика кількість речовин, отруйних для організму людини. Наприклад, при горінні 1 кг поролону, виділяється 4,5 г ціаністого водню - хімічної небезпечної речовини, що десятикратно перевищує смертельну дозу для людини [1].

Національна асоціація протипожежного захисту повідомляє [2], що кожен рік за період 2012-2016 рр. більше, ніж у 55 країнах, де збирається статистика (більше 4 млрд. населення), виникало приблизно 35150 домашніх пожеж. Як захиститися від подібних випадків? Для відповіді на це питання треба глибше розглянути тему та усунути самі причини, що приводять до небезпеки. Адже у сучасному світі існує безліч вільних ресурсів з яких можна дізнатися про правила поведінки з електроприладами.

В результаті проведення соціального опитування серед студентів факультету комп'ютерних наук та технологій було визначено, що 328 із 417 (78.7%)

студентів зовсім не переймаються за пожежну безпеку при користуванні електроприладами, це може бути викликано недбалим відношенням до пожежної небезпеки з раннього віку та недостатньою увагою до такого важливого аспекту виховання, як безпеки життєдіяльності. Важливо інформування дітей та дорослих про пожежну безпеку.

Для підвищення обізнаності та уваги щодо пожежної безпеки при користуванні електроприладами рекомендовано:

- регулярно проводити бесіди з дітьми на цю тему;
- розробити методики інформування населення через засоби масової інформації;
- розробити персональні методики розвитку звичок при користуванні електроприладами.

Виконання цих заходів дозволить підвищити загальну свідомість користувачів техніки стосовно пожежної безпеки, розвинути у дітей та дорослих правильні звички та зменшити ризик пожежної небезпеки.

Висновки. У результаті дослідження було виявлено, що підвищення пожежної безпеки користувачів електроприладів може буде досягнуто усуненням недбалого ставлення до пожежної безпеки шляхом розвитку правильних звичок при користуванні цими приладами та інформування населення.

Список використаних джерел

1. Кірпічніков В. В. Побутові електроприлади і їх прихована пожежонебезпечність // Безпека життєдіяльності, 2015, №3. – Київ, 2015. – с. 25.
2. Home Electrical Fires [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.nfpa.org/-/media/Files/News-and-Research/Fire-statistics-and-reports/US-Fire-Problem/Fire-causes/osHomeElectricalFires.pdf>

Судаков В.Р., Писарский А.А.

ПОЖАРНАЯ БЕЗОПАСНОСТЬ С ЭЛЕКТРОПРИБОРАМИ

Аннотация. Проанализировано отношение к пожарной безопасности при эксплуатации электротехники для повышения уровня сознания граждан. Показана важность серьезного восприятия техники безопасности и наработки правильных привычек. Определено, что может вызвать и предотвратить домашние пожары. Разработаны мероприятия для повышения общего сознательности пользователей техники и уменьшения риска возникновения пожарной опасности.

Ключевые слова: пожарная опасность, пожар, электроприборы, небрежное отношение, воспитание, техника безопасности.

Sudakov V.R., Pysarskyi A.O.

FIRE SAFETY WITH ELECTRIC APPLIANCES

Abstract. Analyzed the attitude to fire safety in the operation of electrical engineering to increase the level of consciousness of citizens. The importance of a serious perception of safety practices and the development of correct habits is shown. Determined what can cause and prevent domestic fires. Measures have been developed to increase the general awareness of users of equipment and reduce the risk of a fire hazard.

Keywords: fire danger, fire, electrical appliances, careless attitude, upbringing, safety equipment.

Табунщик Юлия Григорьевна, студентка факультета дошкольной педагогики и психологии, 2 курс, 1 группа,
Савчук Елена Петровна, преподаватель кафедры технологического и профессионального образования, кандидат педагогических наук
Государственное учреждение «Южноукраинский национальный педагогический университет имени К. Д. Ушинского», г. Одесса

ОСНОВНЫЕ ВИДЫ, ПОСЛЕДСТВИЯ И ПУТИ ЛИКВИДАЦИИ ЧРЕЗВЫЧАЙНЫХ СИТУАЦИЙ ТЕХНОГЕННОГО ХАРАКТЕРА

***Аннотация.** В статье освещаются основные понятия и виды чрезвычайных ситуаций техногенного характера. Предлагаются их пути предупреждения и ликвидации. Представлена статистика по техногенным ситуациям в Украине.*

***Ключевые слова:** чрезвычайная ситуация техногенного характера, авария, катастрофа, пожары, взрывы, предупреждение чрезвычайной ситуации, ликвидация чрезвычайных ситуаций.*

Актуальность. Постановка задания. Мы живем в век инновационных технологий в разных областях жизни и деятельности человека. В связи с этим возникают и проблемы при обеспечении безопасности работы оборудования при современных технологиях. Поэтому одновременно разрабатываются правила и действия человека по преодолению техногенных аварий и катастроф. В этих правилах изъясняются основные причины техногенных аварий и излагается перечень мероприятий для обеспечения безопасности ситуаций техногенного характера в виде теоретических положений и практических рекомендаций.

Основная часть. Просмотрев статистику за 2018 год, в Украине зарегистрировано 128 чрезвычайных ситуаций, которые в соответствии с Национальным классификатором «Классификатор чрезвычайных ситуаций» ДК 019: 2010 разделились на чрезвычайные ситуации (ЧС): техногенного характера - 48; природного характера - 77; социального характера - 3.

Вследствие этих чрезвычайных ситуаций погибло 168 человек (из них 40 детей) и пострадало 839 человек (из них 401 ребенок).

По сравнению с 2017 годом общее количество ЧС в 2018 году уменьшилась почти на 23%, при этом количество ЧС техногенного характера уменьшилось на 4%, ЧС природного характера - на 28%, а ЧС социального характера - на 66,7%. Также, по сравнению с 2017 годом наблюдается уменьшение количества погибших и пострадавших в ЧС на 2,3% и 6,9% соответственно.

Несмотря на уменьшение в 2018 году общего количества ЧС техногенного характера, зафиксирован рост на 12,5% количества ЧС связанными с авариями на транспорте и на 10% - ЧС, связанных с пожарами и взрывами, однако количество погибших и пострадавших в этих ЧС уменьшилась, за исключением ЧС на транспорте, где количество пострадавших увеличилось более чем в 2 раза [4].

Что можно отнести к чрезвычайным ситуациям техногенного характера? Чрезвычайная ситуация техногенного характера – это 1) возникновение угрозы здоровью, жизни и деятельности людей, нанесение материального ущерба населению, окружающей среде и в целом народному хозяйству; 2) к очень

опасным чрезвычайным ситуациям техногенного характера относятся аварии на промышленных объектах и на транспорте, пожары и взрывы, высвобождение различных видов энергии (выброс опасных химических, биологических и радиоактивных веществ) и разрушение зданий и сооружений, аварии на инженерных сетях и сооружениях жизнеобеспечения, гидрологические аварии на плотинах, дамбах и т.д.

Далеко не всегда можно понять причины чрезвычайных ситуаций или предотвратить их, но вот бороться с последствиями разгула стихии и помогать пострадавшим от нее мы не только способны, но и обязаны.

Существует система мероприятий, которая предупреждает чрезвычайные ситуации.

Предупреждение чрезвычайных ситуаций – это комплекс мероприятий, проводимых заблаговременно и направленных на максимально возможное уменьшение риска возникновения чрезвычайных ситуаций, а также на сохранение здоровья людей, снижение размеров ущерба природной среде и материальных потерь в случае их возникновения.

Предупреждение чрезвычайных ситуаций включает:

- мониторинг и прогнозирование чрезвычайных ситуаций;
- рациональное размещение производительных сил по территории страны с учетом природной и техногенной безопасности;
- предотвращение аварий и техногенных катастроф путём повышения технологической безопасности производственных процессов и эксплуатационной надёжности оборудования;
- страхование ответственности за причинение вреда при эксплуатации опасного производственного объекта;
- государственный надзор и контроль по вопросам природной и техногенной безопасности;
- информирование населения о потенциальных природных и техногенных угрозах на территории проживания;
- подготовка населения в области защиты от чрезвычайных ситуаций.

Также существует система мероприятий ликвидаций чрезвычайных ситуаций. Но для начала разберемся с понятием.

Ликвидация чрезвычайных ситуаций – это аварийно-спасательные и другие неотложные работы, проводимые при возникновении чрезвычайных ситуаций и направленные на спасение жизней и сохранение здоровья людей, снижение ущерба природной среде и материальных потерь, а также на локализацию зон чрезвычайных ситуаций, прекращение действия характерных для них опасных факторов.

Успех аварийно-спасательных и других неотложных работ в зонах чрезвычайных ситуаций достигается:

- * заблаговременной подготовкой органов управления, сил и средств РСЧС к действиям при угрозе и возникновении чрезвычайных ситуаций, в том числе заблаговременным всесторонним изучением особенностей вероятных действий (участков и объектов работ), а также маршрутов ввода сил;

* непрерывным, твердым и устойчивым управлением работами, принятием оптимального решения и последовательным претворением его в жизнь, поддержанием устойчивого взаимодействия сил ликвидации ЧС;

* непрерывным ведением работ до полного их завершения с применением современных технологий, обеспечивающих наиболее полное использование возможностей сил и средств;

* неуклонным выполнением установленных режимов работ и мер безопасности;

* организацией бесперебойного обеспечения работ и жизнеобеспечения пострадавшего населения и спасателей [3, с. 14-16].

В законодательстве Украины «О гражданской обороне» в статье 8 сказано: руководители предприятий, учреждений и организаций независимо от форм собственности и подчиненности обеспечивают своих работников средствами индивидуальной и коллективной защиты, организуют эвакуацию, создают силы для ликвидации последствий чрезвычайных ситуаций (ЧС) и обеспечивают их готовность к практическим действиям, выполняют другие мероприятия по ГО и несут связанные с этим материальные и финансовые затраты.

Сущность спасательных и других неотложных работ (СидНР) – это устранение непосредственной угрозы жизни и здоровью людей, восстановление жизнеобеспечения населения, предотвращение или значительное уменьшение материальных ущербов. СидНР разделяют на спасательные работы и другие неотложные работы [5].

Спасательными работами являются:

- вскрытие заваленных сооружений и спасение из них людей;
- эвакуация (при необходимости) пострадавших и оказание первой медицинской помощи;
- вывоз или вывод людей в безопасные районы;
- социально-психологическая реабилитация населения;
- обеззараживание одежды, обуви, средств индивидуальной защиты, территорий, сооружений, а также техники;
- восстановление жизнеспособности населенных пунктов и объектов;
- организация комендантской службы, охрана материальных ценностей и общественного порядка;
- разведка маршрута выдвижения формирований, определение объема и степени разрушений, размеров зон заражения, скорости и направления распространения зараженного облака или пожара;
- прокладывание колонных путей и устройство проездов (проходов) в завалах и на зараженной территории;
- локализация аварий на водопроводных, энергетических, газовых и технологических сетях;
- ремонт и временное восстановление работы коммунально-энергетических систем и сетей связи для обеспечения спасательных работ;
- укрепление или разрушение конструкций, которые угрожают обвалом и

безопасному ведению работ [1, с. 35-38].

Как же проводятся спасательные и другие неотложные работы. Они осуществляются в три этапа.

На первом этапе решаются задачи:

- экстренной защиты населения;
- предотвращение развития или уменьшения влияния последствий;
- подготовка к выполнению СидНР.

Основными мероприятиями по экстренной защите населения являются:

- оповещение об опасности;
- использование средств защиты;
- соблюдение способов защиты;
- эвакуация из опасных районов в безопасные;
- осуществление санитарно-гигиенической, противозидемической профилактики и предоставление медпомощи;
- локализация аварий;
- остановка или изменение технологического процесса производства;
- предупреждение (предотвращение) и гашение пожаров.

На втором этапе проводятся:

- поиск пострадавших;
- извлечение пострадавших из-под завалов, из горящих домов, поврежденных транспортных средств;
- эвакуация людей из зоны бедствия, аварии, очага поражения;
- оказание медпомощи;
- санитарная обработка людей;
- обеззараживание одежды, имущества, техники, территории;
- проведение других неотложных работ, которые оказывают содействие и обеспечивают осуществление спасательных работ.

На третьем этапе решается задача обеспечения жизнедеятельности населения в районах, которые потерпели от последствий ЧС;

- восстановление или строительство жилья;
- восстановление энерго-, тепло-, водо-, газоснабжения, линий связи;
- организация медицинского обслуживания;
- обеспечение продовольствием и предметами первой необходимости;
- обеззараживание продовольствия, воды, фуража, техники, имущества, территории;
- социально-психологическая реабилитация;
- возмещения убытков;
- обеззараживание имущества, территории, техники [6, с. 56-60].

На разных объектах при техногенных авариях есть индивидуальная технологии. На радиационно-опасных объектах в первую очередь определяется степень радиации внешней среды, расстояние от места аварии до населенного пункта, учитываются метеоусловия и время года во время аварии.

При возникновении аварий, с выбросом сильнодействующих ядовитых веществ на заводах и химических предприятиях немедленно оповещаются

служащие, рабочие и население, оказавшееся в зоне заражения. Высылаются соответствующие бригады для определения концентрации отравляющего вещества, место источника, границ очага, типа химического заражения, направление движения зараженного воздуха, ликвидацию последствий химического заражения и спасательные работы производят санитарные дружины и специально обученные команды.

Обеспечивается механизация спасательных работ, личный состав спасателей снабжён средствами индивидуальной защиты, антидотами, индивидуальными противохимическими пакетами, предоставляется помощь пострадавшим в очаге химического поражения, организовывается эвакуация в медицинские учреждения. Также производят обеззараживание и дегазацию поездов и переходов, сооружений и техники, вывоз население из очага химического поражения. Потом отряды спасателей направляют на пункты специальной отработки, находящийся на незараженной территории.

При возникновении бактериологического (биологического) поражения все работы производятся по решению старшего начальника гражданской обороны. Самой ликвидацией бактериологического очага руководит начальник ГО. А медицинскими мероприятиями по ликвидации очага занимаются начальник медицинской службы.

В очаге бактериологического (биологического) поражения организовываются и проводятся: бактериологическая разведка и индикация бактериальных средств; карантинный режим или обсервация в соответствии с решением старшего начальника; санитарная экспертиза; контроль заражения продовольствия, пищевого сырья, воды и фуража, их обеззараживания; противоэпидемические, санитарно-гигиенические, специальные профилактические, лечебно-эвакуационные, противоэпизоотические, ветеринарно-санитарные мероприятия, а также санитарно-разъяснительная работа.

Во всех случаях в очаге бактериологического (биологического) поражения одно из первоочередных мероприятий – проведение профилактического лечения населения от особенно опасных инфекционных болезней.

Для проведения мероприятий по ликвидации очага бактериологического поражения привлекаются в первую очередь, силы и средства, которые оказались на территории очага, в том числе санитарно-эпидемические станции (СЭС), ветеринарные станции, передвижные противоэпидемические отряды, специализированные противоэпидемические бригады, больницы, поликлиники и прочие медицинские и ветеринарные учреждения и формирования [2, с. 44-46].

Выводы. Деятельность по защите населения и территорий от чрезвычайных ситуаций относится к числу важнейших в обеспечении государственной (национальной) безопасности Украины и может быть представлена в виде комплекса общегосударственных организационно-технических, экономических и правовых мер, осуществляемых органами государственной власти и органами местного самоуправления, специально созданными органами управления и силами предприятий и учреждений, общественными объединениями и гражданами как заблаговременно, так и при угрозе возникновения и возник-

новении таковых.

Как отмечено экологами, процесс правового регулирования в решении задач в сфере защиты населения от чрезвычайных ситуаций различного характера наиболее целесообразно проводить по следующим направлениям:

– проведение систематизации нормативно-правовых актов на государственном, региональном и местном уровнях в той или иной мере касающихся вопросов предупреждения и ликвидации чрезвычайных ситуаций, а также подведение, итогов нормотворческой деятельности;

– выявление и устранение пробелов и противоречий в действующем законодательстве. Иными словами, согласование, гармонизация, действующих нормативно-правовых актов;

– согласование национального законодательства, с международным законодательством.

Список использованных источников

1. Алексеев В. С. Безопасность жизнедеятельности. Конспект лекций / В. С. Алексеев, О. И. Жидкова. – Эксмо, 2008 г. – 260 с.

2. Белов С. В. Безопасность жизнедеятельности и защита окружающей среды (Техносферная Безопасность): Учебник / С. В. Белов. – Люберцы: Юрайт, 2016. – 702 с.

3. Борисков Н.Ф. Основы безопасности / Н. Ф. Борисков. – г. Харьков, 2000. – 158 с.

4. Державна служба з надзвичайних ситуацій [Електроний ресурс] / Інформаційно-аналітична довідка про виникнення надзвичайних ситуацій в Україні у 2018 році. – 2018. – Режим доступу: <https://www.dsns.gov.ua/ua/Dovidka-za-kvartal/87968.html>

5. Закон Украины от 8 июня 2000 года №1809-III ст. 8 «О защите населения и территорий от чрезвычайных ситуаций техногенного и природного характера». [Электронный ресурс] / Статья № 8 «О гражданской обороне». – Режим доступа: <http://www.refbzd.ru/viewreferat-2143-1.html>

6. Леонтьева И. Н. Безопасность жизнедеятельности. / И. Н. Леонтьева, А. Л. Гетия. – М.: 1998. – 305 с.

Табунщик Ю.Г., Савчук Е.П.

ОСНОВНІ ВИДИ, НАСЛІДКИ ТА ШЛЯХИ ЛІКВІДАЦІЇ НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ ТЕХНОГЕННОГО ХАРАКТЕРУ

***Анотація.** У цій статті висвітлюються основні поняття і види надзвичайних ситуацій техногенного характеру. Пропонуються їх шляхи попередження і ліквідації. Представлена статистика з техногенних ситуацій в Україні.*

***Ключові слова:** надзвичайна ситуація техногенного характеру, аварія, катастрофа, пожежі, вибухи, попередження надзвичайної ситуації, ліквідація надзвичайних ситуацій.*

Tabunshchik Y.G., Savchyk E.P.

MAIN TYPES, CONSEQUENCES AND WAYS TO ELIMINATE EMERGENCY SITUATIONS OF TECHNOLOGICAL CHARACTER

***Abstract.** This article covers the basic concepts and types of emergency situations of a man-made nature. The ways of their prevention and liquidation are proposed. Presented statistics on technological situations in Ukraine.*

***Keywords:** emergency situation of man-made nature, accident, catastrophe, fires, explosions, emergency warning, emergency response.*

Терьошкіна Анастасія Дмитрівна, студентка факультету
адвокатури, 2 курс, група 18-17-04,
Зіноватна Іляна Вікторівна, доцент кафедри трудового права,
кандидат юридичних наук

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, м. Харків

АМОРАЛЬНИЙ ПРОСТУПОК ЯК ПІДСТАВА РОЗІРВАННЯ ТРУДОВОГО ДОГОВОРУ

***Анотація.** У цій роботі піднімається питання підвищеної відповідальності педагогічних працівників, а саме підстави звільнення такої особи за вчинення “аморального проступку”. Проаналізовано судову практику, щодо розширеного тлумачення поняття “аморальності”, а також щодо суб’єктів, для яких передбачено розірвання трудового договору на цій підставі, додатково розглянуто напрацювання вчених з цього питання.*

***Ключові слова:** аморальний проступок, трудовий договір, розірвання трудового договору, педагогічні працівники, роботодавець.*

Кодекс законів про працю України (далі – *КЗпП України*) виокремлює загальні та спеціальні підстави звільнення працівників, при цьому ж окреме коло осіб, в силу своєрідності їхньої діяльності, обтяжене додатковими забороняючими нормами, які у разі їхнього порушення у процесі праці слугуватимуть додатковою підставою для звільнення. Так, положення п.3 ч.1 ст. 41 КЗпП України визначають додатковою підставою звільнення обставину, коли працівником, який виконує виховні функції, вчиняється аморальний проступок, що не сумісний з продовженням даної роботи. Зміст зазначеної норми одразу акцентує увагу на двох критичних моментах: суб’єктному складі, на яке поширюється нормативна дія п.3 ч.1 ст.41 КЗпП України та аморальний проступок як юридична підстава для правореалізації вказаної норми.

Зазначимо, що проблематика конкретизації та встановлення юридичного змісту “аморальності” поведінки працівника, який здійснює виховні функції неодноразово ставала предметом наукового інтересу низки вчених, зокрема Лавренка Б. В., Губаня Р. В., Гончарової Г. С., Прокопенка В. І., Попова-Коряк К. О., Козіна С. М., Тищенко О. В. та ін. Такий інтерес передусім обумовлений складністю та неоднозначністю розуміння поняття “аморальний проступок”, що й власне не вичерпує наукові дослідження у межах запропонованої теми.

Термін «аморальний проступок» є оціночним поняттям, оскільки не конкретизований в законодавстві, а тому саме суд, як правозастосовний орган, має можливість на свій розсуд надавати оцінку діям, виходячи з низки юридичних дій/подій/явищ, які стають предметом дослідження під час судового розгляду, зокрема й звільнень на підставі п.3 ч.1 ст.41 КЗпП України. Зокрема у своїй постанові від 19 вересня 2018 року у справі №654/998/16-ц Верховний Суд зазначив, що аморальним проступком слід вважати діяння, що суперечить загальноприйнятим нормам і правилам, порушує моральні устої суспільства, моральні цінності, які склалися в суспільстві, і суперечить змісту трудової функції конкретного працівника. Звільнення допускається за вчинення аморального проступку як при виконанні трудових обов’язків, так і не

пов'язаного з ними (вчинення такого проступку в громадських місцях або в побуті) [1]. Оцінюючи такий правовий висновок касаційної інстанції, слід зауважити, що запропоноване тлумачення розширяє розуміння “аморальності” дій працівника, який виконує виховну функцію у процесі праці, оскільки надання оцінки діям працівника на предмет їхньої “аморальності” поширюється й поза межами виконання трудової функції за місцем роботи. Подібна думка поділяється й представниками науки, зокрема Тищенко О. В. наполягає на тому, що поява в громадських місцях у нетверезому стані, неправомірна поведінка у побуті, приниження і образи дитини (учня) чи колеги тощо можуть та повинні слугувати підставами для звільнення працівника за вчинення аморального проступку [2, с.153]. Така підвищена відповідальність педагогічних працівників обумовлена тим, що вони перебувають в особливих відносинах та виконують специфічні функції, які не обмежуються лише формальним виконанням трудових обов'язків вчителя (педагога, вихователя), а й здійснюють виховну функцію, не властиву іншим категоріям працівників.

При цьому ж слід зазначити, що тлумачення “аморального проступку” у розумінні Верховного Суду теж не додало чіткості у поняттєвому змісті “аморального проступку”, адже касаційний суд обмежився загальними та не менш оцінювальними термінами як “моральні устої” та “моральні цінності”, що очевидно піддається корективам в залежності від меж та обставин конкретної життєвої ситуації.

Розуміння змісту “аморальності” також нерозривно пов'язане з колом суб'єктів на яких, в силу їх трудової діяльності, можуть поширюватися такі характеристики. Так, у абз.3 п.28 постанови Пленуму Верховного Суду України «Про практику розгляду судами трудових спорів» зазначається, що з підстав вчинення аморального проступку, несумісного з продовженням роботи можуть бути звільнені лише ті працівники, які займаються виховною діяльністю, наприклад, вихователі, вчителі, викладачі, практичні психологи, соціальні педагоги, майстри виробничого навчання, методисти, педагогічні працівники позашкільних закладів [3]. Прокопенко В. І. до кола осіб, які здійснюють виховні функції, відносить вчителів, керівників, працівників шкіл, професорсько-викладацький склад вищих навчальних закладів, майстрів виробничого навчання, вихователів гуртожитків і дитячих установ та інших працівників, основною трудовою функцією яких є виховання. При цьому вчений зазначає щодо осіб, функція виховання в яких є лише частиною їхньої загальної трудової функції, такі працівники не можуть бути звільнені з підстав наведених в п.3 ч.1 ст. 41 КЗпП України. До таких осіб слід віднести допоміжний персонал навчальних закладів.

Отже, працівники, які виконують педагогічну трудову функцію несуть підвищену відповідальність перед суспільством за власні дії, оскільки така робота обтяжена соціальним обов'язком та безпосередньо стосується виховання дітей та підлітків, а відтак потребує підвищених стандартів до питань етики та “моральних цінностей” працівника, який виконує виховну функцію. Викладене показово засвідчує потребу у нормативній розробці поняття “аморального проступку” на більш конструктивному рівні. Звісно ми свідомі того,

що передбачити всі випадки неможливо, та й не потрібно, проте формування основних критеріїв розуміння “аморальності” як такої буде слугувати підґрунтям для винесення об’єктивних та справедливих судових рішень при розгляді справ про звільнення на підставі п.3 ч.1 ст.41 КЗпП України.

Список використаних джерел

1. Постанова Верховного Суду від 19.09.2018 №654/998/16-ц [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://youcontrol.com.ua/ru/catalog/court-document/64689337/>
2. Тищенко О.В. Правові проблеми укладення, зміни та припинення трудового договору з педагогічними працівниками середніх загальноосвітніх шкіл України: дис. канд. юрид. наук: 12.00.05 / О.В. Тищенко. – К., 2002. – 204 с.
3. Про практику розгляду судами трудових спорів : Постанова пленуму Верховного Суду України від 06.11.1992 № 9. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v0009700-92>
4. Прокопенко В.І Трудове право України : [підручник для юридичних вузів і факультетів] / В.І. Прокопенко. – Х.: Консум, 1998.
5. Кодекс законів про працю України від 10.12.1971р., № 322-VIII // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1971.

Терёшкина А.Д., Зиноватная И.В.

АМОРАЛЬНЫЙ ПРОСТУПОК КАК ОСНОВАНИЕ РАСТОРЖЕНИЯ ТРУДОВОГО ДОГОВОРА

Аннотация. В этой работе поднимается вопрос повышенной ответственности педагогических работников, а именно основания увольнения такого лица за совершение "аморального проступка". Проанализировано судебную практику, для расширенного толкования понятия "безнравственности", а также о субъектах, для которых предусмотрено расторжение трудового договора на этом основании, дополнительно рассмотрены наработки ученых по этому вопросу.

Ключевые слова: аморальный проступок, трудовой договор, расторжение трудового договора, педагогические работники, работодатель.

Tereshkina A.D., Zinovatnaya I.V.

AN IMMORAL MISDEMEANOR AS THE BASIS FOR TERMINATION OF AN EMPLOYMENT CONTRACT

Abstract. This article raises the question of the increased responsibility of pedagogical workers, namely the grounds for the release of such a person for committing an "immoral misdemeanor". The analysis of judicial practice, for expanded interpretation of the notion of "immorality", as well as about subjects for which the termination of an employment contract is provided on this basis, additionally examines the achievements of scientists on this issue.

Keywords: an immoral misdemeanor, an employment contract, termination of an employment contract, pedagogical workers, an employer.

Тишаков Владислав Павлович, курсант факультету оперативно-рятувальних сил, 4 курс, група ПБ-15-241,
Бородич Павло Юрійович, доцент кафедри пожежної та рятувальної підготовки, кандидат технічних наук, доцент
Національний університет цивільного захисту України, м. Харків

ІМІТАЦІЙНЕ МОДЕЛЮВАННЯ ОПЕРАТИВНОГО РОЗГОРТАННЯ

ТА ВСТАНОВЛЕННЯ БАНДАЖІВ НА ЄМНОСТІ ЗА ДОПОМОГОЮ ПНЕВМОІНСТРУМЕНТА

Анотація. Запропонована імітаційна модель оперативного розгортання та встановлення бандажів на ємності за допомогою пневмоінструменту. Проведено її аналіз та визначено критичний шлях. Надані рекомендації по підвищенню ефективності даного процесу.

Ключові слова: мережева модель, критичний шлях, оперативне розгортання.

Актуальність. Постановка завдання. На сьогоднішній день на території України постійно існує висока імовірність виникнення надзвичайних ситуацій [1], причому найбільш небезпечними є аварії на об'єктах хімічної промисловості, тому, що вони можуть супроводжуватися зараженням території, техніки, людей. Згідно [2], одним з основних завдань Оперативно-рятувальної служби цивільного захисту (ОРСЦЗ) Державної служби України з надзвичайних ситуацій (ДСНС України) є ліквідація, як самої надзвичайної ситуації, так і її наслідків. Особливість цього процесу розглянута в нормативних документах [3, 4, 5], що регламентують діяльність ДСНС України. Але в жодному з них не розкрито питання підвищення ефективності виконання дій за призначенням особовим складом ОРСЦЗ. Для чого необхідно розглянути проміжні роботи та взаємозв'язок між ними даного процесу, що можливо зробити лише з використанням імітаційного моделювання. Тому розробка та повний аналіз моделі оперативного розгортання та встановлення бандажів на ємності за допомогою пневмоінструмента буде актуальною проблемою.

Виходячи з цього, поставлена задача побудувати імітаційну модель оперативного розгортання та встановлення бандажів на ємності за допомогою пневмоінструменту. Для цього було вирішено використовувати мережеві моделі.

Основна частина. Імітаційна модель представлена на рисунку 1. Початком є команда старшого начальника «До встановлення бандажу приступити!», закінчується модель подією «Доповідь про виконання завдання». Всі дії даного процесу наведені в таблиці 1.

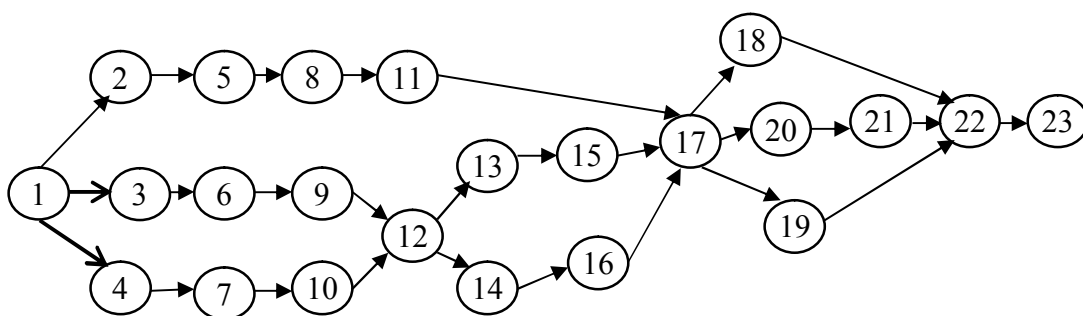

Рис. 1. Імітаційна модель оперативного розгортання та встановлення бандажів на ємності за допомогою пневмоінструменту.

Дослідження даного процесу проводилися під час занять з пожежної тактики, де були встановлені мінімальні $t_{\min i}$ та максимальні $t_{\max i}$ значення часу виконання окремих дій.

Математичне очікування було розраховано

$$\bar{t}_i = \frac{(t_{\max i} + t_{\min i})}{2} \quad (1)$$

Таблиця 1. Аналіз окремих дій оперативного розгортання та встановлення бандажів на ємності за допомогою пневмоінструменту.

№ з/п	Операція	Опис операції	t _{min i} , с	t _{max i} , с	t _{сеп i} , с	σ _i , с	σ ² _i , с ²
1.	1-2	Рятувальник №1 одягає захисний дихальний апарат, виконує оперативну перевірку та включається в нього	50	100	75	8,3	69,4
2.	1-3	Рятувальник №2 одягає захисний дихальний апарат, виконує оперативну перевірку та включається в нього	50	100	75	8,3	69,4
3.	1-4	Рятувальник №3 одягає захисний дихальний апарат, виконує оперативну перевірку та включається в нього	50	100	75	8,3	69,4
4.	2-5	Рятувальник №1 бере пневматичну подушку у чохла	10	20	15	1,7	2,8
5.	3-6	Рятувальник №2 бере балон з повітрям та шлангами	20	30	25	1,7	2,8
6.	4-7	Рятувальник №3 бере два ремені	10	20	15	1,7	2,8
7.	5-8	Рятувальник №1 підходить до місця пробоїни в цистерні	60	180	120	20,0	400,0
8.	6-9	Рятувальник №2 підходить до місця пробоїни в цистерні	60	180	120	20,0	400,0
9.	7-10	Рятувальник №3 підходить до цистерни з тильної сторони до пробоїни	60	190	125	21,7	469,4
10.	8-11	Рятувальник №1 приставляє подушку поруч з пробоїною	10	20	15	1,7	2,8
11.	9-12	Рятувальник №2 кладе балон біля цистерни	10	30	20	3,3	11,1
12.	10-12	Рятувальник №3 перекидає ремені через смінь	20	30	25	1,7	2,8
13.	12-13	Рятувальник №2 просовує ремені в чохла та перекидає їх під ємністю	30	60	45	5,0	25,0
14.	12-14	Рятувальник №3 приймає ремені від рятувальника №2	20	40	30	3,3	11,1
15.	14-16	Рятувальник №3 заводить ремені в «стяжку-трещотку»	20	40	30	3,3	11,1
16.	11-17	Рятувальник №1 пересуває подушку на пробоїну	10	20	15	1,7	2,8
17.	13-15	Рятувальник №2 приєднує шланг від балона до подушки	20	40	30	3,3	11,1
18.	16-17	Рятувальник №3 затягує ремені «стяжкою-трещоткою»	15	25	20	1,7	2,8
19.	15-17	Рятувальник №2 повертається до балона	5	15	10	1,7	2,8

№ з/п	Операція	Опис операції	$t_{\min i, c}$	$t_{\max i, c}$	$t_{\text{сер } i, c}$	σ_i, c	σ^2_i, c^2
20.	17-20	Рятувальник №2 відкриває балон та надуває подушку	10	50	30	6,7	44,4
21.	17-18	Рятувальник №1 слідкує а тим, як рятувальник №2 надуває балон	10	50	30	6,7	44,4
22.	17-19	Рятувальник №3 слідкує а тим, як рятувальник №2 надуває балон	10	50	30	6,7	44,4
23.	20-21	Рятувальник №2 закриває балон	5	10	7,5	0,8	0,7
24.	18-22	Рятувальник №1 шикуються в шеренгу	10	30	20	3,3	11,1
25.	21-22	Рятувальник №2 шикуються в шеренгу	10	30	20	3,3	11,1
26.	19-22	Рятувальник №3 шикуються в шеренгу	10	30	20	3,3	11,1
27.	22-23	Доповідь про виконання завдання	5	15	10	1,7	2,8

Враховуючи те, що для одновершинних розподілів середньоквадратичне відхилення приблизно дорівнює $1/6$ інтервалу, на якому розглядається розподіл [6, 7], дана оцінка розраховується як:

$$\sigma_i \approx \frac{t_{i \max} - t_{i \min}}{6} \quad (2)$$

Використавши отримані результати, були розраховані [8] основні параметри мережевої моделі (таблиця 2).

Для визначення критичного шляху імітаційної моделі були розраховані значення математичного очікування (3) та дисперсії (4) критичного шляху.

Таблиця 2. Параметри мережевої моделі рятування постраждалого з приміщення за допомогою НРВ-1.

Операція	t_i, c	Ранній час		Пізній час		Резерв часу R, c
		$t_{i \text{ р.п.}}, c$	$t_{i \text{ р.з.}}, c$	$t_{i \text{ п.п.}}, c$	$t_{i \text{ п.з.}}, c$	
1-3	75	0	75	0	75	0
3-6	25	75	100	75	100	0
6-9	120	100	220	100	220	0
9-12	20	220	240	220	240	0
12-13	45	235	280	235	280	0
13-15	30	280	310	280	310	0
15-17	10	310	320	310	320	0
17-20	30	320	350	320	350	0
20-21	7,5	350	357,5	350	357,5	0
21-22	20	357,5	377,5	357,5	377,5	0
22-23	10	377,5	387,5	377,5	387,5	0
1-2	75	0	75	80	155	80
2-5	15	75	90	155	170	80

Операція	t _i , с	Ранній час		Пізній час		Резерв часу R, с
		t _{i п.п.} , с	t _{i п.з.} , с	t _{i п.п.} , с	t _{i п.з.} , с	
5-8	120	90	210	170	290	80
8-11	15	210	225	290	305	80
11-17	15	225	240	305	320	80
17-18	30	320	350	320	350	0
18-22	20	350	370	357,5	377,5	7,5
1-4	75	0	75	0	75	0
4-7	15	75	90	75	90	55
7-10	125	90	215	90	215	0
10-12	25	215	240	215	240	0
12-14	30	240	270	240	270	0
14-16	30	270	300	270	300	0
16-17	20	300	320	300	320	0
17-19	30	320	350	327,5	357,5	7,5
19-22	20	350	370	357,5	377,5	7,5

$$\bar{t}(L_{кр}) = \sum \bar{t}_{i_{кр}} = 387,5 \text{ с}, \quad (3)$$

де $\bar{t}_{i_{кр}}$ - математичне очікування i -ї операції критичного шляху, с.

$$\sigma^2(L_{кр}) = \sum \sigma_i^2 = 581,2 \text{ с}^2, \quad (4)$$

де σ_i^2 - дисперсія i -ї операції критичного шляху.

Тоді середньоквадратичне відхилення критичного шляху буде дорівнюватися $\sigma(L_{кр}) = 24,1$ с.

Критичним в імітаційній моделі оперативного розгортання та встановлення бандажів на ємності за допомогою пневмоінструменту є шлях дій другого номера, тобто на ньому буде найбільша затримка часу. Тому для підвищення ефективності розглянутого процесу необхідно по-перше другим номером ставити найбільш підготовленого рятувальника, який досконало вміє працювати з засобами захисту органів дихання та з пневмооснащенням, але час затримки третього номера не значний, тобто номеру один необхідно максимально допомагати іншим номерам виконувати їх дії.

Висновки. Запропонована імітаційна модель оперативного розгортання та встановлення бандажів на ємності за допомогою пневмоінструменту повністю відображає даний процес. Проведені дослідження критичного шляху, які дозволили надати рекомендації по підвищенню ефективності оперативного розгортання та встановлення бандажів на ємності за допомогою пневмоінструменту.

Список використаних джерел

1. Національна доповідь про стан техногенної та природної безпеки в Україні у 2016 році / Державна служба України з надзвичайних ситуацій. - К.: ДСНС України, 2017. - 365 с.
2. Кодекс цивільного захисту України : станом на 01 липня 2013 р. – К. : Верховна

Рада України. – Офіц. вид. – К. : Парлам. вид-во, 2013. – 82 с.

3. Настанова з організації газодимозахисної служби в підрозділах Оперативно-рятувальної служби МНС України : Наказ МНС України № 1342 від 16 грудня 2011р. : М-во надзв. сит. України, 2011. – 56 с.

4. Статут дій у надзвичайних ситуаціях органів управління та підрозділів Оперативно-рятувальної служби цивільного захисту : Наказ МНС України № 575 від 13 березня 2012 р. : М-во надзв. сит. України, 2012. – 178 с.

5. Правила безпеки праці в органах і підрозділах МНС України : Наказ МНС України № 312 від 7 травня 2007 р. : М-во надзв. сит. України, 2007. – 248 с.

6. Бородич П.Ю. Розробка моделі оперативного розгортання особового складу аварійно-рятувального автомобілю при рятуванні постраждалого з колектору [Електронний ресурс] / П.Ю. Бородич, А.В. Максимов, С.В. Копральчук // Проблеми надзвичайних ситуацій. Зб. наук. пр. НУЦЗ України. – вип. 25. – Харків: НУЦЗУ, 2017. с 8-13. <http://nuczu.edu.ua/sciencearchive/ProblemsOfEmergencies/vol22/Borodich.pdf>

7. Стрелец В.М. Экспертные оценки профессионально важных качеств пожарных / В.М. Стрелец, Д.Ю.Каскевич // Проблемы пожарной безопасности: Сб. науч. тр. Вып.5. – Харьков: ХИПБ, 1999. – С.183-185.

8. Экспертные системы: состояние и перспективы: Сб. науч. тр. // АН СССР, Ин-т проблем передачи информации: Отв. ред. Д.А. Поспелов. – М.: Наука, 1989. - 152 с.

Тишаков В.П., Бородич П.Ю.

ИМИТАЦИОННОЕ МОДЕЛИРОВАНИЕ ОПЕРАТИВНОГО РАЗВЕРТЫВАНИЯ И УСТАНОВКИ БАНДАЖЕЙ НА ЕМКОСТИ С ПОМОЩЬЮ ПНЕВМОИНСТРУМЕНТА

Аннотация. Предложена имитационная модель оперативного развертывания и установки бандажей на емкости с помощью пневмоинструмента. Проведен ее анализ и определены критический путь. Даны рекомендации по повышению эффективности данного процесса.

Ключевые слова: сетевая модель, критический путь, оперативное развертывание.

Tishakov V.P., Borodich P.Yu.

SIMULATION MODELING OF OPERATIVE DEPLOYMENT AND INSTALLATION OF BANDAGES ON TANKS USING PNEUMATIC TOOLS

Abstract. A simulation model of the operative deployment and installation of bandages on tanks with the help of a pneumatic tool is proposed. Its analysis has been carried out and a critical path has been determined. Recommendations are given to improve the effectiveness of this process.

Keywords: network model, critical path, rapid deployment.

Ткачук Катерина Василівна, студентка Інституту прокуратури
та кримінальної юстиції, 2 курс, група 01-17-01,

Жернаков Володимир Володимирович, професор кафедри трудового
права, кандидат юридичних наук, професор

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, м. Харків

ПРАВО НА ГІДНУ ПРАЦЮ

Гідність людини визнано однією з найвищих правових цінностей, що знайшла своє відображення в міжнародних та національних нормативно-правових. Так, у статті 1 Загальної декларації прав людини 1948 р. визначено, що всі люди народжуються вільними і рівними у своїй гідності та правах.

У статті 21 Конституції України визначено положення, згідно з яким усі люди є вільні і рівні у своїй гідності та правах. Далі, у ст. 68 Основного закону закріплено обов'язок не посягати на права і свободи, честь і гідність інших людей, а тому гідність людини є непорушною, тобто такою, що не підлягає жодному втручанню за будь-яких умов.

Право людини на честь та гідність є одним із основних прав. Проте на сьогодні не існує чіткого формулювання та підходу до поняття «людська гідність», незважаючи на те, що указане словосполучення зустрічається в міжнародних і національних правових актах.

У п. 3 ст. 21 Проекту Трудового кодексу України №1658 до основних трудових прав працівника віднесено «право на повагу його гідності і честі та їх захист». Закріплення такого підходу у трудовому права є достатньо новачийним, проте цілком виправданим. Законне закріплення права працівника на захист своєї гідності і честі є необхідним кроком із приведення національного законодавства у відповідність до міжнародних стандартів.

Гідність працівника потрібно розглядати у двох значеннях: як елемент трудового правовідношення і як особисте немайнове трудове право. Щодо першого, то його суть полягає у тому, що трудове правовідношення має будуватися на повазі і гідному ставленні до працівника. Оскільки, працівник, виконуючи роботу за певною кваліфікацією задовольняє не тільки власні потреби, а й потреби роботодавця, суспільства та держави. Щоб жити, людина повинна працювати, проте, щоб задовольняти потреби суспільства, держави, людина у процесі самої праці повинна вдосконалюватися. Для цього роботодавець, держава мають створити гідні умови праці та гідний рівень оплати праці, завдяки яких людина зможе себе реалізувати, приносячи користь при цьому і собі, і суспільству, і державі. Це дасть змогу працівнику забезпечити собі гідний життєвий рівень, а не достатній, як зазначено в ст. 48 Конституції України. Така конструкція не відповідає вимогам часу, та міжнародним європейським стандартам.

Щодо другого – особистісного елементу, то гідність працівника має велике значення не тільки тому, що він здійснює трудову діяльність, а й що він є, перш за все, особистістю, а не елементом виробничих сил у процесі здійснення трудової діяльності.

Право на честь М. Й. Бару розумів як правомочність працівника, чиє ставлення до праці відповідає принципам моралі й вимогам права, на всемірну охорону його гідності й трудової репутації, на відповідну моральну оцінку його праці. Тобто, поняття честь і гідність тісно переплітаються між собою.

Провідна роль у встановленні концепції гідної праці належить Міжнародній організації праці, на яку вона звернула увагу ще в 1999 році. Далі були формулюванні спільні зобов'язання представників урядів і організацій роботодавців та працівників 182 держав – членів МОП – щодо розширення можливостей досягнення прогресу і соціальної справедливості. Стратегічні завдання, що відображені в Програмі гідної праці МОП, вирішення яких спрямовано, передусім, на сприяння гідній зайнятості, розробку і розширення заходів соці-

ального захисту, сприяння соціальному діалогу, дотримання міжнародних трудових норм, сприяння і реалізацію основних принципів і прав у сфері праці. А тому дана Декларація, як і інші документи, стала слугувати основою для сприяння працівникам усіх країн домагатися соціально справедливих умов праці, що забезпечують їм гідну працю.

Треба зауважити, що право на гідну працю є складним явищем, що лежить у площині права, політики, економіки, соціального і культурного життя суспільства. Держава як суб'єкт, що наділений владою, займає провідне місце в регулюванні відносин, що виникають у сфері праці, є гарантом реалізації концепції гідної праці.

Сьогодні зростає нагальна необхідність узгодження інтересів найманих працівників, роботодавців і держави, тобто саме тих суб'єктів, що мають протилежні інтереси. Виникає питання щодо збалансованості інтересів працівників, роботодавців і держави стосовно застосування найманої праці, зменшення соціальної напруги і забезпечення суспільної справедливості. Правовою формою такого балансу виступає право на гідну працю, як засіб узгодження інтересів. Концепція гідної праці є елементом правової політики держави, визнанням цінності як самої праці, так і її виконавця – людини (працівника).

Tkachuk K.V., Zhernakov V.V.
THE RIGHT TO DECENT WORK

Церковна Владислава Олександрівна, студентка фінансово-правового факультету, 5 курс, група 10-18м-01,

Карманний Євгеній Вадимович, доцент кафедри трудового права, кандидат технічних наук, доцент

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, м. Харків

**ВИКЛИКИ ТА ЗАГРОЗИ ТЕРОРИЗМУ:
ОГЛЯД МЕТОДОЛОГІЧНОГО АПАРАТУ ПРОТИДІЇ**

***Анотація.** Розглянуті типові схеми фінансування тероризму у світі, досліджені норми законодавства України, що регулюють правовідносини у сфері протидії тероризму, аналізується сучасний стан терористичної загрози в Україні.*

***Ключові слова:** тероризм, фінансування тероризму, боротьба з тероризмом, протидія терористичній діяльності.*

Актуальність. Постановка завдання. Тероризм становить серйозну небезпеку для світової спільноти та окремих держав, зокрема й для України. Незаконні збройні формування, що діють на тимчасово окупованій території України, широко використовують терористичну тактику, яка мало чим відрізняється від дій терористичних організацій, які визнані такими на міжнародному рівні. Непроста ситуація, яка постала перед Україною, потребує пошуку нових рішень не тільки на національному рівні, а й глобальному рівні. Для України є актуальним оновлення методів виявлення та протидії фінансуванню терориз-

му. Антитерористична операція, що триває на території окремих районів Донецької та Луганської областей спонукає для запровадження заходів щодо боротьби з фінансуванням тероризму.

Фінансування тероризму досліджувалось багатьма вітчизняними та зарубіжними науковцями, які розглядали проблемні питання кримінальної відповідальності за терористичні злочини. Деякі вчені притримуються думки, що предметом фінансування терористичної організації можуть бути кошти в національній чи іноземній валюті, а також цінні папери [1, 7]. Проте способи та методи фінансування тероризму продовжують розвиватися і вдосконалюватися з урахуванням розвитку технологій або з метою навмисних спроб уникнення заходів, що вживаються правоохоронними органами.

Основна частина. В першу чергу, визначення поняття «тероризм» у національному законодавстві надано у ст. 1 Закону України (ЗУ) «Про боротьбу з тероризмом» [2], згідно з якою це – суспільно небезпечна діяльність, що полягає у свідомому, цілеспрямованому застосуванні насильства шляхом захоплення заручників, підпалів, убивств, тортур, залякування населення та органів влади або вчинення інших посягань на життя чи здоров'я ні в чому не винних людей або погрози вчинення злочинних дій з метою досягнення злочинних цілей.

Джерелом терористичної загрози також можуть бути невеликі терористичні осередки або окремі терористи, що схильні до вчинення терористичних актів та завдання істотної шкоди суспільству. У зв'язку з цим важливо виявити та ліквідувати мережі фінансування терористичних угруповань всіх типів. Ризики фінансування тероризму та сепаратизму обумовлені рядом причин, зокрема: економіка України передбачає широке коло використання готівкових коштів; слабкий контроль за реєстрацією юридичних утворень та складність процесу алгоритму перевірки кінцевих бенефіціарних власників; велика частка некомерційних організацій; встановлені певні обмеження на проведення перевірок юридичних утворень; не контрольованість деяких ділянок державного кордону [3, 7].

Окрім ЗУ «Про боротьбу з тероризмом» [2], до інших вітчизняних нормативно-правових актів, які регулюють питання протидії тероризму, відноситься Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» від 14.10.2014 р. № 1702-VII та Кримінальний кодекс України, де передбачено відповідальність за фінансування тероризму (ст. 258-5 КК).

Досвід провідних країн свідчить, що ефективними заходами з мінімізації та протидії тероризму є запровадження постійного контролю за фінансовими інституціями. Сьогодні такий контроль в Україні здійснює Державна служба фінансового моніторингу. Завдання та функції цієї служби визначені Законом України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» та Положенням про Державну службу фінансового моніторингу України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 29 липня 2015 р. № 537 [3]. Державна служба фінансо-

вого моніторингу у тісній співпраці з фінансовими, контролюючими, правоохоронними органами України та компетентними органами іноземних держав, постійно здійснює дослідження методів та схем легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, та фінансування тероризму.

Відомо, що спонсорами фінансування терористичної діяльності виступають як неофіційні джерела (незаконний обіг наркотиків, зброї, інші тяжкі та особливо тяжкі злочини корисливої спрямованості), так і цілком легальні (благодійні фонди і громадські організації, а іноді й національні уряди, які підтримують терористичну діяльність в своїх політичних цілях.

До початку XXI століття Україна взагалі не мала системи фінансового моніторингу, вона лише частково відповідала окремим міжнародним стандартам у сфері протидії відмиванню коштів. Саме стандарти FATF стали основою для створення антилегалізаційного законодавства багатьох країн, у тому числі України [4]. Також, дуже важливе значення для боротьби з тероризмом має Міжнародна конвенція «Про боротьбу з фінансуванням тероризму», прийнята Резолюцією 54/109 Генеральної Асамблеї ООН від 9 грудня 1999 р. та ратифікована із заявою Законом України від 12 вересня 2002 року № 149-IV «Про ратифікацію Міжнародної конвенції про боротьбу з фінансуванням тероризму». У ст. 2 цієї Конвенції пропонується визнати кримінально-караними діяння, коли суб'єкт будь-якими методами, прямо або побічно, незаконно та умисно надає кошти або здійснює їх збір з наміром, щоб вони використовувались для вчинення: будь-якого діяння, яке являє собою злочин; будь-якого іншого діяння, спрямованого викликати смерть будь-якої громадянської особи, яка не бере активної участі у воєнних діях, або заподіяти їй тяжке тілесне ушкодження, коли мета такого діяння полягає в залякуванні населення чи змушенні урядів вчинити будь-яку дію або утриматися від неї.

Єврокомісія розробила комплекс заходів по боротьбі з фінансуванням тероризму щодо посилення прикордонного контролю, удосконалення Шенгенської інформаційної системи (SIS). Цей комплекс передбачає збільшення контролю за перевезенням готівкових коштів та золота під час перетину кордонів ЄС. Особи, які викликають підозри, мають ретельно перевірятися, навіть якщо вони ввозять у ЄС менше 10 тис. євро. У рамках таких заходів пропонується внесення у зазначену базу даних щодо: осіб, які підозрюються у причетності до терористичної діяльності; осіб, яким заборонено в'їзд до Євросоюзу; мігрантів, стосовно яких видано санкцію на депортацію.

Ще у 1980-х роках був запропонований термін кібертероризм. Фахівці американського Інституту безпеки та розвідки вперше використали його в контексті тенденції переходу тероризму з фізичного у віртуальний світ, зростаючого перетину і зрощення цих світів [5].

В Україні серйозне значення небезпеці кібертероризму держава вперше законодавчо звернула увагу лише у 2016 році - з метою створення умов для безпечного функціонування кіберпростору була затверджена Указом Президента України від 15 березня 2016 року № 96/2016 «Стратегія кібербезпеки України», у якій прямо зазначено, що сучасні інформаційно-комунікаційні тех-

нології можуть використовуватися для здійснення терористичних актів, зокрема шляхом порушення штатних режимів роботи автоматизованих систем керування технологічними процесами на об'єктах критичної інфраструктури [6].

Розглянемо останні новітні способи та методи фінансування своїх операцій терористичними організаціями:

1) Розміщення різноманітних оголошень в мережі для спонсорів, використання віртуальних азартних ігор, фальшивих інтернет-магазинів.

2) Використання некомерційних (благодійних) організацій - збір коштів, направлених на фіктивну благодійність. Є випадки використання благодійних організацій, як пряме джерело прибутку і подальшого його направлення на прикриття фінансування тероризму.

3) Соціальні мережі, платіжні продукти та послуги, експлуатація природних ресурсів в контексті майже легального прикриття фінансування тероризму. Широка доступність та анонімність Інтернету поруч зі швидким поширенням соціальних мереж використовується терористичними угрупованнями для збору коштів по всьому світі.

4) Виникнення віртуальних та цифрових валют сприяло залученню коштів у значних розмірах в платіжні механізми для надання більш швидкого та зручного способу переказу коштів з використанням мережі Інтернет [3]. Криптовалюти, такі як біткоіни, дозволяють здійснювати анонімні перекази коштів в міжнародному масштабі. Дослідження свідчать, що злочинці знаходять віртуальні валюти, які забезпечують анонімність як користувачів, так і операцій, дозволяють швидко переводити незаконні доходи з однієї країни до іншої тощо.

Висновки. Слід зазначити, що найближчим часом нагально необхідним є підвищення кваліфікації співробітників правоохоронних органів та підготовка суддів, слідчих і прокурорів для роботи з доказами, отриманими в електронній формі, з урахуванням особливостей кіберзлочинів. Для ефективного захисту від терористичних актів у інформаційному просторі необхідно вдосконалити: відповідне законодавство, підготовку спеціальних підрозділів по боротьбі з кіберзлочинністю, технічні заходи забезпечення відповідного рівня безпеки інформаційних ресурсів.

Успішна боротьба з фінансуванням і розповсюдженням тероризму потребує постійної міжвідомчої взаємодії між усіма членами національної системи запобігання та протидії легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом, та міжнародного співробітництва у цій сфері. Завдання боротьби з тероризмом не зводиться виключно до виявлення і припинення окремих актів тероризму, а ставиться значно ширше - припинити саму терористичну діяльність, важливе значення якої має фінансова сторона. Адже вона дає можливість людським і матеріальним ресурсам, які задіяні в злочинних організаціях, відтворювати і нарощувати силу.

Використовуючи розглянутий у статті методологічний апарат, кращий вітчизняний та закордонний досвід, й враховуючи організаційно-правові аспекти викликів і загроз сучасного тероризму, українські правоохоронні органи вже сьогодні здатні ефективно протидіяти не тільки фінансуванню, но й запобіганню та знешкодженню терористичної діяльності й відповідних організацій

на теренах нашої держави.

Список використаних джерел

1. Беницкий А.С. Ответственность за легализацию преступно приобретенных доходов в уголовном законодательстве Украины и РФ: [моногр.] / Беницкий А.С., Розовский Б.Г., Якимов О.Ю. – Луганск: РИО ЛГУВД им. Э.А. Дидоренко, 2008. - С. 379 - 380.
2. Про боротьбу з тероризмом: Верховна Рада України; Закон України від 20.03.2003 № 638- VI / [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/638-15>
3. Типологічні дослідження Державної служби фінансового моніторингу України за 2017 рік – К., 2018. – 148 с.
4. Міжнародні стандарти з протидії відмиванню доходів та фінансуванню тероризму і розповсюдженню зброї масового знищення. / [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.sdfm.gov.ua/content/file/Site_docs/2012/22.03.2012/1.pdf
5. Collin B. The Future of Cyberterrorism // Crime and Justice International Journal. - 1997. - Vol. 13. – Edition № 2.
6. Стратегія кібербезпеки України, затверджена Указом Президента України від 15 березня 2016 року № 96/2016. / [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://www.president.gov.ua/documents/962016-19836>
7. Карманний Є.В., Церковна В.О. Організаційно-правові аспекти фінансування сучасного тероризму // Журнал східноєвропейського права. – Київ, 2019. – № 59. – С. 31 – 38.

Церковная В.О., Карманний Е.В.

ВЫЗОВЫ И УГРОЗЫ ТЕРРОРИЗМА: ОБЗОР

МЕТОДОЛОГИЧЕСКОГО АППАРАТА ПРОТИВОДЕЙСТВИЯ

Аннотация. Рассмотрены типовые схемы финансирования терроризма в мире, исследованы нормы законодательства Украины, регулирующие правоотношения в сфере противодействия терроризму, анализируется современное состояние террористической угрозы в Украине.

Ключевые слова: терроризм, финансирование терроризма, борьба с терроризмом, противодействие террористической деятельности.

Cerkovna V.O., Karmanniy Ye.V.

CHALLENGES AND THREATS OF TERRORISM: AN OVERVIEW OF THE METHODOLOGICAL APPARATUS OF COUNTERACTION

Abstract. The article deals with the typical schemes of terrorist financing in the world, examines the norms of Ukrainian legislation regulating legal relations in the field of counteraction to terrorism, analyzes the current state of the terrorist threat in Ukraine.

Keywords: terrorism, financing of terrorism, fight against terrorism, counteraction to terrorist activity.

Цибулько Андрій Володимирович, студент Інституту прокуратури та кримінальної юстиції 3 курс, група 01-16-21,

Свічкарьова Ярослава Віталіївна, доцент кафедри трудового права, кандидат юридичних наук, доцент

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, м. Харків

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРОГРАМИ «МУНІЦИПАЛЬНА НЯНЯ» В УКРАЇНІ

Анотація. В науковій роботі розглянуто проект постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку відшкодування послуги з догляду за дитиною до трьох років «муніципальна няня»». Проаналізовано думки фахівців та практичних працівників щодо

правового статусу осіб, які будуть працювати муніципальними нянями. Зроблено пропозиції щодо вдосконалення положень вказаного нормативно-правового акту.

Ключові слова: «муніципальна няня», сім'ї з дітьми, соціальна допомога, компенсаційна виплата, догляд за дитиною.

Актуальність. Пріоритетним напрямком соціальної політики нашої держави, яка проголосила курс на зближення з Європейським Союзом, є перевага загальнолюдських та сімейних цінностей, тому країна на законодавчому рівні виділила неповнолітніх дітей та сім'ю, яка їх виховує й утримує, як одну із самих вразливих категорій населення. Україна визнає сім'ю головною структурною одиницею суспільства, а головною функцією – народження та виховання дітей [1, с. 3].

Слід назначити, що на сьогодні в Україні зокрема, звичайною практикою є одна-дві дитини на сім'ю. За даними Державної служби статистики, серед українських сімей 74% – одnodітні, майже чверть – дводітні, а 3% виховують трьох і більше дітей [2]. І.Губеладзе – завідувач Лабораторії раннього розвитку дитини Інституту розвитку дитини зазначає, що «причина цього полягає в боязні і небажання подружніх пар народжувати більше від двох дітей через матеріальний стан чи власні погляди на життя» [2].

За даними Державної служби статистики, за 2018 рік демографічна ситуація, порівняно з попередніми роками змінилась не в кращий бік. У 2017 році на кожних 100 померлих осіб, приходилось 63 новонароджених [3]. У 2018 році ці данні були наступними: на кожних 100 померлих – 54 новонароджених [4].

З метою удосконалення державної системи захисту прав та інтересів дитини Урядом України було визначено пріоритетні напрями у цій сфері. Зокрема, Розпорядження Кабінету Міністрів України від 05 квітня 2017 р. № 230-р було схвалено Концепцію Державної соціальної програми “Національний план дій щодо реалізації Конвенції ООН про права дитини” на період до 2021 року». 30 травня 2018 р. Кабінету Міністрів України видав Постанову №427» Деякі питання реалізації пілотного проекту із соціального захисту сімей з дітьми та підтримки розвитку відповідального батьківства», в якій зазначено, що «з 1 січня 2019 р. відшкодування послуги з догляду за дитиною до трьох років “муніципальна няня” у розмірі прожиткового мінімуму на дітей віком до шести років, встановленого станом на 1 січня відповідного року, на умовах співфінансування з різних бюджетів». Отже, з 01 січня 2019 р. повинна працювати в нашій країні послуга «муніципальна няня». Однак, правовий статус працівника, який буде безпосередньо працювати (виконувати такі послуги) в чинному законодавстві України не визначено.

Питання про форми і види соціального захисту сімей з дітьми досліджувалися у працях багатьох вітчизняних науковців, серед яких Н.Б. Болотіна, С.М. Прилипко, С.М. Синчук, І.М. Сирота, Б.І. Сташків, І.С. Ярошенко, Є.П. Яригіна ін. Однак, оскільки саме поняття «послуги з догляду за дитиною до трьох років «муніципальна няня»» з'явилося лише у минулому році, досліджень вказаної проблематики поки що не проводилося.

Постановка завдання. Аналіз Проекту постанови про затвердження Порядку відшкодування послуги з догляду за дитиною до трьох років «муніци-

пальна няня», спроба висвітлення правового статусу працівника, який буде безпосередньо виконувати такі послуги.

Основна частина. У 2018 році Кабінетом Міністрів України (далі – КМУ) на офіційному сайті КМУ було опубліковано проект Постанови про затвердження Порядку відшкодування послуги з догляду за дитиною до трьох років «муніципальна няня» (далі – Постанова). Відповідно п.2 до цієї Постанови – муніципальна няня – будь-яка фізична особа – підприємець (КВЕД 97.00, КВЕД 88.91) / юридична особа, що надає послугу з догляду за дітьми (КВЕД 78.20, КВЕД 85.10), за винятком державних і комунальних закладів дошкільної освіти, та з якою укладено угоду / договір про здійснення догляду за дитиною до трьох років [5].

Відшкодування послуги „муніципальна няня” є щомісячною адресною компенсаційною виплатою матері / батьку або опікуну дитини до трьох років (далі – компенсація послуги „муніципальна няня”). Призначення та виплата компенсації послуги „муніципальна няня” здійснюється згідно з рішенням структурного підрозділу з питань соціального захисту населення районної, районної у м. Києві держадміністрації, виконавчого органу міської, районної у місті (у разі її утворення) ради, об’єднаної територіальної громади (далі – місцевий структурний підрозділ з питань соціального захисту населення).

Компенсація послуги „муніципальна няня” виплачується отримувачу послуги „муніципальна няня” в розмірі прожиткового мінімуму на дітей віком до шести років, встановленого на 1 січня відповідного року, за кожну дитину, якій надається послуга з догляду муніципальною нянею. Право на отримання компенсації послуги „муніципальна няня” мають громадяни України, іноземці та особи без громадянства, які на законних підставах проживають на території України та уклали угоду / договір про здійснення догляду за дитиною до трьох років між отримувачем послуги „муніципальна няня” та муніципальною нянею.

Компенсація послуги „муніципальна няня” не надається батькам, які є батьками-вихователями дитячих будинків сімейного типу, прийомними батьками, якщо вони отримують грошове забезпечення відповідно до законодавства.

Договір / угода про здійснення догляду за дитиною до трьох років укладається у письмовій формі між отримувачем послуги „муніципальна няня” та муніципальною нянею. Істотними умовами договору / угоди про здійснення догляду за дитиною до трьох років є назва послуги, її обсяг із зазначенням конкретних заходів, умови та строк її надання, вартість, періодичність оплати, відповідальність сторін та інші умови, які сторони визнають істотними.

Із аналізу вказаних положень виникає питання щодо правового статусу особи яка буде надавати послуги «муніципальної няні».

По-перше, із визначення, що дано у вказаній Постанові можна зробити висновки про те, що: а) «муніципальною нянею» може бути фізична особа-підприємець та надавати послуги на підставі укладеного цивільно-правового договору про надання послуг або б) юридична особа.

Щодо юридичної особи, яка виконуватиме послуги щодо надання «муніципальних нянь», на нашу думку, в даному випадку будуть існувати відноси-

ни з запозиченої праці. Тобто, юридична особа, скоріш за все, кадрове агентство, буде приймати на роботу по трудовому договору працівників, які в подальшому виконуватиме послуги «няні» безпосередньо в сім'ях.

Так, на думку О. Прилипко «... за загальними рисами, запозичена праця характеризується вступом у трудові правовідносини третього учасника – кадрового агентства, тобто на стороні роботодавця виступає два учасники трудових правовідносин, на відміну від звичайних двосторонніх трудових договорів, де в правовідносинах фігурують лише два учасники – працівник та роботодавець». Головною відмінною ознакою працівників із запозиченої праці від звичайних працівників є те, що за трудовим договором із запозиченої праці працівник укладає трудовий договір із приватним агентством зайнятості та зобов'язується виконувати свою трудову функцію на користь іншої особи або організації-користувача, що в обов'язковому порядку повинно бути вказано в трудовому договорі [6, с. 139 - 140].

Слід зазначити, що в п.1. ст.1 Конвенції МОП № 181 «Про приватні агентства зайнятості» вказується термін «приватне агентство зайнятості» означає будь-яку фізичну або юридичну особу, незалежну від державної влади, яка надає одну чи більше з послуг ринку праці: б) послуги, що становлять найм працівників з наміром надання їх у розпорядження третій стороні, яка може бути як фізичною, так і юридичною особою (нижче позначається як «підприємство-користувач») і яка визначає їм робочі завдання й контролює виконання [7]. Такі суб'єкти запозиченої праці було закріплено на законодавчому рівні у ст. 39 Закону України «Про зайнятість населення» від 05.07.2012 № 5067-VI [8], де визначено їх як роботодавців, які наймають працівників для подальшого виконання ними роботи в Україні в іншого роботодавця на умовах трудових договорів. Суб'єкти господарювання - роботодавці, які наймають працівників для подальшого виконання ними роботи в Україні в іншого роботодавця, направляють працівників за умови, якщо це передбачено колективним договором такого роботодавця, та за наявності згоди первинної профспілкової організації і зобов'язані: 1) укласти договір з роботодавцем про застосування праці працівника; 2) виплачувати працівникові заробітну плату в розмірі, не нижчому, ніж розмір мінімальної заробітної плати, встановленої законом, та заробітної плати, яку отримує працівник у роботодавця за виконання такої ж роботи; 3) забезпечувати працівнику час роботи та відпочинку на умовах, визначених для працівників роботодавця, що передбачено умовами колективного договору та правилами внутрішнього трудового розпорядку; 4) нараховувати та сплачувати єдиний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування на користь працівника; 5) не перешкоджати укладенню трудового договору між працівником та роботодавцем, у якого виконувалися ним роботи.

Отже, на нашу думку, якщо фактичним роботодавцем, по відношенню до «няні» буде виступати юридична особа, а виконувати роботу няня буде безпосередньо у сім'ї, то в даному випадку це буде вважатися запозиченою працею.

По-друге, на сьогодні спостерігається тенденція щодо зростання попиту на домашній труд. Одними з причин поширення домашнього труда є зростан-

ня кількості працюючих жінок, зміни в організації і інтенсивності праці що не дозволяє гармонійно поєднувати роботу та сім'ю.

На 100-й сесії Міжнародної організації праці (МОП) в червні 2011 р. була прийнята Конвенція № 189 про гідну працю для домашніх працівників [9], яку Україна підписала, але, на жаль не ратифікувала.

Відповідно до статті 1 згаданої Конвенції «домашній труд» - це робота, що виконується в домашньому господарстві або для домашнього господарства; «домашній працівник» - це особа, яка займається домашнім трудом в рамках трудового правовідношення»; особа, яка займається домашнім трудом час від часу або нерегулярно та не на професійній основі, не є домашнім працівником.

Отже, ознаками, що відносять працівників до категорії «домашніх» є характер праці - наймана праця за трудовим договором) та місце роботи – домашнє господарство.

Слід зазначити, що у Міжнародній стандартній класифікації занять МОП (МСКЗ), домашній труд містить в собі наступні професії: водій / шофер приватного транспортного засобу; дворецький; домашній працівник в сільській місцевості / працівники на фермі; носильники, пакувальники; нічна прислуга; охоронець / сторож; кухар; приходяща няня / гувернантка / годувальниця; працівник в домогосподарстві / економка / домашня прислуга / покоївка / працівник, який доглядає за інвалідами та хворими; працівник, який доглядає за старими людьми; садівник; співробітник, відповідальний за прання / прачка; співробітник, відповідальний за прасування білизни; стажисти; студентки-няні / додаткові, тимчасові няні; прибиральники.

Виходячи з викладеного вище, можна зробити висновок про те, що няні можуть бути віднесені до домашніх працівників.

На жаль, на сьогодні наймана праця в домашніх господарствах у більшості випадках не оформлюється ні трудовими, ні цивільно-правовими договорами, а здійснюється на підставі «усних домовленостей», що фактично робить її «незахищеною» з правової точки зору. В Україні няні, як й інші фрілансери, у більшості випадків працюють без будь-яких трудових договорів, не мають жодного соціального захисту чи гарантій стабільної зайнятості [10]. Аналізуючи вказаний Проект, впливає ще низка питань, які відображені в повному обсязі, зокрема щодо професійного добору «муніципальної няні». Чи буде створений єдиний реєстр нянь з рейтинговою системою та вступними іспитами для їх внесення до реєстру? Який орган проводитиме оцінку професійного рівня няні?

Слід додати, що на сторінках засобів масової інформації та мережі Інтернет ведуться жваві дискусії щодо проекту «муніципальна няня». Так, «із понад 600 оголошень про пошук нянь на сайті «ОЛХ», лише у чотирьох йшлося про офіційне працевлаштування. Однією з причин, чому з домашнім персоналом в Україні не укладають трудові договори, юрист ГО «Трудові Ініціативи» Г. Сандул називає необхідність офіційних процедур, і сплату податків. За його підрахунками, в разі офіційного працевлаштування няня має платити 18% податку на доходи фізичних осіб, а роботодавець (батьки) - ще 22% єдиного соціального внеску. Очевидно, що запропонованих урядом 1500 грн буде

недостатньо, щоб стимулювати всі сторони укласти офіційні трудові договори - сума на допомогу батькам має бути в рази більшою, аби цей механізм запрацював. Однак, у нормування праці неформально зайнятих працівників (частка яких за різними підрахунками становить до 30% зайнятого населення) - це позитивний крок задля забезпечення їхнього соціального захисту [10].

Цікавою також є думка керівників приватних агенцій з найму домашнього персоналу. Так, А. Білявська зазначає, що «... що батьки дуже рідко укладають з нянями офіційні угоди, зазвичай клієнти підписують договори з агенціями, і саме вони платять податки, а з нянями укладають контракти про обов'язки і права сторін» [10].

Висновки. Отже, запровадження програми відшкодування послуги з догляду за дитиною до трьох років «муніципальна няня» є позитивним кроком до покращення соціального становище працюючих батьків з дитиною до трьох років, розвитку питання про офіційне працевлаштування нянь та в перспективі, до зростання народжуваності в країні. Проте, на нашу думку, в Проекті повинно бути детально визначене питання щодо правового статусу осіб, які будуть працювати муніципальними нянями, порядку перевірки їх професійних якостей тощо.

Список використаних джерел

1. Яригіна Є. П. Соціальне забезпечення сімей з дітьми: міжнародний досвід та українська модель : монографія / Є. П. Яригіна. Харків: Моноліт, 2016. – 196 с.
2. Чому в Україні смертність вища, ніж народжуваність? URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/28859966.html> (дата звернення: 24.12.2018).
3. У 2017 році населення України скоротилося на 198,1 тис. URL: <https://gordonua.com/ukr/news/society/u-2017-rotsi-naseleonnja-ukrajini-skorotilosja-na-198-1-tis-derzhstat-232821.html> (дата звернення: 21.12.2018).
4. Смертність в Україні майже удвічі перевищує народжуваність, - Держстат URL: https://espreso.tv/news/2018/06/20/smertnist_v_ukrayini_mayzhe_udvichi_perevyschuye_narodzhuvanist_derzhstat (дата звернення: 21.12.2018)
5. Деякі питання відшкодування послуги з догляду за дитиною до трьох років „муніципальна няня” URL: <https://www.msp.gov.ua/projects/377/> (дата звернення: 21.12.2018).
6. Прилипка О.С. Юридична природа і зміст нестандартних трудових договорів: дис... канд. юрид. наук. Харків, 2014. 215 с.
7. Конвенція про приватні агентства зайнятості № 181 від 19.06.1997 № 181. Дата оновлення: 19.06.1997 URL: <http://www.ilo.org/dyn/normlex> (дата звернення: 24.12.2018).
8. Про зайнятість населення: Закон України від 05.07.2012 № 5067-VI. Дата оновлення: 05.07.2012. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5067-17> (дата звернення: 24.12.2018).
9. Конвенція про гідну працю домашніх працівників (фрілансерів) (Конвенція № 189): Конвенція від 16.06.2011 № 189. Дата оновлення: 16.06.2011 URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_530 (дата звернення: 23.12.2018).
10. Няня від держави: чи це працюватиме? URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/news-44441249> (дата звернення: 21.12.2018).

Цыбулько А.В., Свечкарева Я.В.

РЕАЛИЗАЦИЯ ПРОГРАММЫ «МУНИЦИПАЛЬНАЯ НЯНЯ» В УКРАИНЕ

Аннотация. В научной работе рассмотрен проект постановления Кабинета Министров Украины «Об утверждении Порядка возмещения услуги по уходу за ребенком до трех лет «муниципальная няня». Проанализированы мнения специалистов и практических ра-

ботников относительно правового статуса лиц, которые будут работать «муниципальными нянями». Сделаны предложения по совершенствованию положений указанного нормативно-правового акта.

***Ключевые слова:** «муниципальная няня», семьи с детьми, социальная помощь, компенсационная выплата, уход за ребенком.*

Tsibulko A.V., Svichkarova Ya.V.
**IMPLEMENTATION OF THE "MUNICIPAL NURSE"
PROGRAM IN UKRAINE**

***Abstract.** In the scientific work the draft resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine on the approval of the procedure for the reimbursement of childcare services up to three years of "municipal nanny" was considered. The opinions of specialists and practitioners on the legal status of persons who will work as municipal nurses are analyzed. Proposals have been made to improve the provisions of the specified normative legal act.*

***Keywords:** "municipal nurse", families with children, social assistance, compensation payment, child care.*

Чайкіна Наталія Едуардівна, студентка Інституту прокуратури та кримінальної юстиції, 5 курс, група 01-18м-11,

Ковжога Сергій Олексійович, доцент кафедри трудового права, кандидат хімічних наук, доцент

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, м. Харків

**ПОРЯДОК ДОПУСКУ ПРАЦІВНИКІВ ДО ВИКОНАННЯ
НЕБЕЗПЕЧНИХ РОБІТ**

***Анотація.** Предметом дослідження даної роботи є порядок допуску працівників до виконання небезпечних робіт. В роботі також проаналізовано, відповідно до вимог національного законодавства, перелік основних робіт із статусом небезпечних, що обумовлює дану класифікацію. Зазначається, які акти супроводжують допуск осіб до небезпечних робіт та які особи несуть відповідальність за недотримання вимог допуску.*

***Ключові слова:** небезпечні роботи, допуск, вимоги, відповідальність, працівник, роботодавець, наряд, перелік.*

Актуальність. Постановка завдання. У сучасному світі існує безліч професій і, відповідно, до кожної висувуються особливі вимоги та умови її виконання. Однак, як відомо, деякі роботи відносяться до небезпечних. Наразі вичерпний перелік робіт визначається Переліком робіт з підвищеною безпекою, затвердженого наказом Держнаглядохоронпраці України № 15 від 26.01.2005 р. [1].

Наприклад, такими є роботи на кабельних лініях і діючих електроустановках, роботи в зонах дії струму високої частоти, іонізуючого випромінювання, електростатичного та електромагнітного полів, а також роботи із застосуванням лазерів, дозиметрів, роботи на повітряних лініях зв'язку, які перетинають лінії електропередач, контактні проводи, електропрогрів бетону та електророзморожування ґрунтів, обслуговування, ремонт та наладка обладнання для плазменодугової зварки, різання, напилювання, нанесення покриттів та іншого електрозварювального устаткування, виготовлення, випробування, транспортування,

зберігання та використання промислових вибухових матеріалів та їх знешкодження, роботи з надзвичайно займистими, легкозаймистими, займистими та вибухонебезпечними речовинами, роботи, пов'язані з технічним обслуговуванням вибухонебезпечних виробництв, цехів, дільниць, об'єктів, засобів пожежної сигналізації та систем автоматичного пожежогасіння та ряд інших професій.

Основна частина. Досліджуючи діючі норми, що регулюють досліджуване питання, можна виокремити 4 класи небезпечних робіт:

1) оптимальні умови праці, за яких зберігається здоров'я працівників працездатність підтримується на високому рівні протягом тривалого часу;

2) допустимі умови праці, за яких параметри факторів виробничого середовища не перевищують встановлені гігієнічні нормативи;

3) шкідливі умови праці, які характеризуються наявністю факторів виробничого середовища і трудового процесу, рівні яких перевищують гігієнічні нормативи та можуть мати негативний вплив на організм працівників; шкідливі умови праці поділяються на 4 ступені (за величиною перевищення гігієнічних нормативів і виразності змін у організмі працівників);

4) небезпечні (екстремальні) умови праці, що характеризуються таким рівнем виробничих чинників, коли їхня дія протягом робочої зміни створює великий ризик виникнення тяжких форм професійних захворювань, отруень, загрозу для життя.

Відповідно до вимог чинного законодавства, виконання робіт, які Переліком визначені як небезпечні, вимагають оформлення відповідного наряд-допуску. Наряд-допуск – це документ в письмовій формі, що регламентує зміст, тривалість, адресу та умови виконання роботи, необхідні заходи безпеки, склад бригади та осіб, відповідальних за безпеку робіт.

Видавати наряд мають право керівник підприємства, головний інженер, заступники керівника підприємства. Начальники цехів, відділів, лабораторій, будівельних майданчиків та їх заступники можуть виписувати наряди тільки для своїх виробничих підрозділів, працівникам, яким доручено виконувати роботи підвищеної небезпеки.

Особа, яка видає наряд, несе відповідальність за необхідність і можливість виконання робіт підвищеної небезпеки, повноту вказаних у наряді заходів безпеки, достатню кваліфікацію особи, призначеної відповідальним виконавцем робіт, та за достатність кваліфікації робітників, які залучаються до роботи.

Відповідальним за виконання робіт може бути призначено представника від адміністрації або із керівного інженерно-технічного персоналу. Він несе відповідальність за керівництво роботами, проведення цільового інструктажу з охорони праці, додержання працюючими вимог інструкцій з охорони праці та заходів, передбачених нарядом. Він повинен постійно бути на місці виконання робіт та здійснювати керівництво цими роботами.

Висновки. Отже, відповідно до ст. 18 Закону України «Про охорону праці», працівники, зайняті на роботах з підвищеною небезпекою або там, де є потреба у професійному доборі, повинні щороку проходити за рахунок роботодавця спеціальне навчання і перевірку знань відповідних нормативно-правових

актів з охорони праці [2]. Перелік робіт з підвищеною небезпекою затверджується центральним органом виконавчої влади з нагляду за охороною праці.

Список використаних джерел

1. Перелік робіт з підвищеною небезпекою, затвердженого наказом Держнаглядохоронпраці України № 15 від 26.01.2005 р. Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0232-05>

2. Про охорону праці : Закон України станом на 20.01.2018 № 2694-ХІІ. Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2694-12>

Чайкина Н.Э., Ковжога С.А.

ПОРЯДОК ДОПУСКА РАБОТНИКОВ К ВЫПОЛНЕНИЮ ОПАСНЫХ РАБОТ

Аннотация. Предметом исследования данной работы является порядок допуска работников к выполнению опасных работ. В работе также проанализированы в соответствии с требованиями национального законодательства, перечень основных работ по статусу опасных, что обуславливает данную классификацию. Отмечается, акты сопровождают допуск лиц к опасным работам и какие лица несут ответственность за несоблюдение требований допуска.

Ключевые слова: опасные работы, допуск, требования, ответственность, работник, работодатель, наряд, перечень.

Chaikina N.E., Kovzhoga S.A.

PROCEDURE FOR ADMISSION OF EMPLOYEES TO IMPLEMENTATION OF DANGEROUS WORKS

Abstract. The subject of the study of this work is the procedure for allowing employees to perform hazardous work. The paper also analyzes, in accordance with the requirements of national legislation, a list of major works with a status of dangerous, which determines this classification. It is indicated which acts accompany the admission of persons to dangerous work and which persons are responsible for non-compliance with the requirements of admission.

Keywords: dangerous work, admission, requirements, responsibility, employee, employer, outfit, list.

Чаплінська Олена Вікторівна, студентка факультету адвокатури,
5 курс, група 18-18м-05,

Ковжога Сергій Олексійович, доцент кафедри трудового права,
кандидат хімічних наук, доцент

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, м. Харків

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ У СФЕРІ ЯДЕРНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ЗБЕРІГАННЯ ВІДПРАЦЬОВАНОВОГО ЯДЕРНОГО ПАЛИВА

Анотація. В роботі розглянуто проблему ядерної безпеки України в частині зберігання відпрацьованого ядерного палива, визначено особливості державної політики у відповідній сфері, запропоновано власні шляхи вирішення проблеми зберігання ядерних матеріалів.

Ключові слова: ядерна безпека, відпрацьоване ядерне паливо, ядерні матеріали, централізоване сховище відпрацьованого ядерного палива.

Актуальність. Постановка завдання. Починаючи з ХХ століття людство активно почало використовувати властивості ядерної енергетики в багатьох

сферах медицині, будівництві, науці, техніці, а також в військових цілях. Проте навіть при мирному використанні ядерних ресурсів, завдається серйозна шкода навколишньому середовищу.

При цьому, шкода заподіяна порушенням чи недотримання правил та стандартів ядерної безпеки має міжнародний, транскордонний характер. Яскравим прикладом є аварія на ЧАЕС 1986 року, на Першій Фукусімській АЕС у 2011, 1957 рік – аварія в Уїндскейлі (Північна Англія) на заводі по виробництву плутонію та інші.

Дослідження питань ядерної та радіаційної безпеки займали наступні вчені: Г.І. Балюк «Ядерне право України: стан і перспективи розвитку (правові аспекти радіоекології)», «Правові аспекти забезпечення ядерної та радіаційної (радіоекологічної) безпеки в Україні» (1997 р.). Саме в своїй докторській дисертації на тему «Проблеми формування та становлення ядерного права України» (2000 р.) Г.І. Балюк наводить визначення ядерної та радіаційної безпеки. Проблеми правового регулювання та особливості ліцензування в сфері ядерної та радіаційної безпеки розкриває в своїх роботах С.Г. Плачкова. А.Л. Деркач в дисертаційному дослідженні «Організаційно-правові аспекти контролю у галузі забезпечення ядерної та радіаційної безпеки» (2007 р.) досліджує особливості контролю у відповідній сфері.

Метою роботи є визначення сучасних проблем ядерної безпеки України в контексті зберігання відпрацьованих ядерних матеріалів, а також висвітлення напрямків державної політики у вищезазначеній сфері.

Основна частина. Відповідно до Закону України «Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку» *ядерна безпека* - дотримання норм, правил, стандартів та умов використання ядерних матеріалів, що забезпечують радіаційну безпеку [1].

Безумовним є той факт, що використання ядерного палива для отримання енергії є одним з найбільш ефективних способів. Проте враховуючи, потенціал ядерної енергії та водночас згубний вплив у випадку порушення, норм, правил, стандартів та умов використання ядерних матеріалів, необхідним є вирішення ряду проблем у сфері ядерної безпеки України.

Особливої уваги заслуговує проблема зберігання відпрацьованого ядерного палива (далі ВЯП). Відповідно до договору між Україною та Російською Федерацією, відпрацьовані ядерні матеріали, транспортувались в сусідню країну для тимчасового зберігання, за що наша держава платила 200 млн. доларів в рік [2]. Проте з метою зменшення залежності від Росії та економії коштів, було вирішено спорудити власне сховище. Питання створення централізованого сховища відпрацьованого ядерного палива (далі ЦСВЯП) активізувалось ще у 2004 році, коли НАЕК «Енергоатом» оголосило тендер на спорудження сховища. Переможцем конкурсу у 2005 році стала американська будівельна компанія Holtec International, з якою й було укладено контракт на будівництво ЦСВЯП для Хмельницької Рівненської та Південноукраїнської АЕС. При будівництві передбачалось використання «сухої» технологія – ВЯП будуть зберігатися в середовищі інертного газу в двостінних контейнерах з нержавіючої сталі,

які будуть потім завантажуватися в захисні бетонні модулі, розташовані на спеціальному майданчику. Ці захисні модулі призначені для забезпечення фізичного захисту відпрацьованого палива, біологічного захисту від радіоактивного випромінювання, та пасивного тепловідведення під час зберігання палива.

Верховною Радою України (ВРУ) 09.02.2012 р. прийнято Закон України № 4384-VI «Про поводження з відпрацьованим ядерним паливом щодо розміщення, проектування та будівництва централізованого сховища відпрацьованого ядерного палива реакторів типу ВВЕР вітчизняних атомних електростанцій». Відповідно до вищезазначеного закону, планується, що сховище відпрацьованих матеріалів буде розміщуватись на території, розташованому між селами Стара Красниця, Буряківка, Чистогалівка та Стечанка Київської області. Таким чином, передбачається, що ЦСВЯП буде будуватимуть на території, яка минулому зазнала радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи. Загальна місткість централізованого сховища становить 16529 відпрацьованих тепловидільних збірок реакторів типу ВВЕР-440 та ВВЕР-1000 [3].

Своїм Розпорядженням 23 квітня 2014 року Кабінет Міністрів України надав «дозвіл державному підприємству «Національна атомна енергогенеруюча компанія «Енергоатом» на розроблення з урахуванням вимог державних стандартів, норм і правил у сфері землеустрою проекту землеустрою щодо відведення земельних ділянок загальною площею 45,2 гектара (землі державної власності лісгосподарського призначення (ліси), що перебувають у постійному користуванні Державного агентства з управління зоною відчуження, розташованих між колишніми селами Стара Красниця, Буряківка, Чистогалівка та Стечанка Київської області у зоні відчуження території, що зазнала радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи, згідно з додатком з подальшим наданням їх зазначеному підприємству у постійне користування із зміною цільового призначення для будівництва централізованого сховища відпрацьованого ядерного палива реакторів типу ВВЕР вітчизняних атомних електростанцій та під'їзної залізничної колії...» [4].

7 червня 2017 року Кабінет Міністрів України прийняв Розпорядження №380-р «Про затвердження проекту «Будівництво централізованого сховища відпрацьованого ядерного палива реакторів типу ВВЕР вітчизняних атомних електростанцій» [5].

Слід зазначити, що для будівництва сховища, компанія Holtec International має ліцензії Американського Регулюючого Органу з ядерної та радіаційної безпеки (US NRC). Проте в Україні інша законодавча та нормативна база, і тому використання в Україні вищезазначеної ліцензії не допускається.

Наступним кроком до створення сховища стали переговори в Брюсселі 28 жовтня 2016 року. Переговори закінчились тим, що президент Енергоатома Юрій Недашковський, генеральний директор ПАТ «Турбоатом» Віктор Суботін та президент – виконавчий директор американської компанії Holtec International доктор Кріс Сінгх підписали Меморандум про взаєморозуміння між компаніями. В документі визначаються порядок, умови та особливості співробітництва Турбоатома та Holtec International під час будівництва в Укра-

іні Централізованого сховища відпрацьованого ядерного палива (ЦСВЯП) для українських АЕС. В Меморандумі також зазначається, що компанія Holtec International передає Турбоатому технології Holtec, відповідно до якої здійснюватиметься виробництво контейнерів для зберігання відпрацьованих матеріалів системи HI-STORM. Таким чином має місце комерційний договір, відповідно до якого Holtec продає свою технологію до складу якої входять такі основні елементи:

- багатоцільовий контейнер, який призначений для зберігання відходів;
- транспортний контейнер, який призначений для переміщення відходів з атомних електростанцій до сховища;
- металобетонний контейнер, який призначений для зберігання багатоцільового контейнера виконує та виконання функції біологічного захисту і пасивного тепловідведення від ВЯП, що зберігаються у БЦК.

6 липня 2017 року НАЕК «Енергоатом» отримав ліцензію Державної інспекції ядерного регулювання України на право провадження діяльності на етапах життєвого циклу «будівництво та введення в експлуатацію ядерної установки» - Централізованого сховища відпрацьованого ядерного палива реакторів ВВЕР вітчизняних атомних електростанцій (ЦСВЯП).

Урочисте відкриття початку будівництва сховище офіційно відбулось 9 листопада 2019 року. Відповідно до плану будівництва, сховище скрадатиметься з двох частин: в першій зберігатиметься паливо, яке знаходиться в сховищі на Чорнобильській АЕС, в другій – відпрацьовані матеріали, які транспортуватимуться з трьох українських АЕС і зберігатимуться там близько сто років. Доставка ядерних матеріалів до «могильника» планується здійснювати залізничним сполученням. Як зазначає Ядерне товариство України на своєму офіційному сайті, майбутнє сховище абсолютно безпечне та відповідає українським і європейським стандартам, що підтверджує велика кількість експертиз.

Висновки. Чорнобильська зона поступово відходить від ядерної катастрофи. Держава з одного боку різними способами сприяє реанімації цієї території. 26.04.2016 року був прийнятий Указ Президента «Про створення Чорнобильського радіаційно-екологічного біосферного заповідника» основною метою якого є «збереження в природному стані найбільш типових природних комплексів Полісся, забезпечення підтримки та підвищення бар'єрної функції Чорнобильської зони відчуження та зони безумовного (обов'язкового) відселення, стабілізації гідрологічного режиму та реабілітації територій, забруднених радіонуклідами...» [6]. З іншого боку, надавши дозвіл на спорудження «могильника» відходів, зробила Чорнобильську зону непридатною для проживання, ще на багато років.

Спорудженні ЦСВЯП остаточно поставить хрест на можливості повернення цієї зони у використання.

Для «Енергоатому» зручно здійснювати будівництво в Чорнобильській зоні через фактичну відсутність населення та інфраструктури. Проте тут же ж постає питання про безпечність перевезення радіоактивних відходів, яке буде здійснюватися залізницею через густонаселені міста такі як: Запоріжжя, Хар-

ків, Київ, Львів, Хмельницький.

Ми вважаємо, правильніше здійснювати будівництво сховищ відходів ядерного палива при кожній атомній станції, де вони будуть під керівництвом професіоналів, як це зроблено на Запорізькій АЕС. Або ж знайти можливість укласти договір з іноземними державами чи організаціями про переробку відходів, на прикладі Угоди яка укладена з Російською Федерацією 14.01.1993 р.

Список використаних джерел

1. Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку: Закон України від 8 лютого 1995 року // Відомості Верховної Ради України. – 1995. - № 12. – Ст. 81.

2. Угода між Урядом України і Урядом Російської Федерації про науково-технічне та економічне співробітництво в галузі атомної енергетики: № 643_033 від 14.01.1993. / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/643_03

3. Про поводження з відпрацьованим ядерним паливом щодо розміщення, проектування та будівництва централізованого сховища відпрацьованого ядерного палива реакторів типу ВВЕР вітчизняних атомних електростанцій : Закон України від 9 лютого 2012 року // (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2012, № 40, ст.476).

4. Про надання дозволу на розроблення проекту землеустрою щодо відведення земельних ділянок: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 23 квітня 2014 р. № 399-р. / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/399-2014-%D1%80#n9>

5. Розпорядження КМУ про затвердження проекту «Будівництво централізованого сховища відпрацьованого ядерного палива реакторів типу ВВЕР вітчизняних атомних електростанцій». / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.energoatom.kiev.ua

6. Указ Президента України 174/2016 від 26.04.2016 року «Про створення Чорнобильського радіаційно-екологічного біосферного заповідника». / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/174/2016>

Чаплинская Е.В., Ковжога С.А.

СОВРЕМЕННЫЕ ПРОБЛЕМЫ В СФЕРЕ ЯДЕРНОЙ БЕЗОПАСНОСТИ УКРАИНЫ В КОНТЕКСТЕ ХРАНЕНИЯ ОТРАБОТАННОГО ЯДЕРНОГО ТОПЛИВА

Аннотация. В работе рассмотрена проблема безопасности Украины в части хранения отработанного ядерного топлива, определены особенности государственной политики в соответствующей сфере, предложены собственные пути решения проблемы хранения ядерных материалов.

Ключевые слова: ядерная безопасность, отработанное ядерное топливо, ядерные материалы, централизованное хранилище отработанного ядерного топлива.

Chaplinska O.V., Kovzhoha S.O.

MODERN PROBLEMS IN THE SPHERE OF NUCLEAR SAFETY IN UKRAINE IN THE CONTEXT OF STORAGE OF REPRODUCED NUCLEAR FUEL

Abstract. The paper considers the problem of security of Ukraine in terms of storage of spent nuclear fuel, identifies features of the state policy in the relevant field, proposes its own ways to solve the problem of storage of nuclear materials.

Keywords: nuclear safety, spent nuclear fuel, nuclear materials, centralized storage of spent nuclear fuel.

Ченчик Вікторія Миколаївна, студентка Інституту підготовки кадрів
для органів юстиції України, 5 курс, група 04-18м-05,
Карманний Євгеній Вадимович, доцент кафедри трудового права,
кандидат технічних наук, доцент
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, м. Харків

РЕАКЦІЯ УКРАЇНИ ТА ІНШИХ КРАЇН СВІТУ НА КОНФЛІКТ НА ДОНБАСІ

***Анотація.** Досліджені оцінки і реакція України та світової спільноти на виникнення конфлікту на Сході України. Проаналізовано важливість цього питання для громадськості. Визначені політичні та правові оцінки і рішення міжнародних організацій та політичних інститутів окремих країн стосовно збройної агресії Росії проти України.*

***Ключові слова:** гібридна війна, громадянська війна, конфлікт, окупація, громадськість, міжнародна спільнота, антитерористична операція, волонтерський рух, допомога.*

Актуальність. Постановка завдання. Актуальність даної теми полягає в тому, що, на конфлікт на Донбасі ми побачили різну реакцію в світі. Україна і зокрема український народ розуміє це зі свого, суб'єктивного розуміння, інші ж країни, бачать цю ситуацію не перебуваючи в епіцентрі цих подій. озброєний конфлікт на сході України викликав широкий міжнародний резонанс. Реакція держав і організацій включила в себе значний спектр дипломатичних інструментів – від прийняття засуджують резолюцій до введення санкцій і поставок спорядження обом сторонам конфлікту.

Наразі, українське суспільство, цю ситуацію сприймає як військовий конфлікт, розпочатий російськими загонами, які вторглися у квітні 2014 року на території українського Донбасу після захоплення Росією Криму, серії про-російських виступів в Україні і проголошення «державних суверенітетів» ДНР та ЛНР. Конфлікт має характер міжнародного [1] і став продовженням російської збройної агресії проти України. За географічним масштабом є локальним і охоплює частини Донецької і Луганської областей України.

Попри численні факти участі Збройних сил РФ та докази причетності Росії до війни, офіційно Росія не визнає факту свого вторгнення в Україну, тому з українського боку війна розглядається як неоголошена. Ряд українських політиків називає війну на сході України «гібридною війною» Росії проти України [2].

Актуальність дослідження полягає в тому, що виділення цього нового поняття «гібридна війна» та внесення в міжнародне право стало прерогативою не тільки наукового дослідження, а й обов'язковою ланкою роботи державного апарату в галузі захисту безпеки всіх сфер держави та підтримання безпеки. Для України, на жаль, шукане поняття становить життєво важливу актуальність, що зумовлює важливість його дослідження.

Наразі ми бачимо широке обговорення цієї проблеми, питанням конфлікту на Донбасі присвячено ряд тез, монографій, та чисельна кількість статей у засобах масової інформації. Не можна не відмітити розмаїття інформації не лише з українських джерел, питанням війни на Донбасі займаються суспільні діячі, науковці та журналісти багатьох країн світу.

Основна частина. Бойові дії війни на Донбасі почалися із захоплення 12 квітня 2014 року російськими загонами, керованими офіцерами спецслужб РФ, українських міст – Слов'янська, Краматорська і Дружківки, де захопленою у відділках МВС зброєю російські диверсанти озброїли місцевих колаборантів і прийняли до своїх лав. В умовах е окупацію місцевих силових структур України, а іноді і відкритої співпраці, невеликі штурмові загони російських диверсантів в наступні дні взяли під контроль Горлівку та інші міста Донеччини і Луганщини. 13 квітня 2014 року, у відповідь на вторгнення диверсійних загонів, в.о. президента України Олександр Турчинов оголосив про початок Антитерористичної операції. Перекинуті у район Слов'янська і Краматорська спецпідрозділи СБУ і Збройних сил України прийняли перший бій зранку 13 квітня у Семенівці, передмісті Слов'янська, потрапивши у засідку проросійських бойовиків, у якій загинув капітан СБУ «Альфа».

Українська реакція на збройний конфлікт Росії почалась після появи загонів російських диверсантів у квітні на території України у Донецькій та Луганській областях, керівництво України поклато відповідальність за дестабілізацію ситуації і людські жертви на Російську Федерацію.

Із розвитком конфлікту, неодноразово робилися заяви і оприлюднювалися докази на підтвердження причетності РФ до подальшої ескалації конфлікту. У зв'язку з початком бойових дій на Донбасі, було оголошено про початок другої хвилі мобілізації до лав Збройних сил України, і станом на серпень 2015 року в Україні було проведено 6 хвиль мобілізації [3].

Громадянське суспільство відреагувало на продовження агресії РФ щодо України волонтерським рухом. На добровольчих засадах активістами вирішувався широкий спектр питань – від суто військових до гуманітарних: безпосередня організація добровольчих збройних формувань, матеріальна допомога підрозділам Збройних сил України, розробка безпілотних літальних апаратів і програмного забезпечення для Збройних сил, дитяча підтримка бійців на фронті листами і малюнками, організація центрів з допомоги у адаптації пораненим і демобілізованим бійцям, внутрішньо переміщеним особам.

Питаннями інформаційної безпеки, викриттям прихованих Російською Федерацією аспектів війни займаються чисельні добровольчі проекти, зокрема Stop Fake та ІнформНапалм [4].

Частина українського суспільства прийняла точку зору, що пропагується російськими ЗМІ та офіційними особами РФ на події у Криму та на Донбасі, звинувачуючи українське керівництво у розпаленні і веденні війни, і заперечуючи існування російської агресії щодо України [6]. Українці також ініціювали низку кампаній зі збору петицій до Адміністрації Президента США Барака Обами, які набрали необхідну кількість підписів для їх обов'язкового розгляду, зокрема, про визнання Росії «державою-спонсором тероризму» [5].

Активісти в різних куточках України розфарбовували стели з назвами населених пунктів при в'їзді до них синьо-жовтих кольорами українського прапора, зокрема, у Мукачеві, Чинадієві на Закарпатті. У Харкові активісти провели низку флеш-мобів у травні 2014 року з прикрашання міста українською

символікою та прапорами України, зокрема, мосту поблизу залізничного вокзалу «Харків-Пасажирський» [6], проспекту 50-річчя СРСР.

Також конфлікт на Донбасі активізував волонтерський рух. З початком війни проявилось погане забезпечення української армії, якій не вистачало навіть їжі та обмундирування. У зв'язку з цим в Україні виник потужний волонтерський рух, що став надавати військовим різноманітну допомогу – від продуктів і ліків до дорогої техніки. Інші волонтери займаються медичною допомогою потерпілим, підтримкою переселенців, пошуком зниклих безвісти та роботою зі звільнення полонених. Волонтерські організації діють у всіх підконтрольних Україні великих містах та багатьох інших населених пунктах; значну підтримку надає ї українська діаспора.

Міжнародна реакція на російсько-українську війну – політичні та правові оцінки і рішення міжнародних організацій та політичних інститутів окремих країн стосовно збройної агресії Росії проти України, а також відповідні заходи міжнародної спільноти, викликані агресією Росії проти України. Політики світу дотримуються різних підходів та поглядів щодо війни, яку веде Україна. Загалом, більшість економічно розвинутих країн виступили проти російської агресії в Україні. Країнами, які найбільш послідовно дотримуються цієї позиції є Велика Британія, Литва, Німеччина, Польща, США та інші країни.

Зокрема реакцію США на події на Сході Донбасу добре ілюструє вислів Майкла Макфола, экс-посла США в Росії та чинного радник Президента США Барака Обами: «Я не бачу виходу з цієї кризи на багато років вперед. Ми застрягнемо в цьому положенні на довгі роки. Путін зображує це як поле боротьби зі злом, з нацистами, з НАТО. З дияволом переговори не ведуть. Думаю, риторика, яку він використовує, не дозволяє Росії і йому відступити.» З вересня 2014 року Барак Обама порівняв російську агресію з нацизмом [7].

Відношення Великої Британії ілюструє повідомлення інформаційного агентства Інтерфакс-Україна, а саме міністра закордонних справ Великої Британії Вільяма Хейга. Він заявив 14 квітня, що за подіями на сході України стоїть Росія, яка хоче дестабілізувати країну і зрвати президентські вибори. Зокрема він зазначив [8]: «Не може бути жодних сумнівів, що це було заплановано Росією: сили, які в цьому беруть участь, добре озброєні, добре підготовлені, добре екіпіровані та скоординовані, поведуться так само, як і російські військові поводитися в Криму.»

Ставлення до гібридної війни в Україні від імені Німеччини виразила Ангела Меркель. Вона висловила неочікувану для Росії твердість і непохитність щодо російської збройної агресії проти України. Ця непохитність виявилась для Росії тим більше неочікуваною, оскільки Росія послідовно намагалася перетворити Німеччину на центр свого впливу в Західній Європі, надаючи преференції німецькому бізнесу та залучаючи до власних проектів німецьких політиків. Попри все Німеччина взяла на себе ініціативу очільника зусиль країн Західної Європи на припинення російської агресії [9].

Голова Ради міністрів Польщі Дональд Туск, заявив що українська держава повинна діяти рішуче, аби показати, що не сприймає розповсюдження

терористичних дій на своїй території. Зокрема він зазначив, що [10]: «Путін зупиниться там, де дозволить Україна. Тому Київ має взяти справи у свої руки і сам вирішувати, коли почне боротися за територіальну цілісність країни і які засоби він використовуватиме.»

Поліція Італії викрила організацію, яка займалася вербуванням найманців для участі у бойових діях на території України на боці т. зв. «ДНР» та «ЛНР». Під арештом перебувають – італієць Антоніо Катальдо, албанець Олсі Крутані і молдованин Володимир Вербицький. Видано ордери на арешт трьох бойовиків: Андреа Пальмері, Габріеля Каругаті і Массімільяно Каваллері [11].

Бойові події в Україні не могли не викликати оцінки міжнародних організацій. Своє ставлення висловив і Генеральний секретар НАТО Андерс Фог Расмуссен. 15 квітня 2014 р. перед початком засідання Ради ЄС на рівні міністрів оборони 28-ми країн-членів ЄС у Люксембурзі, він звинуватив Росію у причетності до сепаратистських заворушень на сході України. За повідомленням УНІАН він зокрема заявив, що: «Поведінка Росії та події на місцях говорять самі за себе. Ми принципово не коментуємо дані розвідки, але я вважаю, що є очевидним, що Росія бере активну участь у цьому.» У серпні 2014 року Генеральний секретар НАТО Андерс Фог Расмуссен у своїй заяві оцінив роль Росії на українському Донбасі як агресора та кваліфікував вторгнення Збройних сил Російської Федерації через східний російсько-український державний кордон як «серйозну ескалацію збройної агресії Росії проти України».

В листопаді 2016 р. на Парламентській Асамблеї НАТО українському питанню присвятили доповідь, яку виголосив британський парламентарій Лорд Джоуплінг. За його словами, Росія продовжує ігнорувати мінські домовленості і не збирається виводити свої війська. Верховний представник Європейського Союзу із закордонних справ і політики безпеки Кетрін Ештон 13 квітня 2014 р. висловила серйозну стурбованість останніми подіями на сході України. Ештон наполегливо порадила Росії «відвести свої війська від кордону України і припинити будь-які подальші дії, спрямовані на дестабілізацію країни». Вона також зазначила, що ЄС високо оцінює зусилля українські влади у проведенні своїх операцій щодо забезпечення правопорядку зваженим чином [12].

У червні 2015 року Парламентська Асамблея Ради Європи ухвалила резолюцію щодо осіб, зниклих безвісти в Криму та під час українсько-російського протистояння, в якій визнала Росію агресором і окупантом. У липні 2015 року Парламентська Асамблея ОБСЄ ухвалила резолюцію «Продовження очевидних, грубих і невиправлених порушень Російською Федерацією міжнародних норм і принципів ОБСЄ», в якій визнала військову агресію Росії проти України.

Російські оцінки. Офіційні особи Росії наполягають на винятково внутрішньому характері конфлікту та називають конфлікт «громадянською війною». У березневому зверненні 2018 року Володимир Путін сказав, що Росія під час розпаду Радянського Союзу втратила майже чверть територій та майже половину населення. Подібним висловом Путін ототожнив увесь СРСР з Росією. За оцінкою Павла Казаріна, подібна заява може розцінюватися як відмову кремлівського керівництва від трактування СРСР саме як союзу національних рес-

публік, натомість оголосивши кордони СРСР кордонами Росії, перейнявши таким чином риторику Російської імперії часів династії Романових про «єдину та неподільну Росію» [13].

Висновки. Російсько-український конфлікт розвивався за умов систематичного заперечення Російською Федерацією своєї участі у збройному конфлікті, що істотно ускладнює чітке беззаперечне правове визначення характеру збройного конфлікту й обумовлює відсутність чітких оцінок конфлікту від українського суспільства та міжнародної спільноти. Як приклад, конфлікт отримав неоднозначні оцінки навіть серед національно-патріотичних кіл України, у яких війна оцінюється у спектрі від Третіх визвольних змагань, війни за незалежність та вітчизняної війни до прагматичної спроби Росії утримати Україну в орбіті свого впливу [14].

Офіційні особи Росії наполягають на винятково внутрішньому характері конфлікту та називають конфлікт «громадянською війною». З точки зору держави Україна конфлікт є збройною агресією Росії проти України. Таке формулювання містить Закон про окупацію Донбасу, що був ухвалений Верховною Радою 18 січня 2018 року. Серед українських військовиків та суспільства існує погляд, згідно з яким війну слід визначати як гібридну.

Реакцію країни та організацій світу можна охарактеризувати як неоднозначну. Так, у 2014 році НАТО характеризувало російсько-український конфлікт як «гібридна війна» [16]. У серпні 2017 року міністр закордонних справ Польщі в інтерв'ю російському виданню наголосив, що не існує такого поняття як «криза в Україні», а існує російсько-український конфлікт, ініційований Росією. Резолюція Парламентської асамблеї Ради Європи № 2198 від 23 січня 2018 року у першому пункті містила формулювання, що ПАРЄ «занепокоєна гуманітарною кризою, що є наслідком війни Росії проти України, що триває» [17].

Список використаних джерел

1. Кого покарає Міжнародний кримінальний суд? Міфи та реалії звіту щодо України. / Європейська правда. 22.01.2017.
2. РНБО розпочинає масштабну АТО із залученням Збройних Сил – Турчинов. / Українська правда. 13.04.2014.
3. Аваков розповів про російський слід на Донбасі. / Українська правда. 12.04.2014.
4. Як виграти інформаційну війну на Донбасі? / Українська правда. 04.01.2017.
5. Петиція про визнання РФ «спонсором тероризму» зібрала 100 тис. підписів. / ТВі. 20.05.2014.
6. Украинской символикой продолжают украшать Харьков. / Городской Дозор. 11.05.2014.
7. Обама порівняв російську агресію з нацизмом. / Українська правда. 23.04.2017.
8. МЗС Британії: Заворушення в Україні спланувала Росія. / Українська правда. 14.04.2014.
9. Сидорук Т.В. Роль ФРН у формуванні спільної позиції ЄС щодо російсько-українського конфлікту.
10. Туск: Путін зупиниться там, де дозволить Україна. / Українська правда. 13.04.2014.
11. Вбивати українців за 400 євро. В Італії розкрили схему вербування бойовиків на Донбас. / Радіо Свобода. 14.08.2018.
12. Ештон наполегливо порадила РФ відвести війська з України. / Українська правда. 13.04.2014.
13. Казарин Павел. «Белый» Путин. / Крым.Реалии (ru). 06.03.2018.
14. Герасименко М.В., Марасва В.В., Мацагор О.А. Навчальний посібник з національно-патріотичної підготовки особового складу Збройних Сил України. - Київ: Науково-дослідницький центр гуманітарних проблем Збройних Сил України. - 2018. - С. 20.

15. Гібридна війна в Україні, думки експертів. / Polonews. 06.05.2014.
16. Hybrid war – hybrid response?
17. PACE - Resolution 2198 (2018) - Humanitarian consequences of the war in Ukraine. / assembly.coe.int. 26.01.2018.

Ченчик В.М., Карманний Е.В.
РЕАКЦИЯ УКРАИНЫ И ДРУГИХ СТРАН НА
КОНФЛИКТ НА ДОНБАССЕ

Аннотация. Исследованы оценки и реакция Украины, а так же международного сообщества на причины появления конфликта на востоке Украины. Проанализировано важность этого вопроса для общества. Определены политические и правовые оценки и решения международных организаций и политических институтов разных стран мира касательно вооруженной агрессии России против Украины.

Ключевые слова: гибридная война, гражданская война, конфликт, оккупация, общество, международное сообщество, антитеррористическая операция, волонтерское движение, помощь.

Chenchyk V.M., Karmanniy Ye.V.
REACTION OF UKRAINE AND OTHER COUNTRIES TO
THE CONFLICT IN THE DONBASS

Abstract. Studied the assessment and reaction of Ukraine, as well as the international community to the causes of the conflict in eastern Ukraine. Analyzed the importance of this issue for society. Political and legal assessments and decisions of international organizations and political institutions around the world regarding the armed aggression of Russia against Ukraine are defined.

Keywords: hybrid war, civil war, conflict, occupation, society, international community, anti-terrorist operation, volunteer movement, help.

Шалупня Катерина Сергіївна, студентка Інституту підготовки кадрів
для органів юстиції України, 5 курс, група 04-18м-03,
Карманний Євгеній Вадимович, доцент кафедри трудового права,
кандидат технічних наук, доцент
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, м. Харків

ПОСТАЧАННЯ УКРАЇНИ СУЧАСНОЇ ЗБРОЇ КРАЇНАМИ-СОЮЗ-
НИЦЯМИ ЯК СПОСІБ ШВИДКОГО ПРИПИНЕННЯ КОНФЛІКТУ

Анотація. Проаналізовано засоби впливу на країну-агресора, у вигляді постачання зброї до України. Висвітлено, які країни надають допомогу у вигляді зброї Україні, та яким чином вони оцінюють ситуацію на сході України. Надано приклад розвитку виготовлення сучасної зброї та військової техніки у державі.

Ключові слова: летальна зброя, військова техніка, країна-агресор, постачання зброї до України, військово-економічне співробітництво, Операція Об'єднаних Сил.

Хочеш миру – готуйся до війни
Корнелій Непот

Актуальність. Постановка завдання. На сьогоднішній день, постачання зброї країнами-союзниками до України набуло масового характеру. Актуальність даної проблеми тез зумовлена збройним конфліктом, а саме Операцією

Об'єднаних Сил на сході нашої держави, що виник у 2014 р. і триває по сьогодні. Значний внесок у дослідження проблеми міжнародного військово-економічного співробітництва з Україною зробили такі науковці як О.Барановський, О.Гергель, Н.Невідома, В.Юрчук, Дж.Лоу, М.Урнова, В.Кириленко та інші.

При вивченні питання світової допомоги Україні, можна відстежити, що для вирішення конфлікту на території нашої країни, міжнародною спільнотою використовується багато різних засобів впливу на країну-агресора. Зокрема, до них можемо віднести економічні санкції, виключення РФ з країн великої сімки, припинення дипломатичного співробітництва та інші заходи. В цьому аспекті нас найбільше цікавить саме постачання зброї як вид допомоги і захід впливу на Російську Федерацію.

Основна частина. Протягом усього часу збройної агресії Російської Федерації на територіальну цілісність і недоторканість України багато розвинутих країн надавали різноманітну допомогу у сфері оборонно-промислового комплексу України, зокрема слід згадати країн-учасників Європейського Союзу, які надають нашій країні допомогу. Це покликано тим, що для деяких країн Європейського Союзу важливою перевіркою на міцність стала ситуація на сході нашої держави. Насамперед, це стосується країн Прибалтики, таких як Литва, Латвія, Естонія, які є членами Європейського Союзу та мають сухопутний кордон з Російською Федерацією. Саме тому, агресія Росії до України викликала занепокоєння у цих країнах.

Кроком до пошуку шляхів вирішення проблем в Україні стала Міжнародна Мюнхенська конференція з питань безпеки, яка проходила з 6 по 8 лютого 2015 року. Наприклад, прем'єр-міністр Латвії Е. Ринкевич зазначив, що: «Російське вторгнення в Україну, Рада безпеки ООН повинна розцінити як акт агресії. ООН має реагувати відповідно - це війна» [1, 2].

Під час свого виступу Президент Литви Даля Грібаускайте зазначила, що її країна буде підтримувати Україну, а також закликала міжнародну спільноту підтримати Україну від російських посягань на мир, безпеку, суверенітет та незалежність. Президент Естонії, також підтримав питання передання Україні зброї [3]. Водночас, Міністр Закордонних Справ Литви Е. Рінкевич зазначив, що рішення надання зброї Україні не буде прийматись на рівні Європейського Союзу, а повинно вирішуватись окремими країнами-членами.

Так, Литва є однією з небагатьох країн, яка постачає зброю до України з самого початку конфлікту - до них відносяться автомати, рушниці, міномети та боєприпаси, які не використовувались країною через перехід до стандартів НАТО. Як відомо, Литва є пострадянською республікою, на територію якої залишилось багато складів із зброєю, боєприпасами, військовим спорядженням. Оскільки Україна не відійшла від зброї радянських стандартів, то дане військове майно буде дуже необхідним у ході проведення ООС (Операція Об'єднаних Сил) на території Донецької та Луганської областей [5].

Таким чином, можна побачити, що країни Прибалтики, які занепокоєні питанням конфлікту в Україні, не тільки закликають країн Європейського Союзу надавати допомогу Україні, а ще й самостійно допомагають нашій

державі у питанні врегулювання ситуації на сході країни [4].

В цей же час, слід звернути увагу на допомогу однієї з провідних держав світу – Сполучених Штатів Америки. За весь цей час, починаючи з 2014 року і по сьогодні США активно сприяє наданню допомоги Україні. Наприклад, США офіційно постачає до України зброю, техніку та інше військове спорядження [6]. Окрім цього, США надає українським воїнам, учасникам бойових дій психологічну реабілітацію, постачає обмундирування, військове спорядження, здійснює лікування поранених військовослужбовців у ході проведення ООС. Разом з військовими США, українські військовослужбовці проходять навчання, а також США надає фінансування проектів у воєнній сфері. За час проведення реформ у воєнній сфері, неоціненний досвід наші військові здобули під керівництвом американських інструкторів у ході проведення постійних навчань.

Восени 2018 року, спеціальний представник США з питань України Курт Волкер заявив, що після того, як навесні 2018 року з Америки були доставлені американські протитанкові ракетні комплекси «Javelin», США готова розширити поставки летальної зброї до України. Це все має на меті зміцнення армії України і здійснення самооборони від країни-агресора. Також, К. Волкер відзначив, що надання допомоги Україні у питаннях зміцнення флоту та авіації спричинено тим, що Російська Федерація багато військової техніки забрала собі разом з територією Автономної Республіки Крим [8].

На сьогоднішній день, США вважають за необхідне збільшити поставки зброї до України. Такий крок, перш за все, пов'язаний з обороною та захистом нашої держави від збройного посягання Російської Федерації. Протитанкові ракетні комплекси «Javelin» є оборонною зброєю, яку нам надали США з метою можливого відбиття наступу російсько-окупаційних військ на терени нашої держави [7]. Маючи на озброєнні таку потужну зброю, можна з упевненістю говорити про гарантію нашого захисту і оборони. Але слід згадати і те, що для того щоб звільнити окуповані території нам необхідна ще й потужна наступальна зброя, якої на превеликий жаль у нас немає, тому за даних обставин оборонне співробітництво України і США повинно бути спрямовано на отримання високоточної наступальної зброї. Водночас, військові фахівці та експерти занепокоєні безпекою повітряних просторів нашої держави, знову ж таки воєнна допомога Україні від США повинна бути спрямована на отримання військової техніки, яка допомогла б відбити раптовий напад РФ з повітря.

У 2018 році, така держава як Канада, додала Україну до переліку держав, в які її підприємствам дозволено постачати зброю, боєприпаси та військове спорядження [9]. У зв'язку з прийняттям такого рішення, було знято «ембарго» на продаж Україні канадської зброї, що існувало багато років. Хочеться зазначити, що стрілецька зброя Сполучених Штатів Америки та Канади є доволі технологічно розвиненою та дорожчою, на відміну від застарілих радянських зразків.

Окрім, міжнародної допомоги по постачанню зброї, Україна сама розробляє військову зброю та техніку. Наприклад, українськими оборонними підприємствами була розроблена та побудована, відповідно до стандартів НАТО, самохідна гаубиця «Богдана». В той же час, активного виготовлення зазнали

реактивні піхотні вогнемети РПВ-16, оперативно-тактичний комплекс «Сапсан», високоточна система залпового вогню "Вільха", автоматизована реактивна система "Верба" та бойовий танк «Нота». Таким чином, можна побачити, що українські підприємства також активно виготовляють військову зброю та техніку, яка відповідає стандартам НАТО.

Висновки. Підводячи підсумки, можна відзначити що світова спільнота використовує різні методи щодо врегулювання конфлікту на сході нашої країни. Станом на 2018 рік, стало дуже поширено надавати Україні летальну зброю, тим самим модернізуючи армію. Різні країни світу надають Україні сучасну зброю, яка є потужною та відповідає світовим нормам та стандартам.

В той же час країни Європейського союзу, які також занепокоєні ситуацією на Донбасі прагнуть мирного врегулювання конфлікту, щоб мінімізувати людські втрати. Якщо роздивлятися дане питання з неюридичної точки зору, то позитивним ефектом від постачання Україні зброї країнами-союзниками є те, що українська армія вийшла на новий, більш високий рівень.

Аналізуючи проблематику з юридичної площини, можна прийти висновку, що питання постачання військової зброї країнами-союзницями на територію нашої країни повинні бути врегульованими на законодавчому рівні, за допомогою прийняття нових законів, які б змогли значно розвивати дану сферу.

Список використаних джерел

1. Латвія визнала факт війни між Україною та РФ. / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rbc.ua/ukr/news/latviya-priznala-fakt-voyny-mezhdu-ukrainoy-i-rf-28082014124500>
2. Глава МЗС Латвії: Постачання зброї Україні може стати частиною нової стратегії. / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dw.de-18236727>.
3. Президент Естонії: у влади України є повне право застосовувати силу проти збройних загарбників. / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://tyzhden.ua/News/107631/PrintView>
4. Президент Латвії: війна і надання зброї Україні – останній варіант вирішення кризи. / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.eurointegration.com.ua/news/2015/02/11/7030754/>
5. Ковальчук К.В., Матюшенко І.Ю. Світовий ринок озброєнь: перспективи для України.
6. Ратніков М.І. Питання поставок зброї в Україну зі США.
7. Україна отримала ракетні комплекси Javelin зі США. / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.volynnews.com/news/society/ssha-postavyly-ukrayini-raketni-kompleksy-javelin-zmi/>
8. Волкер: США готові постачати Україні більше летальної зброї. / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.volynnews.com/news/all/volker-ssha-hotovi-postachaty-ukrayini-bilshe-letalnoyi-zbroyi/>
9. Lethal Weapons to Ukraine: A Primer. / [Electronic resource]. - Access mode: <http://www.atlanticcouncil.org/blogs/ukrainealert/lethal-weapons-to-ukraine-a-primer>

Шалупня К. С., Карманный Е.В.

ПОСТАВКИ УКРАИНЕ СОВРЕМЕННОГО ОРУЖИЯ СТРАНАМИ-СОЮЗНИЦАМИ КАК СПОСОБ БЫСТРОГО ПРЕКРАЩЕНИЯ КОНФЛИКТА

Аннотация. Проанализированы средства влияния на страну-агрессора, в виде поставок оружия в Украину. Изложено, какие страны оказывают помощь в виде оружия Украине, и каким образом они оценивают ситуацию на востоке Украины. Предоставлено пример развития производства современного оружия и военной техники в государстве.

Ключевые слова: летальное оружие, военная техника, страна-агрессор, поставки оружия в Украину, военно-экономическое сотрудничество, Операция Объединенных Сил.

Shalupnia K.S., Karmanniy Ye.V.

**THE SUPPLYING MODERN WEAPONS TO UKRAINE BY THE COUNTRY-
ALLYES AS A WAY OF A FAST TERMINATION OF CONFLICT**

***Abstract.** The means of influence on the aggression country, in the form of supplying of weapons to Ukraine, are analyzed. It is highlighted, which countries provide assistance, in the form of weapons, to Ukraine and how they assess the situation in eastern part of Ukraine. An example of the development of the production of modern weapons and military equipment in the state is given.*

***Keywords:** the lethal weapon, the military equipment, the aggression country, the supplying of weapons to Ukraine, the military-economic cooperation, the Operation of the United Forces.*

Шарапова Валерія Віталіївна, студентка Інституту підготовки кадрів
для органів юстиції України, 2 курс, група 04-17-06,

Встухова Ірина Анатоліївна, доцент кафедри трудового права,
кандидат юридичних наук, доцент

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, м. Харків

**ДО ПИТАННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ
ДИСТАНЦІЙНОЇ ЗАЙНЯТОСТІ В УКРАЇНІ**

***Анотація.** Розглядається дистанційний вид трудової зайнятості, який дозволить хоча б частково подолати проблему безробіття яке набуло масового характеру. Вирішення цієї проблеми є одним із пріоритетних напрямків політики нашої держави. Наголошено на тому, що поширення практики праці на відстані від підприємства має багато позитивних моментів, бо приносить взаємні вигоди, як роботодавцю, так і працівникові. Підкреслено, що працівник є застрахованим у системі загальнообов'язкового соціального страхування, якщо виконує роботу за трудовим договором, хоча він є вільним у виборі форми реалізації права на будь-який вид трудової зайнятості. Після аналізу українського законодавства встановлено, що правове регулювання дистанційної роботи відсутнє та надано пропозиції щодо закріплення у проекті Трудового кодексу визначення поняття дистанційної роботи. Це дасть можливість працівнику і роботодавцю будувати цивілізовані відносини між собою.*

***Ключові слова:** безробіття, безробітна особа, нетиповий вид трудової зайнятості, дистанційна зайнятість, дистанційна праця, дистанційна робота, дистанційний працівник, фрілансер, соціальне страхування, онлайн-комутатори.*

Актуальність. Постановка завдання. Питання працевлаштування завжди турбували людей у будь-які часи існування держави. Проблеми зайнятості були і є важливими також і для громадян України. На сьогодні, в умовах економічної кризи, зростання рівня безробіття, масового порушення трудових прав працівників сформувався несприятливий клімат на вітчизняному ринку праці. На початку формування ринкової економіки безробіття було зумовлено об'єктивними причинами, а безробітні були необхідним ресурсом сфери зайнятості. А на сьогодні кількість безробітних працездатного віку стрімко зростає. Таке явище, як безробіття, набуло масового характеру, а наслідком цього є створення реальної загрози для державного й суспільного добробуту. В наш час людський капітал та питання ефективного функціонування ринку праці – це одні з вирішальних чинників розвитку будь-якої економіки. Варто зазначити, що на появу безробіття впливає сукупність чинників, серед яких і недос-

конале трудове законодавство, і науково-технічний прогрес, і низький рівень професійної підготовки.

В Україні наявність безробіття було визнано в 1991 році із прийняттям Закону «Про зайнятість населення». На сьогодні, згідно ст. 1 Закону України «Про зайнятість населення» від 2012 р. безробіттям є соціально-економічне явище, за якого частина осіб не має змоги реалізувати своє право на працю та отримання заробітної плати (винагороди) як джерела існування. У свою чергу безробітною визнається особа віком від 15 до 70 років, яка через відсутність роботи не має заробітку або інших передбачених законодавством доходів як джерела існування, готова та здатна приступити до роботи.

Необхідно звернути увагу на те, що із розвитком науки та техніки з'явилися і нові (нетипові, нестандартні) види трудової діяльності, котрі певним чином сприяють зменшенню безробіття у державі. Зокрема це праця за межами території підприємства, установи чи організації. Такий вид трудової діяльності серед вчених в галузі трудового права знайшов своє відображення в поняттях, як «дистанційна праця», «дистанційна робота», «дистанційна зайнятість». Крім того, суб'єкти, що займаються таким видом праці, називаються «дистанційні працівники», «фрілансери».

Основна частина. Нетипова трудова зайнятість – це діяльність громадян, яка заснована на таких трудових правовідносинах, в яких видозмінена одна або декілька істотних ознак традиційних трудових правовідносин: тривалість, місце виконання, режим праці тощо. Поширення практики праці на відстані від підприємства, на наш погляд, має багато позитивних моментів тому що приносить взаємні вигоди як роботодавцю, так і працівникові. Серед переваг, які отримує роботодавець – економія коштів на утворення робочих місць, оскільки при такому виді зайнятості зростання витрат на робочу силу не здійснюється пропорційно числу зайнятих працівників. Також економія коштів на оптимізацію людських ресурсів, поліпшення якості роботи. А для працівника перевагами є підвищення якості життя, зменшення витрат на дорогу від дому до місця роботи, можливість присвятити більше часу спілкуванню із сім'єю та самореалізації, гнучкий робочий час, постійний доступ до робочого обладнання та ін. Для суспільства в цілому також є переваги від такого виду зайнятості, як-от: менше навантаження на громадський транспорт, часткове вирішення дорожніх проблем (зменшення автомобільних заторів, вільні місця для паркування). Враховуючи наведене, вважаємо, що такий вид трудової діяльності частково дозволяє подолати проблему безробіття у державі. Крім того, для управління найманими працівниками у сучасних умовах роботодавець повинен змінювати традиційні форми керування на підприємстві. Важливу роль при цьому відіграє зміна принципів, методів, засобів та форм управління виробництвом, а також різними ресурсами, зокрема, інтелектуальними, фінансовими та ін. Слід відзначити, поява нових комп'ютерних технологій привела до того, що робота деяких категорій фахівців не вимагає обов'язкової їх присутності на робочому місці. Українські компанії оцінили переваги дистанційної роботи це в час кризи 2008-2009 років, почавши урізувати витрати на утримання ро-

бочих місць. Такий метод антикризової політики економив до 40 % витрат на персонал, відзначив керівник департаменту IT – Solutions. Експерти стверджують, що бар'єри, котрі раніше перешкоджали роботі поза офісами, тепер все більше усуваються за допомогою відеоконференцзв'язку, онлайн-комутаторів, дистанційних презентацій і поширенню електронних гаджетів.

Зрозуміло ж, що поряд з позитивними моментами такого виду зайнятості існують і негативні. Наприклад виконання роботи на умовах нестандартних видів зайнятості здійснюється як на підставі трудового договору, та і за цивільно-правовим договором. Безспірним є той факт, що працівник є вільним у виборі форми реалізації права на будь-який вид трудової зайнятості. І все ж таки, вважаємо, що тільки за умови укладення трудового договору може бути реалізований спектр юридичних гарантій для найманого працівника. Якщо проаналізувати особливості виконання певної роботи в межах цивільно-правових відносин, можна зробити висновок, що з одного боку саме ці відносини прийнятні для виконання дистанційної роботи, однак в цьому випадку фізична особа включається в громадське виробництво як самостійний суб'єкт, на який покладається більше відповідальності з організації особистої трудової діяльності: її реєстрація в якості індивідуального підприємця, вивчення ринку, пошук роботи, самостійне забезпечення робочого процесу ресурсами, підвищення власної кваліфікації як спеціаліста. Все це покладає на фізичну особу додаткове навантаження. А при виконанні роботи за трудовим договором працівник є застрахованим у системі загальнообов'язкового державного соціального страхування, що, в свою чергу, зобов'язує його сплачувати єдиний соціальний внесок, котрий є консолідованим страховим внеском, збір якого здійснюється до системи загальнообов'язкового державного соціального страхування в обов'язковому порядку та на регулярній основі з метою забезпечення захисту у випадках, передбачених законодавством, прав застрахованих осіб на отримання страхових виплат (послуг) за діючими видами загальнообов'язкового державного соціального страхування (ст. 1 Закону України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» від 8 липня 2010 р.).

Аналіз українського законодавства дозволяє зробити висновок про те, що правове регулювання дистанційної роботи відсутнє, що є неприпустимим в часи активного розвитку комп'ютерних технологій та інформаційно-телекомунікаційних мереж. Тому ми вважаємо за необхідне доповнити Книгу четверту «Особливості регулювання трудових відносин за участю окремих категорій працівників і роботодавців» Главою 4 з наступною назвою «Особливості регулювання праці при виконанні дистанційної роботи» проекту Трудового кодексу України (№ 1658 тираж 24.07.2017). У вказаній Главі повинно бути надано визначення поняття дистанційної роботи, форма трудового договору, його зміст, робочий час та час відпочинку, забезпечення трудової дисципліни та ін.

Висновки. Враховуючи наведене вважаємо, що дистанційний вид трудової зайнятості, хоча і частково, але дозволить подолати проблему безробіття, вирішення якої є одним із пріоритетних напрямків політики нашої держави та

суспільства в цілому, а пропозиції щодо закріплення у проекті Трудового кодексу вказаних положень дасть можливість і працівнику і роботодавцю будувати цивілізовані відносини між собою.

Шарапова В.В., Ветухова І.А.

К ВОПРОСУ ПРАВОВОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ ДИСТАНЦИОННОЙ ЗАНЯТОСТИ В УКРАИНЕ

***Аннотация.** Рассматривается дистанционный вид трудовой занятости, который позволит хотя бы частично преодолеть проблему безработицы, которая приобрела массовый характер. Решение этой проблемы является одним из приоритетных направлений политики нашего государства. Отмечено, что распространение практики работы на расстоянии от предприятия имеет много положительных моментов, потому что приносит взаимные выгоды, как работодателю, так и работнику. Подчеркнуто, что работник является застрахованным в системе общеобязательного социального страхования, если выполняет работу по трудовому договору, хотя он свободен в выборе формы реализации права на любой вид трудовой занятости. После анализа украинского законодательства установлено, что правовое регулирование дистанционной работы отсутствует и даны предложения по закреплению в проекте Трудового кодекса определения понятия дистанционной работы. Это позволит работнику и работодателю строить цивилизованные отношения между собой.*

***Ключевые слова:** безработица, безработный, нетипичный вид трудовой занятости, дистанционная занятость, дистанционный труд, дистанционная работа, дистанционный работник, фрилансер, социальное страхование, онлайн-коммутизаторы.*

Sharapova V.V., Vetukhova I.A.

TO THE QUESTION OF LEGAL REGULATION OF REMOTE EMPLOYMENT IN UKRAINE

***Abstract.** We consider the remote type of employment, which will at least partially overcome the problem of unemployment, which has become widespread. The solution of this problem is one of the priority directions of the policy of our state. It is noted that the spread of the practice of working at a distance from the enterprise has many positive aspects, because it brings mutual benefits, both to the employer and the employee. It was emphasized that the employee is insured in the system of compulsory social insurance if he performs work under an employment contract, although he is free to choose the form of exercising the right to any type of employment. After analyzing the Ukrainian legislation, it was established that there is no legal regulation of teleworking and proposals are made to fix the definition of the concept of teleworking in the draft Labor Code. This will allow the employee and the employer to build civilized relations among themselves.*

***Keywords:** unemployment, unemployed, atypical type of employment, remote employment, remote work, telecommuting, teleworker, freelancer, social insurance, online switches.*

Шевченко Ірина Євгенівна, студентка господарсько-правового факультету, 2 курс, група 02-17-01,

Сільченко Сергій Олександрович, доцент кафедри трудового права, кандидат юридичних наук, доцент

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, м. Харків

ПРАВО НА СТРАЙК ЯК ЗАСІБ ЗАХИСТУ ТРУДОВИХ ПРАВ В УКРАЇНІ ТА ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

***Анотація.** Проаналізовано поняття страйку, його правове регулювання на національ-*

ному рівні, межі використання та види. Досліджено законодавство романо-германської правової сім'ї та міжнародно-правові акти.

Ключові слова: *страйк, національне законодавство, види страйків, використання права на страйк, зарубіжне законодавство, обмеження, романо-германська правова сім'я.*

Актуальність. Постановка завдання. Світова та вітчизняна практика дає змогу зробити висновок, що суспільство зацікавлене в стабільних відносинах роботодавця та працівників. Але несвоєчасна виплата заробітної плати, застосування жорсткої економії за рахунок працюючої людини, погіршення умов праці, зниження соціальних гарантій та інше порушення трудового законодавства змушує працівників все частіше захищати свої права. Сьогодні Україна є суверенною, незалежною, демократичною, соціальною, правовою державою, в якій людина, її життя і здоров'я, честь та гідність, недоторканість і безпека визнаються найвищою соціальною цінністю. Тому, для забезпечення інтересів кожного працівника існує таке право, як право на страйк.

Основна частина. В сучасному українському законодавстві людина має право на працю, що включає можливість заробляти собі на життя працею, яку вона вільно собі обирає або на яку вільно погоджується. Держава, в свою чергу, повинна створювати необхідні умови для реалізації громадянами такого права, а в разі їх порушення працівники мають можливість використовувати право на страйк. Дане право регламентується на рівні Конституції України та Закону України «Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів)» від 03.03.1998. Відповідно до ч. 1 ст. 44 Основного Закону ті, хто працюють, мають право на страйк для захисту своїх економічних і соціальних інтересів [1]. А згідно з ст. 17 Закону України «Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів)» страйк - це тимчасове колективне добровільне припинення роботи працівниками (невихід на роботу, невиконання своїх трудових обов'язків) підприємства, установи, організації (структурного підрозділу) з метою вирішення колективного трудового спору (конфлікту) [2]. Цікаво, що Кодекс законів про працю України лише передбачає заборону будь-якої дискримінації участі у страйку.

Страйк застосовується як засіб вирішення колективного трудового спору (конфлікту) у зв'язку з відмовою роботодавця або уповноваженої ним особи, організації роботодавців, об'єднання організацій роботодавців задовольнити вимоги найманих працівників або уповноваженого ними органу, профспілки, об'єднання профспілок чи уповноваженого нею (ними) органу. Проте, я вважаю, що страйк - це не єдиний спосіб вирішення проблеми, а лише одна з форм розв'язання конфлікту. Тому, завжди доцільно вирішувати таку ситуацію цивілізованим шляхом – за столом переговорів, із залученням посередників, арбітрів.

Право на страйк є одним із основоположних прав кожної людини і громадянина та є невід'ємним елементом демократичної держави. Нині законодавством багатьох країн передбачаються різні варіанти закріплення даного права. Воно або прописано в конституціях, або виводиться з нормативно-правових актів, або закріплено на міжнародному рівні, або не передбачається взагалі.

Проведений мною аналіз дозволив зробити висновок, що країни, які на-

лежать до романо-германської правової сім'ї, закріплюють право на страйк на конституційному рівні. Надання такого статусу цьому праву свідчить про визнання його державою і про підвищений ступінь захисту. Яскравим прикладом моєї думки є ст. 50 Конституції Болгарії, відповідно до якої всі працівники мають право на страйк для захисту своїх колективних, економічних та соціальних інтересів. Також у ч. 1, 2 ст. 57 Конституції Португалії зазначено, що в цій державі гарантується право на страйк та кожен працівник визначає сферу своїх інтересів, яка потім буде захищатися страйком. Відповідно до ст. 40 Конституції Румунії працівники мають право на страйк для захисту професійних, економічних і соціальних інтересів. Конституція Іспанії, а саме ч. 2 ст. 28, визнає право працівників на страйк з метою захисту ними своїх інтересів. Закон регулює здійснення цього права, встановлює точні гарантії, що забезпечують діяльність життєво необхідних для суспільства служб. Згідно з ст. 45 Конституції Молдови право на страйк визнається державою. Страйки можуть проводитися тільки з метою захисту професійних інтересів працівників економічного і соціального характеру. Законом встановлюються умови здійснення права на страйк, а також відповідальність за незаконне проведення страйків.

Однак, серед таких країн існують обмеження для певного кола працівників. Так, відповідно до ч. 4 ст. 37 Конституції Словаччини, хоча й право на страйк гарантується, проте, це право не можуть реалізовувати судді, прокурори, військовослужбовці збройних сил, службовці збройних формувань, службовці та члени пожежної охорони і рятувальних служб. Також у ч. 4 ст. 27 Конституції Чехії зазначається, що право на страйк гарантується на умовах, встановлених законом. Таке право не поширюється на суддів, прокурорів, службовців збройних сил і озброєних формувань безпеки. Згідно зі ст. 60 Конституції Хорватії право на страйк гарантується. Водночас це право може бути обмежено у рамках закону. В цей перелік країн слід віднести й Україну, бо відповідно до ч. 5 ст. 10 Закону України «Про державну службу» від 10.12.2015 р. державним службовцям забороняється організувати і брати участь у страйках [5].

Лише незначна кількість країн романо-германської правової сім'ї не містить у своїх конституціях норм про право на страйк і не припускає його. Наприклад, Туркменістан, Узбекистан, Таджикистан, Латвія, Австрія, Бельгія, Данія, Ірландія, Нідерланди, Фінляндія [4].

В таких країнах, як Франція та Італія, право на страйк прямо не передбачається, але використовується. Це пов'язано з тим, що зміни випереджають свою епоху і законодавець намагається обмежити бурхливий розвиток суспільних відносин. Така ж ситуація спостерігається в тих державах, де законодавець побоюється можливих зловживань цим правом працівниками внаслідок слабкості демократичних традицій у політичній системі суспільства (Албанія, Угорщина, Польща та ін.).

Цікаво, що право на страйк в більшості державах регламентується в розділі «Права і свободи людини». На нашу думку, даний підхід наголошує на тому, що це право є природним, хоча людина набуває його не з моменту народження, а з моменту надання їй такого права законодавцем. Законодавство України, на

відміну від законодавства інших держав, не передбачає різних видів страйків. У той же час, аналізуючи зарубіжну практику, можна виділити такі страйки, як:

1. Нестандартні страйки - це такі страйки, з якими не пов'язано припинення роботи. До них можна віднести саботаж (злісний, навмисний розлад або зрив роботи при створенні видимості її виконання), пікетування, бойкоти; роботу за правилами, або італійський страйк (уповільнення темпів роботи або нераціональне використання часу) тощо.

2. «Медичні» страйки - це коли всі працівники підприємства хворіють і не виходять на роботу. За таких обставин притягнути до відповідальності нікого: формально страйк не оголошено, порушення закону немає.

3. Звичайні страйки – працівники просто не виходять на роботу.

4. Пульсуючі страйки – відбуваються шляхом часткового припинення роботи. Наприклад, на одну годину раніше під час зміни тощо.

Захист своїх соціальних та економічних інтересів також закріплюється і на міжнародному рівні. Відповідно до ч. 4 ст. 6 Європейської соціальної хартії від 07.09.2016 р. з метою забезпечення ефективного здійснення права на укладання колективних договорів Сторони (держави) визнають право працівників і роботодавців на колективні дії у випадках конфліктів інтересів, включаючи право на страйк, з урахуванням зобов'язань, які можуть впливати з раніше укладених колективних договорів [6]. В Україні, як і в країнах колишнього соціалістичного табору, право на страйк було офіційно закріплене майже через чверть століття після його визнання на міжнародно-правовому рівні.

Висновки. Право на страйк має важливе не лише правове, але й соціально-політичне значення. Воно закріплене як на національному рівні, так і законодавством багатьох країн романо-германської правової сім'ї. Однак, недосконалість правового регулювання призводить до порушення прав працівників та роботодавців. З метою уникнення оголошення страйків сторони колективних трудових відносин повинні прагнути до належного виконання покладених на них обов'язків з дотриманням норм законодавства.

Список використаних джерел

1. Конституція України від 28.06.1996. / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80/ed19960628>
2. Закон України «Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів)» від 03.03.1998. / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/ru/137/98-%D0%B2%D1%80>
3. Конституції країн світу. / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://legalns.com/компетентные-юристы/правовая-библиотека/конституции-стран-мира>
4. Швець Н.М. Право на страйк та умови його реалізації: Монографія. - Х.: Право, 2009.- С. 10.
5. Закон України «Про державну службу» від 10.12.2015. / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19>
6. Європейська соціальна хартія від 07.09.2016. / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_062

Шевченко І.Е., Сильченко С.А.

ПРАВО НА ЗАБАСТОВКУ КАК СРЕДСТВО ЗАЩИТЫ ТРУДОВЫХ ПРАВ В УКРАИНЕ И ЗАРУБЕЖНЫЙ ОПЫТ

Аннотація. Проаналізовано поняття забастовки, його правове регулювання на національному рівні, границі використання і види. Исследовано законодавство романо-германської правової сім'ї і міжнародно-правові акти.

Ключевые слова: забастовка, національне законодавство, види забастовок, використання права на забастовку, зарубіжне законодавство, обмеження, романо-германська правова сім'я.

Shevchenko I.Ye., Silchenko S.O.

THE RIGHT TO STRIKE AS PROTECTION MEANS OF LABOR RIGHTS IN UKRAINE AND FOREIGN EXPERIENCE

Abstract. The concepts of the strike, its legal regulation at the national level, the limits of use and types are analyzed. The legislation of the Romano-Germanic legal family and international legal acts are investigated.

Keywords: strike, national legislation, types of strikes, use of the right to strike, foreign legislation, restrictions, Romano-Germanic legal family.

Шевченко Ольга Олегівна, студентка факультету дошкільної педагогіки та психології, 2 курс, 1 група,

Савчук Олена Петрівна, викладач кафедри технологічної і професійної освіти, кандидат педагогічних наук

Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», м. Одеса

ШЛЯХИ ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК БЕЗПЕКИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Анотація. У статті розкрито сучасні методи роботи з дітьми дошкільного віку. Проаналізовано такі поняття як «безпека», «безпека життєдіяльності» та їх взаємозв'язок із організацією освітнього процесу в закладі дошкільної освіти. Наведені у статті методи освітньої роботи допомагають формувати у дітей дошкільного віку навички безпеки життєдіяльності. У статті зазначено, що період дошкільного дитинства є самобутнім і слугує фундаментом, від якого залежить розвиток здібностей та навичок дитини у майбутньому.

Ключові слова: безпека, безпека життєдіяльності, діти дошкільного віку, організація, заклад дошкільної освіти, правила дорожнього руху, пожежна безпека.

Актуальність. На сучасному етапі розвитку суспільства постає ряд проблем, які потребують вирішення у рамках взаємодії людини та природи, індивіда та суспільства, людини та техніки. Недотримання правил цього взаємовпливу і спричиняє виникнення нових небезпек для нормальної життєдіяльності кожного індивіда та людства загалом. Як наслідок – суспільство зазнає великих втрат, які проявляються людськими жертвами, величезними збитками від катастроф, аварій та ін.

Постановка завдання. Дитина, в силу власних фізіологічних особливостей, нездатна самотійно повною мірою визначити всі небезпеки середовища, що її оточує. Саме тому на дорослого була покладена місія захисту дитини – основним шляхом для цього стало передання елементарних знань основ безпеки. Тому нами вирішено розглянути шляху формування навичок безпеки

життєдіяльності у дітей дошкільного віку.

Основна частина. Період дошкільного дитинства є самобутнім фундаментом, який зумовлює розвиток здібностей та навичок дитини у майбутньому. Саме в цей період дитина ідентифікує себе як частину різноманітних сфер життя: світом людей (саме в цей період розпочинається процес соціалізації дитини) та природи, предметним світом та ін. Він є основним для закладання фундаменту здоров'я, здорового способу життя та основ досвіду життєдіяльності. Використання різноманітних методів у формуванні навичок безпеки життєдіяльності у дітей дошкільного віку і зумовлює актуальність даної проблеми в сучасній системі дошкільної освіти та системі забезпечення безпеки організацій, їх працівників та вихованців.

До висвітлення проблем формування навичок безпечного довкілля зверталися науковці Литвиненко О., Волненко Н., Лохвицька Л., Коцур Н. та ін.

Мета статті – розкрити сучасні методи освітньої роботи з дітьми дошкільного віку, які допомагають формувати у них навички безпеки життєдіяльності.

Невід'ємними характерними якостями дитини дошкільного віку є висока рухова активність, підвищена допитливість, бажання бути самостійним, відсутність досвіду і, як наслідок, нездатність передбачити наслідки власних дій. Саме ці якості і можуть спричинити дитячі травми.

Окрім того, дорослі дуже часто своє завдання вбачають лише в захисті дитини. Але вони забувають про головне – готовність дитини до самостійного життя у майбутньому. Дитину слід навчити правильно діяти в різних ситуаціях, зокрема і в небезпечних. Саме тому так важливо формувати у дітей дошкільного віку свідоме ставлення до власної безпеки вже з раннього віку.

Перед педагогами дошкільної освіти та батьками постають такі особливо важливі завдання: створення безпечних умов життєдіяльності дітей дошкільного віку; формування у дітей уміння передбачати наслідки власних дій; виробити в дитині дошкільного віку навички дій під час надзвичайних ситуацій, що загрожують їх життю та здоров'ю.

Саме важливість формування у дитини навичок безпеки життєдіяльності у інваріативній складовій Базового компоненту дошкільної освіти зумовила і визначення результату освітньої роботи за змістом освіти «Безпека життєдіяльності», яким має стати те, що дитина диференціює поняття «безпечне» і «небезпечне»; усвідомлює важливість безпеки життєдіяльності (власної та інших людей); знає правила безпечного перебування вдома, у дошкільному закладі, на вулиці, на воді, льоду, ігровому, спортивному майданчиках; орієнтується у правилах поведінки з незнайомими предметами та речовинами; пожежної та електробезпеки; користуванні транспортом; в основних знаках дорожнього руху тощо. знає та може скористатися номером телефону основної служби допомоги (пожежна, медична, міліція); усвідомлює, до кого можна звернутись у критичній ситуації; володіє навичками безпечної поведінки при агресивному поведінні однолітків або дорослих [1].

Ознайомившись з вищевказаними аспектами, стає зрозуміло, що найоптимальнішим методом формування у дітей дошкільного віку основ безпеки жит-

тедіяльності є саме ігрова діяльність, оскільки у цьому віці вона є провідною. Також використовуються методи переконання, виховання емоційної чуйності, спонування до співпереживання, метод пошукових і евристичних ситуацій.

Системність у роботі з формування навичок безпеки життєдіяльності дітей дошкільного віку є особливо важливою в процесі побудови освітньої роботи, яка містить в собі такі основні напрями: безпека в побуті, безпека в природі, правила дорожнього руху, поведінка з незнайомими людьми, пожежна безпека, здоров'я та хвороби. Але при цьому обов'язково необхідно зважати на те, що діти є дуже вразливими та емоційно-чутливими, тому важливо не зашкодити дитячій психіці. Саме тому треба не лякати дітей можливою небезпекою, а навчити їх діяти адекватно та відповідно до ситуації.

Але дітям недостатньо отриманих теоретичних знань, вони повинні вміти застосовувати їх. В такому віці діти ще не вміють відтворювати отриману інформацію по пам'яті, саме тому за «золотим правилом дидактики» дітям необхідно побачити, відчути, доторкнутися, спробувати, потримати в руках, понюхати все те, що вони здатні осягнути.

За допомогою правильного підбору методів організацій освітнього процесу педагог керує дитячою діяльністю, зміцнює позитивні взаємовідносини між дітьми, розвиває їх емпатичні здібності: чуйність, милосердя, гуманне ставлення до людини, збагачує емоційні образи під час відпрацювання стереотипів поведінки в умовах потенційно-небезпечних та надзвичайних ситуацій [2].

Також особливо важливим є те, що задля досягнення поставленої виховної мети в групах необхідно створити наочно-розвивальне середовище, яке включатиме в себе дидактичні ігри, куточок безпеки, настільно-друковані ігри, пізнавальну літературу для дітей в книжковому куточку, ілюстрований матеріал, наочну інформацію для батьків [3].

Освітня робота з формування основ безпеки життєдіяльності дітей дошкільного віку орієнтується на наступні методи [4]:

– практичні: такі методи як експериментування або досліди дозволяють дитині самостійно вирішувати, підтверджувати або ж спростувати особисті думки та переконання. Цінність практичних методів полягає у тому, що вони дають дитині можливість самостійно знаходити рішення в складних ситуаціях, підтверджувати або ж спростувати власні думки. Також до практичних методів освітньої роботи з формування навичок з безпеки життєдіяльності дітей дошкільного віку відносять сюрпризні моменти, ігри та вправи, проблемні ситуації та ін.;

– наочні: саме завдяки наочності в процесі навчання та виховання діти краще запам'ятовують правила поведінки з незнайомими людьми, безпритулними тваринами; правила поводження з побутовими електроприладами та гострими предметами; правила дорожнього руху та пожежної безпеки. Діти навчаються дотримуватися чітких інструкцій; моделювати вирішення складних ситуацій; розвивають такі психічні процеси, як уяву, мислення а також зв'язне мовлення. До наочних методів освітньої роботи з формування навичок з безпеки життєдіяльності дітей дошкільного віку також відносять спостере-

ження, колажі, розглядання ілюстрацій, мнемотаблиці, використання в роботі наочного та дидактичного матеріалу, перегляд відеоматеріалу та мультимедійних презентацій тощо;

– словесні: необхідно у доступній формі пояснити дітям складні для їхнього розуміння, але життєво важливі поняття. Наприклад, слухання казок, оповідань, відгадування загадок та розучування віршів закладають у пам'ять дошкільників основні правила безпеки. Завдяки цьому діти дізнаються про правильну поведінку в різноманітних ситуаціях. Такий метод, як художнє слово спрямований саме на активізацію дитячої пам'яті, мислення та уваги. Вплив художнього слова на дошкільників є сильнішим, ніж у застережень щодо правил безпечної поведінки за рахунок ознайомлення дітей з явищами та ситуаціями, які не входять в їх особистісний досвід. До словесних методів освітньої роботи з формування навичок з безпеки життєдіяльності дітей дошкільного віку можна віднести: бесіди, пояснення, розповіді, педагогічна оцінка ситуацій, художнє слово тощо.

Отже, добираючи зміст освітньої роботи, педагогам необхідно спиратись на ті методи, які б дозволили зрозуміти дитині не лише цінність власного життя та здоров'я, а й власні можливості у процесі його зміцнення та збереження, а також підготували б дитину до виконання чітких дій у ситуаціях, що загрожують життю та здоров'ю. Необхідно сприяти вихованню в дітей відповідальності та самостійності.

Особливо важливо використовувати в освітній роботі методи роботи, що відповідають віковим особливостям дітей. Розглядаючи старший дошкільний вік, необхідно зазначити, що дитині перед вступом до школи необхідно повністю засвоїти навички безпеки життєдіяльності, а також усвідомити, що її життя та здоров'я – це її найдорожча цінність!

Освітня робота в процесі формування навичок безпеки життєдіяльності у дітей дошкільного віку життя мають бути орієнтовані на створення необхідних умов для безпечної життєдіяльності; формування життєвої компетенції стосовно безпеки; виховання безпечної поведінки у дітей, а також педагогічної культури з огляду на питання безпеки у дорослих та відповідального ставлення до малят та їх майбутнього.

Висновки. Отже важливими задля попередження небезпечних для дитини ситуацій володіти відповідними вміннями із забезпечення власної безпеки та передбачати, за можливості, уникати небезпек, а в разі необхідності – рішучо діяти. Завдяки системним зусиллям з охорони життя та збереження здоров'я дітей дошкільного віку з'являється можливість не тільки захистити їх від існуючих небезпечних джерел, а й закласти основи безпечної поведінки, підготувати до більш самостійного життя у майбутньому.

Перспективу подальшого дослідження вбачаємо у вивченні питання формування навичок з безпеки життєдіяльності в процесі сюжетно-рольових ігор.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти / Науковий керівник: А. М. Богущ, дійсний член НАПН України, проф, д-р пед. наук; Авт. кол-в: Богущ А. М., Беленька Г. В., Богініч О.

Л., Гавриш Н. В., Долинна О. П., Ільченко Т. С., Коваленко О. В., Лисенко Г. М., Машовець М. А., Низковська О. В., Панасюк Т. В., Піроженко Т. О., Поніманська Т. І., Сідельнікова О. Д., Шевчук А. С., Якименко Л. Ю. – К.: Видавництво, 2012. – 26 с.

2. Формування навичок безпеки життя в контексті самореалізації особистості дошкільника / К. Й. Щербакова, Л. В. Макаренко // Педагогічний дискурс. – Вип. 13. – С. 414 - 418.

3. Александрова Т. Ф. «Тиждень безпеки дитини» – захід формування у дошкільників практичних навичок з безпеки життєдіяльності: методичний посібник. – Кіровоград: Кіровоградські міські курси II категорії НМЦ ЦЗ ТА БЖД Кіровоградської області, 2013. – 115 с.

4. Безпека життєдіяльності дітей старшого дошкільного віку: навчально- методичний посібник/ О. Карпенко, Л. Загоруйко. – К. : Видавничий дім «Слово». 2016. – С. 24 - 43.

Шевченко О.О., Савчук Е.П.

ПУТИ ФОРМИРОВАНИЯ НАВЫКОВ БЕЗОПАСНОСТИ ЖИЗНЕДЕЯТЕЛЬНОСТИ У ДЕТЕЙ ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА

Аннотация. В статье раскрыты современные методы работы с детьми дошкольного возраста. Также в статье были проанализированы такие понятия как «безопасность», «безопасность жизнедеятельности» и их взаимосвязь с организацией образовательного процесса в учреждении дошкольного образования. Приведённые в статье методы образовательной работы помогают формировать у детей дошкольного возраста навыки безопасности жизнедеятельности. В статье указано, что период дошкольного детства является самобытным и служит фундаментом, от которого зависит развитие способностей и навыков ребенка в будущем.

Ключевые слова: безопасность, безопасность жизнедеятельности, дети дошкольного возраста, организация, учреждение дошкольного образования, правила дорожного движения, пожарная безопасность.

Shevchenko O.O., Savchuk E.P.

WAYS FOR FORMATION OF SAFETY PURCHASES LIFE IN CHILDREN OF PRIMARY AGE

Abstract. The article describes modern methods of working with children of preschool age. In addition, the article analyzed the concepts of "safety", "life safety" and their relationship with the organization of educational process in the institution of pre-school education. The methods of educational work mentioned in the article help to develop skills of safety of life in preschool children. The article states that the period of pre-school childhood is distinctive and serves as the foundation upon which the development of abilities and abilities of the child in the future depends.

Keywords: safety, life safety, children of preschool age, organization, institution of pre-school education, traffic rules, fire safety.

Шпак Костянтин Володимирович, студент Інституту підготовки кадрів
для органів юстиції, 5 курс, група 04-18м-03,

Карманний Євгеній Вадимович, доцент кафедри трудового права,
кандидат технічних наук, доцент

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, м. Харків

НЕГАТИВНІ ЧИННИКИ МІГРАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ – ПРИХОВАНА НЕБЕЗПЕКА ДЛЯ ДЕРЖАВИ

Анотація. Проаналізовані негативні причини недосконалої міграційної політики для України. Показано недосконалість нормативно-правових актів, які регулюють данні пи-

тання, також визначено нечітке розмежування владних повноважень з питань міграційної політики між різними органами державної політики. Запропоновано рішення для поліпшення даної ситуації.

Ключові слова: міграційна політика, мігранти, міграційні процеси, міграційне законодавство.

Актуальність. Постановка завдання. Сьогодні Україна є країною походження, призначення і транзиту мігрантів, що вимагає від неї повноцінної участі у сучасних процесах глобального міграційного перерозподілу людського потенціалу. Міграційні процеси, а особливо міжнародні, завжди мали значний вплив на розвиток людства. За оцінками Організації Об'єднаних Націй, 3,1% мешканців планети, а це близько 214 мільйонів, – це мігранти (особи, які проживають не в тих країнах, де народилися) [1, с. 509].

В умовах стрімкої активізації міжнародної мобільності населення України, що відбувається в руслі закономірного для доби глобалізації наростання світових міграцій, зростає значення регулювання міграційних процесів, надання їм організованого, безпечного та неконфліктного характеру. Адекватна міграційна політика необхідна, з одного боку, для мінімізації обумовлених міграцією ризиків, а, з другого, - для використання значного позитивного потенціалу міграції в інтересах розвитку. До цього треба додати, що спроможність національних урядів належним чином регулювати міграційні переміщення є передумовою успішного міжнародного співробітництва, без якого управління міграціями, як багатостороннім процесом, неможливе. Попри це, незважаючи на помітний прогрес у сфері розвитку міграційної політики України, що спостерігається останніми роками, чіткого, цілеспрямованого, комплексного регулювання міграціями все ще бракує [2, с. 4].

Дослідженням особливостей формування державної міграційної політики України загалом і нормативно-правового та інституціонального забезпечення регулювання міграційних процесів, зокрема, знайшли своє відображення у працях багатьох вітчизняних вчених [3, с. 203].

Ці питання сьогодні в Україні є дуже популярними й обговорюються на різних рівнях; їм присвячуються конференції, круглі столи, семінари. Разом з тим, вони потребують подальшого опрацювання задля вдосконалення державних підходів щодо регулювання міграційних процесів.

Основна частина. На сучасному етапі надзвичайно актуальною для України є проблема вдосконалення міграційної політики. Визначення міграційної політики різноманітні за змістом. Так, деякі вчені до міграційної політики зараховують систему правових, фінансових, адміністративних і організаційних заходів держави та недержавних установ щодо регулювання міграційних процесів з позицій міграційних пріоритетів, кількісного та якісного складу міграційних потоків, їх соціальної, демографічної та економічної структури. Науковці також стверджують, що міграційна політика України – це комплекс державних і міждержавних заходів, які повинні передбачати, щонайменше, багатовимірний та різноплановий контроль за переміщенням громадян України, іноземців і осіб без громадянства, особливо в транскордонному просторі.

Міграційну політику необхідно вважати елементом державної соціальної політики, що являє собою цілеспрямовану діяльність органів державної влади та інших соціальних суб'єктів щодо регулювання міграції та всебічного використання її можливостей на користь держави з метою забезпечення національної безпеки в умовах глобалізації та євроінтеграції. На думку інших вчених, міграційна політика являє собою систему загальноприйнятих на рівні керування ідей і концептуально об'єднаних засобів, за допомогою яких насамперед держава, а також суспільні інститути, дотримуючись визначених принципів, які відповідають конкретно-історичним умовам країни, припускають досягнення цілей, адекватних як цьому, так і наступному етапу розвитку суспільства. Зазначимо, що більшість авторів розглядали міграційну політику як частину демографічної політики, поряд з репродуктивною і самозберігаючою. Мету міграційної політики конкретизували відповідно до тристадійного уявлення про міграційний процес: перша стадія (вихідна) – формування міграційної рухливості; друга стадія (основна) – переселення, і третя стадія (заклучна) – приживлення.

Узагальнюючи наведені думки щодо визначення змісту і призначення міграційної політики в Україні, звернемо увагу на такі складові її елементи: а) системність та комплексність заходів держави в частині реалізації завдань міграційної політики; б) правовий, фінансовий та контролювальний вплив держави на міграційні процеси в Україні [4, с. 21].

З початку незалежності було прийнято низку законодавчих та інших нормативно-правових актів, які стали базовими у формуванні міграційної політики та відіграли провідну роль у державному регулюванні міграційних процесів.

Наступний крок у формуванні нормативно-правової бази з питань міграції був продиктований значною кількістю вимушених переміщень у масовому припливі населення в Україну, зокрема, за рахунок прийняття понад 60 тисяч біженців з району воєнного конфлікту в Придністров'ї. Врегулювання цього питання призвело до необхідності розроблення та прийняття 24 грудня 1993 року Закону України «Про біженців» (ця редакція втратила чинність у липні 2001 року у зв'язку з прийняттям нового Закону України «Про біженців», який свого часу теж втратив чинність у 2011 році з прийняттям Закону України «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту»). Подальший розвиток міграційної політики був пов'язаний із прийняттям у 1996 році Конституції України. В ній містилися гарантії прав громадян, які перебувають за кордоном, йшлося про рівність прав іноземців, можливість імміграції та отримання притулку в Україні, декларувалися забезпечення свободи пересування, вибір місця проживання, право залишати країну кожному, хто на законних підставах знаходиться в Україні, зазначалося, що питання міграції мають регулюватися виключно законами. Активна законотворча діяльність значно конкретизувала міграційну політику, допомогла нормативно закріпити певні її напрями. Однак, постійні зміни, що відбуваються у світі й в Україні, зокрема в динаміці й в структурі міграційних потоків, потребували подальших дій у формуванні нових актуальних напрямів міграційної політики, що відповідали б сучасному розвитку країни. Разом з тим, з середини дво-

хтисячких років дії держави у цьому напрямку було послаблено. Важливою віхою в розвитку міграційного законодавства України стало затвердження у травні 2011 року Концепції державної міграційної політики, яка визначала стратегічні цілі, завдання, механізми, принципи й стандарти щодо забезпечення прав і свобод громадян у сфері державної міграційної політики України, а вже у жовтні 2011 року Урядом було затверджено план заходів з її реалізації. Концепція стала першим комплексним документом, що визначає всі напрями, заходи, принципи, на яких має ґрунтуватися державна міграційна політика. Разом з тим, багато фахівців вважають її занадто декларативним документом.

Створення нормативно-правової бази органічно пов'язане з розвитком інституціонального забезпечення міграційної політики держави. Вже у 1993 році було створено Міністерство України у справах національностей та міграції – перший спеціалізований орган виконавчої влади, до компетенції якого було віднесено формування та реалізацію державної міграційної політики. З метою економії державних коштів тимчасово, як раніше вважалося, в ньому було поєднано функції забезпечення прав національних меншин, зв'язків з українською діаспорою за кордоном та регулювання міграційних процесів. В подальшому передбачалося, що з накопиченням необхідного досвіду та розробленням міграційного законодавства відповідні підрозділи Міністерства стануть основою повноцінної Державної міграційної служби. Проте, в результаті численних реорганізацій, Міністерство, а згодом Державний комітет України у справах національностей та міграції лише втрачали свої повноваження у сфері міграції. А під час чергової реорганізації у листопаді 2006 року на базі Державного комітету України у справах національностей та міграції та Державного департаменту у справах релігії, який був урядовим органом у складі Мін'юсту, було створено Державний комітет України у справах національностей та релігій. Повноваження останнього у сфері міграції обмежувались лише виконанням Закону України «Про біженців». Така ситуація призвела до того, що дедалі ширше коло міграційних питань концентрувалося у різних Міністерствах та відомствах: – Міністерство внутрішніх справ України. В його структурі у 2002 році було створено Державний департамент у справах громадянства, імміграції та реєстрації фізичних осіб, який, крім питань імміграції та натуралізації, займався контролем за дотриманням іноземцями правил перебування в Україні, їх реєстрацією, боротьбою з нелегальною міграцією, оформленням документів громадян України для виїзду за кордон. – Міністерство закордонних справ України, яке, крім організації видачі віз, консульської роботи, реєстрації громадян, що проживають за кордоном, захисту їхніх прав, має повноваження відповідно до низки міграційних законів; зокрема, дипломатичні представництва України за кордоном приймають від іноземців документи для отримання дозволу на імміграцію та набуття громадянства, забезпечують органи міграційної служби інформацією про ситуацію в країнах походження біженців тощо. – Міністерство праці та соціальної політики України (тепер Міністерство соціальної політики) опікується реалізацією політики щодо трудової міграції та має ліцензувати господарську діяльність щодо працевлаштування за

кордоном, забезпечувати контроль за додержанням ліцензійних умов, брати участь у підготовці та укладанні міжнародних договорів у сфері трудової міграції, здійснювати моніторинг трудової міграції та замовляти наукові дослідження цього явища. – Державна прикордонна служба України здійснює пропуск через державний кордон осіб та транспортних засобів, протидіє нелегальній міграції, реєструє іноземних громадян, які в'їжджають до країни, приймає заяви про набуття статусу біженця в Україні, якщо шукач притулку був затриманий за спробу нелегального перетину кордону України [1, с. 509 - 511; 3, с. 208].

Виходячи з аналізу вищенаведеного вбачається, що існують певні протиріччя між компетенціями органів, які мають повноваження в сфері міграційних відносин. Однак не лише законодавчі протиріччя впливають на негативні чинники міграційної політики в Україні, а й явища політичного, суспільного та економічного життя країни. Зокрема, великою проблемою, яка спонукає до вдосконалення міграційної політики держави та законодавчого регулювання міграційних процесів, є сама міграція українців закордон.

Загострення збройних конфліктів у світі у 2015 р. спричинило подвійне порівняно з 2014 р. зростання кількості заявок на отримання притулку в країнах ЄС. Найбільше біженців зафіксовано з Сирії, Афганістану та Іраку. Вихідці з України подали 21 тис. заявок [6]. Крім того, внаслідок військового конфлікту на Сході України відбувається трансформація тимчасової трудової міграції її громадян у постійну (переселенську). Так, за даними Євростату, у 2014–2015 рр. вихідці з України отримали найбільшу кількість дозволів на проживання у країнах Євросоюзу [7].

З наведеного вбачається, негативний наслідок у вигляді еміграції громадян України до інших держав в пошуках економічної стабільності та власної захищеності. Це я негативним впливом не тільки на міграційну політику зокрема, а й на внутрішню та зовнішню політику держави загалом. А повноцінно оцінити масштаби міграційних процесів не вбачається можливим через відсутність об'єктивної статистики з цього питання.

З цього випливає необхідність формування міграційної політики є створення належної *системи міграційної статистики*, яка в свою чергу забезпечувала б визначення вірних стратегічних напрямів в цій сфері. Брак об'єктивних даних про обсяг та характеристики міграційних процесів стає на перешкоді розробленню адекватних політичних рішень не лише щодо міграції, а й у сфері економіки, суспільного розвитку, національної безпеки. Про необхідність постійного статистичного супроводження міграцій та забезпечення управлінців об'єктивною і важливою інформацією неодноразово йшлося в урядових документах; звертали увагу на цю проблему українські вчені, які пропонували шляхи налагодження належного моніторингу міграцій. Проте і досі багато статистичних даних про міграцію є розпорошеними, в тому числі це поточний облік, що здійснюють державні органи статистики на основі інформації про реєстрацію/зняття з реєстрації (прописку/виписку) громадян шляхом обробки листків прибуття/вибуття, які заповнюються у паспортних столах; відомча статистика уповноважених у цій сфері органів виконавчої влади, а саме Державної мігра-

ційної служби, Державної прикордонної служби України, Міністерства соціальної політики України, Міністерства освіти та науки, Міністерства закордонних справ тощо. Слід зазначити, що інформацію, яку збирають ці відомства, часто не можна порівняти, тому що кожне з них має свої специфічні завдання і потреби та здійснює статистичний облік відповідно до них, а не з метою відстеження міграційних процесів як таких [3, с. 209].

Таким чином, в Україні існує ціла низка джерел даних про міграцію, але жодне з них окремо не забезпечує вичерпної інформації про це явище. Тому, налагодження систематичного і оперативного обліку міграцій на часі. Його необхідно здійснювати за єдиною методикою, що дасть змогу поєднати інформацію різних відомств, та забезпечити сучасними технічними можливостями. А це в свою чергу забезпечить створення інформаційного підґрунтя для прийняття об'єктивних управлінських рішень в сфері міграційної політики. З метою вирішення зазначеного питання Державною міграційною службою вже здійснюється ряд кроків. Так, на виконання Плану заходів з реалізації державної міграційної політики, що був затверджений розпорядженням Кабінету Міністрів України від 12.10.2011 р. № 1058-р, Службою розроблена, а розпорядженням Кабінету Міністрів України від 07.11.2012 р. № 870-р схвалена Концепція створення єдиної інформаційно-аналітичної системи управління міграційними процесами [8]. Метою цієї Концепції є визначення підходів до формування та створення інформаційно-аналітичної системи, яка дасть можливість автоматизувати процеси діяльності ДМС, здійснювати обмін інформацією з іншими органами державної влади задля забезпечення реалізації ними державної політики у сфері міграції (імміграції та еміграції), у тому числі протидії нелегальній (незаконній) міграції, громадянства, реєстрації фізичних осіб, біженців та інших категорій мігрантів, а також сприятиме удосконаленню системи державного управління міграційними процесами відповідно до міжнародних стандартів у сфері реалізації прав людини.

Основним інструментом реалізації державної міграційної політики є міграційне законодавство, яке регулює правові відносини, що виникають у сфері міграції. Законодавчо визначаються також повноваження державних органів з управління міграціями. Аналіз особливостей міграційної політики, основних її напрямів та інструментів, свідчить про те, що Україна має розгалужену систему міграційного законодавства, спрямованого на дотримання основних прав і свобод людини. В цьому вона поступово наближається до європейських та міжнародних стандартів. Головною тенденцією світових міграційних процесів на нинішньому етапі є зростання обсягів і швидкості переміщень населення. Тож вироблення дієвої міграційної політики для України – це нагальна потреба, адже через нашу країну проходять міграційні шляхи, а її територія використовується для транзитного переміщення й тимчасового перебування трудової та незаконної міграції. Важливим досягненням у вдосконаленні нормативно-правової бази впливу держави на міграційні процеси стало прийняття стратегічного документа – Концепції державної міграційної політики, а в інституціональному забезпеченні – створення єдиного органу з питань міграції.

Висновки. Таким чином, в умовах зростаючих загроз національній безпеці України функції та завдання міграційної політики повинні значно розширюватися. Крім необхідності посилення прикордонного контролю перед міграційною політикою постає завдання інтеграції мігрантів і ВПО у приймаючий соціум, а також вжиття превентивних заходів у міграційній сфері. Так, з метою запобігання відпливу найціннішого людського потенціалу за межі країни першочергово необхідно покращити умови працевлаштування працездатного населення, а також удосконалити систему оплати праці. Боротьба з масовим безробіттям і реформа системи заробітної плати є невідкладними вимогами сьогодення; це складні та багатоаспектні проблеми, які потребують окремого глибокого вивчення та вироблення науково обґрунтованих пропозицій щодо їх вирішення.

Отже, одним із напрямів державної політики в цьому питанні повинно стати вдосконалення законодавчої бази, а саме наявність нормативно-правових актів, які б повністю регулювали б питання міграції, також покращення рівня життя для збереження активної молоді, і ще створення спеціального державного органу з питань міграції для чіткого контролю за виконанням міграційного законодавства.

Список використаних джерел

1. Цабан А. Міграційна політика України. // Збірник наукових доповідей. – 2016. / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nusta.edu.ua/wp-content/uploads/2016/11/Фіскальна-політика-теоретичні-та-практичні-аспекти-юридичної-науки.pdf#page=509>
2. Малиновська О. Міграційна політика в Україні: формування, зміст, відповідність сучасним вимогам // Аналітична записка Інституту економічних досліджень та політичних консультацій. – 2013. / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ier.com.ua/files/publications/Policy_Briefing_Series/PB_01_migration_2013_ukr.pdf
3. Брильова Ю.В. Особливості формування міграційної політики в Україні // Науковий вісник Академії муніципального управління. Серія: Управління. – 2013. – Вип. 3. – С. 202-211.
4. Блюк Н. В. Про міграційну політику в Україні. // Наукова праця. – 2016. / [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://ena.lp.edu.ua/bitstream/ntb/34590/1/4_20-27.pdf
5. Риндзак О. Т. Державна міграційна політика в контексті пріоритетів національної безпеки України // Науковий журнал «Економіка України». – 2016. – №12. – С. 72–81.
6. Євростат зафіксував у 2015 році рекордну кількість заявок на притулок у ЄС // Стаття новин від 04.03.2016. / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukr.obozrevatel.com/news/53810&evrostat&zafiksuvav&u&2015&rotsirekordnu&kilkist&zayavok&na&pritulok&u&es.htm>
7. Eurostat newsrelease 211/2016&27. – October 2016. / [Electronic resource]. – Access mode: <http://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/7715617/327102016BPEN.pdf/ca706fa0&14fc4b71&a2e2&46b2b933f8f8>
8. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 07.11.2012 № 870-р «Про схвалення Концепції створення єдиної інформаційно-аналітичної системи управління міграційними процесами» / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/870-2012>.

Шпак К.В., Карманний Е.В.

НАГАТИВНЫЕ ФАКТОРЫ МИГРАЦИОННОЙ ПОЛИТИКИ УКРАИНЫ – СКРЫТАЯ ОПАСНОСТЬ ДЛЯ ГОСУДАРСТВА

***Аннотация.** Проанализированы негативные причины несовершенной миграционной политики для Украины. Показано несовершенство нормативно-правовых актов, регулирующих данные вопросы, также определено нечеткое разграничение властных полномочий по вопросам миграционной политики между различными органами государственной власти. Предложено решение для улучшения данной ситуации.*

***Ключевые слова:** миграционная политика, мигранты, миграционные процессы, миграционное законодательство.*

Shpak K.V., Karmanniy Ye.V.

NEGATIVE FACTORS OF THE MIGRATION POLICY OF UKRAINE – DANGER FOR THE GOVERNMENT

***Abstract.** Negative consequences of ungrounded migration policy are being analyzed for Ukraine. The lack of normative-legal acts, regulating the issues of the laws, as well as the migration policy in the field of state policy with regard to unrecognized interdependence. The decision of the situation has been suggested.*

***Keywords:** migration policy, migrants, migration processes, migration legislation.*

Шумейко Дарина Олегівна, студентка санітарно-технічного факультету, 2 курс, група Е-22,

Коваленко Аліна Василівна, доцент кафедри безпеки життєдіяльності та інженерної екології, кандидат технічних наук, доцент Харківський національний університет будівництва та архітектури, м. Харків

ОБУМОВЛЕНІСТЬ ЕКОЛОГІЧНИХ ПРОБЛЕМ БАСЕЙНУ РІЧКИ УДИ

***Анотація.** Проаналізовано джерела забруднення поверхневих вод України на прикладі річки Уди. Виявлено причини погіршення екологічного стану басейну річки Уди. Запропоновано рішення щодо покращення стану поверхневих вод.*

***Ключові слова:** екологічний стан, басейн р. Уди, Харківська область, джерела забруднення, якість води, поверхневі води, водні ресурси, покращення стану навколишнього середовища.*

Актуальність. Постановка завдання. В Україні щороку вчені фіксують посилення деградації природних водойм, пов'язаної із збільшенням рівня їх забруднення внаслідок скидання у них недостатньо очищених або навіть неочищених стоків промислових підприємств. В зв'язку з чим актуально розглянути на дані чітку характеристику кола проблем екологічного стану басейну річки Уди.

Основна частина. Забрудненість українських водойм, зумовлена низкою причин, зокрема, стрімким зростанням кількості населення, постійне збільшення водоспоживання промисловими підприємствами, скидання у природні водойми недостатньо очищених стоків, а також відсутністю ефективних технологій очищення стоків і відсутністю площ для розміщення відповідного технологічного обладнання.

У межах басейну річки досить розвитий агропромисловий комплекс: землеробство, тваринництво, переробка сільгосппродукції. Сільськогосподарські угіддя і орні землі займають більше 80 % площі водозбору. Активне використання в сільському господарстві мінеральних добрив, призводить до підви-

щення вмісту нітратів у ґрунтах, водах і рослинах. З водою та їжею нітрати потрапляють в організм людини. Встановлено, що з водою та овочами до організму людини надходить від 75 до 90 % від загальної кількості нітратів. Також, важливо знати, що нітрати - це термостійкі сполуки, тобто вони не знищуються при кип'ятінні. Крім того, концентрація нітратів у воді зростає з часом (за рахунок активності нітрифікуючих бактерій), тому вживайте питну воду свіжою, а відкриті пляшки зберігайте у холоді.

Чи не менш шкідливого впливу на водоносний горизонт завдають звалища непридатних пестицидів, що втратили свої властивості або використання яких заборонили через їхню токсичність, вони розташовані на небезпечній відстані від людських осель. Отрута, що зберігається у пошкодженій тарі, в напівзруйнованих або необладнаних приміщеннях, легко потрапляє у водоносні горизонти, наприклад з дощовою водою, а звідти – до джерел питного водопостачання.

Фосфати приносять велику шкоду організму людини, з часом це може привести до різних захворювань і розвитку ракових клітин. Накопичуючись, спричиняють серйозні порушення імунітету, уражають мозок, печінку, нирки, легені тощо. Починаючи з 70-х років, одним з головних джерел фосфорного забруднення водою стали миючі засоби (пральні порошки). Більшість із них містить сполуки фосфору, які дуже повільно розкладаються в навколишньому середовищі, і накопичуючись у водоймах, спричиняють бурхливий ріст водоростей та інші негативні явища. З огляду на це в деяких країнах заборонено випуск пральних порошоків на основі фосфорних сполук.

Підприємства харчової промисловості є великими споживачами води, яку після використання з високою концентрацією забрудників скидають у довкілля. Вона містить специфічні речовини, які є загрозою для довкілля, особливо для водойм. Більшість харчових виробництв розташовані у невеликих населених пунктах, де зазвичай відсутня централізована система каналізації, технології перероблення сировини недосконалі, а локальні очисні споруди відсутні.

До джерел забруднення поверхневих вод також відносяться скиди з очисних споруд міської каналізації (в першу чергу скиди Диканівської станції біологічної очистки), порушення режиму землекористування прибережних водоохоронних смуг і наявність на цих територіях стихійних звалищ побутових відходів тощо. Середньорічні концентрації речовин забруднення поверхневих вод, які вміщують азот, перевищують гранично допустимі концентрації у 2-10 разів, зниження рівня їх вмісту не спостерігається. Спостерігається перевищення нормативів вмісту хрому, фенолів, нафтопродуктів, цинку. Вміст інших інгредієнтів знаходиться у межах відповідних гранично допустимих концентрацій.

На якість води в річках Лопань, Харків, Немишля на вході в місто має вплив склад стоку, що надходить від розташованих вище за течією агрокомплексів, промислових підприємств і населених пунктів. Показники якості води цих річок по окремих інгредієнтах перевищують гранично допустимі концентрації (ГДК) вже на межі міста. Погіршує ситуацію і той факт, що близько 85 % від загального обсягу забруднюючих речовин, що надходять у річки в межах міста, несуть у собі неочищені поверхневі стоки. Талі та дощові стоки в

межах міста надходять до водних об'єктів майже без очистки. На якість води р. Уди нижче Харкова впливає Безлюдівська каналізаційна станція, поблизу сел. Есхар, впливають промислові скиди Харкова. На якість води річок вище Харкова впливають Дергачівський завод турбокомпресорів, а також змиви з території Дергачей і сільгоспугідь. Через відсутність очисних споруд на мережах зливової каналізації об'єми конусів виносу піску в русла досягають 2,5 тис. м³, а в деяких місцях майже перекривають русло. Як наслідок, мілини збільшуються в обсязі, заростають вологолюбною рослинністю, створюють сприятливі умови для розмноження личинок малярійного комара і хвороботворних бактерій, погіршують гідрологічний режим. Товщина донних відкладень складає від 1,5 до 3,0 м. Річки втрачають дренажну здатність.

Висновки. Внаслідок того, що річка Уди протікає через найбільш густозаселені райони області, – вона дуже зарегульована і забруднена. Безумовно даний водний об'єкт потребує очищення. Очищення води передбачає підтримку реалізації комплексу заходів, спрямованих на відродження й охорону річок та озер, зокрема, встановлення водоохоронних зон та прибережних захисних смуг, удосконалення систем моніторингу стану водних ресурсів, попередження забруднення, засмічення і вичерпання водних об'єктів, а також охорони земель від ерозії, підтоплення, забруднення відходами виробництва, хімічними й радіоактивними речовинами.

Список використаних джерел

1. Сіверський Донець: Водний та екологічний атлас / О.Г.Васенко, А.В.Гриценко, Г.О. Карабаш, П.П.Станкевич [та ін.] / за ред. А.В.Гриценка, О.Г.Васенка. - Х.: ВД «Райдер», 2006. - 188 с.
2. Романенко В. Д. Методика встановлення і використання екологічних нормативів якості поверхневих вод суші та естуаріїв України / В. Д. Романенко, В. М. Жукинський, О. П. Оксіюк [та ін.]. – К.: ВПОЛ, 2001. – 48 с.
3. Екологічний паспорт Харківської області – 2016. – Режим доступу: <https://kharkivoda.gov.ua/oblasna-derzhavna-administratsiya/struktura-administratsiyi/strukturni-pidrozdili/486/2736/88326>

Шумейко Д.О., Коваленко А.В.

ОБУСЛОВЛЕННОСТЬ ЭКОЛОГИЧЕСКИХ ПРОБЛЕМ БАССЕЙНА РЕКИ УДЫ

Аннотация. Проанализированы источники загрязнения поверхностных вод Украины на примере реки Уды. Выявлены причины ухудшения экологического состояния бассейна реки Уды. Предложено решение по улучшению состояния поверхностных вод.

Ключевые слова: экологическое состояние, бассейн р. Уды, Харьковская область, источники загрязнения, качество воды, поверхностные воды, водные ресурсы, улучшение состояния окружающей среды.

Shumeiko D.O., Kovalenko A.V.

THE CONDITIONALITY OF ENVIRONMENTAL PROBLEMS OF THE BASIN OF THE RIVER UDY

Abstract. The sources of pollution of surface waters of Ukraine on the example of the river Udy are analyzed. The causes of deterioration of the ecological condition of the Udy river basin are revealed. The decision to improve the state of surface water is proposed.

Keywords: ecological state, Udy river basin, Kharkiv region, sources of pollution, water quality, surface water, water resources, improvement of the environment.

Щеглаков Іван Едуардович, студент міжнародно-правового факультету, 2 курс, група 07-17-03,

Зенін Андрій Петрович, доцент кафедри трудового права, кандидат технічних наук, доцент

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, м. Харків

ЕКОНОМІКО-ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ ФУНКЦІОНУВАННЯ РІВНІВ ПЕНСІЙНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

***Анотація.** Розглянуті правові особливості пенсійної системи України в умовах її сучасного реформування. Проаналізовано нормативно-правове врегулювання пенсійного забезпечення. Розглянуті проблеми кожного рівня пенсійної системи України. Проаналізовано співвідношення середньої пенсії до середньої заробітної плати в Україні та інших країнах світу.*

***Ключові слова:** право пенсійного забезпечення, пенсійна система, пенсійний вік, рівень пенсійної системи, заробітна плата.*

Актуальність. Постановка завдання. Відповідно до ст. 1 Конституції України «Україна є суверенна і незалежна, демократична, соціальна, правова держава». Забезпечення гідного пенсійного забезпечення є однією з підвалин соціальної держави. Конституція України встановлює в ст.46, що «громадяни мають право на соціальний захист, що включає право на забезпечення їх у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також у старості та в інших випадках, передбачених законом» [1]. Проблемою сучасної України у сфері пенсійного забезпечення є малі пенсії та умови виходу на пенсію, що не дозволяють працівникам бути впевненими у своїх очікуваннях при виході на пенсію. Конституційний Суд України у абзаці 3 пункту 4 мотивувальної частини Рішення від 11 жовтня 2005 року № 8-рп/2005 встановив, що «конституційні принципи, на яких базується здійснення прав і свобод людини і громадянина в Україні, включаючи і право на пенсійне забезпечення, передбачають правові гарантії, правову визначеність і пов'язану з ними передбачуваність законодавчої політики у сфері пенсійного забезпечення, необхідні для того, щоб учасники відповідних правовідносин мали можливість завбачати наслідки своїх дій і бути впевненими у своїх законних очікуваннях, що набуте ними на підставі чинного законодавства право, його зміст та обсяг буде ними реалізовано» [2]. У цьому контексті пріоритетним є визначенням напрямів побудови пенсійної системи, що змогла б гарантувати працівникам впевненість у своєму майбутньому при виході на пенсію.

За даною тематикою є достатньо наукових праць таких авторів, як М. Шумило, О. Хмелевська, О. Тищенко, І. Сирота, С. Синчук, В. Буряк, які визначають можливі напрямки реформування пенсійної системи України, зокрема з урахуванням міжнародного досвіду.

Основна частина. Пенсійне законодавство України складає Конституція

України, міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, Закони України та підзаконні нормативно-правові акти.

До міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України належать, по-перше, акти, прийняті Генеральною Асамблеєю ООН, серед яких особливе місце займає Загальна декларація прав людини ООН, яка у ст. 22 передбачає, що «кожна людина як член суспільства. має право на соціальне забезпечення і на здійснення необхідних для підтримання її гідності й для вільного розвитку її особи прав у економічній, соціальній і культурній галузях» [3]. По-друге, акти Міжнародної організації праці, зокрема Конвенція «Про мінімальні норми соціального забезпечення» 1952 р., у якій розділ V передбачає допомогу по старості, розділ IX – допомогу по інвалідності, а розділ X – у зв'язку із втратою годувальника. По-третє, акти, що прийняті європейськими країнами на рівні Ради Європи. Так, наприклад, Європейський кодекс соціального забезпечення 1964 р. визначає норми соціального забезпечення та встановлює мінімальний рівень соціальної допомоги, який європейські країни повинні забезпечувати в таких областях, як медичне лікування, допомога на випадок хвороби, по безробіттю, по старості, у зв'язку з трудовим каліцтвом, на утримання сім'ї, по материнству, інвалідності, у зв'язку із втратою годувальника.

До законів України, предметом регулювання яких є право пенсійного забезпечення, належать закони «Про пенсійне забезпечення», «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування», «Про недержавне пенсійне забезпечення», «Про збір на обов'язкове державне пенсійне страхування», «Про заходи щодо законодавчого забезпечення реформування пенсійної системи», «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування», Кодекс законів про працю України.

До підзаконних актів належать постанови Кабінету Міністрів України, наприклад Постанова КМУ № 327 від 23.04.2012 р. «Про підвищення рівня соціального захисту населення», накази міністерств, постанови Правління Пенсійного фонду України та інші підзаконні нормативно-правові акти.

Пенсійна система України поділяє пенсії на трудову (пенсія за віком) та соціальну. Трудова пенсія, відповідно до ч.1 ст.26 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» призначається у разі досягнення особою 60 років за наявністю страхового стажу не менше 26 років (з 1 січня 2019 року по 31 грудня 2019 року). Закон також встановлює поступове підвищення строку страхового стажу до 35 років (з 1 січня 2028 року) [4]. Соціальна пенсія призначається у разі, якщо особа не має достатнього трудового стажу, а також у випадках інвалідності або втрати годувальника. Характерним для національного пенсійного забезпечення є наявність великого переліку пільгових пенсій, які є особливим видом пенсій за віком. Сутність цього виду пенсії полягає у тому, що особа може вийти на пенсію в молодшому віці або при наявності меншої тривалості страхового стажу на підставі двох видів дострокових пенсій: дострокова пенсія за віком і пенсія за вислугою років. Даний вид пенсії призначається працівникам окремих професій таких, як: правоохо-

ронці, військовослужбовці, а також працівники шкідливих та небезпечних професій – льотчики, шахтарі, сталевари, рентгенологи та інші. Причиною існування даного виду пенсій є наявність умов праці, що завдають шкоду здоров'ю або характеризуються високою інтенсивністю праці.

Система пенсійного забезпечення в Україні складається з трьох рівнів. Перший рівень - солідарна система загальнообов'язкового державного пенсійного страхування, що базується на засадах солідарності й субсидування та здійснення виплати пенсій і надання соціальних послуг за рахунок коштів Пенсійного фонду на умовах та в порядку, передбачених законодавством. Другий рівень – накопичувальна система загальнообов'язкового державного пенсійного страхування, що базується на засадах накопичення коштів застрахованих осіб у Накопичувальному фонді - суб'єкті другого рівня системи пенсійного забезпечення та здійснення фінансування витрат на оплату договорів страхування довічних пенсій і одноразових виплат. Третій рівень - система недержавного пенсійного забезпечення, що базується на засадах добровільної участі громадян, роботодавців та їх об'єднань у формуванні пенсійних накопичень у недержавних пенсійних фондах з метою отримання громадянами пенсійних виплат. Перший та другий рівні, в свою чергу, становлять систему загальнообов'язкового державного пенсійного страхування, а другий та третій – систему накопичувального пенсійного забезпечення.

На теперішній час пенсійна система України знаходиться в прикрому стані, а кожен її рівень має свої проблеми. Так, солідарний рівень пенсійної системи дістався Україні ще з радянських часів. Першою проблемою солідарного рівня пенсійної системи є скорочення економічно активного населення та збільшення кількості пенсіонерів відносно загальної кількості населення України. Так, за даними Державної служби статистики, у 1991 році чисельність населення України складала приблизно 52 мільйони, серед яких пенсіонерами були 13,1 млн (25,2 %) [5], у 2000 р. чисельність населення складала 49,4 млн, серед яких 14,5 млн (29,3 %) – пенсіонери, у 2015 р. чисельність населення складала 42,9 млн, серед яких 12,1 млн (28,2 %) – пенсіонери. Друга проблема полягає у наявності досить великого тіньового сектору в економіці України, що складає понад 40% внутрішнього валового продукту. Через наявність цих проблем видатки Пенсійного фонду залишаються майже незмінними, при цьому доходи значно скорочуються, що призвело до 140 – мільярдного дефіциту бюджету Пенсійного фонду.

Тому для подолання цих проблем за ініціатииви Кабінету Міністрів України розпочалася пенсійна реформа, сутність якої полягала у створенні другого та третього рівнів пенсійного забезпечення, які б змогли зменшити навантаження бюджету шляхом скорочення видатків завдяки впровадженню накопичувального фонду, сутність якого полягає у тому, що особа щомісяця сплачує певну частину заробітку до цього фонду, а після виходу на пенсію отримую з нього свою ж пенсію.

Однак, успішність даної реформи можна поставити під сумнів через декілька факторів. Так, виходячи з сутності накопичувального рівня, можна побачити чітку залежність розміру пенсії від розміру заробітної плати, оскільки

працівник виплачує певний відсоток від свого заробітку до накопичувального фонду. Для того, щоб проаналізувати успішність впровадження накопичувального рівня пенсійної системи, необхідно порівняти (Таблиця 1) місячну середню пенсію (a1) та заробітну плату (b1) в Україні та інших країнах, а також вирахувати коефіцієнт співвідношення середньої пенсії до середньої заробітної плати (k). Слід зробити висновок, що чим ближче значення коефіцієнта k буде до одиниці, тим більше буде середня пенсія до середньої заробітної плати, а отже, тим менше буде соціальна прірва між економічно активним населенням та пенсіонерами, а отже буде більшим рівень життя останніх.

Таблиця 1. Порівняння місячної середньої пенсії та заробітної плати в Україні та інших країнах.

Країна	Розмір середньої пенсії (дол. США)	Розмір середньої заробітної плати (дол. США)	Коефіцієнт співвідношення середньої пенсії до середньої заробітної плати
Україна	97,6	339,5	0,29
Республіка Білорусь	170,1	458,9	0,37
Республіка Казахстан	269,9	430,4	0,63
Російська Федерація	204,9	674,5	0,3
Республіка Киргизстан	69,1	221,0	0,31
Грузія	67,5	422,1	0,16
Литовська Республіка	382,2	1130,7	0,4
Чеська Республіка	530,0	1369,3	0,39
Республіка Польща	549,0	1202,6	0,46
Німеччина	1474,4	4642,1	0,32
Франція	1361,0	3353,7	0,41
Іспанія	1032,1	2268,3	0,46
Фінляндія	1850,1	3856,1	0,48
США	1335,0	3820,0	0,35
Канада	1800,0	3235,6	0,56
Мексика	370,9	450,0	0,82
Бразилія	666,9	800,32	0,83
Ізраїль	1883,0	2789,4	0,68
Турція	488,8	639,2	0,76
Китай	350,5	972,1	0,36
Нова Зеландія	1315,7	2795,8	0,47

Зробивши аналіз співвідношення середньої пенсії до середньої заробітної плати, можна виділити декілька країн, де значення коефіцієнту k більше, ніж в інших країнах, та проаналізувати особливості їхньої пенсійної системи для дослідження позитивного досвіду для України.

Республіка Казахстан. Закон Республіки Казахстан «Про пенсійне забезпечення в Республіці Казахстан» встановлює три рівня пенсійного забезпечення. Перший рівень – соціальна пенсія, яка виплачується інвалідам, сиротам,

людям похилого віку, які з тих чи інших причин не мають достатнього трудового стажу. Другий рівень – солідарна пенсія, яка призначається з урахуванням трудового стажу та величини заробітної плати. Вона фінансується за рахунок внесків фізичних та юридичних осіб, а також завдяки прямим дотаціям з державного бюджету. Виплатою пенсій першого та другого рівнів пенсійної системи займається Державний центр з виплати пенсій. Третій рівень пенсійної системи – накопичувальний, завдяки якому формується пенсія за рахунок добровільних та обов’язкових внесків громадян. Третій рівень представлений недержавними пенсійними фондами, до яких громадяни роблять добровільні внески, та Державний накопичувальний пенсійний фонд, призначений для збору виключно обов’язкових внесків. Саме на третій рівень пенсійного забезпечення робить акцент соціальна політика Казахстану, про що свідчить те, що відношення пенсійних накопичувань до ВВП Казахстану складає понад 25%. Таким чином, можна побачити, що високе значення коефіцієнту співвідношення середньої заробітної плати до середньої пенсії (k) у Казахстані забезпечує особливе значення накопичувального рівня пенсійної системи, що є її основою [6].

Канада. Пенсійній системи Канади також характерна трирівневність. Перший рівень складає пенсія за віком, яка призначається особам, які досягли 65-річного віку та проживають певну визначену кількість років у Канаді. На повну трудову пенсію можуть розраховувати лише ті громадяни, які прожили в Канаді 40 років, інші можуть розраховувати лише на часткову. Другий рівень – накопичувальний (Канадський пенсійний план), який передбачає щомісячну виплату внесків у розмірі 3,9 % від заробітної плати. Внески можуть робити як роботодавці, так і працівники, при чому порядок виплати внесків може регулюватися різними пенсійними планами (мандатні професійні, мандатні персональні, додаткові), які встановлюються окремо кожним роботодавцем та працівником. Третій рівень – індивідуальні пенсійні програми, що передбачають здійснення внесків до недержавних пенсійних фондів. Громадяни можуть вносити до 18 % заробітку за минулий рік, внески можна робити до 69 років, після чого громадянин переводить внески в особливий фонд, з якого виплачується пенсія, при чому можна отримати одразу всю накопичену суму, однак цей варіант є економічно не вигідним, оскільки приватні пенсії оподатковуються при виплаті, при чому відсоток податку залежить від розміру суми, що виплачується. Приблизно 25 % населення Канади мають свої індивідуальні пенсійні програми. Отже, високий рівень пенсій у Канаді забезпечується двома факторами: 1) функціонування розгалуженої системи накопичувальних планів, що дозволяє працівнику самому обрати собі найбільш підходящий план і робити внески до накопичувального фонду; 2) поширеність серед працівників недержавного пенсійного забезпечення, що є гарантією більш високої пенсії у старості [6].

Бразилія. Пенсійна система Бразилії також має три рівні. Перший – соціальна пенсія нульового рівня, на яку можуть розраховувати громадяни, що з різних причин не можуть отримувати трудову пенсію за віком. Другий – два розподільних державних плани, які передбачають здійснення громадянами пенсійних внесків. Цей рівень передбачає наявність двох пенсійних планів: перший –

загальна схема для приватних та корпоративних робітників, яка передбачає щомісячну виплату працівником 8-11 % від заробітної плати залежно від її розміру та виплату роботодавцем 20 % від заробітку працівника. Самозайняті особи також виплачують 20 % від свого заробітку. Другий пенсійний план – схема для державних службовців, яка передбачає 2400 пенсійних схем, залежно від роду діяльності та регіону. Зазвичай це солідарні розподільчі схеми, хоча можуть встановлюватися і накопичувальні. Третій рівень пенсійної системи – Додаткова пенсійна схема, яка передбачає наявність недержавних пенсійних фондів, що можуть бути як закритими (створюються великими компаніями для своїх працівників), так і відкритими (послугами яких можуть користуватися дрібні та середні компанії, а також будь-які працівники). Однак, у недержавних пенсійних фондах беруть участь лише 2,2 % населення. У Бразилії, як і в попередніх країнах, високе значення коефіцієнту k досягається завдяки функціонуванню досить розвинутого накопичувального рівня (накопичувальний рівень пенсійної системи в Бразилії є одним з перших на континенті), що забезпечує високий, порівняно із середньою заробітною платою, рівень пенсії [7].

Проаналізувавши досвід країн, де коефіцієнт співвідношення середньої пенсії до середньої зарплати є найбільш близьким до одиниці, можна зробити висновок, що всі ці країни роблять аспект на накопичувальному рівні пенсійної системи, при чому участь у державному накопичувальному фонді є обов'язковою, а участь у недержавних пенсійних фондах хоча і не є такою, проте всіляко заохочується державою. З цього можна зробити висновок, що Україна обрала правильний шлях, впроваджуючи накопичувальну пенсійне забезпечення із здійсненням пенсійної реформи. Однак, у функціонуванні накопичувального пенсійного забезпечення є дві головні проблеми:

1) Проаналізувавши досвід обов'язкового накопичувального пенсійного забезпечення в інших країнах, можна побачити пряму залежність розміру майбутньої пенсії від розміру внесків, які в свою чергу залежать від розміру заробітної плати. Для України типовим є те, що працівник отримує так звану «подвійну зарплату», яка полягає у тому, що роботодавець з метою ухилення від сплати податків виплачує частину заробітної плати офіційно, а іншу частину, зазвичай більшу, виплачує «в конверті». Іноді працівник взагалі працює неофіційно, а значить, що жодних пенсійних внесків до накопичувального фонду не надходить. Підтвердженням цього є слова заступника голови Державної фіскальної служби Є. Бамбізова, який заявив, що на кожному другому підприємстві є неофіційно влаштовані працівники [8]. Ця ситуація є критичною, оскільки особа, що працює неофіційно або отримує частину заробітної плати «в конверті», при досягненні пенсійного віку та виході на пенсію або буде мати малий розмір пенсії, або через відсутність офіційного трудового стажу взагалі не буде мати права на отримання трудової пенсії.

2) Друга проблема полягає в наявності у працівників та роботодавців недовіри до недержавних пенсійних фондів, що викликана нестабільністю фінансової системи України. Відповідно до Закону України «Про недержавне пенсійне забезпечення» послуги щодо недержавного забезпечення можуть на-

давати різні установи, в тому числі банки. В Україні у період з 2014 по 2017 рік стали неплатоспроможними і були ліквідовані 89 банків, серед яких такі великі банки як Надра Банк, «Михайлівський», Дельта Банк та інші. Дана ситуація визвала зменшення довіри до банківської системи, а як наслідок – відтік вкладників депозитів. На довіру до банківської системи також суттєво вплинула націоналізація Приватбанку та судові процеси щодо цього.

Таким чином, можна зробити висновок про те, що основними причинами гальмування пенсійної реформи є негативна демографія, наявність великого сектору тіньової економіки та нестабільність фінансової системи. Усі ці чинники мають під собою економічне підґрунтя, тому розвиток національної економіки є запорукою стабільної пенсійної системи.

Одним із можливих варіантів вирішення проблем пенсійної системи є пошук передумов виникнення чинників, що негативно впливають на пенсійну систему України. Однією з таких передумов, на нашу думку, є надмірне оподаткування роботодавця, що вимушений виплачувати за кожного працівника 22 % єдиного соціального внеску від фонду оплати праці, порівняно з 20 % у Бразилії та 3,9 % у Канаді. Дана умова призводить до того, що роботодавці, що представляють малий і середній бізнес, іноді не хочуть чи не можуть сплачувати такі великі податки, а тому й виплачують «зарплату в конверті». Виходячи з цього, одним із можливих варіантів вирішення цієї проблеми є зменшення відсотку оподаткування роботодавців з метою виведення ринку оплати праці з тіні.

Висновки. Таким чином, можна побачити, що українська пенсійна система має достатньо недоліків на всіх її рівнях, про що, зокрема, свідчить те, що в Україні досить низький, порівняно з іншими країнами, коефіцієнт співвідношення середньої пенсії до середньої заробітної плати, що дорівнює значенню 0,29. Можливим шляхом вирішення проблеми є дослідження позитивного досвіду країн, що мають більший коефіцієнт співвідношення середньої пенсії до середньої заробітної плати, з якого можна зробити висновок щодо того, що однією з основних складових високого рівня пенсії є функціонування розвинутого накопичувального рівня пенсійної системи, побудова якого є пріоритетним напрямком у реформуванні пенсійної системи в Україні. Основною умовою для цього виступає стабілізація ситуації на економічному та, головне, фінансовому ринку, що буде сприяти стабілізації національної економіки в цілому, а отже, і пенсійної системи, яка є однією з її основних складових.

Список використаних джерел

1. Конституція України від 28.06.1996. / [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>
2. Рішення Конституційного Суду України від 11 жовтня 2005 року № 8-рп/2005. / [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v008p710-05>
3. Загальна декларація прав людини. Генеральна Асамблея ООН 10 грудня 1948 року прийняла і проголосила Загальну декларацію прав людини (Док. ООН/PES/217 А). / [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://kr-admin.gov.ua/mol/molod/2.pdf>
4. Закон України від 9 липня 2003 р. №1058-IV «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування». / [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1058-15>
5. Середній розмір місячної пенсії та кількість пенсіонерів (за даними Пенсійного фо-

нду. / [Електронний ресурс]. - Режим доступу:
http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2007/sz/sz_u/srp_07rik_u.html

6. Жумагалієва Л.Т. Параметри пенсійної системи Республіки Казахстан. / [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://articlekz.com/article/9083>

7. Пенсійна система Канади. / [Електронний ресурс]. - Режим доступу:
<http://www.uaib.com.ua/files/articles/203/49/Canada.pdf>

8. Пенсійна система Бразилії. / [Електронний ресурс]. - Режим доступу:
<https://economics.studio/finansistam/262-pensionnaya-sistema-93669.html>

9. Зарплата в конвертах: шокуюча статистика. / [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://www.obozrevatel.com/economics/business-and-finance/zarplatyi-v-konvertah.htm>

Щеглаков И.Э., Зенин А.П.

ЭКОНОМИКО-ПРАВОВЫЕ ПРОБЛЕМЫ ФУНКЦИОНИРОВАНИЯ УРОВНЕЙ ПЕНСИОННОЙ СИСТЕМЫ УКРАИНЫ

Аннотация. Рассмотрены правовые особенности пенсионной системы Украины в условиях ее современного реформирования. Проанализировано нормативно-правовое регулирование пенсионного обеспечения. Рассмотрены проблемы каждого уровня пенсионной системы Украины. Проанализировано соотношение средней пенсии к средней заработной плате в Украине и других странах мира.

Ключевые слова: право пенсионного обеспечения, пенсионная система, пенсионный возраст, уровень пенсионной системы, заработная плата.

Shchehlakov I.E., Zenin A.P.

ECONOMIC AND LEGAL PROBLEMS OF THE FUNCTIONING OF THE LEVELS OF THE PENSION SYSTEM OF UKRAINE

Abstract. The legal features of the pension system of Ukraine in the conditions of its modern reformation was considered. The legal regulation of pension was analyzed. The problems of each level of the pension system of Ukraine was considered. The ratio of the average pension to average salary in Ukraine and other countries of the world was analyzed.

Keywords: right of provision by pensions, pension system, retirement age, level of the pension system, salary.

Юрлагіна Валерія Валеріївна, студентка Інституту підготовки кадрів
для органів юстиції України, 5 курс, група 04-18м-09,

Карманний Євгеній Вадимович, доцент кафедри трудового права,
кандидат технічних наук, доцент

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, м. Харків

СУЧАСНІ АСПЕКТИ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА У СФЕРІ КІБЕРБЕЗПЕКИ ТА ЇХ ПОЗИТИВНІ ТЕНДЕНЦІЇ ДЛЯ УКРАЇНИ

Анотація. У статті розглянуто державно-приватне партнерство як можливість забезпечення кібербезпеки. Проаналізовано досвід таких зарубіжних країн як США та Німеччина у впровадженні державно-приватного партнерства у сфері кібербезпеки. Вивчено сучасний стан та можливі шляхи удосконалення державно-приватного партнерства у сфері кібербезпеки як складової національної безпеки в Україні.

Ключові слова: державно-приватне партнерство, кібербезпека, критична інфраструктура, зарубіжний досвід.

Актуальність. Постановка завдання. Держава основною цінністю визначає безпеку людини, захист її прав та свобод та реалізує принципи безпеки у політичній, соціальній, економічній, екологічній, інформаційній та інших сферах. Кібербезпека як складова національної безпеки держави потребує забезпечення належного рівня для розвитку інформаційного суспільства.

Як один із шляхів вирішення багатьох проблем, пов'язаних з управлінням безпекою, розглядають державно-приватне партнерство (далі – ДПП). Можливості механізмів державно-приватного партнерства дозволяють відновити та модернізувати національну економіку, розв'язати важливі соціально-економічні проблеми шляхом об'єднання і застосування ресурсів державного і приватного секторів. Висока ефективність ДПП доведена досвідом багатьох країн. Державно-приватні партнерства служать способом організації, який може поліпшити гнучкість і надійність, включаючи більш широке коло громадянських і приватних суб'єктів. Сьогодні практично у кожній стратегії кібербезпеки міститься згадка щодо ДПП, включаючи Стратегію кібербезпеки України [7].

Для більш ефективного запровадження ДПП у сфері кібербезпеки є необхідність дослідження досвіду інших країн, а також врахування національних особливостей. Тому завданням статті є аналіз досвіду ДПП у сфері кібербезпеки таких провідних країн як США та Німеччина, визначення стану кібербезпечного ДПП (далі – КДПП) в Україні та шляхи його покращення.

Основна частина. Державно-приватне партнерство у сфері кібербезпеки є надзвичайно складним та неоднозначним явищем. В жодній країні сьогодні не вдалося створити таку систему КДПП, яка б вирішувала всі ключові питання у сфері кібербезпеки та була прикладом для інших країн.

У США початком розвитку у напрямку спільного захисту кіберпростору з приватним сектором стала Директива Вільяма Дж. Клінтона № 63 «Про захист критичної інфраструктури» від 1998, де визначено захист критичної інфраструктури та ключових ресурсів (СІКР) як національну ціль та закликав до співпраці між урядом та приватним сектором з метою захисту фізичної та кіберсистем [5]. За цією Директивою федеральний уряд призначає Представника для кожного з основних секторів економіки, які є вразливими до інфраструктурної атаки, для зв'язків з приватним сектором. Після обговорення з суб'єктами приватного сектору визначається Координатор сектору, який разом з Представником сектору, а також відомства та корпорації, які вони представляють, сприяють розробленню галузевого плану національної інфраструктури.

Відповідно до Директиви було створено Центр захисту державної інфраструктури (NIPС) в межах ФБР, метою якого було встановлення партнерських відносин з компаніями приватного сектору та із структурами з обміну та аналізу інформації, створені приватним сектором – Центр обміну та аналізу інформації. Такі центри є неприбутковими організаціями і являють собою ресурс для збору інформації про кіберзагрози для об'єктів критично важливої інфраструктури та забезпечення двостороннього обміну інформацією між приват-

ним та державним сектором. Але не всі критично важливі елементи інфраструктури створили власні Центри обміну та аналізу інформації.

У 2011 році були розроблені План з регулювання у сфері кібербезпеки і Міжнародна стратегія для кіберпростору. План закликає приватний сектор ділитися інформацією про кіберзагрози з Національним центром кібербезпеки та інтегрованих комунікацій (NCCIC) при Міністерстві внутрішньої безпеки, який далі оперативно передає цю інформацію відповідним федеральним агентствам і приватним організаціям з обміну та аналізу інформації. Обов'язки NIPС були передані Міністерству внутрішньої безпеки наразі належать до сфери діяльності NCCIC, який є центром координації дій у разі кіберінцидентів на федеральному рівні, рівні штатів, на місцевому, територіальному, міжнародному рівнях і в приватному секторі. NCCIC несе відповідальність за інформування та координацію реагування на кіберінциденти, зниження ризиків і відновлювальні заходи в основному щодо федеральних мереж, при співробітництві з приватним сектором, громадянським суспільством, правоохоронними органами, розвідкою, цивільною обороною, а також міжнародними організаціями [4].

Крім того, для співпраці з організаціями приватного сектору були створені організації обміну та аналізу інформації, які служать пунктами обміну інформацією між підприємствами, приватним сектором і урядом. На сьогодні більшість обмінів інформацією приватного сектору проводяться за допомогою центрів обміну та аналізу інформації, які працюють в межах певного сектору, де організації об'єднуються для обміну інформацією про кіберзагрози.

Таким чином, основним напрямом КДПП у США є взаємний обмін інформацією про кіберзагрози між урядом та приватним сектором, який регулюється певною нормативною базою та реалізується через вказані вище інституції. Таке державно-приватне партнерство сприяє попередженню кібератак, створенню нових методів попередженню та протидії кіберзагрозам. Але така взаємодія характеризується надмірною закритістю державних органів, що ставить питання про доцільність такої співпраці.

У європейських країнах співробітництво у сфері кібербезпеки знаходиться у точці інтенсивнішого розвитку. Характер загроз для кібербезпеки поєднується із постійним зростанням кіберзлочинності в останні роки, це стало передумовою для розроблення узгодженої політики дії Європейською Комісією у співпраці з країнами-членами ЄС для регулювання відповідного сектору. У 2016 році після консультацій з зацікавленими суб'єктами Європейська Комісія підписала угоду у сфері індустрії кібербезпеки. План дій, ініційований Європейською Комісією окреслив рамки КДПП, що надалі регулюватимуть цю сферу, її правові та економічні відносини. Метою партнерства є створення платформи для кібербезпеки різних секторів (таких як енергетика, охорона здоров'я, транспорт та фінанси, а також включення у цей процес органів влади, науково-дослідних центрів та інших зацікавлених сторін), яка розвивала б дослідницький та інноваційний потенціал сектору [7].

Однією з ключових країн, форми КДПП якої виконують роль одного з

основних інструментів ефективної системи кіберзахисту, є Німеччина.

У 2005 році Федеральний уряд Німеччини в рамках впровадження Національної стратегії для захисту критичної інфраструктури розробив і почав втілювати План ДПП КРИТІС. На наступний рік цей план почав реалізовуватись у співпраці з операторами критичної інфраструктури під назвою «UP KRITIS», головною метою якого є покращення захисту критичної інфраструктури у різних секторах безпеки [8].

Також Німеччиною у 2009 році була ратифікована Конвенція Ради Європи про кіберзлочинність та активно імплементовані її положення.

На реальні форми КДПП впливає Стратегія кібербезпеки Німеччини, яка закріплює основні принципи, цілі та план впровадження стратегічних напрямів та завдань, спрямованих на захист критичної інфраструктури та IT-систем, зміцнення інформаційної безпеки державного управління шляхом об'єднання у єдину федеральну мережу, створення Національного центру кіберреагування, створення Національної ради з питань кіберзлочинності для покращення співпраці між державним сектором та приватним сектором та інше.

Для реалізації цілей Стратегії були створені такі інституції як Німецький національний центр кіберреагування, Федеральна агенція з питань інформаційної безпеки та Федеральна агенція кримінальної поліції, які спільно протидіють кіберзлочинності. Ці органи покликані забезпечувати кращу координацію дій щодо протидії кібератакам та більш оперативний обмін інформацією між урядом та приватним сектором. Зазначений Центр створює умови всім компетентним органам для оперативного реагування на серйозні інциденти, а також проводить аналіз та оцінку небезпек, координує співпрацю з місцевими та галузевими організаціями з урегулювання кризових ситуацій.

Важливий етап у сфері КДПП розпочався у липні 2015 р., коли у Німеччині було ухвалено Закон «Про інформаційну безпеку» з метою запобігання атакам на важливі інформаційні системи. Закон визначає мінімальні стандарти кібербезпеки для понад 2 тис. компаній – операторів критичної інфраструктури. Відповідно до закону ці мінімальні вимоги до безпеки мають забезпечуватися через доступність, автентичність, конфіденційність та цілісність IT-безпеки по всій Німеччині; підвищення безпеки Інтернету для громадян; кращий захист критично важливої інфраструктури національного значення. Згідно із законом оператори критичної інфраструктури зобов'язані встановити належні системи інформаційної безпеки на власних підприємствах під час надання ними послуг та зобов'язані оновлювати цю систему кожні два роки. Оператори також мають повідомляти про серйозні кіберінциденти Федеральній агенції з питань інформаційної безпеки [6].

На сьогодні ДПП у сфері кібербезпеки між операторами критично важливої інфраструктури та державними органами регулюється оновленим у 2014 році UP KRITIS, пріоритетною ціллю якого є «спільна оцінка кібербезпеки та реакція на неї». Ця національна ініціатива між державою Німеччина та операторами критичної інфраструктури ініційована з метою захисту стратегічної інформаційної інфраструктури. UP KRITIS регулярно інформує своїх учасни-

ків та партнерські структури з інших країн про відповідні європейські заходи щодо захисту критичної інфраструктури. Рішення, прийняті членами UP KRITIS, представляються на розгляд європейських структур.

Таким чином, у Німеччині КДПП спрямовано передусім на встановлення взаємовигідних умов для операторів критично важливої інфраструктури. Однак система КДПП перебуває на етапі становлення і вирішенню підлягає ще багато питань.

Правову платформу КДПП в Україні складають базові рамкові нормативні акти – Закон України «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України» та Стратегія кібербезпеки України, затверджена Указом Президента України від 15 березня 2016 року № 96/2016 (рис. 1).

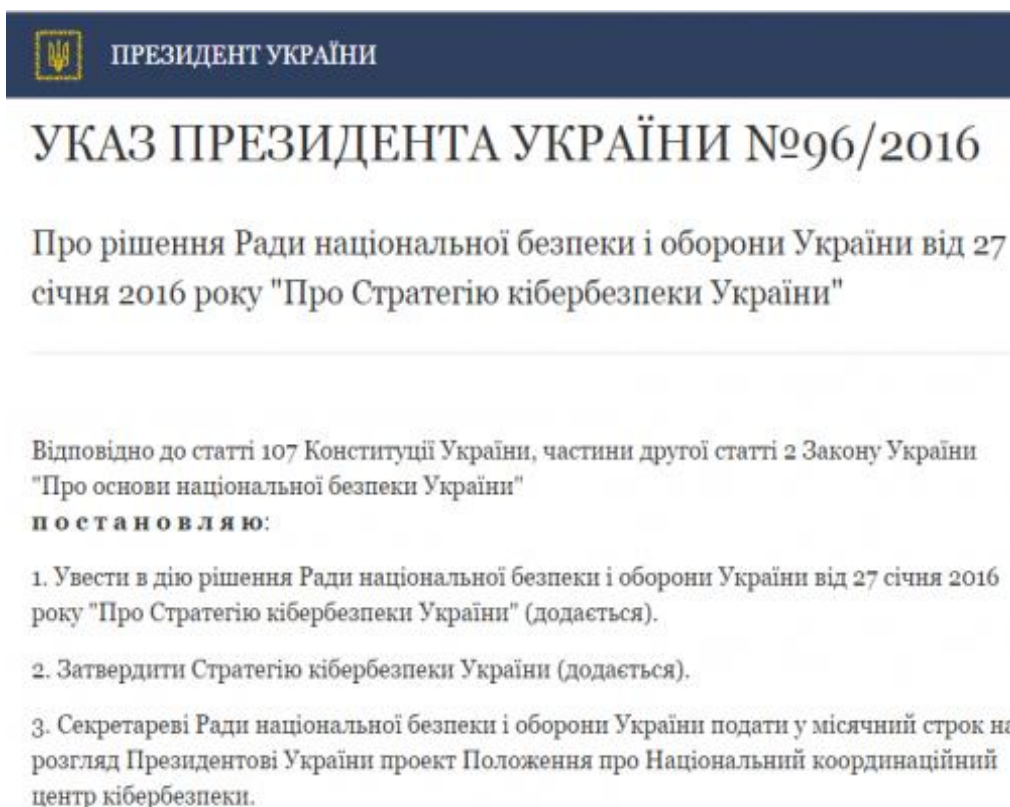

Рис. 1. Указ Президента України від 15 березня 2016 року №96/2016 «Про Стратегію кібербезпеки України».

Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 11 липня 2018 року затверджено план заходів на 2018 рік з реалізації Стратегії кібербезпеки України. План заходів включає 18 завдань за наступними напрямками: нормативно-правове забезпечення діяльності у сфері кібербезпеки (гармонізація законодавства із захисту державних інформаційних ресурсів, визначення вимог до проведення незалежного аудиту інформаційної безпеки об'єктів критичної інфраструктури, визначення критеріїв та встановлення порядку віднесення об'єктів до об'єктів критичної інфраструктури держави, формування переліку таких об'єктів тощо); розвиток технологічної складової національної системи кібербезпеки; налагодження співробітництва з міжнародними партнерами України; налагодження процесу підготовки кадрів у сфері кібербезпеки. Крім то-

го, одним із завдань є розроблення механізму залучення фізичних і юридичних осіб до виконання завдань кіберзахисту державних електронних інформаційних ресурсів у рамках державно-приватного партнерства на умовах аутсорсингу [3].

Саме державно-приватне партнерство регулюється в Україні Законом «Про державно-приватне партнерство» від 1 липня 2010 р. № 2404-VI. Згідно зі змістом проекти ДПП повинні відповідати таким основним критеріям: 1) мати довготривалий характер (понад п'ять років); 2) передбачати передання приватному партнеру частини ризиків у процесі реалізації проектів; 3) мати вищі техніко-економічні показники ефективності, ніж у разі реалізації без участі приватного партнера [2].

Положення цього Закону відповідають європейським стандартам, але, за оцінками експертів, не є досконалим і містить певні недоліки. Наприклад, відсутні чітко визначені механізми практичної реалізації ДПП. Не встановлено мінімальну частку участі у проекті приватного партнерства, що дозволяє відносити до ДПП мінімальну частку приватного фінансування і перекладає більшу частину відповідальності на державу.

Крім того, і Закон України (ЗУ) «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України» вживається термін «державно-приватна взаємодія», при цьому з аналізу тексту Закону не зрозуміло, чи це є різновидом ДПП. Тому правовий зміст терміну «державно-приватна взаємодія» залишається невизначеним [1].

Неврегульованим в Україні є питання стандартизації і викликає постійні дискусії. Наразі в Україні як єдиний (крім банківського сектору) державний стандарт технічного захисту інформації діє серія нормативних документів, центральним з яких є НД ТЗІ 2.5–004–99 «Критерії оцінки захищеності інформації в комп'ютерних системах від несанкціонованого доступу». Але фахівці виділили такі недоліки цього акту: недостатня гнучкість, громіздкість, обмежені можливості масштабування, застаріла концепція захисту [7].

Щодо інституцій у сфері кібербезпеки, то в Україні у 2007 році був заснований спеціалізований структурний підрозділ Державного центру кіберзахисту та протидії кіберзагрозам Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації в Україні – CERT-UA (рис. 2).

Рис. 2. CERT-UA – Державний центр кіберзахисту та протидії кіберзагрозам Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації.

Крім того, з 2015 року діє приватний центр реагування та боротьби з кіберінцидентами, який здійснює моніторинг та нейтралізацію ІТ-загроз з використанням апаратно-програмних рішень власної розробки.

Національним банком України був створений Центр кіберзахисту (CSIRT-NBU), у межах якого організована взаємодія і співробітництво Центру з банками України, більшість з яких є приватними. За ініціативою СБУ спільно з Радою Європи започаткований проект Cybercrime@EAPIII, спрямований на зміцнення співробітництва державних органів з приватним ІТ-сектором у сфері протидії кіберзагрозам.

Недержавний сектор та державні органи демонструють потужний потенціал для створення загальнонаціональної системи КДПП, але все ще відбувається формування лише окремих її елементів. Крім того, у сфері кібербезпеки відсутня ефективна державна політика, є необхідність у налагодженні співробітництва держави з недержавним сектором і створення дієвих інституційно-правових інструментів такої взаємодії.

Висновки. КДПП в Україні потребує відкритої та масштабної дискусії більшою мірою з суб'єктами недержавного сектору, за результатами якої ухвалити чіткий та зрозумілий стратегічний документ. Необхідно запровадити ефективну державну політику у цій сфері, що полягає, у першу чергу, у визначенні конкретних суб'єктів забезпечення кібербезпеки та у розробці обов'язкових вимог інформаційної безпеки.

Пропонуємо здійснити уніфікацію понятійного апарату в українському законодавстві; впровадити міжнародні стандарти у сфері кібербезпеки і захисту інформації (наприклад, ISO/IEC27001); створити співтовариства для обміну інформацією; організувати CERT у різних галузях та на різних рівнях.

Досвід зарубіжних країн є корисним в частині налагодження обміну інформацією між суб'єктами КДПП, що є необхідним для об'єктивного уявлення про стан та перспективи простору кібербезпеки в Україні. Приватні компанії та уряд повинні перебувати у постійному діалозі, підвищення рівня взаємної довіри є однією із важливих умов функціонування державно-приватного партнерства у сфері кібербезпеки.

Список використаних джерел

1. Про основні засади забезпечення кібербезпеки України: закон України від 05 жовтня 2017 року. / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2163-19>
2. Про державно-приватне партнерство: закон України від 01 липня 2010 року. / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2404-17>
3. План заходів на 2018 рік з реалізації Стратегії кібербезпеки України: розпорядження Кабінету Міністрів України від 11 липня 2018 року. / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-zatverdzhennya-planu-zahodiv-na-2018-rik-z-realizaciyi-strategiyi-kiberbezpeki-ukrayini>
4. Cybersecurity Legislative Proposal. / [Electronic resource]. - Access mode: <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2011/05/12/fact-sheet-cybersecurity-legislative-proposal>

5. Presidential Decision Directive/NSC-63. / [Electronic resource]. - Access mode: https://fas.org/irp/off_docs/pdd/pdd-63.htm
6. Державно-приватне партнерство у сфері кібербезпеки: кейс Німеччини. / [Електронний Ресурс]. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/Germany-7f497.pdf>
7. Державно-приватне партнерство у сфері кібербезпеки: міжнародний досвід та можливості для України: аналіт. доп. / за заг. ред. Д. Дубова. – К.: НІСД, 2018. – 84 с.
8. Стратегія кібербезпеки Німеччини. / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://goo.gl/T5XkLn>

Юрлагина В.В., Карманний Е.В.
СОВРЕМЕННЫЕ АСПЕКТЫ ГОСУДАРСТВЕННО-ЧАСТНОГО
ПАРТНЕРСТВА В СФЕРЕ КИБЕРБЕЗОПАСОСТИ И ИХ
ПОЗИТИВНЫЕ ТЕНДЕНЦИИ ДЛЯ УКРАИНЫ

***Аннотация.** В статье рассмотрено государственно-частное партнерство как возможность обеспечения кибербезопасности. Проанализирован опыт зарубежных стран, таких как США и Германия во внедрении государственно-частного партнерства в сфере кибербезопасности. Изучено настоящее положение и возможные пути усовершенствования государственно-частного партнерства в сфере кибербезопасности как элемента национальной безопасности Украины.*

***Ключевые слова:** государственно-частное партнерство, кибербезопасность, критическая инфраструктура, зарубежный опыт.*

Yurlagina V.V., Karmanniy Ye.V.
MODERN ASPECTS OF PUBLIC-PRIVATE PARTNERSHIP IN
THE FIELD OF CYBERSECURITY AND THEIR
POSITIVE TRENDS FOR UKRAINE

***Abstract.** The article discusses a public-private partnership as an opportunity to ensure cyber security. The experience of foreign countries such as the United States and Germany in the implementation of public-private partnership in the field of cyber security are analyzed. The present situation and possible ways of improving public-private partnership in the field of cyber security as an element of the national security of Ukraine have been studied.*

***Keywords:** public-private partnership, cybersecurity, critical infrastructure, international experience.*

ЗМІСТ / CONTENTS

Авдієнко І. А., Юрченко В. О. Константи нітрифікації в природній водоймі.....	4
Avdiyenko I. A., Yurchenko V. O. Nitrification constants in a natural reservoir	4
Акименко А.А., Богатов О.І. Шляхи підвищення екологічної безпеки в автомобільній галузі.....	8
Akimenko A.A., Bogatov O.I. Ways to improve the environmental safety in car industry	8
Акчуріна С. Р., Клеєвська В. Л. Захист біосфери у сучасному світі.....	14
Akchurina S. R., Kleyevska V. L. Protection of the biosphere in the modern world.....	14
Аль-Дара Є.Н., Богатов О.І. Забезпечення безпеки працівників правоохоронних органів.....	17
Al-Dara Ye.N., Bogatov O.I. Ensurance of the security of law enforcement of-ficers	17
Андрєєва А.П., Сільченко С.О. Особливості працевлаштування неповнолітніх пов'язані з віком, з якого допускається прийняття на роботу: проблемні питання	20
Andrieieva A.P., Silchenko S.O. Peculiarities of minority`s employment associated with age which are approved to work: problem questions.....	20
Бірюкова Л.Д., Мітюк Л.О. Фактори впливу поліграфічного виробництва на стан довкілля. Методи вирішення проблеми	24
Biryukova L. D., Mityuk L.O. Factors of the effect of polygraphic production on the state of the environment. Methods for solving the problem	24
Бойко С.С., Шевченко Т.В. Забезпечення особистої безпеки поліцейського у разі виникнення надзвичайних ситуацій техногенного характеру.....	27
Boyko S.S., Shevchenko T.V. Ensuring personal safety of the police in the event of an emergency situation of manufactured character	27
Бондарчук А.В., Скрипник О.С. Шляхи та способи вдосконалення умов праці на підприємстві.....	31
Bondarchuk A.V., Skrypnik O.S. Ways and adjustments to the protection of labor on the enterprise	31
Брусник В. В., Левашова Ю. С. Дослідження параметрів мікроклімату	34
Brusnik V.V., Levashova Yu.S. Study of microclimate parameters.....	34
Бурлакова А. А., Зенін А. П. Про кримінальні наслідки надзвичайних ситуацій	37
Burlakova A. A., Zenin A. P. About criminal consequences of emergencies	37

Бут В.В., Свічкарьова Я.В. Щодо питання соціального захисту сім'ї, дитинства, материнства та батьківства в Україні	44
But V.V., Svichkarova Ya.V. Problems of social protection of the family, childhood, maternity and paternity in Ukraine	44
Валько К.С., Карманний Є.В. Правові аспекти конфлікту між Україною і Російською Федерацією в Азовському морі та шляхи його подолання	50
Valko K.S., Karmanniy Ye.V. Legal aspects of the conflict between Ukraine and the Russian Federation in the Azov Sea and the ways of its submission	50
Варданян К.Г., Карманний Є.В. Проблема тероризму в сучасних умовах на прикладі Паризького та Харківського терактів.....	55
Vardanyan K.G., Karmanniy Ye.V. Problem of terrorism in modern conditions for the example of Paris and Kharkiv terrorist acts	55
Василенко К.О., Карманний Є.В. Сучасні аспекти техногенно-екологічних небезпек міста Маріуполя: шляхи їх вирішення.....	60
Vasilenko E.A., Karmanniy Ye.V. Modern aspects of technological and ecological hazards of the city of Mariupol: the ways of their decision.....	60
Vashchenko O.M., Mityuk L.O. Evacuation measures on public objects for prevention of emergency situation	65
Ващенко О. М., Мітюк Л. О. Евакуаційні заходи на громадських об'єктах задля запобігання надзвичайної ситуації	65
Вишнеvsька І.А., Ковжого С.О. Відповідальність особи за недотримання вимог щодо захисту людини від негативного електромагнітного випромінювання на виробництві	68
Vishnevskya I.A., Kovzhoga S.O. Responsibility of persons under non-compliance with requirement for human protection from negative electromagnetic radiation for production	68
Власов О. О., Карманний Є. В. Введення та правова реалізація електронної служби реєстрації населення у засоби схову від дії зброї масового ураження	70
Vlasov O. O., Karmanniy Ye. V. Introduction and legal implementation of the electronic service of registration civils in the means of protection against weapons of mass damage	70
Гаврилишина Є.І., Гусєв А.М. Проектування заходів безпеки від землетрусів на гідротехнічних спорудах (ГТС) та планування заходів при надзвичайних ситуаціях на ГТС, викликаних землетрусами.....	76
Havrylyshyna E.I., Husiev A.N. Designing the security measures against earthquakes in hydraulic engineering facilities (HTS) and planning measures in emergency situations on the HTS, which are caused by earthquakes.....	76
Гармаш Т.В., Встухова І.А. Щорічні відпустки у законодавстві окремих країн	81
Garmash T.V., Vetukhova I.A. Annual holidays in legislation of different countries	81
Гнатенко К.В. Щодо характерних ознак принципів права соціального за-	

безпечення	85
Gnatenko K.V. On the characteristic features of the principles of the right to social security.....	85
Голубнича В.М., Карманний Є.В. Аспекти забруднення морського простору та їх вирішення для України.....	88
Holubnycha V. M., Karmanniy Ye.V. Aspects of the sea space pollution and its solution for Ukraine	88
Гончарова Ю.О., Ярошенко О.М. Актуальні проблеми застосування колективної (бригадної) матеріальної відповідальності у трудовому праві	93
Honcharova Y.O., Yaroshenko O.M. Actual problems of application of collective (brigade) liability in labor law.....	93
Горілий А.О., Іванішин Р.О., Романюк В.А., Стародубцев С.О. Актуальні аспекти управління організацією в кризових ситуаціях.....	99
Goryliy A.O., Ivanishin R.O., Romanyuk V.A., Starodubtsev S.O. Actual aspects of management organization in crisis situations.....	99
Гурьев В.В., Богатов О.И. Место и роль трудового права в правовой системе Украины	103
Huriev V.V., Bogatov O.I. The place and role of labor law in the legal system of Ukraine	103
Дейкун І.В., Карманний Є.В. Перспективи зниження кіберзлочинності в Україні	108
Deikun I. V., Karmanniy Ye. V. Perspectives of cybercrime reduction in Ukraine.....	108
Дейнека В. С., Ярошенко О. М. До питання принципу свободи праці.....	113
Deineka V. S., Yaroshenko O. M. To the question of the principle of freedom of labor.....	113
Демидова Є.О., Куковська І.Л. Аналіз досвіду організації навчання та надання домедичної допомоги у деяких провідних країнах світу.....	116
Demydova Ye.O., Kukovska I.L. Analysis of the organization experience of training and providing first aid in some developed counties.....	116
Дмитренко А.О., Карманний Є.В. Основні тенденції та проблеми сучасної трудової міграції в Україні	122
Dmytrenko A.O., Karmanniy Ye.V. Major tendencies and problems of modern labor migration in Ukraine.....	122
Дороніна Ю.А., Корнева П.М. Досвід пенсійних реформ Бельгії.....	129
Doronina Yu.A., Kornieva P.M. Experience of Belgium pension reforms ..	129
Жигалова К.С., Карманний Є.В. Окремі аспекти негативного впливу автомобільного транспорту на атмосферне повітря.....	133
Zhyhalova K.S., Karmanniy Ye.V. Separate aspects negative influence of motor transport on atmospheric air	133
Жовнір Т.Л. Фріланс як особливий вид самозайнятості.....	137

Zhovnir T.L. Freelance as a special form of self-employment.....	137
Забеліна О.К., Карманний Є.В. Трансплантація органів людини в законодавстві України та світовий досвід.....	140
Zabelina O.K., Karmanniy Ye.V. Transplantation of human bodies in Ukraine's legislation and world experience	140
Заїка А. В., Яригіна Є. П. Медіація як спосіб врегулювання трудового спору	147
Zaijka A. V., Yarigina Ye. P. Mediation as a method for settlement of labor disputes	147
Заїченко А.А., Ковжога С.О. Використання інформаційних технологій для забезпечення безпеки людини та інформації	150
Zaichenko A.A., Kovzhoha S.O. Use of information technology for security of human and information.....	150
Засядівко Ю.В., Серeda О.Г. Деякі аспекти правового регулювання додаткових умов трудового договору.....	154
Zasyadyvko Yu.V., Sereda O.G. Some aspects of the legal regulation of the additional terms of the employment contract	154
Збишко Н.А., Ярошенко О.М. Матеріальна відповідальність роботодавця за шкоду, заподіяну працівнику	157
Zbyshko N.A., Yaroshenko O.M. Liability of the employer for the damage caused to the employee.....	157
Здоровцова А.Ю., Юркова А.О., Лебедєва О.С. Підвищення безпеки м'яких цілей, сусідньо розташованих з каналізаційними шахтами.....	163
Zdorovtsova A.Yu., Yurkova A.A., Lebedeva O.S. Improving safety of soft targets, which are found side by side with sewage wells	163
Зеніна М.О., Зенін А.П. Правовий аналіз законодавчих визначень поняття надзвичайної ситуації.....	166
Zenina M.A., Zenin A.P. Legal analysis of legislative definitions concept of emergence situation	166
Зубашков М., Свічкарьова Я.В. Щодо питання залучення працівників до «днів благоустрою» (суботників, недільників).....	174
Zubashkov M., Svichkarova Ya.V. To the question of enforcing employees to labor in the "days of improvement" (on sybotniki, nedylniky)	174
Иванченко А.Ю., Кручина В.В. Экология полиграфии	180
Ivanchenko A.Yu., Kruchyna V.V. Ecology of polygraphy	180
Йілмаз Т.М., Карманний Є.В. Вибух ракетно-артилерійського арсеналу в місті Балаклія: безпекознавчий вимір	183
Yilmaz T.M., Karmanniy Ye.V. Explosion of rocket artillery ammunition depot in the town of Balakliya: security study	183
Іванова А.С., Яригіна Є.П. Щодо особливостей реалізації права на працю осіб з інвалідністю в Україні	188
Ivanova A.S., Yarigina Ye.P. About features of realizing of the right to labor	188

by people with disabilities in Ukraine.....	188
Іващенко В.В., Власенко І.В. Забезпечення особистої безпеки поліцейських при несенні служби під час спортивних змагань.....	192
Ivashenko V.V., Vlasenko I.V. Providing individual police safety in sports contributed services.....	192
Ільїна О.А., Карманний Є.В. Впровадження систем менеджменту охорони праці та промислової безпеки на суб'єктах господарювання.....	198
Ilina O.A., Karmanniy Ye.V. Implementation of systems of management of labor protection and industrial safety on business entities.....	198
Каніщев Ю.Р., Ярошенко О.М. Правове регулювання охорони праці в Україні та Європі: чи є різниця?.....	205
Kanishchev Yu.R., Yaroshenko O.M. Legal regulation of labor protection in Ukraine and Europe: is the difference?.....	205
Капліна В.А., Встухова І.А. «Власник або уповноважений ним орган» та «роботодавець» як категорії трудового права України.....	209
Kaplina V.A., Vetukhova I.A. «Owner or a body authorized by him» and «employer» as the concepts of labor law.....	209
Кацель Ю.С., Карманний Є.В. Аспекти ставлення студентів ВНЗ до актуальності та проблематики цивільного захисту: статистичні показники....	216
Katsel Yu.S., Karmanniy Ye.V. Aspects of students' attitudes to the relevance and problems of civil protection: statistical indicators.....	216
Кваша Б. О., Ярошенко О. М. Обмеження відрахувань із заробітної плати.....	220
Kvasha B. O., Yaroshenko O. M. Restrictions on wage deductions.....	220
Кечеджі О.Б., Карманний Є.В. Використання ГМО у харчовій промисловості України та забезпечення біологічної безпеки.....	224
Kechedzhi O.B., Karmanniy Ye.V. Use of GMOs in the food industry of Ukraine and providing of biological safety.....	224
Клименко А. А., Зенін А. П. Проблеми соціального захисту «переселенців» України в контексті міжнародних вимог Женевської конвенції 1949 року.....	237
Klymenko A. A., Zenin A. P. Problems of social protection “internally displaced people” of Ukraine concerned with international requirements of Geneva convention 1949.....	237
Ковалівська М.В., Карманний Є.В. Фінансування щеплень.....	245
Kovalivska M.V., Karmanniy Ye.V. Financing of inoculations.....	245
Ковальова А.С., Левашова Ю.С. Гігієнічне значення двоокису вуглецю (CO ₂) як показника чистоти повітря в житлових та громадських будівлях.....	251
Kovaleva A.S., Levashova Yu.S. Hygienic value of two-carbon carbon (CO ₂) as performance indicator in housing and public buildings.....	251
Ковтун Д.Є., Клеєвська В.Л. Моніторинг стану радіаційного фону на території навчальних закладів.....	254

Kovtun D.E., Kleevskaya V.L. Monitoring the status of the radiation base on the territory of educational institutions	254
Козлов В.В., Писарський А.О. Інформаційна війна та методи маніпуляції думкою населення	258
Kozlov V.V., Pysarskyi A.O. Information war and population opinion manipulation methods	258
Конопльов С.А., Тузіков С.А. Деякі аспекти впливу геопатогенних зон на організм людини.....	260
Konoplev S.A., Tuzikov S.A. Some aspects of the impact of geopatogenic zones on the human body	260
Корнійчук А.В., Карманний Є.В. Аспекти покращення екстреної психологічної допомоги в Україні на прикладі сучасних мобільних додатків.....	269
Korniichuk A.V., Karmanniy Ye.V. Aspects of extraordinary psychological aid in Ukraine on the example of modern mobile supplements	269
Котлярова К.В., Савчук О.П. Застосування сучасних інформаційних технологій для забезпечення безпеки особистості, суспільства і держави при надзвичайних ситуаціях.....	274
Kotlyarova K.V., Savchuk O.P. Application of modern information technologies to ensure safety of personality, society and state in the emergency situations	274
Котова Я.М., Карманний Є.В. Сучасний стан та проблеми переробки твердих побутових відходів в Україні.....	277
Kotova Ya.M., Karmanniy Ye.V. Current state and problems of processing solid domestic waste in Ukraine	277
Кравченко А.В., Мітюк Л.О. Охорона праці неповнолітніх у різних країнах світу.....	283
Kravchenko A.V., Mityuk L.O. Protection of work of unemployed work in different countries of the world.....	283
Кратік Ю.О., Куковська І.Л. Основні характеристики джгутів, як механічних засобів тимчасової зупинки кровотечі на догоспітальному етапі.....	287
Kratik Yu.A., Kukovskaya I.L. The main characteristics of harnesses, as mechanical means of temporary stopping of bleeding at the prehospital stage.....	287
Криштоп С.В., Карманний Є.В. Сучасні аспекти захисту населення від можливих наслідків радіаційного забруднення.....	291
Krushtop S.V., Karmanniy Ye.V. Current aspects of protection of the population from the possible consequences of radiation pollution	291
Кузьменко О.А., Лазутський А.Ф. Особливості самостійної роботи курсантів молодших курсів	296
Kuzmenko A.A., Lazutskyi A.F. Peculiarities of independent work cadets of the younger courses	296
Кульчій Т.М., Табуненко В.О. Аналіз факторів, що впливають на особисту безпеку військовослужбовця національної гвардії України.....	301
Kulchii T.N., Tabunenko V.A. The analysis of factors affecting the personal	

safety of military servicemen of the national guard of Ukraine	301
Кушнір І.М., Карманний Є.В. Актуальні напрямки контртерористичної стратегії України – імплементація світових стандартів безпеки	308
Kushnir I.M., Karmanniy Ye.V. Current directions of the Ukraine counter-terrorism strategy - implementation of world safety standards	308
Лебідь Д.А., Карманний Є.В. Відмова від флюорографії в Україні. Правовий та соціальний аспекти	313
Lebid D.A., Karmanniy Ye.V. Refusal from fluorography in Ukraine. Legal and social aspects	313
Лись М.В., Карманний Є.В. Аспекти протидії диверсіям на військових об'єктах – сучасний безпековий підхід	319
Lys M.V., Karmanniy Ye.V. Aspects of counteraction to diversion on military facilities – is a modern security approach	319
Лифарь А.О., Ковжога С.О. Необхідність забезпечення якості та безпечності харчової продукції як гарантії права кожного на охорону здоров'я	323
Lifar A.O., Kovzhoza S.O. The necessity of providing quality and food safety as a warranties of the right of everyone for health care	323
Ліпіна Е.Р., Ульяніч А.С., Мельнікова О.Г. Експериментальні дослідження каталазної активності ґрунтів, забруднених нафтопродуктами.....	327
Lipina E.R., Ulyanich A.S., Melnikova O.G. Experimental studies of catalase activity of soils contaminated with petroleum products.....	327
Лощевський А.О., Марценяк О.П. Охорона праці при виконанні технічного обслуговування та ремонту автобронетанкової техніки в польових умовах	329
Loschevsky A.O., Martsenyak O.P. Labor protection during maintenance and repair of auto-armored vehicles in field conditions	329
Луценко Є.М., Карманний Є.В. Удосконалення аспектів кібербезпеки у банківській сфері	336
Lutsenko Ye. M., Karmanniy Ye.V. Improving the aspects of the cyber security in the banking sphere.....	336
Любутіна Я.В., Шевченко Т.В. Особливості підготовки до несення служби особовим складом Національної поліції в умовах надзвичайних ситуацій техногенного характеру	344
Lubutin Y.V., Shevchenko T.V. Features of preparation for the consultation of a special composition of national police in the conditions of the extraordinary situations of the technological character.....	344
Любченко А.В., Карманний Є.В. Дії системи цивільного захисту суб'єкта господарювання при загрозі інформаційно-комп'ютерним ресурсам.....	348
Liubchenko A.V., Karmanniy Ye.V. The actions of the civil protection system of a business entity if the threat information and computer resources	348
Магда О.О., Котелюх М.О. Забезпечення особистої безпеки поліцейських в зоні терористичного акту	354

Magda O.O., Kotelukh M.O. Providing personal police safety in the territorial protection zone	354
Магоммедова Ш.Р., Карманний Є.В. Погіршення стану довкілля внаслідок військової небезпеки на Донбасі.....	361
Magommedova S.R., Karmanniy Ye.V. The environmental degradation because of the military danger in Donbas region	361
Макаров М.В., Зенін А.П. Міграційні небезпеки для інституту громадянства в контексті національних інтересів України.....	365
Makarov M.V., Zenin A.P. Migration hazards for institute of citizenship in the context of national interests of Ukraine	365
Мандрона М.-В. В., Красюк Т. В. Професійне вигорання працівників освіти.....	373
Mandrona M.-V. V., Krasyyuk T. V. Professional burnout of education workers.....	373
Матвієнко С. С., Косенко Н. О. Харчові добавки та їх вплив на людину	376
Matvienko S. S., Kosenko N. A. Food supplements and their effects on human	376
Махно А.М., Жернаков В.В. Принцип справедливості як один із основних регуляторів у трудовому праві.....	380
Makhno A.M., Zhernakov V.V. The principle of justice as one of the basic regulators in the labor law	380
Мелеш К.А., Корнєва П.М. Страйк як засіб вирішення колективного трудового спору	382
Melesh K. A., Kornieva P. M. Strike as a way to resolve a collective labor dispute.....	382
Михайлова А.І., Богатов О.І. Захист населення при радіоактивному і хімічному забрудненні місцевості.....	385
Mikhailova A.I., Bogatov O.I. Protection of population during radioactive and chemical pollution	385
Міць А.М., Ярошенко О.М. Самозайнята особа у трудовому праві.....	388
Mits A.M., Yaroshenko O.M. Self-employed in labour law	388
Монько А.В., Карманний Є.В. Переробка та утилізація твердих побутових відходів у світі. Позитивний досвід для України.....	392
Monko A.V., Karmanniy Ye.V. Processing and utilization of solid wastes in the world. Positive experience for Ukraine	392
Мохончук П. С., Ярошенко О. М. Правові проблеми у сфері оплати праці.....	398
Mokhonchuk P. S., Yaroshenko O. N. Legal problems in the field of wages	398
Мухомедьянов В.В., Жернаков В.В. Конкурс як особливий елемент механізму реалізації права на працю.....	403

Muhomedianov V.V., Zhernakov V.V. The contest as a special element of the mechanism for implementing the right to work.....	403
Овчаренко Т.В., Табуненко В.О. Обґрунтування необхідності підвищення захищеності особового складу підрозділів Національної гвардії України при охороні важливих державних об'єктів	405
Ovcharenko T.V., Tabunenko V.O. The reasoning of the necessity of improving the protection of the special complex of National Guard of Ukraine subsidies in the protection of important state objects	405
Олійник А.В., Карманний Є.В. Використання методів статистики та Google Форм для покращення освітнього процесу з навчальної дисципліни «Цивільний захист у надзвичайних ситуаціях»	412
Oliinyk A.V., Karmanniy Ye.V. Use of statistical methods and Google Forms for improvement the educational process in the academic discipline "Civil protection in emergency situations"	412
Панчугін Г.О., Карманний Є.В. Астротурфінг як інструмент маніпулювання свідомістю в соціальних мережах	417
Panchuhin H.O., Karmanniy Ye.V. Astroturfing as a tool for manipulating consciousness in social networks	417
Пешик О.С., Малько О.Д. Використання європейського досвіду для удосконалення управління охороною праці ремонтного підприємства.....	422
Peshik O.S., Malko O.D. Using European experience to improve the management of labor protection repair company	422
Піляєва К.Ю., Яригіна Є.П. Люстрація як форма дискримінації у трудовому праві: погляди та дискусії	427
Pilyaeva K.Yu., Yarigina Ye.P. Lyustration as a form of discrimination in labor law: reviews and discussion.....	427
Погорелова О.В., Карманний Є.В. Міжнародний досвід боротьби із сепаратизмом, як важливий аспект усунення соціальних катастроф в Україні.....	431
Pogorelova O.V., Karmanniy Ye.V. International experience of the fight against separatism as an important aspect of eliminating social disasters in Ukraine	431
Погудіна Д.О., Карманний Є.В. Аспекти удосконалення міжнародного співробітництва України у сфері цивільного захисту	437
Pogudina D.O., Karmanniy Ye.V. The international collaboration in the civil protection sphere	437
Поляшенко Є.А., Карманний Є.В. Системний підхід до урахування особливостей прояву надзвичайних ситуацій в Харківській області.....	440
Poliashenko Ye.V., Karmanniy Ye.V. The systematic approach to account features of emergencies in Kharkiv region	440
Померанська Г.І., Карманний Є.В. Трудова міграція та її негативні наслідки для українського суспільства.....	446
Pomeranska G.I., Karmanniy Ye.V. Labor migration and it's negative consequences for Ukrainian society.....	446

Попов Є.В., Бородич П.Ю., Пономаренко Р.В. Багатофакторна імітаційна оцінка процесу рятування постраждалого з третього поверху з використанням похилої переправи за допомогою нош рятувальних вогнезахисних	453
Popov E.V., Borodich P.Yu., Ponomarenko R.V. Multifactor simulation estimation of the process of rescuing a victim from a premise using rescue flame retardants.....	453
Почивалова Д.О., Гвоздїй С.П. Проблеми правового регулювання оплати праці	458
Pochivalova D. O., Gvozdii S. P. Problems of legal regulation of labor payment.....	458
Рибалко В.В., Карманний Є.В. Аспекти захисту критичної інфраструктури України.....	461
Rybalko V.V., Karmanniy Ye.V. Aspects of protection critical infrastructure of Ukraine	461
Свіщова В.О., Зенін А.П. До проблем організації цивільного захисту на суб'єктах господарювання	466
Svischova V.O., Zenin A.P. Problems of the organization of civil protection by business entities.....	466
Серболов Б.Д., Карманний Є.В. Шквальні вітри в Україні та заходи безпеки при них	470
Serbolov B.D., Karmanniy Ye.V. Stormwinds in Ukraine and security measures for them	470
Серікова К.С., Лісова А.О., Малинка О.С., Серіков Я.О. Проблеми забруднення навколишнього середовища наземним електричним транспортом	477
Serikova K.S., Lesnaya A.O., Malinka A.S., Serikov Ya.A. Problems of environmental pollution by ground electric transport.....	477
Скобова О.В., Зіноватна І.В. Впровадження міжнародних стандартів в сфері працевлаштування осіб з інвалідністю в національне законодавство	482
Skobova O.V., Zinovatna I.V. Implementaion of international standards in the sphere of employment of persons with disabilities to the national legislation.....	482
Скороход А.О., Ковжого С.О. Проблема поширення інфекційних захворювань в Україні, їх діагностика і попередження	486
Skorokhod A.O., Kovzhoga S.O. Problem of distribution of infectious diseases in Ukraine, their diagnostics and warning.....	486
Слепужніков Є.Д., Пономаренко Р.В., Кустов М.В. Виконання контролю небезпеки та заходів захисту населення у сфері цивільного захисту за допомогою відбору проб	489
Slepuzhnikov E.D., Ponomarenko R.V., Kustov M.V. Implementation of hazard control and population protection activities in the sphere civil protection using samples.....	489
Стародубцева Д. О., Жернаков В. В. Чи є колективний договір обов'язковим?	493
Starodubtseva D. O., Zhernakov V. V. Is a collective bargaining agreement	

mandatory?.....	493
Степаненко В.М., Косенко Н.О. Небезпечний вплив побутового обладнання на людину.....	494
Stepanenko V. N., Kosenko N. A. Dangerous effects of household equipment on people.....	494
Стець А.О., Карманний Є.В. Правові, екологічні та технологічні аспекти вирубування лісів в Україні – шляхи вирішення.....	498
Stets A.O., Karmanniy Ye.V. Legal, ecological and technological aspects of deforestation in Ukraine – are ways to be solved.....	498
Судаков В.Р., Писарський А.О. Пожежна безпека з електроприладами....	504
Sudakov V.R., Pysarskyi A.O. Fire safety with electric appliances.....	504
Табунщик Ю.Г., Савчук Е.П. Основные виды, последствия и пути ликвидации чрезвычайных ситуаций техногенного характера.....	507
Tabunshchik Y.G., Savchuk E.P. Main types, consequences and ways to eliminate emergency situations of technological character.....	507
Терьошкіна А.Д., Зіноватна І.В. Аморальний проступок як підстава розірвання трудового договору.....	513
Tereshkina A.D., Zinovatnaya I.V. An immoral misdemeanor as the basis for termination of an employment contract.....	513
Тишаков В. П., Бородич П. Ю. Імітаційне моделювання оперативного розгортання та встановлення бандажів на ємності за допомогою пневмоінструмента.....	515
Tishakov V.P., Borodich P.Yu. Simulation modeling of operative deployment and installation of bandages on tanks using pneumatic tools.....	515
Ткачук К.В., Жернаков В.В. Право на гідну працю.....	520
Tkachuk K.V., Zhernakov V.V. The right to decent work.....	520
Церковна В.О., Карманний Є.В. Виклики та загрози тероризму: огляд методологічного апарату протидії.....	522
Cerkovna V.O., Karmanniy Ye.V. Challenges and threats of terrorism: an overview of the methodological apparatus of counteraction.....	522
Цибулько А.В., Свічкарьова Я.В. Реалізація програми «муніципальна няня» в Україні.....	526
Tsibulko A.V., Svichkarova Ya.V. Implementation of the "municipal nurse" program in Ukraine.....	526
Чайкіна Н.Е., Ковжога С.О. Порядок допуску працівників до виконання небезпечних робіт.....	532
Chaikina N.E., Kovzhoga S.A. Procedure for admission of employees to implementation of dangerous works.....	532
Чаплінська О.В., Ковжога С.О. Сучасні проблеми у сфері ядерної безпеки України в контексті зберігання відпрацьованого ядерного палива.....	534
Chaplinska O.V., Kovzhoza S.O. Modern problems in the sphere of nuclear safety in Ukraine in the context of storage of reproduced nuclear fuel.....	534

Ченчик В.М., Карманний Є.В. Реакція України та інших країн світу на конфлікт на Донбасі	539
Chenchuk V.M., Karmanniy Ye.V. Reaction of Ukraine and other countries to the conflict in the Donbass	539
Шалупня К.С., Карманний Є.В. Постачання Україні сучасної зброї країнами-союзницями як спосіб швидкого припинення конфлікту	544
Shalupnia K.S., Karmanniy Ye.V. The supplying modern weapons to Ukraine by the country-allies as a way of a fast termination of conflict.....	544
Шарапова В.В., Встухова І.А. До питання правового регулювання дистанційної зайнятості в Україні	548
Sharapova V.V., Vetukhova I.A. To the question of legal regulation of remote employment in Ukraine	548
Шевченко І.Є., Сільченко С.О. Право на страйк як засіб захисту трудових прав в Україні та зарубіжний досвід.....	551
Shevchenko I.Ye., Silchenko S.O. The right to strike as protection means of labor rights in Ukraine and foreign experience	551
Шевченко О.О., Савчук О.П. Шляхи формування навичок безпеки життєдіяльності у дітей дошкільного віку.....	555
Shevchenko O.O., Savchuk E.P. Ways for formation of safety purchases life in children of primary age.....	555
Шпак К.В., Карманний Є.В. Негативні чинники міграційної політики України – прихована небезпека для держави	559
Shpak K.V., Karmanniy Ye.V. Negative factors of the migration policy of Ukraine – danger for the government	559
Шумейко Д.О., Коваленко А.В. Обумовленість екологічних проблем басейну річки Уди.....	566
Shumeiko D.O., Kovalenko A.V. The conditionality of environmental problems of the basin of the river Udy.....	566
Щеглаков І.Є., Зенін А.П. Економіко-правові проблеми функціонування рівнів пенсійної системи України.....	569
Shchehlakov I.E., Zenin A.P. Economic and legal problems of the functioning of the levels of the pension system of Ukraine.....	569
Юрлагіна В.В., Карманний Є.В. Сучасні аспекти державно-приватного партнерства у сфері кібербезпеки та їх позитивні тенденції для України	576
Yurlagina V.V., Karmanniy Ye.V. Modern aspects of public-private partnership in the field of cybersecurity and their positive trends for Ukraine.....	576
Алфавітний покажчик авторів	596
Alphabetical index of authors	596
Дизайн обкладинки Матеріалів конференції	599
Cover design for Conference materials	599

Алфавітний покажчик авторів

Авдієнко І.А.	4		
Акименко А.А.	8	<i>Жернаков В.В.</i>	380, 403, 493, 520
Акчуріна С.Р.	14	Жигалова К.С.	133
Аль-Дара Є.Н.	17	Жовнір Т.Л.	137
Андрєєва А.П.	20		
		Забеліна О.К.	140
Бірюкова Л.Д.	24	Зайка А.В.	147
Бойко С.С.	27	Заїченко А.А.	150
<i>Богатов О.І.</i>	8, 17, 103, 385	Засядівко Ю.В.	154
Бондарчук А.В.	31	Збишко Н.А.	157
<i>Бородич П.Ю.</i>	453, 515	Здоровцова А.Ю.	163
Брусник В.В.	34	<i>Зенін А.П.</i>	37, 166, 237, 365, 466, 569
Бурлакова А.А.	37	Зеніна М.О.	166
Бут В.В.	44	<i>Зіноватна І.В.</i>	482, 513
		Зубашков М.	174
Валько К.С.	50		
Варданян К.Г.	55	Іванченко А.Ю.	180
Василенко К.О.	60	Йілмаз Т.М.	183
Вашенко О.М.		Іванова А.С.	188
(Vashchenko O.M.)	65	Іванішин Р.О.	99
<i>Вєтухова І.А.</i>	81, 209, 548	Іващенко В.В.	192
Вишневська І.А.	68	Ільїна О.А.	198
<i>Власенко І.В.</i>	192		
Власов О.О.	70	Каніщев Ю.Р.	205
		Капліна В.А.	209
Гаврилишина Є.І.	76	<i>Карманний Є.В.</i>	50, 55, 60, 70, 88, 108, 122, 133, 140, 183, 198, 216, 224, 245, 269, 277, 291, 308, 313, 319, 336, 348, 361, 392, 412, 417, 431, 437, 440, 446, 461, 470, 498, 522, 539, 544, 559, 576
Гармаш Т.В.	81	Кацель Ю.С.	216
<i>Гвоздїй С.П.</i>	458	Кваша Б.О.	220
Гнатенко К.В.	85	Кечеджі О.Б.	224
Голубнича В.М.	88	<i>Клеєвська В.Л.</i>	14, 254
Гончарова Ю.О.	93	Клименко А.А.	237
Горілий А.О.	99	<i>Коваленко А.В.</i>	566
Гурьев В.В.	103	Ковалівська М.В.	245
<i>Гусєв А.М.</i>	76	Ковальова А.С.	251
		<i>Ковжога С.О.</i>	68, 150, 323, 486, 532, 534
Дейкун І.В.	108	Ковтун Д.Є.	254
Дейнека В.С.	113		
Демидова Є.О.	116		
Дмитренко А.О.	122		
Дороніна Ю.А.	129		

Козлов В.В.	258	Міць А.М.	388
Конопльов С.А.	260	Монько А.В.	392
<i>Корнєва П.М.</i>	129, 382	Мохончук П.С.	398
Корнійчук А.В.	269	Мухомедьянов В.В.	403
<i>Косенко Н.О.</i>	376, 494	Овчаренко Т.В.	405
<i>Котелюх М.О.</i>	354	Олійник А.В.	412
Котлярова К.В.	274	Панчугін Г.О.	417
Котова Я.М.	277	Пешик О.С.	422
Кравченко А.В.	283	<i>Писарський А.О.</i>	258, 504
<i>Красюк Т.В.</i>	373	Піляєва К.Ю.	427
Кратік Ю.О.	287	Погорелова О.В.	431
Криштоп С.В.	291	Погудіна Д.О.	437
<i>Кручина В.В.</i>	180	Поляшенко Є.А.	440
Кузьменко О.А.	296	Померанська Г.І.	446
<i>Куковська І.Л.</i>	116, 287	<i>Пономаренко Р.В.</i>	453, 489
Кульчій Т.М.	301	Попов Є.В.	453
<i>Кустов М.В.</i>	489	Почивалова Д.О.	458
Кушнір І.М.	308	Рибалко В.В.	461
<i>Лазутський А.Ф.</i>	296	<i>Романюк В.А.</i>	99
<i>Лебедєва О.С.</i>	163	<i>Савчук О.П.</i>	274, 507, 555
Лебідь Д.А.	313	<i>Свічкарьова Я.В.</i>	44, 174, 526
<i>Левашова Ю.С.</i>	34, 251	Свіщова В.О.	466
Лись М.В.	319	Серболов Б.Д.	470
Лифарь А.О.	323	<i>Середа О.Г.</i>	154
Ліпіна Е.Р.	327	Серікова К.С.	477
Лісова А.О.	477	<i>Серіков Я.О.</i>	477
Лощевський А.О.	329	<i>Сільченко С.О.</i>	20, 551
Луценко Є.М.	336	Скобова О.В.	482
Любутіна Я.В.	344	Скороход А.О.	486
Любченко А.В.	348	<i>Скрипник О.С.</i>	31
Магда О.О.	354	Слепужніков Є.Д.	489
Магоммедова Ш.Р.	361	<i>Стародубцев С.О.</i>	99
Макаров М.В.	365	Стародубцева Д.О.	493
Малинка О.С.	477	Степаненко В.М.	494
<i>Малько О.Д.</i>	422	Стець А.О.	498
Мандрона М.-В. В.	373	Судаков В.Р.	504
<i>Марценяк О.П.</i>	329	<i>Табуненко В.О.</i>	301, 405
Матвієнко С.С.	376	Табунщик Ю.Г.	507
Махно А.М.	380	Терьошкіна А.Д.	513
Мелеш К.А.	382		
<i>Мельнікова О.Г.</i>	327		
Михайлова А.І.	385		
<i>Мітюк Л.О.</i>			
<i>(Mityuk L.O.)</i>	24, 65, 283		

Тишаков В.П.	515	Шевченко О.О.	555
Ткачук К.В.	520	<i>Шевченко Т.В.</i>	27, 344
<i>Тузиков С.А.</i>	260	Шпак К.В.	559
Ульяніч А.С.	327	Шумейко Д.О.	566
Церковна В.О.	522	Щеглаков І.Е.	569
Цибулько А.В.	526	Юркова А.О.	163
Чайкіна Н.Е.	532	Юрлагіна В.В.	576
Чаплінська О.В.	534	<i>Юрченко В.О.</i>	4
Ченчик В.М.	539	<i>Яригіна Є.П.</i>	147, 188, 427
Шалупня К.С.	544	<i>Ярошенко О.М.</i>	93, 113, 157, 205, 220, 388, 398
Шарапова В.В.	548		
Шевченко І.Є.	551		

Дизайн обкладинки Матеріалів Х-ї наукової інтернет-конференції студентів і аспірантів «Реалізація права на працю і безпека людини в сучасних умовах життєдіяльності»

Перша сторінка

Емблема Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, м. Харків

Фото:

Центральний корпус Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, м. Харків, вул. Пушкінська, 77

Друга сторінка

Фото згруповані зліва направо та зверху вниз по наступним категоріям:

НЕБЕЗПЕКА

1. *Природна – Сильні вітри – ДСНС оголосила в Україні помаранчевий рівень небезпеки, березень 2019 р.*
2. *Соціальна – Урядовий проект «Муніципальна няня», січень 2019 р.*
3. *Воєнна – Російські кораблі відкрили вогонь і таранили буксир Військово-морських Сил Збройних Сил України, 25 листопада 2018 р.*
4. *Техногенна – Смартфони крадуть наш час і увагу.*
5. *Політична – Вибори Президента України у двох турах, 21 квітня 2019 р.*
6. *Економічна – Невгамовне зростання комунальних тарифів в Україні.*

ПОПЕРЕДЖЕННЯ

7. *Генетичний код нації – ухвалено Закон про забезпечення функціонування української мови як державної, квітень 2019 р.*
8. *Захопливе відновлення української історії – український історичний фільм-екшн «Крути 1918», у прокаті з 07 лютого 2019 р.*
9. *ДСНС відзначила День просвіти щодо мінної небезпеки, 04 квітня 2019 р.*

ПОРЯТУНОК і ДОПОМОГА

10. *Профілактичні щеплення – єдиний засіб захисту від інфекційних хвороб.*
11. *Одна із найбільш вдалих – реформа місцевого самоврядування.*
12. *Всесвітній День безпечного Інтернету, 05 лютого 2019 р.*

ОСНОВНА МЕТА КОНФЕРЕНЦІЇ – усвідомлення кожним громадянином проблем безпеки і реалізації права на працю в сучасних умовах життєдіяльності та сприяння тому, щоби:

13. *Кожна українська сім'я реалізувала своє право на працю, була всебічно забезпечена, здорова, відповідальна та жила у безпечних умовах.*
14. *У нас були чисті та екологічно безпечні вітчизняні продукти, питна вода і повітря. Щоб у кожної людини були гідні, безпечні умови праці й відпочинку, та ефективний правовий захист в разі їх порушення.*
15. *Територія України не підпадала під вплив регіональних і глобальних небезпек, а органи влади, спеціальні служби та населення, у разі проявів цих небезпек, були готові до швидкої й ефективної ліквідації їх наслідків, а також до згуртованої, компетентної взаємодопомоги.*

Наукове видання

«Реалізація права на працю і безпека людини в сучасних умовах життєдіяльності»

Матеріали X-ї наукової інтернет-конференції
студентів і аспірантів

Відповідальний за випуск – *С. О. Ковжого*

Комп'ютерна верстка,

редагування – *Є. В. Карманний,*

С. О. Ковжого

Дизайн обкладинки – *Є. В. Карманний*

Підписано до друку 22.04.2019 р. Формат 60x84 ¹/₁₆ .

Папір офсетний. Гарнітура Times. Друк – цифровий.

Умовн. друк. арк. 34,7. Наклад 140 прим. Зам. № 27/4/19/1.

Виготовлювач: ФОП Панов А.М

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру видавців,
виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції
серія ДК № 4847 від 06.02.2015 р.

м. Харків, вул. Жон Мироносиць, 10, оф. 6,

тел. +38(057)714-06-74, +38(050)976-32-87

copy@vlavke.com